

PVBLII

TERENTII

AFRI

COMOEDIAE

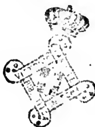
PVBLII
TERENTII
AFRI
COMOEDIAE

EX RECENSIONE

F. G. PERLET

TOMVS SECVNDVS

AVGVSTAE TAVRINORVM
EX TYPIS IOSEPHI POMBA
ANNO MDCCCXXV.

ADELPHI

ADELPHI TERENTII

Acta Ludis Funebribus L. Aemilii Pauli, quos fecere Q. Fabius Maximus et P. Cornelius Africanus (1). Egerunt L. Atilius Praenestinus et Minutius Prothimus. Modos fecit Flaccus Claudii, tibiis Serranis (2). Facta e Graeca Menandru, L. Anicio, M. Cornelio Consulibus.

(1) Ms. commemorat antiquitus legi, *P. Cornelio Africano Aedil. Cur* Quae tamen nomina deleta sunt inde iam ab aetate Donati; siquidem nusquam constat, hos duos L. Aemilii Pauli nepotes simul aedilitatem curulem gessisse.
(2) Al. *Sarranis.*

Acta sc. Comoedia Adelphi. *Acta Lud. Funebrib.* *Actas* enim comoedias diversis *ludis* manifestum est inscribi. Nam ludorum, uti monet Lindenbruchius, quatuor sunt species, quos Curules Aediles munere publico curant: « Megalenses Diis consecrati, quos Graeci *μεγαλεσίους* appellant; *Funebres* ad retinendum populum instituti, dum pompa funeri decreta in honorem patricii viri plene instituitur; Plebeii, qui pro salute plebis eduntur; Apollinares, Apollini consecrati ». De quorum autem ludorum origine ego quidem Livium in primis suadeo consulendum, lib. XXV, XXVI, XXIX passim. Nunc vero id notatum velim, iisd. Ludis Funebribus Hecyram quoque esse relatam, sed non placuisse. De qua re mentio fit in eiusd. Inscriptione.

L. Aemil. Pauli. Hic *L. Aemilius Paulus* Macedonicus ille dicitur esse, Africani minoris pater; vid. Ernest. Clav. Cic. Quod vero *Q. Fab. Maxim.* et *P. Cornel. Africanum* attinet, Velleius illum II, 10, *Pauli* nepotem appellat, eundemq. Plinius XXXIII, 11, fratrem Africani. Igitur ambo Pauli nepotes fuissent, non filii eius; uti refert Livius lib. XLIV, c. 44, 45.

Tibiis Serranis. « Proprium genus est *Serranarum* tibiarum, quae inde appellantur, quoniam iis saltatores et proferre et referre pedem continuo iuberen-

tur, non secus atque sectores, qui serra adacta partiri ligna conantur. Siquidem Pompeius ait, serram id proelium dici, quo frequenter acies accedere et recedere soleret. Hae semper erant sinistrae tibiae, quae sonum acutum emittebant.» West. Magis placet schol. Guelf. hoc: «*Sarra* piscis est, de cuius ossibus tales fiebant tibiae. Hae autem impares tibiae erant ad Demeae clamositatem et Micionis agendam mansuetudinem.»

Facta e Greca Menandru, h. e. latine facta ex Graeca Fabula Menandri.

L. Anicio, *M. Cornel. Coss.*, h. e. anno V. C. 594.

FABVLAE INTERLOCUTORES

MICIO, *senex, frater Demeae, pater adoptivus Aeschini.*
DEMEA, *senex, frater Micionis, pater Aeschini et Ctesiphonis.*
SANNIO, *leno.*
AESCHINVS, *adolescens, filius Demeae, sed adoptatus a patruo Micione.*
SYRVS, *servus Aeschini.*
CTESIPHO, *adolescens, filius Demeae, frater Aeschini.*
SOSTRATA, *mater Pamphilae.*
GETA, *servus Sostratae.*
HEGIO, *senex, propinquus Pamphilae.*
DROMO, *servus.*

PERSONAE MVTAE

BABYLO.
PARMENO, *servus.*
STORAX, *servus.*
TIBICINA, *amica Ctesiphonis.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA

IN TERENTII ADELPHOS

Duos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Aeschinum,
Sed Ctesiphonem retinet. hunc Citharistriae
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celabat Aeschinus; famam rei (1)
Amorisque in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripit (2). vitiaverat
Idem Aeschinus civem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea iurgare, graviter ferre. mox tamen,
Vt veritas patefacta est, ducit Aeschinus
Vitiatam, potitur Ctesipho Citharistriam (3).

(1) Pro *rei* al. *quoque* al. *famamque*.

(2) Al. *eripuit*.

(3) Al. libb. add. *Exorato suo patre duro Demea.* Hic vero versus superfluit et summam rei describendam et numerum duodecim linearum Apollinari consuetum.

PROLOGVS

Pōstquām pŏētă sēnsĭt, scrīptūrām sŭām
Ab ĭnīquīs ōbsērvārī, ĕt ādvērsārĭōs
Rapere in peiorem partem, quam acturi sumus;
Indicio de se ipse erit. vos eritis iudices,
Laudin' an vitio duci factum id oporteat.

Poeta) V. L. *Terentius.*
Adversarios) Sic metrum ex Prisciano notatum exhibemus.
Ipse) Barth. malebat *ipsa*, referend. ad *scripturam.*
Factum id) Sic colloc. l. Bemb. Al. *id fact.*

1. *Postqu.*) Pro quoniam. *Scriptur.* Cf. Andr. Prol. 1. Par. in marg. « fabulas suas.

2. *Ab iniquis*) *Ab* inimicis. Plaut. Aul. Prol. 9: « fatis Iunonis *iniquae.*» *Adversarios*, sc. Lavinium aliosq. *Observari*, captari.

3. *Rap. in pei. part.*) Cf. Cic. Fam. X, 33: « pium meum consilium *raperent* in contrariam *partem* obtrectatores mei.» *Quam acturi sumus*; cf. infra vs. 12. Refer ad *scripturam.* Ne offendamus in diverso numero verborum, *sensit*, *acturi sumus.* Nam alius est poëta qui *sensit*, alii sunt, qui *agunt comoediam.* Heaut. Prol. 5.

4. *Indic. de se ipse erit*) Not. Far. « Ipse erit sui index etc. Nep. Paus. 4. *Vos er. iudic.* Cf. Heaut. II, 3, 111.

5. *Laudine an vitio*) Similit. Andr. Prol. fin. *Spectandae an exigendae.* *Fact. id*, pro id quod fecit.

Synapothnescontes Diphili comoedia 'st.
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Graeca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem in prima fabula; eum Plautus locum
Reliquit integrum; eum hic locum sumsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam. pernoscite,
Furtumne factum existumetis, an locum

Synapothnescontes Diphili) C. G. m. sup. script. *sinapothnescontes diffili.* In marg. notata sunt haec : *In comoediis non narrantur res gestae, sed personae loquentes ipsam inter se fabulam agunt.*
Eripit) Sic in MSS. Fa. et Par. In al. *eripuit.*
Hic) MS. Lindenbr. *hinc.*

6. *Synapothnesc.*) Quale fuerit συναποθνησκόντων argumentum, non constat. *Diphili.* « Hic poëta κωμικώτατος καὶ γνωμικώτατος fuisse dicitur tempore Menandri. Qui ita dictus videtur per crasin, pro Διοφίλος » WEST. Mentio eius fit, ut Menandri ac Philemonis aequalis, Vellei. P. I, 17.

7. *Commorient.*) Hanc Plauti esse negat Varro comoediam, sed potior est fides Terentii. Inter eas quidem, quae supersunt, Plauti fabulas illa non est. Id vero est credendum, *Commorientes* fratres significari una die eademque hora morte suppressos.

9. *In prima fab.*) I. e. in prima parte fabulae.

10. *Reliq. integr.*) Cf. Heaut. Prol. 4. *Hic*, Terentius. *Sums. sibi*, i. e. « libere tulit, non furatus est. » DONAT.

11. *Adelphos*) « Latine declinavit. DONAT. Sunt qui putant, hanc fabulam a φιλαδέλφια Aeschini nomen traxisse. *Adelphi.* Adnot. West. « Haec fabula palliata, ut ipsum indicat nomen, ex plurali numero, quum sit una; et masculino genere, quum sit comoedia; ex Graeca, quum sit Latina, censetur. Potuit eam Terentius *Fratres* dicere; sed et Graeci nominis εὐφωνία perderet, et praeterea togata sc. a toga Romanorum denominata videretur; ad summam non statim intelligeretur Menandri esse; quod Terentius in primis lectorem scire cupit etc.» vid. Heaut. Prol. vs. 5, not. His addo quae sunt ex Plauti fragmentis, a Maio doctissimo in cod. Ambrosiano nuper repertis; ubi in fronte huius Fabulae leguntur : «Graeca Adelphoi Menandru.» *Verb. de verbo.* Itid. Hor. A. 133 : «*verbum verbo* reddere.» «Haec approbatio est, de Graeco esse sublatum, non de Plauto, ut dicit adversarius. DONAT.

12. *Eam*) Adelphos scilicet. Eun. Prol. 32. *Novam.* « Veterem Graecam esse intelligimus. » DONAT.

13. *Furtumne fact.*) H. e. « vitio duci.» DONAT. *Locum.* Vbi scilicet in Graeca comoedia *adolescens lenoni eripit meretricem*; quem locum Plautus, comoedia ipsa trans-

Reprehensum, qui praeteritus negligentia 'st.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adiutare, assidueque una scribere.
Quod illi maledictum vehemens esse existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis universis et populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usu 'st sine superbia.
Dehinc ne exspectetis argumentum fabulae.

Esse) Omitt. *esse* Erasm.
Illis) V. I. *nobilibus.*

lata, non transtulit, Terentius autem transposuit in Latinum. Qui igitur nec ullum crimen meruisse videtur, si id transtulit, quod apud Graecos intactum manebat. « Insuper hanc, inquit Eugr. consuetudinem fuisse poëtis Latinis, ut crimen non esset, aliquid de Graeco transferre in Latinum. »

14. *Reprehens.*) H. e. de integro tractatum. *Negligentia*, Plauti scilicet.

15. *Malevoli*) Cf. Andr. Prol. 6. *Homin. nobiles.* « Scipionem Africanum significat et Laelium Sapientem, et Furium Publium. » DONAT. Huc pertinet Cicero ad Attic. VII, 3, dicens: « Cuius (Terentii) Fabellae propt. elegantiam sermonis putabantur a C. Laelio scribi. »

18. *Eam laud.*) Dicere, id *laudem*, barbare esset; etsi *eam* spectat ad *quod* vs. 17. Exemplum est de multis. Sallust. Catil. 2: « *Idem* velle atque idem nolle, *ea* demum firma amicitia est. » *Cum ill. placet,* Eod. modo Hor. Serm. I, 6, 62. Addit West. « Vsq. adeo principib. *placuisse* viris non ultima laus est. »

19. *Vob. univers.*) Non idem est, quod, « populo. » Recte Donat. explicat, *vob. universis*, qui in cavea sunt, h. e. qui propius spectant actionem; vid. Cic. de Senect. 14.

20. *Quorum op. in bello, in otio* etc.) « Haec singula singulis tribuit. » DON. *In otio*, in pace. Sic Cic. Fam. II, 17. Illustres autem illi homines ostenduntur et belli et pacis artium periti, nec non in officiis praestandis exprompti. Posset etiam accipi *negotium* de gubernanda republica, *otium* contra; cf. Cic. Offic. III, 1, 2; ibiq. §. 4.

21. *Suo quisq. temp.* etc.) Vtcumq. cui opus erat opera illorum. *Sine superbia*, sc. ipsorum nobilium, qui et inferiorum causas sine fastu agebant.

22. *Dehinc*) Transeundi particula. Eun. Prol. 14. *Ne exsp. arg. fabulae* Itid. Plaut. Trin. Prol. 16, unde sumpsit hos duos versus Terentius. *Argument. fab.* « In quo enarrando alias Prologus versabatur. » BIP. Plauti certe comoediis solent argumenta praemitti.

Senes qui primi venient, hi partem aperient;
In agendo partem ostendent. facile aequanimitas
Poetae ad scribendum augeat industriam.

Partem — partem) Be. mutat iu *partim*. Sed omnes *partem* utrobique intelligi putant Fabulae. MSS. plur. *eam partem*.

Aequanimitas) Donat. dictionem *vestra*, Be. integrum versum deesse putat, quem refictum interponit ita: *Bonitasque vestra adiutrix nostrae industriae*.

23. *Senes*) Si *senes* huius fabulae, Micio et Demea, denotentur, videmus eos in prima et secunda scena *primos venire*. Proinde iidem *partem aperiunt*, priorem fabulae, h. e rem quasi praelibatam exponunt; *partem* alteram *in agendo ostendunt*, ita ut ante oculos actam rem videamus. Hanc viam simplicem explicandi, duce ipso Poëta, sequi libuit. Sed si quis aliter velit, is commenta adeat doctissimorum.

24. *Facile aequanim.*) H. e. aequos animos ut habeatis. » Evgr.

25. *Poetae ad scrib.* etc.) Iunge, *Poetae industriam*. Andr. Prol. 1. Et Ovid. Pont. II, 4, 35: « Excitat auditor studium. »

ACTVS I, SCENA I

MICIO

(*Micio vocat servis suis, sed nullus advenit. Interea loquitur haec secum.*)

Storax! — non rediit hac nocte a coena Aeschinus,
Neque servulorum quisquam, qui advorsum ierant.
Profecto hoc vere dicunt: si absis uspiam,

Micio) Var. scriptura *Mitio* et *Micio*, ut ex priori mitis cognoscator, ex altero *μικίων*. Probat posterius Mu. secundum Athen. Deipnosoph. VI.

Storax) V. I. *servus Micionis.*

Ierant) Miror signum poni a nonnullis interrogandi, cum nulla Storacis sequitur responsio.

Dicunt) C. G. m. sup. script. *vulgo.*

« Videtur hic qoanta cura sit de filio cogitare, ac primo conquisitio est, et interrogatio praecedens. » EVGR.

1. *Storax*) « Vel Styrax, servus olidus, per antiphras. quum styracis odor sit longe optimus. » MVRET. Sed de nominibus comicis Donat. haec monet: « Nomioa persooarum in comoediis dumtaxat habere debent rationem et etymologism. Etenim absurdum est, Comicum aperte argumenta confiogere vel officiom, quod sit a nomine diversum. » *Non red.* De hoc versu et altero incerti sunt interprett. an per interrogation. efferendi sint nec ne; deinde, *Storax* praesens habeatur, an absens. Inde mihi, si adait servus, sequi videtur, ut versu posteriori ad verba, *Neq. servulor.* etc. responsio aliqua audiator *Storacis*, quae vero nulla est. Sumsmos igitur, quod verisimile est, abiisse *Storacem* quoque cum ceteris. Hoc id. sentit Bent. dicendo: « Nemo domi maoebat eum sene praeter ancillas. » Ceterum scholion transcribo e Cod. Guelf. hoc: « More suo de verbb. senum incipit (Poëta), ubi mores eorum lucide depinguntur; nam et Micionis nimia facilitas et Demeae plugitur aosteritas. »

2. *Advers. ierant*) Obviam *ierant*. Sic dicitur de servis, qoi veniunt, ut dominos statuto tempore et loco domum ducant; unde ipsi *adversitores* appellantur.

3. *Dicunt*) Cf. Heaut. IV, 5, 48, not. *Vspiam*, h. e. aut in loco, aut ad locum. Virg. A. III, 430: « si abis *uspiam*. »

Aut ubi si cesses, evenire ea satius est,
Quae in te uxor dicit, et quae in animo cogitat
Irata, quam illa quae parentes propitii.
Vxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, atque animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, sibi cum sit male.
Ego, quia non rediit filius, quae cogito!
Et quibus nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut praefregerit
Aliquid. vah! quemquamne hominem in animum instituere, aut
Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre, is adeo

Vbi) Donat. leg. *ibi.*
Ea) Edit. anonym. *tibi.* Quae glossa esse videtur.
Propitii) I. C. *declarant.* Subdititium videtur.
Tete) Al. *te.*
Male) V. I. *dum te non videt.*
Praefregerit) Sic Fa. at Erasm. *perfreg.*
Aliquid) V. I. *membrorum.*
Atqui) L. Bemb. *Atque,*

5. *Vxor*) Scil. irata. *In animo cog.* Sic Cic. de leg. agr. II, 24.

6. *Parent. propit.*) H. e. amantes liberorum.

8. *Tete amari*) Sc. ab aliena, Phaed. II, 2, 1, *ament, amentur.* *Animo obsequi.* Sic *amori obsequi*, Hec. III, 5, 9.

10. 11. *Quae cog. Et quibus* etc.) Huc refer. Cic. ad Q. fr. III, 3. *Alserit*, « mortuus sit, quia morientes frigent ». Evgr.

12. *Aut usp. cecid.*) Sic Plaut. Mil. III, 1, 24 seqq. « Pol, si habuissem liberos, Censerem emori: cecidissetne ebrius, aut de equo *uspiam.* Metuerem ne ibi *defregisset* crura ».

13. *Quemq. hom. instit.*) Similis constructio, conf. Andr. I, 5, 10, ubi nota. Dacer. gallice supplet, « est il possible qu' — ». *In anim. instit.* Similit. Plaut. Most. I, 2, 1: « in pectus *institui* », animo concepi, in animum induxi.

14. *Parare*) Doctissime ostendit West. *Parare* esse pro emere: quum in adoptione, de qua hic sermo, genus quoddam emptionis intercederet. Eun. III, 2, 35.

15. *Atqui*) Haec particula obiectioni inservit. *Ex me*, non natus est, « non meus est. Quasi dicat, ex me non est, et sic afficior; quid paterer, si genuissem ». DONAT. *Is*, Demea frater. *Adeo*, « Aut abundat, aut, nimium, significat ». DONAT.

Dissimilis studio est, iam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum, et quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contra haec omnia,
Ruri agere vitam; semper parce ac duriter
Se habere. uxorem duxit: nati filii
Duo; inde ego hunc maiorem adoptavi mihi,
Eduxi a parvulo; habui, amavi pro meo.
In eo me oblecto; solum id est carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
Do, praetermitto; non necesse habeo omnia
Pro meo iure agere. postremo alii clanculum

Dissimilis) Sic veterr. C. Be. In al. MSS. et edd. *Dissimili*. Gu. hunc vers., ut saepe alios, delevit immerito.

Adolescentia) I. colloc. *iam ab adolesc.* Cacophonia.

Atque) C. G. m. sup. script. exhib. *urbanam*.

Vxorem) Distingu. al. post *Vxorem* perperam; nec minus incommode quidam.

Contra) Post *contra*.

17. *Clement. vit.*) Per figur. dicit *clement. vit.*, h. e. quae vita facit clementes. Cui opponitur durior vita rustica fratris; infra V, 4, 10. *Otium Secut. sum;* cf. Nep. Pelop. 2; et Phaedr. V, 1, 7, ubi vid. Schwabe.

18. *Fortunat.*) Sc. uxorem non habere. *Isti put.* Romani scilicet, quos spectatores habet. Dicunt enim coelibem quasi coelitem. Atque conf. Nep. Epamin. 5, ubi huic obiicitur, quod liberos non haberet. Ni magis placet *isti* pro qui habent uxorem.

19. *Ille contra* etc.) « Ex iis fratribus, qui in *Adelphis* sunt, quanta in altero duritas, in altero comitas ». FAR.

20. *Durit. Se hab.*) « Elegans haec locutio. Inde exhibere ἀντὶ τοῦ alere. LINDENBR.

22. « In hoc et septem sequentibus dilectionis vis exprimitur ἐμπαθῶς ». WEST. *Adoptavi mihi*, elegi, adscivi. Plaut. Men. Prol. 60. De iure autem adoptandi ac ritu, v. Cic. p. domo 13.

23. *Habui*) Tractavi.

24. *Sol. id est* etc.) « Scilicet adoptasse mihi hunc maiorem, eduxisse ». WEST.

25. *Contra*) Vicissim. *Habeat*, tractet. *Facio sedulo;* cf. Andr. III, 4, 18, diligenter curabo.

26. *Do*) Nempe sumptum. *Praeterm.* delicta. Hic aperit Micio, quod in *agendo ostendet*. Prol. 23.

27. *Pro meo iure ag.*) Pro suo *iure agere* dicitur, qui ex iure et consuetudine agit, nemine impediente. Petron. 78. Igitur Donat. sensum constituit hunc: « Etsi licet, non necesse est, patrem servire, quia pater est ». Nota C. Guelf. 2: « Non est necesse mihi increpare illum secundum meam

Patres quae faciunt, quae fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.
Nam qui mentiri aut fallere insuerit patrem,
Aut audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore et liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quam metu.
Haec fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me saepe, clamans: « quid agis, Micio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?

Insuerit) C. G. m. *insueverit*. Al. *insuevit*. Be. vero diversis tempp. *insuerit*, *audebit* merito offensus, mihi tamen mutationem suam, *ita ut fit*, quod quasi in universum diceretur, non probavit. Idcirco equidem pro *insuerit*, legere ausim, *ut suerit*, sensu ac metro servato. Itid. fere Cic. Fam. XV, 8, « Quod *suesti* peto etc. » Vt sensus autem arriperetur facilius, verba collocanda ita censerem: *Nam qui aut ment. aut fallere*, *ut suerit*, *patrem Audebit*, *tanto m. aud. cet.*

Aut) Partic. *Aut* al. huic vers. praeponunt, al. annectunt priori, Heaut. V, 2, 42.

voluntatem, quam quaecumq. volo facit ipse». *Alii*, filii adolescentes. *Clancul. Patr.*, h. e. nesciis patrib. Nam *clanculum* ut clam vim habet praepositionis; etsi Perizonius ad Sanct. Min. multa contra disputat.

28. *Quae fert adolesc.*) Itid. Cic. p. Cluent. 60: « ut aetas illa *fert* ».

30. *Mentiri*) Servorum est *mentiri*, non liberorum.

31. *Ceteros*) « Quia iam deceperat patrem ». Donat.

32. *Pudore et liberalit.*) Huic simile adfert Lindenbr. ex Menandro: Οὐ δεῖ λυποῦντα, τὸ παιδάριον ὀρθοῦν, Ἀλλὰ πείθοντά τι. *Pudore*. Quo scil. animi flectantur iuvenum. *Liberalit.*, « h. e. lenitate, mansuetudine, quae libere natis et ingenuis convenit ». West. *Liberos*. Pulchro hoc ipso nomine appellantur, qui ab ipsis *liberis* procreati sunt.

33. *Retin.*) « Bene *Retinere*, a vitiis scilicet. Donat.

34. *Haec*) Ea scilicet, quae hucusque probata sibi laudavit. *Non conv.*, h. e. non congruunt. Andr. IV, 2, 13, « In his ego et frater dissentimus». Donat.

35. *Ven. ad me* etc.) Andr. I, 1, 117. Importunitatem hominis ostendit. *Quid agis?* Formula reprehendendi. Hos quinque ab hinc versus Cicero de Inv. I, 19, laudat, in quorum genere narrationis multam inesse festivitatem.

36. *Perdis*) *Perdere* dicunt modo hominem modo rem; ut Heaut. IV, 6, 10; III, 1, 56. *Nobis*, « emphatice, quod uterq. et Demea et Micio pater esset Aeschini». West. Infra 2, 2. *Amat*. Ponitur *amare* pro occupatum esse in meretricio amore. Hoc refer ad superius *praetermitto*, vs. 26.

Cur potat? cur tu his rebus sumtum suggeris?
Vestitu nimio indulges; nimium ineptus es. »
Nimium ipse est durus praeter aequumque et bonum;
Et errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adiungitur.
Mea sic est ratio, et sic animum induco meum:
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet;
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adiungas, ex animo facit;
Studet par referre; praesens absensque idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium,

Sumtum) MSS. We. *sumtus*.
Vestitu) Boecler. ex uno C. *vestitui*.
Patrium) MSS. We. *patrum*.

37. *Potat*) Cic. Phil. II, 27: « totos dies *potabatur* ».

38. *Vestitu*) Est dativ. antiquior pro *vestitui*. Vid. Voss. Analog. II, 18. *Nim. inept. es.* «Vtrumq. dure, *nimium* et *ineptus* ». DONAT. Prosopopeiam hanc laudat Cicero, de Inv. I, 19.

39. *Praet. aeq. et bon.*) Haec formula ICtorum est, qua *aequum et bonum* pro summo iure stricto accipiunt; vid. Duker. ad Flor. I, 22. Sensus: Supra modum *iuris* et aequitatis. Agit de hoc loco Cic. de Senect. 18. Nota particulas, *que et*, in confinio esse eleganter. Eun. V, 2, 37.

41. *Grav. aut stabil.*) Refertur *gravius* ad vim, *stabil.* ad tempus.

42. *Vi quod fit*) « Id est metu ac malo ». DONAT. Supra 33.

43. *Mea sic est ratio*) Haec ad superiora pertinere Donat. arbitratur confirmanda. Idem verba sequentia, *et sic anim. ind. m.* inferioribus adsignat, quae dicturus sit Micio. *Ratio*, sc. agendi seu consuetudo vel institutum.

44. *Malo coact.*) Cf. Eun. V, 5, 27. Huc Cicero respexit dicens in Verr. V 5 « Tu nisi *malo coactus* recte facere nescis ».

45. *Dum – tantisp.*) Etiam iunguntur hae particulae, sed inverso ordine, Heaut. I, 1, 54, 55. *Tantisp.* per tantumper. *Cavet*, peccare.

46. *Fore clam*) Scil. quod facit. *Ad ingen. red.* Hec. I, 2, 38. Et Cic. in Caecil. 17: « *redit* ad se atque ad mores suos ». Itid. Iuvenal. Sat. V, 247: « ad mores natura recurrit Damnatos ».

48. *Praes. abs. id. er.*) Contra illud, *Si sperat fore clam*, vs. 46.

49. *Patrium*) Par. in marg. « boni patris officium ». *Consuefac.*, uti supra vs. 29. Non cogere sed *consuefacere* decet.

Sua sponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest. hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed estne hic ipsus, de quo agebam? et certe is est,
Nescio quid tristem video. credo iam, ut solet,
Iurgabit. salvum te advenire, Demea,
Gaudemus.

Recte) C. G. m. *recta* minus latine.
Nequit) Maleb. Gu. *nescit* probe.
Fateatur) MSS. We. *se*.
Agebam) Al. *aiebam*.
Advenire) Edit. 1469, *salvo te adveniente*. Ab his verbis, *M. Salv. te* etc. Bi. incipiunt scenam 2, non inepte.

50. *Alieno metu*) H. e. metu alius hominis.

51. *Hoc*) Ablativus est, pro in hoc. Vid. Bauer ad Perizon. in Sanct. Min. III, 5. Id sane vult dicere, patrum esse, cousuefacere filios lenitate, contra dominorum, metum incutere servis.

53. *Sed istuc hic ips.*) Transitus solemnis. Eun. III, 4, 7; Heaut. I, 1, fin.

54. *Nesc. quid trist. vid.*) Similiter Eun. II, 2, 36, *Nesc. quid*: «Deest propter, ut sit, *Nesc.* propter *quid*». Donat. *Vt solet*: «Causa cur illum aequo animo ferat frater; *ut solet*, inquit». Donat. Eun. V, 4, 35.

55. *Salv. te adv. Gaudem.*) Cf. Eun. V, 5, 6: «Vt asperior ostendatur, etiam salutatur ab eo, quem obiurgaturus est». Donat.

ACTVS I, SCENA 2

DEMEA. MICIO

DEMEA

Ehem! opportune: te ipsum quaerito.

MICIO

Quid tristis es?

DEMEA

Rogas me, ubi nobis Aeschinus
Siet, quid tristis ego sim?

MICIO

(*ad spectatores*)
Dixin' hoc fore?
(*ad Dem.*)
Quid fecit?

DEMEA

Quid ille fecerit? quem neque pudet

Quid) Compl. MSS. *it*, quod Fa. ex auctorit. Bemb. delevit.

« In hoc actu diversi homines, diversi patres, et diversa studia proponuntur. Hic lenis, hic avarus; hic facetus, hic impolitus; hic facilis, hic pertinax et difficilis. » DONAT.

Demea) Derivat hoc nomen Mur. ἀπὸ τοῦ δήμου, h. e. antiquus homo moribus.

2, 3. *Vbi nob. Aeschin. Siet*) H. e. quum Aeschinus nobis sit filius tam dissolutus. *Vbi*, « quum, quoniam. » EVGR. *Dix. h. fore*. « Credo iam; ut solet, obiurgabit. » DONAT.

4. *Quid fec.*) Pro *quid* peccavit? Andr. V, 2, 21. *Quem neq. pud.* Contra illud, *Erubuit: salva* etc. infra IV, 5, 9.

Quicquam, nec metuit quemquam, nec legem putat
Tenere se ullam. nam illa, quae antehac facta sunt,
Omitto; modo quid designavit?

MICIO

Quidnam id est?

DEMEA

Fores effregit, atque in aedes irruit
Alienas; ipsum dominum atque omnem familiam
Mulcavit usque ad mortem; eripuit mulierem,
Quam amabat. clamant omnes, indignissime
Factum esse. hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere! in ore 'st omni populo. denique
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei operam dare, ruri esse parcum ac sobrium?

Mulcavit) Sic libb. om. antiq. In C. G. m. et Hal. *multav.* Sed P. Victorius censet, ubi *mulctare* aut *multare* in hac significatione legatur, tunc legendum *esse mulcare*; vid. Taubm. ad Plaut. Most. IV, 2, 23.

5. *Quicq.*) Hoc Scheller. pro nominativo habet, ex Plaut. Mil. III, 1, 80: «si quidem te *quidquam pudet.*» Infra IV, 7, 36. *Nec met.* pro qui *nec metuit.* «Varie per casus discurrit.» DONAT.

6. *Tenere se ullam*) Frustra Don. ambiguitatem hic quaerit. Patet enim, Ruhnk. monente, hoc dici, pro neq. *putat se* ulla lege teneri. Add. Cic. Phil. XI, 5: «quamq. *leges eum* non tenent.» Totus autem locus ex Menandro est: Ος δ' οὔτ' ἐρυθριᾶν οἶδ' οὐδὲ δεδοικέναι, Τὰ πρῶτα πάσης τῆς ἀναιδείας ἔχει; h. e.: Qui neq. erubescere novit, neq. timere, Primas omnis impudentiae tenet.»

7. *Modo*) Nuper. *Designav.* Hoc verb. ap. vett. duas res significabat: etenim et prave et recte facta *designata* dicebantur.»

8. *Fores effreg.*) Ibid. Plaut. Asin. II, 3, 4: «*frangit fores.*»

9. *Alienas*) «Bene; quia si lenonis diceret, parva res videretur.» DONAT. *Dominum*, h. l. lenonem. Ex consilio reticet nomen personae infamis. *Familiam*; cf. Heaut. IV, 5, 3.

10. *Mulcav. usq. ad m.*) Exaggerat Demea, et *omnem famil.* et *usq. ad mort.* dicendo.

12. *Hoc*) Adverbium Rivio, quod id. pronom. Guyeto esse videtur. Sed West. testatur, in MS. Lips. et edit. anni 1469, legi ac iungi, *Fact. esse hoc.* Nec tamen id placet.

13. *In ore est omni pop.*) Cic. Lael. 1: «qui sermo *omnibus erat in ore.*»

14. *Si conferend. exempl. est*) Sic it. Plaut. I, 2, 85. «Sed ubi *exempla conferentur* meretricum aliarum.» *Non fratr. vid.* etc. «Satis comice hoc infertur; nam magis in culpa est, quem laudat.» DONAT.

15. *Rei op. dare*) Par. suppl. «familiari augendae.» Heaut. V, 1, 67.

Nullum huius factum simile! haec cum illi, Micio,
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi sinis.

MICIO

(*aversus a Demea*)

Homine imperito nunquam quicquam iniustiu'st,
Qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat.

DEMEA

Quorsum istuc?

MICIO

Quia tu, Demea, haec male iudicas.
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare, non est; neque fores
Effringere. haec si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi duces, quod tum fecisti inopia.
Iniurium'st: nam si esset, unde fieret,
Faceremus. et illum tu tuum, si esses homo,

Sivit) Sic l. antiq. in Bemb. *siit*. Par. p. var. *sinit*.
Duces) Sic Be. ex uno Reg. bene. Vulgo *ducis*.

Et Cic. p. Rosc. A. 15: « Patres fam. optatissimum sibi putant esse, filios suos *rei familiari* maxime servire, et in praediis *operae* plurimum studiiq. consumere. »

16. *Null. h. f. simile*) Hoc cum admiratione. DONAT.

17. *Tibi*) Pro in te. Sic Phaed. IV, 19, 18: « *Tibi* dico, avare, gaudium heredis tui. » *Illum*, Aeschinum. *Corrumpi sin.* Cf. Andr. II, 3, 22.

18. *Hom. imp. nunq.* etc.) Menand. Οὐκ ἔς' ἀνοίας οὐδὲν τολμηρότερον.

20. *Quors. ist.*) Ita Demea, qui submisse dicta Micionis non percepit. *Haec male iudic.* Haec Micio sedata voce, qua ipsum decet, pronuntiat.

21. *Non est flagit.*) Cf. Eun. II, 3, 91.

22. *Non est*) Sc. flagitium. Negatio fortius repetita. *Neq. fori.* Hoc *neque* alterum pro *neque* etiam. Hic notandum est, Micionem non tam floccipendere facinora Aeschini, quam importunitate gravari Demeae increpantis.

24. *Tu n. tibi id laudi* etc.) Sensus: Quod tu non fecisti propter inopiam, id non laude dignum est.

26. *Si esset*) Pro fuisset. Si nobis tum fuisset, unde potaremus.

27. *Faceremus*) Pro fecissemus. Enallage temporis. Ad hoc videamus, quanta facetia in usu verbi sit *facere* tam saepe repetiti, ac modo committere modo emittere significantis. *Et illum tu tuum*. Dixit *tuum*, Ctesiphonem significans, in potestate Demeae patris relictum, adoptato altero Mi-

Sineres nunc facere, dum per aetatem licet;
Potius quam, ubi te exspectatum eiecisset foras,
Alieniore aetate post faceret tamen.

DEMEA

Proh Iupiter! tu homo adigis me ad insaniam.
Non est flagitium, facere haec adolescentulum?

MICIO

Ah!
Ausculta, ne me obtundas de hac re saepius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus. si quid peccat, Demea,
Mihi peccat; ego illi maxumam partem feram.

Licet) Par. p. var. *decet.*
Alieniore) L. antiq. *alieniori.*
Adigis) Al. *adiges.* Donat. leg. *rediges.* Codd. Be. *redigis.*
Adoptandum) MSS. We. *adoptatum.*
Illi) Par. in marg. *illic.*

cioni. Hic autem adoptandi mos fere id. in literis sacris commemoratur; ut Genes. XLVIII, 5. *Et illum tu.* «Recriminatio est ad superius, *tu illum*, vs. 17. *Si ess. homo*, h. e. humanus, non tyrannus, erroribus iuvenum ceu flagitiis irascens.» WEST. Infra IV, 2, 40.

28. *Per aetat.*) Cf. Eun. I, 2, 33. Contra, *praeter aetat.* ut in Heaut. I, 1, 7.

29. *Vbi te exspect. eiec. for.*) H. e. quum te hominem odiosum, cuius mortem diu exspectet, raptim sepeliret. Hunc vero sensum esse, a Cic. suspicor in Pis. cap. 9, sic dicente: «Ab hoc *eiecto* cadavere quidquam mihi aut opis, aut ornamenti expetebam.» Verum *exspectati* parentes dicuntur, quorum mors in dies singulos exspectatur.

30. *Alien. aetate*) H. e. post iuventutem exactam. Sic Plaut. more suo plenius: «Cano capite, *aetate aliena*,» Cas. III, 1, 4.

31. *Proh Iupit.*) «Tragica exclamatio est.» DONAT. *Homo*, vid. Index.

33. *Ne me obtund.*) Conf. Liv. II, 15: «neq. ego *obtundam* saepius ead. nequidquam agendo.»

34. *Tuum fil. dedisti* etc.) «Argumentatur per inductionem, quum per interrogation. pervenimus ad id, quod volumus concludendum.» DON.

35. *Is meus est fact.*) I. e. per adoptionem. Sic Plin. Ep. V, 8: «Avunculus meus, idemq. *per adoptionem pater.*»

36. *Ego illi max. p. fer.*) «Possit sensus esse: Ego ibi max. damnum accipiam. Dixisset igitur, *partem feram*, uti infra II, 1, 24, *ferres infort.*

Obsonat? potat? olet unguenta? de meo;
Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum:
Vbi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur; discidit
Vestem? resarcietur. est, Dis gratia,
Et unde haec fiant, et adhuc non molesta sunt.
Postremo aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam.

DEMEA

Hei mihi!
Pater esse disce ab illis, qui vere sciunt.

Obsonat) Varro L. L. hoc loco citato vocem *Obsonat*, haud dubie memoria fallente, omisit; pro qua hab. *scortatur.*

Potat) Par. in marg. « Sic MSS. omnes. At sunt qui totum locum reformare conantur. »

De meo) C. G. m. *facit.* Glossam olet.

In hac re) Al. *in hanc rem.* Infra II, 1, 20.

Ab illis) Al. *ab aliis.*

Qui vere sciunt) Be. ed. *qui veri sient.* Nam τὸ *sient* coniecturavit iam ante Palmerius.

37. *Obson.*) Citat Varro L. L. VI: « Scortatur, *potat*, *olet unguenta de meo*; addens: *scortari* est saepius meretriculam ducere. » Et Plaut. Pseud. IV, 7, 35: « Edunt, bibunt, scortantur. » *Olet ung.* Plaut. Asin. V, 2, 79: « Murrham *olet.* » Martial. III, 63, 3: « Bellus homo est — Balsama qui semper *olet.* » It. Priscian. Graeca adfert: ὄζει τὰ μύρα. Solebant autem obliui *unguentis.* Sic Cic. in Verr. II, 3, 12: « — quum Apronius caput atque os suum *unguento* perfricaret etc. » Respondet Micio haec ad superiora I, 36, 37.

38. *Dum err. commod.*) Quamdiu est unde praebeam. Ita Liv. XXII, 1: « pecunia conlata quant. conferri cuiq. *commodum* esset. »

39. *Fortasse*) « Sic dicit indulgenter, quasi filius etiam amari possit ab amica, gratisq. admitti. » BENTL.

40, 41. *For. effreg. rest. discid.* etc.) Hunc locum Cicero citat p. Coel. 16. *Est* sc. mihi. Supra vs. 26.

42. *Fiant*) Hoc verb. in usu esse videtur arithmeticorum. Sic fere it. Cic. Agrar. II, 27: « quid *fiet* pecuniae. » *Et adh. non molesta s.* Scilicet si quae damna fuerint, ob Aeschinum mihi resarcienda.

43. *Arbitrum*) « Qui litem hanc nostram ex aequo et bono seu pro humanitate dirimat. » BIP.

45. *Pat. esse disce*) Sc. animo, consiliis. Sallust. Cat. 6: « a curae similitudine Patres appellantur. » *Sciunt* sc. patres.

MICIO

Natura tu illi pater es, consiliis ego.

DEMEA

Tun' consulis quicquam?

MICIO

Ah, si pergis, abiero.

DEMEA

Siccine agis?

MICIO

An ego toties de eadem re audiam?

DEMEA

Curae est mihi.

MICIO

Et mihi curae est. verum, Demea,
Curemus aequam uterque partem; tu alterum,
Ego item alterum. nam curare ambos, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti.

DEMEA

Ah, Micio.

MICIO

Mihi sic videtur.

DEMEA

Quid istic? tibi si istuc placet,
Profundat, perdat, pereat! nihil ad me attinet.

Toties) C. G. m. *totiens*.
Re) C. I. *te*.
Curare ambos) L. antiq. *amb. cur.*

47. *Tune consul. quicq.*) Hoc acerbius Demea, quia ille dixerat, *consiliis ego*, vs. 46. *Abiero*, archaice pro abibo.

48. *Sic ag.*) Conf. Eun. I, 2, 19: « Quasi revocantis correptio est. » DONAT.

49. *Curae est mihi*) Sc. Aeschinus. *Et*, etiam.

51. *Curare ambos*) Intellige, te.

52. *Ah, Micio*) « Territus ultimis verbis de reddendo filio ironice concedit, sed mox in iram erumpit. »

54. *Prof. perd. per.*) Itid. Mened. in Heaut. III, 1, 56.

Iam si verbum ullum posthac.

MICIO

Rursum, Demea,
Irascere?

DEMEA

An non credis? repeton', quem dedi?
Aegre 'st: alienus non sum. si obsto — hem! desino.
Vnum vis curem; curo. et est Dis gratia,
Cum ita, ut volo, est. iste tuus ipse sentiet
Posterius. nolo in illum gravius dicere.
(*abit.*)

MICIO

Nec nil, neque omnia haec sunt, quae dicit; tamen
Non nil molesta haec sunt mihi, sed ostendere,
Me aegre pati, illi nolui. nam ita 'st homo:
Cum placo, advorsor sedulo, et deterreo.

Vllum) L. antiq. *unum*.
Sedulo) V. I. *sicut ei videtur*.

55. *Iam si verb. u. posth.*) « Aposiopesis. Deest, tibi fecero, aut tale eiusmodi. » DONAT.

56. *An non cred.*) Subaudi, me merito irasci. *Repeto*, pro reposco, vs. 52.

57. *Aegre est*) Sc. mihi patri. *Si obsto*; « facio id affectu paterno. » BIP. *Hem*. Se colligit ab ira.

58. *Vnum*) Filium. *Est*, *Dis gratia*. Ead. fratris locutione utitur vs. 41, etsi alio sensu.

59. *Cum ita est*) Sc. meus. *Sent. Poster*. Comminandi formula, ut in Eun. I, 1, 21.

60. *In illum*) Aeschinum scilicet. « Demea autem satis hoc *grave* existimat *dictum* in eum, qui non provideat in futurum. » DÖR.

61. *Nec nihil, neq. omnia* etc.) Sensus mihi videtur, isque plenioris orationis hic; *Nec* credere ausim, *nihil* verum, *neque* ausim, *omnia* vera esse, *quae dicit*. Levius tamen Micio loquitur, *haec sunt*, pro more Platonis, ἔςι ταῦτα, quo dicto usus ille dicitur in assentiendo et confirmando. Subinde dictiones *haec quae* pro talia qualia accipi possunt. Ead. vi ac potestate pronominis etiam Cicero utitur, Fam. IV, 2: « sin *ii* sumus, *qui* profecto *esse* debemus. » Ter. Hec. II, 2, 22.

62. *Non nil molesta* etc.) Facinora tangit Pamphili, quib. semetipsum quodammodo gravari fatetur; quod vero nolit coram Demea fateri.

63. *Nam ita est homo*) De Demea loquitur, quem parce reprehendit. Sic it. Andr. V, 4, 16, ubi nota.

64. *Placo*) Pro *placare* volo. Sensus: *Cum placare* volo, videor ei, utpote homini importuno strenue *adversari*. Huc Plauti illud pertinet:

Tamen vix humane patitur: verum si augeam,
Aut etiam adiutor sim eius iracundiae,
Insaniam profecto cum illo; etsi Aeschinus
Non nullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremo nuper, credo iam omnium
Taedebat, dixit velle uxorem ducere.
Sperabam iam defervisse adolescentiam,
Gaudebam. ecce autem de integro, nisi, quicquid est,
Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

Adiutor) C. G. m. sup. script. *incentor.*
Aliquid) Id. in marg. *ex meo sumtu.*
Omnium) Ibid. gl. *pellicum.*
Defervisse) Id. explic. *refriguisse.*

« Ille qui aspellit, is compellit; ille qui cousuadet, vetat. » Trin. III, 2, 46.

65. *Tamen*) Haec particula, quae praemittitur, etiam absque quamquam vel etsi, Plautino more valde affirmat. *Vix hum. patit.*, h. e. *vix* moderato animo, ut decet hominem, fert. Sic Cic. ad Attic. IV, 15: « Quid ille, inquies, ut ferebat? *humaniter.* » *Verum si aug.* « Argument. a contrario. Nam *placare* contrarium est irritantibus augentibusq. iracundiam. » DONAT.

66. *Etiam*) Insuper. *Iracund.* « *Iracundia* a natura est, ira a tempore. » DONAT.

67. *Insan. profecto* etc.) Simil. sententia Plaut. Amph. II, 2, 69: « Bacchae bacchanti si velis adversarier, *ex insana insaniorem* facies. » Supra vs. 31.

68. *In hac re*) Conf. supra vs. 44. *Nobis.* Itid. Demea vs. 2.

69. *Quam hic non* etc.) Hyperbolice dictum, non vere. *Aut cui non ded.* A patrib. enim sumebant adolescentes, quod darent meretricibus. Ph. I, 2, 34.

70. *Aliquid*) Huic voculae, sicut prioribus, *etsi Nonnull.* indicium inest mitis reprehensionis et indulgentis patris. *Credo.* « Hoc verbo utimur vel in re dubia, vel ironice. Prior sensus h. l. occurrit. » WEST. *Omn. Taed.* Eun. II, 3, 6.

72. *Defervisse adolesc.*) Cupiditates adolescentiae, quum comminuuntur et exstinguuntur, *defervescere* dici solent. Ita fere Cic. Or. V, 30, « *deferbuisse.* »

73. *Gaudeb.*) Itid. Simo pater in Andr. I, 1, 33.

74. *De integro*) Subaudit Sincerus: amare coepit. *Nisi* pro sed. *Homin.* sc. Aeschinum.

ACTVS II, SCENA 1

SANNIO. AESCHINVS. PARMENO

SANNIO

Obsecro, populares! ferte misero atque innocenti auxilium;
Subvenite inopi.

AESCHINVS

(*ad psaltriam a lenone metuentem*)
Otiose, nunc iam ilico hic consiste.
Quid respectas? nil pericli 'st: nunquam, dum ego adero, hic te tanget.

SANNIO

Ego istam invitis omnibus.

Otiose) Alloquitur Aeschinus citharistriam. Etiam. Gn. codici suo adscripserat, « fidicina, κωφὸν πρόσωπον. »
Hic) V. I. *leno.*
Istam) Id. *retinebo.*

« Haec scena vim certaminis continet, sine nlla specie controversiae: tantum in dictis quaed. qualitas habetur. » EVGR. « Estque haec periculi protasis. » MVRET.

Sannio) « Leno a sannis, vel potius ἀπὸ τοῦ σαννίου, ab hasta, qua valere a iocantibus dicebatur. » MVRET. *Sannio* etiam servi nomen est, ad Herenn. IV, 50.

Aeschinus) ἀπὸ τ. αἴσχους, a pudore. Scribitur Graecis αἰσχίνης.

1. *Populares*) « Cives seu de populo socii eiusd. conditionis. » EVGR. Cf. Eun. V, 8, 1.

2. *Otiose*) Da. explic. secure. *Nunc iam*, ad tempus refertur. *Ilico hic*, ad locum. Emphatice utrumq. binis synonymis expressum. *Consiste.* « *Consistere* est audacter et constanter stare. » DONAT.

4. *Ego istam*) « Bona ellipsis. Nemo enim plene loquitur, qui luctatur. » DONAT. Subaud. mihi vindicabo.

AESCHINVS

Quamquam est scelestus, non committet hodie unquam, iterum ut vapulet.

SANNIO

Aeschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum:
Leno ego sum.

AESCHINVS

Scio.

SANNIO

At ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quod te posterius purges, hanc iniuriam mihi nolle
Factam esse, huius non faciam. crede hoc, ego meum ius persequar;
Neque tu verbis solves unquam, quod mi re malefeceris.

Est) Al. *sit.*

Committet) I. *committat.*

Optuma) V. I. *cum tali fide ego concilio iuvenib. amicas, ut nusq; melior leno sit.*

Huius) V. I. *rei δειχτιχῶς.* In Par. exemplo, quo utor, adscripta invenio: *ostensa festuca aut alia re nihili.*

Malefeceris) I. *malafec.* perperam.

5. *Quamq. est scelestus etc.*) « Anacoluthum: Nam quum praeposuisset, *Quamquam*, non subiecit, tamen. » DONAT. *It. ut vap.* « *Vapulaverat* igitur iam intus in ipsis aedibus. Quo spectant Demeae verba supra I, 2, 8 sqq. » WEST.

6. *Audi, ne te etc.*) Itid. fere Davus in Andr. III, 2, 28, 29. *Morum;* cf. Hec. V, 1, 9, pro vitae generis.

7. *Leno ego sum*) « Postulat ius lenonium, quod ob reditus ex eorum quamvis infami quaestu publicos, tantum erat, ut qui illis vim fecissent, exheredes fierent. » BIP. « Leno, h. e. qui puellarum mercaturam facit. » WEST. *At ita, ut etc.* Periphrasis elegans, pro *Leno* quidem *sum*, sed leno *optima fide.*

8. *Poster. purg.*) Conf. Hec. V, 1, 16. *Nolle Fact.* Solemnis formula, *nollem factum.* Sic it. Liv. XXXIX, 13.

9. *Huius non fac.*) Cum crepitu digitorum: quomodo: non tanti faciam, Cic. in orat. Catil. I, 9: « Sed est *mihi tanti;* dummodo ista etc. » Id. in Verr. II, 50: « ne tantulum quidem commotus est. » *Meum ius persq.* Conf. infra II, 27; Ph. V, 8, 91.

1. *Neq. tu verb. solves etc.*) Conf. Andr. V, 1, 5. *Solves*, lues, satisfa-

Novi ego vestra haec: « nollem factum; iusiurandum dabitur, te esse
Indignum indignis; indignis cum egomet sim acceptus modis.

AESCHINVS

(ad Parmenonem)
Abi prae strenue, ac fores aperi.

SANNIO

Ceterum hoc nil facis.

AESCHINVS

(ad psaltriam)
I intro nunc iam.

SANNIO

(retinens psaltriam)
At enim non sinam.

AESCHINVS

Accede illuc, Parmeno:

Vestra haec) Par. MS. *iura haec* prave. Subaudiend. est enim, *verba*, quod modo vs. 10, non *iura*.

Indignis) Bo. ed. *indignis* pro vulg. *iniuria hac*. Atque illi assentior, vulgarem lection. pro glossa habendam esse iudicanti vocis *indignis* a simili sequente sine dubio absorptae; praesertim quum Donat. comice scriptum moneat, *indignum indignis*.

cies, Ph. V, 7, 80. *Re malef.* Acuendum est *re*. Et plus dixit, *re malefac.* quam iniuriam feceris. » DONAT.

11. *Noll. fact.*) Pro poenitet. « Sic enim vett. dicebant, *nolo fact.* et *nolo factum*; quum alicuius rei eos poenitebat. » DON. *Iusiurand. dab* etc. « Elegans mimesis, qua simul iuventutis mores tanguntur. » WEST.

12. *Indignum*) Indignus, h. e. non dignus *indignis* sc. rebus. *Indigna* autem habentur, quae in liberum aut honestum hominem minime cadant. Vnde solemnis exclamatio, *o indignum facinus*, quae saepe obvenit. Pulchre nimirum leno ille verba refert iuvenum superborum, quibus deprecari soleant iniuriam.

13. *Abi prae*) « H. e. *Abi* prior, aut praei. » DONAT. Id. notat. « Magna contemptio minarum lenonis, non respondisse Aeschinum ad ea quae dixerat. » *Cet. h. nihil fac.* « Qui frustra sunt et inanem sumunt operam, *nihil facere*, nihil agere dicuntur. » WEST. Et vid. Erasm. Adag.

14. *I intro*) Scilicet forib. Micionis a Parmenone apertis, Aeschinus fidicinam, quam manu ducebat, ire intro iubet. *Non sin.* Manu apprehendit puellam, ne amittat,

Nimium istoc abisti. hic propter hunc adsiste. hem, sic volo.
Cave nunc iam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos.
Ne mora sit, si innuero, quin pugnus continuo in mala haereat.

SANNIO

Istuc volo ergo ipsum experiri.

AESCHINVS

(*innuit Parmenoni*) Hem, serva.

PARMENO

(*ad lenon.*) Omitte mulierem.

SANNIO

(*pugnum servi expertus*)
O miserum facinus!

AESCHINVS

Geminabit, nisi caves.

SANNIO

(*denuo percussus*) Hei miseriam!

AESCHINVS

Non innueram, verum in istam partem potius peccato tamen.

Istoc) V. I. *ab isto loco.*
Hunc) Id. *iuxta lenonem.*
Mala) Id. *Sannionis.*
Miserum) Sic Codd. Be. In l. antiq. *indignum.*
Geminabit) V. I. *colaphum.*
Hei miseriam) Sic Be. libb. Vulg. *hei misero mihi.*

15. *Propter*) Iuxta; uti Phaedr. II, 6, 7. *Hem, sic volo.* «Mire Comicus, ex alterius verbis, quid faciat alter, ostendit.» DONAT.

17. *Si innuero*) Sic Plaut. Rud. III, 4, 26: «Vos adeo, *ubi ego innuero*, si ne ei caput exoculassitis.» *Pugn. c. in mal. cohaer.* Theocr. Id. XIV, 34: πὺξ ἐπὶ κόῤῥας ἤλασα, κἄλλαν αὖθις, Pugnum in genam impegi, et alterum in ulteram.

18. *Istuc volo* etc.) En vero miseri hominis contumaciam ipsa inter verbera loquacem. *Serva*, custodi.

20. *Non innueram*) Minatus tantum erat, *geminabit* vs. 19, non iuserat...

(*ad psaltr.*)

I nunc iam.

SANNIO

Quid hoc rei est? regnumne, Aeschine, hic tu possides?

(*Parmeno ducit psaltriam liberam a lenone in domum Micionis.*)

AESCHINVS

Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

SANNIO

Quid tibi rei mecum 'st?

AESCHINVS

Nil.

SANNIO

Quid? nostin' qui sim?

AESCHINVS

Non desidero.

SANNIO

Tetigin' tui quicquam?

AESCHINVS

Si attigisses, ferres infortunium.

Iam) V. I. *intro.* Andr. II, 5, 13.
Possides) Itid. *qui cum tanta potestate? puellam aufers.*
Virtutibus) Id. *ironice.*

21. *I nunc i.*) Donat. est incertus, anne hoc etiam ad Sannionem dicatur. Sed placet hic iterum, quod supra notatum est ad vs. 14. *Regn. A. h. tu possid.* Contumeliose dictum. Nam Athenis erat regis et regni appellatio non minus odiosa, quam in libera republica Romanorum. Ph. II, 3, 58. Et Sallust. Iug. 31: «Impune quaelibet facere, id est, *regem esse.*» Add. Curt. X, 2: «qui de Atheniensibus memorat imperium Alexandri aspernantibus: « Soli Athenienses *non regio imperio*, sed legib. moribusq. patriis adsueti etc.» *Hic*, Athenis.

22. *Ornat.*) Cf. Heaut. V, 1, 77. nota. *Ex tuis virt.* Sensus: Habeas praemia tuis similia factis.

23. *Quid tibi mecum* etc.) H. e. «*Quid tibi* debeo, unde in me actionem habeas.» DONAT. Heaut. IV, 4, 20. *Nil.* «Facete; quia ipse abstulit.» DONAT. *Nost. qui sim*; cf. infra IV, 7, 5. *Non desidero*, sc. nosse, *qui sis.*

24. *Tetigi*) Pro diripui; uti Liv. II, 5: «*contacta* regia praeda.» At-

SANNIO

Qui tibi meam magis licet habere, pro qua ego argentum dedi?

Responde.

AESCHINVS

Ante aedes non fecisse erit melius hic convicium,
Nam si molestus pergis esse, iam intro abripiere; atque ibi
Vsque ad necem operiere loris.

SANNIO

Loris liber?

AESCHINVS

Sic erit.

SANNIO

O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt aequam esse omnibus?

Qui) We. ed. *Qui*, quomodo. Al. *Quid.*

tigiss. Plus dixit *attigisses*, quam tetigisses. *Ferr. inf.* cf. Andr. III, 5, 4, uot. *Infortunium*, «malam fortunam.» EVGR.

25. *Qui tibi meam* etc.) Eod. fere modo Cic. Fam. XII, 16: «*Qui magis* hoc Lucilio *licuerit* assumere libertatis, quam nobis?» *Habere.* Non eod. sensu, quo Andr. I, 1, 58, ut Donat. falso putat; sed *habere aliquem*, h. l. significat, mancupio tenere. Itid. Plaut. Mil. I, 1, 23.

26. *Responde*) «Ita soleut, qui indignantes quid rogant.» WEST. *Ante aedes*; cf. vs. 14. *Non fecisse*, sc. te *convicium.* Significat autem *convicium* clamorem tumultuosum, ut Phaedr. I, 6, 5. Add. Kapp. ad Tacit. Germ. 22: «a *con* et *vox* quasi *convocium.*» *Erit melius.* Venusta formula pro auctor tibi sum. Itid. Liv. III, 48: «qui esse *melius erit.*»

27. *Atq. ibi*) «Δειχτικῶς addidit τῷ *ibi*, respiciens morem veterum, servos et homines nequam flagellantium.» WEST.

28. *Loris*) «Flagellis, quae ex *loris* fiebant. Haec servilis poena erat.» RVHNK. *Liber.* «Duplex indignatio lenonis, primum quod caedendus esset; tum quod serviliter.» WEST. Vt autem magistratus virgis in noxios utebantur, ita domini in servos *loris*. Testis est huius rei Plaut. Poen. Prol. 26. *Sic erit.* Responsiones asservautium, *sic erit*, aut, *sic est*, aut *sic*. Ph. V, 3, 18. Hec. III, 3, 19. Ph. II, 2, 2.

29. *Impur.*) In conviciis erat *impuri* et impurati hominis appellatio. *Hic. libert.* sc. Athenis; «ubi communis omnium fuerat *libertas*. Populi enim iussu resp. agebatur.» EVG. Huc refer Curt. VII, 6, 12, de Scythis: «*Libertatis* modico et *aequali* usu principibus humiliores pares fecerunt.»

AESCHINVS

Si satis iam debacchatus, leno, es, audi, si vis, nunc iam.

SANNIO

Egon' debacchatus sum autem, an tu in me?

AESCHINVS

Mitte ista, atque ad rem redi.

SANNIO

Quam rem? quo redeam?

AESCHINVS

Iamne me vis dicere id quod ad te attinet?

SANNIO

Cupio, aequi modo aliquid.

AESCHINVS

Vah, leno iniqua me non volt loqui.

SANNIO

Leno sum, fateor, pernicies communis adolescentium,
Periurus, pestis; tamen tibi a me nulla'st orta iniuria.

Leno, es) Sic libb. Be. At Fa. colloc. *debacch. es, leno.* C. G. m. gl. *in me.*
Autem) Pro *autem* l. antiq. *in te.*
Mitte) Al. *omitte.*
Atque ad rem) C. G. m. colloc. *ad rem atque* mire.

30. *Debacch.*) Es, seu, desaevisti, quasi furibundos esses ex vino. *Audi. Audire* incipit, quem plane contempserat ante.

31. *Autem*) « Particula *autem* cum interrogatione est instautis, indignantis etc. Verum quum interrogatio subiicitor, servit correctioni. » TURSELL. Itid. Cic. Attic. XII, 42: « Sed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus *autem?* immo vero etiam adiovandus. » *Ad rem redi*, « h. e. ad negotium, de quo agitur. » DONAT. *Res* enim pecunia intelligitur.

32. *Quod ad te attin.*) Explic. Donat. « Quod tibi prodest et commodum est. »

33. *Cupio*) Ille, *vis*, dixit; hic, *cupio*. Plus autem *cupere* est, quam velle. *Aequi m. aliq.* sc. dicas. Heaut. IV, 5, 50. H. l. de pretio puellae. *Vah*, indignantis. *Leno iniqua* etc. Aegre fert Aeschinus, lenonem malo suspicari, ac si ipse ingenuus *iniqua loqui* possit.

34. *Pernicies com. adolesc.*) Non aliter Plautus de lenone, Asin. I, 2, 7. Sed Noster versum Diphili transtulisse videtur hunc: Οὐκ ἔστιν οὐδὲ τεχνίον ἐξωλέστερον τοῦ πορνοβόσκου, Non est ulla ars pestilentior lenonis.

35. *Tamen*) Tacetur quamvis. Contra vs. 5.

AESCHINVS

Nam hercle etiam hoc restat.

SANNIO

Illuc quaeso redi, quo coepisti, Aeschine.

AESCHINVS

Minis viginti tu illam emisti; quae res tibi vortat male!
Argenti tantum dabitur.

SANNIO

Quid si ego tibi illam nolo vendere,
Coges me?

AESCHINVS

Minume.

SANNIO

Namque id metui.

AESCHINVS

Neque vendundam censeo,
Quae libera 'st: nam ego liberali illam assero causa manu.
Nunc vide, utrum vis, argentum accipere, an causam meditari tuam,

Tantum) Lindenbr. *tibi* nescio unde.
Tibi illam) I. *ego illam*, omisso *tibi*.
Metui) V. I. *ut cogeres*; ubi *ut* vitiose pro ne.
Manu) V. I. *mea*.

36. *Illuc quaeso* etc.) Refertur ad superius, *quod ad te attin.* vs. 32, hoc verbum lenoni avaro satis intellectum atque iucundum.

37. *Quae res tibi* etc.) Imprecandi formula. Ph. IV, 3, 73.

38. *Nolo vend.*) « Nititur iure, quo nemo cogitur invitus rem suam vendere. » WEST.

39. *Namq. id metui*) Ironia; qui nempe non poterat cogi.

40. *Quae libera est*) *Liberum* hominem vel civem vendere legib. et Romanor. et Graecor. maxime prohibitum esse, hoc constat inter omnes. Sed plura vide apud West. *Liberali ill. ass.* etc. Hoc spectat ad actionem seu iudicium de libertate hominis constituendum. Videlicet qui liberum homin. e servitute vindicabat, eum coram praetore manu prehensum sibi quasi afferebat, i. e. admovebat, et liberum esse dicebat. » RVHNK. De hac re vide Liv. III, 44 seqq. Quod quum ita esset, facile poterat Aeschinus Sannioni pactionem recusanti iniicere metum calumniae. *Lib. causa*, pro in *liberali causa*.

41. *Vtrum vis*) Cf. Heaut. II, 3, 85.

Delibera hoc, dum ego redeo, leno!
(*Abit Aeschinus de lenone absolvendo, seu Syri consiliis, seu pecunia patris accepta sollicitus.*)

SANNIO

Proh supreme Iupiter!
Minime miror, qui insanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit, verberavit, me invito abduxit meam,
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Oh malefacta haec tantidem emtam postulat sibi tradier.
Verum enim quando bene promeruit, fiat. suum ius postulat.
Age, iam cupio, modo si argentum reddat. sed ego hoc hariolor.

Qui) C. G. m. *quo* pro *qui* prave ; nam *qui* pronom. est.
Infregit) Hunc vers., qui vulgu sequitur, anteire bene iussit Muretus.
Modo si) L. antiq. invert. *si modo*.
Hariolor) C. G. m. *ariolor*. Sup. script. *divino*. Item Erasm. sine *h* aspirante. Videamos autem, quomodo Fa. ac Be. dactylos sibi effingant. Ille enim ex *sed*, lit. *d* elisa, et pronom. *hoc* correpto, dactylum sperat ortum in sexta sede trochaici. Hic deridet Faërnum, ut digitis sine ullo auris iudicio versum dimetientem; contra se ipsum melius ex *si modo* ă-dactylum fecisse gloriatur.

43. *Miror*) Sc. eos. *Qui insan. occip. ex ini.* Menander : Οἴ μοι, τὸ γὰρ ἄγνω δυςυχεῖν μανίαν ποιεῖ.

44. *Abdux.*) *Abduci* alias dicuntur, quae a viris vel parentibus abstrahuntur, maxime tamen libidinis causa. Sueton. Aug. 69. *Meam.* Ellipsis. Non addidit, puellam.

45. *Quingent.*) Cf. Andr. V, 4, 43, not. *Plus.* Ellips. quam. Ita Cic. Plaut. al. *Colaph. infreg.* Plin. VIII, 36 de ursis; « Saepe in arena *colapho infracto* exanimantur. » Et Iuvenal. Sat. III: « Nos *colaphum* incutimus lambenti crustula servo. »

46. *Tantid. empt.*) Huc pertinet Cicero, in Verr. III, 192 : « Mercatores, inquiens, non *tantidem* vendunt, quanti emerunt ». *Postulat. Postulare* dicitur sensu forensi, pro intendere actionem alicui ap. praetorem; vid. Ernest. Clav. Cic.

47. *Verum enim*) « Quamquam ironice haec dicit Sannio, mitescere tamen videtur, et de suo iure concedere ». WEST. *Promeruit.* Mente supprimit, de me.

48. *Hariolor*) « Fabulas et somnia narro ». WEST. Ph. III, 2, 7.

Vbi me dixero dare tanti, testes faciet ilico,
Vendidisse me; de argento somnium. «mox, cras redi». —
Id quoque possum ferre, si modo reddat; quamquam iniurium 'st.
Verum cogito id quod res est, quando eum quaestum occeperis,
Accipiunda et mussitanda iniuria adolescentium 'st.
Sed nemo dabit: frustra has egomet mecum rationes puto.

Faciet) V. I. *adducet.*

Puto) L. antiq. *deputo.* Elegantissimus hic versus Guyeto suppositius audit.

49. *Vbi me dixero* etc.) Fallaciam hic subesse autumat, quia Aeschinus dixerat, *neq. vendund. censeo* etc. vs. 39. *Tanti.* Cf. supra vs. 37: *Minis viginti. Test. fac.* pro *test.* adhibebit. Itid. Plaut. Curc. IV, 4, 9: «Ne *facias testes:* neq. equid. debeo quidquam». *Testes*, scil. qui dicant.

50. *Vendidisse me*) Hunc scrupulum lenoni Aeschinus ingessit, *neq. vendund. c. Quae lib. est*, dicendo, de *arg. somn.* Cf. Heaut. IV, 2, 4. *Somnium* comice i. q. vana res. Ph. V, 6, 34. Sic Lucian. in Harmonide: ὀνείρατα φασι, καὶ ἐπῶν σκιαί.

Mox, cras redi) «Quae formula est malorum nominum, nec expedire rem expetentium». WEST. Transit ad mimesin.

51. *Id quoque*) Scil. moram. *Iniur. est*; cf. I, 2, 26.

52. *Id quod res est*) Cf. Eun. IV, 6, 10. *Eum quaest. occep.* Cf. Andr. I, 5, 52. Par. explic. «ut leno sis».

53. *Mussitanda*) «Tacenda et animo continenda». EVGR.

54. *Dabit*) Scilicet argentum a me flagitatum. *Mecum rat. puto.* Est enim, *rationes*, scil. numarias *putare*, propria arithmeticorum locutio, Gr. λογίζεσθαι.

ACTVS II, SCENA 2

SYRVS. SANNIO

SYRVS

(*Aeschino intus manenti respondet*)
Tace, egomet conveniam ipsum: cupide accipiat faxo,
atque etiam (*ad Sannionem conversus*)
Bene dicat secum esse actum. quid istuc, Sannio, est, quod te audio
Nescio quid concertasse cum hero?

SANNIO

Nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam haec quae hodie inter nos fuit:

Conveniam) Al. *iam*.

« In hac scena actus est, exemplum continens vitae avarorum, qui saepe in damnum ipsius avaritiae rationibus ruunt: simul etiam duorum inter se nequam hominum spectanda quaed. vicissim et dolosa captio est ». DON.

1. *Tace*) « Quietum esse iubet Clitiphonem, qui de eo, quod cum irato lenone pacto conveniretur, maxime sollicitus est ». WEST.

2. *Bene dic. secum* etc.) H. e. fortunatum *esse*. Cic. Fam. IX, 24: « praeclare *actum* mecum putem ».

3. *Nescio quid concert.*) « Argute positum, *Nescio quid*. Callide namq. dissimulat se scire quid rei actum sit, ut ita familiariter eliciat omnia ex ipso lenone ». WEST.

4. *Certation. compar.*) « Respicit certamen gladiatorum, qui *comparari* proprie dicebantur ». WEST.

Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.

SYRVS

Tua culpa.

SANNIO

Quid facerem?

SYRVS

Adolescenti morem gestum oportuit.

SANNIO

Qui potui melius, qui hodie usque os praebui?

SYRVS

Age, scis quid loquar?
Pecuniam in loco negligere, maxumum interdum 'st lucrum.

SANNIO

Hui!

SYRVS

Metuisti, si nunc de tuo iure concessisses paululum, atque
Adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,

Facerem) Lindenbr. We. al. ed. *agerem*.
Hui) Multi libb. τὸ *hui* Syro adscribunt, sed lib. antiq. Sannioni.

5. *Ego vapul. ille* etc.) Simile est Iuvenal. Sat. III, 289. «Si rixa est, ubi tu pulsas, *ego vapulo* tantum». *Vsque*, diu, multum.

6. *Tua culpa*) Scil. est. Qui haec verba pro ablativo habet, subaudit, factum. Potest enim esse et primus et sextus casus. Illum tamen desiderat metrum octonarii. *Quid facerem;* cf. Eun. V, 1, 15. *Adolesc. m. gest. op.* Scilicet qui iuvenis assentatione caperetur». DONAT.

7. *Qui pot. mel.*) Scil. morem gerere. *Os praebui*, i. e. me verberari passus sum. Liv. IV, 35.

8. *Pecun. in loco neglig.* etc.) «Bene additum est, *in loco*, et, interdum; non enim semper». DONAT. Vult dicere, opportuno loco ac tempore. Infra V, 3, 41. Similis sententia Liv. II, 47: «Spreta *in tempore* gloria, *interdum* cumulatior redit». Vt add. Hor. Od. IV, 12: «Dulce est desipere *in loco*».

9. *Metuisti*) Hunc integrum Syri sermonem West. nota terminavit interrogandi, exemplo quidem, ut ipse fatetur, Aldi, Heinsii, aliorum; sed plurimi non ita. *De t. iure concess.*, remisisses. Supra I, 38, *nolo vendere*.

Ne non tibi istuc foeneraret.

SANNIO

Ego spem pretio non emo.

SYRUS

Nunquam rem facies. abi, nescis inescare homines, Sannio.

SANNIO

Credo istuc melius esse, verum ego nunquam adeo astutus fui,
Quin quicquid possem, mallem auferre potius in praesentia.

SYRUS

Age, novi tuum animum: quasi iam usquam tibi sint viginti minae,
Dum huic obsequare. praeterea autem te aiunt proficisci Cyprum.

SANNIO

Hem!

SYRUS

Coemisse, hinc quae illuc veheres, multa; navem conductam, hoc scio.

Iam usquam) Mu. ed. *quidquam* pro *iam usque.*
Cyprum) MSS. Pall. *in Cypr.* Infra IV, 14.
Hem) V. L. *aiunt.*

11. *Foen.*) *Foeneratum*, « est eum lucro redditum et multiplicatum ». DONAT. *Istuc*, h. e. *paululum* quod *concessisses. Ego spem* etc. Certum lucrum praefert incerto.

12. *Rem fac.*) H. e. divitias comparabis. *Nesc. inesc. hom.* « Metaphora ab aucupibus, qui avibus capiendis offundunt cibum ». DONAT.

13. *Credo istuc*) Par. subaud. « inescare; sed equid. potius huc referend. puto superius, *ego spem pret. n. emo*, vers. 11, quod sibi Sannio probatum tenet, Syro adversante.

14. *Poss.*) Sc. auferre. *Potius*, abundat. At vero etiam Cicero *potius malle* iungit, Fam. XV, 5. *In praesentia.* Contrarium est, in diem. Addit igitur MS. Mark. *quam in futurum.*

15. *Age*) « Nunc verb. est significans, dic, quia iam prope est, ut consentiat persuadenti ». DONAT. *Novi tuum anim.* Cf. Heaut. III, 3, 9. *Animum*, quasi liberalem. *Quasi i. usq. tibi* etc. Sensus est, *quasi* tu, qui in re lanta es, non multo malis obsequi Aeschino, quam tantulam summam accipere ». WEST.

16. *Cyprum*) « Insula haec Veneri sacra mancipiorum emptione et venditione nobilitata fuit ». WEST.

17. *Coemisse*) Puellas. Sed neutro

Animus tibi pendet. ubi illinc, spero, redieris tamen, hoc ages.

SANNIO

(*secum*)

Nusquam pedem. perii, hercle! hac illi spe hoc inceperunt.

SYRUS

Timet.

Inieci scrupulum homini.

SANNIO

O scelera! illud vide,
Vt in ipso arriculo oppressit. emtae mulieres
Complures, et item hinc alia, quae porto Cyprum.
Nisi eo ad mercatum venio, damnum maximum 'st.
Nunc si hoc omitto, actum agam; ubi illinc rediero,
Nihil est, refrixerit res. «nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras?» ut sit satius perdere,

Pendet) Id. *in dubio est.*
Pedem) C. G. m. sup. script. *feram.*
Venio) L. antiq. *veniam.*
Actum) Disiung. Be. *ac tum.*

potius genere, *quae multa*, utitur, ut pedetentim ad illum decipiend. accedat. Atque huc refer, quod ipse loquitur leno, *hinc alia quae p. Cypr.* vs. 22. *Nav. conduct.* Ergo res non moram patitur. *Hoc scio.* Ita dixit, ut Ph. V, 8, 60. Id vero ubi dixerit Syrus, leno meditabundus tacet.

18. *Hoc ages*) I. e. exiges debitum. Nam *hoc agere* dicimus eum, qui instat negotio suo». DONAT.

19. *Hac illi spe* etc.) Verba sunt tandem intelligentis, quid rei sit; Andr. I, 1, 98.

20. *Inieci scrup.*) Andr. V, 4, 37 «Hoc leno non audit; simul enim dicitur, quum ille clamat». DONAT. *Illud vide.* Sic solent qui rem magnam vel inopinatam cum admiratione narraturi sunt.

21. *In ipso artic.*) Sc. temporis; uti Cic. p. Quinct. 5. *Oppress.*, vel Aeschinus vel res ipsa, quam subiicit, id est, quod ait, *emptae mulieres Compl.* Praefero prius, ob vs. 30, *P. oppr.*

24. *Nunc si hoc*) I. e. negotium cum Aeschino exigendum. *Act. ag.* Proverb., i. e., nihil agam. ERASM.

25. *Nihil est*) Nulla spes est. *Refrix*, pro refrigescit. *Nunc dem. venis* etc. «Quasi mimesis est eorum, quae aliquando ab Aeschino vel quovis alio obiici poterant lenoni». WEST.

26. *Cur pass.*) Tibi eripi. *Vbi eras?* tam diu. *Vt*, particula concludendi,

Quam aut hic nunc manere tam diu, aut tum persequi.

SYRVS

Iamne enumerasti, id quod ad te rediturum putes?

SANNIO

Hoccine illo dignum 'st? hoccine incipere Aeschinum?
Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?

SYRVS

Labascit. unum hoc habeo, vide si satis placet:
Potius quam venias in periculum, Sannio,
Servesne an perdas totum, dividuum face.
Minas decem corradet alicunde.

SANNIO

Hei mihi!
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil. omnes dentes labefecit mihi;
Praeterea colaphis tuber est totum caput;

Tam diu) V. I. *donec recipiam.*
Ad te) Bru. C. e. *a te*, vitiose. Nisi litera *d* a simili sequente est absorpta.
Labascit) V. I. *secum.*
Dividuum) *dimidium.*

27. *Nunc tum.*) Nota hic et *nunc* et *tum* esse urgendum. Significat enim *nunc*, quod supra, *in ipso articulo*, vs. 21; at *tum* respondet illi, *ubi redieris*, vs. 18. *Persequi* sc. ius meum, vel *lites*, ut Andr. IV, 5, 16.

28. *Iam enumerasti?*) Ironice interrogat. Numerabant autem per digitos. Qua de re vide P. Colvium ad Apulei. *Reditur.* «*Redire* dicitur alicunde quod commodi est; ut ex agro, vel ex metallis, vel undequaque sit. Nep. Themist. 2: «pecunia quae ex metallis *redibat.*»

30. *Per oppress.*) Scilicet quum Aeschinus Sannionem in domo ipsius de puella eripienda opprimeret. *Postul.* «pro velit aut speret.» DONAT.

31. *Labasc.*) «Non amplius stat ei sententia.» DONAT.

33. *Divid. face*) «Hoc est, divide.» DON. Itid. Plaut. Rud. V, 3, 52. *Dividuum* «talentum *faciam.*» Plura Lind.

34. *Min. decem*) Dimidiam part. Totum vid. supra I, 37.

35. *De sorte*) «*Sors* est summa, cui extrinsecus acquiritur foenus. Liv. VI, 14. H. l. leno timet de dimidio sortis.

36. *Pud. nihil*) Impersonaliter modeste dixit, ne diceret, Aeschinum *nihil pudet.* Andr. IV, 1, 13, *omn. dent. labef. mihi.* «Iniuria lenoni tunc dolet, quum adiuncta damno est.» DONAT. Supra I, 52, 53.

37. *Tub. est tot. cap.*) Sic it. illud Terent. «*caput* mihi *tuber* fecit,» ex

Etiam insuper defrudet? nusquam abeo.

SYRVS

(*frigide*) Vt lubet.

Numquid vis, quin abeam?

SANNIO

Immo hercle hoc quaeso, Syre,
Vt, ut haec sunt acta, potius, quam lites sequar,
Meum mihi reddatur, saltem quanti emta 'st, Syre.
Scio te non usum antehac amicitia mea:
Memorem me dices esse et gratum.

SYRVS

Sedulo
Faciam. sed Clitiphonem video. laetus est
De amica.

SANNIO

Quid? quod te oro.

SYRVS

Paulisper mane.

Defrudet) Sic veterr. Be. Codd. In C. G. m. *defraudat.* Al. *defrudat.* V. I. *pecuniam.*

Quaeso, Syre) I. *scire.*

Acta) Sic Fa. In plerisq. Be. *facta.*

Reddatur) Bi. leg. *reddat*, ex auctoritate quorund. Codd.

Non) MSS. Lindenbr. *esse.*

comoed. deperdita, haud dubia Menandri. Add. Plut. περὶ κολ. κ. φιλ. §. 233: ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον τὸ πρόσωπον.

38. *Nusq. abeo*) Cf. supra vs. 19. Comminatio lenonis, quam Syrus contemnit.

39. *Numq. vis*) Nota formula; cf. Eun. I, 2, 111. Cui Syrus servili facetia addit, *quin abeam;* quia clamaverat ille, *nusquam abeo.*

40. *Vt, ut haec* etc.) Ita distinguere mihi placuit, non secundum alios, *Vt ut*, coniunctim. Hoc autem modo construes commode haec: *hoc quaeso,* *Vt — reddatur.* Sannio nunc ad preces se applicat. *Pot. quam lit. seq.* Quia dixerat Aeschinus supra I, 41: *Nunc vide utrum vis* etc.

41. *Meum mihi red.*) Hoc solum contentus est, quod suum esse putet, omni foenore neglecto. *Saltem.* «τὸ ἔσχατον. Natum est autem a captivis *saltem*, qui nihil aliud praeter *salutem* a victore petunt.» DONAT.

45. *Quid? quod te oro*) Haec placuit notatio interrogationis, quae id ipsum ferit, quod interrogatum est. Non ita vulgaris illa: *quid, quod te oro?*

ACTVS II, SCENA 3

CTESIPHO. SYRVS

CTESIPHO

Abs quivis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas;
Verum enim vero id demum iuvat, si quem aequum 'st facere, is bene facit.
O frater, frater! quid ego nunc te laudem? satis certo scio;
Nunquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin superet tua.

Bene) Donat. *bene* omisisse aut potius non legisse apparet ex verbis eius, « *bene* subaudiendum est bis numero. » MSS. quid, *benefacere facit*; al. contra, *facere benefacit.*

Dicam) C. G. m. sup. script. *de tuis laudibus.*

« In hac scena gratiarum actio est ex persona eius qui praestitit, et eius cui praestitum est, et ex ipsius pretii quantitate. Nam omne quod geritur, aut in rebus est, aut in personis, aut in attributis eorum. » DONAT.

Ctesipho) « Τὸ τῆς κτήσεως φῶς, patrimonii splendor. » MVRET.

2. *Verum enim vero*) His particulis ita iunctis Cicero, quod Ruhnk. monet, raro utitur, at Livius, Sallustius saepe. *Iuv.* Ostendit plus esse *iuvat*, quam gaudium.

3. *O frat. frat.*) Ctesipho maxima laetitia affectus geminat vocationem, *frater*; contra Cicero summa calamitate exsilii oppressus fratri suo scribit, ter it. posita hacce vocatione, *Mi frater, mi frat. mi frater.* Ep. ad Q. fr. I, 13. *Quid*, « propter quid. » DONAT. Nisi *quid* est pro quommodo. *Nunc te laud.* Eun. III, 5, 17. Et Menand. ὡς ἡδὺ γ' ἐν ἀδελφοῖς ὁμονοίας ἔρως! Atque in eo summam argumenti Fabulae esse, adelphiam videlicet, facile credamus. Prol. vs. 11, ubi nota.

4. *Nunq. ita magnifice etc.*) Conf.

Itaque unam hanc rem me habere praeter alias praecipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.

SYRUS

O Ctesipho!

CTESIPHO

O Syre! Aeschinus ubi est?

SYRUS

Ellum, te exspectat domi.

CTESIPHO

Hem!

SYRUS

Quid est?

CTESIPHO

Quid sit? illius opera, Syre, nunc vivo, festivum caput!
Qui omnia sibi post putavit esse prae meo commodo.

Alias) Sic a Bc. correctum recepi. Vulg. *alios*. Quae vero lectio a Donat. maoavisse dicitur, qui moneret, ex composito sic loquutum esse Poëtam, ut rusticom adolescentem balbutientem induceret.

Homini nemini) Sic l. Bemb. Hec. III, 1, 1. Vulg. *homini neminem*. Sed Donat. quoque videtur *homini nemini* legisse, qui subaudiend. potat, « quam mihi. » Sunt qui, *hominem neminem*, ex libb. aotiqq. legunt.

Qui) Sic l. antiq. At Dooat. *Quin*. Al. *Quine* per interrogation. perperam.

Post putavit) L. antiq. *putarit*. V. I. *postposuit*.

Commodo) Id. *propt. meum amorem*.

Tibull. II, 6, 9, et 11 sqq. Oratio est cothorno magis quam socco digna, summo animi motu effecta. Cui cooferendum est illud Cicerooia in Orat. p. Maoil. « Iam vero *virtuti* Cn. Pompeii quae potest *par oratio* iuveoiri? » *Magnifice*. Quasi de praeclaro facinore. Sic Romulus victoria Caenineosium iosiguis vir *magnificus* appellatur Liv. I, 10. *Virt. tua*. Periphrasis pro to.

6. *Artium*) *Artes* nimirum dicit virtutes. *Princip.* h. e. auctorem; cf. Cic. Tusc. I, 22. Phrasis vero, *principem esse* alicuius rei etiam Velleius utitur lib. I, cap. 14: « vel *magnificentiae* vel luxuriae *princeps* fuit. »

8. *Quid est? — quid sit?*) Itid. supra I, 2; 2, 3: « *quid tristis es? — quid tristis sim?* » vivo, resipisco. *Illius*, Aeschioi.

9. *Prae meo com.*) Id est mei commodi comparatioue, » ut io Euoucho (II, 2, 8) *Hic ego illum* etc. DONAT.

Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in se transtulit.
Nil pote supra. sed quisnam foris crepuit?

SYRUS

Mane, mane. ipse exit foras.

Nil pote supra) Libb. Be. om. *Nil supra potest.* Cum his consentiunt Bru. C. e. et utriq. Gothani. C. G. m. sup. script. *esse.*

Sed quisnam) Par. ed. *quidnam.* Be. *nam quid.* pro *sed quisnam.* C. G. m. sup. script. *apperuit*; unde transitiva significatio verbi *crepuit.*

10. *Maledicta*) H. e. aut lenonis, aut Demeae, aut Micionis. *Famam* sc. populi. Ph. V, 8, 18. *Meum amor.* Heaut. II, 3, 110. *Peccatum.* De raptu sc. amatae mulieris. Inter haec praecipue adversabatur *fama* meretricis de morib. certe Graecorum. Aristophan. N. 992: «Μήδ' εἰς ὀρχηστρίδος εἰσιέναι. etc. — ne *fama* tua detrimentum capiat.»

11. *Pote*) Pro potest. Sic Valer. Flacc. Arg. IV, 680. *Sed quisnam* etc. Itid. Plaut. Mil. II, 1, fin. «*Sed foris concrepuit* hinc a vicino sene *Ipse exit.*»

ACTVS II, SCENA 4

AESCHINVS. SANNIO. CTESIPHO. SYRVS

AESCHINVS

Vbi ille est sacrilegus?

SANNIO

(secum)

Me quaerit. num quidnam effert? occidi!
Nihil video.

AESCHINVS

Ehem! opportune, te ipsum quaero, quid fit, Ctesipho?
In tuto est omnis res; omitte vero tristitiam tuam.

Me quaerit) L. Bemb. non per interrogat. melius. Vulg. *men* quaerit?
Effert) Var. MSS. *effertur*, *affert*.
Tristitiam) L. Bemb. *tristitiem*.

« Mire Aeschinus servat advers. lenonem superbiam, quo ostenditur tanto esse alienior ab amorib. meretricis, quanto audacior in lenonem ». DONAT.

1. *Vbi ille est* etc.) Itid. Andr. III, 5, 1. *Me quaer.* Conf. Eun. V, 6, 5. *Num quid eff.*, sc. argenti. Leno videlicet spe pretii accipiendi incitatus, Aeschino nihil efferente, misere exclamat: *occidi! Nihil video.*

2. *Ehem*) « Interiectio repentinae rei ». WEST. *Opp. te ipsum* etc. Supra I, 2, 1: « Aeschinus nimirum fratre viso, cum illo disserit ita, ut animum prodat fraternum ». BIPONT.

3. *In tuto est o. res*) Andr. III, 1, fin.; Hec. IV, 3, 11, 30. *Vero*, abundat, aut correptivum est.

CTESIPHO

Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem. o mi Aeschine,
O mi germane! ah, vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id assentandi magis, quam quo habeam gratum, facere existumes.

AESCHINVS

Age, inepte! quasi nunc non norimus nos inter nos; Ctesipho.
Hoc mihi dolet, nos paene sero scisse, et paene in eum locum
Redisse, ut si omnes cuperent, tibi nil possent auxiliarier.

CTESIPHO

Pudebat.

AESCHINVS

Ah, stultitia 'st istaec, non pudor, tam ob parvulam

Hercle) Mu. ed. *facile* pro *hercle*.

Ne id) I. non hab. *id*.

Quo) Al. *quod*.

Nunc non) Hoc *non* We. omitt. et *nunc* explicat emphatice esse *nunc* demum.

Hoc) Al. praemitt. *Sed*.

Eum) Be. ing. *rem*, quasi haec vox ex Heaut. II, 3, 118, desideretur.

Redisse) C. G. m. sup. script. *tuum amorem*. Ibid. in marg. *quia tu fugam inires propt. amorem illius*.

4. *Ego illam hercle* etc.) Ctesipho hic summa laetitia et admiratione affectus, fratrem prae ipsa amica amans, praeclare ostenditur. *Te*. Acuitur *te* pronuntiatione. *O mi Aesch.* Suavissime blanditur.

5. *Coram*) « Ad ipsum pertinet qui laudat ». DONAT. *Vereor, in os te laud.* Hic congruum est, quod Aristotel. dicit, Rhet. II: ἐπαινεῖν παρόντα κολακείας ἐστι.

6. *Assentandi*) Scil. causa. Huius ellipseos Sanctius exempla more suo congessit, Min. I, 15. *Quo hab. grat.* Sic Plautinum, Truc. II, 7, 56: « Dona accepta grataque habeo ». Similit. Cic. Q. Tusc. V, 15. *Facere*, scil. me.

8. *Paene sero scisse*) « Intellige, puellam Cyprum esse deportandam, et pro mancipio vendendam ». WEST.

9. *Vt si o. cup. tibi* etc.) Itid. Cic. Or. p. Rosc. A. 32: « *ut* testes *omnes, si cuperent*, interfic. *non possent* ».

10. *Pudeb.*) « Sub. amorem meum

Rem paene ex patria? turpe dictu. Deos quaeso, ut istaec prohibeant.

CTESIPHO

Peccavi.

AESCHINVS

Quid ait tandem nobis Sannio?

SYRVS

Iam mitis est.

AESCHINVS

Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam; tu intro ad illam, Ctesipho.

SANNIO

(*submissa voce*)

Syre, insta.

SYRVS

Eamus: namque hic properat in Cyprum.

SANNIO

Ne tam quidem;

Patria) C. G. m. *excessisse*. Glossae speciem habet.
Ad) Id. *apud*. Andr. I, 5, 29.
Ne tam) Ibid. sop. script. *cito-ibo*.

aperire patri». WEST. *Stultitia est.* «Ideo *stultitiam* vocat Aeschinus, quidquam celare patrem, quod ipse nihil celaret Micionem. Supra I, 1, 29». WEST.

11. *Paene ex Patr.*) «Quia amatores comici cito comminantur, patriam se deserturos, ut amicas sequantur». DONAT. *Turpe dictu*. Recte; quippe cum libero homini patria ceteris rebus omnibus, ne dicam meretrice, carior esse debet. Heaut. I, 1, 85. *Deos quaeso*. Verb. *quaeso* item adhib. Cic. Fam. III, 2, ut ab eo dependeat accusandi casus. *Di istaec* etc. Hac fere ratione Coenus ille Alexandrum regem, nomine militum, alloquuturus, *Di*, inquit, *prohibeant* a nobis impias mentes. Curt. IX, 3.

12. *Tand. nobis*) Cf. infra IV, 5, 31. *Iam mitis est.* Contra illud I, 30. *Mitis*, colaphis contusus. Eun. V, 7, 4.

13. *Ego ad forum — tu intro*) Disce hic, quam eleganter pronomina personarum, *ego*, *tu*, discernendi causa, sibi invicem opponantur; v. Priscian. lib. X, *ad for. ibo*. Vbi scilicet tabernae erant argentariae, unde, pignore dato, sumere licebat, quantum opus esset argenti. Ph. V, 8, 28, 29. Not. Donat.: «Tunc enim *in foro*, et de mensae scriptura magis, quam ex arca domoq. vel cista pecunia numerabatur». *Vt hunc absolv*. Scil. Sannionem. Itid. Plaut. Epid. V, 1, 25; «*absolve* me atque argentum numera».

14. *Insta*) «Scil. ut mihi argentum renumeretur». WEST.

Quamvis etiam maneo otiosus hic.

SYRVS

Reddetur: ne time.

SANNIO

At ut omne reddat.

SYRVS

Omne reddet. tace modo, ac sequere hac.

SANNIO

Sequor.

CTESIPHO

(*revocat illos sequuturum*)

Heus, heus, Syre!

SYRVS

Hem! quid est?

CTESIPHO

Obsecro hercle, hominem istum impurissimum
Quam primum absolvitote, ne, si magis irritatus siet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.

SYRVS

Non fiet, bono animo es: tu cum illa te intus oblecta interim,

Hercle) Be. ex veterr. *te*.
Aliqua) V. I. *parte*.
Es) C. G. m. *esto*, atque insuper, explicandi causa, additum *sis*. Hinc licet videre, quae nimia est cura glossatorum.

15. *Quamv. etiam*) «Pro in quantum vis». DONAT. Liv. XXXVIII, 19: «convectis omnibus, quae ad usum *quamvis* longi temporis subficerent». *Otios.*, h. e. sine negotio.

16. *Omne*) Non *dividuum*, ut supra 2, 33.

17. *Impuriss.*) H. e. avarum. Eodem significatu Cic. p. Cluent. 25: «Quae pecunia simulatq. ad eum delata est, homo *impurissimus* statim coepit etc.»

18. *Quam prim.*) Pro quo Livius more suo diceret, «*primo* quoque tempore». *Irritatus*, scil. leno, si forte clamorem denuo tollat. Supra I, 26. Nam *irritari* proprie canes dicuntur. *Ne hoc permanet*; cf. Plaut. Capt. II, 1, 25: «*Neve permanet* palam haec nostra fallacia».

19. *Perp. perierim*) West. opinatur, Ctesiphoni timendam esse abdicationem et exheredationem. Cuius de causis, vid. Quintil. Instit. VII, 4.

20. *Tu cum illa te oblecta*) Cf. supra I, 1, 24.

Et lectulos iube sterni nobis, et parari cetera.
Ego iam transacta re convortam me domum cum obsonio.

CTESIPHO

Ita quaeso, quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

Hilarem) Correx. Palmer. *hilare sumamus*. Qui vero id. *hilare* averb. ab nomine *hilarus*, hodie *hilaris*, deductum esse probat.

21. *Lect. iube sterni nob.*) «Loquitur ex more servorum, quorum animus, heris vel gravissimis reb. districtis, semper in patinis erat». WEST.

22. *Transacta re*) Par. «cum Sannione scilicet».

23. *Quando hoc* etc.) Si *bene* ille fuerit absolutus; conf. vs. 18. *Hilar, hunc sumam. diem*. Infra V, 3, 68. *Sumam.* pro consumamus. Solet autem animus hominum spe prosperi eventus excitari.

ACTVS III, SCENA I

SOSTRATA. CANTHARA

SOSTRATA

Obsecro, mea nutrix, quid nunc fiet?

CANTHARA

Quid fiat, rogas?

Mea) Al. *tu*.
Fiat) Sic l. Bemb. In antiq. *fiet*. Andr. V, 1, 21.
Rogas) Al. *rogitas*.

« Haec scena tragoediae ordinem servat. Nam tragoedia in tria dividitur, expectationem, gesta et exitum». DONAT.

Sostrata) Matrona, τὸν στρατὸν σώζουσα, a salute copiarum.

1. *Mea*) Pro blandimento ponitur. *Nutrix*, honorificum est, ut Virg. A.

Recte aedepol spero.

SOSTRATA

Modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

CANTHARA

Iam nunc times, quasi nusquam adfueris, nunquam tute pepereris.

SOSTRATA

Miseram me! neminem habeo: solae sumus. Geta autem hic non adest,
Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui arcessat Aeschinum.

CANTHARA

Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin semper veniat.

SOSTRATA

Solus mearum est miseriarum remedium.

CANTHARA

E re nata melius fieri haud potuit, quam factum 'st, hera,

Dolores) V. I. *parturitionis.*
Nusquam) Sic Be. e Cod. a. Petr. elegantius quam *nunqu.* vulg.
Nec) Be. ing. *est.* Quo nihil opus, quia praecedit *adest*, vs. 4.
Nata) Codd. Be. om. *natae.* Itid. C. G. u.

IV, 634: « Annam, chara mihi *nutrix*, huc siste sororem ». *Quid nunc f.* etc. Supra II, 3, 8. Imploratio est magis trepidantis, quam interrogatio.

2. *Recte aedep. sp.*) Sic Heaut. I, 1, 107. *Mea tu.* « Haec pronomina benevolentiam audientis mercantur ». EVGR. *Primulum.* Initium doloris diminutive demonstrat.

3. *Adfuer.*) Cf. Andr. IV, 4, 32.

4. *Nemin. hab.*) Cf. Eun. I, 2, 67. *Solae sumus;* conf. Andr. II, 3, 7. *Geta non adest.* Apparatio est Poëtae, qua ostendatur absens, qui superventurus est. *Arcess. Aeschin.* Andr. IV, 2.

7. *Solus mearum* etc.) Cf. Heaut. III, 2, 28.

8. *E re nata*) Locutio obscurior. Vsurpant quidem eodem fere sensu, *ex re nata* vel *pro re nata*, uti Cic. ad Attic. VII, 8. Not. Donat. « Sic dicimus proprie de iis, quae contra voluntatem nostram acciderunt; » ut h. l. ex vitio virginis; Far. ex Budaeo: *rem natam* dici, quae repente accidat, πρᾶγμα νεωστὶ συμβεβηκός. » Add. Liv. II, 1, consilium *ex re natum*, h. e. quod ex praesenti rerum conditione capiatur. Ceterum Canthara videtur nostra cum Livio loqui

Quando vitium oblatum est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali genere atque animo, natum ex tanta familia.

SOSTRATA

Ita pol est, ut dicis: salvus nobis, Deos quaeso, ut siet.

Genere) Pro *genere* Be. sing. *ingenio*. Nihil enim interesse inter *genus* ac *familiam* fortiter contendit; ideo Donat., qui in vulgata acquiescat lectione, satis laborare, quomodo *genus* ab *familia* distinguat. Atqui Donat. distinguit inter ea, *genus* ad vivus referendo, *familiam* ad defunctos. Sunt qui *genus* pertinere existimant ad nobilitatem, *familiam* ad copias. Infra III, 55, 57.

dicente: saepe ex iniuria postmodom gratiam ortam;» quum sermo illi est lib. I, c. 10, de Sabinorum virginibus raptorib. suis postmodo conciliatis.

9. *Vitium oblat. est*) Sic Hec. III, 2, 23. *Ad illum*, sc. auctorem. *Potissim*. Cf. Andr. II, 6, 23.

10. *Talem*) «Laus scilicet a corpore, a fama, a pulchritudine.» DONAT. *Genere atq. animo*. Vtraq. bona sunt, si quidem illud extrinsecus est, *animus* autem hominis ipsius. Nam Cicero constituit esse tria genera bonorum, maxima *animi*, secunda corporis, externa tertia. Tusc. Q. V, 30. *Ex tanta fam.* «ex tam divite domo.» DONAT. Heaut. IV, 8, 4.

11. *Salv. ut siet*) Constructio verbor. ead. est, quae supra II, 4, 11.

ACTVS III, SCENA 2

GETA. SOSTRATA. CANTHARA

GETA

(ad semetipsum)

Nunc illud est, quod si omnia omnes sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quaerant, auxili nil adferant,
Quod mihique heraeque filiaeque herili est. vae misero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest,
Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia.

Illud) V. I. tempus.

Omnia omnes) Sic Be. ex Codd. s. numerosius, quam Fa. *omnes omnia*.

«Hic locus, secundum artem comicam, servum currentem exprimit, et nuntiantem mala. Maxima itaq. pars scenae motoria est.» DONAT.

Geta) «Servus, etiam gentile, a Getis, qui postea Gothi dicti.» MVR. *Canthara*, «ἀπὸ τοῦ κανθάρου, a poculo, quod nutrix puero praeberet potum.» FAB.

1. *Nunc illud est*) «Vtrum periculum? an tempus? Est enim ellipsis.» DONAT. *Quod si*, pro si simpliciter. Malebant olim Guyet. et West. quum *si*, pro *quodsi*, ut sanior esset constructio *cons. conf.* Cf. Heaut. III, 1, 64, 65. *Si omnia omn. sua* etc. Locutio desperantis, cuius similis est supra II, 4, 9.

3. *Quod*) Scil. malum. *Mihiq.* Bene animadvert. Donat. miram in servo fidem, quum primum se ponat in herili malo. *Mihique, heraeque filiaeque.* Poëtae particulam *que* eleganter geminant vel ter aut quater repetunt. Sic inter al. Virg. A. I, 89.

4. *Tot res r. circumv.*) Cf. Andr. I, 5, 25. *Circumvallare* de castris sumptum obsidendis aut muniendis. *Vnde emergi*. Quasi e silvis. Sic proprie Liv. XXI, 25.

5. *Vis, egestas* etc.) Quae sin-

Hoccine saeclum! o scelera! o genera sacrilega! o hominem impium!

SOSTRATA

(*ad Cantharam*)

Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum et properantem Getam?

GETA

Quem neque fides neque iusiurandum, neque illum misericordia
Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope,
Cui miserae indigne per vim vitium obtulerat.

SOSTRATA

Non intelligo
Satis, quae loquatur.

CANTHARA

Propius, obsecro, accedamus, Sostrata.

GETA

Ah,

Saeclum) L. antiq. *saeculum*; versu repugnante.
Impium) Pleriq. *impurum*.
Illum) Donat. monet, *illum* abundare. MS. Par. 3, *ulla*. Quod vero, ut opinor, tribuitur magistellis, qui non saperent venustam pronominis, *illum*, abundantiam.

gula Donato explicantur: « *Vis*, illata, *egestas*, ipsius puellae, *iniustitia*, iudicum illius temporis, *solitudo*, a defensoribus, *infamia*, ab iis qui credunt pretio vitiatam. » Ex schol. *iniustitia* est, quia, data fide, hanc aliam amat.

6. *Hoc. saecl. o scel.* etc.) Prius saeculum incusat, deinde homines. Itid. Cicero exclamat, in Catil. I, 1: « o tempora! o mores! » *O hom. imp.* « Aeschinum scilicet.

8. *Illum*) Venuste abundat. Sic Virg. A. V, 457: « nunc dextra ingeminans ictus, nunc *ille* sinistra. » Itid. infra vs. 17. *Iusiurand.* Cf. infra vs. 34.

9. *Neq. reflex. neq.*) Tò *neque* saepe repetitum exaggerat crimen admissum. *Partus*, sc. eius.

10. *Vitium*) Stuprum. *Non intell. Satis quae* etc. « Ad hoc Sostrata ignorans inducitur, ut malo nuntio repente feriatur. » DONAT.

11. 12. *Ah*, *Me mis.*) Non desistit exclamare, nec videns nec audiens prae ardore animi mulieres interloquentes.

Me miserum! vix sum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil est quod malim, quam illam totam familiam mihi dari obviam,
Vt ego iram hanc in eos evomam omnem, dum aegritudo haec est recens.
Satis mi id habeam supplici, dum illos ulciscar modo.
Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus;
Tum autem Syrum impulsorem, vah! quibus illum lacerarem modis?
Sublimem medium arriperem, et capite pronum in terram statuerem,
Vt cerebro dispergat viam;
Adolescenti ipsi eriperem oculos, posthaec praecipitem darem;

Totam) R. non hab. *totam*.
Vt ego) A plerisq. MSS. *ego* abest.
Seni) V. I. *Micioni*.

Pronum) Palmerius *pronum* restituit primus, quod vero vocabulum ob tantam similitudinem scripturae facile corrumpebatur in *primum*. In C. G. m. quidem script. invenio *pmũ*, ut vix constet, utrum illorum verius legatur. Sed *primum* ex versu 16 huc migrasse verisimile est.

13. *Nih. est quod malim quam* etc.) Cf. Hec. V, 2, 28.

14. *Aegrit. h. recens*) Itid. Cic. Fam. X, 23: « Iracundias autem harum rerum *recentes* habebant. »

15. *Sat. m. id hab.* etc.) « Moraliter loquitur: nam fere quando quisquam irascitur, sibi videtur fortis, tanq. qui plus audet. » DONAT. Describit autem impetum ac deformitatem iratorum Lactantius, de Ira I, 1. *Sat. supplic.* Andr. V, 3, 32. *Modo*. Praesentem expetit ultionem, dum fervet iracundia.

16. *Produx.*) H. e. et genuit et educavit. Sic Plaut. Bacch. III, 3, 51: « qui illum *produxit* sibi. » Hinc patet Demeam intelligi patrem, non Micionem.

17. *Syr. impuls.*) Cf. Eun. V, 5, 18: « improbum adolescentis magistrum. » WEST. *Quib. ill. lacer. modis?* « Sic homo saevire cupit in hominem, ut lupus in agnum. » Phaed. I, 1.

18. *In terr. stat.*) Praecipitarem *in terram*. Itid. Catull. XVII, 8.

19. *Dispergat*) Pro dispergeret, in ore servi eiusq. irascentis condonandum.

20. *Erip. oculos*) « Bene *oculos*,

Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem et prosternerem.
Sed cesso heram hoc malo impertiri propere?

SOSTRATA

Revocemus. Geta!

GETA

Hem,
Quisquis es, sine me.

SOSTRATA

Ego sum Sostrata.

GETA

Vbi ea est? te ipsam quaerito,
Te exspecto: oppido opportune te obtulisti mi obviam,
Hera.

SOSTRATA

Quid est? quid trepidas?

GETA

Hem mihi!

SOSTRATA

Quid festinas, mi Geta?

Exspecto) Bc. *expeto* ex Cod. Acad.

amoris indices, adiutoresq. flagitii.» DONAT.

21. *Ruerem*) «Impetum minitantis servi iuvant tum litera canina *r*, saepius iterata hoc versu, tum asyndeton.» WEST. Praeterea Sanctius recte monet in Min. I, 13 imperfecta, *arriperem*, *statuerem* etc. melius facere ad illustrandam rem, quam temp. futurum; dein, si optemos, semper nos futurum innuere, ut: «Vtinam hoc contingeret.» Quoad syllabas aeqoaliter finientes, cf. Eun. II, 3, 82, not.

22. *Impertiri*) «Participem facere.» EVGR.

23. *Ego sum Sostr.*) Cf. Andr. V, 6, 1. Qui fit h. l. ut qui vocatus est, non viderit vocantem? Donat. putat, ab ira Getam impediri, quo minus videat. West. opinator, aversum pallio prehensum a Sostrata.

24. *Oppido*) Valde. *Opp. te obt. obv.* Cf. Andr. IV, 2, 3.

25. *Quid festin.*) Eun. IV, 3, 8. Omnino notamus, *festinare* dici perturbatos, properare occupatos vel iussos. Vid. Liv. XXII, 49 fin.

Animam recipe.

GETA

(*anima exhausta singultim*)

Prorsus.

SOSTRATA

Quid istuc prorsus ergo 'st?

GETA

Periimus,

Actum 'st.

SOSTRATA

Loquere ergo, obsecro te, quid sit.

GETA

Iam.

SOSTRATA

Quid iam, Geta?

GETA

Aeschinus.

SOSTRATA

Quid is ergo?

GETA

Alienus est ab nostra familia.

SOSTRATA

Hem,

Perii! quare?

GETA

Amare occepit aliam.

SOSTRATA

Vae miserae mihi!

Animam) Sic l. Bemb. In antiq. *animum*.

26. *Anim. recipe*) Cf. Hec. II, 2, 12: *respira*. *Periim. Act. est.* « Bina verba iunguntur. Verba sunt desperationis. » DONAT.

27. *Loquere*) Donat. explic. « Bene, *eloquere*. Nam conatur tantum, quod non intelligitur. Iam plus gestu quam dictis agitur. » Ex his enim explicandi verbis cognoscitur, Don. *eloquere* legisse. *Iam*. Exhausta anima nondum se collegit. *Quid iam?* Repetit τὸ *iam*, ut supra *prorsus*, vs. 26.

28. *Alien. est ab n. fam.*) Cf. vs. 40: « Bene, *alienus*. Getae namque ipsi iam dominus, Sostratae gener, Pamphilae maritus vocabatur. » DON. Hec. IV, 4, 36.

29. *Amare occepit*) « Peius est *amare occepit*, quam amat etc. » DON. *Vae mis. mihi*. « Mire interponitur mulieris affectus novo nuntio. » ID.

GETA

Neque id occulte fert, ab lenone ipsus eripuit palam.

SOSTRATA

Satin' hoc certum 'st?

GETA

Certum; hisce oculis egomet vidi, Sostrata.

SOSTRATA

(*lacrimans*) Ah,

Me miseram! quid iam credas? aut cui credas? nostrumne Aeschinum?
Nostram omnium vitam, in quo nostrae spes omnesque opes sitae
Erant: qui sine hac iurabat se unum nunquam victurum diem:
Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris,
Ita obsecraturum, ut liceret hanc sibi uxorem ducere.

GETA

Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus est porro, consule.

Certum) Var. *certum*, *certo*, *certe*.
Patris) L. antiq. *patrem*. Al. *patres*.
Consule) L. Vatic. *prospice*.

30. *Occulte fert*) Opp. *Palam ferre*, *proferre*, infra vs. 41. *Ab lenone*, pro lenoni. Sic Cic. p. Marcello 10: «arma *ab aliis erepta* sunt»

31. *Hisce oculis eg. vidi*) Cf. Heaut. III, 3, 3.

32. *Me mis.*) Sostratam lacrimare, ex verbis Getae patet, infra vs. 37. *Quid i. cred.* Cf. Heaut. II, 3, 15. Tam levia, inquit, nunc sunt ingenia hominum, ut vix sciamus, quid et cui credamus. *Nostr. Aesch.* sc. hoc fecisse.

33. *Vitam*) Gaudium, delicias. *In quo n. spes* etc. Comice iunguntur *spes* et *opes*. Infra IV, 9, 35. *Qui sine hac iurabat* etc. Itid. Plaut. I, 1, 92: «Profecto nullo pacto possum *vivere*, Si illa a me abalienatur.»

35. *Qui se in sui* etc.) Ordo est, *Qui diceb. se puer. pos. in grem. patr. sui*, Micionis. *Puerum*, nempe qui nasceretur. Hunc morem veterem spectari, quidam ostendere volunt ex Homer. Iliad. IX, 453.

36. *Ita*) Postea. *Hanc.* Scilicet ex qua suscepisset natum.

37. *Ad hanc rem*) Cf. V, 3, 2.

Patiamurne? an narremus cuipiam?

CANTHARA

Au au, mi homo! sanus es?
An hoc proferendum tibi videtur usquam esse?

GETA

Mi quidem non placet.
Iam primum illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferimus, ille infitias ibit, sat scio.
Tua fama et gnatae vita in dubium veniet. tum si maxume
Fateatur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito 'st opus.

SOSTRATA

Ah, minume gentium,
Non faciam.

GETA

Quid ais?

SOSTRATA

Proferam.

CANTHARA

Hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.

Esse) Vn. Reg. Be. non hab. *esse*. Ceterum haec integra *Cantharae* verba, We. teste, in MSS. quibusd. et Edd. vetust. *Sostratae* tribuuntur.
Amet) I. *amat*.
Dari) C. G. m. *dare*. Sed *e* in fine mutatum apparet a manu alicuius imperiti. Ead. lect. est Bru. Cod. editi.
Tacito) Plur. vetusti *celato*.

38. *Patiamur.*) Sub. iniuriam illatam.

39. *Proferend.*) Ellips. *Palam*; cf. vs. 41.

41. *Ille inf. ib.*) Gravidam a se esse Pamphilam.

42. *Vita, salus*) Andr. V, 1, 3.

43. *Fateatur*) Vitiasse puellam. *Cum amet aliam.* Geta enim audivit, Aeschinum lenoni eripuisse psaltriam, quam suam esse credit amicam. *Hanc*, Sostratae filiam.

44. *Quapropt.*) Concludendi particula, rationib. inde a vs. 40 praemissis. *Tacito*, ut taceatur partus.

45. *Non fac.*) *Non* taccbo. Eun. II, 3, 98.

SOSTRATA

Peiore res loco non potest esse, quam in quo nunc sita 'st.
Primum indotata est; tum praeterea, quae secunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non potest. hoc reliquum est,
Si infitias ibit, testis mecum est annulus, quem ipse amiserat.
Postremo quando ego mihi sum conscia, a me culpam esse hanc procul,
Neque pretium, neque rem intercessisse, illa aut me indignam, Geta,
Experiar.

GETA

Quid istuc? accedo, ut melius dicas.

SOSTRATA

Tu, quantum potes,

Peiore) MS. Pal. 3 praemitt. *In.*
Quem ipse) L. antiq. non hab. *ipse.*
Intercessisse) C. G. m. *ullam* ante *intercessisse.*
Illa aut) Par. p. var. *illam autem.* Etiam C. G. m. hab. *illam*, cui voci subscript. *culpn.*
Istuc) L. Bemb. *istic.*
Dicas) In uno MS. Leidens. We. teste sup. script. est, *hanc causam.*

46. *Peiore res loco* etc.) Hac ratione nititur Sostrata, se rem palam faciendo nec sibi nec filiae maius incommodum esse contracturam, quam quo iam nunc prematur. *Sita*, posita.

47. *Indotata*) Pauper. *Secunda dos*, h. e. illibata pudicitia. Sic Plaut. Amph. II, 2, 209.

49. *Test. mec. est annul.*) «*Annulus* est penes me, *testis*, Pamphilam ab Aeschino esse vitiatam.

50. *Quando*) «Pro quoniam.» DONAT. *Hanc*, quoad virgin. vitiatam. *A me culp. esse h. proc.* Similit. Phaed. I, 10, 5.

51. *Neq. pret. neq. rem* etc.) «Q. d. nihil quod nomine vel specie venire possit.» WEST. *Neq. rem me indign.* Honeste dicit, *rem me indignam.* Sed nec *illa*, sc. virgine, nec matre *indigna* intercessit *res*, quae omnem spem nubendi auferret.

52. *Experiar*) «Apud iudices agam.» DONAT. Sic Cic. p. Rosc. 9: «*experiri* judicio.» *Quid ist.* Verb.

Abi, atque Hegioni cognato huius rem enarrato omnem ordine.
Nam is nostro Simulo fuit summus, et nos coluit maxume.

GETA

Nam hercle alius nemo respicit nos.

SOSTRATA

(*a scena recedit*)
Propera tu, mea Canthara, 55
Curre, obstetricem arcesse; ut, cum opus sit, ne in mora nobis siet.

Simulo) V. I. *merito*.
Propera) Bc. ed. *propere*, ut Andr. V, 6, 15.
Cum opus sit) C. G. m. colloc. *op. cum sit*.

aegre consentientis. Perizon. ad Sanct. M. explic. *Istuc*, pro huc, vel hoc, generis neutrius. *Accedo ut mel. dic.* Varie capiunt haec interpretes. Quorum vero haud ullam habeo, cui totum me addicam. Certum tamen est, Getam, rationibus Sostratae auditis, de proferenda illa re persuasum, tandem accedere ad dominae sententiam.

53. *Huius*) Puellae. *Rem en. omn. ord.* Cf. Eun. V, 4, fin.

54. *Simulo*) «*Simulus* Sostratae maritus, pater puellae vitiatae ab Aeschino, hic est ὁ σιμύλος.» MYR. *Summus*, sc. amicus; cf. Andr. V, 6, 6. *Nos col.* Infra V, 8, 4.

55. *Respic. nos*) «Quod dicitur, providet, consulit nobis. Respicit vero potentior humiliorem.» WEST.

56. *Curre*) Servorum est *currere*; cf. Heaut. Prol. vs. 37.

ACTVS III, SCENA 3

DEMEA. SYRVS

DEMEA

Disperii! Ctesiphonem audivi filium
Vna adfuisse in raptione cum Aeschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiem adducere.
Vbi ego illum quaeram? credo abductum in ganeum
Aliquo. persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum Syrum ire video. hinc scibo iam, ubi siet.
Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit

Adfuisse) Plurim. MS. *affuisse*. L. Bemb. *fuisse*.
Alicui) C. G. m. *alicuius*. Sup. script. *utilitatis*.
Eum) Lindenbr. omitt. *eum*, quod Par. narrante abundat.
Nequitiem) Al. *nequitiam*. Sed Faërno sapit antiquitatem magis illud.
Illum) V. I. *Ctesiphonem*.
Impurus) V. I. *Aeschinus*.
Illo) Id. *raptorum*.

« Hic ostenditur, quod severi homines, ac recti et honesti tenaces, vel ridiculi sunt, vel odio habentur, quoquo accesserint. » DONAT.

1. *Disp. Ctes. aud. fil.*) « Magno affectu et quasi exclamantis, addidit filium: quasi causam redderet cur dixerat, *Disperii*. » DONAT.

3. *Id rest. mihi mali*) Cf. Ph. V, 5, 3. « Bene *restat*, tanq. iam summum malum sit, Aeschinum esse corruptum. » DONAT.

4. *Alicui rei est*) Idoneus homo frugi. Supra dixerat Ctesiphonem, *Rei op. dare*, I, 2, 15. *Eum*, per pleonasm. uti supra 2, 17: *Syr. quib. illum*.

5. *In gan.*) Cf. Heaut. V, 4, 11. Itid. Plaut. Men. V, 1, 3: « Immersit *aliqua* sese in *ganeum*. » « Veteres *ganeum* meretricium tabernas dixerunt; ἀπὸ τῷ γᾶς, quod ipsa sit in terra. » DONAT.

Eum quaeritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam id me velle.

SYRUS

Omnem rem modo seni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil vidi quicquam laetius.

DEMEA

Proh Iupiter!
Hominis stultitiam.

SYRUS

Collaudavit filium;
Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.

DEMEA

Disrumpor.

SYRUS

Argentum adnumeravit ilico,
Dedit praeterea in sumtum, dimidium minae.
Id distributum sane est ex sententia.

DEMEA

Hem,

Pacto) Pleriq. Codd. *se* refragante metro.
Hominis) V. I. *fratris mei.*
Argentum) Id. *quod daretur lenoni pro puella.*

9. *Nunq. dicet*) Sc. ubi sit Ctesipho.

10. *Non ostend.*) Pro dissimulabo. Ita Simo in Andr. III, 4, 9. *Omn. rem*; cf. supra 2, 53. *Seni*, Micioni; cf. supra II, 73, 74.

11. *Enarramus*) Pro *enarravimus*; quod al. MSS. legunt.

12. *Nil vidi quicq. laet.*) «Id significat, Micionem non tulisse aegre raptionem fidicinae factam ab Aeschino.» WEST. *Proh Iup.* Cf. Andr. IV, 3, 17. Syrus Demeam ita illudit, ut in hunc cadat illud Ciceron.: «Sed quia stomachabantur, *ridiculi* videbantur esse.» Orat. in Verr. I, 46.

13. *Stultitiam*) Nempe qua indulgeat flagitiis Aeschini. *Collaud.* De Micione agit dissimili fratris. *Filium.* «Aeschinum scilicet φιλάδελφον, qui fratris causa id fecerat, ut maius malum averteret.» BIP.

16. *Disrumpor*) Sc. dolore. *Argent.* Supra II, 1, 37, 38. *Adnum. ilico.* Nota utrumque, et *adnumeravit*, et *ilico.*

16. *In sumt.*) Intellige, Syro et conservis; unde viverent lautius. Latini dicunt, cum *in sumtum dare*, tum *in sumtum habere*, ut Cic. Fam. IX, 20. *Dimid. minae*; conf. Heaut. III, 1, 66.

17. *Distribut.*) Sub. in singulos lautiores cibos parandos; uti mox

Huic mandes, si quid recte curatum velis.

SYRVS

Ehem, Demea, haud adspexeram te. quid agitur?

DEMEA

Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem.

SYRVS

Est hercle inepta, ne dicam dolo,
Atque absurda. pisces ceteros purga, Dromo;
(*avertit se a Demea clamitans conservis*)
Congrum istum maxumum in aqua sinito ludere
Paulisper. ubi ego venero, exossabitur:
Prius nolo.

DEMEA

Haeccine flagitia!

SYRVS

Mihi quidem non placent.

Venero) Al. *rediero.*

infra ostenditur. *Ex sententia*, ex voto. Sic Cic. Qu. Acad. IV, 31: *ex sententia* navigare.»

18. *Huic mand. si quid* etc.) Hoc fere id. Ph. IV, 4, 7, 8; prius tamen in Plaut. Asin. I, 107: «Eid. homini, *si quid curatum velis, Mandes.*» Vid. Lindenbr. Obss. Et Donat. not.: «Ironia est maioris stomachi, quia ille dixit, *ex sententia distrib.*, hoc est, ut indicat Demea, dilapidatum.» DONAT.

19. *Haud adspex.*) Dissimulat enim adspexisse.

20. *Neq. mir. sat.*) Cf. Eun. III, 4, 9. *Vestr.* Scilicet non Syri solum, sed etiam sodalium.

21. *Ration.*) Signific. aut modum agendi, eumq. malum, ut infra V, 3, 26, aut erithmetice, *rationem* commodi; cf. supra II, 1, 54. Hac enim significatione recte Demea uti videtur, quum Syrum viderit de eo, quod in sumptum suum acciperet, gaudentem. *Est hercle inepta.* Assentit seni, aliter sentiens; quod est comicum. *Ne dic. dolo.* Plautinum est, pro ne mentiar.

22. *Purga*) Desquama, exentera. «Animus ita est Syri in patinis, ut Demeam non nisi παρεργῶς adloquatur.» WEST. Hic locus ex Plaut. est Aul. II, 9, 1, totus expressus.

23. *Congr.*) Graece γογγρός, piscis in deliciis, maxime ex Sycione advectus. *Ludere.* Proprie ludere pisces dicuntur. Cic. Arat. car. vs. 328. Et Ovid. Met. IV, 685.

24. *Exossab.*) Plaut. Amph. I, 1, 162 sqq. «*Exossatum* os oportet,» ubi Taubm. «Exos et edentatum ac contritum.»

25. *Prius nolo*) Superbe et pro auctoritate. *Haec flagitia* sc. servo-

Et clamo saepe: saltamenta haec, Stephanio,
Fac macerentur pulchre.

DEMEA

Di vostram fidem!
Vtrum studione id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? vae misero mihi!
Videre videor iam diem illum, cum huic egens
Profugiet aliquo militatum.

SYRVS

O Demea!
Istuc est sapere, non quod ante pedes modo 'st
Videre, sed etiam illa, quae futura sunt,

Fidem) V. I. *testor.*
Habet) Al. *habeat* male.
Demea) V. I. *adulando.*

rum. *Non plac.* Ambiguitas comica, aut ad ips. senem, aut ad conservos dicentis.

26. *Clamo saepe*) «Ergo quae sequuntur, cum clamore et stomacho pronuntianda.» WEST. *Clamo*, «repugno.» SCHOL. *Sals. h. Steph. Fac* etc. «In hac comoedia opera dauda est, ut stomachetur Demea: excepto quod se ipse in fine commutat. Haec ergo causa est, quare Syrus quoque illi obiicitur, magnifice inferens se ut luxuriosum licentemq. servum, praesertim qui adolescentum paedagogus fuerit.» DONAT. *Salsam*. Conf. Plaut. Poen. I, 2, 33: «*salsa* muriatica; nisi multa aqua et diu macerantur.»

28. *Vtr. stud. id sibi* etc.) Itid. Cic. Rab. 4: «*uter* nostrum, Labiene, popularis *est*, *tune an ego?*» Non est igit. tmesis, uti Ruhnk. opinatur, pro *Vtrumne*. *Stud. id sibi hab.*, h. e. id sibi constituit consultum; aut sciens laedit filium. *Hab.* sc. Micio.

29. *Si perd. gnat.* Cf. supra I, 1, 36.

30. *Videre videor*) Itid. Cic. Fam. XVI, 21: «*videor* enim *videre te* etc.» *Egens Profug. aliq. mil.* Cf. Heaut. I, 1, 65. Pro patria namque militare sola laus habebatur, foris minime.

32, 33. *Ist. est sap. non quod* etc.) Eod. fere modo Cic. Or. p. Mur. 2: «Est boni consulis, non solum videre, quid agatur, verum etiam videre, *quid futurum sit.*» Et Pindar. Od. Isthm. VIII, 26, 27: τὸ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. Quae vero sententia h. l. ea poterat videri, ut servo vix digna haberetur. Vix quidem. Sed servus interdum vulgaria excedit; quemadmod. Davus Horatii docet Crispini sapientiam. Sat. II, 7, 45.

Prospicere.

DEMEA

Quid? istaec iam penes vos psaltria est?

SYRVS

Ellam intus.

DEMEA

Eho, an domi est habiturus?

SYRVS

Credo, ut est
Dementia.

DEMEA

Haeccine fieri?

SYRVS

Inepta lenitas
Patris, et facilitas prava.

DEMEA

Fratris me quidem
Pudet pigetque.

SYRVS

Nimium inter vos, Demea, ac
Non quia ades praesens dico hoc: pernimium interest.
Tu, quantus quantu's, nil nisi sapientia es;

Ellam) Par. MS. *Est haec iam.* Quae quidem interpretatio mihi videtur vocis *Ellam* minus obviae.

Haeccine) Al. add. *flagitia.*

34. *Psalt.*) «*Psaltriae* modulata voce canebant, simulq. *psalterium* faciebant, et in ganeis ac fornicibus versabantur.» Fab. Addend. est Liv. XXXIX, 6, qui dicit, *psaltrias* etiam haberi inter oblectamenta epularum. Et Suidas vid. v. ψάλλειν.

35. *Ellam*) Cf. Andr. III, 3, fin. ubi not. *Domi est hab.* Proprie; quia *haberi uxor* dicitur, et *haberi mulier*, Andr. V, 3, 18. It. Cicero, Fam. XIV, 4, ad Terentiam; «si te *habebo.*»

36. *Inepta lenitas*) Quam scilicet ille nimis ignoscendo ostendat.»

38. *Nim. inter vos*) «Syrus risor ita adulatur seni, ut hunc plane spectatorib. deridendum propinet. Atque is iracundus nihil videt veri.» BIP.

39. *Ades praesens*) Plaut. Amph. III, 3, 23: «praesens non *ades.*» «Est autem summa assentationis species in eo, qui adulatur maxime, dum se minime adulari ostendit.» WEST.

40. *Quant. quantus*) Pro quantus-

Ille somnium. sineres vero tu illum tuum
Facere haec?

DEMEA

Sinerem illum? an non sex totis mensibus
Prius olfecissem, quam ille quicquam coeperit?

SYRVS

Vigilantiam tuam tu mihi narras?

DEMEA

Sic sit modo,
Vt nunc est, quaeso.

SYRVS

Vt quisque suum volt esse, ita 'st.

DEMEA

Quid eum? vidistin' hodie?

SYRVS

Tuumne filium?

(*ad spectatores*)

Abigam hunc rus. iamdudum aliquid ruri agere arbitror.

(*ad Dem.*)

Illum) V. I. *hoc agere.*

Coeperit) In aliq. libb. script. est *coeperet.* Effertur enim *e* pro *i.* Sic est, ut Nahmacherus testatur, in Aletrii marmore: CEPET pro cepit. Ceterum distinctionem Bentleii sequor, non ut vulgo fit, ab *modo*, sed ab *Vt* incipientis versum.

cumque. Cic. Attic. XII, 24: «*Quanti quanti*, bene emitur, quod necesse est.» *Nil nisi sap. es.* Donat. acute animadvertit, ridicule *nihil* esse praemissum, priusquam veniatur ad *sapientia.*

41. *Ille somnium*) «Vana res.» SCHOL. Sensus: Micio nihil ad te, prorsus tibi postponendus.

42. *Facere haec*) Cf. supra I, 2, 27, 28. Quasi praesens illic adfuisset, hic loquitur. *Sex tot. mens.* Eun. II, 3, 41.

43. *Prius olfeciss. quam* etc.) Totum ridicule dictum. *Olfeciss.* pro sensissem. Sic It. Cic. odorari usurpat, Att. IV, 14.

44. *Vigilant. t. t. mihi narras?*) Indicat, non opus esse, quam noverit, narratam. *Sic sit modo*, sc. maneat. Laudat suum filium; quo perductus est ironice a Syro, vs. 41.

46. *Quid eum?*) Initium interrogationis futurae de persona alicuius. *Vidist. hod.* Eun. IV, 4, 45. *Tuumne fil.* Producit orationem, ut qui non habet, quid respondeat.

47. *Abigam*) «Vt pecudem, dixit, *Abigam*, non ut hominem.» DONAT. *Abigi* namq. pecudes dicuntur, vel

DEMEA

Satin' scis, ibi esse?

SYRVS

Oh! qui egomet produxi.

DEMEA

Optume 'st.

Metui, ne haereret hic.

SYRVS

Atque iratum admodum.

DEMEA

Quid autem?

SYRVS

Adortus iurgio est fratrem apud forum
De psaltria hac.

DEMEA

Ain' vero?

SYRVS

Vah, nil reticuit.
Nam, ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviso, coepit clamare, « o Aeschine!
Haeccine flagitia facere te? haec te admittere

Ibi) L. antiq. *eum*, quod nec Fa. nec Be. in ullo vidit.
Qui) Var. *quin quem.*
Hic) V. I. *societati Aeschini.* MSS. quid. *huic* pro *hic.*
Hac) Sic a Be. ego recepi addita ratione perductus. Vulg. *istac.*

animalia omnis generis, ut « anseres de frumento, » Plaut. Truc. II, 1, 41: « muscae, » in Phaed. fab. 23, lib. IV.

48. *Qui egom. prod.*) Quasi magister et paedagogus.

49. *Ne haer.*) *Haerere.* Verb. de ave translatum, visco decipientis aucupis capta.

50. *Quid*) Pro propter quid?

41. *De psaltr. hac*) Supra vs. 34. *Hac.* Dicit *hac*, opinor, intuens oculis domum Micionis.

52. *Vt*) Pro dum *numerab.* Conf. supra vs. 15.

54, 55. *Haec. flag. fac. te* etc.) Comice filium ita loquentem facit, ut supra vs. 25, ipsum patrem. Notandum est, ubi infinitivus cum accusativo per interrogation. iungatur, ibi grammaticos putare subaudiendum, credibile est, vel, possibile est. *Haec te admitt.* Talia Ctesiphonem et dixisse et fecisse, facile credet pater, qui supra dixit, I, 2, 14, 15. *Si conf. exempl. est* etc. « Vnde miro

Indigna genere nostro? »

DEMEA

Oh! lacrumo gaudio.

SYRUS

« Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam. »

DEMEA

Salvus sit, spero; est similis maiorum suum.

SYRUS

Hui!

DEMEA

Syre, praeceptorum plenus istorum ille.

SYRUS

Phy!

Domi habuit unde disceret.

DEMEA

(*falsis laudib. Syri elusus*)

Fit sedulo.

Nil praetermitto, consuefacio; denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium

(*In speculum*) Par. MS. *in speculo* male.

arte Poëtae et initia et media et postrema sibi congruunt atque respondent.» DONAT. *Lacrumo gaudio*. «Immoderata laetitia interdum lacrimas habet.» DONAT.

56. *Argent. perd.*) Cf. Heaut. III, 1, 65. *Vitam*; cf. 2, 42.

57. *Salv. sit sp.*) Similis optatio, vs. 44, 45. Verb. *spero* prioribus puto iungendum, non ut alii sequentibus. In hac distinctione etiam West. mecum consentit. *Suum*, pro suorum. *Hui*, quasi admirantis.

58. *Praecept. plenus* etc.) Itid. fere Eun. I, 2, 25. Quoad sententiam cf. Cic. de Offic. I, 1, ad Marc. filium: «te abundare oportet praeceptis institutisq. philosophiae,» ubi not. Heusinger: «*Abundare* praeceptis non est, eruditum esse, sed copia praeceptorum circumfluere.» Itid. hic. *Phy*, gr. φῦ. «Interiectio mirantis est.» DON.

59. *Domi hab.*) Plaut. Truc. II, 5, 41 «*domi* modo docta dictitu.» *Unde*, de quo, i. e. Demea patre.

61. *Inspic. tanq. in spec.*) Proprie Plaut. Amph. I, 1, 286: saepe *in speculum inspexi*. Sed hunc Terentii locum plus vel minus spectant Phaedr. III, 8, 14. Horatius Serm. I, 4, et Cic. de Offic. I, 41, ubi not. Heusing. hanc scilicet liberis suis praecipiendi rationem patrib. olim probatissimam fuisse patere ex hoc loco Terentii. Atque notum est, Socratem monuisse iuvenes formosos, ut consulerent *speculum*, et sibi pulchram formam adstruerent.

Iubeo; atque ex aliis sumere exemplum sibi:
« Hoc facito. »

SYRVS

Recte sane.

DEMEA

« Hoc fugito. »

SYRVS

Callide.

DEMEA

« Hoc laudi est. »

SYRVS

Istaec res est.

DEMEA

« Hoc vitio datur. »

SYRVS

Probissume.

DEMEA

Porro autem....

SYRVS

Non hercle otium 'st
Nunc mi auscultandi. pisces ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio 'st;
Nam id nobis tam flagitium 'st, quam illa, o Demea,

Hoc fugito) V. I. *dico illi.*
Porro autem ...) C. G. m. in marg. « *iterum volebat loqui de filio.* » Recte. Syrus enim interpellat.
Flagitium 'st, quam) V. I. *sicut flagitium est, filium non obtemperare patri.* Infra vs. 80.

62. *Ex al. sum. exempl. sibi*) Itid. Heaut. I, 2, 36.

63. *Recte sane*) Similit. Horat. Sat. I, 4, 133. *Callide.* » « *Callidus* dicitur, qui callum sibi usu artis induxerit. » DONAT.

66. *Pisces ex sententia*) Cf. supra vs. 17, 22. Ad rem suam redit, unde se simulat aberrasse molesto Demeae interventu.

67. *Ne corrump.*) Sc. negligantur. Sic Phaed. II, 8, 21: « *corruptos boves.* »

68. *Flagitium est*) Reddit veterator ille vocem *flagitium*, qua senex familiarissima sibi abutitur ad quaevis peccata iuvenum, Aeschini in primis, designanda.

Non facere vobis, quae modo dixti; et, quod queo,
Conservis ad eundem istunc praecipio modum:
« Hoc salsum'st, hoc adustum'st, hoc lautum'st parum;
Illud recte: iterum sic memento! » sedulo
Moneo, quae possum pro mea sapientia.
Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea,
Inspicere iubeo, et moneo, quid facto usus sit.
Inepta haec esse, nos quae facimus, sentio;
Verum quid facias? ut homo'st, ita morem geras.
Numquid vis?

DEMEA

Mentem vobis meliorem dari.

SYRVS

Tu rus hinc ibis?

DEMEA

Recta.

SYRVS

Nam quid tu hic agas,

Memento) Al. *mementote.*
Ibis) L. antiq. *abis.*
Recta) Sic l. Bemb. solus, ut Fa. testatur; ceteri omnes, *recte.*

69. *Quod queo*) Non, quod possum, dixit, sed *quod queo*. A *coquendo* enim sumpsit παρόμοιον. Sic Andr. I, 1, 4.

70. *Ad eund. ist. mod.*) Plenius ita: Ad quem mod. tu Demea tam multa praecepisti filio, ad *eund. ist.* ego *praecipio mod.* conservis.

71. *Hoc laut. est parum*) Quasi *lautae* dapes *dimidio minae* pararentur. Supra vs. 16.

72. 73. *Sedulo Moneo*) Allusio Syri est ad sermonem Demeae, vs. 59, 60. Atque Syrus ita, ut illic senex solet, ab aliis vituperatis ad suam ipsius laudationem descendit. *Sapientia.* Quod callidus assentator seni attribuerat, supra vs. 40, hoc id. nunc sibi assumit. Nam liquet Syrum, per vocem *sapientiae*, proprium sensum gustandi pro coqui more facetius indicare.

74. *Tanquam in spec. in patin.*) His alludit ad verba senis sup. vs. 60. *Postremo.* Ipsum *Postremo* τῷ *denique* senis comice respondet.

76. *Inepta esse* etc.) Haec dicendo etiam senem *inepta* facientem redarguit.

77. *Verum quid fac.*) Cf. Ovid. Met. II, 187: *Quid faciat?* Sic solent in dubitatione. *Vt homo est, ita* etc. Locus ex Plaut. Most. III, 2, 34, desumptus. Q. d. ut hominum ingenia sunt, ita est illis obtemperandum.

78. *Ment. v. mel. dari*) « *Bonam mentem* precabantur iis, quos insanire vel sibi male consulere indicabant. » RVHNK. Contra proverb. illud: « Di tibi *dent* tuam *mentem*; » vid. Erasm.

79. *Tu rus h. ib.*) Magis admonitio quam interrogatio est.

Vbi, si quid bene praecipias, nemo obtemperet?
(*abit*).

DEMEA

Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc
veneram,
Rus abiit. illum curo unum, ille ad me attinet.
Quando ita volt frater, de istoc ipse viderit.
Sed quis illic est, procul quem video? estne Hegio,
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle, vah!
Homo amicus nobis iam inde a puero. Dii boni!
Nae illiusmodi iam magna nobis civium
Penuria 'st — homo antiqua virtute ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice.

Quando is) V. I. *Ctesipho filius.*

Ille) Alia est Be. lectio, atque eius distinctio haec, *illum curo*: *unum illud.* Qua vero mutatione, ut pace viri dicam, sensus magis obscurari quam illustrari mihi videtur.

Procul) Vox *procul* in plur. MSS. variam sedem habet.

Magna nobis) Sic colloc. Be. In l. antiq. *nob. magna*, minus numerose,

80. *Vbi si quid b. praec. nemo* etc.) Itid. Liv. II, 27: « neque, quum decesset (consul), quisquam *obtemperabat.* »

81. *Is quamobrem*) Nova locutio pro *is* propter quem. Hec. III, 3, 22. Sic Donat. Al. refer. *quamobr.* ad *rus abiit*, quod minus probatur.

82. *Ill. curo un.*) Cf. supra I, 2, 50. *Ille ad me.* Geminatur *illum* et *ille* emphatice utrumq. ad Ctesiphon. referendum. Ita Cic. ad Attic. I, 16.

83. *De istoc ipse vid.*) Par. in marg. « Formula alieno arbitrio rem permittentis etc. » Vid. Senec. de Benef. II, 14.

84. *Sed quis* etc.) « Inventa causa est, cur non abeat Demea, propt. reliquam fabulae partem. » Don. est. Heg. cf. 2, 53.

85. *Tribul. nost.*) « Non convenit inter scriptores de numero tribuum apud Atticos. Vulgo duodecim statuuntur. » VEST. *Tribulis* ap. Romanos dicitur, qui ex tribu est. Cic., Fam. XIII, 58. Graecis est *tribulis*, ὁμοφυλος, ex ead. tribu. Add. Liv. V, 30: «dissipati per tribus suos quisque *tribules* prensantes.» *Si sat. cerno*; cf. Heaut. II, 4, 25.

86. *Homo amic. nob. iam* etc.) Itid. Plaut. Capt. III, 4, 112: « Philocrates *iam inde* usque *amicus* fuit *mihi a puero* puer. » *Homo amicus*; conf. Plaut. Bacch. V, 2, 37: *amico homini.*» Nomen *amicus*, ut adiectiv. valet cum dativo iunctum, more etiam Ciceronis.

89. *Haud cito mali* etc.) « Vtrum hoc optantis est, ne moriatur? an est testimonium vitae hominis, nunq. obfuturi reipublicae? » DONAT. Quo-

Quam gaudeo! ubi etiam huius generis reliquias
Restare video. vah! vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut salutem et conloquar.

rum posterius magis verum esse videtur. *Cito*, pro facile. *Ex*, pro ab. *Quid*, aliquid.

90. *Huius gen. reliq.*) Quoniam dixerat, *illiusmodi civ. Penuria*, vs. 87, 88.

91. *Viv. et. nunc lub.*) Hunc locum Plinius poterit illustrare de Imp. Traiano dicens: « Inde alii se satis *vixisse* te viso, te recepto, alii *nunc* magis esse vivendum praedicabant. » Paneg. 22.

92. *Opper.*) Cf. Andr. IV, 2, 31. Ph. IV, 2, 9.

ACTVS III, SCENA 4

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA

HEGIO

Proh Di immortales! facinus indignum, Geta!
Quid narras?

GETA

Sic est factum.

HEGIO

Ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum? o Aeschine,

« Haec scena fidem amici erga defunctum, maturitatem senilis orationis, et accusationem eius, quem laedere nolit ipse accusator, continet. » DONAT.

Hegio) « Senex, ἀπὸ τοῦ ἡγεῖσθαι, a ductu seu principatu. » MVR. vid. Ind.

1. *Dii immortales*) Cf. Eun. II, 2, 1. Credebant autem Graeci, nullum Deum esse, nisi immortalem; inde vulgo dicentes: ἀθάνατοι μόνοι εἰσὶν οἱ θεοί. It. ap. Roman. Cicero praesertim locutione utitur, *Dii immortales*, quae ead. centies pro exclamatione obvenit.

2. *Sic est fact.*) Affirmantis est. Eun. V, 2, 12. *Ex illa. fam.* Cf. I, 10.

3. *Illib. facin.*) Cf. infra V, 5,

Pol haud paternum istuc dedisti.

DEMEA

(*secum*)

Videlicet

De psaltria hac audivit. id illi nunc dolet
Alieno. pater is nihil pendit. hei mihi!
Vtinam hic prope adesset alicubi, atque audiret haec.

HEGIO

Nisi facient quae illos aequum 'st, haud sic auferent.

GETA

In te spes omnis, Hegio, nobis sita est.
Te solum habemus; tu es patronus, tu parens.
Ille tibi moriens nos commendavit senex
Si deseris tu, perimus.

HEGIO

Cave dixeris:

Neque faciam, neque me satis pie posse arbitror.

Hac) Vn. ex Be. Codd. *hic.*
Nihil pendit) V. I. *pro nihilo ducit.*
Haec) Id. *quae loquitur Hegio.*
Senex) Id. *Simulus.*
Deseris tu) MS. Traiect. ap. We. *nos.*

5. «Id est, laudare homines, factum reprehendere.» DONAT.

4. *Patern.*) Sc. facinus, h. e. patre dignum. *Dedisti*, fecisti.

5. *De psaltr. h. audiv.*) Cf. Heaut. II, 3, 22.

6. *Pater*) «Scilicet Micio, qui illum adoptavit iamq. corrumpi sinit.» FAR. *Nih. pend.* Eun. I, 2, 14.

8. *Nisi facient* etc.) Haec minaciter, ut Heaut. Prol. 34. *Aequum est* scil. facere.

10. *Te sol. hab.*) Cf. Eun V, 1, 19. *Patronus*, quid sit, vid. Dionys. Arch. lib. II, et Plutarch. in Romulo. Opus autem erat patrono in causa virginis vitiatae advers. Aeschinum.

11. *Ille tibi moriens* etc.) Sic Andr. I, 5, 49. «Servus magnum veritatis indicium addidit dicendo, *moriens*. Nemo enim *moriens* non vera loquitur.» DONAT.

12. *Si deser. tu* etc.) Cf. Andr. I, 5, 35. *Cave dix. Neq. fac.* Vult Getam εὐφημεῖν, neq. uti voce, *deseris*, utpote malae notae et ominis. Vnde ipse non ait, non deseram, sed, *neq. faciam.*

13. *Pie*) «Salvo officio, quod cognatis debetur.» RVHNK.

DEMEA

(*prodit in scenam*)

Adibo. salvere Hegionem plurimum
Iubeo.

HEGIO

Oh, te quaerebam ipsum: salve, Demea,

DEMEA

Quid autem?

HEGIO

Maior filius tuus Aeschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni
Neque liberalis functus officium est viri.

DEMEA

Quid istuc est?

HEGIO

Nostrum amicum noras Simulum,
Atque aequalem?

DEMEA

Quidni?

HEGIO

Filiam eius virginem
Vitiavit.

DEMEA

Hem!

HEGIO

Mane, nondum audisti, Demea,

Officium) MS. Paris. *officio.*
Atque) Mu. ac Be. annect. τὸ *Atque* versui priori.

16. *Quid autem?*) Initium interrogationis.

17, 18. *Neq. boni Neq. liberal.*) Quaerit Donat. inter *bonum* et *liberalem* quid intersit; sed verba eius corrupta videntur. Ceterum fere ead. locutio Ph. II, 1, 51, 52.

20. *Aequal.*) Cf. Nep. Aristid. 1: «*aequalis* f. f. Themistocli.» *Quidni.* «Plus est, *quidni*, quam noveram.» DONAT.

21. *Hem*) «Interiectio nunc est irati, et est irati vehementer: quippe qui aliud vitium audiebat, praeter crimina quae sciebat.» DONAT. *Nond. aud. Quod* etc. Andr. IV, 1, 34, 35.

Quod est gravissimum.

DEMEA

An quid est etiam amplius?

HEGIO

Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo 'st:
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum 'st. ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, iurans se illam ducturum domum.
Ignotum 'st, tacitum 'st, creditum 'st. virgo ex eo
Compressu gravida facta est; mensis hic decimus est.
Ille bonus vir nobis psaltriam, si Dis placet,
Paravit, quicum vivat; illam deserit.

Quid) Sic I. Bemb. In antiq. *quicquam*.
Quidem) V. I. *quod illam vitiavit.*
Mensis hic) Be. omitt. *hic* male.

23. *Vero*) Affirmantis.

24. *Persuas. nox*) Schol. Theocrit. ad Id. II, 10, citat ex Menandro: ὦ νὺξ σοὶ γὰρ δεῖ πλεῖςον Ἀφροδίτης. Plura Lindenbr. *Amor*. Callimach. epigr. 44: ἄκρητος κ. ἔρος μ' ἠνάγκασεν. *Vinum*. Itid. Plaut. Aul. IV, 10, 15: «Quia *vini* vitiu atq. *amoris* feci.» Haec cuncta Ovidius comprehendit, nisi propositum sibi habuit ipsum Terentium, ita dicendo: «*Nox* et *amor vinumq*. nihil moderabile suadent.» Amor. I, 6, 59. Itid. Propert. I, 3, 13.

25. *Human. est*) Itid. Micio quoque infra IV, 5, 53. *Vbi scit f. ad matrem* etc. Brevitas elegans narrationis. *Fact*. Cf. Eun. V, 4, 32.

26. *Lacrum. orans, obsecr.*) Ennius Annal. I, 128: «Flentes plorantes *lacrumantes*, obtestantes.» «*Orare* est, placidos petere; *obsecrare* iratos.» DONAT.

27. *Fid. dans*) Itid. Xenoph. H. Gr. πίςιν διδόναι.

28. *Eo*) Pro eius, et temporis et Aeschini, concinne.

29. *Compressu*) Cf. Liv. I, 4: «Vi *compressa* Vestalis etc.» Et Ter. Ph. V, 9, 29. *Mensis*. «Lunaris nimirum, quales ante Iul. Caes. computabantur.» WEST. Cf. infra IV, 3, 57, ubi idem aliter. *Decimus*. Etiam alibi passim apparet, veteres *decem menses* partui tempestivo tribuisse. Virgil. Eclog. IV, 61: «Matri longa *decem* tulerunt fastidia *menses*.»

30. *Bonus vir*) Ironice. Andr. V, 2, 5.

31. *Parav.*) Cf. Heaut. V, 2, fin.

DEMEA

Pro certon' tu istaec dicis?

HEGIO

Mater virginis
In medio 'st, ipsa virgo, res ipsa, Geta
Praeterea, ut captus servulorum est, non malus,
Neque iners, alit illas, solus omnem familiam
Sustentat. hunc abduce, vinci, quaere rem.

GETA

Immo hercle extorque, nisi ita factum 'st, Demea.
Postremo non negabit; coram ipsum cedo.

DEMEA

(*secum*)
Pudet; nec, quid agam, neque quid huic respondeam,
Scio.

PAMPHILA

(*intus*)
Miseram me! differor doloribus.

Illas) MS. Lindenbr. *illam*. Sed praefero illud, quod supra. Subaudiuntur enim, mater et filia.

Solus) Vulgo distinguitur post *solus*, ab Erasmo melius ante.

Ipsum) Erasm. ed. *ipso*. Praestat tamen lectio Bembini l. *ipsum*; ut sensus sit: *siste eum praesentem*. Id quod prob. We. ac Be. Hic et prior versus, We. narrante, in MS. Lips. etiam Hegioni tribuuntur.

Huic) V. l. *Hegioni*.

Doloribus) Id. *clamat Pamphila intus*.

32. *Pro certo dicis*) Sallust. Catil. 15: «pro certo creditur.»

33. *In medio est*) *In medio esse* pro vivere dicunt. Contra, *e medio abire*, excedere, pro mori. Ph. V, 9, 30. *Ipsa virgo*. Ad rem confirmandam testes adhibet accusator. *Res ipsa*, pondus uteri scilicet et instans partus.

34. *Vt capt. serv. est*) «Formula de iis usurpata, qui minus capaces sunt magnae laudis.» Sic Caes. B. G. IV, 3: «*ut captus est* Germanorum,» ubi Morus. *Non malus*, «i. e. fidelis.» DONAT. Quae laus, inquit West., tanto rarior, quod vulgo dicerent: Δούλου δὲ χεῖρον οὐδὲν, οὐδὲ τοῦ χαλοῦ.

35. *Neq. iners*) «I. e. artem habens.» DONAT.

36. *Hunc*) Getam servum. *Abduce*. Vulgo *abducuntur*, qui damnati sunt poenae capitalis. Infra IV, 5, 35. *Quaere rem*. Verb. *quaerare* de quaestione adhibetur per tormenta. Cic. p. Rosc. A. 21.

37. *Extorq.*) Solebant enim servos *extorquere*, ut vera eruerent; vid. Donat.

38. *Postremo*) Vltimum significat argumentum, confessionem Aeschini auctoris.

40. *Differ. dolorib.*) Sic Plaut. Epid. I, 2, 15: «*differor clamore*.» Id. Truc. IV, 1, 3; «*differor* lacti-

Iuno Lucina fer opem! serva me obsecro!

HEGIO

Hem!

Numnam illa, quaeso, parturit?

GETA

Certe, Hegio.

HEGIO

Hem!

Illaec fidem nunc vostram implorat, Demea:
Quod vos vis cogit, id voluntate impetret.
Haec primum ut fiant, Deos quaeso, ut vobis decet.
Sin aliter animus vester est, ego, Demea,
Summa vi defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mi erat; una a pueris parvulis
Sumus educati; una semper militiae et domi
Fuimus; paupertatem una pertulimus gravem.

Vis) We. leg. *ius*. Ex scriptura enim, inquit, vix internoscere queas, *ius* scripserit Poëta, an *uis*.

Vobis) MS. Lindenbr. *vos*.

Hanc) C. G. m. sup. script. *Sostratam*.

Mortuum) Ibid. *Simulum herum meum*.

Parvulis) In l. antiq. *parvoli*.

tia.» Differor, gr. διαφέρομαι, huc illuc trahor doloribus, ὠδίναις, supra 1, 2.

42. *Illa*) Scilicet *illa*, de qua agitur.

43. *Implor.*) «Cum ploratu et vociferatione auxilium alicuius expetere, proprie *implorare* dicitur.» WEST. Liv. XXIX, 9. *Vis*. Ex reliquis Menandri sunt: Τρία ἐστὶ δι' ὧν ἅπαντα γίγνεται, ἢ κατὰ νόμους, ἢ ταῖς ἀνάγκαις, ἢ γε τρίτον ἔθει τινί.» *Cogit*, *voluntate*. Opposita sibi haec sunt, ut Liv. XXXV, 45: — «*voluntate* remittere, quae bello — *cogi* non possunt.» Andr. II, 5, 11.

45. *Vt vobis decet*) Infra V, 8, 5: *Decet* cum dativo etiam Cic. de Or. Ibid. A. Gell. IX, 15: «*aetati* eius *decebat*.» Sanct. explic. pro ὑμῖν πρέπει.

46, 47. *Defend. hanc*) H. e. pro defensore; cf. Andr. IV, 5, 18. *Mortuum*. «Ita ei *mortuus* ab ead. iniuria defendebatur, a qua filiae vita.» BIP. Supra vs. 11.

48. *Cognat. mihi erat*) «Ita quidem Terentius, sed Menander Sostratae fratrem facit.» WEST. *A puer. parv.* Hec. II, 1, 2.

49. *Militiae et domi*) Locutio it. Ciceroni, Liv. Sallust. aliisque solemnis.

50. *Paupert. pertul.*) Plaut. Rud. IV, 2, 14: «*paup.* tolerare.»

Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quam illas deseram.
Quid mihi respondes?

DEMEA

Fratrem conveniam, Hegio.
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.

HEGIO

Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis, quam estis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos aequo animo aequa noscere
Oportet, si vos vultis perhiberi probos.

DEMEA

Redito: fient, fieri quae aequum 'st, omnia.

HEGIO

Decet te facere. Geta, duc me intro ad Sostratam.

Sequar) Hunc vs. alii putant, qui ex Ph. II, 4, 21, inculcatus sit, eliminandum.

52. *Anim. relinq. pot. quam* etc.) Cf. Heaut. III, 1, 70, 71. Gravis est comminatio.

53. *Quid mihi respond.*) «*Respondere* proprie dicitur, quum lis intenditur.» DONAT. Liv. VIII, 32: «Ad haec, quae interrogatus es, responde.» *Fratr. conv. Is quod mihi* etc. Quod Demea nunc facit, indicium est et sedatae iracundiae et prudentiae insuper, quod fratrem pertineat, ad eum deferre. Accedit, quod Aeschinus in potestate Micionis, est, non Demeae.

55. *Cum animo cogit.*) Itid. Cic. leg. agr. II, 24; praepositione *cum* adiecta: «Vos tam. id potestis *cum animis* vestris *cogitare.*»

56. *Quam vos facillime* etc.) Notat West. usum particularum *quam* et *tam*, sequente superlativo. Heaut. V, 2, 44, 45. Est autem, *facillime agere*, rebus ad vitam necessariis abundare. Cic. Fam. VI, 5: «Res et fortunae tuae etc. quae quidem quotidie *faciliores* mihi et meliores videntur.» WEST. Et Donat. locutionem *facillime agere* illi similem iudicat esse, quae est Eun. II, 2, 30. *Tam facile vict. quaerere.* Ad *agitis* subaud. vitam; vid. Sanct. Min. IV, 4. Addo, si opus est, Liv. XXIII, 11, init. ed. Drakenb.

59. *Si vult. perhib. prob.*) Sic Cic. de Offic. III, 4: «Qui bonos se viros haberi volunt.» Haec stomachose Hegio dicit abiens. Unde mox Demea eum placaturus ait, *Redito : fient* etc.

61. *Duc me intro ad S.*) Cf. Heaut. III, 1, 23. *Intro*, «in proscenio.» DONAT.

DEMEA

(solus loquitur recedentibus illis)

Non me indicente haec fiunt. utinam hoc sit modo
Defunctum! verum nimia illaec licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum haec evomam.

(abit)

Indicente) Lindenbr. MS. gl. *praecipiente*, *hortante*.

62. *Non me indic.*) Nolumus, *indicente* poni, pro non dicente, ut Liv. XXII, 39: «etiam me *indicente*;» ubi vid. Drakenb. Add. Ter. Ph. V, 7, 58. *Utinam*, «desperandi vim habet.» DONAT. Sit ita. Sed *utinam modo* magis optantis est, pro *modo* absolute, vel *modo ut*; cf. Eun. I, 2, 105. Andr. II, 4, 6. *Utin. hoc s. modo Def.* Eun. Prol. 15. Ph. V, 9, 32. *Hoc*, ablativ. est, sc. malo, negotio; cui iunge *Defunctum*. Id vero videtur significari, Demeam velle, hoc ultimum esse peccatum Aeschini. Sed quid constructio, *sit defunctum*, sibi velit, ignoratur. Cui tamen Livii illud compararem lib. II, c. 35: «ut unius poena *defungendum* esset Patribus;» nisi ibi pariter lectio *defungendum* non exercitaret interpretes. Ceterum, *defungi* aliqua re, eleganter dicuntur, qui, minori malo suscepto, maius a se moliuntur ac demovent; vid. Doëring. ad Liv. IV, 52.

63. *Nim. il. licentia*) «Quam illi dat Micio.» DONAT.

65. *Haec*) Ea scilicet quibus auditis gravatus sum. *Evomam*; cf. supra 2, 14. Rustice satis loquitur Demea.

ACTVS III, SCENA 5

HEGIO

Bono animo fac sis, Sostrata; et istam, quod potes,
Fac consolere. ego Micionem, si apud forum 'st,
Conveniam, atque, ut res gesta est, narrabo ordine.
Si est, facturus ut sit officium suum,
Faciat; sin aliter de hac re est eius sententia,
Respondeat mi, ut, quid agam, quam primum sciam.

Quod) C. I. *quoad*. Al. *quam*.
Consolere) V. I. *consoleris*.
Not. Donat. ad locum : « Hi sex versus in quibusd. non feruntur. » Quos tamen cave, ne propt. hoc, quod Donat. monuit, cum Gu. spurios existimes. Praeterea scenam hanc, quam C. G. membr. adiunctam priori, C. G. chart. separatam a ceteris mihi exhibet, Wa. indicat esse genuinam, et locutiones ea comprehensas Terentio dignissimas.

« Senex ingressus domum, vidit parturientem puellam, eius matrem consolatur, promittens, se conventurum Micionem, Aeschini patrem, et coacturum, ut vitiatam ducat uxorem ille, qui vitiavit. EVGR.

1. *Bono animo* etc.) Supra 4, 61. *Istam*, tuam gnatam. *Ist. Fac. consol.* Poterat enim Pamphila sollicitari aut de nuptiis cum Aeschino, aut de raptu psaltriae.

2. 3. *Micion. conven.*) Haec phrasis supra I, 2, fin.

4. *Si est fact. ut sit* etc.) Periphrasis est, pro *si est facturus*; cf. Hec. IV, 1, 44.

6. *Vt quid ag. q. pr. sciam*) «Videtur cogitasse de Micione et Aeschino in ius vocandis, et de re ad iudices referenda. » DONAT.

ACTVS IV, SCENA I

CTESIPHO. SYRVS

Ctesipho

Ain', patrem hinc abisse rus?

Syrvs

Iam dudum.

Ctesipho

Dic sodes.

Syrvs

Apud villam 'st.
Nunc cum maxume operis aliquid facere credo.

Ctesipho

Vtinam quidem,
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit velim,

Cum maxume) Sic l. Bemb. In antiq. *cum maxume*. II. l. sane tironum causa scriptura vocis *maxume* vel *maxime* digna erit, de qua notetur. In fragmentis enim Iul. Caesaris exstant haec: *Lacrumae* an *lacrimae*, *maxum*. an *maximus*, et si quae similia sunt, scribi debeant, quaesitum. Ter. Varro tradidit Caesarem per *i* eiusmodi verba solitum esse enuntiare et scribere. Sed iam ante Caesarem Romanos constat in tali re frequentius esse usos litera *u*. Sup. addo Drakenb. ad Liv. VIII, 33, fin.

« Haec scena deliberationem habet, quid faciat, quum pater rus iturus sit, et quidnam respondeat patri, si se non invenerit apud villam. » Evgr.

1. *Ain. patr. h. ab. rus*) « Compendio ostenditur, quid sit iam locuturus Syrus. » Donat. *Ap. vill.* pro in villa Eutrop. VI, 17: « Praepositio enim *apud* urbium et regionum nominibus addi consuevit. »

2. *Cum max.*) Pro praesenti tempore. *Op. aliq. fac.* Cf. Eun. II, 1, 14.

3. *Quod cum salute* etc.) « Εὐφημισμός », quem pietas expressit, ne durior imprecatio vitio non careret. » West.

Vt triduo hoc perpetuo prorsum e lecto nequeat surgere.

SYRVS

Ita fiat, et istoc si quid potis est rectius.

CTESIPHO

Ita. nam hunc diem
Nimis misere cupio, ut coepi, perpetuum in laetitia degere.
Et illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia prope 'st.
Quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, quam huc reverti posset iterum.
Nunc ubi me illic non videbit, iam huc recurret, sat scio;

Nimis misere) Ita un. ex Be. Codd. Vulg. invert. *Misere nimis.* Ex qua lect. equid. suspicor venisse, ut illa oriretur, quam MSS. Pall. habent, *Mi Syre nimis.*

4. *Triduo*) Tantum, non plus temporis desiderabat amori. *Perpetuo*, continuo. Hec. I, 2, 12.

5. *Ita fiat, et istoc* etc.) Haec ambigue dicta interpretantur esse a Syro, quo servi malignitate optante, ut ille nunqu. inde surgat, h. e. moriatur. *Si quid pot. est.* « Ctesipho metuens, ne diceret peius, vultu interminatur, vultque eum εὐφημεῖν. Vnde adeo exprompta astutia addit servus, *rectius*; quae vox quum placeret Ctesiphoni, *ita*, respondet. » WEST. *Nam hunc diem Nimis* etc. « Moriatur scilicet. » DONAT. Poterat quidem, ut ego putarim, tale quid mente sua capere adolescens, de quo Micionem supra I, 2, 29, audiveris dicentem: *ubi te exspect. eieciss. foras*, sc. patrem. Sed h. l. per *hunc diem* intelligimus spatium temporis ipsum, dum pater ruris abesset.

6. *Mis. nim. cup.*) « *Nimis* abundat, more Comicorum, qui hoc dicto asseverationem inculcabant. » DONAT. *Perpet. in laet. dig.* Cf. supra II, 4, 23.

7. *Illud rus odi quia* etc.) Contra senex ille in Eun. V, 5. *Male odi.* Itid. Cic. Fam. VII, 2. Id. ad Attic. XIV, 1: « Non dubito, quia me *male oderit.* »

8. *Quodsi abess. long.*) Sc. rus.

9. *Oppress.*) Pro deprehendisset. Supra II, 2, 21. *Iterum*, abunde; uti *rurs. redire*, supra I, 1, 46. Et Plaut. Poen. Prol. 79: « *Revortor rursus denuo* Carthaginem. »

10. *Illic*) Ruris. *Recurr.* « Mire de sene, *recurret*, dixit, ut eius instantiam monstraret. » DONAT.

Rogabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.

Quid dicam?

SYRUS

Nihilne in mentem?

CTESIPHO

Nunquam quicquam.

SYRUS

Tanto nequior.

Cliens, amicus, hospes, nemo 'st vobis?

CTESIPHO

Sunt. quid postea?

SYRUS

Hisce opera ut data sit.

CTESIPHO

Quae non data sit? non potest fieri.

SYRUS

Potest.

CTESIPHO

Interdiu; sed si hic pernocto, causae quid dicam, Syre?

SYRUS

(*facete*)

Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.

Rogabit) L. Bemb. *Rogitab.*

Mentem) Id. add. *est.* Heaut. V, 2, 33. In antiq. l. *nih. in mente est?* Ex eo autem, quod Donat. notavit, omittendum *est* videtur.

11. *Quem ego h. toto*) «Est occupatio verborum Demeae, quasi is rogaturus sit: ubi fuisti, Ctilipho, *quem ego* etc.» WEST.

12. *Nunq. quicq.*) Παρέλκον pro *nunquam*, i. e. non. *Tanto nequior.* Formula reprehendendi alterum. Plaut. Men. II, 3, 79: «*Tanto nequior es.*» Contra ibid. Bacch. II, 2, 33: «*Tanto melior.*»

13. *Cliens*) Officia, quae *clientibus* fuerint praestanda, vid. A. Gell. V, 13. Ad h. loc. comparetur Cicero de Senect. 10: Non curia vires meas desiderat, non Rostra, non *Amici*, non *Clientes*, non *Hospites.*»

14. *Hisce opèra* etc.) «A superiore subauditur: «veniat in mentem.» vs. 12, h. e. cogita, dari potuisse operam: et datam dicito.» DONAT. *Quae non dat. s.* Sic religiose adolescens, qui mentiri nescit. Menand. Ἐλευθέρου γὰρ ἀνδρὸς τ' ἀληθῆ λέγειν.

16. *Quam vellem*) «Proprie dici-

Quin tu otiosus es; ego illius sensum pulchre calleo,
Cum fervit maxume, tam placidum, quam ovem reddo.

CTESIPHO

Quo modo?

SYRVS

Laudarier te audit libenter. facio te apud illum Deum:
Virtutes narro.

CTESIPHO

Measne?

SYRVS

Tuas. homini ilico lacrumae cadunt,
(*trepide*)
Quasi puero, gaudio. hem tibi autem...

CTESIPHO

Quidnam est?

SYRVS

Lupus in fabula.

Otiosus) C. G. m. gl. *securus.*

Fervit) C. G. m. et al. *fervet.* Sup. script. illic, *ira tui patris.*

Ovem) Bc. accusativo *ovem* offensus corrigit, *quam ovis est.* Cui assentio. Nam non *ovem* ille placidam reddere volebat, quae natura sua est placida. Nisi forte existimamus Poëtam paululum indulsisse aurium iudicio. Attamen ingeniosi viri causam Terentius ipse infra V, 3, 63, agere videtur.

mus in his, quae non videmus fieri.» DONAT. *Etiam noctu* etc. Ad amorem meretricum alludit. Similit. Cic. de Offic. I, 35, 7: «liberis *dare operam.*» Ceterum modeste *amicis* dicit, ne dicat, amicabus. Heaut. V, 1, 37.

17. *Quin*) Cf. Heaut. V, 1, 17. *Illius*, sc. patris.

18. *Tam placid. quam ov.*) Itid. Plaut. Poen. I, 2, 142: «illam *tam* tranquillam facis, *quam* mare est.»

19. *Laud. te aud. lib.*) Donat. notat: «Quod de Demea dicitur, in omnes parentes dici puta. Nam nemo tam asper est pater, ut non statim mitescat, laudato filio.» *Fac. t. ap. ill. Deum.* Hyperbole laudationis. Itid. Cic. de Or. II, 42: «in qua (dispositione argumentorum) tu (Antonius) mihi (Catulo) semper *Deus* videri soles.» Vid. Erasm. Chil.

20. *Virtutes*) Tanq. hominis perfecti. *Meas, tuas.* Cum gestu pronuntiatur ita, ut irrisio inde appareat.

21. *Gaudio*) H. e. prae *gaudio.* *Hem tibi autem.* Abrumpitur oratio Syri monentis. Suppleri potest, cave. *Quidni est?* cf. Andr. III, 2, 9. *Lup. in fab.* «Silentii indictio est in

CTESIPHO

Pater est?

SYRVS

Ipsu 'st.

CTESIPHO

Syre, quid agimus?

SYRVS

Fuge modo intro; ego videro.

CTESIPHO

Si quid rogabit, nusquam tu me. audistin'?

SYRVS

Potin' ut desinas?

Me audistin') V. I. *dices vidisse.*
Potin') Al. *potin' es.*

hoc proverbio.» DONAT. Proverbium, inquit Eugr., quum ipse advenit, de quo loquimur.» Vid. Erasm. Adag.

22. *Ego videro*) Cf. infra 2, 12.

23. *Potisne, ut desin.*) Obiurgantis est, *potisne ut* etc. Sic Plaut. Merc. V, 2, 49: «*potin' ut* animo sis tranquillo? *Desinas*, absolute. Itid. Andr. V, 6, 8.

ACTVS IV, SCENA 2

DEMEA. CTESIPHO. SYRVS

DEMEA

Nae ego homo sum infelix! primum fratrem nusquam invenio gentium:
Praeterea autem, dum illum quaero, a villa mercenarium
Vidi; negat is, filium esse ruri, nec quid agam scio.

CTESIPHO

(*a tergo*)
Syre.

SYRVS

Quid est?

CTESIPHO

Men' quaerit?

SYRVS

Verum.

CTESIPHO

Perii.

SYRVS

Quin tu bono animo es.

Homo sum) Be. omitt. *sum*, at facilius versum sibi fingat. At formula *homo sum* Terentii est, quae adimi non debet.

Mercenarium) Par. MS. *redeuntem* mire.

Quaerit) V. I. *pater meus.*

«In hoc actu exemplum est, neminem facilius quam optimum quemq. falli atque deludi.» DONAT.

1. *Nusq. gent.*) Cf. Heaut. V, 1, 55, not. Itid. Graecis est, οὐδαμοῦ τῆς γῆς.

2. *A villa mercenar.*) Comicum est, pro villae *mercenar.* Eun. V, 7, 5. Sic Plaut. Amph. III, 3, 12: «gubernatorem a navi, pro gubern. navis.

3. *Neg. is fil. esse ruri*) Vbi nimirum Syrus esse Ctesiphonem dixerat Demeae, supra III, 3, 47.

DEMEA

Quid hoc, malum! infelicitatis? nequeo satis decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis.
Primus sentio mala nostra, primus rescisco omnia,
Primus porro obnuntio; aegre solus, si quid fit, fero.

SYRVS

(*ad spectatores*)
Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.

DEMEA

Nunc redeo. si forte frater redierit, viso.

CTESIPHO

Syre,
Obsecro, vide, ne ille huc prorsus se irruat.

SYRVS

Etiam taces?
Ego cavebo.

CTESIPHO

Nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi.

Decernere) Id. *cur evenerit.*
Porro) Par. p var. *porto.*
Fit) C. G. m. explic. *ferendum.*
Cavebo) Ibid. sup. script. *ne irruat.*

5. *Neq. sat. decern.*) Liv. XXI, 4: «haud facile decerneres, utrum imperatori, an exercitui carior esset».

6. *Huic rei*) Pro ad hanc rem. DON. *Ferund. miseriis*, in appositione est locutionis, *huic rei.*

7. *Prim. sentio*) «Ridicula error Demeae.» DONAT.

8. *Prim. p. obn. a. solus*) «*Primus* ad ordinem, *solus* ad numerum dicitur. DONAT. *Obnunt.* «Qui malam rem nuntiat, *obnuntiat.* Nam proprie *obnuntiare* augures dicuntur, qui aliquid mali ominis viderint.» DON.

9. *Scire*) Sc. omnia. Supra vs. 7.

10. *Si f. f. red. viso*) Cf. Eun. III, 4, 7.

11. *H. prors. se irr.*) Ita Eun. III, 5, 51. Patrem digito monstrat importunum, ipse forte in angulo quod. latens aedium Micionis. *Et. tac.* Sic iterum monet, uti sup. 1, fin.

12. *Nunq. h. hodie* etc.) «*Nunquam committam* tibi negotium patris amovendi.» Diffidit namque, Syrum id valiturum.

Nam me in cellulam aliquam cum illa concludam; id tutissimum 'st.

SYRUS

(*prodit*)

Age, tamen ego hunc amovebo.

DEMEA

Sed eccum sceleratum Syrum.

SYRUS

Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.

Scire equidem volo, quot mihi sint domini. quae haec est miseria?

DEMEA

Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? est frater domi?

SYRUS

Quid, malum! mihi bone vir narras? equidem perii.

DEMEA

Quid tibi est?

SYRUS

Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, et istam psaltriam

Me) Volg. *iam*. Non est in Be. Codd.
Gannit) Al. *garrit*.
Ais) Par. MS. *agis* pro *ais*.

13. *In cellul. conclud.*) Eun. IV, 3, 25. Est autem *cellula*, in qua penus vel utensilia conduntur, cella promptuaria. Plaut. Amph. I, 1, 4.

14. *Tamen*) Intellige: Etsi tu diffidas, me posse illum amovere, *tamen* etc.

15. *Non hercle hic* etc.) Consilium hoc sumpsit Syrus ad purgandum, quod in villa non erat filius. Fingit enim se verberatum ab Aeschino ceu raptae virginis auctore. *Durare* gr. ἐγκρατεῖν.

16. *Quae h. est miseria*) «Deest, quam patior.» DONAT.

17. *Gannit*) *Gannire* proprie vulpium est, h. l. fremere, queri. Ph. V, 9, 41.

18. *Mihi bone vir*) Μιμητικῶς illud *bone vir*, vs. 17. Demeae reddit.

Vsque occidit.

DEMEA

Hem, quid narras?

SYRVS

Hem, vide ut discidit labrum!

DEMEA

Quamobrem?

SYRVS

Me impulsore hanc emtam esse ait.

DEMEA

Non tu eum rus hinc modo
Produxe aibas?

SYRVS

Factum; verum venit post insaniens.
Nil pepercit. non puduisse verberare hominem senem?
Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis.

DEMEA

Laudo, Ctesipho, patrissas. abi, virum te indico.

Emtam) I. *ereptam* pro *emt.*
Produxe) C. G. m. *produxisse.* Ibid. in marg. al. *produxe.* syncope.
Laudo) I. *te.* Infra V, 2, 1.
Patrissas) C. G. m. in marg. *mores patris agis.* In πατρίζω lit. ζ latine effertur per *ss.*

20. *Vide ut disc. labr.*) «Haec dicens servus os sibi distorquet et Demeam parum prospicere credit, neq. adeo animadvertere fallaciam. WEST.

21. *Me impulsore*) Cf. Eun. V, 5, 18. *Eum Produx.* Memoriter ipsa verba reddit, quae sibi dixerat servus, supra III, 3, 48. Stultus senex quum sapere videtur, multo magis delectat auditores, quam si stultus appareret per omnia. *Fact.* Cf. Eun. V, 2, 12. *Venit post*, pro redit.

23. *Nihil peperc.*) Vt supra, *nihil reticuit*, III, 3, 51. *Puduisse*, scilic. Ctesiphonem. *Senem*, sc. me.

24. *Tantill.*) Plaut. Poen. V, 3, 48: «Quantae e *quantillis* iam sunt factae,» sc. filiae. Et, *tantillum*, gestu ostendit. *In manib. gest.* Aliter, *in oculis gestare*, Eun. III, 1, 11, 12.

25. *Laudo*) Supra I, 19. *Patriss.* «patri similis es.» EVGR. *Abi, vir. te ind.* Guelf. explic. «Dimitto te, absolvo te culpa, Ctesipho, ab hoc factum.» Sed West. monet, ubi veteres laudarent, *abi* dixisse. Quae quidem West. assertio carere videtur exemplis. Ad hoc contrarium obvenit infra 4, 2.

SYRVS

Laudas? nae ille continebit posthac, si sapiet, manus.

DEMEA

Fortiter.

SYRVS

(*ironice*)

Perquam, quia miseram mulierem et me servulum,
Qui referire non audebam, vicit, hui! perfortiter.

DEMEA

Non potuit melius. idem quod ego sensit te esse huic rei caput.
Sed estne frater intus?

SYRVS

Non est.

DEMEA

Vbi illum quaeram, cogito.

SYRVS

Scio ubi sit, verum hodie nunquam monstrabo.

DEMEA

Hem, quid ais?

SYRVS

Ita.

DEMEA

Diminuetur tibi quidem iam cerebrum.

SYRVS

At nomen nescio

Caput) V. I. *ut emeretur psaltria.*
Quaeram) L. Bemb. *inveniam.*

26. *Contineb. posth. manus*) *Continere man.* ut *abstin.* aut *comprim. man.* Cf. Heaut. III, 3, 4, et 29.

27. *Fortiter*) Sc. egit. *Perquam.* Per hoc et quae sequuntur, Syrus seni more suo ironice assentit. *Quia miseram et* etc. Similiter Ovid. Met. III, 654: « quae gloria vestra est; si puerum iuvenes, si multi fallitis unum? » *Mis. mul.* sc. citharistriam.

29. *Non pot. melius*) Supple, seu fieri seu facere. *Huic rei cap.* Sic Plaut. Asin. III, 138: « Ego *caput huic* argento fui reperiundo. » Andr. II, 6, 27. Et Liv. VIII, 31: « in *caput* consilii, in ducem incurrere. »

30. *Vbi ill. quaer. cog.*) Cf. Ph. IV, 5, 15.

31. *Hodie*) « Aut abundat *hodie*, aut *nunquam hodie*, pro nullo tempore huius diei. » DONAT. *Nunq. monstr.* Astute hic servus seni subministrat, quo ipso is decipiatur.

32. *Dimin. tibi* etc.) Ita infra V,

Illius hominis, sed locum novi, ubi sit.

DEMEA

Dic ergo locum.

SYRVS

Nostin' porticum, apud macellum, hac deorsum?

DEMEA

Quidni noverim?

SYRVS

Praeterito hac recta platea sursus. ubi eo veneris,
Clivos deorsum vorsum est; hac te praecipitato; postea
Est ad hanc manum sacellum; ibi angiportum propter est;
Illic ubi etiam caprificus magna est.

DEMEA

Novi.

SYRVS

Hac pergito.

Hac) Par. ed. *hanc*.
Ibi) I. *ubi*.
Illic) Vulg. praemitt. *D. Quonam?* C. G. m. *D. Quodnam?* Vtrumq. cum Be. omitto.
Est) Vulgo *nostin?* Abest ab uno C. Be. Nec edid. Par.

2, 7. Eun. IV, 7, 3: «Baculum intentasse videtur senex.» FAB.

33. *Dic ergo loc.*) «*Ergo* semper addimus, ut hortemur tarde quid facientes.»

34. *Nost. port. ap. macel.*) «Falsum in locum mittit longe positum, ut circumeat civitatem.» EVGR. *Portic.* De harum usu in evitandis imbribus, umbra captanda et deambulationib. vid. Iodoc. Willichium, ad quem West. allegat lectorem. *Nost. — quidni.* Sic it. Eun. II, 3, 37.

35. *Hac recta*) Proprie, hac parte: ut manu viam ostendere videatur. DONAT.

36. *Cliv. deors. vers. est*) «Deversus dicebant veteres, quasi deorsum versus.» FEST. Itid. Cato, R. R. c. 156: «Vbi *deorsum versus* ibit.» Ceterum respicit situm Athenarum; cf. Andr. II, 2, 19. *Praecipitato*, «cito descende.» DONAT.

37. *Ad hanc man.*) «Non certum, dextram an sinistram.» DONAT. At ego puto, Syrum gestu vel vultu adiuvasse. *Sacell.* «Vt Varro ait, *sacra cella* est.» DONAT. Atqui *sacella*, Festo narrante, loca sunt sacrata sine tecto. *Prop.* adverb. prope significans.

38. *Caprific.*) «*Ficus* est sylvestris, nunq. maturescens, et saxis ruptis fere innata.» WEST. Et Plin. H. N. XV, 19. *Hac*, via, parte. Eun. V, 8, 35. *Pergito*, absolute, uti Liv. I, 60: «quum rex pergeret Romam.»

DEMEA

Id quidem angiportum non est pervium.

SYRVS

Verum hercle, vah!
Censen' hominem me esse? erravi. in porticum rursum redi:
Sane hac multo propius ibis, et minor est erratio.
Scin' Cratini huius ditis aedes?

DEMEA

Scio.

SYRVS

Vbi eas praeterieris,
Ad sinistram hac recta platea. ubi ad Dianae veneris,
Ito ad dextram: priusquam ad portam venias, apud ipsum lacum
Est pistrilla, et exadvorsum fabrica: ibi est.

DEMEA

Quid ibi facit?

SYRVS

Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

Ilignis) L. Bemb. *illign.* C. G. m. et Be. Codd. *illigneis.*

39. *Id quid. angip. non* etc.) Id scilicet Demea, sana mente quasi cedente, reminiscitur, hoc *angip. non* esse *pervium*, id est, non posse transiri. *Verum hercle, vah! Censen* etc. «Calliditas est maxima, deprehensum mendacium non defendere, sed fateri.» DONAT.

40. *Cens. hom. me esse?*) An potius similem bruti? *In portic.* «Romae in singulis regionib. aliquot erant *porticus*, ubi ad imbres subitos evitandos, aut in umbra ad cavendos solis ardores deambularent.» FAB.

42. *Crat. huius dit. aed.*) Hic West. subdistinguit, *Cratini*, *huius ditis*, *aedes*. Qua tamen distinctione non opus.

43. *Ad sinistr.*) Sc. pergito vs. 38. *Ad Dianae.* Ellipsis graeca sc. templum. Vid. Lambert. Bos.

45. *Pistrilla*) Diminutivum videtur esse a pistrino; cf. Andr. I, 3, 9. *Ex advers.* h. e. e regione. Ph. I, 2, 38. *Fabrica*, proprie officina fabri; cf. Lucret. IV, 514, vel officina armorum, qualis commemoratur Veget. II, 11.

46. *Lectul. in sole*) Iunctim accipere iubet Bent. «ut lectorum speciem tum notam et sic appellatam.» Et Par. not. «Quia Athenis vere interdum et aestate sub sole et dio coenare solebant.» His addo ex Pers. Sat. VI: «Apeici meminisse senes.» Vbi vid. Turneb. Quam facile igitur poterat

DEMEA

Vbi potetis vos?

SYRUS

Bene sane.

DEMEA

Sed cesso ad eum pergere.

SYRUS

(*solus*)

I sane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.
Aeschinus odiose cessat; prandium corrumpitur;
Ctesipho autem in amore est totus. ego iam prospiciam mihi:
Nam iam adibo, atque unum quicquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpam, et cyathos sorbiláns paulatim hunc producam diem.

Pergere) Be. totam hanc lineam Demeae attribuit. Non placet. Namq. melius assentit Syrus interpositus comice dicendo, *bene sane.*

Odiose) Be. *odiosus*, sicut Enn. IV, 6, 16. Vn. C. Be. *otiósus.*

Sorbilans) Sic Be. ed. ex uno C. secunda brevi, ut *ventĭlans*. Al. *sorbillans.*

fieri, ut senibus praecipue apricatione gaudentib. huiusmodi *lectuli* usui essent *in sole.* Supra II, 4, 21. *Ilignis pedib.* Par. in marg. «durissimis, firmissimis.»

47. *Vbi*) In quibus sc. *lectulis. Potetis.* Sup. I, 1, 37.

48. *I sane*) «Aut abundat *sane*, aut inferiorib. iungitur.» DONAT. *Exercebo.* Sic Andr. V, 2, 23. *Silicernium.* «Particulae sunt inferiarum quae mortuis dantur.» EVGR. Est autem exsecratio servilis in senem veluti morte dignissimum.

49. *Aesch. odios*) Molestus. *Prand. corrump.* Sic Plaut. Pseud. III, 2, 102: «*Corrumpitur* iam coena.» Significat enim Syrus illud *prandium*, cui apparando tantopere supra III, 3, intendebat. *Prand.*, h. e. quod ante meridiem capiebatur, ut vult Plutarch. in Problem. composit. ex πρό et ἔνδιον,

50. *In amore est tot.*) H. e. amicae amandae maximopere intentus. Itid. Hor. Serm. I, 9, 2: «*totus in illis*, nugis.

61. *Adibo*) Sc. ad prandium. *Bellissim.* «Proprie *bellissimum* dixit. Vnde et huiusmodi ad irritand. gulam cibi, *bellaria* dicuntur.» DONAT.

52. *Carpam*) Pro fruar, h. e. rebus dulcibus. Sic certe Persius Sat. V, 151: «Indulge genio: *carpamus* dulcia.» *Cyath. sorbil.* «Est enim *cyathus* ordinaria mensura, qua bibentes utebantur, uno fere haustu exsiccantes.» WEST. Vid. Martial. I, 72. *Sorbilans.* Nec sorbebo dicit, nec ebibam; sed *sorbilans*, unde ova *sorbilia.* Celsus IV, 3. *Paul. h. produc. diem*, h. e. sensim conterere ac consumere, producta quasi voluptate fruendi.

ACTVS IV, SCENA 3.

MICIO. HEGIO

MICIO

Ego in hac re nil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio; quod peccatum a nobis ortum 'st, corrigo;
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant,
Sibi fieri iniuriam ultro, si quam fecere ipsi, expostulant,
Et ultro accusant; id quia non est a me factum, agis gratias?

Accusant) Distinctionem huc usq. verbor. sequor, quam R. Stephani Westerhovius optimam laudavit. Legit. in l. Bemb. *expostules* pro *expostulant*, vs. 4 ap. Priscian. *expostulent*.

« «Haec scena est plena sententiarum senilium ad officia demonstranda.» DONAT. Addit West. haec: «Videbatur Hegio a foro rediens cum Micione multo gestu significare suum prolubium, eumq. gratulando quasi obtundere. Cui igitur initio huius scenae respondet Micio.»

1, 2. *Ego in h. re* etc. *Meum offic. facio*) Haec fere ead. sententia animi liberalis; cf. Andr. II, 1, 30 sqq. Add. III, 5. *Peccatum*; cf. II, 3, 10. *A nob.* «Indulgenter dicit, *a nobis* quasi ipse in culpa sit.» WEST. *Ortum*; cf. III, 3, 89.

4. *Vltro, si quam* etc.) Huic loco illustrando conf. Phaedr. I, 1, ubi lupus auctor iniuriae agnum ultro expostulat et ultro accusat, cui illata fuerat iniuria a semetipso. *Fecere*, aliis.

5. *Id quia non est*) Quae scilicet supra sunt vs. 3, 4, comprehensa.

HEGIO

Ah, minume: nunquam te aliter atque es, in animum induxi meum.
Sed quaeso, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio,
At istaec eadem, quae mihi dixti, tute dicas mulieri,
Suspicionem hanc propter fratrem esse; eius esse illam psaltriam.

MICIO

Si ita aequum censes, aut si ita opus est facto, eamus.

HEGIO

Bene facis.
Nam et illi iam animum rellevaris, quae dolore ac miseria
Tabescit, et tuo officio fueris functus. sed si aliter putas,
Egomet narrabo, quae mihi dixti.

MICIO

Immo ego ibo.

HEGIO

Bene facis.

Eas) In I. *eas* omiss.
Dixti) MSS. We. *narrasti.*
Fratrem) C. G. m, sup. script. *Ctesiphonem.*
Esse) Illud *esse* Be. intulit pro *et*, quod vulgo est. Quae mutatio Angli mihi placet.
Rellevaris) I. *revelabis*. Al. *relevab.* Sed Be. nullo quidem Cod. con-

6. *Minuma*) Intellige, *minime te credo esse* illorum *in numero*, vs. 3.

7. *Quaeso ut una mecum* etc.) «Servavit τὸ πρέπον, adiiciendo, *una mecum eas*: quippe ad incognitam matrem familias.» DONAT.

8. *Quae mihi dix.*) Nos quidem non scimus, quae dixerit Micio Hegioni, sed consideremus, quod initio huius scenae praemonitum est.

10. *Si ita aeq. cens.*) «A iusto et utili est tota sententia.» DONAT.

11. *Illi*) Per. «virgini seu potius matri.» *Anim. rellevar.* Cic. in Catil. I, 23: «Videbim. cura et metu esse relevati.» *Dolore* sc. animi. Sic it. Cic. de Offic. II, 22: «qui accipit iniuriam, prae se fert dolorem suum.»

12. *Tuo offic. f. funct.*) Conf. vs. 2. *Sed si alit.* Supra III, 4, 46: «Artificiose, remittendo quod petebat, extorsit magis.» DONAT.

13. *Egom. narr.*) Scilicet si tu non ipse convenire eam volueris.

Omnes, quibus res sunt minus secundae, magis sunt nescio quo modo
Suspiciosi, ad contumeliam omnia accipiunt magis.
Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.
Quapropter te ipsum purgare ipsi coram placabilius est.

MICIO

Et recte, et verum dicis.

HEGIO

Sequere me ergo hac intro.

MICIO

Maxume.

sulto edit, ut supra, idq. recte opinor, propt. *fueris functus*, particula et coniunctum. Id. simul monet, praepositionem *re* in compositione fere duplicare consonantes, ut redduco, repperio, *rellavo*. Heaut. I, 1, vs. 118.

Res sunt) C. G. m. colloc. *sunt res.*

Negligi) Ibid. sup. script. *ab amicis.* Pro *negligi* leg. l. Bemb. *claudier*; unda Fa. formavit *calvier*, quod est verb. antiqu. in legg. XII, tabb. Be. ed. *ludier*, qui his de variantib. multa disseruit.

Ipsi) Sic l. antiq. sc. matri. Libb. s. et edd. *ipsis coram*, h. e. matre et virgine; cf. III, 4, 35.

Ergo) I. non hab. *ergo.*

14, 15. *Omn. quib. res s. minus* etc.) «Videntur haec expressa e Menandrianis, quae Stobaeo laudantur: Πρὸς ἅπαντα δειλὸν ὁ πένης ἐςὶ πράγματα, Καὶ πάντας αὑτοῦ καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει.» WEST. *Min. secundae.* «Dicere sic maluit, ne miserae diceret.» DONAT. Fallitur Donat. Nam τὸ *minus* τοῦ *magis* sequentis gratia positum est. Ac proinde plenior mihi esset oratio haec, quo *minus* res secundae, eo *magis* ipsi *sunt suspiciosi.* Eun. I, 1, 14. *Ad contumel. o. accip. mag.* Sic Phaedr. III, 8, 8: «*Accipiens* cuncta *in contumeliam.*»

16. *Impotent.*) Sc. Sostratae. Contra *potentes* Micio et Demea dicuntur, III, 4, 57.

17. *Te ipsum*) Quaerit Donat. divisene *te ipsum* accipiatur, *te* Micionem, *ipsum* Aeschinum. *Placabilius*, ad placand. aptius. Lactant. IV, 28.

18. *Maxime*) Libenter.

ACTVS IV, SCENA 4

AESCHINVS

Discrucior animi,
Hoccine de improviso mali mi obiici,
Tantum? ut neque quid me faciam, neque quid agam, certum siet.
Membra metu debilia sunt, animus timore
Obstipuit, pectore consistere nil consili quit. vah,

Notandum est, in primis versuum novem, qui hic sequuntur deinceps, dimensionem in singulis fere libb. diversam inveniri; atque Faërnus de his praedicat ita: « Primi huius scenae versus sane difficiles sunt. » Equidem vero ita recepi, ut a Be. distinctos illos habemus.

Animi) In veterr. Cod. Be. hic vers. clausula est, quo modo, *Occidi*, Eun. II, 3.

Quid) C. G. m. *de*. Itid. tres Be. Codd. cum Edd. vett.

Animus) Be. ing. *prae* invitis Codd.

Obstipuit) C. G. m. script. *Obstup*. Hunc vers. choriambicum esse Be. observat, quem dimetitur hoc modo, *Obstĭpŭīt | pectore con | sistere nil | consili quit*.

Quit) V. I. *valet*.

« Aeschinus hac scena ostenditur pro ingenii bonitate maxime sollicitus de suo amore, ob turbam quam faciebat psaltriae raptio, indeque orta suspicio. Trepidus tandem accedit ad fores Sostratae, se ipsum purgaturus, sed a patre redeunte ex ipsis aedibus excipitur. » Bir.

1. *Discruc. animi*) Supplendum, dolore. Aut Graecorum syntaxis est genitivi; vid. Sanct. Min. II, 3.

2, 3. *Hoc de impr. m. mihi obi, Tant.*) Cf. Andr. IV, 3, 1, not. Id enim mali significatur, quod Aeschinus propt. raptum virginis opinionem excitarit, se sibi potius psaltriam rapuisse, non fratri. *Tant.* Hoc *tantum* substinguend. putavi, ad quod referretur iterum *mali*.

4, 5. *Memb. metu* etc.) Cf. Andr. I, 5, 21. *Pect. consist. n. e. q.* Plaut. Pseud. II, 1, 2, meo in *pectore* con-

Quomodo me ex hac expediam turba, nescio: tanta nunc
Suspicio de me incidit:
Neque ea immerito. Sostrata credit, mihi me psaltriam hanc emisse; id
Anus mi indicium fecit.
Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa, ubi eam vidi, ilico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat? iamne partus adsiet?
Eone obstetricem arcessat? illa exclamat: « abi, abi iam, Aeschine.
Satis diu dedisti verba; sat adhuc tua nos frustrata'st fides ».
Hem! quid istuc, obsecro, inquam, est? « valeas, habeas illam, quae placet ».

Ex) C. G. m. non hab. *ex*.
Anus) V. I. *Canthara*.
Hinc) Par. in marg. *a Sostrata*.
Ea) V. I. *anus*.
Iamne) In l. antiq. abest *ne*, quod duo Codd. Be. habent.
Verba) C. G. n. *nobis*. Non hab. Donat. nec l. Bemb.
Frustrata 'st) V. I. *decepit*.

ditum est *consilium*. Et Cic. Cat. mai. 20: « Mortem timens, qui poterit animo *consistere*? »

6. *Me ex hac expediam* etc.) Vid. ad Andr. III, 5, 11. *Nunc Suspicio*. Modo ostenditur causa trepidationis Aeschini. Sed quae fuerit ista suspicio, cf. vs. 2, 3, not.

8. *Psaltr. emisse*) Supra II, 2, 41. *Id An. m. indic. fec.* Cf. supra III, 2, fin.

10, 11. *Erat missa*) Cf. III, 2, *Ubi eam vidi, il. Accedo*. Heaut. I, 1, 76. Haec Aeschini narratio tam plana est, ut inde metus adolescentis et eius afflictio animi facile cognoscatur.

12. *Eone*) *Eo* pro ideo. *Exclam.* Non respondet, sed *exclamat*, eiusq. clamorem tristis reddit Aeschinus. *Abi abi*. « Formula fastidiose reiicientium quem. » West.

13. *Adhuc*) Quod quidam « adhoc » interpretantur, gr. μέχρι τούτου. Cic. Verr. I, 17, itid. pro ad hoc tempus usque. *Fides*. Quae data est scilicet puellae. Supra III, 2, 34 sqq.

14. *Hem*) Mirantis, immo obstupentis. *Quid ist. est?* Solet ea esse interrogatio novae rei audiendae intentorum. *Val. habeas*. Itid. Andr. V, 3, 18. *Illam*, psaltriam.

Sensi ilico id illas suspicari, sed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulae illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam fratris esse hanc? quod minume'st opus
Vsquam efferri. age, mitto; fieri potis est, ut ne qua exeat.
Ipsum id metuo, ut credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui; ipse egomet solvi argentum; ad me abducta est domum.
Haec adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patri,

Reprehendi) Par. pro var. *repressi.* Hoc id. exhib. C. G. m. supra scriptum. V. C. Lindenbr. *me pallio repreh.*
Dicam) Al. *dicamne.*
Mitto) C. G. m. *age omitto.* Sup. script. *se ipsum hortatur.*
Concurrunt) Al. *occurr.*
Rapui) V. I. *psaltriam.*
Fieri) Posuit hic Schmieder notam exclamandi. Sed placet punctum aliorum.

15. *Illas*) Sc. mulieres, ad domum Sostratae pertinentes. *Suspic.* Supplent quidam: «Quod Pamphilam abiicerem.»

16. *De fratre*) Etiam in ipsa turba animum fraternum non dimittit. *Garrulae*, anui scilicet. *Ac fieret pal.* Cf. Hec. IV, 3, 43. Iterand. est *ne*, quod antecessit.

17. *Dic. fratr. esse hanc*) Psaltriam. Huiusmodi dubitatio cf. supra III, 3, 38 sqq.

18. *Vsq. efferri*) Synonym. est, *palam proferre*, supra III, 2, 41. *Vt ne qua exeat.* «Vocula *qua*, quae solet esse post *ne*, item ut aliqua, declarat *qua*, vel aliqua ratione, vel forte.» Tursell. Itid. Liv. IX, 35; si *qua* posset, sc. ratione. *Exeat.* Id est, ne divulgetur ille raptus. «*Exire* proprie dicitur, quod in vulgus emanat.» Ruhnk. Sic it. Nep. Datam. 6: «si in turbam *exisset*, innotuisset multitudini.»

19. *Vt credant*) Me mihi nimirum rapuisse illam, non fratri. *Tot concurr.* Sic it. Heaut. II, 2, 3.

20. *Solvi argentum*) Puta enim a Mic. patre adnumeratum; cf. III, 3, 15. *Abd. e dom.* Supra II, 1, 14.

21. *Adeo*) Pro vero; vid. Tursell. *Hanc rem*, vitium Pamphilae oblatum. *Patri.* Quem noverat sat. indulgentem; cf. I, 1, 26, *non — indicasse?* cf. supra III, 3, 54, not.

Vt ut erat gesta, indicasse? exorassem ut eam ducerem.
Cessatum usque adhuc est, nunc porro, Aeschine, expergiscere!
Nunc hoc primum 'st: ad illas ibo, ut purgem mé. accedam ad fores.
Perii! horresco semper, ubi pultare hasce occipio miser.
Heus, heus! Aeschinus ego sum. aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis: concedam huc. —

Vt) MSS. Pall. non ganinant *ut*.
Exorassem) Duo Be. Codd. *exorasse*.
Cessatum) V. I. *neglectum*.
Pultare) Al. *pulsare*. Heaut. II, 3, 34.

22. *Vt eam duc.*) « Sic enim promiserat se Sostratae facturum. » Don. Supra III, 2, 34.

23. *Cessatum*) Cf. Heant. I, 2, 1, not. *Nunc p. A. experg.* Sic it. Davus se ipse exhortans, in Andr. I, 3. *Experg.* quasi e somno.

24. *Ad ill. ibo* etc.) Sic it. Syrus in He. II, 3, 91 etc. explanat suum consilium.

25. *Horresco semp.*) Cic. div. 13: « commoveor animo, toto corpore perhorresco. » *Hasce*, δεικτικῶς; scil. fores.

26. *Aperite aliquis*) « Vim plural. habet *aliquis*. » DONAT. Eun. Prol. I. Plaut Pseud. V, 1, 37.

ACTVS IV, SCENA 5

MICIO. AESCHINVS

MICIO

Ita ut dixti, Sostrata,
Facito; ego Aeschinum conveniam, ut, quomodo acta haec sunt, sciat.
Sed quis ostium hoc pultavit?

AESCHINVS

(*secum*)
Pater hercle est, perii!

MICIO

Aeschine.

AESCHINVS

Quid huic hic negoti'st?

MICIO

Tunc has pepulisti fores? (*secum*)

Dixti) Ita Codd. Be. quatuor; al duo eiusd. *dixisti.* Vulg. *dixi.*
Facito) Fa. ed. *Facite.*
Sunt) L. antiq. *sint.*

«Huius scenae non integrum est initium, sed de multis, quae iam dixerit, quasi continuatum. Deinde catastrophe coepta est, sed prius quam eam absolvat, mire faceto commento novum metum Aeschino incutit pater. Qui vero illud commentum, quod non habet veram querelam, breviter adeo tractat, ut et patris et filii animus ostendatur satis honestus ac liberalis.

1, 2. *Ita ut dix. S, Fac.*) Cf. Eun. II, 1. *Vt quomodo* etc. Itid. Ph. II, 4, 23.

3. *Sed quis ostium* etc.) Conf. 4, 25 sqq. Itid. Aristoph. R. 38: τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν. *Pat. h. e. perii.* Novitate rei, quippe quod pater a domo Sostratae egressurus ipsi ostenditur, perculsus exclamat.

4. *Quid h. hic* etc.) Cf. Andr. V, 2, 8. «Haec Aeschinus ad spectatores conversus cum pavore pronuntiat.» WEST.

Tacet. cur non ludo hunc aliquantisper? melius est,
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes?

AESCHINVS

Non equidem istas, quod sciam.

MICIO

Ita: nam mirabar, quid hic negoti esset tibi.
(ad spectatores)
Erubuit: salva res est.

AESCHINVS

Dic, sodes, pater,
Tibi vero quid istic est rei?

MICIO

Nihil mihi quidem.
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc advocatum sibi.

AESCHINVS

Quid?

MICIO

Ego dicam tibi:
Habitant hic quaedam mulieres, pauperculae,

Istas) C. G. m. ut al. *instas.* Non placet propter *equidem.*
Me a foro) C. G. m. colloc. *a foro me.* Bene: quo nempe vitaretur biatus.

5. *Tacet*) Sic tacent etiam interrogati, Eun. III, 2, 23; IV, 4, 28. *Cur non ludo*; cf. II, 2, 38.

6. *Quandoq. hoc nunq.* etc.) Contra illud quod laudat supra I, 1, 27 sqq. *Hoc.* Scilicet quod vitiavit virginem. *Credere*, committere vel patefacere.

7. *Non eq. ist.*) Sc. pepuli, pulsavi fores. *Quod sciam.* Perturbate ac sinistre.

8. *Ita*) « Accepit negationem Micio, ut ludere Aeschinum possit. » DONAT.

9. *Erub. salva r. est*) Menander; Ερυθριῶν πᾶς χρηςὸς εἶναι μοι δοκεῖ. Add. Ter. Eun. II, 2, 37, not.

10. *Tibi v. quid* etc.) Τῷ *tibi* Aeschini interrogantis respondet illud *mihi* Micionis. Particulae *vero*, *quidem* eleganter sunt positae, ut graecae, μεν, δε.

11. *Amic. quid me* etc.) Conf. III, 5, 2.

12. *Quid?*) Sc. ait.

13. *Habit. hic* etc.) Andr. IV, 5. « Addit, *pauperculae*, ut magis desperet Aeschinus impetrari posse has nuptias a patre. » DONAT.

Vt opinor, has non nosse te; et certo scio;
Neque enim diu huc commigrarunt.

AESCHINVS

Quid tum postea?

MICIO

Virgo est cum matre.

AESCHINVS

Perge.

MICIO

Haec virgo orba 'st patre.
Hic meus amicus illi genere est proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc.

AESCHINVS

Perii!

MICIO

Quid est?

AESCHINVS

Nil–recte–perge.

MICIO

Is venit, ut secum avehat:
Nam habitat Mileti.

AESCHINVS

(*sui non compos*)
Hem, virginem ut secum avehat?

14. *Vt opin.*) Etiam Cicero inter loquentium asserit, quod primo pro dubio posuerat, ad Attic. VI, 3: «Q. Cicero puer legit, *ut opinor*, et certe epistolam.» Add. Ter. Andr. II, 2, 30.

15. *Neq. en. diu etc.*) Cf. Andr. I, 1, 43.

16. *Perge.*) Hoc verbo proditur Aeschinus cupidissimus audiendi.

17. *Hic meus amic.*) Quem scil. commemoravit vs. 12. *Illi gen. est prox.* Cf. infra V, 8, 24.

18. *Huic leg. cog. n. hanc*) Ph. I, 2, 75. Lex Solonis est ap. Demosthen. «Orbae qui sunt genere proximi, eis nubunto; aut iis orbis dotem danto.» *Perii!* «Hoc audit Micio, sed dissimulat.» DONAT.

19. *Nil-recte*) Vt suspicionem omnem perturbatus Aeschinus a se moliatur, interponit hoc utrumq. *Nil-recte* quorum alterum alteri parum convenit. *Is ven. ut* etc. «Aliud peius in amatam, ut nec Athenis saltem alteri nuberet.» DONAT.

20. *Hem, virg. ut etc.*) Gestu commotior prodit Aeschinus, quod verbis negat.

MICIO

Sic est.

AESCHINVS

Miletum usque? obsecro.

MICIO

Ita.

AESCHINVS

(*aversus a Micione*) Animo male 'st.

Quid ipsae? quid aiunt?

MICIO

Quid illas censes? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro
Nescio quo puerum natum, neque eum nominat.
Priorem esse illum, non oportere huic dari.

AESCHINVS

Eho, nonne haec iusta tibi videntur postea?

MICIO

Non.

AESCHINVS

Obsecro! non? an illam hinc abducet, pater?

Est) V. I. *excogitavit*.
Huic) Id. *supervenienti a Mileto*.

21. *Milet. usq.*) Adverb. *usque* saepe postponitur nomini a se recto. Cic. Attic. VI, 2: «Principes Ephesum *usque* venerunt.» «*Miletus* colonia est Atheniensium in Ponto.» Don. *Ita*, confirmantis. *Animo male est*; cf. Plaut. Amph. V, 1, 6: «*Animo male 'st*, aquam velim.» Donat. explic. «*Animo male* fieri dicitur, quum ictu alicuius moeroris perculsus animus non sustinet corpus, sequiturque ruina membrorum.

22. *Quid ipsae*) Sc. mater et filia. *Quid ill. cens*. Andr. V, 2, 12. Donat. subaud. «posse dicere.»

25. *Priorem*) H. e. potiorem. Eun. I, 2, 71. *Priorem*. Non cognationis, sed iure tori et partus.

26. *Eho*) Querentis, conturbati, vocantis interiectio. *Postea*. Hoc adverb. Donat. et ab eo inde plurimi abundare putarunt; quum praesertim ad sententiam nihil faciat. At Bip. notant, illud *postea* in vet. Edit. Argent. post notam interrogandi separatim legi a ceteris, perinde ac si Aeschinus plura dicturus interrumpatur hoc modo: *videntur postea?* .... Atque supplent Bip. haec: «*postea* etiam illam hinc abducet?»

27. *Non*) Vultuose pronuntiandum. *An ill. h. abd.* Cum singultu

MICIO

Quid illam ni abducat?

AESCHINVS

Factum a vobis duriter,
Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, illiberaliter.

MICIO

Quamobrem?

AESCHINVS

Rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui cum illa consuevit prior?
Qui infelix haud scio an illam misere nunc amat,
Cum hanc sibi videbit praesens praesenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.

MICIO

Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?

Quid illam ni) Be. ex uno C. *Quidni illam.*
Illiberaliter) C. G. m. colloc. *illib. aperte* satis confuse.
Cum) Par. omitt. *cum* male.
Prior) L. antiq. *prius.*
Amat) Id. *amet.*

ploraturi. *Pater.* Quasi hoc ad supplicandum.

28. *Quid ill. ni* etc.) Tmesis comica, pro *Quidni illam. Duriter*, dura mente, inflexibili.

29. *Immisericorditer*) Huiusmodi voces multarum syllabarum comica amat etiam Aristophanis oratio, sed h. l. iuvenis ex amaritudine animi usurpat illam, sicut ceteras in *ter* exeuntes, *duriter*, *illiberaliter*. Andr. I, 1, 47. *Si est, pater.* Far. coniung. verba, *si est pater*, nec interposito commate; quibus addit explicationem: «Ex quo natus est filius.» At copulare, *si est Dicend.* magis convenit. Ad hoc conf. Andr. II, 6, 23. Eun. V, 1, 3.

30. *Mag. aperte*) «Dicit *magis*, quia iam *aperte* dixerat; *duriter* et *immisericorditer*. Ceterum Aeschinus bene praefatus est, ne contumax adversus patrem videretur.» DONAT.

31. 32. *Quid illi tand. cred.* etc.) Cf. Eun. V, 6, 14. *Tandem*, pro igitur. *Qui cum illa consuev.* Cf. Hec. IV, 1, 40. Honesto vocabulo res turpis significatur. Cic. Verr. V, 12.

33. *Haud scio an*) Quae formula quum dubitationem habere videatur, tamen simpliciter affirmat. Vid. Ernesti cl. Cic. *Mis. amat.* «Ita affectu proditur, qui ut alienus vult loqui.» DONAT. Andr. III, 2, 40.

34. *Praes. praesenti*) Similit. Virg. A. IV, 83: «Absens absentem audit.»

36. *Qua rat. ist.*) Sc. dicis. Latenter ex obliquo perstringit Aeschi-

Cui? quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam?

AESCHINVS

An sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret exspectantem? haec, mi pater,
Te dicere aequum fuit, et id defendere.

MICIO

Ridiculum: advorsumne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus? sed quid ista, Aeschine,
Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?
Quid lacrumas?

AESCHINVS

Pater, obsecro, ausculta.

MICIO

Aeschine, audivi omnia,

Auctor) I. *actor.*
Hinc) Fa. ed. *huc.* Sed elegantius *hinc* ex Rivii Codd.
Illinc) V. I. *ex Mileto.*

num, qui sine patria consensu et auctoritate se nuptiis illaqueaverat. *Quis despond.* «Quia non interfuit pater.» DONAT. *Quis ded.* Rapuit enim prius quam peteret. Dicitur autem *pater uxorem dare*, Andr. II, 2, 15; item *despondere*, Andr. I, 1, 75.

37. *Auctor*) Inter *auctores* nuptiarum parentes numerantur, cognati, tutores.

38. *Alienam*) Scilicet quae cognati esset, non Aeschini. *Sedere.* Sic de virgine dicitur, quae conditionem non reperit.

39. *Grand.*) «Ad aetatem veteres retulerunt, non ad corpus.» DON. *Hinc Illinc* proverbialiter, pro alicunde. *Haec Te dic. aequum* etc. Vide quam sedatius nunc Aeschinus.

41. *Defendere*) Cohibere, ne cognatus illam abduceret.

42. *Advers. illum*) Nove hoc dictum, ex Donat. adnotant, quum hoc ait proprie rei ac defensoris. Eun. Prol. 10, 11.

43. *Cui ven. advocat*) Cf. vs. 12, Cic. Off. I, 10: «Si constitueris te cuipiam *advocatum*, in rem praesentem esse *venturum.*» *Quid ist. Nostra.* Bene *Nostra.* Memor est enim, se respondisse Aeschino, *nih. mihi quidem*, vs. 10.

45. *Pater, obsecro* etc.) «Haec ultima desperatio cogit Aeschinum fateri verum.» *Aesch. aud. omnia.* «Ita victus pietate et lenitate pater eloqui filium non sinit, ne confessione delicti torqueatur.» WEST.

Et scio: nam te amo, quo magis, quae agis, curae
sunt mihi.

AESCHINVS

Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Vt me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet.

MICIO

Credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale; sed vereor ne indiligens nimium sies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiasti, quam te non ius fuerat tangere.
Iam id peccatum primum magnum; magnum et humanum tamen:
Fecere alii saepe, item boni. at postquam id evenit,
cedo,

Promerentem) C. G. m. *ut.*
Magnum) Fa. credebat *magnum* geminari debere, sed non audebat recipere duplum. Recepit Mu. velut neglectum a librariis.

46. *Te amo*) Cf. Hec. II, 3, 119. *Curae sunt mihi*; cf. sup. I, 2, 49.

47. *Ita vel. me prom. am.*) «Merito *ames*. Multi enim necessitate amant.» EVGR. *Ita velim* etc. Fac ut coniunctionem membrorum ab *Ita* et *Vt* incipientium observes. *Velim*, pro volo. *Promerent.* Cf. supra II, 1, 47. *Delict. adm. in me*; cf. Ph. II, 1, 40. Praeterea ne omittas, quod sit in vocib. *Scio*, *amo*, *quo magis*, *quae agis*, *ames*, *vivas*, auri suave atque canorum.

49. *Et me tui pud.*) «Sensus est, pudore confundor, propt. te, quem offendi graviter.» WEST. *Credo hercle.* Humana agnitio pietatis alternae. Andr. V, 4, 36. *Inq. n. t.* Eun. IV, 7, 42.

50. *Liberale*) Dicit. *liberale*, quod *liberum* decet virum atq. honestum. *Indilig. nim.* h. e. socordem, ut vs. 61.

51. *In qua civitate etc.*) Not. Minelli: «Antiquae oblitus es te Athenis esse, ubi vivitur legibus?» Vid. Meurs. de legg. Athen. Et supra vs. 18. *Tandem.* Praecipit Donat. pro tamen, sumend. at West. emphatice.

52. *Quam non tangere*) Cf. Eun. IV, 7, 27, 28. Sed h. l. *tangere*, eod. sensu quo Eun. II, 3, 82.

53. *Peccatum*) Sc. est. Andr. V, 3, 25. *Magn. magn.* Hoc itid. geminatum, sicuti *peccatum* Eun. Prol. 27. Eod. modo Ovid. Met. II, 284: «tantum, tantum.» *Human.* Cf. Plaut. Merc. II, 2, 48: «*Humanum* amare est.»

54. *Fec. alii*) «Moris est, exem-

Numquid circumspexti? aut numquid tute prospexti tibi,
Quid fieret? qua fieret? si te ipsum mihi puduit dicere,
Qua resciscerem? haec dum dubitas, menses abierunt decem.
Prodidisti et te, et illam miseram, et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas, dormienti haec tibi confecturos Deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim ceterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc.

AESCHINUS
Hem!

MICIO
Bono animo es, inquam.

AESCHINUS
Pater!

Fieret) MS. Par. *et.*
Socordem) V. I. *negligentem esse.*

plo lenire, quod purgare non possis.» DONAT. Heaut. V, 2, 4. *Evenit.* Ita leniter dicit, non, commissum est.

55. *Circumspexti*) Per syncop. pro circumspexisti. Hoc verb. proprie Andr. II, 2, 20. Ita vero Micio Aeschinum, quid eveniat, facit recordantem, quemadmod. Sostratam Chremes in Heaut. IV, 1, 25 seqq. *Prosp.* «Circumspicimus praesentia, *prospicimus* futura.» DONAT. *Qua.* Ellips. ratione. *Fieret.* Intellige: ut eam duceres uxorem.

57. *Qua*) «I. e. per quos.» DON. *Mens. ab. dec.* Supra III, 4, 29: «Ita non sine causa Micio, puero iam eo mense nato. *Decimo*, enim mense perfectum edi partum, ex Hippocrate docent veteres ICti.» WEST.

58. *Prodid.*) H. e. perdidisti. Heaut. III, 1, 70. *Quod*, quantum.

59. *Quid? credeb.* etc.) Instantis est, *Quid?* uti Cicero centies. *Dormienti*, i. e. socordi et indiligenter rem agenti. Heaut. IV, 4, 8.

60. *In cubic. iri deduct. dom.*) Vid. Hec. I, 2, 60. *Deduci*, proprie dicitur virgo, quae viro conciliatur, Ovid. Ep. 16, 313.

61. *Ceterar. rer. te socord.*) Par. suppl. «causa.» Al. explic. in ceteris rebus.

62. *Hem*) Cum fletu et gaudio dixit.

Obsecro, num ludis tu nunc me?

MICIO

Ego te? quamobrem?

AESCHINVS

Nescio:
Nisi quia tam misere hoc esse cupio verum, eo vereor magis.

MICIO

Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem arcessas: abi.

AESCHINVS

Quid? iamne uxorem?

MICIO

Iam.

AESCHINVS

Iam?

MICIO

Iam, quantum potest.

AESCHINVS

Di me, pater,
Omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc ego amo meos.

Num) Pro *num* al. *non*.
Eo) Al. *ideo*.
Vxorem) MSS. Paris. teste Par. *ux. ducam*.
Potest) Veterr. Be. C. *potest*, pro *potes* vulg. Eun. II, 3, 86.
Ego) Be. *ego* ex Codd. Al. omitt.

63. *Quamobr.*) Gu. vert.: *je ne say pas, pour quoy je le feroy*.

64. *Quia tam misere* etc.) Hoc modo Pamphilus Andr. V, 5, 1, 2. Quapropt. non placet MS. Helmstad. qui distinguit, *cupio*; *verum ideo*.

65. *Abi dom. ac* etc.) Cf. Andr. II, 5, 13, pat. ad fil. in ead. re. *Deos comprec.* « Scilicet rite non contrahebantur nuptiae, nisi re divina prius facta. » WEST. Add. Val. Flacc. VIII, 243 etc. « Inde, ubi sacrificas cum coniuge venit ad aras Aesonides, unaq. adeunt, pariterq. *precari* Incipiunt etc. » *Abi*. Hoc posterius, *abi*, dicit moranti cunctantique. Andr. I, 1, 1.

66. 67. *Iamne ux.*) « Accessit ad beneficium tempus. Et ideo *iam* quasi gestiens repetit adolescens. » DONAT. *Di me O. od. ni* etc. Formula iurisiurandi. *Mag. te quam oculos* etc. Infra V, 7, 5. Et recte monet Ruhnk. in exprimenda vi amoris crebram fieri *oculorum* mentionem etc.

MICIO

Quid? quam illam?

AESCHINVS

Aeque.

MICIO

Perbenigne.

AESCHINVS

Quid? ille ubi est Milesius?

MICIO

Abiit, periit, navem ascendit. sed cur cessas?

AESCHINVS

Abi, pater,

Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos, certo scio,
Quo vir melior multo es, quam ego, obtemperaturos magis.

MICIO

Ego eo intro, ut, quae opus sunt, parentur; tu fac ut dixi, si sapis. (*abit.*)

AESCHINVS

Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse? aut hoc est filium esse?

Aeque) V. I. *et te et illam.*
Perbenigne) Id. *facis.*
Cur cessas) Id. *praeparare nuptias.* Sed verius subaudi, arcessere uxorem, ex versu 65.
Sapis) Hic vers., ut Donat. ait, in quibusd. non invenitur.

68. *Quam ill.*) Plene, me magis amas, *quam illam?* Grate hoc et iocose. *Perbenigne*, sc. dicis. Ph. V, 9, 62. Formula gratias agentis. Hor. Ep. I, 7, 15.

69. *Ab. per. nav. ascend.*) Simile illud Cic. de Catil. Or. II: «*abiit*, excess. evas. erupit.» *Periit*, i. e. abiit, ut nesciamus, ubi locorum sit.

71. *Quo vir melior* etc.) Mira sententia, Deos obsequi bonis. Credeb. enim veteres, pietatem Deorum atque parentum auxilio liberis esse. Plaut. Poen. V, 4, 106: «Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.» *Magis*, pro *eo magis*.

72. *Intro*) In meas domos. *Quae op. sunt.* «Intellige sacrificium, vasa, vestes candidas, obsonia, vocationem generis proximorum, coquorum conductionem, tibicinas, lampadas et similia; uno verbo, quae turbam faciunt nuptiarum; cf. Andr. II, 2, 26 etc.» WEST. *Si sapis.* Suadendi formula. Eun. I, 1, 31; IV, 4, 53.

73. *Quid h. est neg.*) «Et mirantis haec et laudantis oratio est. Et

Si frater aut sodalis esset, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non gestandus in sinu est? hem,
Itaque adeo magnam mi iniicit sua commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam quod nolit. sciens cavebo.
Sed cesso ire intro, ne morae meis nuptiis egomet sim?

Qui) V. I. *quo.*
Sciens) Al. disting. post *sciens* perperam.
Morae) Sic l. Bemb. In antiq. *mora.* Al. *in mora.*

bene videtur huiusmodi patrem Terentius probare.» DONAT. Ph. V, 3, 33. *Hoc est patr. ess. aut* etc. H. e. vices istiusmodi patris ac filii bene feliciterque experiri atque probare.

74. *Si frat. aut* etc.) Cf. Plaut. Cist. I, 1, 5: «soror si mea esses, *Qui magis* potueris mihi honorem ire habitum? *Mor. ger.* sc. mihi. Supra II, 2, 6; III, 3, 77: «Qua ratione magis mihi indulgeret.» FAB.

75. *Gestand. in sinu*) *Gestare in sinu* sicut in oculis, et ferre in oculis, caritatis summae locutiones esse, per se facile patet. Cic. ad Q. fr. II, 11: «Mihi crede, *in sinu* est.» Vbi vid. Manut. Add. Homer. Il. VI, 399: παῖδ' ἐπὶ κόλπον ἔχουσ'. — Et Ovid. Met. VI, 338.

76. *Mihi ini. curam*) Cf. supra II, 2, 20. Ph. IV, 4, 10. *Sua commoditate*, i. e. facilitate, obsequio. Heaut. III, 2, 10.

77. *Ne f. imprud. fac.*) Heaut. II, 3, 128. «*Imprudens*, pro insciens.» EVGR. Recte: «opponitur enim sciens.» ID. *Cavebo*, «inspiciam et providebo.» EVGR.

78. *Sed cesso*) Cf. Heaut. I, 1, 121; III, 1, 1, not. *Ne morae sim*; cf. Andr. II, 5, 13; III, 1, 9.

ACTVS IV, SCENA 6

DEMEA

Defessus sum ambulando, ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Iupiter.
Perreptavi usque omne oppidum, ad portam, ad lacum:
Quo non? neque ulla fabrica illic erat, nec fratrem homo

Defessus sum) C. G. m. sup. script. *dum fratrem quaero.*
Vlla fabrica illic) Id. colloc. *fabr. ill. ulla.* Plurimi edid. ex Fa. *illic fab. ulla.*
Nec) L. antiq. *neque.*

«Hic exemplum inducitur saevi patris ex affectu vero, et ob hoc invisi omnibus. Non autem tantum amare vultu, quam ipsa re inducitur: nam neque sibi, neque cuiquam alii, sed filio tantum consultum capit.» DONAT. «Haec scena integra, paucis mutatis, exscripta videtur ex Plauti Amphitruone, IV, 1.» WEST.

1. *Defess. sum*) Cf. Hec. III, 4, 29. «*De* valde significat.» DONAT. *Ambulando*; cf. Hec. V, 3, 17. Sed proprius h. l. diceret, errando per totam urbem. Supra IV, 2. *Cum tua Monstr.* Conf. And. V, 4, 38, not. *Monstr.* Simpliciter senex *Monstrationem* Syri vocat, cuius per fraudem fuerit seductus atque delatus. Supra 3, 31. *Perd. Iup.* Sic Plaut. Pseud. III, 2, 47: «at *te Iupiter*, Diique omnes *perdant*, cum condimentis tuis, Cumq. tuis omnib. mendaciis.» Et Ter. III, 1, 41.

3. *Perrept. usq. o. oppid.*) «Compendio dixit, quae Plautus plurib. verbis, Epid. II, 2, 13.» WEST. Atque qui tardo et segni gradu incedunt, *repere* dicuntur. Phaedr. V, 1, 8. *Ad port. ad lac.* Scilicet ubi fuerit errabundus, atque delusum se misere animadvertit. Supra 2, 44.

4. *Quo non?*) Supple, *perreptavi.* Sed utrum *quo*, pro quo in loco? an pro quem in locum? valeat, incertum est. *Neque*, pro nec tamen. Praenotand. videtur, etsi *perreptavi.* Amandarat enim Syrus dominum ad fabricam usque, quae plane nulla erat; cf. sup. 2, 45.

Vidisse se aibat quisquam. nunc vero domi
Certum obsidere est usque, donec redierit.

Vidisse se) Fa. in aliq. libb. non vidit *se*.
Aibat) Sic Be. ut alias pro *aiebat*.

5. *Domi*) Par. in marg. « Micionis. »
6. *Obsidere*) « Pro diu sedere. » Donat. Sic Plaut. Poen. Prol. 23: « Servi me *obsideant*, liberis ut sit locus. »

ACTVS IV, SCENA 7

MICIO. DEMEA

Micio

Ibo, illis dicam, nullam esse in nobis moram.

Demea

Sed eccum ipsum. te iam dudum quaero, o Micio!

Micio

Quidnam?

Demea

Fero alia flagitia ad te ingentia

O) Partic. o Be. ex Codd. s. Al. non habent.

« In hac scena est exemplum intempestivae obiurgationis, ac per hoc ridiculae. » Donat.

1. *Ibo, ill. dicam*) Moris est secum loqui vel senes, vel maxime aliquid ex animo agentes. » Donat. *Illis*, Sostratae et filiae. *In nobis* sc. me et Aeschino; cf. 5, fin.

3. *Fero al. flagitia* etc.) « Magno sonitu ac ingenti ostentatione accusationis exorsus est. » Donat. *Fero* pro adfero. Plaut. Bacch. II, 3, 94. *Flagitia*. Cuiusmodi sint, vide supra I, 2, 21 sqq. *Ingentia*; cf. Eun. III, 1, 2.

Boni illius adolescentis.

MICIO

Ecce autem.

DEMEA

Nova,

Capitalia.

MICIO

Ohe, iam....

DEMEA

Ah, nescis qui vir sit.

MICIO

Scio.

DEMEA

O stulte! tu de psaltria me somnias
Agere: hoc peccatum in virginem est civem.

MICIO

Scio.

Ah) C. G. m. *ha*, idque correct. atramento alieno.

O) Pro *O*. l. antiq. ac Be. Codd. *Ah*. C. G. m. *Ha*. Vbi verba adhinc quae huius ac sequentis versus sequuntur, in marg. inveni addita; quod quidem codicis minime optimae esse videtur notae.

In virginem est) Al. colloc. *est in virg.*

4. *Boni*) Ironice. *Ecce autem*. «Ecce dicitur, quum repente triste aliquid rebus intervenit laetis etc.» DONAT. *Nova*, inaudita. Sic Liv. V, 49: «Galli *nova re* trepidi.»

5. *Capitalia*) Liv. XXIV, 37. Ad quem loc. in Ernest. Glossar. notatur: «Est scilicet *capital* seu capitale commissum eiusmodi, quod cum poena capitis coniunctum est.» *Ohe iam*. Suspicari licet, Micionem h. l. *desine* additurum, ut in Heaut. est, V, 1, 6, ab impetuoso Demea esse interruptum. *Vir*, ironice. Demea autem dicto, *nescis qui vir sit*, intelligi vult omnia quae flagitia nominavit Aeschini, vs. 3. Quod idem et Micio sentit, et ad *nescis* Demeae respondet consentiendo, *scio*. Satis ridicule *scio* dicit, nec, quod ille cupit, abnegat.

6. *De psaltria*) Cf. sup. III, 4, 31. *Somnias*, per errorem existimas. Plaut. Pseud. IV, 7, 91: «quid *somniatis*?»

7. *Hoc peccatum*) Par. in marg. «quod fero ad te.» *Civem*. Significanter. Eun. V, 2, 19. *Scio*. Frigide pronuntiandum.

DEMEA

Oho, scis? et patere?

MICIO

Quidni patiar?

DEMEA

Dic mihi,

Non clamas? non insanis?

MICIO

Non. malim quidem.

DEMEA

Puer natu'st.

MICIO

Di bene vortant!

DEMEA

Virgo nihil habet.

MICIO

Audivi.

DEMEA

Et ducenda indotata'st.

MICIO

Scilicet.

DEMEA

Quid nunc futurum'st?

MICIO

Id enim quod res ipsa fert:
Illinc huc transferetur virgo.

DEMEA

O Iupiter!

Oho) L. antiq. *Eho.*
Indotata 'st) Sustuli cum Be. notam interrog. aliorum.

8. *Patere*) Pro pateris. Irascitur etiam Micioni, non solum Aeschino.

9. *Non clam.*) *Non clamas?* dicit, quippe quod Demea clamare consuevit; cf. supra I, 1, 35. *Insanis*, expostulas, debaccharis; eod. fere modo quo Geta, sup. III, 2. *Malim quidem.* Donat. dubitat, haec verba Micioni tribuantur an Demeae. Sed quando *malim quidem*, ut vulgo, explicueris, «si fieri posset, aliter esse etc.» tunc Micioni profecto attribues.

11. *Ducenda indot. est*) Ex lege Attica si quis puellam devirginasset, aut ducere aut mori cogebatur. Plaut. Aul. IV, 10, 62.

13. *Illinc*) a Sostrata. *Huc*, in do-

Istoccine pacto oportet?

MICIO

Quid faciam amplius?

DEMEA

Quid facias? si non ipsa re istuc tibi dolet,
Simulare certe est hominis.

MICIO

Quin iam virginem
Despondi; res composita est; fiunt nuptiae;
Demsi metum omnem. haec mage sunt hominis.

DEMEA

Ceterum,
Placet tibi factum, Micio?

MICIO

Non, si queam
Mutare; nunc, cum non queo, animo aequo fero.
Ita vita 'st hominum, quasi cum ludas tesseris.

Oportet) C. G. m. gl. *fieri*.
Facias) L. antiq. inser. *rogitas*? Delet Fa.
Ipsa re) I. et V. *re vera*.
Despondi) C. G. m. sup. script. *Aeschino*.
Demsi) Par. MS. *depressi*.
Mage) Ita Be. ed. ubique locor. pro *magis*.
Quasi cum) Ita l. antiq. Sic it. Syr. Mim. citat. At Be. *quasi si*. Lindenbr. et We. *quasi cum*.
Tesseris) V. I. *tabulis*.

mum Micionis; cf. 5, fin. *O Iupit.* «Tragice adiecit, a Micione versus.» DONAT.

16. *Simulare certe*) «Debes saltem vel fingere. EVGR. *Hominis*. Sincerus suppl. «prudentis.»

18. *Demsi met. omnem*) Scilicet quum intraverat ad Sostrat. filiamque eius, supra 3, fin. *Haec m. sunt hom.* Bene repetit, *hominis*; ille enim dixerat: *Simulare certe est hominis.* Quo sensu autem Micio suum *hominis* velit acceptum, ex illo loco facile cognoscitur, I, 2, 27 sqq.

19. *Plac. tibi fact. Mic.*) Formula expostulandi. Eun. V, 2, 12. *Si queam Mutare*; cf. vs. 9.

21. *Ita vita est hom. quasi etc.*) Varias eiusmodi fere argumenti sententias non tantum West. sed etiam Lindenbr. adferunt partim eorum, unde hauserit Terentius, partim eorum, qui ipsum imitati sint. Alexis ap. Stobaeum: Τοιοῦτο τὸ ζῆν ἐστιν ὥσπερ οἱ κύβοι, Οὐ ταὔτ' ἀεὶ πίπτουσιν etc. Talis est vita ut tesserae etc. Hanc similitudinem vitae factam cum tesseris videmus etiam ap. Plat. de Rep. X Haec est quoque inter Syri Sentent. 400.

Si illud, quod maxume opus est iactu, non cadit;
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

DEMEA

Corrector! nempe tua arte viginti minae
Pro psaltria periere, quae, quantum potest,
Aliquo abiicienda est; si non pretio, gratiis.

MICIO

Neque est, neque illam sane studeo vendere.

DEMEA

Quid illa igitur facias?

MICIO

Domi erit.

DEMEA

Pro Divum fidem!
Meretrix et mater familias una in domo?

Pretio) L. antiq. *nt.* MSS. Pall. *vel.*
Gratiis) Al. *gratis.* Sed Fa. ex ratione versus legend. esse putat superius, ut Ph. III, 2, 15.
Illa) Pronom. *illa* recepi, suadente Be. Acute enim dicit, responsum, *domi erit*, postulat *illâ.*
Facias) Ita veterr. Be. Vulg. *facies.*

22. *Non cad.*) Transfertur ad aleae lusum, ubi casus valentior est arte.

23. *Id arte ut corrig.*) Ars adhibenda pro fortuna. *Corrig.* Corriguntur prava vel quae non recta sunt.

24. *Correct.*) «Ita profligatum se sentit Demea, ut nesciat, quid fratri obiiciat, nisi virulentam irrisionem.» BIP. Itid. Cic. Philip. II, 17. *Tua arte.* In voce *artis* ambiguitas inest, sicut Andr. I, 1, 5. *Vig. minae.* Scilicet quanti emerat Aeschinus psaltriam, parata Micionis pecunia; cf. supra III, 3, 15.

26. *Aliquo*) Signific. aut in locum aliquem, aut sc. pretio. *Abiicienda*, h. e. vilivendenda. Plant. Most. III, 3, 2. Nondum scit Demea amicam Ctesiphonis filii esse hanc psaltriam.

27. *Neq. est*) Subaudi ex sup. versu, *abiicienda.* Dicitur autem *abiicere* vili quovis pretio, *vendere* iusto.

28. *Quid illa fac.*) Sic Eun. V, 1, 21. Hec. IV, 4, 46. *Domi er.* Psaltria nempe, quae iam intus est cum Ctesiphone; cf. supra II, 4, 20. *Pro Div. fid.* sc. imploro. *Div.* sc. Divor. pro Deorum. Distinguunt quidem inter *Divos* et Deos, sed Horatius *Diva* quoque dixit pro Dea, Od. I, 3, 1. Et Cic. de Leg. II, 8: «Ad *Divos* adeunto caste.»

29. *Meretr. et mat. fam.*) Sic Cic. Philipp. II, 41: «scorta inter *matres familias* versabantur.» *Mat. fam.* h. e. uxor.

MICIO

Cur non?

DEMEA

Sanum credis te esse?

MICIO

Equidem arbitror.

DEMEA

Ita me Di ament, ut video tuam ego ineptiam;
Facturum credo, ut habeas, quicum cantites.

MICIO

Cur non?

DEMEA

Et nova nupta eadem haec discet.

MICIO

Scilicet.

DEMEA

Tu inter eas restim ductans saltabis.

MICIO

Probe.

DEMEA

Probe?

MICIO

Et tu nobiscum una, si opus sit.

DEMEA

Hei mihi!

De. Probe) Diction. *D. Probe?* Be. omitt. tanq. a glossatore l. Bembini putide iteratum. Sed errat vir magnus. Nam simili modo resonat supra IV, 5, 66, vocula *iam* in ore iterantis comice. Sic it. centies.

30. *San. cred. te etc.*) Cf. Andr. V, 4, 9, sana mente es?

31. *Vt*) Vtpote. Non aliter Cic. in Caecil. 9: «Illi quidem, *ut* est hominum genus suspiciosum, arbitrantur etc.» Itid. supra III, 3, 35, 36.

32. *Factur.*) Sc. te. *Quicum*, vid. Ind. *Cantit.* sc. amatoria cantica et meretricia. Et Donat. explic. «Quasi turpius sit, *cantare* senem cum psaltria quam coire.» Sed equid. putarim, eo *cantites* dixisse, quod psaltria est. Supra III, [illegible], 34.

33. *Nova nupta disc.*) Mire *nova nupta*, utpote quae docilior sit matrona. *Scilicet*, per ironiam.

34. *Restim duct. saltab.*) «H. e. saltationis genus, quo funem tenentes saltabant et in diversum se invicem trahebant.» RVHNK. Et notat Minelli: Κόρδακα ἕλκων, *ductans* funem in saltatione comica, quam na-

Non te haec pudent?

MICIO

Iam vero omitte, o Demea,
Tuam istanc iracundiam, atque ita uti decet,
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam; post huc redeo. (*abit.*)

DEMEA

O Iupiter!
Hanccine vitam! hoscine mores! hanc dementiam!
Vxor sine dote veniet; intus psaltria est;

Pudent) Sic antique. « Veteres enim forma personali utebantur. » We.
Hilarum) Sic pleriq. libb. s. C. G. m. *Hylarem.*
Gnati in nuptiis) L. antiq. *in nati nupt.* absqua synaloepha.
Hos) V. I. *Sostratam, filiam, Hegionem alloquar.*

Iam volunt ab eo fune, quo in Troiam introductus erat equus Durius. » Quae vero Minellii notata ex ipso Aristoxeno auctore clarius cognosces. Cuius librum vide, Περὶ τραγικῆς ὀρχήσεως inscriptum. De ead. re cf. Schmied. ad Arrian. 7, 8. Atque notari insuper debet, impudicam haberi illam saltationem a veteribus, ut inde satis acerbe dictum pateat in senem. *Tu inter eas* etc. Neq. vero praetereundi sunt Horatius, Ep. I, 10, 47, et Liv. XXVII, 37: « per manus, inquiens, *reste ducta* virgines etc. » Quo saltandi genere, West. narrante, etiam amatores studebant placere amicae. Plura Lindenbr. Postremum moneo, id *restim ductare* etiam posse ad senis pueros imitantis ineptiam convenire vel importunitatem.

36. *Non te haec pudent?*) Item *pudeo* personali forma, Plaut. Cas. V, 2, 3. Est autem *haec* nominandi caso sumendum; cf. Bauer ad Sanct. Min. III, 1, not. *Omitte Tuam ist. iracund.* Cf. infra V, 3, 8. *Ita uti decet.* Andr. II, 5, 10.

38. *Hilar. ac lub. fac te*) Hoc fere idem infra V, 3, 56. Et Plaut Pers. V, 1, 8: «Omnes *hilaros*, *lubentes*, laetificantes faciam ut fiant.» Vbi notant interpretes, *lubentes* convivii verb. esse proprium. Atque Gellius *lubentia* conviviorum pro hilaritate dixit; vid. N. A. I, 5, 2.

39. *Ego hos conv.*) Referenda haec sunt ad initium huius scenae, ubi Micio, in Demeam incidens, incepto suo erat prohibitus. *Huc* Par. explic. «ad meas aedes, ad te.» *O Iupit.* Haec exclamatio Demeae videtur familiaris atque consueta. Supra vs. 13. Itid. III, 3, 12.

40. *Hanc vit. hosc. mores* etc.) «Crebra ellipsis convenit in stomachantem.» Bip. Supra III, 2, 6. *Hosc. mor.* Similit. Pers. Sat. I: «o mores!» Vbi notant, stultos homines, vanos, pessimos e re flagitiosa ac turpi laudem et gloriam captare. *Dement.* Cf. supra III, 3, 35, 36.

41. *Vx. sine dote v. int. psaltr.*) Horum utrumq. Demeae magnopere dolet. *Vx. sine dote.* Id ex Plauto videtur expressum, Trin. II, 2, 93.

Domus sumtuosa; adolescens luxu perditus;
Senex delirans. ipsa si cupiat Salus,
Servare prorsus non potest hanc familiam.

Salus) Id. *dea salutis.*

Longe aliter, quam Demea avarus, sentit Megadorus senex in Plaut. Aul. II, 2, 62, ita dicens: «Dummodo morata recte *veniat*, dotata est satis.»

42. *Dom. sumt.*) Cf. Heaut. II, 1, 15. *Perdit.* Cf. Eun. II, 2, 27.

43. *Senex delirans*) Ph. V, 8, 8. Et Cic. Cat. mai. 11: *senilis* stultitia,» quae *deliratio* appellari solet, senum levium est, non omnium.» *Ipsa si cup.* «Pronom. *ipsa* est ἐπιδεικτικόν.» Par. *Salus.* «Locutio ab impossibili, pro ut si velit ipsa servare salus, nunq. possit familiam.» Evgr. Itid. Plaut. Capt. III, 3, 14. Est autem *Salus* Dea Romanis, quae ead. Graecis Ὑγίεια.

44. *Serv. famil.*) Cf. supra III, 4, 34. Caeterum Demea anxius animi ita ostenditur de sumptib. sustinendis, quemadmod. Chremes in Heaut. V, 1, 36.

ACTVS V, SCENA I

SYRVS. DEMEA

SYRVS

(secum)

Aedepol, Syrisce, te curasti molliter,
Lauteque munus administrasti tuum.
Abi. sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc libitum est.

DEMEA

(visum intuens Syrum)
Illuc sis vide

Prodeambulare) *Prodeamb.* gr. προπεριπατεῖν. MSS. We. *porro deamb.* Bru. C. e. disiunctim *pro* (exclamatio) *deamb.* It. C. G. m. *proh.*
Illuc) L. antiq. *illud.*

« Hic exemplum inducitur licentiae servorum sub miti domino.» Don.

1. *Syrisce*) Per diminution. nominis sibi ipse blanditur, ut Plaut. Cas. III, 6, 14. Olympio per adulationem Olympiscus dicitur. Atque servus, ut Eugr. monuit, egreditur vinolentus, quod nomen ita pronuntiavit, ut ebrius. *Te curasti.* Sic Liv. XXXIV, 16: « *curati vino et cibo* legati.» Ibid. IX, 37 modo eod. Est autem *curare* et mensae et convicii verbum. *Te cur. mollit.* Itid. Plaut. Poen. III, 3, 80: « ubi ego *curer mollius.*» De locutione, *corpus curare*, vid. Bronkhus ad Tibull. I, 5, 33. Ceterum observat Priscianus, saepissime apud Comicos induci personas, quae ipsae ad se loquantur; lib. VIII.

2. *Laut. mun.*etc.) «Magnifice tanq. de *munere* publico, quum intelligat de edendi et bibendi provincia.» West. Ac iam supra IV, 2, fin. visus est Syrus praelibata cupidine luxuriari.

3. *Abi*) Hoc verb. esse Donat. exponit vel sibi vel alteri cum laudatione blandientis. *Intus.* Hoc adverb. pro vernili sermone est, ad plenissimam saturation. indicandam. *Omn. rer. sat.* « plenus omnium rerum.» Eugr. Supra IV, 2, fin.

4. *Prodeambulare*) « Delicatorum est.» West. En vero delicias servi,

Exemplum disciplinae.

SYRVS

Ecce autem hic adest
Senex noster. quid fit? quid tu es tristis?

DEMEA

Oh, scelus!

SYRVS

Ohe, iam tu verba fundis hic sapientia!

DEMEA

Tu si meus esses.

SYRVS

Dis quidem esses, Demea,

Adest) Variat series verbor. in hoc versu. Plurimi enim finiunt ex Bemb. in *adest*, al. in *senex*.

Sapientia) Dacieriae videtur *sapientia* secund. Donat. vocativo casu positum; cf. supra III, 3, 40.

Esses) Vide ne comma negligas, quod signum a Be. positum est Interruptae Demeae orationis.

cui gemina opus est praepositione, *Pro de*; ut molliter sensa explicet atque ostendat. *Vide*. Ita solent stomachantes Ph. II, 3, 11.

5. *Exempl. discipl.*) Varie interpretantur. Sed praecipue, si quid iudico, huc referendus erit locus in Andr. III, 1, 19. Quemadmod. enim illic Mysis, Lesbia, Pamphilus Davi significantur discipuli; sic etiam h. l. Aeschinus subaudiri videtur discipulus Syri servi, a quo tauq. magistro suo documentum sumat perditae *disciplinae* atque *exemplum*. Vbi autem disciplina, ibi etiam discipuli esse putantur. Eun. II, 2, 32. Heaut. II, 3, 59. Accedit quod infra patet, V, 9, 5. Syrum fuisse paedagogum fratrum amborum, Aeschini et Ctesiphonis. *Quid fit?* Cf. inf. 5, 2. *Quid tu es trist.* Eun. II, 3, 13. «Mire securitatem ebrii expressit.» DONAT.

7. *Ohe*) Sic solent qui aspernantur plura audire. Hor. Sat. I, 5, 12. *Fundis*, ironice, h. e. in abundantia. Plaut. Pseud. IV, 1, 33: «mera mendacia *fundes*.» Aut sumitur eod. sensu, quo perdere praecepta vel frustra dare dicatur, supra III, 3, 80. *Sapientia*, pro sapientissime. Supra III, 3, 40.

8. *Tu si meus ess.*) Plaut. Cas. III, 6, 15: «*tuus sum* equidem.» *Dis quid. ess.* Vocis *dis* declinatio est, Eugr. monente, hic *dis*, huius *ditis*. Significatur: «dives esses, re tua familiari bene administrata.» Syrus namque, pro calliditate sua, occupat Demeam, triste aliquid vel minaciter dicturum; ac simul illudit eius avaritiam.

Ac tuam rem constabilisses.

DEMEA

Exemplo omnibus
Curarem ut esses.

SYRUS

Quamobrem? quid feci?

DEMEA

Rogitas?
In ipsa turba atque in peccato maxumo,
Quod vix sedatum satis est, potasti, scelus!
Quasi re bene gesta.

SYRUS

(secum)

Sane nollem huc exitum.

Constabilisses) Al. *stabiliss.*

Exemplo) Sic Be. In l. Bemb. *exempla*. Verius tamen *exemplo* ibi fuisse scriptum Be. certo credit. Insuper latine. Vulg. ed. *exemplum*.

Rogitas) Al. *rogas*. Supra III, 1, 1.

Potasti) Donat. leg. *potastis*, cum explicatione hac: « oratorie *potastis* dicit, quum unum ebrium cernat. »

Huc) C. G. m. et Bru. C. o. al. *hunc*.

9. *Tuam rem*) Cf. Eun. II, 2, 27, not. *Rem constab.* h. e. ut Cicero loquitur Phil. XI, 2: « Non ad spem constituendae *rei* familiaris, quam tenere eum posse negant, qui norunt etc. » Itid. Plaut. Capt. II, 3, 92: « aedep. *rem meam Constabilivi.* » *Exemp. omnib. Curar. ut ess.* Similis constructio Heaut. V, 1, 47. « Id autem vult *exemplum* in te ederem, quod ceteris documento esset, quid sit pericli, herum fallere, gnatum perdere. » WEST. Eun. V, 4, 24, 26.

10. *Quamobr.*) Cf. supra IV, 5, 63. *Rogit.* Ridiculus satis Demea ostenditur, qui adversus ebrium tam graviter peroret.

11. *In ipsa turba*) De rapta psaltriae loquitur. *In pecc. max.* Ita Demea pro more suo de vitio Pamphilae oblato. Supra IV, 7, 7.

13. *Quasi re b. g.*) Scilicet quia dixerat Syrus: *Lauteq. mun.* etc. vs. 2. *Noll. exitum.* Haec fere ead. syntax. cf. II, 1, 11.

ACTVS V, SCENA 2

DROMO. SYRVS. DEMEA

DROMO

Heus, Syre! rogat te Ctesipho, ut redeas.

SYRVS

Abi.

DEMEA

Quid Ctesiphonem hic narrat?

SYRVS

Nil.

DEMEA

Eho, carnufex,

Est Ctesipho intus?

SYRVS

Non est.

DEMEA

Cur hic nominat?

Heus) C. G. u. geminant *Heus*; quod nullibi ita vidi.

« Puer missus a Ctesiphone adolescente, ignurans patrem praesentem, revocat Syrum, et dicit, se missum a Ctesiphone, ot cognoscat pater intus esse filiom. Quapropter ille vehementer irascitor, et cupiens introire tenetnr a servo, sed impetu facto ingressus filium intus esse cognovit.» EVGR.

1. *Heus, Syre*) « Quam clare dicat, ostenditur ex eo, quod praemisit *Heus*, antequam loqueretur. » DON. *Abi*. Supprimit addenda: in malam rem, qoi Ctesiphonem nominas praesente Demea. Atqui Dromo prodit ebrius, quod Syrus diu celavit. Qui idem fillum supra IV, 2, a patre qoaeritante abegit.

2. *Ctesiphonem*) Ellips. comica scvelle.

3. *Intus*) In domo Micionis.

SYRVS

Est alius quidam, parasitaster paululus.
Nostin'?

DEMEA

Iam scibo.

SYRVS

Quid agis? quo abis?

(*retinet eum*)

DEMEA

Mitte me.

SYRVS

Noli inquam.

DEMEA

Non manum abstines, mastigia?
An tibi iam mavis cerebrum dispergam hic?

SYRVS

Abit.

Aedepol comissatorem haud sane commodum,

Quidam) Par. p. var. *quidem.*

Paululus) Sic Be. ut in Bemb. I. fuisse credit. At Fa. *parvolus*, de aetate scilicet, quum illud, Be. monitu, de statura dicatur.

Scibo) C. G. m. sup. script. *si intus est Ctesipho.*

Dispergam) MSS. Pall. *dispergi.*

Comissatorem) C. G. m. script. *commessatorem.* Gu. vult. nominativum, *comessator*, quippe eum *Aedepol* non accusativum desideret. Facile tamen refutatur ille ex Plaut. Trin. II, 2, 54. « *Aedepol* hominem. »

4. *Est al. quid.*) Non alius *parasitaster*, sed alius *Ctesipho*, qui est *parasitaster.* Ac parasitastrum esse parasiti imitatorem, hoc admonet L. Valla.

5. *Nostine?*) Sc. Eum. Eun. II, 3, 58, 60. *Iam scibo.* « Haec cum stomacho dicit Demea; simul in aedes Micionis introrumpere parans. » WEST. *Quid ag. quo* etc. Cf. Ph. I, 4, 38.

6. *Noli*) Sc. intrare. *Inquam*; cf. Andr. V, 2, 21, not. *Non man. abstin.* Cf. Heaut. III, 3, 4. *Mastigia*, gr. *μαστιγίας*. Significat qui est flagellis dignus.

7. *Cerebr. disperg.*) Vtitur Noster duplici syntaxi, *dispergere* et *cerebrum* et *cerebro.* Supra III, 2, 19. Reapte vero exprimitur ead. comminatio, quae supra IV, 2, 32, et Eun. IV, 7, 33. *Abit.* Quia detinere non potuit, tristi vultu *abire* Demeam pronuntiat.

8. *Comissat.*) « *Comissatores* dicuntur, qui post coenam veniunt ad laetitiam et ad voluptatem. » EVGR. *Comisse haud sane commod.* h. e. convivam

Praesertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam?
Nisi dum hae silescunt turbae, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi. sic agam.

Villi) MSS. Pall. et Paris., ut Par. testatur, *vini*. Itid. C. G. u. et Bru. C. e.

ingratum. Modo enim dixerat de convivio lautissimo. *Commodum*; cf. Andr. V, 2, 3, not.

9. *Quid ego n. ag.*) Cf. Heaut. IV, 2, 7.

10. *Silesc.*) Pro sopiuntur, componuntur. Itid. Plaut. Mil. II, 6, 100. *Turbae*. «Haec scilicet, inquit Donat., non quae iam sunt, sed quae erunt,» postquam ingressus Demea offenderit filium.

11. *Aliquo*) Cf. supra IV, 7, 26, not. Andr. II, 1, 29. *Villi*. Dimiutiv. pro vini. *Sic agam*. «Ita solent post deliberationem, quod facere certum sit statuentes.» West. Sic it. Cic. Fam. XIV, 4.

ACTVS V, SCENA 3

MICIO. DEMEA

MICIO
(ad Sostrat. intus manentem)
Parata a nobis sunt, ita ut dixi, Sostrata,

Not. Bipontini abhinc demum nescio qua ratione inducti cum De. actum quintum ordiuntur.

Ita) Al. libb. s. et e. exhib. *ita*, al. non. Sed conf. Eun. II, 1, 1.

«In hac scena collatio est personarum, mitis parentis ac servi.» Don.

1. *Parata a nob. ita ut* etc.) «De verbis abeuntis vult ostendere Poëta, quam orationem cum Sostrata habuerit ingressus Micio.» Donat. *Parata a nob.* Cf. supra IV, 5, 72.

Vbi vis. quisnam a me pepulit tam graviter fores?

DEMEA

(irrumpit furibundus)
Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid clamem? aut querar?
O caelum! o terra! o maria Neptuni!

MICIO

Hem tibi!
Rescivit omnem rem; id nunc clamat scilicet.
Paratae lites: succurrendum'st.

DEMEA

Eccum adest
Communis corruptela nostrum liberum.

MICIO

Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.

DEMEA

Repressi, redii, mitto maledicta omnia:

Scilicet) Par. ed. *ilicet.* Nil notat.
Nostrum liberum) V. I. *nostror. libror.*
Mitto) I. *omitto.* Supra IV, 4, 18.

2. *Vbi vis*) Subaudi, fiant nuptiae; aut, adduci filiam, vel tale quid. *A me fores*, pro fores meas; cf. Heaut. I, 121, 122. *Pepul. t. grav.* Cf. supra IV, 5, 4.

3. *Hei mihi! quid ag. qu. fac.*) Cf. Andr. I, 5, 28, 29. Varro de L. L. distinguit inter *agere* et *facere*, ut *agere* genus sit, *facere* species. *Quid clam.* En Demea, quem novimus solitum *clamare.* Supra I, 1, 35; IV, 7, 9, et alibi. Est autem rusticorum *clamare.*

4. *O cael. o terra* etc.) Sic Plaut. Trin. IV, 3, 63.

5. *Resciv. omnem rem*) Cf. Heaut. I, 1, 47. Nempe Ctesiphonis esse psaltriam audivit amicam, non Aeschini. *Id*, ob *id.* Dicendum erat, ob eam rem, sed ab uno ad alterum genus transire solet. Andr. II, 3, 8, ubi nota.

6. *Paratae lit.*) Cf. Eun. IV, 5, 8. Non parantur dicit, sed *paratae*, quae quasi iam instent ab litigioso fratre. *Succurrend. est* sc. Ctesiphoni. *Ecc. adest Comm. c. n. l.* Itid. fere in Eun. I, 1, 34. Similius Plaut. Asin. V, 2, 17: « Is apud scortum *corruptela est liberis.* » Maior est ita accusatio in *Communi*, de ambobus, quam prior, de uno filio. Omnino autem notand. est, *liberos* et vero et adoptanti patri, Romanorum more, dici *communes.* Plin. ep. VIII, 18: « Nam — reliquit filiam heredem, quae illi cum fratre *communis*, quia genitam fratre adoptaverat. »

9. *Repressi, redii*) « Non quid dicatur, sed quo gestu dicatur, specta;

Rem ipsam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum? responde.

MICIO

Factum 'st, non nego.

DEMEA

Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? nam qui minus
Mihi idem ius aequum 'st esse, quod mecum'st tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

MICIO

Non aequum dicis.

DEMEA

Non?

MICIO

Nam vetus verbum hoc quidem'st,

Inter nos hoc) Colloc. I. Bemb. *hoc int. nos*, probante Fa.
Nam qui) Var. Codd. *num qui*; al. *numquid*. Sed placet *nam*, particula probandi.
Ius aequum 'st) Bo. *tecum* a Be. recepit, ex anthitesi *mecum* sequentis.
Non) Hoc *non* posterius We. attribuit etiam Micioni male ex Donat. Nam Terent. more est, ut supra; cf. Heaut. III, 3, 50, 51. IV, 5, 32.

et videbis, neq. adhuc *repressisse* iracundiam, neq. ad se *rediisse* Demeam. Sed quam mira est, atque perspicua moralitas, in huiusmodi rebus, apparet.» DONAT. *Mitto* pro omitto; cf. supra IV, 7, 36.

10. *Rem ips. putem.*) Hoc quid sit, e contrario patebit, *alias res agis*; Eun. II, 3, 57. *Putemus.* «*Putare* proprie est falsa et cassa a veris et utilib. resecare; unde arborum purgatores *putatores* dicuntur.» DONAT. *Dict. inter nos* etc. Refer huc quae dixerat Micio supra I, 2, 50, 51. *Dict. int. nos* sc. ex composito, s. ex consulto.

13. *Potat*) Hoc id. iam supra I, 1, 37, exprobravit de filio fratri. *Recip.* sc. domo. Hec. V, 1, 17. *Recipi* dicuntur fures aliiq. scelerati; vid. Brisson.

14. *Cur em. amic. Micio*) Inclamatio ista nominis, *Micio*, magnam invidiam significat. Huiusmodi est, *Aeschine*, supra II, 1, 21. *Qui*, quare, cur.

15. *Mihi id. ius* etc.) Sensus: *Mihi ius idem* aequum est esse Ctesiphonis filii, *quod tibi est* Aeschini. *Aequ. est*, decet, vel oportet. *Mecum.* Dictio haec Nostro familiaris; ut supra I, 1, 34; III, 2, 49. Hec. IV, 4, 34.

16. *Quando ego tuum* etc.) Sic Plaut. Capt. III, 4, 100: «*Meam rem non cures*, si recte facias. num ego *curo tuam*?»

17. *Non aequ. dicis*) Minime vide-

Communia esse amicorum inter se omnia.

DEMEA

Facete! nunc demum istaec nata oratio est.

MICIO

Ausculta paucis, nisi molestum'st, Demea.
Principio, si id te mordet, sumtum filii,
Quem faciunt, quaeso, hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tollebas tua,
Quod satis putabas tua bona ambobus fore;
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum. eandem illam rationem antiquam obtine!

Facete) V. l. *ironice.*
Hoc) C. G. m. *hanc* c. gl. *quae dicam.*
Duo) Al. *duos.*
Tollebas) Al. *tolerab.* Explic. Fa. *alebas.*
Obtine) C. G. m. scipt. *optine.* Ibid. gl. *ut ei relinqueres tua bona.* Par. pro var. *retine.*

tur Micio sibi constare, qui supra dixerat, I, 2, 50, 51. *Tu alterum, Ego it. alterum.* Sed verisimile est rem, sedato contendentium ardore, in iocum verti a Micione, qui scilicet, ut Donat. opinatur, non habeat rationem, quam subiiciat, nisi quod vocis recordetur Pythagoreae, *Communia esse* etc. vs. 18.

18. *Communia esse* etc.) Sententia hac item Menander utitur, ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς: Τὰ τῶν φίλων κοιν', οὐ μόνον τὰ χρήματα etc. Quam et Cicero commemorat, de Offic. I, 16; it. de Legib. I, 12, ut a Pythagora pronuntiatam.

19. *Nata est*) «Bene: nam sic dicimus de rebus repentinis.» DONAT. Supra III, 1, 8. *Oratio.* «Quod illa dixit verbum, hic *orationem* per ironiam vocat.» BIP. *Istaec oratio*; cf. supra I, 2, 51, *nam ambos* etc.

20. *Nisi molest. est*) Sic it. urbano more Eun. III, 2, 31. Iam desinit iocari Micio, ac rem serio agere cum fratre coepit.

21. *Mordet*) Eod. sensu quo graec. δάκνει. Eun. III, 1, 55. *Sumtum fil. Quem* etc. pro *si te mordet* sumtus, *Quem filii faciunt.* Ead. constructio vid. Eun. IV, 3, 11. Ponitur autem *id* abundanter.

23. *Illos duo*) «Servius ad Virg. Aen. XI, 285, *illos duo* legit; quod et Pierius et Cerda firmant, variis exemplis hanc declinationem graecissantem adstruentes. Id. in, ambo, accidit.» WEST. Neque vero reiiciendi sunt accusativi, duos, ambos; vid. Priscian. lib. VII. *Pro re tua*, i. e. «pro commodo facultatum tuarum.» RUHNK. Supra 1, 9, not. *Tolleb.* Cf. Hec. IV, 4, 82.

24. *Quod sat. put. tua* etc.) Iunge, *satis fore.* Cic. pro Rab. «*satis* — multa hominib. haec *esse* debent.» *Ambob.* filiis.

25. *Tum*) Cf. *olim* vs. 23.

26. *Rationem*) Computationem. Cato R. R. 5: «Villicus *rationem* cum domino saepe putet.» *Antiqu.* pro optimam. Sensus: Quam semper opti-

Conserva, quaere, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas; gloriam tu istam obtine.
Mea, quae praeter spem evenere, utantur sine.
De summa nil decedet; quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse. omnia haec si voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi et tibi, et illis dempseris molestiam.

DEMEA

Mitto rem; consuetudinem ipsorum....

MICIO

Mane:
Scio, istuc ibam. multa in homine, Demea,

Istam) C. G. m. ing. *tibi*. Itid. Be. Codd. et Edd. vett.

Mea) V. I. *bona*.

Omnia) Sic l. antiq. At Bemb. *omne*; quod praefert Be. et quidem cum *esse* iungendum. Sed praestat *omnia*, per quae potius intelliguntur, quae hactenus Micio fratri cogitanda proposuit.

Vere) Bo. mutat in *vera*, quod nemo ante.

Et) Id. coniunction. *et* ter positam tollit. Qui vero in demendo vel addendo sane audacior est ipso Bentleio.

mam putabas *rationem*, *eand.* etiam nunc *obtine*, ut *conserves*, *quaeras* etc. Similit. Heaut. I, 1, 87. *Eand. ill.* Refertur ad illud temp. quum Demea ambos sibi soli putaret esse alendos.

27. *Conserva*) Sc. *parta*. *Quaere*, nova bona. *Parce*, omnibus.

28. *Relinq.*) Sc. hereditata; cf. I, 2, 40. *Relinquere* enim dicuntur, qui vita sunt decessuri. *Gloriam*. Non una ratione *gloria* hominib. paratur; uni militia, ut Heaut. I, 1, 60; alteri facultatib. quaerendis.

29. *Praet. spem even.*) Bene *praeter spem*, quum credere posset Demea, Micionem esse uxorem ducturum. *Evener.* quasi fortuita, non sperata. *Vtantur sine.* « Aut deest his, ut sit, his utantur: aut, *mea utantur*, antique loquutus est. » DONAT.

30. *De summa*) « Rei tuae scilicet. » DONAT. *Hinc*, δεικτικῶς, i. e. a me. *Access.* sc. ad tuos reditus.

31. *De lucro*) H. e. quod praeter spem evenit. Ph. II, 1, 16. Liv. XL, 8, et Cic. Fam. IX, 17.

33. *Dems. molest.*) Huic contrarium est, Hec. III, 2, 9.

34. *Rem*) « Pecuniam. » DONAT. *Consuetud. ipsorum*. Subaudit, filiorum cum meretricib. suis. *Mane*, adhortantis, ut audiat sequentia.

35. *Ist. ibam*) H. e. hac de re dicere volebam; vid. ad Eun. I, 2, 44. *Multa in homine* etc. Sensum obscurissimum Donat. et re et verbis esse autumat. At Eugr. explicuit ita: « Quod facile adolescentes corrigi possunt, dixit inesse in eorum moribus indicia melioris disciplinae. »

Signa insunt, ex quibus coniectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, saepe ut possis dicere:
Hoc licet impune facere huic, illi non licet;
Non quo dissimilis res sit, sed quo is qui facit.
Quae ego in illis esse video, ut confidam fore
Ita ut volumus. video eos sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium atque animum. quovis illos tu die

Ex quibus) Be. colloc. *quib. ex*, ut metrum sibi fingat.
Fit) V. I. *quales sint futuri.*
Quo — Quo) Sic l. antiq. Id. lib. pro *quo* utrobiq. hab. *quod.*
Eos) Dictio *eos* non est in Bemb. l.
Loco) V. I. *oportune.*
Animum) Id. *illorum.*
Tu die) C. G. m. pro *tu die* exhib. *studio*; quam lection. miror singularem. At quae vulgata est, ea in marg. ibi notatur.

36. *Coniect. facile fit*) Heaut. II, 3, 25. Notat Minelli: «Homini intelligenti facile est de vita et morib. adolescentum aestimare animum ipsorum et ingenium; adeo etiam ut, *cum duo idem* etc. dicat tamen peritus rerum aestimator, *hoc licet huic impune facere*, qui sc. liberali ingenio praeditus est, nec facile corrumpi potest; *illi non licet*, quippe qui per naturae improbitatem obsequio abutitur.»

37. *Duo c. i. fac.*) Simile dict. Iuvenal. XIII, 104. Et conf. Cic. de Offic. I, 25.

39. *Non quo*) Conf. Heaut. III, 2, 43. *Sed quo* sc. dissimilis. Andr. Prol. 11, 12. Non tam rei natura spectatur, quam hominis qui facit.

40. *Quae ego in illis* etc.) Quid verba haec significent, aut quo referantur, id se West. confitetur latere. At vero nos non inepte referamus *quae* ad *signa*, quae in *homine* sc. *inesse* vs. 36, dicuntur. Deinde pronom. *quae* cum emphasi ac vi maiore putamus sumendum, pro ea, talia, vel eiusmodi. Aut explenda est constructio verborum hoc modo: *Quae* signa *ego in illis* filiis huiusmodi *esse video, ut* etc. His ita verbis constructis sensus sane facilior prodibit et clarior. Itaque Micio ostendit, in filiis ambobus *signa* apparere, unde cognoscatur, non ita esse, ut, quod supra monuerit in universum, uni liceat facere impune, quod non alteri idem; sed contra utriq. illorum pariter licere impune facere unum idemque. Ac Micio etiam in sequentib. docet, utrosq. filios indole animi non esse dissimiles. *Confid. fore.* Cf. Hec. I, 1, 108.

41. *Ita ut*) Pro tales quales. Supra I, 2, 59.

42. *Vereri*) Absolute, pro pudore affici. *Int. se amare*, «quod est, quum alter alterum in vicem amat.» Donat. Plaut. Capt. II, 3, 60. *Scire est* pro *scire* licet. Subaudi, hinc, inde. *Liberum*; cf. Eun. III, 2, 24. Et recte Beut. exponit, «*ingen.* eorum atque *animum* liberalem esse et nobilem.»

43. *Ingen. atqu. anim.*) Hoc utrumque saepissime iungitur. Itid. Liv.

Reducas. at enim metuas, ne ab re sint tamen
Omissiores paulo. o noster Demea,
Ad omnia alia aetate sapimus rectius.
Solum hoc unum vitium senectus adfert hominibus:
Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est;
Quod illos sat aetas acuet.

DEMEA

Ne nimium modo
Bonae tuae istae nos rationes, Micio,
Et tuus iste animus aequos subvortant.

MICIO

Tacé,

Senectus) Praecipit Anglus, ut *senectus* pro dissyllabo pronuntietur, *snectus*, quemadmod. snex pru senex.

Hominibus) Par. MSS. *omnibus* pro *hominib.*

Ad rem) V. I. *ad substantiam retinendam.* Ph. II, 1, 41.

Omnes) V. I. *senes.*

Ne) Par. ed. *nae.* At ego malim Donat. amplecti explicationem, qua Demea iam mitior factus ironice dicat plenius ita: Timeo, *ne num. m. – nos r. – subvort.*

Subvortant) Sic plur. MSS. Sed varie leg. *subvortat. subvertant. subvortit. evertant.*

I, 18. *Quovis die*, q. d. facile, nullo negotio.

44. *Reduc.*) Absolute, sc. ad sanam mentem. Cornel. Dat. 2: « ut sibe armis propinquum ad officium *reduceret.* » *Ne ab re sint* etc. h. e. *ne* rei familiaris siot *paulo* negligentiores. Heaut. II, 3, 9. Contra senes dicuntur *attentiores ad rem*, vs. 48.

45. *O nost. Dem.*) Cum blanditie, et quasi dicat: multa te latent, Demea, simplex homo es.

46. *Ad omnia alia*) « Praeterquam ad avaritiam. » DONAT. *Aetate*, sc. provecta. Infra 8, 31.

48. *Attentior qu. sat est* etc.) Dac. vertit: *nous avons plus d'attachement au bien qu'il ne faudroit.* Cic. Rosc. Am. 15: « *attenta* vita et rusticana; » ubi vid. interprett. *Ad rem*; cf. 1, 9, not. Itid. Cic. de Offic. II, 21: « qui *rem* haberent. » *Quam sat est*; cf. Ph. V, 3, 14.

49. *Aetas*) Pro senectus. *Acuet*, urgebit. Dicit autem *acuet*, quia dixerat supra *omissiores*, vs. 45. *Ne*, Aut prohibentis est, aut omissum verbum timeo.

50. *Bonae ration.*) Ironia. Supra II, 1, 54, ubi nota.

51. *Iste anim. aequ.*) Reprehendit Demea *ist. animum* fratris, qui nulla re adversa afficiatur. *Subvort.* Reddant nobis rem perditam ac dissipatam. *Tace.* « *Tace* nunc pro συγχωρῶ positum est: quasi diceret, non *subvertet.* » DONAT.

Non fiet. mitte iam istaec; da te hodie mihi;
Exporge frontem.

DEMEA

Scilicet ita tempus fert,
Faciundum 'st. ceterum rus cras cum filio
Cum primo lucu ibo hinc.

MICIO

Immo de nocte censeo.
Hodie modo hilarum te face.

DEMEA

Et istam psaltriam
Vna illuc mecum hinc abstraham.

MICIO

Pugnaveris.
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.

Cum primo lucu) Sic ed. Fa. In C. G. n. Hal. Be. libb. et MS. Pal. 5, *cum prima luce*. Be. ed. *luci*, quod Cod. G. Fabricii in textu habere testatur.

Ibo hinc) *Ibo hinc* Haec verba a Fa. sunt, sed in libb. quibusd. per aposiopesin omittuntur.

Immo) Vocem *immo* Fa. delevit. Retinuit Be. ut sententiae necessariam. Recte.

Te face) L. antiq. *fac te*.

52. *Da te hod. mihi*) Cf. Heaut. IV, 3, 10. Explic. Donat.: «Accommoda te ipsum voluntati meae.»

53. *Exporge*) Sc. *Exporrige front.* h. e. ostende te hilarem; quia homines tristes et saevi contrahere *frontem* dicuntur. Proinde Plaut. Cas. II, 4, 3. *Frontem* explicare. Add. Lambin. ad Hor. Ep. I, 18, 94. *Scilic. ita temp. fert*. Dacer. vert. *le temps le veut ainsi*. Ita solent nimirum, qui post longam contentionem vinci se patiuntur.

55. *Lucu*) «Veteres dicebant *lucum* pro luce, pro sole ponentes.» DON. *De nocte*. Contra illud infra 9, 8, *de die*. Sed cum praeposit. *de* etiam I. Caes. B. G. VII, 45: «*de media nocte* mittit.» *Censeo*, sc. eundum. Ph. II, 4, 17.

56. *Hilar. te face*) Cf. IV, 7, 38.

57. *Illuc*) «Hoc *illuc* eo animo dixit, quo supra, *ibo hinc*.» DONAT. *Abstrah*. «quasi invitum et reluctantem.» WEST. Andr. I, 5, 8. *Pugnav*. magnam rem feceris, illa abducta.

58. *Illi allig. fil.*) H. e. feceris, ut illic semper maneat filius.

Modo facito, ut illam serves.

DEMEA

Ego istuc videro:
Atque illi, favillae plena, fumi ac pollinis,
Coquendo sit faxo et molendo; praeter haec
Meridie ipso faciam ut stipulam colligat:
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo 'st.

MICIO

Placet.
Nunc mihi videre sapere. atque equidem filium
Tum etiam, si nolit, cogam, ut cum illa una cubet.

DEMEA

Derides? fortunatus, qui isto animo sies.
Ego sentio.

MICIO

Ah, pergisne?

DEMEA

Iam iam desino.

Atque) Bc. voce *Atque* finit, ut saepe alias, vers. priorem.
Illi) Cod. Reg. Bc. *ibi* pro *illi*. Supra I, 2, 36. C. G. m. *illá*.
Stipulam) Par. p. var. *stipulas*.
Carbo 'st) Id. p. var. *quam carbonem*, non recte; cf. IV, 1, 18.
Nunc) Vn. MS. Pall. *Tunc* perperam.
Atque) Dictionem *atque* et quae sequuntur C. G. m. et Hal. Demeae dant, sed cett. omnes melius Micioni.
Filium) Pauci Codd. *tuum*.
Cogam) L. antiq. *cogas*. Sed praestat *cogam* vulg. quod Bc. explicat, « cogerem si ego essem tu. »
Isto) L. antiq. *istoc*.

59. *Vt ill. serv.*) Vide ne forte tibi illa aufugiat, et filius una. *Ego ist. vid.* Cf. Andr. II, 6, 25, not.

60. *Favillae plena* etc.) Lindenbr. ex Homero adfert. καὶ γρηὶ καμινοῖ ἶσος.

61. *Coquendo et molendo*) Labores eiusmodi ancillarum enumerat Plautus Merc. II, 3, 62.

62. *Merid. ipso*) « Quum sol vehementior est. » DONAT. *Vt stip. collig.* Quod in sole fit.

63. *Excoct.*) Ex sole scilicet. *Placet*; cf. Eun. V, 8, 57.

66. *Derid.*) « *Deridet* qui cum alterius irrisione et contemptu ridet. » DONAT. *Qui isto an. sies.* « Hoc verbum vultu Demeae sic profertur, ut subrisisse videatur invitus. » DON.

67. *Ego sentio*) Ibid. Eun. I, 1,

MICIO

I ergo intro; et cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.

Rei) Al. *opus.* Omitt. l. Vatic. et Bemb.
Rei) Retinuit *rei* Be. cum Par. ex l. Bemb. Id. lib. non hab. *hilarem*, quod vulgo sequitur. Hos tres ultimos versus Gu. immerito expunxit.

21. Amare enim hoc Demea dicit atque severe. *Pergisne ?* Cf. sup. I, 2, 47. *Iam i. des.* Sic it. supra I, 2, 57 : « Et hic velut necessitatem queritur imponi sibi. » DONAT.

68. *Intro*) In aedes meas. *Cui rei, ei rei.* Similit. Cic. Or. p. Rosc. Am. « Qui de *ea re* posset dicere aliquid, in *qua re* nulla subesset suspicio. » De tali autem repetitione nominis vid. Sanct. Min. II, 9. *Ei rei.* Par. not. « in nuptiis Aeschini. » *Sumamus*, consumamus, absumamus. Sic Plaut. Pseud. V, 1, 36, et supra III, 4, 23.

ACTVS V, SCENA 4

DEMEA

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, aetas, usus semper aliquid adportet novi.

Nota. Ab hac scena Schmieder incipit dramma, quod secundarium appellat, ubi agendo ostendatur, nihil homini melius esse quam facilitatem vel comitatem morum. Sed quo iure ille vir ex parte comoediae faciat comoediam veluti separatam, equidem vix scio.
Fuit) Be. offendit in eo, quod post *fuit* sequatur *adportet*, *moneat*, non adportaret, moneret, et ideo in antiquum more suo excedit, *fuat* ponendo. Quod vero, ut opinor, nec aliis de causis, nec ob *nunquam* probabitur.

Demea coepit, perpenso, quod vita fratris laeta sit ac suavis, mutare suam tristem et aerumnosam. Et quia re bene considerata necessitatem mutationis sibi invenerit, Terentius inde a crimine novae conversionis Demeae facile defenditur.
1, 2. *Nunq.-quisq.-fuit Quin* etc.)

Aliquid moneat, ut illa quae tu scire credas, nescias,
Et quae tibi putaris prima, in experiundo ut repudies:
Quod nunc mihi evenit. nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,
Probe decurso spatio omitto. id quamobrem? re ipsa repperi,
Facilitate nihil esse homini melius, neque clementia.
Id esse verum, ex me atque ex fratre cuivis facile'st noscere.
Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis.
Clemens, placidus, nulli laedere os, adridere omnibus,

Prima) V. I. *optima.*
Vt) Abest *ut* a multis.
Decursu) L. antiq. *iam excurso.* Sed *decursum* dicitur spatium, non *excursum.* Sic Plaut. Merc. III, 2, 4.
Os) V. I. *in praesentia.*

Sic it. Cic. Verr. V, 54: «*Nemo-fuit, quin viderit.*» *Bene subd. rat.* Cf. Cic. N. D. III, 29: inita *subductaq. ratione.*» Verb. *Subducere* arithmetic. est, et significat fere id quod digitis computare. Columell. V, 2. *Ad vitam.* Praepositio *ad* usurpatur, pro quod attinet. Cic. Verr. III, 22. *Res.* Es scilicet, qua se dicit esse mutatum. Huc refer quod mox id. dicit, *re ipsa repperi*, vs. 6. *Aetas.* Convenit hic Pindari sententia: αἱμέραι ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι.» *Vsus.* *Vsus* videtur a re ita differre, ut ille sit in homine ipso, *res* veniat extrinsecus.

3. *Aliq. mon.*) «Syllepsis est per casus. Subauditur enim «quem» Donat. At ego malim, *quin* eum; aut, quod magis latine esset, quem non, pro *quin.* Similiter Heaut. IV, 6, 1, 2.

5. *Vitam d. quam vixi*) Haec sintaxis il. Eun. III, 5, 38.

6. *Decurso sp.*) H. e. vita prope exacta vel in senectute; cf. vs. 16.

7. *Facilit. nih. esse* etc.) «Iam *facilem* se infert. Inter *facilitatem* et *clementiam* hoc interest: facilis enim cuius ira cito solvitur, clemens, qui non irascitur.» Donat.

8. *Est noscere*) Ponit. *est* pro licet. Sanct. Min. IV, 4.

9. *Ille suam semp. egit* etc.) «Hic iam quasi comparativa qualitas inducitur de utroque: et ut ille in initio Fabulae colloquutus est, sic in fine hic loquitur.» Donat. *In otio. Otium* hic opponitur labori seu operi rustico; cui Demea est addictus. Supra IV, 1, 2. *In conviv. Convivia* dicuntur a vitae coniunctione, Cic. Senect. 13. Id. conf. de hac re prolixius disserens ad Div. IX, 24.

10. *Placidus*) Ex oppos. ferus. Supra IV, 1, 18. *Nulli laed. os*, «h. e. neminem coram offendere.» Ruhnk.

Sibi vixit, sibi sumtum fecit; omnes benedicunt, amant.
Ego ille agrestis, saevus, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii,
Alia cura. heia autem, dum studeo illis, ut quam plurimum
Facerem, contrivi in quaerendo vitam atque aetatem meam.
Nunc exacta aetate hoc fructi pro labore ab eis fero,
Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda:
Illum amant; me fugitant. illi credunt consilia omnia,
Illum diligunt, apud illum sunt ambo; ego desertus sum.

Heia) Sic l. Bemb. In antiq. *porro* pro *heia.*
Quaerendo) V. l. *acquirendo bona.*
Fructi) V. l. « pro *fructus.* » C. G. m. gl. *remunerationes.*
Eis) C. G. m. script. *hiis* c. gl. *filius.*
Diligunt) MSS. Pal. 5, *porro.*

Adrid. omnib. Quo fere modo parasitus solet, Eun. II, 2, 19.

11. *Sibi vixit*) Quia nec uxorem habet, nec liberos.

12. *Ego ille*) « Bene addit *ille*, quasi iam notus. *Agrest.* Opponitur urbanus. *Saev.* Plaut. Merc. II, 3, 20: « *saevus*, homo ac durus. » *Tristis*, animo; *truculentus*, vultu. » Donat. *Parcus*, non prodigus; uti explic. Donat. ad I, 2, 15. *Tenax*, avarus. Contra Cicero de vita rust. vid. in Or. p. Rosc. Am. 27.

13. *Ibi*) In matrimonio. Nam partic. *ibi* ad *uxor.* refert. quasi uxor locus sit. Eod. modo Liv. XL, 15: « in eo fratre etc. ubi praes. *ibi* exit. est. » Supra I, 1, 18, 19. *Quam miser. v.* Itid. Menander: τὰ γυναῖκα ἔχειν εἶναί τε παίδων πατέρα, μερίμνας τῷ βίῳ πολλὰς φέρει.

14. *Alia cura*) *Alia* dicit, non altera.

15. *Facerem*) Compararem, corroderem. *In quaerendo*; cf. supra 3, 27.

16. *Ab eis fero*) Cf. Andr. III, 5, 4, not. Et Cic. p. Sext. 31.

17. *Pat. potitur commoda*) « Accusativo casu extulit, quod nos ablativo dicimus; id est, patrio potitur commodo. » Donat. At exempla praebet. Hirt. bell. Afr. 36 et 89.

18. *Illi cred. cons. o.*) Cf. I, 1, 29, 49.

19. *Ap. ill. sunt a.*) Nempe Micio filium Ctesiphonem receperat; quod

Illum ut vivat optant; meam autem mortem exspectant scilicet.
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumtu. miseriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.
Age, age nunc iam experiamur porro contra, ecquid ego possiem,
Blande dicere aut benigne facere, quando huc provocat.
Ego quoque a meis me amari et magni pendi postulo.
Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.
Deerit: id mea minume refert, qui sum natu maxumus.

Nunc iam) Sic l. Bemb. Al. sine *iam*. Sed utrumq. *nunc iam* nec a more Terentii nec animo Demeae mutati concitato est alienum.

Experiamur) Al. *experiar*.

Huc) Al. *hoc* pro *huc*.

Posteriores) Par. suppl. *partes*. Id. in marg. exhib. lection. *posteriorem*. Al. *posterioris*.

quidem Demea fratri exprobravit, supra 3, 13.

20. *Illum ut viv. opt.*) « Σύλληψις. Nam sic vett. dicebant. Nos vero dicimus, illi optant, non *illum*.» DON. Sed Donatum verisimile est, ille scripsisse pro illi; quum praeter alios Pareus explicat: «Ille *ut vivat*.» Andr. III, 2, 23, ubi nota. *Meam mort. expect.* Cf. I, 2, 29.

21. *Ita*) Pro itaque. *Fecit suos*, sibi obstrinxit, conciliavit. *Suos*. Hoc enim eo animo notatur, quo *tuus*, in Andr. V, 6, 12.

22. *Paulo sumptu*) Contra idem dixerat supra I, 2, 54.

23. *Exper.*) « Magis comice pluraliter *experiamur* dixit, quam si diceret, experiar.» DONAT.

24. *Blande dicere ac etc.*) H. e. humaniorem esse ac liberaliorem, quam antea, et verbis et factis. Ita Liv. I, 22: « excepti legati — *blande ac benigne*.» *Huc*, ad hanc rem sive contentionem, uter nostrum superior sit. *Provocat*. Micio scilicet.

26. *Non poster. fer.*) Pro primus in his ero.

27. *Deerit*) Per ellipsin, pro si *deerit*, sc. facultas, patrimonium. Redit ad ingenium Demea. *Qui sum natu maxim.* Hoc per euphemism. dicit, ne odiose loquatur: qui sum propior morti. Haud fere aliter Cic. p. Coel. 16: « — mihi sat est qui aetatis quod reliquum est oblectem meae.» *Natu maximus*. Hic superlativus gradus Sanctium offendit, de duobus tantum fratrib. cogitantem; vid. Min. II, 11, ubi isd. accumulatis exemplis probatum hoc ostendere studet. Sed errat vir doctus, siquidem verba, *qui sum natu maxim.* ad diction. illam, *a meis*, vs. 25 potius referri videantur.

ACTVS V, SCENA 5

SYRVS. DEMEA

SYRVS

Heus, Demea, rogat frater, ne abeas longius.

DEMEA

(*vultu ac voce quam potest blandissima*).

Quis homo? o Syre noster! salve. quid fit? quid agitur?

SYRVS

Recte.

DEMEA

(*ad spectatores*)

Optume'st. iam nunc haec tria primum addidi
Praeter naturam: o noster! quid fit? quid agitur?
Servum haud illiberalem praebes te; et tibi

«Hic ostendit Poëta, quam absurde blandus conetur esse, qui non soleat: et quam immodica sit repentina largitas, ubi animus a parcitate nimia in contrarium vitium profusionis excurrerit.» DONAT.

1. *Heus, Demea* etc.) En Syrus, qui crapulam nunc demum edormivisse videtur; cf. supra 2, fin. *Abeas long.* Cf. Eun. IV, 2, 5.

2. (*Quis homo?*) Plenius in Andr. II, 2, 7. *O Syre noster* etc. Acerbe magis, quam blande, Demea imitatur salutationem Syri, quae supra est, 1, 6.

3. *Iam nunc haec* etc.) «Est vero omnis scenae elegantia in iis, quae secum Demea loquitur.» WEST.

4. *Praet. natur.*) «Expressit mores, non voluntates.» EVGR.

5. *Serv. haud illiberal.*) Cf. Andr. I, 1, 11. *Tibi Lub. benefax.* Plaut. Trin. II, 2, 47: «*Bene* volo ego illi *facere.*» *Lubens*, ex animo.

Lubens benefaxim.

SYRVS

Gratiam habeo.

DEMEA

Atqui, Syre,

Hoc verum 'st, et ipsa re experiere propediem.

Benefaxim) Haec verba repetit Demea infra 6, 8, adversus alterum servum Getam.
Verum 'st) I. *esse* pro *est*.
Ipsa) Vocis *ipsa* priorem syllab. Be. corripit, ut versum sustentet.

6. *Atqui*) Abundanter.

7. *Hoc verum est*) « Quasi falsum fuerit illud quod iurgabat. » DONAT.

ACTVS V, SCENA 6

GETA. DEMEA

GETA

Hera, ego huc ad hos proviso, quam mox virginem Arcessant. sed eccum Demeam, salvus sies.

Hera ego huc) In L. antiq. *Era ego hinc.* Bas. *hunc* pro *huc*.
Proviso) L. antiq. *provisam*.
Sed) I. omitt. *sed* male. Nam *sed eccum* locutio est Comico nostro familiaris, visa adveniente persona.

Demea hac in scena memor personae suae laborat fidem facere; ut credi possit, quam bonus sit.

1. *Hera, ego huc* etc.) Ad heram, quae intus est, loquitur extrema. Nam verisimile est, Getam audivisse Micionem de parandis nuptiis cum Sostrata communicantem, supra 3, ab init. *Ad hos*, Micionem et Aeschin. *Proviso*. « Hoc verb. duas res significat, procedo et video. » DONAT.

2. *Salv. sis*) Ita h. l. prior salutans, sed in Andr. IV, 5, 7, posterior.

DEMEA

O! qui vocare?

GETA

Geta.

DEMEA

Geta, hominem maxumi
Preti te esse hodie iudicavi animo meo:
Nam is mihi profecto est servus spectatus satis,
Cui dominus curae'st, ita uti tibi sensi, Geta.
Et tibi, ob eam rem, si quid usus venerit,
Lubens benefaxim. meditor esse affabilis;
Et bene procedit.

GETA

Bonus es, cum haec existumas.

DEMEA

Paulatim plebem primulum facio meam.

Vocare) V. I. *vocaris.*
Animo meo) C. G. m. colloc. *te an. iud. hod. meo.* Alii aliter.
Spectatus) Par. p. var. *spectandus* perperam. *Spectatum* enim invenerat Demea illum, non demum spectandum.
Vsus) I. C. *usu.*
Meditor) V. I. *secum.*
Primulum) Par. MSS. *primum.* C. G. m. gl. *inprimis.*

3. *O!*) Hac interiectione utimur, ubi et intervallo notos videmus.» DONAT. *Qui vocare*? pro quod tibi nomen est? Senec. ep. 95. *Geta, hominem* etc. Hunc servum fidelem senex supra III, 4 cognoverat, nominis oblitus. *Max. Pret.* Cf. Andr. V, 2, 15.

4. *Animo meo*) «H. e. secundum animi mei sententiam. DONAT.

5. *Spect. sat.*) H. e. bonitatis probatae. Quae formula esse de servo videtur frugi ac libertatem merito.

6. *Tibi*) Sc. dominum seu dominam esse *curae.*

8. *Lubens benefax.*) Conf. supra V, 6. Propositi memor quidem repetit dicta, sed ut rusticus sine gratia.

9. *Bene proced.*) Q. d. ex voto succedit. *Bonus es.* Notat Barthius Adv. VII, 14: «Latina consuetudine quum gratum quis alieni quid dixisset, *bonus es*, vice alicuius gratiarum actionis responsum.»

10. *Paul. pleb. prim. fac. m.*) «Videtur respicere prensationes ambitiosorum candidatorum.» WEST. *Primul.* Cf. III, 1, 2. *Facio meam*; cf. supra IV, 21, not. Atque Ovid. A. A. II, 259, ead. formula: «*Fac plebem*, mihi crede, *tuam.*»

ACTVS V, SCENA 7

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA

AESCHINVS

(*secum*)

Occidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere; in apparando consumunt diem.

DEMEA

Quid agitur, Aeschine?

AESCHINVS

Ehem, pater mi, tu hic eras?

DEMEA

Tuus hercle vero et animo et natura pater,
Qui te amat plus quam hosce oculos. sed cur non domum

Occidunt) V. I. *paventes.*

Quidem) L. Bemb. *equidem.* Sed bene monet Be. etiam ultra Augusti seculum perdurasse morem, τὸ *equidem* nonnisi primae personae iungendi. Supra IV, 5, 7.

Sanctas) V. I. *religiosas.*

Apparando) V. I. *totum hoc.*

« Adolescens et Demea inter se affabiles imaginem praebent, et quam dulcis sit iuniorib. assentatio, et quam ingrata censura. » DONAT.

1, 2. *Occidunt me q. dum* etc.) « Erant mores, uti quum nuptiae agerentur, symphonici canerent. Verum adolescens cupidus nuptiarum, et volens ducere uxorem, contemnit illam religionem in nuptiis suis. » EVGR. *Occid. me*, gravant me, fatigant. Cf. Andr. IV, 1, 36. *In appar.* Cf. sup. 3, 1.

3. *Quid agitur?*) Hoc tenet Demea, blandimentorum suorum haud immemor. Supra 5, 4. *Ehem pater.* Non sine consternatione Aeschinus respondet, sed blande addit *mi.*

5. *Hosce ocul.*) Cum gestu.

Vxorem arcessis?

AESCHINVS

Cupio, verum hoc mihi morae'st
Tibicina, et hymenaeum qui cantent.

DEMEA

Eho!
Vin' tu huic seni auscultare?

AESCHINVS

Quid?

DEMEA

Missa haec face,
Hymenaeum, turbas, lampadas, tibicinas,
Atque hanc in horto maceriam iube dirui,
Quantum potest; hac transfer; unam fac domum,
Traduce et matrem et familiam omnem ad nos.

AESCHINVS

Placet,

Vxorem) C. G. m. quaeso.

Morae 'st) Sic l. Vatic. « Subscript. est postea diphthongo, *a;* quam prius esset *mora 'st.* » Fa. Supra IV, 5, 78.

Cantent) Var. *canat. cantitet.*

Turbas) L. antiq. *turbam.*

Domum) C. G. m. gl. *fratris mei Micionis et Sostratae diruta maceria quae in medio erat.*

Traduce) Mu. ed. *Transduce.*

7. *Tibic.*) A. Gellius I, 11: «Halyattes, rex Lydiae, ait, feminas *tibicinas* in exercitu habuit.» *Hymenaeum* sc. carmen.

8. *Visne tu* etc.) «Contempsit se ipsum dicendo, *huic seni*, ceterum laetissimo vultu dicit. DONAT.»

9. *Hymen.*) *Hymenaeum* quidam Liberi et Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit. Conf. prae ceteris Catull. c. nupt. 60, 3; et Theocr. Id. XVIII, 58: «Ὑμὰν, ὦ Ὑμέναιε, γάμῳ ἐπὶ τῷδε χαρείης. Hymen, o Hymenaee, nuptiis hisce gaudeas.» Add. Apulei. Met. IV: «Domus tota lauris obsita, taedis lucida, constrepebat *Hymenaeum.*» Virg. A. VII, 398. *Turbas*; cf. Andr. II. 2, 28, not. *Lampad.* «His utebantur in nova nupta domum ducenda. Scilicet qui faces hasce praeferebant, δᾳδοῦχοι dicti.» WESTERHOV. Observat etiam Donat.: «Bene totum pluraliter: at qui reprehendit sic multa.» Huiusmodi nuptt. apparat. vid. Ovid. Met. IV, 757 etc.

10. *In horto macer. dirui*) Itid. Liv. XLV, 6: «Rex ipse nocte media, per porticum aedium *in hortum* atque inde *maceriam* aegre transgressus, ad mare pervenit.»

11. *Vnam fac. dom.*) Cic. Amic. 27: «*Vna domus*, idem victus etc.

Pater lepidissime.

DEMEA

(*ad spectatores*)

Euge, iam lepidus vocor.
Fratri aedes fient perviae. turbam domum
Adducet, sumtum admittet; multa. quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret ille Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire ac facere?

SYRUS

Quid ergo?

DEMEA

Dirue. (*Syrus abit.*)
Tu illas abi et traduce.

GETA

Di tibi, Demea,
Benefaciant, cum te video nostrae familiae

Admittet) L. antiq. *amitt.* Mira est quam Schmieder edid. praepositio *ad*, ut sit, *ad sumt. admitt.*

Mea) V. I. *refert.*

Iube) Id. *o Aeschine.*

Ille) Ita l. antiq. In plerisq. *illi.* Quod vero respuit Donat. incertus, cui? an Aeschino? an Syro? an lenoni? an Ctesiphoni?

Babylo) C. G. m. *Babillo* c. schol. *servus meus.*

Quid ergo) Var. *quid ego*, *quid ago*, *quid agam.*

Illas) Bi. *illac*, invitis Codd.

14. *Perviae*) *Diruta maceria* scil. *Turb. dom. Abduc.* Invidiose loquitur, significans Sostratam cum filia, et familiam omnem traducendam. *Admittet*, conceder, sustinebit. *Multa.* Rhenius suppl. «alia incommoda fient.»

16. *Ineo gratiam*) «Amicos comparó.» DONAT. *Iube.* «Insultantia est verb. ut age; et de absente loquentis tanq. de praesente.

17. *Dinumer. ille*) Cf. supra III, 3, 15. *Babylo.* Haec vox ingenia sane interpretum varie et legentium et explicantium acuit atque vexavit. Sed equid. praetereo ceteros, et unum Bentl. sequor, cui Babylo sive Babylonius pro prodigo valet; quia Medi ac Persae tum omnium ditissimi et luxuriosissimi esse viderentur. Proinde senex alludit ironice ad prodigentiam putatam Micionis. *Viginti minas.* Quas quidem Micio solverat pro psaltria; cf. IV, 7, 24, 25.

18. *Dirue*) Maceriam; conf. supra vs. 10.

19. *Tu illas abi* etc.) Traiectio verbor. pro *Tu abi et illas traduce.* *Di tibi benefac.* Formula precandi.

Tam ex animo factum velle.

DEMEA

Dignos arbitror.

(*dimisit et hunc; inde ad filium se convertit*)

Quid ais tu?

AESCHINVS

Sic opinor.

DEMEA

Multo rectiu'st,

Quam illam puerperam hac nunc duci per viam

Aegrotam.

AESCHINVS

Nil enim vidi melius, mi pater.

DEMEA

Sic soleo. sed eccum, Micio egreditur foras.

Hac) Sic Be. ex Codd. s. concinnius quam *huc*, quod vulg. est. Nam voce *hac* significatur per scenam, quae ipsa est platea.

21. *Dignos arbitr.* «Multa desunt, et vos, et esse et qui fiant.» DONAT. 22. *Multo rectius est*) Id scilicet, puerperam maceria diruta in domum Micionis transferri; vs. 25. *Sic soleo* «sc. dare bonum consilium.» SCHOL.

ACTVS V, SCENA 8

MICIO. DEMEA. AESCHINVS

MICIO

(*ad Aeschinum*)
Iubet frater? ubi is est? (*conspecto Demea*) tune iubes hoc, Demea?

DEMEA

Ego vero iubeo, et hac re et aliis omnibus
Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuvare, adiungere.

AESCHINVS

Ita quaeso, pater.

MICIO

Haud aliter censeo.

DEMEA

Immo hercle ita nobis decet.

Frater) V. l. *dirui maceriam.*
Et) L. antiq. *in*. Non hab. Codd. Fa.

« Haec scena deliberantis personam tenet. Deliberat enim Micio, an provecta aetate ducat uxorem, ac primum videt dirui maceriam, quaerit causas. Responsio est: Iubet frater. » EVGR.

1. *Iub. frat.*) Cf. 7, 18. « Apparet Micionem dixisse, cur diruis? Syrum respondisse: Quia hoc *iubet frater* tuus. » DONAT.

2. *Vero*) Affirmantis. *Hac re.* Primum ut transferatur puerpera; cf. 7, 11.

3. *Quam maxume* etc.) « Quod antiq. pertinet ad matrem puellae, uti Micio ducat uxorem. » EVGR.

4. *Col. adiuv. adiung.*) *Colere* Donat. refert ad nurum, *adiuvare* ad Hegion. *Adiung.* ad Sostratam. *Ita quaeso.* Blande rogantis vel consentientis. Heaut. III, 1, 93.

5. *Haud alit. cens.*) Affirmat co-

Primum huius uxori est mater.

MICIO

Est. quid postea?

DEMEA

Proba et modesta.

MICIO

Ita aiunt.

DEMEA

Natu grandior.

MICIO

Scio.

DEMEA

Parere iam diu haec per annos non potest;
Nec qui eam respiciat, quisquam est; sola est.

MICIO

(*secum*)

Quam hic rem agit?

DEMEA

(*ad Micionem*)

Hanc te aequum est ducere, (*ad Aesch.*) et te operam, ut fiat, dare.

MICIO

Me ducere autem?

DEMEA

Te.

MICIO

Me?

Vxori) Sic nn. C. Be. recte. Vulg. *uxoris*.
Mater) V. I. *Sostrata*.
Respiciat) MSS. Pall. *recipiat*.

mice, nesciens se ipsum spectari. *Nob. decet*; cf. supra III, 4, 45, not.

7. *Ita aiunt*) «Hoc ita respondet, quasi dicat: Sed quid mea?» DONAT. *Natu grandior*. Ph. II, 3, 15. Qui *natu* grandis est, plures annos habere putatur, quam qui aetate provectus. Sic Cic. Senect. 4.

8. *Parere iam diu* etc.) Recte ita: ne contra filios nuptias suadeat, coheredum respectu. *Per annos*; conf. Eun. I, 2, 33.

9. *Qui eam respic.*) H. e. curam eius gerat. Supra III, 2, 55. *Quam hic rem ag.* Eun. IV, 7, 13. Nescio quid *hic* sibi velit.

11. *Me duc. autem?*) Sic instantium interrogationes ac responsiones

DEMEA

Te inquam.

MICIO

Ineptis.

DEMEA

Si tu sis homo,
Hic faciat.

AESCHINVS

Mi pater.

MICIO

Quid? tu autem huic, asine, auscultas?

DEMEA

Nihil agis:
Fieri aliter non potest.

MICIO

Deliras.

AESCHINVS

Sine te exorem, mi pater.

MICIO

Insanis? aufer.

DEMEA

Age, da veniam filio.

MICIO

Satin' sanus es? ego
Novus maritus anno demum quinto et sexagesimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?

Homo) V. I. *vertit se ad Aeschinum.*
Faciat) L. antiq. *faciet.*
Aufer) C. G. m. et Bru. C. e. non hab. *aufer*. Al. add. *te*.
Mihi) V. I. *ut hoc faciam.*

deinceps. Hec. II, 1, 17; V, 4, 7. *Autem*; cf. Eun. III, 2, 22. *Si tu sis homo.* « Formula leviter reprehendendi. » WEST.

12. *Hic faciat*) « Si etiam cedas ad id quod cupio, continuo consentiat pater. » EVGR. *Asine.* « Aptum convicium grandi et fatuo. » DONAT. *Nih. agis*, inanem operam pendis.

14. *Auf.*) Hoc id. plene Ph. III, 3, 26, ubi nota. *Ego Nov. marit.* « Apud Menandrum senex de nuptiis non gravatur. Ergo Terentius εὑρητικῶς. » DONAT.

16. *Decrepit.*) *Decrepitus* dicitur etiam eunuchus in Eun. II, 1, fin. ut appareat, utrumq. et istum et Sostratam, h. l. significari vi procreandi

AESCHINVS

Fac; promisi ego illis.

MICIO

Promisti autem? de te largitor, puer.

DEMEA

Age, quid, si quid te maius oret?

MICIO

Quasi non hoc sit maxumum.

DEMEA

Da veniam.

AESCHINVS

Ne gravare.

DEMEA

Fac, promitte.

MICIO

Non omittitis?

AESCHINVS

Non, nisi te exorem.

MICIO

Vis est haec quidem.

DEMEA

Age, prolixe, Micio.

Illis) Id. *matri et filiae.*;
Te) Al. *sis.*
Gravare) L. antiq. *gravere.*;
Omittitis) Id. *omittis.*
Te) I. bab. *rem*, non *te.*
Vis) V. L. *violentiam quam agis.*

destitutos. Verum praetereo quas varias huius vocis Donat. attulit significationes. *Auctores mihi*, h. e. suasores. Plaut. Pseud. I, 3, 2: «Quid mihi es auctor, huic ut mittam?»

17. *Fac.*) Supp. hoc. Sic Plaut. Aul. II, 1, 30: «eia hoc *face.*» *Promisti* pro promisisti. *Largitor*, «verb. est imperativi modi, fut. temp.» DONAT. *De te*, de tuo scilicet, quod in tua potestate est, non de alieno. Bene *largiri* in eum, qui iusto facilior fuerit puellae coniunctionem suam pollicendo. *Puer.* Aut blanda obiurgatio est, aut paulo stomachantis.

18. *Quid, si quid te mai. or.*) Formula persuadendi. Cuius quidem vestigium West. nusquam nisi a sacris litt. petivit, 2 Reg. V, 13.

19. *Promitte*) Sc. te ducturum. *Non omittitis.* Altrinsecus agentium, fatigantiumq. verba atque instantiam propulsaturus est Micio.

20. *Non*) Sc. omitto. *Vis est haec qu.* Formula videtur eorum, qui vehementius premuntur vel vi externa

MICIO

Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea
Videtur, si vos tantopere vultis, fiat.

AESCHINVS

Bene facis.
Merito te amo.

DEMEA

(*secum*)
Verum quid ego dicam, hoc cum fit quod volo?

MICIO

Quid nunc? quid restat?

DEMEA

Hegio his est cognatus proxumus,
Adfinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

MICIO

Quid facere?

DEMEA

Agelli est hic sub urbe paulum, quod locitas foras.

Videtur) L. antiq. *Videatur*. Sed praestat indicativ. mod. quem amat Noster post *Etsi*.

Merito te amo) Concitatiora haec verba, *Merito te amo*, Be. nescio cur seni tribuit, nec potius iuveni, ut vulgo.

Cum fit) Douat. leg. *confit*. Bi. *confice*, nescio unde.

Quid) Al. *quod* mendose. Ceterum hanc Micionis notavi orationem cum Be.

Cognatus) I. *agnatus*; male.

Foras) Al. *foris*.

vel verbis vel oratione. Sueton. Caes. 82. It. Plaut. Capt. III, 5, 92. *Age prolixe*, h. e. benigne, liberaliter. Cic. Fam. VII, 5.

21. *Etsi hoc*) Sc. ducere uxorem. *Prav. inept. absurd*. Haec singula Donat. more suo distinxit.

22. *Fiat*) Sic solent Terentii personae vel concedere vel consentire. Donat. hic quaestionem movet, cur non de voluntate etiam Sostratae agatur, ac simul causas tacitae huius rei addit.

23. *Merito te amo*) Haec approbandi formula Eun. I, 2, 106.

24. *Quid nunc? quid restat?*) Hanc utramq. interrogation. Bentl. commodius dat Micioni, non Demeae, quod vulgo fit. *Quid rest*. Ph. V, 5, 3. *Cogant. prox*. Cf. supra III, 4, 9, 38.

25. *Adfin.*) « Recte: nam uxoris cognati marito affines sunt. » DONATVS. *Pauper*; cf. III, 4, 50. *Bene nos* etc. Meminit superiorum; cf. III, 4, 43 etc.

26. *Agell.*) Sic *agellus* Corn. Nep. Phoc. I, 4, de tenui possessione.

Huic demus, qui fruatur.

MICIO

Paulum id autem est?

DEMEA

Si multum 'st, tamen
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, recte datur.
Postremo nunc meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene et sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus. hanc maculam nos decet
Effugere. dictum est vere, et re ipsa fieri oportet.

MICIO

Quid istic? dabitur, quandoquidem hic vult.

AESCHINVS

Mi pater!

Multum 'st) Al. *sit* pro *est* contra morem Terentii.
Nunc) Be. ed. *nunc* pro *non* vulg. ex C. Reg. probe. Quam vocem antea Palmer. ex coniectura dederat.
Attenti) MS. Pal. 3, *avidi*. Eun. I, 2, 51. At vero gloss. sapit; cf. supra 3, 48.
Oportet) Bē. add. *Micio*, a blandiente Demea non alienum.
Quandoquidem hic vult) Al. *dabitur quidem, quando hic vult.*

27. *Qui*) Par. «quo agro.» Nisi *qui* potius pro nominativo sumatur; siquid. West. verba: *Huic d. qui* etc. explic. «usu fructuarium constituamus, ut annuos fructus percipiat etc. agro ipso manente nostro.» *Si* pro etsi; ut saepe ap. Comicos. *Paul. id.* Aliter sentit quam loquitur. Quod ita esse patet ex sequentibus. *Autem*; cf. Eun. III, 2, 22, not.

28. *Faciund. est*) Itid. isdem supra 3, 54. *Recte datur*, bene collocatur sc. agellus.

29. *Meum ill. verb. facio* etc.) Supra 4, 21, et 6, 10. Explic. Pareus: «Quae tua sententia modo fuit, quum me recte et ordine reprehenderes, eam nunc facio meam, et totid. verbis te moneo.»

30. *Bene et sapient.*) Formulae speciem habet. *Dixti dud.* Nempe supra 3, 47, 48.

32. *Dict. est vere, et re ipsa* etc.) Perstringit molliter Micionem, ut quod dixerit vere, ipse etiam faciat; praesertim quum is vs. 26. *Quid facere?* mirabundus rogavit.

33. *Dabitur*) Sc. agellus subur-

DEMEA

Nunc tu mi es germanus pariter animo ac corpore.

MICIO

Gaudeo.

DEMEA

Suo sibi hunc gladio iugulo.

Animo ac corpore) Sic Be. Vulg. *corp. et an.* Hunc vs. R. non hab. *Sibi*) Abest *sibi*, Par. teste ab uno Codd. Pall. At desideratur a Mu. in proverbio.

banus. *Hic.* Sub. Aeschinus; qui quasi heres aegre id ferat.

34. *Tu mihi es german.*) Plaut. Cas. III, 4, 25: « Amicus *germanum* in modum.»

35. *Suo sibi hunc*) De coniunctione pronominum tali et accumulatione Comicis frequentiori vid. Gesn. Thes. Cf. Ter. Eun. III, 5, 17. *Suo sibi glad. iug.* Proverbialiter dictum in illum, qui dictis suis ipsius revincitur. Erasm. Ch. I. C. I. Add. A. Gell. V, 10, et Cic. de Amicit. 3.

ACTVS V, SCENA 9

SYRVS. DEMEA. MICIO. AESCHINVS

SYRVS

Factum est, quod iussisti, Demea.

DEMEA

Frugi homo es, ego aedepol hodie mea quidem sententia
Iudico Syrum fieri esse aequum liberum.

MICIO

Istunc liberum?
Quodnam ob factum?

DEMEA

Multa.

SYRVS

O noster Demea, aedepol vir bonus es.

Factum est) V. I. *diruta maceria est.*
Iussisti) Al. *iusti.*
Ego) C. G. n. *ergo.*
Multa) I. *ob multa* male. Ellipsis est enim *ob* sermonis quotidiani. Itid. supra 7, 15.
Bonus es) Be. notat, *es* abesse a vett. suis, atque scribend. esse, *bonu 's*, quod sono olim differret a simplici *bonus*. Etiam C. G. m. non hab. *es* in textu, sed supra scriptum.

« Bene sibi nitus videtur Demea fratrem, cuius rei domesticae ut consulat, abigit inde Syrum. Huic autem una cum uxore serva libertatem et aliquantum pecuniae commodatum a Micione impetravit. Expleto sic tandem animo et consilio, haec ipsa aperit; Ctesiphoni filio condonat peccatum et amicam. Laetique abeunt omnes. » BIP.

1. *Fact. est q. iuss.*) Formula a re militari transducta, quum tribunus vel centurio iussus aliquid exsequi, renuntiat id factum imperatori; vid. Casaub. ad Sueton. Tib. 21, *mea q. sent. Iudico.* Κυριολογία.

3. *Ist. liber.*) Interrogatio aegre ferentis, ut sup. 8, 17, 27.

4. *Quodn. ob fact.*) « Iure; ascribi enim causas manumissionis in iure formula est. » WEST.

Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos sedulo:
Docui, monui, bene praecepi semper, quae potui, omnia.

DEMEA

Res apparet. et quidem porro haec, obsonare cum fide,
Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis haec sunt officia.

SYRVS

O lepidum caput!

DEMEA

Postremo, hodie in psaltria hac emunda hic adiutor fuit,
Hic curavit. prodesse aequum 'st; alii meliores erunt.

Haec) V. I. *docuisti.*
De die) Al. *de die in diem.*
Emunda) V. I. « pro *emenda.*»

5. *Ego ist. vobis* etc.) Cf. V, 1, 5, not. Coiusmodi vero monera foerint paedagogorum vid. Claudii Tract. de Paedagog. et Notricib. Atque haec monera Syrus pro meritis annumerat domino.

7. *Res appar.*) I. e. *Res* ipsa declarat. Demea per ironiam loquitur. *Obson. c. fide.* Hanc distinctionem ego numerosiorem esse potarim, quam, quae West. est aliorumque, *cum fide scort. adduc.* Est aotem *obson. cum fide*, empta in foro ac macello fideliter domum referre.

8. *Scort. adhuc*) Vt bic psaltriam. *Appar. d. d. conv.*, « i. e. repente, nec ante praedictum, nec pridie constitutum. DONAT. *De die* sc. medio. Itid. Hor. Sat. II, 8, 3: « *de* medio potare *die.*»

9. *Non mediocris* etc.) Subridentem haec dixisse Demeam, argumento sunt Syri verba, quae sequuntur.» WEST.

10. *In psaltr. h. em.*) Vtrum hoc in Syrum dicat iocose, an magis in Micionem, qui raptum psaltriae laudasset, dubitari potest. *H. adiut. f.* « *Adiutores* in re bona; in mala impulsores dicontur. » ZEVN.

11. *Prodesse aequ. est*) Significat, *aequum* esse id quod operam Aeschino navarit, *prodesse* Syro. *Alii melior. erunt.* Sensus: « Alii servi, ubi videbunt, Syrum libertate donari, et ex virtutib. suis ornari, ead. spe ducti *meliores erunt.*» WEST.

Denique hic volt fieri.

MICIO

Vin' tu hoc fieri?

AESCHINVS

Cupio.

MICIO

Si quidem
Tu vis, Syre, eho accede huc ad me: liber esto.

SYRVS

Bene facis.
Omnibus gratiam habeo, et seorsum tibi praeterea, Demea.

DEMEA

Gaudeo.

AESCHINVS

Et ego.

SYRVS

Credo. utinam hoc perpetuum fiat gaudium:
Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam.

DEMEA

Optumam quidem mulierem.

SYRVS

Et quidem tuo nepoti huius filio

Omnibus) Id. *vobis.*
Phrygiam) Id. *proprium nomen uxoris Syri.*
Mecum) Al. omitt. *mecum* contra morem Terentii.
Nepoti) C. G. m. gl. *recens nato.*

12. *Deniq. h. v. fieri*) « Ne videretur heredi invidere, quod manumitteret servum. Deniq. vult filius fieri liberum servum. Qua re confirmata liber conficitur. » EVGR.

13. *Syro, eho accede h. ad me*) « Haec audiens Syrus adsilit. Vnde continuo Micio, *liber esto*, inquit. » WEST. Accedit quod Fabrini, Minelli al. de ritu solemni manumissionis adduut, ut servus ab hero circumagatur, ut manus capiti eius imponantur, ut colaphus ei impingatur et ipse manu emittatur, his verbis, *liber esto.*

15. *Gaudeo A. et ego*) Gratulantium Syro haec verba sunt; quibus de more ille, *credo*, respondet. » DONAT. Andr. V, 4, 36. *Perpetuum*, « solidum, integrum, quale esse non poterat, Syro libero, Phrygia non libera. » WEST.

17. *Optumam*) Sic mutatus Demea omnia laudat. *Tuo nep. prima manum*

Hodie prima mammam dedit haec.

DEMEA

Hercle vero serio,
Si quidem prima dedit, haud dubium, quin emitti aequum siet.

MICIO

Ob eam rem?

DEMEA

Ob eam: postremo a me argentum, quanti est, sumito.

SYRUS

Di tibi, Demea, omnia omnes semper optata offerant.

MICIO

Syre, processisti hodie pulchre.

DEMEA

Si quidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum prae manu

Prima) Fa. *primam* ex aliquot l. s. Sed placet recepta lect. e Be. Codd.
Emitti) V. l. *manu mitti, et est verbum iuris.*
Eam) l. add. *rem*, imperite. Nam ellipsis est similis supra II, 4, 19.
Demea) L. antiq. *oro*. Delet Fa. quod nec ull. l. s. nec Donat. habeat, et quod versum corrumpat.
Pulchre) V. l. *in omnib. tuis factis quia tu et tua uxor libertate frui promeruistis.*
Paulum) Al. *paululum.*

ded. Cf. Plaut. Truc. II, 5, 1: «Puero isti *date mammam.*» En vero meritum tale nutricis ipso ab Alexandro rege recognitum, Curt. VIII, 2. Nec minus add. Plaut. Men. Prol. 19, 20: «— mater quae *mammam dabat*, Neq. adeo mater ipsa, quae illos pepererat.»

18. *Hodie*) Par. not.: «*Hodie* comice abundat.» *Hercle v. serio.* Adverbia sunt confirmantia, παρέλκον.» DONAT.

19. *Prima dedit*) «Ridiculum meritum; quasi infantis nepotis gratia illa accipiat libertatem.» EUGR.

20. *Ob eam rem?*) Invitus adducitur Micio, ut consentiat. *Quanti est.* «H. e. quanti tibi aestimatur Phrygia.» WEST. *Sumito*, accipito. Heaut. III, 1, 56. Solebat enim hero servi, qui libertate donaretur, pretium solvi ab eo, qui illum in libertatem postulabat. Atque ita occasionem nactus Demea Micioni pretium reddere videbatur, quod is pro psaltria numeraverat, ne ipse videretur emisse amicam filio.

21. *Di tibi omnia* etc.) Formula bene precandi. Plaut. Asin. I, 1, 32.

23. *Tu tuum offic. fac.*) «Hoc est

Dederis, unde utatur; reddet tibi cito.

MICIO

Istoc vilius.

AESCHINVS

Frugi homo est.

SYRVS

Reddam hercle, da modo.

AESCHINVS

Age, pater.

MICIO

Post consulam.

DEMEA

Faciet.

SYRVS

O vir optume.

AESCHINVS

O pater mi festivissime!

MICIO

Quid istuc? quae res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quae istaec subita est largitas?

DEMEA

Dicam tibi:

Vtatur) V. I. *ducat vitam.*

Vilius) C. G. m. *levius.* Quam lection. nusquam alibi inveuio.

O pater mi) « Laborat hic vers. nisi legatur, o *pat. mi*, ut in Vict. collocatur. » Fa. In l. antiq. o *mi pat.*

Prolubium) L. antiq. *proluvium.* Quod Par. defendit. At Fa. *prolub.* In C. G. m. sup. script. *largitas.*

patroni, ut libertum non deseras, sed ut alas manumissum. » DONAT. Vid. Plaut. Curc. IV, 3, 15. *Prae manu.* « Comica formula ead. cum illa: in mundo, in promptu. » Par. Lexic. Plaut.

24. *Vnde utatur*) Conf. 8, 27. *Vtatur*, vivat. Inde *usura* vita dicitur, Cic. in Catil. I, 12: « Vnius *usuram* horae gladiatori isti ad vivend. non dedisset. » *Istoc vilius.* « Negatio est floccipendentis, cum ellipsi, quicquam. » DONAT. *Istoc* ablativus est, cuius vis exprimitur in demonstratione summi digiti magis, quam voce ipsa. Significat: Nihil prorsus.

25. *Post. consulam*) « Formula blande negantis. » WEST.

26. *Faciet*) Par. in marg. « o Syre. » *O vir. opt.* Par. non recte supplet « Demea. » Sed Micio subaudiatur, quem una omnes aggrediuntur. *Festiviss.* Superlativ. comicus. « *Festivitas* in blanditiis amantum. » Par. Lexic.

27. *mor. mut. t.*) Bene, *mores mutavit*, non naturam.

28. *Prolub.*) Sic metaphorice Gell.

Vt id ostenderem, quod te isti facilem et festivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex aequo et bono;
Sed ex assentando atque indulgendo et largiendo, Micio.
Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisa, Aeschine, est,
Quia non iusta iniusta prorsus omnia omnino obsequor;
Missa facio: effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed si id vultis potius, quae vos propter adolescentiam

Quod) MS. Par. *tam.*

Ex) Al. omitt. *ex.*

Iusta) Bru. C. e. *ista* pro *iusta.* Itid. in C. G. m. sed in loco, ut mihi quidem videtur, deraso. Est autem *iusta iniusta* Terentii more, ut *recta prava*, Ph. V, 2, 6.

Emite) Quid. MSS. *emittite.*

II, 24: «proluere pecuniam.» *Quae istaec.* Par. add. «immoderata et effusa.» *Subit. largit.* Eod. fere modo canis ad furem, Phaedr. I, 23, 7: «ista *subita* benignitas.»

29. *Quod*) H. e. propter *quod.* Eun. III, 5, 10. *Isti*, filii nostri ac servi. *Facil. et festiv.* Huc repetenda est scena 4, ubi Demea vitam fratris ac suam ipsius serio secum perpensitavit.

30. *Ex vera vita*) Cf. Heaut. I, 1, 102, nota. *Ex aequo.* Cic. Verr. II, 15: «*aequo* iure, h. e. quo iudex nihil adversarii gratia faciat.» ERN.

31. *Assentando*) Conf. Eun. II, 2, 22. *Indulg.* Heaut. IV, 8, 21. Omnino autem mores et vitam assentatoriam notat.

32. *Vobis*) Apostrophe ad filios. «Bene in postremo dignitas personae huius servata est, ut non perpetuo commutata videretur.» DONAT.

33. *Iusta iniusta*) Cf. Ovid. Met. II, 227: «*iniustaque iusta.* Graecorum item est, καὶ δίκαια κἄδικα. Sic Liv. I, 24: «prima postrema.» Et Ter. Ph. III, 3, 23: «*bona mala.*» *Obsequor.* Itid. Ph. I, 2, 29. «Quia non aequaliter et *iusta* et *iniusta* persequor.» EVGR.

34. *Missa fac.*) Vid. Ind. *Effund. emite, fac.* Sic per asyndet. uti Andr. II, 1, 34. «*Effundite* ad Aeschin. pertinet; *emite* ad Ctesiphonem; *facite* ad omnes.» DONAT.

35. *Sed si id* etc.) Sic solent qui ad alterum propositorum descendunt. Supra III, 4, 46.

Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parum,
Haec reprehendere et corrigere quem, obsecundare in loco;
Ecce me qui id faciam vobis.

AESCHINVS

Tibi, pater, permittimus.
Plus scis, quid opus facto est. sed de fratre quid fiet?

DEMEA

Sino.
Habeat: in istac finem faciat.

MICIO

Istuc recte plaudite.

Quem) Be. *quem* pro *me* vulgo. Probatur. Prius enim, inquit, *me* inepte hic ponitur, si alterum me sequatur.

Obsecundare) Donat. leg. *secundare*. Hoc est, inquit, in melius convertere, vel obsequi.

Habeat) V. I. *psaltriam.*

Istuc recte) Haec verba Micioni tribuenda sunt, ut Donat. adnotat, non Aeschino.

Plaudite) Plusculi MSS. *valete et plaudite*. C. G. ch. invert. *plaud. et val.* C. G. m. *plaudite* omisso et *valete*. Sequitur et hic in utrisq. Gothan. *Calliopius recensui*; vid. Andr. in fine.

36. *Min. videtis*) H. e. intelligitis, cavetis. Cic. ad Q. fr. I, 1: «*minus* sapienter a me provisum.» Verum tenenda sunt *minus*, *magis*, *parum*, quibus sua quaeque *reprehendere*, *corrigere*, *obsecundare* scite et eleganter respondent. *Consulit. parum*, h. e. *parum* consulto agitis.

37. *Repreh. corrig. obsec.*) Haec Donat. perstringit gradatione istac: Qui *reprehendit*, non continuo corrigit; qui *corrigit*, non ilico *secundat*, laetissimum reddit et fidelissimum. *Quem* pro aliquem. Heaut. II, 3, 122. Ita observanda constructio verborum haec est: *si quem vultis haec reprehendere* etc. *quae vos* etc. *ecce me, quid id faciam vobis.*

38. *Faciam*) Cf. Heaut. II, 2, 7, not. *Tibi*, *pat. permitt*, «Noluit Terentius ab amoribus filiorum perpetuo repulsum patrem.» DONAT.

39. *Plus scis*) Par. add. «quam nos.» *De fratre*, Ctesiphone. Ecce hoc quoque fraternitatis, quae vere φιλαδελφία dicatur, documentum.

40. *In ist. fin. fac.*) Similit. Ovid. Met. IV, 258: «Venerisq. modum sibi fecit in illa.» Itid. Propert. I, 12, fin. *Istuc recte*. «Tanquam superiora non recte.» EVGR. Atque hoc ultimum Micio in Demea laudat. Nullus igitur superest, qui dissentiat; sed omnes abeunt laetissimi et consentientes.

HECYRA

HECYRA TERENTII

Acta Ludis Megalensibus (1), Sex. Iul. Caesare, Cn. Cornelio Dolabella Aedilibus curulibus. Non est peracta. Modos fecit Flaccus Claudii. Tibiis paribus (2). Tota Graeca Apollodoru facta est. Acta primo sine prologo. Data secundo, Cn. Octavio, T. Manlio Coss. Relata est L. Aemilio Paulo, Ludis Funebribus. Non est placita. Tertio relata est, Q. Fulvio, L. Marcio Aedilib. Curulibus. Egit L. Ambivius Turpio. Placuit.

(1) MSS. *Romanis.*
(2) In Par. MSS, *parilibus.*

Acta sc. Hecyra. Quae vero semel atque iterum exacta, tertio stetit.

Ludis. Ludos omnino vocabant spectacula, quae a magistratib. in gratiam populi fieri solerent, Diis plerumq. post sacrificia publice consecrata.

Non est peracta. Subaudi, ad finem usque. Nam interrumpebatur prima acta funambuli spectatione; vid. Prolog.

Tibiis. Horatius comparat *tibias* suis temporis tenuiorib. antiquis dicendo: « Tibia non, ut nunc, orichalco vincta, tubaeq. aemula, sed tenuis simplexq. foramine pauco etc. » A. P. vs. 202 seqq. ubi interpres: « *Tibia* veterum tenuis fuit et simplex, id est, veteres simplici musica in scenis usi sunt. »

Apollodoru, gr. *Απολλοδωρου*, pro Apollodori latine.

Tota Graeca Apollod. facta est. Da. vert.: « Elle est toute prise du Grec d'Apollodore. »

Cn. Octavio, *T. Manl. Coss.* Hunc annum notat Da. esse, post Andriam actam, ab V. C. 588.

Relata est, sc. Hecyra, h. e. iterum data.

L. Aemil. Paulo; cf. Didasc. Adelph. Sed quid *L. Aemil. Paulo* h. l. significet, utrum dativo an ablativo casu accipiend. sit, hoc tacent interpretes, neque Da. versione sua explanat. Verum ego suspicor, dativum esse honoris vel inscriptionib. solemnem, ut *L. Aemilio Paulo* sit, pro in honorem L. Aemilii Pauli. Addendum, *Ludis Funebribus.* Patet autem ex Liv. XXXI, 50, ludos funebres in M. Valerii Laevini vita defuncti honorem a filiis eius a. V. C. 552. esse factos.

FABVLAE INTERLOCVTORES

Bacchis, *meretrix*, *amica Pamphili.*
Laches, *senex*, *pater Pamphili.*
Myrrhina, *mater Philumenae.*
Pamphilvs, *filius Lachetis et Sostratae.*
Parmeno, *servus Sostratae.*
Phidippvs, *senex*, *pater Philumenae.*
Philotis, *meretrix.*
Sosia, *servus Pamphili.*
Sostrata, *mater Pamphili.*
Syra, *anus*, *lena.*

PERSONAE MVTAE

Philvmena, *puella*, *nupta Pamphilo.*
Scirtvs, *servulus.*
Nvtrix.
Ancillae *Bacchidis.*

C. SVLPITII (1) APOLLINARIS PERIOCHA

IN TERENTII HECYRAM

Vxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Cuiusque (2) per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicae Bacchidi meretriculae.
Dein profectus in Inbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Vt aegram ad se transfert: revertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non vult. pater incusat Bacchidis
Amorem. dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatae forte agnoscit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

(1) Al. script. *Sulpicii.*
(2) Al. *Eiusque.*

PROLOGVS I.

Hĕcyră ēst hūic nōmēn făbŭlae. haec cŭm dăta ēst
Nŏvă, novum īntērvēnit vĭtium ēt călămĭtas,
Vt neque spectari, neque cognosci potuerit.
Ita populus studio stupidus in funambulo

Prol. I) *Hecyra* ter acta est, primo sine prologo; inde prologi exstant duo, qui a quibusd. in unum parum commode continuantur.

Hecyra) C. G. m. script. *Hechira.*

Nova) Be. add. *ei.* Bo. Corrig. *Novae.* Hoc autem faciunt ambo, ut dativum acquirant verbo *intervenit.* Sed non opus est, opinor, dativo; et si opus, sumendum esset *huic*, quod praecessit.

Calamitas) Metrum illud a Prisciano sic notatum inveni.

« Totus hic Prolog. subtilem conquestionem continet, ob hoc, ne sperte populum neglectae Fabulae reum faciat, et facile revocet in favorem. DONAT.

1. *Hecyra*) Gr. Εκυρὰ ἡ πενθερὰ, socrus. Vnde autem nomen, quia per socrus et soceros pleraq. hic aguntur, vid. praefat. Donati. *Hecyra est huic* etc. Itid. fere Plaut. Mil. II, 1, 8: « Alazon graece *huic nomen* est comoediae. » *Data.* « Dari dicit. fabula, quum agitur; stare, quum placet » DONAT.

2. *Nova novum*) Figura παρονομασία; cf. Ind. *Vitium et calamit.* Vtrumq. ab augurio deductum; vid. Donat. Itaque *vitio* saepe creari consules dicuntur, si quid auspicia adversentur, h. e. si tonet, aut si tonet cum *calamitate* seu grandinet simul. Cic. Phil. II, 32.

3. *Spectari, cognosci*) Illud oculis, hoc animo vel iudicio adiuvante. Andr. Prol. 24, 27.

4. *Ita*) Pro adeo. Sic saepe ab initio periodi ap. Liv. *Stupidus*, « prae admiratione haerens. » WEST. Andr. II, 1, 4. *In funamb.* « Scilicet σχοινοβάται ἐν θαυματοποιοῖς erant olim; vid. Mercurial. Art. Gymnast. III, 5.

Animum occuparat. nunc haec plane est pro nova;
Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum posset vendere.
Alias cognostis eius: quaeso hanc noscite.

Posset) Coniiciebat Be. *posset* esse legendum, quod ipsi libb. aliq. We. teste vere habent. Vulg. *possit*.

Hanc) Vulg. *nunc*. Abest a quibusd.

Noscite) In MSS. We. *cognoscite*.

5. *Anim. occup.*) Cf. Plaut. Pseud. I, 5, 135: « Ne quo *te* ad aliud *occupes* negotium. *Pro nova*. « Quod nimirum data quidem, sed nondum spectata, nedum cognita fuerat. » West.

6. *Et is qui scrips. hanc.*) *Scribere* fabulam vel *facere* Poëtam dici patet ex Andr. Prol. I, 26, et Eun. Prol. 8, 9. *Ob eam rem*. Scilic. quia primo ob funambulum neglecta erat atque contempta.

7. *Iter. referre*) Cf. Prol. II, 21, pro *Iterum* dare. *Vt it. poss. vend.* Hoc *iterum* posterius significat, alio tempore post. *Vendere*. « Noluit Terentius desertam fabulam denuo introduci, quod me desperatione favoris popularis videretur facere, avaritiam suam praetexit, ut secundo eam liceat histrionibus vendere; » vid. Nannii Miscell. lib. XI.

8. *Alias eius*) Sc. comoedias Poëtae.

PROLOGVS II.

Orator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite, exorator sim, eodem ut iure uti senem
Liceat, quo iure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum Poeta scriptura evanesceret.

Venio) MSS. quid. *cum*.
Exorator) R. Steph. Lindenbr. We. edd. *ut*. At vero omittere solet Terentius post verb. *sinere*; nec minus alii, Cic. Ovid. etc.
Sum) Fa. *sim*; per errorem haud dubie typographi.

Hic novus Prologus magna Poëtae arte elaboratus atque compositus est, ut caveretur, ne fabula bis iam exacta tertio reduceretur. Loquitur autem L. Ambivius, histrio eximia tum, ut videbatur, ap. populum existimatione insignis. — Quod vero alter additus est Prologus, de hac re scire licet, factum saepius esse, ut quoties comoedia denuo ageretur, etiam prologus, qui prior temporis praesentis conditioni minus congrueret, alter aptior addi soleret ab auctore comoediae. Vid. Osan. Analect. crit.

1. *Orator*) Qui causam agit Poëtae et comoediae eius apud spectatores, tanq. iudices, *Orator* h. l. iure suo appellatur, *Orator*, vox magnifica; vid. Ernest. Gloss. ad Liv. *Ornatu*, pro apparatu et comitatu. Dac. vert. *sous cet habit de Prologue*.

2. *Sinite exor. sim*) Benevolentiam populi captat spectantis. *Exorat.* Verb. *exorare* Andr. V, 3, 30. « Est autem *exorator*, quum impetraverit; *orator*, dum agit. » Donat. *Eod. i. quo iure*. Ead. repetitionis elegantia Ad. V, 3, 68. *Senem*, sc. me.

4. *Novas qui exactas*) Enallage casuum. Pro *Novae ut*, quas *feci* comoedias, (etsi) exactae (tamen) *invet.* Andr. Prol. 26. *Inveterasc.* « h. e. cognoscerentur et totae perspectarentur, atque adeo fierent veteres comoediae et saepius spectatae. » West. *Exactas*, expulsas. Id quod accidit etiam Caecilii optimis comoediis.

5. *Ne cum Poeta* etc.) « Ne cum obitu ipsius Poëtae etiam poëma interiret. » West.

In his, quas primum Caecilii didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere coepi, ut ab eodem alias discerem
Novas, studiose; ne illum ab studio abducerem.
Perfeci ut spectarentur. ubi sunt cognitae,
Placitae sunt. ita Poetam restitui in locum,
Prope iam remotum iniuria adversarium
Ab studio, atque ab labore, atque arte musica.
Quod si scriptorem sprevissem in praesentia,

Partim) C. G. m. *partem*.

Partim) Ibid. sup. script. lit. *e*, ut sicut prius legatur. Et We. suspicatur, *partim* dixisse Nostrum pro *partem* ἀρχαϊκῶς.

Vix) V. I. *in scena*.

Scenicam) Be. *scaen.* quod antique scriptum defendit. Attamen constat aliunde, η Graec. a Latinis in *e* produci.

Atque) Aliq. libb. *ab*.

Scriptorem) Ita Be. ingeniose pro *scripturam* vulg. Nam in sequentib. vs. item *scriptor* subauditur non *scriptura*. Add. Ph. Prol. 1, 3.

6. *In his quas* etc.) Confirmatio ab exemplis. *Caecilii* sc. veteris poëtae comici celeberrimi; de quo Gell. IV, 20. Et Cicero meminit eiusd. velut notissimi populo romano. Rosc. Am. 16. *Didici*. Discere solebant histriones, ut recitarent.

7. *Exact.*) Fabulae *exigi* dicantur pariter ut Actores. Andr. Prol. fin. *Steti*; cf. Heaut. Prol. 36.

8. *Quia scib. dubiam* etc.) Casum incusando ac morositatem theatri, Hecyram excusat.

9. *Spe incerta*) Etsi *incerta spe*, tamen *certum lab. sustuli*. Est enim antithesis, *incerta certum*.

10. *Easd.*) I. e. exactas. *Ab eod.* sc. Caecilio. *Ab eod.* comice pro eiusdem; cf. Eun. III, 5, 9, not. Sensum ita capio: Quia exactas Caecilii agere coeperam, eo ipso perfeci, ut spectarentur, quas faceret novas.

11. *Ab studio abduc.*) Cf. vs. 17, 19, *deterr.*

13. *Placitae*) Donat. participium notat esse sine verbo. *Poet.* « Non Caecilium dicit, sed *poetam*, ut hoc generaliter populo praestitisse, non uni homini videatur. » DONAT. *Restit. in loc.* Plaut. Ph. Prol. 33: Quem actoris virtus nobis *restituit locum*. » Vbi *locus* pro statu et conditione accipitur.

14. *Adversarium*) Pro adversariorum.

15. *Ab stud. atq. ab lab. atq. arte mus.*) Tria laudantur in Poëta, *studium*, sive ingenii propensio, *labor* sive exercitatio, *ars* ipsa scribendi. *Musica*; cf. Ph. Prol. 17, et Eun. III, 2, 24.

16. *Quod si scriptor. sprev.*) H. e. Quodsi comoedias eius non studiose agere coepissem, secund. vs. 10, 11.

Et in deterrendo voluissem operam sumere,
Vt in otio esset potius quam in negotio;
Deterruissem facile, ne alias scriberet.
Nunc quid petam, mea causa aequo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est; ita eam oppressit calamitas,
Eam calamitatem vestra intelligentia
Sedabit, si erit adiutrix nostrae industriae.
Cum primum eam agere coepi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit exspectatio,
Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum

Pugilum) C. G. m. gl. marg. « *pugili* (pugiles) *erant qui cum cestib. dimicabant.*

Accessit) Be. fing. *accedens.* Non probo.

Strepitus) Pleraeq. Editt. pro *strepit.* hab. cum Donat. studium, quod is interpret. *certamen diversis faventium.*

In praesentia. Explic. de tempore, quum Caecilii fabulae explosae erant ac spretae.

17. *Deterrendo*) Sc. poëtam a scriptura.

18. *In otio in negotio*) Elegantia haec est utrinsq. vocis latina. Est enim *negotium*, i. q. nec *otium*. Et fabularum auctoribus id est negotii, ut populo placeant quas fecerint fabulas. Andr. Prol. 2. Sed *in otio* qui sunt, alios non curant, nec fructum poëmatum suorum proferunt in commune.

20. *Nunc quid* etc.) Redit orator ad causam Terentii, quam pro sua commendat ipsius, dicit, ut defensor. *Aequo animo attend.* Huiusmodi vero commendandi sui causa locutiones vid. in Prologis Andr. 24. Eun. 44. Ph. 24.

21. *Hec. ad vos ref.*) Cf. Prol. I, 7. *Quam mihi.* A persona dicentis. *Per silent.* Silentio in primis opus est ad audiendam vel cognoscend. comoediam.

22. *Oppress. calamit.*) Exclusionem vocat *calamitatem*; cf. Prol. I, 2.

23. *Vestra intellig.*) Scilicet quam cognoveritis actam comoediam. Notetur autem quae inest verbis, *vestra intelligentia nostrae industriae*, concinnitas elegans ac periphrasis, pro vos nobis.

25. *Pugil.*) Par. not. « Quia interludia haec miscebantur fabulae. » Hor. Ep. II, 1, 185 — 86. *Gloria*, qui pro gloria pugnabant. Nam et Curt. IX, 7. *Pugil. nobilis* memoratur, ob eximiam virtut. regi pernotus et gratus: « *pugilum gloria*, i. e. pugiles, ut ap. Graec. βιη Πριαμοιο, pro Πριαμος. » Min.

26. *Eod. access.*) Itid. Cic. Amic. 18: « Addendum *eodem* est, ut etc. » *Exspect. Exspectatio* de re magna et singulari. Nep. Alcib. 6: « Tanta fuit omnium *exspectatio* visendi Alcibiadis, ut etc. »

27. *Comit. convent.*) Comites intelliguntur sine dubio qui assectatores

Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova coepi uti consuetudine,
In experiundo ut essem. refero denuo.
Primo actu placeo, cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores; populus convolat;
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco;
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba non est, otium et silentium est;
Agendi tempus mihi datum est, vobis datur

Foras) V. I. *a scena.*
Tumultuantur) Iunt. Ed. *Tumultuant* antique; vid. Priscian.
Clamant) C. G. m. *et* perperam. Est enim asyndeton.
Locum) V. I. *officium recitandi.*
Non) Be. e Codd. s. *nulla* pro *non.*

sunt pugilum amicos suos in locum certaminis comitantes. *Clamor. mulierum.* Quare mulierum? Sic interrogat quidam; nec id iniuria, quum non liceret mulieribus interesse ludis scenicis, nisi maritorum, in quorum potestate erant, permissu. Vid. Val. Max. VI, 3, 12. Sueton. Aug. 44.

28. *Ante temp.*) « Ante fabulam peractam. » West.

29. *Vet. consuetud.*) Addendum: qua olim usus fueram in Caecilianis comoediis. De quo paulo ante. *Vet. in nova.* Antitheta sunt, quae pertinent ad *ornatum* Prologi, vs. 1.

30. *In exper. ut ess.*) Cf. Heaut. V, 2, 30, *ibi nunc sum*, ubi nota. H. l. ut experirer, an placitura esset Hecyra.

31, 32. *Cum interea rumor* etc.) Simili modo Liv. XLV, 1: « quum in circo ludi fierent, murmur repente populi tota spectacula pervasit: pugnatum in Macedonia, et devictum regem esse. » *Rumor venit*; cf. Phaedr. V, 5, 11. *Datum iri.* « Proprie de ludis et spectaculis. » West. *Gladiatores*, pro ipsum spectaculum gladiatorum. Cic. Fam. X, 32.

33. *Tumult.*) Cf. Plaut. Poen. III, 1, 22: « Non decet *tumultuari.* » *Pugn. de loco.* « Quod nimirum in hoc spectaculo omnes promiscue sederent, quum in theatro distincta essent subsellia ordinum. » West. De hac re cf. Val. Max. II, 4, 2. *Locum.* Allusio facta ad illud, *restitui in locum*, supra vs. 13. Haec hactenus exposuit de turbata Hecyra orator.

35. *Nunc*) Eod. modo supra vs. 20. Declarata causa vel re, ad officium Prologi redit, petens audientiam. *Nunc turba non est* etc. « Et iam sublatae sunt causae quib. sum frequenter exclusus; ad audiendum operam date. » Ever. *Turba non — ot. et. silent.* Haec tria refert Donat. ad superiora totid. vs. 33.

36. *Tempus*) Opportunitas. *Temp. opportunum*, gr. εὐχαιρία; conf. Cic. de Offic. I, 40. Est autem *agendi temp.* cum *otium* et *silent.* est, cessante *turba.*

Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos. facite ut vestra auctoritas
Meae auctoritati fautrix adiutrixque sit.
Si nunquam avare pretium statui arti meae,
Et eum esse quaestum, in animum induxi, maxumum,
Quam maxume servire vestris commodis.
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, et se in vestram commisit fidem,
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
Mea causa causam accipite, et date silentium,
Vt lubeat scribere aliis mihique ut discere
Novas expediat, posthac pretio emtas meo.

Causam) L. antiq. *hanc.* Abest a Bemb.
Aliis) Mu. *aliis* hab. pro dissyllabo. C. G. m. sop. script. *poetis*. Be. ed. *alias* sc. fabulas, vs. 19. Non placet.

37. *Condecor.*) «Quasi et aliquid agat populus, quum spectet.» DON. *Lud. scenic.* «Intelligit fastum ludor. publicorum seu Megalensium etc.» WEST.

38. *Art. music.*) Cf. supra vs. 15, not.

39. *Recid. ad pauc.*) Cf. Liv. IV, 2: «ne Iupiter *sineret*, regiae maiestatis eo *recidere* etc.»

40. *Meae auctorit.*) Quia iam senex est. Inde tamen coniici potest, insignem fuisse histrionem L. Ambivium Turpionem, qui tantum in se fiduciae posuerit. *Auctoritati fautrix*. Constructio est verbalis nominis cum dativo, qualis Eun. V, 8, 22.

41, 42. *Si nunq. avare* etc. *Et eum esse* etc.) Argumenta a personae attributis, quib. se sperat auxilium et favorem populi impetraturum. Partic. *si* ead. significatione, qua in Andr. I, 5, 57. *Arti meae.* Significat artem oratoris, qua is conciliet Poëtae populi favorem. *Quaest.* Turpicula vox re ipsa honestatur, quod in se suscipit, *quam maxime servire* populi *commodis*.

44, 45. *Qui in tutel. meam Stud. suum* etc.) Scilicet quum studium eius labore meo excitarem. *Et se in vestram* etc. Conf. Eun. V, 8, 9, 10. Poëta igitur commendari ab actoris arte ac facundia videbatur.

46. *Ne eum circumv.*) Si forte equid. vix ulla auctoritate ap. vos valerem. *Inique iniqui.* Etiam hic ut alias saepe in simili vel ead. voce ornatus causa ludit.

47. *Mea causa*) Cf. vs. 20. «Scit se optimi meriti esse, et quam frequenter populo placuerit; idcirco propter se dicit audientiam esse comoediae daodam.» EVGR. *Causam* sc. Poëtae. *Accipite* pro suscipite. Sic Plaut. Most. V, 2, 23. Et proprie causidici ac patroni *causam accipere* dicuntur. *Date silent.* «Quasi Fabulae ac Poëtae.» DONAT. Heaut. Prol. 36.

48. *Discere*) Cf. Heaut. Prol. 10.

49. *Pretio meo*) Donat. explic.: «aestimatione a me facta, quantum Aediles darent.» At Pareus credit, Aediles a Poëta, histriones rursus ab Aedilib. emisse Hecyram.

ACTVS I, SCENA I

PHILOTIS. SYRA

PHILOTIS

Pĕr pōl quām pāucōs rĕpĕrĭās mĕrĕtrīcĭbŭs
Fĭdēlēs ēvĕnīre ămātōrēs, Syră.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi!
Quam sancte! ut quivis facile posset credere,
Nunquam illa viva ducturum uxorem domum.

Per Pol.) V. I. *per Deum Polluoem.*

Paucos) Var. *paucis paucos.* Vtrum verius, ipse Donat. dubitat. Sed τὸ *paucis* certe graece dictis Apollodori respondet, ὀλίγαις- ἑταίραισι. Nam ex Apollodoro Graecor. poëta transtulisse fertur Terentius Hecyram suam et Phormionem.

Syra) Sic versus hos Priscianus metro distinxit.

Vxorem) Be. ex Codd. colloc. *uxor. duct.*

« Inducuntur προτατικὰ πρόσωπα, quae personae aut ipsae initium narrationis faciant, aut servum provoceut ad rem omnem enarrandam, e qua seratur fabula. Nam et Philotis et Syra non pertinent ad argumentum fabulae. Hoc autem maluit Terentius, quam aut per Prologum narraret argumentum, aut Deum ex machina induceret loqui. » DONAT.

Philotis) Meretrix, ἀπὸ τοῦ φιλώτας. In quo nomine videtur esse anrium significatio. *Syra*, anus, Syriaci generis mulier.

1. *Per pol quam*) Tmesis, pro *pol perquam pauc.* Itid. Plaut. Cas. II, 6, 18. *Rep. Fidel. amat.* Cf. Andr. III, 1, 2. *Even.* « Non esse, sed *evenire* dixit, ut non rationis, sed casus sit id, quod rarissimum est. » DONAT.

3. *Pamph. iurab.*) Cf. Ad. III, 2, 34.

4. *Quam sancte*) Proprie. *Sanctum* enim est iusiurandum. Infra II, 2, 26.

5. *Illa viva*) Sc. Bacchide.

Hem! duxit.

SYRA

Ergo propterea te sedulo
Et moneo et hortor, ne cuiusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquam nacta sis.

PHILOTIS

Vtin' eximium neminem habeam?

SYRA

Neminem.
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret se, abs te ut blanditiis suis
Quàm minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu, amabo, non contra insidiabere?

PHILOTIS

Tamen pol eandem iniurium est esse omnibus.

Hem) Donat. *En.* L. Vict. *Em.*
Ne) Donat. *te* deesse notat.
Misereat) Fa. probat *misereas* lect. Bembini l.
Quemquam) C. G. m. in marg. *quemquem.*
Se) Al. *sese.*
Eandem) V. L. *similem me.*

6. *Hem*) Cum admiratione maxima. *Ergo.* Qua voce anus pessima animum suum effundit omni indignatione repletum.

7. *Et moneo et hort.*) « *Monemus* consilio, *hortamur* impulsu. » DON.

8. *Quin spol. mut. lac.*) Locus express. ex Plaut. Bacc. V, 1, 8. H. e. omnib. bonis spolies et ad summam inopiam redigas. Munera autem amatoribus expressa *spolia* vocari, id Westerh. probat cumulatis exemplis scriptorum. *Mutil.* «debiles reddas.» EVGRAPH. *Lacer.* Sic Ovid. Her. I, 90, « tuae dilaniantur opes. »

9. *Vtin'*) Pro ut ne. « Apostrophus. » DONAT. *Exim. nem. hab.* pro *neminem* eximam. Subaud. Donat.: « Censes, aut vis, aut mones. »

10. *Scito.*) Sic solet doctior qui est ad rem, excitare sequiorem vel rudiorem.

11. *Ita paret se ut* etc.) Ead. fere constructio Eun. II, 2, 9. *Abs te*, ex te.

12. *Volupt.*) Libidin. vener. Sic Plaut. Truc. II, 6, 38.

13. *Hiscine*), Amatoribus. *Contra insidiab.* H. est par pari referes; uti Eun. III, 1, 55. « *Insidiari* malum est, sed *contra insidiari* iustum. » ZEVN.

14. *Pol.*) Iuramentum mulierum in primis solemne *eand. esse omnib.*, «eod. modo omnes tractare.» *Omnib.* Bip. explic.« in omnes. » Sed pronom. *idem*, Tursellino monente, adsciscit graeco more dativum. Sic it. Cic. Fam. IX, 6: « Erant enim nobis perirati — quod non *idem illi* censuissemus.»

SYRA

Iniurium autem est ulcisci adversarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu, me miseram! cur non aut istaec mihi
Aetas et forma est, aut tibi haec sententia?

Illi) Abest *illi* a l. Bemb. Adest in plerisq. et in C. G. m. item. *Miseram*) V. I. *dico*.

15. *Iniur. aut. est* etc.) « Defendit et haec partem suam, quod asperam meretricem esse desiderat. Dicit enim, non amatores esse, sed *adversarios*, ex hoc quod ad libidin. complendam sine mercede festinant. » EUGR. *Ulcisci advers.* Cf. Ph. V, 8, 69. Quoad sententiam conf. Eun. II, 3, 91 seqq. ubi Chaerea meretricibus idem minatur, quod h. l. Syra amatoribus. « Ceterum recte hoc illa, ut femina, quum vindicta nulli magis delectentur quam feminae, et qui femineos animos gerunt. » FAR.

16. *Qua via*) Quo dato. *Capt. te.* « Translatum a gladiatoribus, eorumq. disciplina, quum alter alteri insidiatur, ad ictum inferendum. » WEST. Itid. Plaut. Amph. II, 2, 189.

17. *Eh. me mis.*) Dolorem exprimit anus deformis, quod huic non poterat de aspera sua persuadere sententia. Nam Bacchis bona inducitur meretrix a Poëta, quum solent aliae esse malignae. Eun. Prol. 37. *Cur non aut istaec m. Aetas* etc. Haec imitatus videtur Horatius Od. IV, 9, 7, 8: « Quae mens est hodie, cur ead. non puero fuit? Vel cur his animis incolumes non redeunt genae? »

18. *Aet. et forma*) Conf. Andr. I, 1, 45.

ACTVS I, SCENA 2

PARMENO. PHILOTIS. SYRA

PARMENO

(ad Scirtum, person. mutam)

Senex si quaeret me, modo isse dicito
Ad portum, percontatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? si quaeret me, uti
Tum dicas; si non quaeret, nullus dixeris,
Alias ut uti possim causa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? unde haec advenit?
Philotis, salve multum.

PHILOTIS

O salve, Parmeno.

Senex) V. I. *Laches.*

Scirte) Gu. *Scyrthe*, quasi duxerit a σκύρθος. Al. *Syre*. C. G. m. *Syra*. Praefero *Scirte*; ut sit σκιρτός salius a σκιρτᾶν.

« In hac scena duae conjecturae sunt: an verae sint nuptiae: et an verisimile sit, abstinere potuisse adolescentem a virgine sibi nuptum tradita. » DONAT.

1. *Senex si qu. me, modo* etc.) « Hoc servus dixit, in scenam de prosceuio respiciens. » DONAT. *Senex*. Magis expressit consuetudinem, dicendo *Senex*, quam si diceret, dominus maior.

2. *Ad portum*) Par. add. Piraeum. *Adventum*, reditum; Cf. vs. 96. Redierat enim Pamphilus ab Imbro insula, quo missus fuerat a patre, ad hereditatem cognati petendam.

3. 4. *Vti Tum dicas.*) Id scilicet, quod modo mandaverat. *Vti* pro ut. Plenius, fac *ut*. *Nullus* pro non, vel minime. Andr. II, 2, 33.

5. *Alias*) Alio tempore. *Causa h. integra*. « Praetextum intelligit et πρόφασιν. » WEST. *Integrum* et in integro esse dicimus, quod adhuc est nostri arbitrii. Ph. I, 3, 22.

6. *Sed vid.*) Itid. Mysis in Andr. IV, 5, 5, 6. *Philotium*. Sic blande per diminutiv. compellat. Nam feminea nomina Graecor. neutro genere solent terminari. *Vnde haec adv.* En causam narrandi!

7. *Salve multum*) Pro *multum* Ad. III, 4, 14, *plurimum*.

SYRA

Salve mecastor, Parmeno.

PARMENO

Et tu aedepol, Syra,
Dic mihi, Philotis, ubi te oblectasti tam diu?

PHILOTIS

Minume equidem me oblectavi, quae cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo.
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.

PARMENO

Aedepol te desiderium Athenarum arbitror,
Philotium cepisse saepe, et te tuum
Consilium contemsisse.

PHILOTIS

Non dici potest,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,
Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine
Agitarem inter vos libere convivium;

Mecastor) V. I. *per meum Castorem.*
Philotis) Mu. *Philoti.*
Hinc) V. I. *ab Athenis.*
Philotium) Id. *Corinthi cum milite degens quem oderat.*
Redeundi) L. Antiq. *et.* Delevit Fa. ex ratione versus.

8. *Salve mecast.*) « Olim salutantes addebant iusiurandum, ut hoc sedulo facere viderentur.» DONAT. *Me.* «Aut adiectio est *me*, et abundat; aut positum pro μὰ syllaba: ut Graeci μὰ τὸν Ἀπόλλωνα dicunt.» DON. Omnino est iusiurandum, *mecastor*, feminis tantum familiare, quum viri, me Hercule, iurant. A. Gell. XI, 6. *Et tu aedep. Syra.* «Irrisit ad *mecastor*, addendo, *aedepol.* Et quod illa Parmeno, ille hic addidit Syra.» DON.

9. *Ubi te oblectasti*) Facete dict. pro ubi fuisti. *Te oblect.* Cf. Ad. II, 4, 20.

10. *Me*) Acutius proferend. ac referend. ad *te* vs. 9.

11. *Corinth.*) Cf. Heaut. I, 1, 44, not. *Inhumaniss.* Cf. Ph. III, 2, 24.

12. *Illum tuli*) Non, cum illo fui, sed *tuli*: adeo non *me oblectavi.* Infra IV, 3, 4.

13, 14. *Te desider. Athenar. cep.*) Cf. infra II, 1, 22.

15. *Consil. contemsisse*) Te poenituisse profectam. Andr. IV, 3, 18.

17. *Antiqua*) Pristina. Ad. III, 3, 88.

18. *Agitar.*) Plus valet frequentativ. verb, quam si diceret, agerem, *Agitar. conviv.* Cf. Plaut. Asin. V, 1, 7: « hoc *agitemus convivium* Vino et sermone suavi. »

Nam illi haud licebat nisi praefinito loqui,
Quae illi placerent.

PARMENO

Haud opinor, commode
Finem statuisse orationi militem.

PHILOTIS

Sed quid hoc negoti est? modo quae narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hac viva posset animum inducere
Vxorem habere.

PARMENO

Habere autem?

PHILOTIS

Eho tu! an non habet?

PARMENO

Habet, sed firmae haec vereor, ut sint nuptiae.

PHILOTIS

Ita Di Deaeque faxint, si in rem est Bacchidis.

Illi) Sic Donat. pro *illic*. Ad. I, 2, 36.
Praefinito) V. L. *tempore*.
Quid) In *quid* elidi *d*, Fa. docet, ut saepe alias.
Haec) Sic Be. Codd. antique pro *hae*.

19. *Praefinito*) Quid suppleatur, aut tempore, aut modo, incertum. Verum Minelli notat, locutionem, *praefinito loqui*, a rethoribus esse petendam, quae significet, ad legem et regulam i. e. adamussim praeceptorum rhetoric. loqui. Sed magis placet West. qui monet eiusmodi leges amicae praefinitas inveniri ap. Plaut. Asin. IV, 1.

20. *Quae illi plac.*) Cf. Eun. II, 2, 57. Egregie notavit Da., ingenia hominum a Poëta perstringi diversorum, militis scilicet, qui non nisi certis terminis sermonem suum circumscribat, et feminae loquacis, quae omnes modestae orationis fines excedat.

21. *Statuisse*) Pro statuere potuisse *orationi*. Subaudio tuae; quod vero gestu magis exprimitur quam voce. Venuste autem ac honeste *orationi* dixit, ne diceret, loquacitati tuae.

22. *Sed quid hoc* etc.) Vid. ad Eun. II, 1, 11, et Ad. IV, 5, 73. «Hic ad argumentum nunc descendit.» DONAT.

23. *Quod ego nunq. cred.*) Hoc cum invidia pronuntiat, quae nuptias habet sibi molestas.

24. *Illa viva*) Cf. supra I, vs. 3, 4, 5.

25. *Hab. aut.*) Partic. *autem* conf. Eun. III, 2, 22, not.

26. *Firmae nupt.*) Cf. infra vs. 101. Ph. V, 1, 6.

27. *Ita Dii Deaeq. fax.*) Cf. Ph. V, 8, 83. *Si in rem est*; vid. ad Andr. III, 3, 14.

Sed qui istuc credam ita esse, dic mihi, Parmeno.

PARMENO

Non est opus prolato. hoc percontarier
Desiste.

PHILOTIS

Nempe ea causa, ut ne id fiat palam.
Ita me Di amabunt, haud propterea te rogo,
Vt hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.

PARMENO

Nunquam dices tam commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam.

PHILOTIS

Ah, noli, Parmeno.
Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quae percontor, scire.

PARMENO

(ad spectatores)
Vera haec praedicat,

Amabunt) L. antiq. *Ita m. D. bene ament.* Abest *bene* a Bemb. Et *amabunt* Fa. ex Donat. et metri causa legend. praecepit.
Percontor) In l. antiq. *perconter.*

28. *Ita esse*) Sc. nupt. esse firmas.

29. *Non est op. prolato*) H. e. in vulgus exire non debet. *Hoc percont. Desiste.* Infra V, 4, 12. « Incerta distinctio, utrum *prolato hoc*, an *hoc percontarier.* » DONAT.

30. *Nempe*) Partic. *nempe* usurpari solet in explicatione. *Ea causa, ut ne* etc. Cf. Andr. II, 3, 18, 19. Sensum Minelli eruit hunc: « Ea nempe tibi metuendi sive celandi causa, ne per me aliis innotescat, quod mihi dixeris. »

32. *Proferam*) « Prodam, Bacchidi scilicet vel cuilibet. » DONAT.

33. *Nunq. dic. tam com.*) « Quasi ex parte labefactus est: sic enim loquitur. » DONAT. *Commode*, suaviter, bene. *Vt terg. m. Tuam* etc. H. e. vernili sermone pro *ut*, si tu fidem fallas, ego plectar pendens. « Quando *tergum* maxime in discrimen veniebat. » WEST. Et cf. Tibull. I, 9, 21: « et intorto verbere *terga* seca. »

34. *Tuam in fid. com.*) Conf. Prol. II, 45, ubi serio, hic iocose. *Ah, noli*, sc. dicere hoc.

35. *Quasi tu non multo* etc.) Sensus: Mavis tu dicere quam ego percontari. « Et nunc Philotis non est instantior hac calliditate, ut magis servum ad dicendum provocet » DON. *Hoc*, sc. Philotis.

Et illuc mihi vitium est maxumum. fidem mihi
Si das, te tacituram, dicam.

PHILOTIS

(*ad spectatores*)
Ad ingenium redis.
Fidem do: loquere.

PARMENO

Ausculta.

PHILOTIS

Istic sum.

PARMENO

Hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus,
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit,
Et haec, communia omnium quae sunt patrum,
Senem sese esse, dicere, illum autem esse unicum;
Praesidium velle se senectuti suae.
Ille primo se negare; sed postquam acrius
Pater instat, fecit, animi ut incertus foret,
Pudorin', anne amori obsequeretur magis.

Illuc) L. antiq. *illud.*
Redis) V. I. *quia non potest tacere.*
Esse) Abest *esse* hoc posterius a l. Bemb. prius illud a C. G. m.
Amori) V. I. *voluptati meretriciae.*

37. *Vitium maxim.*) « Servile vitium est, tacere non posse. » DON. Eun. I, 2, 20, 21.

38. *Te tacitur.*) Eun. I, 2, 21. *Ad ingen. red.* Cf. Ad. I, 1, 46, not.

39. *Istic sum*) Cf. Heaut. V, 2, 30, not. *Hanc Bacch.* δειχτιχῶς. Quae modo ipsa erat loquuta *intus*, v. 23.

40. *Amab.*) Sic incipit, ut simul defensionem tangat adolescentis, necessitate coacti. *Vt cum max.* sc. amaret, « ut in tempore, quo amor in summum crevit. » BIP. Andr. V, 1, 4. Et Cic. ad Q. fr. II, ep. 8. « Domus celebratur, *ut cum maxime.* » Sensus h. l.: Nunquam magis, quam tum, amaverat, *cum pater* etc.

42. *Haec comm. omnium* etc.) Cf. Ad. V, 8, 30. *Quae sunt p.* Cf. Heaut. I, 1, 49. *Dicere* pro dicit.

44. *Praesid.*) I. e. auxilium. Sic Tacit. Ann. I, 3: « Ceterum Augustus *subsidia* dominationi Claudium Marcellum, sororis filium etc. »

45 *Ille se negare*) Plenius: *Ille se* ducturum uxorem negabat.

46. *Pat. instat*) Cf. Andr. I, 1, 120. *Animi incertus.* Itidem fere, *animi pendens*; cf. Heaut. IV, 4, 5.

47. *Pudorine anne amori* etc.),

Tundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam huius vicini proxumi.
Vsque illud visum est Pamphilo neutiquam grave;
Donec iam in ipsis nuptiis, postquam videt
Paratas; nec moram ullam, quin ducat, dari.
Ibi demum ita aegre tulit, ut ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo, ibi eius commiseresceret.
Vbicumque datum erat spatium solitudinis,
Vt colloqui mecum una posset: « Parmeno,

Tundendo) Id. *arguendo.*

Neutiquam) Be. ex uno C. *ne utiq.* divisim, prima correpta. Eod. modo in C. G. m. scriptum. Andr. II, 1, 30.

Dari) V. I. *a patre.*

« Solent haec sibi invicem opponi in amantibus. » West. Andr. I, 5, 26, 27. Et infra III, 4, 34.

48. *Tundendo*) Cf. Ad. III, 2, 21. Sed id. valet quod *obtundere*; cf. Ad. I, 2, 33, not. *Odio*; cf. Ph. V, 6, 9. Hac voce exprimitur omne quod molestum est. Ad. V, 4, 17. H. l. pertinacia instandi odiosa s. molesta. *Effecit*, absolute; subaudi, quod voluerat.

49. *Despond. ei gnat.*) Ad IV, 7, 16, 17. Et Liv. I, 39: « *filiamq. et suam rex despondit.* » Vid. ad Andr. I, 1, 75. *Huius.* Par. in marg. « Phidippi. » *Proximi.* Nota proximas sibi invicem familias in fabulis Terentii plerumque induci.

50. *Vsque*) Coniunctio *usque* cum *donec* latine non inusitatum est. Cic. Verr. I, 6. Ter. Andr. IV, 6, 6. *Neutiquam* Don. explicat « non minus. »

51. *Iam in ips. nupt.*) Pro ipso nuptiarum die. Similiter Nep. Milt. 7: « Quum *iam* in eo esset, ut oppido potiretur. » Post haec verba vulgo distinctionem ponunt maximam. Nisi potius putemus, *donec* partim ad praecedentia partim ad sequentia referri debere.

52. *Paratas*) Cf. Andr. II, 2, 4. *Ducat*, uxorem. Ellipsis frequens.

53. *Ibi demum*) Non prius. *Ipsam.* Nota quae accusatrix est.

54. *Commiseresc.*) Vim huius verbi ex disciplina meretricum animadvertas, siquid. anus illa admonuerat dicens, » *nè te cuiusq.* viri *misereat,* » supra I, 1, 7. Hoc verb. Schellerus putat impersonaliter positum, Minelli vero personaliter; qui ob id nominativo favet, quasi diceretur: « Quod ipsa Bacchis etc. » Sed equid. facio cum Schellero, ita ut *ipsam Bacch. commiseresc.* intelligi ducam pro *ipsam Bacch.* misereret.

55. *Spat. solitud.*) Facultas habendi me solum. » West. Infra III, 3, 14.

56. *Parmeno*) « Moraliter, et antonomasiace nomen repetit. Et significanter fecit non addendo dicebat, et in μιμητικὸν a διηγηματικῷ transeundo. » Donat.

Perii, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero ferre hoc, Parmeno. perii miser! »

PHILOTIS

At te Di Deaeque cum tuo istoc odio, Laches.

PARMENO

Vt ad pauca redeam, uxorem deducit domum.
Nocte illa prima virginem non attigit.
Quae consecuta est nox eam, nihilo magis.

PHILOTIS

Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit
Plus potus, sese illa abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis, nec verum arbitror.

PARMENO

Credo ita videri tibi. nam nemo ad te venit
Nisi cupiens tui; ille invitus illam duxerat.

Deaeque) Vulg. *perduint*. Al. *perdant*. Sed horum utrumq. non habent pleriq. Donati s. Codd.

Istoc) L. Bemb. *isto*.

Potus) C. G. m. et Bru. C. e. *potis* perperam.

57. *In quod me coni. mal.*) Cf. Andr. III, 4, 23. Quae locutio it. Graecorum est, ut Aristoph. N. 1562: Εως ἂν αὐτὸν ἐμβάλωμεν ἐς κακόν. Sed *in malum* significat, in nuptias. Itid. Andr. IV, 3, 27.

58. *Non pot. ferre* etc.) Cf. huic nostro ille Pamphilus in simili re, Andr. V, 3, 27.

59. *At te* etc.) Imprecatio est in absentem. *Cum tuo istoc odio*. Itid. Heaut. IV, 6, 7. *Odio*; cf. vs. 48. Add. Hor. Sat. I, 7, 6: « Durus homo, atque *odio* qui posset vincere Regem. »

60. *Vt ad pauca red.*) Pro: Quid verbis opus est? Ph. IV, 3, 43. *Vx. ded. dom*. Cf. Ad. IV, 5, 60. *Deduci* enim proprie dicebatur nuptura virgo ad maritum. Tibull. III, 4, 31. Sic est Gr. γυναῖκα ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι.

61. *Nocte illa* etc.) « Affectum ostendit Pamphili Bacchidem amantis. » EVGR.

63. *Quid ais?*) Cum maxima admiratione. *Cum virg. cub.* Cf. Ad. V, 3, 65.

64. *Plus potus*) Cf. Heaut. II, 1, 8. Plenior locutio *Plus* solito *potus*. Eun. IV, 5, 6, ubi nota.

65. *Nec ver. arbitr.*) Verb. *arbitror* ponitur absque infinitivo esse, uti Nep. Attic. 15, 1.

66. *Credo, ita vid. tibi: nam* etc.) « Magno compendio usus est, nam ex eius persona refellitur, quod obiicit. » DONAT.

67. *Cupiens tui*) Particip. *cupiens*, ut cupidus, cum genitivo nominis vel verbi constructum; it. Gell. V, 10, « *cupiens* orandi. »

PHILOTIS

Quid deinde fit?

PARMENO

Diebus sane pauculis
Post, Pamphilus me solum seducit foras,
Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet,
Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
Sperasse, eas tolerare posse nuptias.
« Sed quam decrerim, me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi ab suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est. »

PHILOTIS

Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.

PARMENO

« Hoc ego proferre, incommodum mi esse arbitror;

Quam) V. I. *Philumenam.*
Decrerim) C. G. m. *decreverim.*
Ego) V. I. *redit ad verba Pamphili.*
Proferre) C. G. m. et Hal. explic. *publicare.*

68. *Quid d. fit?*) Itid. Ph. I, 2, 71.

69. *Me solum seduc. f.*) Haec ex Naevio expressa videntur, in cuius Praecone: « te pater *solum foras seduxi.* » Itid. Phaedr. III, 10, 11, « *seductus* in secretum. »

70. *Virgo ab se integ.*) Sic Plaut. Curc. I, 1, 51: « Tam a me podica est, quasi soror mea sit. » Et Catull. 62, 36: « *integrae* virgines, i. e. intactae, inviolatae. »

71. *Seque ante quam* etc.) « Bonus color purgationis: diceretur enim, Quare si illam odio habebat, ducebat uxorem? » DONAT.

72. *Tolerare posse nupt.*) Hoc consentit cum super. vs. 50. *Tolerare*, « verb. est male patientis. » DONAT.

73. *Sed quam decrerim*) Sequitur constructio directa obliquam; quae quidem Terentii est elegantia sermonis. Verb. *decernere* est existimare, iudicare; vid. Drakenb. ad Liv. II, 26. *Quam.* Pronomen est.

74. *Eam ludibrio haberi*) « Eius pudori illudere vitio. » WEST. Et Donat. haec: « Honesto verbo et pudoris pleno usus est, et nove pro vitiari. » Itid. Graecis est ὑβρίζειν, ἐμπαίζειν.

75. *Quin*) Quo minus; cf. vs. 52. *Redd. ut acc. ab suis.* Sic it. Thais in Eun. I, 2, 66, 67.

77. *Pium ac pudic. ing.*) « Erga meretricem *pium*, *pudicum* erga virginem. » DONAT. *Ingen. narras*; cf. Ad. III, 3, 44, et And. I, 3, 8.

78. *Incommod. mihi*) Explic. West.: Ob rumorem sinistrum et iram patris. » *Reddi* sc. uxorem. Infra IV, 1, 44. *Cui tu nih. dic. vitii.* Dicere aliquid alicui pro, insimulare aliquem alicuius sceleris. Haec significatio pro-

Reddi autem patri, cui tu nil dicas vitii,
Superbum est, sed illam spero, ubi cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique. »

PHILOTIS

Quid? interea ibatne ad Bacchidem?

PARMENO

Quotidie.
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo et magis procax facta ilico est.

PHILOTIS

Non aedepol mirum.

PARMENO

Atque ea res multo maxume
Disiunxit illum ab illa; postquam et ipse se
Et illam, et hanc quae domi erat, cognovit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existumans.

Vitii) C. G. m. sup. script. *eam habere.*

Quid? interea) Distinctionem Bothii sequor mihi veriorem. Valgo *Quid interea?* minus commode.

Procax) V. I. *dura.*

Aedepol) Al. *aepol.*

Atque) Donat. leg. *atqui*, quod explicat, immo.

Illa) V. I. *Bacchide.*

Hanc) Id. *Philumenam.*

Exemplum) Be. cum Guyet. pro *exemp.* eiecto recep. *amussim*, normam. Sic Plaut. Mil. III, 3, 37.

batur ex Plaut. Asin. V, 2, 48: « dotatae *uxori vitium dicere.* »

80. *Superb. est*) Eod. fere sensu Cic. Fam. I, 11: « — partim te *superbum* esse dicunt, quod nihil respondeas; partim contumeliosum, quod male — ».

81. *Abitur. deniq.*) « Denique moram significat, et postremam tarditatem etc. » DONAT.

83. *Sed ut fit*) Cf. Ad. I, 1, 30. *Alien. ab sese*; cf. IV, 4, 36. « *Alienum* i. e. maritum: nam hoc nomen a meretricibus alienum est. » DONAT.

84. *Maligna multo*) « Malignus est, qui difficultatem sui ostendit. » DONAT. Hinc inlit West. monente, praeparatio Poëtae ad mores Bacchidis insinuandos et ad iurisiurandi praestationem, quam facit in fine comoediae. *Procax*; cf. Heaut. II, 1, 15. *Non mirum*; cf. Heaut. II, 3, 4. « Obtinuit quod volebat Parmeno: nam credidit Philotis iniuriam factam Pamphilo. » DONAT.

88. *Ad exempl.*) « Quasi ad imaginem et collationem et speciem com-

Haec, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta; incommoda atque iniurias
Viri omnis ferre, et tegere contumelias.
Hic, animus partim uxoris misericordia
Devinctus, partim victus huius iniuria,
Paulatim elapsu 'st Bacchidi, atque huc transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunc. ad hos ea rediit lege hereditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Relinquit hic cum matre uxorem: nam senex

Ferro — tegere) C. G. m. explic. *Ferebat — tegebat.*
Devinctus) Al. *Devict.*
Iniuria) Fa. *iniuriis* ex quibusd. MSS.
Huc) C. G. m. *huic* c. gl. *Pamphilae.*
Horunc) Var. *Horunce. Horumce.* L. antiq. *Horum*, contra legg. senarii.
Rediit) Sic Be. Al. *redib.* Al. *rediebat.*
Relinquit) Codd. Be. *Reliquit.*

parationis.» Donat. Andr. IV, 1, 27. *Existim.* «Mores eorum comparans et de utriusq. morib. ex hac comparatione iudicans.» Min.

89. *Ita uti decet*) Cf. infra II, 2, 10. *Liberali ingen.* Cf. Ad. IV, 5, 50.

90. *Prudens, modesta*) «Haec contra vitia meretricis posuit.» Donat. Heaut. I, 1, 68. Bene Parmeno alterum membrum comparationis omittit, ne meretricem, absentem insectando, praesentem laedat.

92. *Hic*) Eleganter, pro tunc. Sic Phaedr. I, 11, 5. *Animus.* «Oratorie dixit: non enim Pamphilum dixit, sed *animum* Pamphili.» Donat.

94. 95. *Huc transtul. Amor.*) I. e. hanc coepit amare. Cic. Phil. II, 31: «omnem *amorem* abiecisse illinc atque in hanc transfudisse.»

95. *Par ingen.*) De Pamphili ingenio vid. supra vs. 77, de Philumenae 89, 90.

96. *In imbro*) *Imbrus* insula est iuxta Thraciam sita.

97. *Horunc.*) Donat. *Horum* legit et explicat: «*maluit horum* quam dominorum dicere.» *Ad hos ea red. lege heredit.* «Verbo iuris usus est: ea enim legitima est hereditas, quae familiae debebatur.» Donat. Andr. IV, 5, 4. Et Par. «Quando ab intestato illis obvenit.»

98. *Amantem*) «Modo iam uxorem: non enim amicam.» Donat. *Invit. extrud.* Vtrumq. simul fere hyperbolica dictum.

99. *Cum matre*) I. e. apud matrem. *Senex Rus abd. se.* Sic Cic. Fam. XIII, 29: «*Abdidit* se in intimam Macedoniam.» Videtur enim hic *senex* amore *ruris* teneri, quemadmod. Laches in Eun. V, 5, propinquum rus suum laudans.

Rus abdidit se. huc raro in urbem commeat.

PHILOTIS

Quid adhuc habent infirmitatis nuptiae?

PARMENO

Nunc audies. primo hos dies complusculos
Bene conveniebat sane inter eas. interim
Miris modis odisse coepit Sostratam;
Neque lites ullae inter eas, postulatio
Nunquam.

PHILOTIS

Quid igitur?

PARMENO

Si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere e conspectu ilico,
Videre nolle. denique, ubi non quit pati,
Simulat se ad matrem arcessi ad rem divinam. abiit.

Se) Be. Codd. et C. G. m. *sese.*
Primo) In l. Bemb. *primos* dicitur fuisse, postea, *s* deleto, remansisse *primo.*
Eas) V. L. *inter matrem Pamphili et eius uxorem.*
Coepit) V. L. *Philumena.*
Eas) Id. *erant,*
Fugere) Id. *fugiebat.*
Nolle) Id. *nolebat* sc. Philumena.
Quit) Al. *quivit.*
Matrem) Al. *a matre.*

101. *Quid infirmit. nupt.*) Cf. vs. 26. *Infirmitatis*, pro instabilitatis. «In hac interrogatione quasi stomachatur Philotis decepta, quod nihil videat infirmitatis in nuptiis, quod optaverat.» DONAT.

103. *Convenieb. inter eas*) Itid. fere Liv. II, 23: «non modo *inter* Patres, sed ne *inter* Conss. quid. ipsos satis *conveniebat.*» *Sane*, «valde. Quia qui sanus, idem et validus.» DONAT.

104. *Miris mod.*) «Mire ad finem Comoediae rerum explanatio reservatur, a DONAT. *Odisse.* Par. in marg. «Vti credit Parmeno, nesciens simulari odium ad celandum partum.»

105. *Postulatio*) I. q. expostulatio; sic certe Plaut. Bacch. III, 3, 45, interprete Taubm. Sed Donat. subtilius more suo definit, expostulationem esse apud ill. ipsum qui peccaverit: *postulationem* de illo ap. alterum.

107. *Fug. e consp.*) «Recte *e conspectu* utpote quae caveret gravida intelligi.» DONAT.

109. *Ad rem divinam*) Cf. Eun. III, 3, 7, not.

Vbi illic dies est complures, arcessi iubet.
Dixere causam tum nescio quam. iterum iubet.
Nemo remisit. postquam arcessit saepius,
Aegram esse simulant mulierem. nostra ilico
It visere ad eam. admisit nemo. hoc ubi senex
Rescivit, heri ea causa rure huc advenit,
Patrem continuo convenit Philumenae.
Quid egerint inter se, nondum etiam scio;
Nisi sane curae est, quorsum eventurum hoc siet.
Habes omnem rem. pergam quo coepi hoc iter.

PHILOTIS

Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite

Tum) Sic in l. antiq. In Be. Codd. *tunc.* Nota vers. hunc, We. teste, a MS. Lips. abesse.
Arcessit) Al. *Accersunt.* Al. *accersivit.* Andr. I, 5, 64.
Nemo) V. l. *eam intus.*
Curae) Quid Cod. *mihi.* In al. vidit We. *curae scire mihi est.*
Rem) V. l. *auditam.*

110. *Iubet*) Sostrata scilicet.

111. *Dix. caus.*) *Dixere*, simulavere. Haecce locutio, *dicere causam*, sensu differt ab illa, *causam dicere quin*, Ph. II, 1, 42, nec non ab ista Eun. Prol. 10 obvia in foro. *Nescio quam.* « Nullius momenti s. falsam. » BIP. *Iter iub.* sc. arcessi.

112. *Nemo remisit*) Scilicet in domo matris ad Sostratam. « Hic iam apertius odium videtur, ubi nec iam fingitur causa. » DONAT. *Arcessit.* Idem valet, quod *arcessi iubet*; cf. vs. 110. Nam constat quaed. verba, quae gravida grammatici dicant, significationem τοῦ iubere vel curare in se habere, non quidem expressam. Sic Cic. Fin. V, 23: « Man. Torquatus securi filium *percussit*, » pro percuti iussit.

113. *Simulant*) Myrrhina in primis. *Nostra*; cf. Heaut. IV, 1, 47.

114. *It visere*) Infra II, 1, 40; III, 2, 4, 61. *Visere*, infinitivus pro supino, visum. Itid. Virgil. A. I, 531—32: « populare Penates Venimus. » Explic. Donat. *visere*, officii est; videre quaerentis. *Vbi senex Resciv.* De verbo *resciscere* vid. Gell. II, 19.

116. *Patr. conv.*) Cf. Eun. III, 2, 14.

117. *Quid egerint inter se*) Quae plura huiusmodi sint, post scenam transacta finguntur. Andr. V, 6, fin. *Nond. etiam.* « Recte servavit reliquis partibus Fabulae pendulum et attentum spectatorem. » DONAT. *Etiam*, abundat.

118. *Quors. eventur.*) Cf. Andr. I, 5, 29.

119. *Hab. omnem rem*) « Quasi dicat, quam audire expetisti. » DON. *Perg. quo coepi h. it.* Scilicet *ad portum*; cf. supra vs. 2.

120. *Et quid. ego*) Scil. pergam.

Me esse illum conventuram.

PARMENO

Di vortant bene,

Quod agas.

PHILOTIS

Vale.

PARMENO

Et tu bene vale, Philotium.

Quod) C. G. m. *Quid* vitiose.

Nam cum quod. hosp. Par. in marg. « Indixi illi horam adventus mei. » Eun. I, 2, 125. Add. Liv. XXXVIII, 25: Tempus in posterum diem *constituitur*. »

321. 322. *Dii vert. bene Quod ag.*) « Saepe enim res eveniunt aliter quam volumus: et ideo Vertumnus colitur, qui praeest rebus vertentibus. » DON. Ad. IV, 7, 10. *Vale.* Sic solent ap. Plaut. non abeuntes, sed venientes, et quidem plurib. locis, « *vale*, atque salve. » Gr. χαῖρε.

ACTVS II, SCENA I

LACHES. SOSTRATA

LACHES

Pro Deum atque hominum fidem! quod hoc genus est? quae haec est coniuratio?
Vtin' omnes mulieres eadem aeque studeant, nolintque omnia?

Quae) In Codd. aliquot *et quae*, pro quo Bo. ed. *ecquae*, unum pro altero valere existimans. Sed non tam quaestio est de utriusq. significatione aequali, quam de eo, utrum eorum scripserit Poëta.
Vtin') Sic l. Bemb. In antiq. *Vt*.
Nolintque) C. G. m. *velintque* mire. Id in marg. al. *nolint*.

«In hac scena accusatio socrus est: quae se coniecturaliter defendit, dicens nihil a se factum in perniciem nurus.» DONAT.

1. *Pro Deum atq. hom. fid.*) Andr. I, 5, 2. «Ἐμπαθῶς ab exclamatione coepta scena est.» DONAT. *Pro*, interiectio indignantis et admirantis, quam et adiecta adspiratione quidam scribunt *Proh*. Praeter accusativ. etiam vocativo praeponitur. Eun. III, 5, 2. Et Cic. Phil. II, 13. *Quod h. gen. est? quae haec* etc. «Videtur dictum per ἓν διὰ δυοῖν, pro quod hoc genus est coniurationis?» WESTER. Plaut. Rud. V, 3, 15: «*quae haec* factio?» sc. hominum. *Vt. omn. mulieres* etc. «exclamatio senilis in mulierum morositatem. Estque id exordium orationis.» *Studeant*. Eun. Prol. I, 28. «Maioris operis est *studere* quam velle.» DONAT. Verb. *studere* iunxit cum quarto casu, ut et Cicero aliquoties, et tunc significat cupere, velle. Cic. Phil. VI, 18: «Vnum sentitis, *unum studetis*.» Vid. Danz ad Plaut. Mil. fin.

Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias?
Itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus.
Viris esse advorsas, aeque studium est, similis pertinacia'st
In eodemque omnes mihi videntur ludo doctae ad malitiam; et
Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.

SOSTRATA

Me miseram! quae nunc, quamobrem accuser, nescio.

LACHES

Hem!
Tu nescis?

SOSTRATA

Ita me Di ament, mi Laches!

Nurus) Hanc vs. Be. ponit in adulterinis. Inter crimina autem est eius ambiguitas. Sed ipsa haec ambiguitas reddit mihi illum venustum. Atque hoc ambiguum, quod versui inest, iam olim S. Hieronymus a Donato praeceptore inde laudatum in commodum suum adversus Govinianum adfert. Accedit quod in exemplo, quo quidem ego Editionis Lindenbr. utor, manu adscripta haec sunt: « Nam et *socrus* casus recti esse potest, *nurus* causativi; et contra. »

Ita) Vulgo *non*, ex omnium fere consensu. Be. tamen delenti assentior. Nam responsio, quae per *non* efferatur, interrogationi, *Tu nescis?* latine non congruet. Atque We. τὸ *non* in suis MSS. non vidit.

3. *Neq. declin. q. ab al.* etc.) Sic Menander: « Γυνὴ γυναικὸς πώποτ' οὐδὲν διαφέρει. Nihil unquam differt mulier a muliere. » *Declinat.* flexam, diversam. *Quicq.* i. e. in aliqua re. *Reper.* Cf. infra III, 1, 8, et supra I, 2.

4. *Socrus oderunt nurus*) Consulto ambigue extulit Terentius. Par. not.: « Nempe Sostrata odit Philumenam. » Infra III, 4, 3.

5. *Viris esse advers.*) Conf. Heaut. V, 3, 5. *Aeque stud.* « Ita dixit pro aequale, uti mox, *similis pertinacia.* » WEST. Et Par. notat: « Solent adverbia passim pro adiectivis poni, praesertim ap. Plautum. » Sensus: Similes sunt omnium omnes.

6. *In eod. ludo* etc.) « In ead. schola vel eod. gymnasio. » MIN. Sumitur a ludo sive gladiatorio sive literario; vid. Torrent. ad Sueton. Caes. 26. *Doct. ad malit.* Cic. p. Mil. 4: « *ad quam legem non docti*, sed facti sumus. »

7. *Ei ludo magistr.*) « Acumen in eo consistit: Ludum habere dicuntur lanistae et scholarum magistri. » WESTERH. *Hanc*, Sostratam.

9. *Ita me Dii* etc.) Maximopere

Itaque una inter nos agere aetatem liceat.

LACHES

Di mala prohibeant!

SOSTRATA

Meque abs te immerito esse accusatam, postmodo rescisces.

LACHES

Scio.

Te immerito? an quicquam pro istis factis dignum te dici potest?
Quae me et te et familiam dedecoras, filio luctum paras.
Tu autem, ex amicis inimici ut sint nobis adfines, facis.
Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos committerent.

Postmodo) Al. *postmodum.*
Familiam) L. Bemb. *omnem.* Quod Be. utpote metro incommodum exstinxit.
Decrerunt) C. G. m. *decreverunt.* Sed cf. I, 2, 73.

enim Deos ipsos testans affirmat, se nescire. Subaudiendum enim est, nescio.

10. *Itaque*) Pro Et ita. *Itaq. una int. nos* etc. Iuramentum hoc plenius, Cic. Attic. I, 15: «Iurat, *ita* sibi parentis honores consequi *liceat.*» *Dii mala prohib.* Cf. Andr. III, 3, 36, not.

11. *Postm. resciso.*) Formulam hanc esse Donat. putat iuridicam; «in qua aliquid promittimus iudicibus nos probaturos, quum metuimus, ne quid illi temere persuasum sit.» *Scio*, ironice, ut Andr. III, 1, 11, et IV, 1, 34.

12. *An quisq. pro istis* etc.) Nota, infinitivum passiv. *Dici* in usu esse, quo magnitudo rei ostendatur. Supra I, 2, 13. *Pro istis fact.* Scilicet pro his quae suspicatur esse in nurum admissa.

13. *Quae et me et te* etc.) Haec omnia cum gravi exaggeratione recensentur.

14. *Ex amicis inimici ut sint* etc.) Itid. fere Caes. B. G. III, 104: «plerumq. in calamitate *ex amicis inimici existunt.*» Ead. constructio Andr. I, 1, 10. *Adfin.* sc. Philippus, Myrrhina.

15. *Liberos*) Cf. Andr. V, 3, 20, not. Vnicam filiam subaudit. *Commit.* «Proprie, quia feminae in manus et potestat. viri tradebantur.» WEST. Andr. I, 5, 6, 7.

Tu sola exorere, quae perturbes haec, tua impudentia.

SOSTRATA

Egone?

LACHES

Tu, inquam, mulier, quae me omnino lapidem, non hominem putas.
An, quia ruri esse crebro soleo, nescire arbitramini,
Quo quisque pacto hic vitam vestrorum exigat?
Multo melius hic quae fiunt, quam illic ubi sum assidue, scio.
Ideo, quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Iampridem equidem audivi, cepisse odium tui Philumenam;

Exorere) C. G. m. expl. *exoreris a nobis*. Var. ap. We. *exhorrere. exorrere: exhortore.*

Impudentia) Sic Vulg. recte, de mulierib. At Be. ex libb. s. *inprudentia*. Non placet.

Nescire) C. G. m. *me*. Glossam sapit.

Vestrorum) Sic l. antiq. In Bemb. est *vestrar*. Sed melius est *vestror.*, ut tam mares quam feminae significentur.

Hic) V. I. *in hac domo*.

16. *Tu sola exorere*) Pro emergis, reperiris. Verb. *oriri* h. l. impudentiam notat, ut Cic. pro Deiot. 12: *Exortus est* servus qui etc. item de magnis dicitur, ut de sole vulgo. Declinatur, orior, orěris et orīris, media semper producta; vid. Fab. Thes. *Quae perturb. haec*; cf. Andr. III, 4, 22.

17. *Tu, inquam, mul.*) Cf. Heaut. I, 1, 39. *Mulier*, convicium solemne in sequiorem sexum. *Lapidem*. Significat stupidum hominem et bardum. Infra IV, 1, 9. Et Plaut. Mil. glor. II, 2, 81: « Neq. habet plus sapientiae quam *lapis*.» Ergo ponitur lapis pro homine, qui nihil sentit.

18. *Quia ruri esse creb. soleo*) Convenit cum superiori, *Rus abdidit se*, I, 1, 100.

19. *Vestror.*) Pro vestrum, sic veteres. » DONAT.

20. *Multo melius hic* etc.) Hoc fere modo Demea in Ad. III, 3, 43.

21. *Ideo quia ut vos* etc.) « Idcirco diligenter et caute vestram vitam in urbe commorantium rogo atque pertracto, *quia proinde ut vos domi eritis*, ita me opinio et fama populi sermone celebrabit. » EUGR. Notand. est τὸ *mihi*; quia commoditas familiae ad dominum redundatura est. *Ego ero fama*, uti infra IV, 3, 14, 15. *Foris*, h. e. ruris, ubi ipse habitat.

22. *Cepisse od. t. Phil.*) Cf. sup. I, 2, 13. *Tui*. Hic genitiv. passive significat.

Minimeque adeo mirum, et, ni id fecisset, magis mirum foret,
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum.
Quod si scissem, illa hic maneret potius, ut hinc isses foras.
At vide, quam immerito aegritudo haec oritur mi abs te, Sostrata.
Rus habitatum abii, concedens vobis et rei serviens,
Sumtus vestros otiumque ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens, praeter aequum atque aetatem meam.
Non te pro his curasse rebus, ne quid aegre esset mihi?

Et rei) Id *substantiae nostrae congregandae*. Ad. V, 3, 40.
Curasse) C. G. m. gl. *decuit*.

23. *Minimeq. ad. mirum*) «Satis amare dicit in uxorem: simul excusat nurum, quae oderit talem socrum.» DONAT.

24. *Sed non cred. adeo*) Donat. subaud.: «Osuram fuisse.»

25. *Tu hinc isses foras*) Minatur formulam divortii: «*Exi foras*, mulier.» Martial. XI, 104, 1. Itid. Iuv. Sat. VI, 145: «Collige sarcinulas — et exi. Iam gravis es nobis.»

26. *At vide quam immerito* etc.) «Moraliter post acrem invectionem se ipsum miseratur.» DONAT. Sic Andr. V, 2, 28. *Oritur*; cf. vs. 16, not.

27. *Conced.*) Pro cedens sc. locum dans *vobis*. Sic Liv. II, 47. *Rei serv.* Plaut. Truc. II, 3, 21: «Vt *rei servire* suave est.»

28. *Sumt. vestr. otiumq. ut* etc.) *Sumt. pati*, uti sufferre, tolerare; cf. Heaut. III, 1, 44. *Otiumq.* «H. e. amorem, quasi nihil agentibus.» DON. *Nostra res*; cf. Heaut. V, 1, 67, not. Far. explic. «nostrae facultates» Hor. ep. I, 18, 28, 29.

29. *Meo labori haud. parc.*) Sic it. senex in Heaut. I, 1, 38, 39. *Praet. aeq. atq. aetat.* Cf. Ad. I, 1, 39.

30. *Non te curasse*) Vid. ad Andr. IV, 3, 1. Sensus: Nonne te oportuit, dum ego tantos labores sustinerem, *curare* saltem, *ne quid aegre* etc. h. e. *ne quid* mihi doleret. *Ne q. aegre esset mihi*. Haec constructio, *aegre mihi*, tibi etc. *Est*, saepe occurrit apud Terent. Ead. syntaxi est, Liv. IV, 50 aperta est. «Itaque quum fremitus aperte esset.»

SOSTRATA

Non mea opera, neque pol culpa evenit.

LACHES

Immo maxume.
Sola hic fuisti: in te omnis haeret culpa sola, Sostrata.
Quae hic erant, curares; cum ego vos solvi curis ceteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum.

SOSTRATA

Haud equidem dico, mi Laches.

LACHES

Gaudeo, ita me Di ament, gnati causa: nam de te quidem,
Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.

Evenit) Ed. an. 1469, ap. We. *venit*. Supra hanc lect. var. cf. Drakenb. ad Liv. IX, 12.
Curares) Al. repet. *sola*.
Solvi) Al. inger. *a curis*.
Ceteris) V. I. *in victu et vestitu*.

31. *Non mea op. neq. p. culpa* etc.) Explic. Donat. ut solet acute: «Vellet dicere: Nurus culpa evenit; sed melius dixit: *Non mea*, ne accusando confirmaret, quod dixit senex, *omnes socrus* etc. vs. 4. *Opera* differt a *culpa*, Donat. docente, hoc modo, ut illa scientis sit, hoc nescientia. *Immo maxime*, corrigentis vel potius refutantis fortiter.

32. *Sola hic fuisti*) Sc. cum nuru, nempe marito ac filio absentibus. *In te o. haeret culpa*. Eun. V, 8, 25. Et Curt. IX, 5, «in Aristono apes ultima *haerebat*.»

33. *Quae h. erant*) Res domesticas significat, quae curae debent esse matri familias. *Hic*, in urbe; quum ipse contra ruria est; cf. supra vs. 27. *Curis cet*. Dicit *curis*, quia modo *curares* dixit.

34. *Cum puella*) *Puellae* dicuntur feminae adolescentiores etiam nuptae. Sic Virg. B. VI, 47. Et sic Pamphilus iam maritus *adolescens* dicitur infra IV, 3, 13.

35. *Ill. dic. culp. fact.*) Praevenit defensionem: et eam sic pronuntiavit ut crimen.» DONAT. *Mi Lach.* «Non blandientia est, sed quasi gravissimum accusatorem arguentis.» DONAT.

36. *Gaud. gnati causa*) Quod is scilicet eam habeat uxorem, quam nec inimica socrus accusare possit.

37. *Pecc. detrim. nil* etc.) Gu. subaudiend. putat, tibi, et explicandum;

SOSTRATA

Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimulaverit,
Vt cum matre plus una esset?

LACHES

Quid ais? non signi hic sat est,
Quod heri nemo voluit visentem ad eam te intro admittere?

SOSTRATA

Enim lassam oppido tum esse aibant; eo ad eam non admissa sum.

LACHES

Tuos esse ego illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem arbitror:
Et merito adeo; nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
Ducere uxorem, et quae vobis placita est conditio, datur.

Odisse) MS. Reg. ap. Lindenbr. *se*.
Plus una) L. antiq. colloc. *una plus*.
Hic) Abest *hoc* a l. antiq.
Admittere) Al. *intromitt*.
Enim) *Enim*, Solet hac particula Plautus in initio sententiae uti, etiam Liv. XXIII, 45, ubi Stroth. Praeterea ita est in Cod. Guelf. I. aliisq.
Aibant) *Aibant* vel *aiebant* dissyllabon est.
Ego) Abest *ego* ab nonnull. male. Nam Comico nostro pronomen ante pronom. familiare est. Ad. V, 8, fin.
Vostrarum) V. I. Mulierum.

« Iam talis es, nt peccando peior fieri non possis. »

39. *Plus*) Par. « diutius, amplius.» Quo iniustior est ex aegritudine accusator, eo patientius illum fert, miro exemplo, ut ad aequius iudicandam rem abducat hominem. BIPON.

40. *Quod h. nemo* etc.) Cf. supra I, 2, 114.

41. *Lassam*) Aegrotam.

43. *Et merito adeo*) Sc. arbitror. Hanc formulam esse, ut Ru. autumat, id aegre ex Propert. I, 17, exemplo non probabitur.

44. *Placita est conditio*) Cf. Prol. II, 13. *Conditio*, matrimonium, uxor. Sueton. Galb. 5: « Remansit in coelibatu; neque sollicitari *ulla conditione* amplius potuit. ».

Vbi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem exigunt.

Duxere) Id. *filii uxores.*
Exigunt) C. G. m. sup. script. *uxores expellunt.*

45. *Vestro impulsu easd. exig.*) « Bene verba ead. stomachose et significanter repetivit, ut improbitas ex proximo appareat *impulsu.* » Don. *Easd.* Nota eas quas elegeritis, seu quarum *vobis placita est conditio. Exig.* sc. domo. Plenius exprimit Plaut. Merc. IV, 6, 5: « Vxor viro si clam domo egressa est foras, Viro fit caussa, *exigitur* matrimonio. » Notetur in *vestro* et *exigunt* pro exigitis. Enallage est personarum, ob iratum senis animum ferenda.

ACTVS II, SCENA 2

PHIDIPPVS. LACHES. SOSTRATA

PHIDIPPVS

(domo sua egrediens responsionem dat filiae intus manenti mitiore animo patris).

Etsi scio ego, Philumena, meum ius esse, ut te cogam,

« In hac scena moralis allocutio Phidippi est ad filiam, mitissimi patris colorem ostendens. » Et pater etsi aegre fert, filiam procul a marito domi suae commorari, in suspicionem et accusationem tamen incidit, quod natam abduxerit viro absente ac secum aegram esse patiatur. Patres disceptant. Sequitur Phidippi excusatio ac defensio.

Phidippus) « A parsimonia equestri: ex φειδώ et ἵππος, equus: gloria rei equestris apud vett. ingens et sumtus magni fuerunt. » Farn.

1. *Etsi scio* ego etc.) « Apparet et hic multa prius patri suo Philumenam loquutam fuisse. Ergo haec responsio est, non principium. » Donat. *Meum ius esse.* Cf. Ad. II, 1, 47. *Vt te cog.* Sc. redire ad socrum.

Quae ego imperem facere; ego tamen patrio animo victus faciam,
Vt tibi concedam, neque tuae libidini advorsabor.

LACHES

Atque eccum Phidippum optume video. ex hoc iam scibo, quid sit.
Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse apprime obsequentem,
Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos.
Quod tu si idem faceres, magis in rem et nostram et vostram id esset.
Nunc video in illarum esse te potestate.

PHIDIPPO

Heia vero!

Faciam) Hunc vers. Fa. monet iambicum esse tetrametrum catalecticum.

Ex hoc) Codd. Be. *ex hoc.* L. Bemb. *hinc.*

Sit) Pro *siet* vulg. placet Anglo *sit* tam pronuntiandum quam scribendum. Verum Cicero, Orat. 47, *siet*, inquit, plenum est; *sit*, imminutum; licet utare utroque.

Etsi) Be. corrig. *et*, omisso *si*, timens, ne forte in Terentium, ob *tamen* neglectum, anacoluthon cadat. Minime ita; quum *sed* subsequitur, quam vocem etiam Cicero usurpat pro *tamen*; ad Fam. IX, 16, et sic alibi.

Apprime) Io. Pierius ad Virg. G. II, 134, «Flos *ad prima* tenax,» notat, in Cod. MS. Terentii legi *ad prima.*

Nunc) L. antiq. *Nam.*

2. *Quae ego imp.*) Proprie dicit. *Imperare* liberis, Ad. I, 1, 52. *Victus.* «Bene *victus*, quia non ratione facio etc.» DONAT. *Conced.* Cf. v.27, not. *Libidini.* H. l. voluntati. Vnde Plauto est *libido* pro lubet, libet.

4. *Optime*) Opportune. *Ex hoc i. sc. q. sit.* Cf. Eun. IV, 4, fin. *Scibo* antique pro sciam. Sic et Plaut.

5. *Ego meis omnib.*) Ellipsis est, quam recte explet Da. vertens: «pour ma femme et pour mes enfans.» Vid. Sanct. Min. IV, 4.

6. *Vt mea facilit. corr. ill. an.*) Cf. Ad. III, 3, 37.

7. *Si id. fac.*) Cf. Eun. II, 3, 98. *In rem.* Cf. Andr. III, 3, 14.

8. *In ill. esse* etc.) Emphasis est acerba in vocib. *illarum* et *te.* Exprobrat enim Lachea Phidippo contrariam vivendi rationem; quia absurdum est, patrem familias in potestate uxoris et filiae esse, quae contra debebant esse in potestate illius. *Heia vero.* Formula corripientis.

LACHES

Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amisti.
Haud ita decet, si perpetuam vis esse adfinitatem hanc,
Celare te iras. si quid est peccatum a nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando vobis corrigemus,
Te iudice ipso. sin ea 'st retinendi causa apud vos,
Quia aegra est; te mi iniuriam facere arbitror, Phidipppe,
Si metuis, satis ut meae domi curetur diligenter.
At ita me Di ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Vt tu illam salvam magis velis, quam ego; id adeo gnati causa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam se ipsum, magnificare.

Amisti) Var. ap. We. *amisisti*, *dimisisti*.
Perpetuam) Pro voce *perpetuam* tanq. versui incongrua Be. infert *perpetem* Plautinam.
Si quid) C. G. m. *quod* perperam.
Causa) Sic colloc. Be., ne *causâ* in fine acuatur. Vulg. *causa retinendi*.
Illam) V. I. *filiam tuam*.
Magnificare) Be. unico placet *magni facere*.

9. *Adii te heri* etc.) Vid. supra I, 2, 115, 116, ubi narrata haec Poëta per servum more suo praemisit. *Vt veni, itid. incert. amis.* Pro, sicuti incertus veni, ita *incertum* me dimisisti. *Itidem* est similiter, at nonnunquam inverso ordine, *itidem–ut*; vid. Torsellin. de Partic.

11. *Celare te iras*) Cf. Ad. I, 1, 29. *Iras*, pro irarum causas. *Profer*. Cf. Heaut. V, 2, 41.

12. *Aut ea refellendo, aut purg.*) Explic. Donat. « *refellit* qui negat, *purgat* qui fatetur et sic defendit. » Et Min. ita: « aut negando factum, aut faciendi rationes ostendendo. » *Vobis*. « Plus dixit, vobis, quam tibi. » DONAT.

13. *Sin ea est* etc.) Scilicet quia aegrotat.

15. *Si met. sat. ut* etc.) Iunge *satis diligenter*. Locutio *meae domi* Ciceroni est familiaris. *Curetur*. Verb. *curare* est medicorum, e. g. Curt. V, 6, 3.

16. *Haud tibi concedo*) « Hac in re non feram posteriores. » WEST.

17. *Id ad. gnati causa*) Cf. supra I, 36: « Honeste amori nurus rationem subiecit piam. » DONAT.

18. *Magnificare*) H. e. magni facere, magni aestimare. Hoc enim sensu ap. Plaut.

Neque adeo clam me est, quam esse eum laturum graviter credam,
Hoc si rescierit: eo domum studeo haec prius, quam ille, ut redeat.

PHIDIPPO

Laches, et diligentiam vestram et benignitatem
Novi, et quae dicis, omnia esse ut dicis, animum induco.
Et te hoc mihi cupio credere; illam ad vos redire studeo,
Si facere possim ullo modo.

LACHES

Quae res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accusat virum?

PHIDIPPO

Minume. nam postquam attendi
Magis, et vi coepi cogere ut rediret, sancte adiurat,
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse alii vitii est; ego sum animo leni natus.

Me) Be. delet *me*, pro quo *te* restituendum putat. At sensus patet vulgatae.
Rescierit) Al. *resciverit*.
Vt) L. antiq. *huc*. Vulgo *ut*.
Alii) Sic Codd. Be. In antiq. *aliis*.

19. *Neq. ad. clam* etc.) Iunge *quam credam*.

20. *Hoc si resc.*) Cf. Andr. III, 2, 14. *Eo*, ideo. Ordinem verborum Farn. constituit hunc, *eo stud. ut haec red. dom. pr. q. ille*.

21. *Laches et* etc.) Cum affectu quod. et gemitu dixit, *Laches*, quod ille ait *Phidippe*.

22. *Anim. induco*) Mihi persuadeo.

24. *Si fac. poss. ullo modo*) « Mollius dixit quam si: Nec facere possum, dixisset. Hoc enim vult intelligi: Volo, at non possum facere.

25. *Eho, num quidnam* etc.) Ad. IV, 5, 26. Andr. II, 1, 25. *Virum*, maritum suum. *Attendi*, institi. Subaudi, aut animum, aut oculos.

26. *Cog. ut red.*) Cf. vs. 1. *Sancte adiur*. Cf. I, 1, 3, 4.

27. *Non posse ap. vos Pamph.* etc.) « Magnifice contra illud quod Laches dixit, aegre laturum Pamph. » Don. Supra vs. 19.

28. *Aliud fortasse alii vit. est*) Similis sententia Cic. ad Brut. ep. 13: « Aliter alii cum suis vivunt. » Veruntamen ita dixit Phidippus, ne Laches diceret: coge igitur ut redeat. Sensus: Quando alii aliter peccant,

Non possum advorsari meis.

LACHES

Hem, Sostrata.

SOSTRATA

Heu me miseram!

LACHES

Certumne est istuc?

PHIDIPPO

Nunc quidem, ut videtur. sed numquid vis?
Nam est, quod me transire ad forum iam oportet.

LACHES

Eo tecum una.

Oporta) Sic l. antiq. In Bemb. *oporteat.*

ego sum etc. Et hoc *ego sum* etc. vert. Dac. *pour moi j'avoue que* etc. *Leni*, in vituperio magis est quam in laude. Heaut. III, 1, 29. Ad. III, 3, 36.

29. *Non possum advers. m.*) Hoc verum dicit; cf. vs. 3. *Hem Sostrata.* «Increpantis est, q. d. vide quid feceris.» WEST. *Heu me mis.* «Ad se rediri totiens quasi delassata conqueritur.» DONAT.

30. *Certumne est ist.*) «Quod Philumena non redeat.» *Nunc quid. ut vid.* «Vt nunc est, non redibit.» WEST. *Sed numq. v.* Discendentis verbum.

31. *Nam*) «Rationem reddit quare se absolvi et dimitti postulat.» WEST. *Trans. ad for.* Cf. Ph. V, 8, 28.

ACTVS II, SCENA 3

SOSTRATA

Aedepol nae nos sumus inique aeque omnes invisae viris,
Propter paucas, quae omnes faciunt, dignae ut videamur malo.
Nam ita me Di ament! quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam.
Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus

Sumus) L. antiq. *mulieres*. Delet Be. ex auctoritate l. Bembini.
Inique) C. G. m. non hab. *inique*.
Noxiam) MSS. Pall. duo *noxam*. Heaut. II, 3, 57.
Expurgatu) MS. Pal. 5, *excusatu*. C. G. m. *expurgatum*. Id in marg. al. *excusatum*. Quorum alterutrum pro glossa poterit haberi.

« In hac scena est allocutio, qua inducitur secum loquens anus: per quam orationem mores eius, et animus mitis intelligi possit. » DONAT.

1. *Aedep. nae*) Abundat *nae* post *Aedep*. Hoc modo *Certe aedep*. Ph. V, 1, 8. *Inique aeque*. « Comicum παρόμοιον. » DONAT. Sed *iniq. aeque* speciem formulae habet, ut *iusta iniusta*; ut plenius sit, sive *aeque* sive *inique*.

2. *Propt. pauc.*) « Officium boni poëtae est, null. genus hominum specialiter laedere. » DONAT. *Quae omnes* etc. Ordo est: *quae fac. ut omnes* etc. Quid *malo* significet, vid. ad Eun. V, 5, 27.

3. *Nam ita* etc.) « Bene iurat: nam sine iureiurando incredibile est, esse bonam socrum. *Quod me accus*. pro in eo *quod me accusat*.

4. *Ita anim. indux. socr.* etc.) Modeste *induxerunt*, non, induxit maritus. Supra I, 4.

Omnes esse iniquas. haud pol me quidem. nam numquam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata; nec, qui hoc mi eveniat, scio,
Nisi pol filium multimodis iam expeto, ut redeat domum.

Eveniat) Codd. quid. We. *eveniet*. Itid. C. G. m.
Multimodis) C. G. m. et al. plur. *multis modis*. At vero illud, quod edidimus, est ex ratione versus contractum; Cicero Orat. 45.
Expeto) Sic Be. melius, quam quod vulgo est, *exspecto* Eun. IV, 6, 5.

5. *Iniquas*) Nempe nuribus. *Haud pol me quidem*. « Esse iniquam, subaudiend. est a superiore, ut sit *pol* pro pleno iureiurando. » DONATUS. Nunq. seqq. *Habui*; cf. Sallust. Catil. 11: « Sulla exercitum *luxuriose habuerat*. »

6. *Qui hoc mi ev.*) Est *qui* pro unde positum.

7. *Nisi pol. fil. etc.*) Bip. accipiant *nisi* pro sed.

ACTVS III, SCENA I

PAMPHILVS. PARMENO. MYRRHINA

PAMPHILVS

Nemini plura ego acerba esse credo ex amore homini unquam oblata,
Quam mihi. heu me infelicem! hanccine ego vitam parsi perdere?
Haeccine causa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat praestabilius! ubivis gentium agere aetatem,

Myrrhina) C. G. m. gl. *Mirrina mater Philumenae*. De nomine ipso vid. Mu.
Nemini) Be. δισυλλαβῶς pronuntiari iubet, quasi sit *Nemni*.
Hanccine — Haccine) Scriptura l. antiqui est per duo *c*. Par. Be. al. per unum. Inde prodit *hanccine* vel *hancine*.
Haccine) *Haccine* vel *Hacine*.
Domum) Be. ponit *ah*; sed nec unde nec quamobrem scio.
Cui) Id. τὸ *Cui* tollit, ut metro consulat suo.

«Hic allocutio est per conquestionem. Et bene non se amatoribus modo, sed infelicibus amatorib. comparavit: et principium est a summa totius mali.» DONAT.

1. *Nemini ego plura acerba* etc.) «Nimis cothurnati et tragici in hac scena dolores essent, nisi adderet, *ex amore*.» DONAT. *Acerba*, «dupliciter evenerunt Pamphilo: ex praeterito, de meretrice; ex praesenti, de uxore.»

2. *Heu me infelic.*) «Lacrymans hoc dicit.» DONAT. *Hanc. vitam*, quasi contemnendam, quippeque adversis adversa fluctuata sit. *Parsi perd.* i. e. abstinui perdere. Sic Ovid. Trist. III, 3, 51: «*parce* tamen *lacerare* genas.» Dixit autem, *hanc vit. parsi perd.* ne tragice diceret: cur non potius mortem mihi conscivi?

3. *Hac. causa*) Sub. ut haec experirer adversa. *Redeundi d.* scil. ab Imbro; cf. I, 2, 96.

4. *Cui*) Sc. mihi.

Quam huc redire, atque haec ita esse miserum me resciscere.
Nam omnibus nobis, quibus est alicunde aliquis obiectus labos,
Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum 'st, lucro 'st.

PARMENO

At sic citius, qui te expedias his aerumnis, reperias.
Si non rediisses, hae irae factae essent multo ampliores;
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras.
Rem cognosces, iram expedies, rursum in gratiam restitues.
Levia sunt haec, quae tu pergravia esse in animum induxti tuum.

PAMPHILVS

Quid consolare me? an quisquam usquam gentium'st aeque miser?

Nobis) Vulg. *nos omnes*; at Be. ex Codd. ut exhibui.
Consolare) V. I. *consolaris.*
Vsquam) Abest *usqu.* a C. G. m. et Hal.

6. *Obiect. lab.*) Explic. Mur. «Labos molestiae, aegritudinis et doloris significationem habet, ut ap. Graec. πόνος.»

7. *Lucro est*) Cf. Ph. II, 1, 16.

8. *At sic cit. qui te exped.* etc.) «Sic, hoc modo, quod nimirum venisti tempestive, ut hasce discordias sedes.» West. *Exped.* Cf. Andr. III, 5, 11. Itid. Liv. II, 24: «orare, ut tantis circumventam terroribus *expediret* rempublicam.»

10. *Ambas*) Par. in marg. «Sostratam et Philumenam.»

11. *Rem cogn. iram exped. rurs. in gr. rest.*) «Τρίκωλος sententia. Et bono ordine usus est.» Donat. *Rem* i. e. materiam rixandi, vel potius, quod videbatur esse dissidii. *Iram*, sc. mulierum. *Rurs. in grat. rest.* Abundat *rursus* ob *restitues*. Sed abundantia haec Comicis frequens. Eun. IV, 2, 6. Et Plaut. Poen. Prol. 79: «*Revortor rursus denuo* Carthaginem.» *In grat. rest.* Cf. Ph. V, 8, 73.

13. *Quid consol. me*) «Vt solet in vero angore, ipsa consolatione aegrescit dolor.» Donat.

Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum;
Iam in hac re ut taceam, cuivis facile est scitu, quam fuerim miser.
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi obtrudit pater.
Vix mi illinc abstraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum,
Vixque huc contuleram, hem! nova res orta 'st, porro ab hac quae me abstrahat.
Tum matrem ex ea re, aut uxorem in culpa inventurum, arbitror.
Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser?
Nam matris ferre iniurias me, Parmeno, pietas iubet.
Tum uxori obnoxius sum. ita olim suo me ingenio pertulit.

Scitu) Sic colloc. Be. In l. antiqu. *fac. scitu* omisso *est.*
Ea) V. I. *Bacchide.*
Re) C. G. m. *me* pro glossa.
(*Quod*) Pro *Quod* exempl. Venet. Rivio teste *Quae.*

14. *Alibi*) In alio amore; et sic gravius, quam si, in meretrice, diceret.

15. *Iam in hac re*) In eo scilicet, quod *alibi habebat anim.* seu in meretricio amore. *Quam fuer. mis.* Nempe in uxore ducenda.

16. *Obtrudit pat.*) Itid. Andr. I, 5, 15. *Obtrud.* Recte; utpote invito et in alio amore occupato.

17. *Illinc*) A Bacchide. *Abstraxi;* cf. Andr. I, 5, 8. *Imped. in ea expedivi.* Hoc fere modo in Andr. III, 5, 11.

18. *Vixq. huc contul.*) Sc. animum, i. e. amorem. Heaut. II, 4, 10. Maluit *huc*, quam, ad uxorem, dicere. *Ab hac*, uxore,

19. *Matrem*) Meam scilicet. *In culpa invent. arbitr.* Solemne est dicere, *in culpa* esse. Sic. Cic. Verr. V, 91: «si omnes *in culpa* fuerunt.» *Ex ea re.* Praeposit. *ex* valet in, ut Iul. Caes. B. G. I, 4: «*ex* vinculis causam dicere.»

20. *Porro*) «Postea, vel in postremum.» DONAT.

21. *Nam matr. ferre iniur.* etc.) Similit. Cic. pr. Cluent. 6: «Facile intelligo, non modo *reticere* homines *parentum iniurias*, sed etiam etc.»

22. *Olim me pertulit.*) His compara quae servus praemonuit supra I, 2, med. *Suo me ingen. pertul.* Schefferus ad Phaedr. I, 2, 30, hoc loco citato dicit; «*Perferre* non solum est ferre,

Tot meas iniurias, quae nunquam nullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,
Vnde ira inter eas intercessit, quae tam permansit diu.

PARMENO

Haud quidem hercle parvom, si vis vero veram rationem exsequi.
Non maxumas, quae maxumae sunt interdum irae, iniurias
Faciunt. nam saepe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,
Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.

Nullo) L. antiq. *in ullo* pro *nullo*.

Haud) Par. ed. *At*. pro *Haud*. Be. *Aut*. Al. script. *Haut*.

Parvom) Donat. leg. *parum*. Al. add. *est*.

Iniurias) Donat. putat ὑπαλλακτικῶς dixisse Poëtam, pro *iniuriae iras*, quippe iniuriae faciunt iras, non irae iniurias. Bentleii mire mutata praetereo. C. G. m. in marg. not.: « *licet inter eas maximae irae sunt, non tamen faciunt maximas iniurias.* »

Cum) Lindenbr. We. al. edd. ut ubiq. locorum *Quum*. At Be. affirmat, Codd. Terentianos nusquam *quum* exhibere, sed *cum*.

sustinere, sed cum aequabilitate animi ac constantia ferre. »

23. *Tot meas iniur.*) Cf. supra I, 2, Quae nunq. *nullo patef. loco*. Hoc id. fere dixit servus, I, 2, 91. *Quae*. Donat. pro quas dici iudicat sc. *iniurias*; sed mihi *quae* nominativus est sing., ut sit cum emphasi, *quae* uxor.

26. *Si vis vero veram etc.*) Donat. haesitat in *vero*, quod West. explic. « ἀληθινῶς, vel ex veritate. » *Exsequi*. Guyet. exponit id. esse quod narrare, διηγεῖσθαι. Sic it. Cic. Fam. XI, 27: « *exsequi* verbis. » Atque Ruhnk. *verat. exseq.* explicat, inquirere, pervestigare.

27, 28. *Non maxim. quae etc.*) « Caute dixit, *interdum*: plerumq. enim sic. » DONAT. *Est* pro fit. Notetur constructio *est* ubi, vel, *est cum*, rara quidem, sed non sine exemplis.

29. *De ead. causa*) Recte animadvertit Donat. dicendum esse in iisd. rebus, quum praecesserit, *quibus in rebus*, sed ad servum, addit idem, pertinere hanc humilitatem orationis. Andr. II, 3, 8, ubi nota. *Iracundus*, « pronus in iram. » WEST.

Pueri inter sese quas pro levibus noxiis iras gerunt!
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus infirmum gerunt. 31
Itidem illae mulieres sunt, ferme ut pueri, levi sententia.
Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hanc conciverit.

PAMPHILVS

Abi, Parmeno, intro, ac me venisse nuntia.

PARMENO

Hem, quid hoc est?

PAMPHILVS

Tace.

Trepidari sentio, et cursari rursum prorsum.

PARMENO

Agedum, ad fores 35

Quas) Sic prob. Be. pro *quam* vulg.
Noxiis) Al. *noxis*.
Mulieres) Vox *mulieres* trisyllaba Faërno videtur.
Levi) *Levi*, monosyllabum, sicut *novo* Ph. V, 8, 79.
Conciverit) Donatus: « legitur et *conscivisse*. » Addit Be. *ere* (here) quo versui consulere opinatur.

30. *Pueri inter sese*) « Argumentum a simili. » DONAT. *Iras gerunt*. Ita Plaut. Poen. III, 6, 16: « Si quid peccatum est, plumbeas *iras* gerunt. » *Pueri int. sese quas* etc. Haec verba Donat. vult interrogative efferenda, at ego cum West. putarim per exclamationem optius.

31. *Qui eos gubern. anim.*) Sall. Catil. I. « *Animi imperio*, corporis servitio magis utimur. » *Infirmum*, sc. animum. *Vt pueri*. Hac it. similitudine puerorum Horatius utitur A. P. vs. 159, 160. *Levi sententia*, mutabili consilio. Sic Plaut. Mil. II, 1, 51.

32. *Conciverit*) Commoverit, excitaverit.

34. *Abi, Parm, intro* etc.) Hoc fere id. Geta servus in Ph. V, 2, 12, facere iubetur. Ad hunc loc. Par. notat: « Peregre redeuntes uxori nuntios de suo adventu praemiserunt. » *Hem qu. h. est*; cf. Ad. II, 4, 17. Prope namque fores strepitum sentit intus.

35. *Trepidari*) H. e. cum tumultu quod. pavitari, quod fit in periculo. » WEST. *Et curs. rurs. prors*. Sic it. Eun. II, 2, 47. Putat Donat. *rurs. prors.* proverbialiter dictum, explicans *rursum* retro; *prorsum* ante.

Accede propius. hem! sensistin'?

PAMPHILVS

Noli fabularier.

Pro Iupiter! clamorem audio.

PARMENO

Tute loqueris, me vetas.

MYRRHINA

(*intus*)

Tace, obsecro, mea gnata.

PAMPHILVS

Matris vox visa 'st Philumenae.

Nullus sum.

PARMENO

Qui dum?

PAMPHILVS

Perii!

PARMENO

Quamobrem?

PAMPHILVS

Nescio quod magnum malum

Profecto, Parmeno, me celas.

PARMENO

Vxorem Philumenam

Accede) Sic in libb. Be. probe. L. Bemb. *Accedo.*

Audio) L. Bemb. *audivi.* In libb. Be. *audio.* Quam vero probabilem lection. hic ille parum sibi constans reliquit; cf. Andr. I, 4, 1, not. *audio.*

Pamph. Perii) C. G. m. sicut l. antiq. *quia.* Abest a Bemb.

Celas) MS. Lindenbr. *coelant.* Al. *coelut.*

36. *Noli fabular.*) Cf. Ph. IV, 3, 49. Multiloquum increpat servum.

37. *Tute loqu. me vetas*) « Mire expressus est mos auscultantium. » Don.

38. *Tace, obs. mea gn.*) Non hic, *Iuno Lucina* etc. clamatur a puerpera, ut in Andr. III, 1, 15, et Ad. III, 4, 41; sed silentium partorienti imponitur; quia furtiva conceptio est.

Matris vox visa est Ph. Cf. Eun. III, 2.

40. *Me celas*) Supra II, 2, 11. « Atqui neminem etiam convenerat Pamphilus, nec parentes, nec uxorem, nec soceros, postquam egressus erat e navi. Videtur autem solus Parmeno incusari, quomodo continuo post, *cur mihi id non dixisti?* » Haec West.

Pavitare nescio quid dixerunt: id si forte est nescio.

PAMPHILVS

Interii! cur mihi id non dixti?

PARMENO

Quia non poteram una omnia.

PAMPHILVS

Quid morbi est?

PARMENO

Nescio.

PAMPHILVS

Quid? nemon' medicum adduxit?

PARMENO

Nescio.

PAMPHILVS

Cesso hinc ire intro, ut hoc quam primum, quicquid est, certum sciam?

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam adfectam?

Nam si periclum in te ullum inest, perisse me una haud dubium 'st.

Nemon') Sic edd. per apostroph. Par. We. al. In l. antiq. expressius *nemone.*

Certum) Al. *certo.*

In te ullum) C. G. m. colloc. *ull. in te.*

Inest) Al. *est* pro *inest.*

41. *Pavitare*) Proprie frigore ac febri iactari, id quod veteres ad corporis, sicut timere ad animi perturbationem referebant; vid. Serv. ad Virg. A. I, 92. *Dixerunt.* Significantur haec forsitan, quae supra II, 1, 41. Sostrata Lacheti retulit: *lass. opp. esse aib.* et quae ad aures servi quoque pervenerant. *Si* pro an.

42. *Quia non pot.*) Sc. dicere. Stomachose hoc pronuntiat.

43. *Quid morbi est?* Cf. Eun. II, 1, 19. *Addux.* Cf. Eun. IV, 7, 24. *Nescio.* «Perturbatus Parmeno id. repetit verbum. Et verb. aptum est personae servili.» DONAT. Pamphilus de morbo Philumenae sollicitus prodit verum amorem.

44, 45. *Quon. modo, Philumena mea*) «Amatoria ἀποςροφὴ» DONAT. *Adfectam*, languentem. Nisi elliptice pro illo, quod plenius est, morbo *adfectam*; uti infra III, 6.

46. *Periisse me*) Par. «quin perierim.» Similis sententia Propert. Eleg. II, 21, 42: «vivam, si vivet; si cadet illa, cadam.»

PARMENO

Non usus facto est mihi nunc hunc intro sequi.
Nam invisos omnes nos esse illis sentio.
Heri nemo voluit Sostratam intromittere.
Si forte morbus amplior factus siet,
Quod sane nolim, maxume heri causa mei;
Servum ilico introiisse dicent Sostratae,
Aliquid tulisse comminiscentur mali,
Capiti atque aetati illorum, morbus qui auctus sit.
Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

Vsus) V. I. *opus*.
Nam invisos omnes nos) C. G. m. colloc. *omn. nos invis*.
Heri) MSS. Pall. *Here*, quod Festo placet pro *Heri*.
Intromittere) Sic recepi, ut C. G. m. hab. et Ed. 1469. Vulg. *admitt*.
Siet) Be. *sit*; cf. II, 2, 4.
Introiisse) Al. *introisse*.
Hera in) Ex praeposit. *in* elidi vult Fa. *n*, ut sit in prima sede anapaestus, *Heri' crim.* —

47. *Non us. facto* etc.) « Parmeno ante ostium remanens secum loquitur. » GVY.

48. *Invis. omn. nos* etc.) H. e. Sentio *omnes* e familia Sostratae *invisos esse* Myrrhinae ac filiae eius.

49. *Heri nemo voluit* etc.) Cf. supra I, 2, 114.

53. *Comminiscentur*) Dicent.

54. *Capiti atq. aet. illor.*) De hac imprecandi formula v. ad Ph. III, 2, 6. Par. in marg.: «Quod illorum capiti, vitae eveniat.» Itid. Aristophan. εἰς κεφαλήν. Et Cic. ad Attic. VIII, ep. 5: «multa mala quum dixisset suo capiti.» Boeclerus τὸ *illorum* de una Philumena accipit. Non inepte; cf. Heaut. I, 1, 99.

55. *Hera in crimen*) « Sostrata in litem. » DONAT. *Ego v. in m. malum*. « In quaestionis tormenta. » DONAT. *Vero*, affirmantis.

ACTVS III, SCENA 2

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS

SOSTRATA

Nescio quid iam dudum audio hic tumultuari misera.
Male metuo, ne Philumenae magis morbus adgravescat;
Quod te, Aesculapi, et te Salus, ne quid sit huius, oro.
Nunc ad eam visam.

PARMENO

Heus, Sostrata.

SOSTRATA

Ehem!

PARMENO

Iterum istinc excludere.

Audio hic) L. antiq. *hic audio*. C. G. m. sup. script. *in domo Myrrhinae*.
Aesculapi) V. I. *Deus est medicinae*.
Quid) Id. *mali*.
Eam) C. G. m. *adeam*, quasi unum esset verbum, c. gl. *pergam*. Sed non intellexit interpres; cf. I, 2, 114.
Excludere) Leg. Bc. per interrogation.

« In hac scena quasi quaed. deliberatio est, continens suasionis dissuasionisq. partes, quas in subditis considerabimus. » DONAT.

1. *Hic*) « Quia nimis vicini sunt. » DONAT. *Tumultuari*. Passive valet. Sed ap. vett. hoc verb. etiam active usurpatur. Prol. II, 33. Et Caes. B. G. VIII, 61, ubi interprett.

2. *Male metuo*) Heaut. III, 2, 20. *Male*, Plauti more adiectum. *Mag. morb. adgravesc.* Cf. Cic. Tusc. III, 31: « *adgravescens* vulnus. »

3. *Quod te*) « Deest propter, ut sit, propter quod. » DONAT. *Aesculap.* « Aesculapius ex Epidauro translatus est Romam, Apollinis filius, Coronei nepos. Vid. Ovid. Met. XV, 622 etc. » WEST.

4. *Heus*) Admonitio Parmenonis,

SOSTRATA

Ehem, Parmeno, tun' hic eras? perii! quid faciam misera?
Non visam uxorem Pamphili, cum in proximo hic sit aegra?

PARMENO

Non visas? ne mittas quidem visendi causa quemquam.
Nam qui amat, cui odio ipsus est, bis facere stulte duco.
Laborem inanem ipsus capit, et illi molestiam adfert.
Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

SOSTRATA

Quid ais? an venit Pamphilus?

PARMENO

Venit.

SOSTRATA

Dis gratiam habeo.
Hem, istoc verbo animus mi rediit, et cura ex corde excessit.

Amat-est) V. I. *illum a quo odio habetur.*
Duco) C. G. m. *dico* perperam. Iid. Pall. tres ap. Par.
Adfert) C. G. m. script. *affert.*
Tum) L. antiq. *autem.* Abest a C. G. m. aliisq. probatis.
Gratiam) Sic ed. Fa. pro *gratias* vulg.

qui nihilo magis introire audet quam Sostrata. *Iterum.* Id memoriter: iam enim supra dixit, *admisit nemo;* cf. I, 2, 114. « Bene *iterum*, ut illi pudorem incuteret repetitione iniuriae.» DONAT. *Exclud.* Futur. temp.

5. *Eh. P. tune hic* etc.) Itid. Eun. I, 2, 6. *Per. q. fac.* Ph. V, 9, 17.

6. *Pamphili*) Emphatice, quasi diceret, filii mei. *In prox. hic.* Plaut. Cist. I, 1, 102: « habitat *in proximo.*»

7. *Non vis*) Proprie dicitur, *visere aegrotos*, Gell. VI, 9.

8. *Nam qui amat, cui* etc.) Plaut. Trin. III, 2, 12: « Nullum beneficium esse duco id, quod, cui facias, non placet.» *Bis fac. Stulte;* cf. Ph. I, 8, 2: « *Bis peccat.* »

10. *Introiit videre*) Graec. more pro visum. Infra V, 4, 2. *Ut venit*, statim ut rediit; cf. supra I, 3. *Quid agat*, Philumena.

11. *An ven. Pamph.*) Exprimit matris affectum.

12. *Anim. mihi red.*) Sic Plaut. Merc. III, 1, 32.

PARMENO

Iam ea de causa maxume nunc huc introire nolo.
Nam si remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,
Quae inter vos intervenit, unde ortum est initium irae.
Atque eccum video ipsum egredi. quam tristis est!

SOSTRATA

O mi gnate!

PAMPHILVS

Mea mater, salve.

SOSTRATA

Gaudeo venisse salvum. salvan'
Philumena est?

PAMPHILVS

Meliuscula est.

SOSTRATA

Vtinam istuc ita Di faxint!
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis?

PAMPHILVS

Recte, mater.

Philumenam) Donat. leg. *Philumenae*, iuxta ac si *remittent* sit verb. neutrum.

Intervenit) L. Bemb. *intervenerit*. Sed probat. indicativus, uti al. hab.

13. *Iam ea de causa*) Quia iam Pamphilus introiit.

14. *Si remitt. q. P. dol.*) Haec syntaxis, *remittent Philumenam dolores*, minime vulgaris est, vixq. exemplis probanda. Veruntamen passive ead. invenitur, Scrib. Larg. 99: «quum remissi fuerint (dolore capitis.)» Ceterum usurpant verb. *remittere* neutraliter, uti Cic. Orat. 34: «quum *remiserant* dolores pedum.» Sic et Liv. XL, 33.

15. *Omn. rem narrab.*) «*Narrabit* cuncta, quae vis iracundiae fuerit inter eas, unde exordium lites inceperint.» EVGR. *Sola soli*. Paronomasia; cf. Eun. III, 5, 31.

16. *Quae int. v. interven.*) «Melius sic, quam si diceret: Quae illi feceris.» DONAT.

18. *Gaudeo venisse salv.*) «Formula adventum gratulantis.» WEST.

19. *Meliuscula est*) Paulo melius habet.

20. *Quid tu igitur lacr.*) Dicit *igitur*, quia ille dixerat, *meliuscula est*. *Recte, mat*. Cf. Heaut. III, 2, 7, not.

SOSTRATA

Quid fuit tumulti? dic mihi, an dolor repente invasit?

PAMPHILVS

Ita factum 'st.

SOSTRATA

Quid morbi est?

PAMPHILVS

Febris.

SOSTRATA

Quotidiana?

PAMPHILVS

Ita aiunt.

I, sodes, intro; consequar iam te, mea mater.

SOSTRATA

Fiat. (*abit*).

PAMPHILVS

Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque eis onera adiuta.

PARMENO

(*aegre fert, ut servus solet, iussum*)

Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant?

PAMPHILVS

(*stomachose*)

Cessas? (*abit.*)

Invasit) V. I. *illam*.
Quotidiana) C. G. m. script. *cotid.* Ph. I, 3, 8.

21. *Quid f. tumulti*) Cf. supra vs. 1.

22. *Ita fact. est*) Cf. Eun. V, 2, 12, not. *Febris.* «Neque haec abest a puerperio. Ita nihil mentitur filius.» BIP. *Quotid.* Etenim *febris* a Celso spatio dierum designatur, ut sit, «continua, *quotidiana*, tertiana, quartana,» ibid. III, 3. Addit id. alio loco: « — si in *quotidianam* versa est febris, in malis aeger est.

23. *I sod. intro*) «Metuit ne ingrediatur mater ad soceros: et ideo dicit, *I sod. intro.* Et patet *intro* dicentem, manu annuere, ut domum redeat: et simul quo magis faciat, addit causam, *consequar i. te m. mat.*» Sic Donat. *Iam*, mox.

24. *Tu pueris curre* etc.) Parmenonem iubet, causa simulata, discedere, ne praesens audiat vocem parturientis. *Curre obv.* Eod. modo mittitur Dromo in Heaut. II, 3, 8. *Obviam* venientibus. *Atque eis onera adiuta.* «*Adiutare* cum accusativo rei est item Ph. I, 2, 49. Sed *onera* quaeritur, quaenam sint? Nulla alia, opinor, nisi quae de itinere rediens Pamphilus secum adportaverat. Supra I, 2.

25. *Non sciunt viam*) Ironice dicit, qui novae rei cupidus mavult manere quam discedere. Heaut. II, 3, 7.

ACTVS III, SCENA 3

PAMPHILVS

Nequeo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quae nec opinanti accidunt:
Partim quae perspexi his oculis, partim quae accepi auribus,
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo intro ut me corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum adfectam ac sensi uxorem esse. hei mihi!

His) Al. *hisce*.
Qua me propter) *Qua me propt.* Tmesis est pro *Quapropt. me.*
Citius) Var. *ocius*.
Intro ut me) Sic Be. Codd. In l. antiq. colloc. *me intro ut*.

« In hac scena conquestio est ad deliberationem descendens, an habeat Pamphilus, an excludat uxorem: in qua tota oratio Pamphili ad argumentum spectans, amatoria magis, quam maritalis est. Nam aliter non perveniretur ad ultimam cognitionem omnium rerum, nisi adolescens furtivum conceptum uxoris, et partum aliquanto lenius, quam coniugalis dolor expetit, toleravisset. » DONAT.

1. *Nequeo mear. rer. initium* etc.) « Haec est Homerica illa διαπόρησις, Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον καταλέξω, » DONAT. Qui locus ipse est Odyss. IX, 14. *Mear. rer.* Conf. supra I, 1.

4. *Me eduxi for.*) Cf. Plaut. Bacch. IV, 2, 11: « *duc* te ab aedib. » Et Cic. Fam. X, 32: « dixit se a Gadib. ubi vid. Manut. »

5. *Nam modo intro* etc.) Cf. supra 2, 10. Vbi nampe properasset Pamphilus ad uxorem visendam. *Intro me corrip.* Eod. fere sensu, quo valet, se intro coniicit, Heaut. II, 3, 36. *Timidus*, pro timens.

6. *Hei mihi!*) « Interiectio dolentis est. » DONAT.

Postquam me adspexere ancillae advenisse, ilico omnes simul
Laetae exclamant: venit; id quod derepente adspexerant.
Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
Vna illarum interea propere praecucurrit, nuntians,
Me venisse; ergo eius videndi cupidus recta consequor.
Postquam intro adveni, extemplo eius morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat,
Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam adspexi, o facinus indignum! inquam, et corripui ilico

Omnes) *Omnes*. Priorem syllab. Be. corripi iubet.
Derepente) Fa. ed. *me rep.*
Immutari) V. L. *de laetitia in tristitiam.*
Illarum) L. antiq. *forte*. Non hab. Bemb. Ideo Fa. delevit.
Adveni) C. G. m. sicut Bru. C. e. *introii*, non *adveni*.
Posset) V. I. *partus*.

8. *Id quod*) Intellige, propter *id quod etc.*

9. *Vultum immutari*) Conf. Hor. Serm. II, 8, 84: « redis mutatae frontis.» Supra hunc nostr. loc. vid. Cic. de Orat. III, 57.

12. *Eius videndi*) Scilicet Philumenae. Notetur hic *videndi* non participium esse, sed gerundium in *di*; quippequod etiam Cicero frequenter iungit cum genitivo ipso plurali, ut, « legendi librorum.» Nec minus genitivus sing. num. in usu est; conf. Sanct. Min. III, 8, ubi Perizon. *Recta*. Plene Andr. III, 4, 21.

14. *Spatium*) Moram.

15. *Neq. voce alia* etc.) « Quod vox parturientis prodit vitium.» Evg.

16. *O facin. indign.*) Hoc ad semetips. refert, non ad Philumenam. *Inquam*. Addit *inquam*, quo notetur, per apostrophen hoc dixisse ad puerperam. *Corripui*, proripui me. Itid. Liv. II, 24: *corrip. ilico Me inde.* « Repetit corripiendi vocem, ex vs. 5, ut notet, ead. celeritate se exiisse, qua intraverat.» West.

Quaeque fors fortuna est, inquit, nobis quae te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambae, si ius, si fas est, uti
Advorsa eius per te tecta tacitaque apud omnes sient.
Si unquam erga te animo esse amico sensti eam, mi Pamphile;
Sine labore hanc gratiam te, ut sibi des, illa nunc rogat.
Ceterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam.
Parturire eam, neque gravidam esse ex te solus conscius.
Nam aiunt tecum post duobus concubuisse eam mensibus.
Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic iam septimus;
Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potis est, Pamphile,

Fors fortuna) V. I. *fortuitus eventus.*
Illa) We. ex MSS. Leidens. *pro illa.* Sed abest *pro* in plerisq. et *illā* commodius accipitur casu recto.
Aiunt) Par. in marg. « τὸ *aiunt* expunctum velit Palmerius me non invito.»
Septimus) C. G. m. sup. script. *quia septim. mensis est, ex quo accepisti eam.*

oratio socrus per mimesin Pamphilo relata. Quam quidem ille suis verbis interrumpit, ut lacrimis ostendat, quam infelix sit ex amore.

26. *Fors fortuna*) Sub hac utrsq. denominatione Dea Romanis interdum putabatur, quae templum trans Tiberim habebat colebaturq. ab iis, qui sine arte aliqua vitam tolerabant. *Nob. q. te h. obtul.* Cf. Ad. III, 2, 24.

27. *Si ius, si fas est*) Horum illud ad humanum ius pertinet, hoc ad ius divinum. Cic. de Arusp. 16: «Contra *ius fasque.*»

28. *Adversa ei.*) Innuit stuprum virgini oblatum ac partum iam instantem. *Tecta tacitaq.* « *Tecta*, ne videantur, *tacita*, ne dicantur.» Don.

29. *Si unq. erga te*) «Ab antecacta vita.» DONAT. Ibid. Andr. I, 5, 57.

30. *Sine labore*) H. e. libenter.

31. *De reducenda*) Scil. uxore. Infra IV, 4, 32.

32. *Partur. eam* etc.) Ab rationib. incipit persuadendi.

33. *Aiunt*) Honestius dicit pro ait sc. Philumena. Supra II, 3, 4. *Post duob.* «Est enim ἀντιστροφὴ pro duob. post.» DONAT.

34. *Postq. ad te venit*) Ex quo tibi ducta est uxor.

35. *Si pot. est*) Vid. Iud.

Maxume volo doque operam, ut clam eveniat partus patrem,
Atque adeo omnes. sed si id fieri non potest, quin sentiant,
Dicam, abortum esse. scio, nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur. hic tibi nihil est quicquam incommodi,
Et illi miserae indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum, et servare in eo certum'st, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror,
Nec faciam, etsi amor me graviter consuetudoque eius tenet.
Lacrumo, quae posthac futura'st vita, cum in mentem venit,

Et) MS. We. *Vt* pro *Et*.
Iniuriam) V. l. *vitium*. Cf. vs. 23.
Me) Sic colloc. libb. Be. In antiq. l. ordo est, *me amor*.
Futura 'st) L. antiq. *sit*, Donat. *est*.

36. *Vt clam ev. p. p.*) Iunge *clam patrem*.

38. *Abort. esse*) «Non est latinum, aborta est, sed abortum fecit. Deest h. l. natum, vel factum, vel absolute.» DONAT.

40. *Hic*) In hac re. *Tibi nih. est q. incom.* «Quum alienus exponitur, et non tollitur pro tuo.» DONAT.

41. *Indigne fact. iniur.*) Cf. supra vs. 23. *Ini. contex.* Hoc verbo *contegere* monemur, Pamphilum par pari Philumenae referre videri, quippe quae contexerat contumelias mariti; cf. I, 2, 91.

44. *Nec fac.*) Non reducam eam. Vid. Eun. II, 3, 98, not. *Amor me* etc. Hoc cum gemitu. «Videtur per ἓν διὰ δυοῖν dictum, *amor consuetudoq.* pro amor consuetus, uti Andr. I, 1, 108.» WEST.

45. *Lacr.*) Hoc lacrumo Donat. interpositis fletib. pronuntiari iubet; iungit tamen cum sequentibus, ita

Solitudoque. o fortuna, ut nunquam perpetua es data.
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego tum consilio missum feci, idem nunc huic operam dabo.
Adest Parmeno cum pueris: hunc minime'st opus
In hac re adesse. nam olim soli credidi,
Ea me abstinuisse in principio, cum data est.
Vereor, si clamorem eius hic crebro exaudiat,
Ne parturire intelligat. aliquo mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

Data) Al. *bona* pro *data*. Glossam sapit.
Amor) V. I. *Bacchidis*.
Idem) Al. *eidem*, amori. Al. *item*. Concinnius est *idem* sc. ego.
Exaudiat) L. Bemb. *aud.*
Intelligat) C. G. m. sup. script. *eam*, quod l. Bemb. exhib. in contextu. Facile subauditur.

ordinando: *Lacrumo eum in ment. ven.*

46. *Solitudoq.*) Andr. I, 5, 55. Contrarium est, *amor consuetudoq.* v. 44. *Vt nunq. perp.* etc. Sic fere Plaut, etiam Menand. Απαντα νικᾷ καὶ μεταςρέφη τύχη.

47. *Sed i. prior amor* etc.) « Id vult, didicisse se iam usu et exemplo Bacchidis, amorem e corde suo amovere, atque adeo facilius divortium cum Philum. esse laturum. » West. *Ad hanc r. exercit.* Ead. syntaxi, *doct. ad malit.* supra II, 1, 6.

48. *Consilio*) Ex consulto, cum ratione. *Huic.* Amori uxoris. *Operam dabo.* Sc. ut illum quoque amorem dimittam.

49. *Adest Par. c. pueris*) Vid. supra 2, 24.

50. *N. olim soli cred.*) Supra I, 2, inde a v. 39 ad fin. usque.

51. *Cum data est.*) Sc. uxor.

52. *Clamor. ei. aud.*) Cf. supra I, 37. *Hic.* Cf. supra I, 34 seqq. Significat enim locum, ubi dudum constiterant ambo auscultantes.

53. 54. *Aliq. m. est Hinc ableg.*) « In tota Comoedia non cessabit, quum sit piger; nec resciscet aliquid, quum sit curiosus Parmeno. » Donat. *Ablegand.* « Ita solent de iis, quorum praesentia molesta est. » West. Itid. Liv. I, 35.

ACTVS III, SCENA 4

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS

PARMENO

Ain' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter?

SOSIA

Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantum, quam re ipsa navigare incommodum 'st.

PARMENO

Itane est?

SOSIA

O fortunate! nescis quid mali
Praeterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miserias, unam hanc vide,

Miserias) V. I. *quas pertuli.*

« Alia ratio est currentis ad argumenta: alia actuum Comicorum. Sed perfecti poëtae est, ita servire argumento, ut tamen spectator novis delectationibus teneatur. Nam in hac scena, donec perveniat ad Pamphilum Parmeno, hoc εὕρημα (inventum) inducitur, quum hoc ostenditur, quid mali sit navigatio. » DON.

1. *Ain tu*) « Pro Aisne tu. Et sic iam aliquid dixisse magni in praecedenti oratione ex respondentis sermone demonstratur. » DONATVS. Vid. supra II, 2, 1, not. *Evenisse iter*. Cf. Ph. I, 2, 16. *Iter*, navigatio. Sed *navigare incommodum* esse etiam Cicero ad Fam. XIV, 5, et ad Attic. V, 12, dixit. Adde Menandr. Πῦρ κ. θάλασσα, κ. γυνὴ, κακὰ τρία.

3. *Tant. quam*) Hae particulae coniunctae etiam Varroni sunt usitatae ac Livio, pro tantum quantum.

4. *O fortunate*) Sic Hor. Sat. I, 1, 3, ubi miles exclamat: « *o fortunati* mercatores. »

Dies triginta aut plus eo in navi fui,
Cum interea semper mortem exspectabam miser;
Ita usque advorsa tempestate usi sumus.

PARMENO

Odiosum!

SOSIA

Haud clam me est. denique hercle aufugerim
Potius quam redeam, si eo mi redeundum sciam.

PARMENO

Olim quidem te causae impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium.
Ite intro. ego hunc adibo, si quid me velit.

Eo) Pro *eo* Priscian. citat *ego*. Quod videtur esse *ἁμάρτημα μνημονικόν*.
Odiosum) V. I. *est navigare*.
Sciam) Vulg. *siet* pro *sciam*.
Impellebant) V. I. *ut navigares*.
Minitare) C. G. m. explic. *minitaris*. Ibid. in marg. *ut ante fugeres quam navigares*.
Ite) « Omnino adloquitur Sosiam cum pueris reliquis; vid. III, 2, 24. Vnde adeo non opus cum Guyet. legere, *I tu intro*, vel quod in glossis MSS. addit, *ito intro*. » Sic not. We.

7. *Dies triginta*) « Accusativ. casus plenum numerum significat.» Do. *Plus eo*. Sc. hoc spatio dierum. Cic. Phil. I, 3, « *plus una* nocte. »

8. *Cum exspectabam mis.*) Cf. Andr. III, 3, 13, not. Et recte dicit, *exspectab. miser*. Nam gravior poena est *exspectare*, quam pati.

9. *Ita*) Pro adeo. *Adv. temp. est.* Proprie *tempestas* dicitur maris, pro impetuosis ventis et imbribus. Plaut. Most. I, 2, 27.

10. *Odiosum*) Pro odiose. *Haud clam me est.* « Est λιτότης figura, pro ego maxime intelligo, quam odiosum sit. » Don. *Aufugerim*, pro aoristo est Graecor. Nam Gellius lib. XVIII, c. 2: « Postrema, inquit, quaestionum omnium haec fuit, scripserim, legerim, venerim, cuius temporis verba sint, praeteriti, futuri an utriusque. »

11. *Eo*) Posit. est *eo*, pro in navem.

12. *Olim quid. te causae* etc.) Iocose assentiendo levem hominem perstringit quasi fugitivum. *Impelleb. leves.* Adeo ut tibi minime opus esset gravioribus causis, cuiusmodi navigationem vocas.

13. *Facere*) H. e. fugere. Dixerat enim *aufugerim*, vs. 10.

14. *Sed Pamphil.*) Vid. Eun. II, 1, 11, not. *Ipsum.* Sic herum denotant, ut Graeci per αὐτόν.

Here, etiam tu nunc hic stas?

PAMPHILVS

Et quidem te exspecto.

PARMENO

Quid est?

PAMPHILVS

In arcem transcurso opus est.

PARMENO

Cui homini?

PAMPHILVS

Tibi.

PARMENO

(prae se fert ingenium servi imperatum aegre ferentis)

In arcem? quid eo?

PAMPHILVS

Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum una vectu'st, conveni.

PARMENO

Perii! vovisse hunc dicam, si salvus domum
Redisset unquam, ut me ambulando rumperet.

Callidemidem) Priscian. *Callimedem*

16. *Etiam*) Adhuc; « non minus *etiam nunc* pro adhuc. » TVRS.

17. *In arcem*) « Videtur intelligere ἀκρόπολιν in medio urbis sitam. » WEST. *Transcurso opus est.* Ad V, 9, 39. Obvenit autem *opus esse* cum participio centies; etiam Liv. III, 27: « *maturato opus esse.* » *Tibi.* Suppleatur, *transc. op. est*, uti plenius in Heaut. I, 1, 28.

18. *Hospit.*) « Vel quod hospitii ius cum eo contraxisset Pamphilus, vel quod peregrinus esset. » WEST.

19. *Myconium*) « Ex Mycone insula, Cycladum una in mari Aegeo. »

20. *Vovisse hunc dic. si etc.*) Facete dixit. More enim hoc fit eorum, qui longis itinerib. maris periclitati *vovent* aliquid, si salvi domum pervenerint. Et convenit hoc Pamphilo: quem supra male navigasse audierat. » DONAT.

21. *Me ambul. rump.*) « Ex nimia nimirum intentione virium in currendo. » WEST. Verb. *rumpere* comice frangere, nisi ipsum occidere significat.

PAMPHILVS

Quid cessas?

PARMENO

Quid vis dicam? an conveniam modo?

PAMPHILVS

Immo, quod constitui me hodie conventurum eum,
Non posse. ne me frustra illi exspectet, vola.

PARMENO

At non novi hominis faciem.

PAMPHILVS

At faciam, ut noveris:
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, caesius,
Cadaverosa facie.

PARMENO

(*murmurans*)

Di illum perduint!

Dicam) MSS. qnid. *nunciem.*
Posse) C. G. m. gl. *me.*
Illi) L. antiq. *illic.* Vict. *ille.*
Caesius) V. I. *lenticulosus.*
Facie) In C. G. m. *facies* c. gl. marg. *similis cadaveri.*
Perduint) Al. *perdant.*

22. *Quid v. dic.* etc.) Non enim mandaverat quidquam, qui sine causa mittebat, ublitus bene dissimulare, Et sic pronuntiandum, *an conv. modo?* Vt reprehendere dominum Parmeno videatur.» DONAT.

23. *Immo*) Subaudi, hoc dicito. *Quod const.* Cf. I, 2, 120 etc.

24. *Vola*) Non curre, sed *vola* hyperbolice dicit. Sic. Cic. Phil. X, 5: « *Volasse* eum, non iter fecisse diceres. »

25. *At non novi hom. fac.*) Partic. *at* in occupationibus et dubitationib. frequens est. Accedit pigritia servi aegre obsequentis. *At fac. ut* etc. Stomachose repetit *at.*

26. *Rubicund.*) Scilicet flavior ostenditur quam rubrior. Sic it. Virg. G. I, 297, *Rubicunda* Ceres i. e. flava. Nec *rubicund.* plane esse potest, is qui secund. v. 27, *cadaverosa fac.* est. *Crisp.* Arguebatur olim, teste Donat. Terentius imperite *Myconium* illum fecisse *crispum*, quem Apollodorus fecerit calvum, item ex proverb. Graecor. Μυκώνιος φαλακρός. Sed addit Donat. Terentium scientem facetius *Mycon. crispum* dixisse. *Crisp.* Intortus. Plaut. Rhud. I, 2, 37. *Crass.* Ventriosus. Sic Plaut. Pseud. IV, 7, 117. *Caesius*, « oculis tortis paulum. Ev.

27. *Cadav. fac.*) Par. in marg. « Morticinus. » Allegat Lindenbruchius ex Sidon. Apoll. lib. XIII,

Quid, si non veniet? maneamne usque ad vesperum?

PAMPHILVS

Maneto; curre.

PARMENO

Non queo: ita defessus sum.

PAMPHILVS

Ille abiit. quid agam infelix? prorsus nescio,
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suae gnatae partum. nam me miseret mulieris.
Quod potero, faciam, tamen ut pietatem colam.
Nam me parenti potius, quam amori obsequi
Oportet. atat, eccum Phidippum et patrem
Video. horsum pergunt. quid dicam hisce, incertus sum.

Partum) *Quod me or. — partum.* Haec Guyet. pro spuriis habet.
Pietatem) V. I. *matris meae.*
Oportet atat) Id. *expavescentis.*

ep. 3 ad h. l. « Sordidior est atqoe deformior cadavere rogali.« *Perduint* pro perdant. Priscian. lib. VIII.

28. *Quid, si, non* etc.) « Omnia dicit ne eat. » DON. Suppl. Par. « in arcem. ».

29. *Maneto*) Sc. tu illum, dum veniat. Ph. III, 1, 16. *Non queo.* Hic in gestu et spectaculo plus est pigre incedentis.

30. *Ille*) Significantius hoc pronom. *Quid ag. inf.* etc. Cf. Andr. I, 3, 4.

31. *Quo p. hoc. cel. quod* etc.) Ad haec conf. sup. 3, 38, c. nota.

32. *Suae gn. part.*) Epexegesis est prioris, *quod me orav. Myrrh.* Cf. 3, 35, 36.

33. *Fac. tam. ut piet. col.*) Vult quidem Pamphilus partum celare, sed non reducere uxorem. Tamen incertus est, quomodo id faciat, ne mater sua, vera divortii causa celata, innocens haereat in suspicione.

34. 35. *Nam me parenti* etc.) Scilicet videlicet matri.

36. *Hors. perg.*) «Modo pergunt, pro eunt; alias perseverant.» DONAT. Sic it. Liv. I, 40: «vocati ad regem pergunt.»

ACTVS III, SCENA 5

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

LACHES

Dixtin' dudum, illam dixisse, se exspectare filium?

PHIDIPPVS

Factum.

LACHES

Venisse aiunt: redeat.

PAMPHILVS

Quam causam dicam patri,
Quamobrem non reducam, nescio.

LACHES

Quem ego hic audivi loqui?

PAMPHILVS

Certum, offirmare, est, viam me, quam decrevi persequi.

Se) In MSS. Reg. *se* Lindenbr. non vidit.

Venisse) V. I. *filium meum.*

Redeat) Id. *Philumena.*

Dicam) Miror cur Bc. in lit. *m* ter repetita finali offendat, quum tale quid tam saepe obveniat ap. Terent. Itaque non subtilior ille quam pronior ad mutandum reposuit *causae quid*, pro *quam causam*.

Viam) V. I. *rationem.*

«Haec scena utriusq. parentis continet verba, quemadmodum cogunt Pamphilum reducere uxorem. Simplex hic oratio est.» EVGR.

1. *Dixt. dud. illam* etc.) Supra II, 2, 26, 27.

2. *Fact.*) Sc. est; cf. Eun. V, 2, 12. *Redeat*; cf. IV, 2, 12.

3. *Nescio*) «Habet causam: sed non vult veram dicere.» *Quem ego h. aud. loq.* «Vt solet; primo personas inducit secum loquentes: deinde ipsas convenire invicem.» DONAT.

4. *Obfirm. viam me quam* etc.) Innuit consilium initum de non reducenda uxore. *Viam perseq.* translatum a viatoribus.

LACHES

Ipsus est, de quo hoc agebam tecum.

PAMPHILVS

Salve, mi pater.

LACHES

Gnate mi, salve.

PHIDIPPVS

Bene factum te advenisse, Pamphile,
Et adeo, quod maxumum 'st, salvum atque validum.

PAMPHILVS

Creditur.

LACHES

Advenis modo?

PAMPHILVS

Admodum.

LACHES

Cedo, quid reliquit Phania,
Consobrinus noster?

PAMPHILVS

Sane hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit: et qui sic sunt, haud multum heredem iuvant.

Agebam) In C. G. m. *aiebam* idq. mutatum invenio, ubi fuerat ante sine dubio *agebam*.
Validum) Ibid. gl. *gaudemus*.
Creditur) Ibid. gl. *a me*.

5. *Ips. est*) Sc. Pamphilus Eun. III, 4, 8. *Salve mi pat. Gnate* etc. Sic et Andr. IV, 5, 7. Salutatio prior ac posterior.

6. *Bene fact. te adv.*) Formula adventum gratulantis. Infra V, 4, 17. Et valet *bene factum* ut *gaudeo*; cf. Eun. V, 5, 6.

7. *Et adeo*) «Particula corrigentis.» PAR. *Salv. atq. valid.* Per duo synonyma ornate. Sed est locutio plenior Eun. V, 5, 6. *Creditur.* Sic Andr. V, 4, 44.

8. *Admodum*) Hoc denotat momentum praesentis temp. quod minus est Donat. monente, quam modo. *Quid reliq.* sc. hereditate; vid. Nep. Han. I.

9. *Consobrin.*) Ex Donat. monitu *consobrini* sunt ex fratre et sorore.

10. *Qui sic sunt*) «H. e. qui huiusmodi sunt morati morib.» WEST. Andr. V, 4, 16.

Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.

LACHES

Tum tu igitur nihil attulisti huc una plus sententia?

PAMPHILVS

Quicquid est, quod reliquit, profuit.

LACHES

Immo obfuit.

Nam illum vivum et salvum vellem.

PHIDIPPVS

Impune optare istuc licet:

Ille reviviscet iam nunquam; et tamen, utrum malis, scio.

LACHES

Heri Philumenam ad se arcessi hic iussit. dic iussisse te.

Relinquunt) L. antiq. *reliquit.* Id. lib. *relinquent.* Recte: nam ad univers. genus voluptariorum hoc refertur.

Obfuit) *Praefuit; obfuit.* Vtrinsq. verbi syllaba *it* ob eand. sonum producenda; siquid. Fa. contendit, postremas in *t* desinentes veterib. produci.

11. *Sibi vero hanc* etc.) Quasi diceret, *haud multum* heredi relinquunt, *sibi vero h. laud. reliq.* Heaut. II, 3, 74. *Vix. d. vix. b.* Proverbialit. vid. Erasm. Sed iunge, *bene vixit.* «Diversa significatione utitur τῷ *vixit.* Est enim *bene vixit*, genio suo indulsit.» WEST.

12. *Nih. attulisti* etc.) Sic enim avarus interrogat. Simili modo est illud Ovid. A. A. II, 279: «Si *nihil attuleris*, ibis, Homere foras.» *Plus*, amplius. *Sententia.* Illa sc. *sententia*, quae continetur vs. 11: *vix., dum vix. bene.*

13. *Quicq. est qu.* etc.) Sic solent attenuare, quod relinquitur. *Im. obfuit.* Quia mortuus est.

14. *Nam ill. viv. et salv. vell.*) Lachetem non ex animo loqui patet ex v. 8, et 12, ubi inhiare se ostendit hereditati. Huc pertinet P. Syri sententia: «Heredis fletus sub persona risus est.» *Salvum vellem.* Speciem formulae habet. Itid. Liv. II, 15: «si *salvam* esse *vellet* Romam.» *Impune opt. lic.* Iocatur, *impune* dicendo, quia heredi poena est, mortuos reviviscere. Sed *impune optare licet*, quod tu optatum nunquam eventurum certo scis.

15. *Vtr. mal. scio*) «Mortuum illum magis, quam ut reviviscat denuo.» DONAT.

16. *Heri Philum.* etc.) Ad rem, post ambages, venit, quam a principio intendebat. *Ad se arcessi iuss.* Hoc mendacio utitur, ut tegat, uxorem sponte sua abiisse. *Dic iuss. te.* Dicit hoc, Phidippum fodiens, submissa voce.

PHIDIPPVS

Noli fodere. iussi. *(ad Pamphilum)*

LACHES

Sed eam iam remittet.

PHIDIPPVS

Scilicet.

PAMPHILVS

Omnem rem scio, ut sit gesta. adveniens audivi modo.

LACHES

At istos invidos Di perdant, qui haec libenter nuntiant.

PAMPHILVS

Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia
Fieri a vobis posset; idque si nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo et benigno in illam et clementi fui,
Vere possum, ni te ex ipsa haec magis velim resciscere.
Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa, quae in me nunc iniqua est, aequa de me dixerit.
Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor Deos.

Fodere) V. I. *latus meum.*
Audivi) Id. *omnia.*
Possum) Al. *possim* male.
Discidium) Al. *dissid.*

17. *Noli fod.*) « Videbatur vero Laches Phidippum durius tundere seu digito seu cubito, idq. monendi gratia. » WEST. Huc conf. Iuvenal. Sat. III, vs. 531 : « Servus erit minus ille miser, qui *foderit* agrum, Quam dominum. » Et Hor. Ep. I, 6, 50, ubi Lambin. «extrema manu pulsum admonere. » *Iussi.* Sic admonitus clara voce. *Scilicet*; cf. Ad. IV, 7, 33, not.

18. *Omn. rem scio*) Par. explic. « Ex Parmenone. »

19. *At ist.*) « *At* initio sententiae abrupte positum indignationis et commoti animi signum est. » WEST.

20. *Ego me scio etc.*) Haec et quae sequuntur ad Phidipp. conversus loquitur. *Cavisse ne ulla* etc. Quod aliis verbis esset, nihil commisisse, quo ulla etc.

23. *Possum*) Sc. memorare ex vs. 21.

24. *Meo erit ingen. fid.*) Supra I, 2, 77.

Sed quando sese esse indignam deputat matri meae
Quae concedat, quaeque eius mores toleret sua modestia;
Neque alio pacto componi potest inter eas gratia:
Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.

LACHES

Pamphile, haud invito ad aures sermo mi accessit tuus,
Cum te postputasse omnes res prae parente intelligo.
Verum vide, ne impulsus ira prave insistas, Pamphile.

PAMPHILVS

Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus siem?

Esse) Fa. ex o. l. s. *esse*. Non hab. l. antiq.
Quae — eius) *Quae–quaeq. eius*. Sic mutata Be. probantur et mihi. Vulg. *Cui — cuiusque*. Habebat antea l. Bemb. *Quae conced.* a manu secunda, Guyet. et Gronov. probantib. Altera mutatio Be. *Eius*. Aeque mihi placet prae vulg. lectione, *cuiusque*. Al. leg. *cuius* omisso *que*. Hoc modo Be. nodum solvit, quo vulgata lectio impeditur.
Haud) Par. *aut* prave.
Ira) V. l. *contra Philumenam*.

27. 28. Donatus et post eum alii falsa lectione impediti miris modis se torquent, nec se potetunt expedire. Contra Bentleii horum, versuum correctio ea est, ut inde interpretatio sponte sua sequatur. *Mores tol.* Maluit *mores* quam iniurias dicere. Ad. III, 3, 77.

29. *Neq. alio pacto* etc.) Cf. Andr. IV, 4, 52. *Componi potest* etc. Conf. Ph. IV, 3, 16, 17.

30. *Segreganda*) Cf. infra V, 2, 23. *Segregari* enim dicitur mulier a viro; item vir a muliere; cf. infra V, 1, 26, et 2, 30.

31. *Nunc me pietas* etc.) Cf. supra 4, 33, 44. *Me suad.* Verb. *suadere* cum accusativo vid. Phaedr. I, 15, 6, ubi Burmann.

32. *Haud invito ad aures* etc.) Quia nimirum placet tua pietas.

33. *Cum te postputasse* etc.) Cf. Ad. II, 3, 9. *Omnes res.* Eleganter plus dixit, *omnes res*, quam si diceret, uxorem.

34. *Verum vide ne* etc.) « Leniter et suadenter. » DONAT. *Prave.* Contrarium recte, ut Heaut. I, 1, 107. *Insist.* Cf. Phorm. I, 4, 15. Ne in praeposito perseveres.

35. *Quib. iris*) Plurali num. *iris* dixit pro irae causis.

Quae nunquam quicquam erga me commerita 'st, pater,
Quod nollem; et saepe meritam quod vellem, scio,
Amoque et laudo et vehementer desidero.
Nam fuisse erga me miro ingenio expertus sum;
Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illam a me distrahat necessitas.

PHIDIPPO

Tibi in manu est, ne fiat.

LACHES

Si sanus sies,
Iube illam redire.

PAMPHILVS

Non est consilium, pater.
Matris servibo commodis.

LACHES

Quo abis? mane,

Miro) Id. *fideli.*
Sanus) Al. *satis.*

36. *Commerita est*) *Commereri* in malam part. accipitur item Andr. I, 1, 112.

37. *Quod nollem* etc.) Antitheta vide, *Quod nollem*, *quod vellem*; *commerita est*, et *meritam*. Vnde vero ornatus prodit orationis. *Meritam*. Sic il. in bonu sensu, Andr. I, 5, 46.

38. *Amoq. et laudo et* etc.) Videamus particulas *que et et*, quu ordine non insueto sequantur. Ad. I, 1, 39, ubi nota. Praeterea notand. est Pamphilum amore compulsum loqui et agere, quamquam nunc temporis nolit, in fine tamen valde cupiat spretam reducere uxorem. Tanta enim est oeconomia materiae.

39. *Miro ingen.*) H. e. mirifico, singulari. Virg. A. VIII, 57: «adiungi generum *miro* properabat amore.»

40. *Vt reliq. vit. exig.*) «Satis flebiliter dixit: *reliq. exig.*» DONAT.

42. *Quandoq. ill. a me* etc.) Excusatio repudii a necessitate.

43. *Tibi in manu est, ne* etc.) «Tui arbitrii res est.» WEST. Infra IV, 4, 44.

44. *Non est consil.*) Lenis recusatio, ne dicat, nolo reducere. Tacit. A. I, 1: «Inde *consilium* mihi, pauca de Augusto — tradere.»

45. *Matr. serv. commod.*) «Hoc verbo necessitatem, qua cogatur, ostendit.» DONAT. Ceterum forma *servibo* est antiquitus usitata.

Mane, inquam. quo abis?

PHIDIPPO

Quae haec est pertinacia!

LACHES

Dixin', Phidippe, hanc rem aegre laturum esse eum?
Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.

PHIDIPPO

Non credidi aedepol adeo inhumanum fore.
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut velit reducere uxorem, licet;
Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat!

LACHES

Ecce autem tu quoque proterve iracundus es.

PHIDIPPO

Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.

LACHES

Decedet ira haec; etsi merito iratus est.

PHIDIPPO

Quia paulum vobis accessit pecuniae,

Rem) *Quod a domo mea recessit Philumena.*
Remitteres) L. antiq. colloc. *ut fil. remitt.*
Renumeret) V. I. *reddat, quod ei dedit.*
Decedet) Al. *iam.*
Paulum) Al. *paululum.*

46. *Quae h. est pertinac.*) Cf. supra II, 1, 5.

47. *Dixine?*) Dixerat enim supra II, 2, 19.

48. *Quamobr. te orabam* etc.) Sic artificiose dicit, id a se praedictum esse supra II, 2, 19.

49. *Adeo inhum.*) Acerbe addit *adeo*, quasi iratus.

50. *Supplicaturum*) «Parum est, satisfacturum; supplicaturum addit.» DONAT.

52. *Renum. dot.*) H. e. reddat. «Est enim *dos* id, quod datur marito a muliere.» Fab. Thes.

53. *Ecce autem* etc.) «Admirantis formula.» WEST. *Proterve*, immoderate, superbe.

54. *Percontumax*) «Proprie contemptor potiorum.» DONAT. *Percontum. rediisti.* «Magnae indignationis est, absentes alloqui.» DONAT. Abiit enim Pamphilus inde a vs. 46.

55. *Deced. ira h.*) Cf. infra V, 2, 15. Et Curt. VIII, 2, «postq. *ira* mente *decesserat*.»

56, 57. *Quia paul. vob.* etc.) Quod sc. Phania eis reliquit; conf. vs. 13. Similis sententia Liv. I, 34: «quum *divitiae* iam *animos* facerent.» Itid.

Sublati animi sunt.

LACHES

Etiam mecum litigas?

PHIDIPPO

Deliberet, renuntietque hodie mihi,
Velitne, an non, ut alii, si huic non est, siet.

LACHES

Phidippe, ades, audi paucis. abiit. quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quicquam obtemperant,
Quae dico, parvi pendunt. porto hoc iurgium
Ad uxorem, cuius haec fiunt consilio omnia,
Atque in eam hoc omne, quod mihi aegre 'st, evomam.

Sublati) V. I. *elati*.
Obtemperant) « Hic versus et qui sequuntur Guyeto insitii videntur.» We.
Cuius haec fiunt) C. G. ch. miro ordine hoc, *haec fiunt cuius*.

Plaut. Stich. II, 2, 28. *Animi*, h. e. superbiores, insolentiores. *Et mec. litig.* « Invidiose, quasi iam cum Pamph. litigaverit. » DONAT.

58. *Delib. renunt. h. mihi*) « Ferocius quam socerum deceret. » DONAT.

59. *Velitne*) Sc. reducere uxorem; cf. vs. 51. *Vt alii sit.* Subaudi viro uxor. Vt alius eam habeat uxorem.

60. *Phidippe, ades*) Sic nomine appellato solent mitigare iratos. *Audi paucis* sc. verbis. Ad. V, 3, 20. *Abiit*, filius.

61. *Postr. int. se transig. ipsi*) « Non enim haec votiva sunt, quib. interesse delectet. » DONAT.

62. *Quando nec gnat. neq. hic* etc.) Invidiose haec dicit ut iratus.

63. *Porto hoc i. ad ux.*) « Putat enim, eius causa puellam discessisse. » EVGR.

65. *Evom.*) « Bene *evomam*, quia aegritudinem solet vomitus relevare. » DONAT.

ACTVS IV, SCENA I

MYRRHINA. PHIDIPPVS

Myrrhina

(*secum*)

Perii! quid agam? quo me vertam? quid viro meo respondebo
Misera? nam audivisse vocem pueri visu'st vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam.
Quodsi rescierit peperisse eam; id qua causa clam me habuisse
Dicam, non aedepol scio.

Agam) C. G. m. *dicam*.

Visu'st) Sic per apostroph. ed. Fa. Mu. Par. al. At Erasm. explicite, *visus est*.

Corripuit) V. I. *subito intravit*.

« Mire in hac scena iterum rixa est senis atque anus: et tamen varie et alio modo, ut mores inter se diversos, et tamen notos possimus agnoscere. » Ita Donat. Sed ab altera parte Eugr. haec: « Ingressus Phidippus invenit filiam parturientem, primum adulterii crimen intendens. Sed hoc breviter frangit, quia ex illo parit, cui nupt. data est. Post inducit crimen iniuriarum, quod partum celaverit. Egressa igit. mulier, quaerit consilium, quemadmod. respondeat, quod pater cognoverit partum. Et consilium utique ad hoc quaerit. »

1. *Quo me vert.*) Cf. Heaut. V, 1, 73. *Quid viro* etc. Eun. IV, 7, 40.

2. *Audiv. visus est*) Sc. vir seu maritus ingressurus. Sup. III, 1, 38.

3. *Ita*) Cf. III, 4, 9. Nam quia *corrip. tacit. sese*, inde patet eum *audivisse vocem vagient.*

4. *Quod*) « Pro nam, aut itaque. » Donat. Sed Donat. non cepit. Nam, *Quod*, est ad diction. *Pep. eam* referendum; cui respondeat *id*, quod sequitur. *Id qua causa* etc. H. e. Quam causam dicam, cur ego partum filiae *clam habuerim*, *non aedep. scio*. Sed concinnius dixit Poëta et elegantius. *Clam*, adverb. est, non praepositio. Aliter infra IV, 35.

5. *Non aedep. scio*) « Ideo quia vera causa dici non potest. » Donat.

Sed ostium concrepuit. credo ipsum ad me exire.
(*viso Pamphilo*) nulla sum.

PHIDIPPO

(*secum*)
Vxor, ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras,
Atque eccam video. quid ais, Myrrhina? heus, tibi dico.

MYRRHINA

Mihine, mi vir?

PHIDIPPO

Vir ego tuus sim? tu virum me, aut hominem deputas adeo esse?
Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem.

MYRRHINA

Quibus?

PHIDIPPO

At rogitas?
Peperit filia. hem, taces? ex quo?

MYRRHINA

Istuc patrem rogare est aequum?
Perii! ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?

PHIDIPPO

Credo; neque adeo arbitrari patris est aliter. sed demiror,

Quid ais) Al. *agis* pro *ais.* Commode. Neq. enim loquuta esse videtur Myrrhina quidquam.
Sim) Al. *sum* perperam.

Notand. est plura dicturam subito crepitu ostii interrumpi.
8. *Atque eccam* etc.) Cf. Andr. III, 3, fin. « Apparet mulierem fugere, et viri aversari praesentiam. » DONAT. *Mihine* etc. Cf. Andr. V, 2, 8.
9. *Tu vir. aut homin.*) Vtrumq. hoc, et *vir.* et *hom.* per eminentiam sume. *Deput. esse*; cf. Andr. IV, 3, 2.

11. *At rogit.*) « Bene irascitur interroganti. Nam interrogare quae sciat, imprudentiae est. » DONAT.
12. *Taces?*) Itid. Eun. IV, 4, 28. *Ist. patrem* etc. « Mira calliditas. » DONAT.
14. *Credo*) Sc. filiam peperisse ex marito suo. De partu quidem mari-

Quid sit, quamobrem tantopere omnes nos celare volueris
Partum; praesertim cum et recte et tempore suo pepererit.
Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum praeoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires,
Potius, quam advorsum animi tui libidinem esset cum illo nupta.
Ego etiam illorum esse culpam hanc credidi, quae te est penes.

MYRRHINA

Misera sum.

PHIDIPPO

Vtinam sciam ita esse istuc. sed nunc mi in mentem venit,

Volueris) Codd. quid. We. *volueritis.*
Pepererit) Lindenbr. C. Reg. *peperit.*
Advorsum) Par. p. ver. *advorsus.*
Illorum esse) C. G. m. invert. *esse illor.* Sup. script. *Pamphili et Sostratae.*
Ita) In MS. Lindenbr. *ita* abest.

tali persuasus est Laches e muliere, sed aliud crimen intendit, quod ista celaverit partum.

15. 16. *Omn. nos cel. Part.*) Cf. III, 1, 40. « Antiqua locutio, illam rem celo te. » DONAT. *Recte*; conf. Heaut. I, 1, 107. Significare videtur per *recte*, quod ex legitimo matrimonio illa pepererit. Supra III, 3, 39. *Temp. suo*, h. e. septimo mense, quo etiam, ex opinione certe Lachetis, possit fieri, ut partus integer edatur. Aliter sensit peritior femina; cf. III, 3, 34, 39. Haecce interpretatio mea. Sed quam alii aliam dederint, praetereo.

17. *Pervic. esse animo*) « Pervicax est perseverans cum quad. vi. » DON. *Adeone perv. esse an.* Cf. Andr. IV, 2, 6, not.

18. *Ex quo*) Sc. puero, tanquam pignore caro matrimonii.

19. *Potius*) Abundat quidem *Potius* propter *praeopt.* sed coniunctionem periodi membrorum adiuvare videtur. *Libid.* Cf. Heaut. II, 1, 4, not. *Cum illo nupta.* Haec syntax. etiam Ciceronis est, ad Fam. 15, 3: « *cum regis filio nupta* erat. »

20. *Etiam*) Pro adhuc. *Te penes.* Per metathesin pro *penes te.* Sanctius autem in Min. I, 15, observat: « Praepositio etiamsi postponatur, non desinit vocari praepositio. »

Ex hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus.
Nam negabas nuptam posse filiam tuam te pati
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

MYRRHINA

(*secum*)

Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo.

PHIDIPPO

Multo prius, quam tu, illum scivi habere amicam, Myrrhina;
Verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentiae:
Nam id omnibus innatum'st. at pol iam aderit, se quoque etiam cum oderit.
Sed ut olim te ostendisti, nil cessavisti eadem esse usque adhuc,

Ex) Be. ed. *De*, Donatum sequutus ad Hec. IV, 4, 89, ita citantem.

Mavolo) Hoc Plautin. verb. hab. aliq. MSS. Fa. ac Be. Ceteri *malo*.

Illam) We. leg. *illam* post *illum*.

Aderit) MS. Lips. *tempus*. Itid. C. G. m. et Bru. C. e. cum nota, *prae senectute*.

Etiam) Guyet. existimat *quoque* glossam esse, *etiam* genuinum. At utrumq. hoc it. est, infra V, 1, 8.

Eadem) We. p. var. *eand*. Sic et Mu. qui ordinat, *te ostend. eand. esse, nihil cess. usque adh.*

22. *Ex hac re*) Post haec verba West. posuit comma, explicans ipsa: «Ex oioribus Pamphili.» Sed placet Guyet. qui exponit. «Ex hoc» *quod*. Eun. V, 5, 31, not. *Cepim* Par. «eligimus.» Sic it. Liv. VI, 28: «locum *cepisse*, pro ‹legisse.»

23. *Negab. nupt. te pati*) pro diceb. *Nupt. te* aegre ferre. Vnde etiam suspicatur Laches partum illam celasse.

24. *Qui pernoct. for.*) Propl. illud quod superiora declaraut, I, 2, 18.

25. *Quamvis*) Pro quamlibel. *Veram cau*. Cf. III, 3, 22, 13. Quod enim libere confessa erat Pamphilo, id celare conatur maritum.

27. *Id vit. nunq.* etc.) «Exemplum disciplinae Atticae.» WEST. Cf. Andr. V, 3, 25.

28. *Nam id omnib. innat. est*) «Amare in adolescentia.» DONAT. Heaut. V, 2, 4. *Aderit, oderit*. Paromoion; cf. Andr. IV, 1, 38. Sententia similis est Iuvenal. VII, 34. «Taedia tunc subeunt animos, tunc *seque* suamq. Terpsichuren *odit* facunda et nuda senectus.» Et Plaut. it. Bacch, III, 3, 13.

29. *Vt te ostend.*) Cf. Eun. II, 3, 16.

Vt filiam ab eo abduceres; neu, quod ego egissem, esset ratum.
Id nunc res indicium haec facit, quo pacto factum volueris.

MYRRHINA

Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Vt eo essem animo, si esset nostro ex usu hoc matrimonium?

PHIDIPPVS

Tun' prospicere aut iudicare nostram in rem quod sit potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem aut introeuntem ad amicam. quid tum postea?
Si modeste ac raro fecit. nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam, id scire, qui nos oderit?

Neu) C. G. m. et Hal. *ne*, idq. verius videtur, quum *neu* non sequatur, nisi *ne* praecedente. Infra 2, 11. Nisi forte τὸ *nihil* vs. 29; locum τοῦ *ne* obtinere putetur.

Egissem) V. I. *nuptias.*

Censes) Ed. 1469, *ei* ante *cui.*

Vsu) Sic Be. ut *úsu* in arsi esset, non in thesi. Vulg. *ex usu ess. nost.*

Potes) In C. G. m. et Hal. hunc vers. Myrrhina continuat; sequens demum tribuitur Phidippo.

Ea) Be. *ea*, num. plurali offensus, ex auctorit. Codd. suor. omisit. At vero item plurali Poëta utitur infra vs. 46, quemadmod. supra 2, 2.

30. *Vt fil. ab eo abduc.*) Cf. infra V, 1, 22. *Neu quod ego* etc. Hoc nihil aliud est quam quod Laches dixerat in Sostratam supra II, 1, 5. Itid. Heaut. V, 3, 5.

31. *Id n. res indic. h. fac.*) Cf. Ad. IV, 4, 8, 9. *Fact. vol.* Cf. Ph. II, 3, 85. Significatur autem, ut filia ab illo abduceretur.

33. *Si ess. nostr. ex usu*) Si nobis utile esset.

34. *Tune prospic.*) Ad. I, 2, 47. *Nostr. in rem*; cf. II, 2, 7, not.

35. *Qui vidisse eum diceret*) «Non, qui vidisset.» DONAT.

36. *Quid tum postea?*) «Ἰδιωτισμὸς, quo contemnimus crimina leviora.» DON. Eun. II, 3, 79.

38. *Human. est*) Cf. Heaut. III, 2, 41. Ad. IV, 5, 53. Nota, *Magis human.* pro humanius, Terentiano more. *Id scire qui* etc. Sensus est, id sedulo

Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quacum tot consuesset annos, non eum hominem ducerem
Nec virum satis firmum gnatae.

MYRRHINA

Mitte adolescentem, obsecro,
Et quae me peccasse ais. abi, solum solus conveni.
Roga, velitne uxorem, an non: si est, ut dicat velle se,
Redde: sin est autem ut nolit, recte ego consului meae.

PHIDIPPVS

Si quidem ille ipse non volt, et tu sensti esse in eo, Myrrhina,
Peccatum; aderam, cuius consilio fuerat ea par prospici.

Is) C. G. m. *ipse*.
Quacum) Al. *Quicum*.
Abi) Be. iugerit *eum* frigide; cf. Eun. III, 5, 31.
Sensti) Ita legend. putab. Fa. Durum est quidem *sensti*, sed durius quod Cicero adfert, *extinxsti*, de Or. II, 46. Vulg. *sensisti*, contra trochaici leges.

percontari aut delegere, quo detecto magis odium mereamus. Nam si quos temere prodimus invitos, ab iis non iniuste odio habemur. *Qui*; cf. Andr. IV, 4, 52, not.

39, 40. *Nam si is posset* etc.) His enim significat, *viri* esse vel *hominis* firmissimi, si quid, etiamsi minus laudabile occeperit semel, non protinus omittere. Ac merito haec Lachetis sententia probatur. Nam qualis amator, talis idem gener facile poterat putari. *Ab ea se se avell.* Cf. Eun. III, 3, 14. *Quac. consuess.* Ad. IV, 5, 32. *Ducerem*, aestimarem.

41. *Nec sat. firmum*) Sc. futurum. Andr. III, 3, 39. *Mitte adol. et quae* etc. Ad. II, 1, 31. «His verbis solemus commentitia argumenta contemnere,» DONAT. Ceterum bene repetit *adolescent.* quia ille dixerat, *vit. adolescentiae*, vs. 27.

42. *Sol. sol. conv.*) Myrrhina callide ablegat maritum ad Pamph., qui fidem dederat, se rem celaturum; adeoq. solus, si reducere amplius nollet, culpam laturus erat.»

43, 44. *Si est, ut*) Periphrasis Nostro familiaris, pro Quodsi dicat. *Si est*, *sin est.* Cf. infra 4, 15. Sic it. Cic. centies. *Velle se* sc. uxorem. *Redde*, remitte eam. *Nolit* sc. reducere. *Recte ego cons. meae*, filiae. Idque optime consultum filiae arbitror celando partum.

45. *Siquid. ille ipse* etc.) «Notandum, quemadmod. omnia, quib. se defenderit Myrrhina, in malam partem accipit Phidippus; et hinc magis accusat, unde illa se purgat.» DONAT.

46. *Peccatum*) Culpam. *Aderam*;

Quamobrem incendor ira, te ausam facere haec iniussu meo.
Interdico, ne extulisse extrà aedes puerum usque velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri sinant.

MYRRHINA

Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut siet, resciverit,
Non aedepol clam me est, cum hoc, quod levius est, tam animo iracundo tulit;
Nec, qua via sententia eius possit mutari, scio.

Te) Al. *esse*.
Haec) V. I. *adducere eam domum*.
Hic) C. G. m. sup. script. *Pamphilus*. Errat interpres, at magis audiatur Bru. C. a. gl. *Phidippus*.
Est) V. L. *quod dicit me celare partum illius*. Al. leg. *leve*.

conf. Eun. V, 2, 52. *Cuius*, viri sc. Nam me virum, id dicere vult, oportuit *prospicere* vel praecavere, non te mulierem, alienis reb. te admiscentem *fuerat*. Barbare diceres, fuisset. *Par*, aequum.

47. *Facere haec*) Adnumerat Don. singula haec; abducere filiam, celare partum, exponere puerum.

49. *Interdico, ne etc.*) Cf. Ph. IV, 4, 27. *Interdicere* verb. praetorium. *Extulisse velis*, pro efferas. Hanc periphras. cum *velle* veteres amant. Lucret. II, 640. Ovid. Mat. II, 745.

49. *Hanc*) Per demonstration. irati; quasi diceret *hanc* pervicacem; conf. vs. 16. *Qui*, pro ut, quomodo.

50. *Edic.*) Cf. I, 2, 33; Eun. III, 5, 30, ubi hoc verb. particula *ne* sequente. Hoc enim animadvertitur contra Donat. qui praecipit illud: « *Edicimus* quod iubemus fieri; *interdicimus* quod vetamus.» *Fieri, efferri*, sc. puerum.

51. *Mul. me miserior*) Cf. Andr. I, 5, 10. Exclamatio dolentis. Itid. Plaut. IV, 1, 51: « quis homo est me hominum *miserior*? Calliditas Myrrhinae exhausta, hinc maiora metuentia; sed catastropha succedit, quae tristia mox mutabit.

52. *Vt hic laturus* etc.) Cf. supra II, 2, 19, 20. *Ferre* autem dicitur quid aut aeque aut inique vel graviter. *Si ips. rem.* Hoc nimirum, ex adulterio filiam peperisse. Supra III, 3, 32.

53. *Qua via*) Qua ratione. Supra I, 1, 16. *Sentent. eius.* Quae viri sententia spectat nimirum ad puerum tollendum; contraria uxoris, ad exponend. illum, Supra III, 3, 40.

Hoc mi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum,
Si puerum ut tollam cogit, cuius nos qui sit nescimus pater.
Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est,
Neque detractum ei est quicquam, qui posset post nosci, qui siet.
Ipse eripuit vi, in digito quem habui, virgini abiens annulum.
Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius
Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

Reliquum) Script. Be. *reliquum*. Par. *relliq.* Muret. *relliquom*,
Tollam) V. L. *nutriam*.
Quita) Id. *ab ea*.
Ei) L. antiq. *tum*.
Nosci) C. G. m. *noscier*.
Annulum) In libb. quos vidi fere omnib. script. est *anulus* per unum *n*, non *annulus*, per duo. Duplum tamen, quod obvium fit ex consuetudine nostratium, cum pronuntiatione veterum potest conciliari; vid. ad Andr. I, 3, 96.

55. *Hoc mihi un. ex reliq.* etc.) «Ex omnib. malis reliquum quum dicat, maximum malum significat.» Donat.

57. *Compressa*) Cf. infra V, 3, 30, 34. Itid. Liv. I, 4: «Vi *compressa* Vestalis.» *Forma*, comprimentis. *In tenebr.* Cf. V, 3, 24. *Quita est*, antique pro quivit. Sallust. in Iug. 31, «nequitur.»

58. *Ei*) Par, in marg. «Qui compressit.» *Neq. detract. est quicq.* «Solet enim fieri.» Don. Atque Lindenbr. ex Pacuvio ap. Fest. adfert: «Repugnanti ego porro hunc vi detraxi ungulum.» Et West. morem huiusmodi rei putat hic subesse antiquum, quem ex libb. sacris usque petit, Genes. XXXVIII, 18.

59. *Erip. vi annul.*) Huic compara, quod Bacchis dicit, infra V, 3, 23. *Ipse eripuit.* «Hic ad exitum spectat παρασκευὴ, quia per annulum fiet cognitio.» Donat.

60. *Orata nostra*) Innuit sine dubio superiora; cf. III, 3, 24, 25.

61. *Alienum puer.*) Proprie de notho. Infra IV, 4, 27.

ACTVS IV, SCENA 2

SOSTRATA. PAMPHILVS

SOSTRATA

Non clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abisse, etsi ea dissimulas sedulo.
Verum, ita me Di ament! itaque obtingant ex te quae exopto mihi,
Vt nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei;

Gnate mi) L. antiq. *mi gnate*. Dsc. hic demum facit initium act. IV, propterea quod scena vacua sit a personis.

Quae) V. I. *bona*.

Exopto) L. Bemb. *exoptem*.

Illam) Ita Fa. recte; cf. supra II, 1, 22. Vulg. *illa*.

Mater Sostrata comperit Pamphilum idcirco nolle reducere uxorem, quod vellet matris iniurias vindicare. Credit enim iurgio matris puellam discessisse. Et hoc igitur proprie agit Sostrata, uti rus ipsa discedat, si propt. praesentiam uxor redire non vult. «Sed alia causa est, cur Pamphilus non reducit, quia parere puellam vidit, et suspicatur ex alio: sed hoc celat.» EVGR.

2. *Propt. meos mor.*) «*Mores* proprie senum dicuntur: unde senectus morosa etc.» DON. *Ea*. Neutro genere utitur pro eam rem.

3. *Itaque*) Duae partes orationis pro et ita. *Itaq. obting. ex te*. «Pro se iurat, et ita rem Pamphilo probat, ut blanda sit.» DON.

4. *Vt nunq. sciens* etc.) Haec integra constructio verborum, *ita me D. ament etc. ut nunq. commerui*, iurantis est. Hoc fere modo Cic. ad Attic. V, 15: «*Ita vivam*, *ut maximos sumptus facio*.» *Vt sup. od. illm*. Cf. supra II, 1, 22.

Teque ante quam me amare rebar, ei rei firmasti fidem.
Nam mi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Praepositam amori tuo. nunc tibi me certum est contra gratiam
Referre, ut apud me praemium esse positum pietati scias.
Mi Pamphile, hoc et vobis et meae commodum famae arbitror.
Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi patre,
Ne mea praesentia obstet, neu causa ulla restet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat.

PAMPHILVS

Quaeso, quid istuc consili est?
Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?

Quam) Be. ex veterr. *quod* pro *quam*.
Pietati) Sic l. Vict. In antiq. *pietatis*.
Certo) Al. *certe*.
Illius) V. I. *patris mei*.
Stultitia) Id. qua te *increpabat*.

5. *Teq. ante quam* etc.) «Ordo et sensus hic est: Et quod ante rebar, ei rei firmasti fidem meam etc.» Don.

6. *Nam mihi int. te pater* etc.) Innuit nimirum superiora III, 5, 32 etc. *Me hab. Praepos. am. tuo.* «Plus dixit *amori tuo*, quam si, uxori tuae, diceret. Itid. Valer. Flacc. VI, 121: «raptor amorum.» Et Curt. IX, 6, 17. Alexander ad amicos: «Grates ago, inquit, quod hodie salutem meam vestrae *praeponitis*.»

8. *Ut ap. me praem. esse* etc.) Locus fere express. ex Plaut. Poen. V, 4, 17.

9. *Mi Pamph. hoc et vobis* etc.) Rem duram dictura, vide quantis praeblanditur verbis, remq. praemolliat.» Don.

10. *Certo decrevi*) Non satis habet *decrevi* dixisse, sed addit *certo*; ne sit dissuadendi locus.

11. *Neu c. ulla restet*) Sc. vobis.

13. *Victa*) Cf. I, 1, 62; et 2, 93. *Rus abit. migr.* Cf. II, 1, 27.

Non facies; neque sinam, ut, qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia esse dicat factum, haud tua modestia.
Tum tuas amicas te et cognatas deserere et festos dies
Mea causa nolo.

SOSTRATA

Nil pol iam istaec mihi res voluptatis ferunt.
Dum aetatis tempus tulit, perfuncta satis sum. satias iam tenet
Studiorum istorum. haec mihi nunc cura est maxuma, ut ne cui meae

Pol.) Al. omitt. *pol.*

Istaec) L. antiq. *istae*; quamvis et *istaec*, Fa. narrante, gen. femin. nominativo plur. efferebat antiquitas.

Tempus) We. ed. *aetas*, *tempus*, nescio unde. Sed Par. *aetas* exhib. pro glossa.

Satias) C. G. m. *satietas.*

Iam) Id. et al. *me.*

Meae) Be. ed. ex antiq. *mea.* At minus latine videtur *mea Longinquitas*, quam *meae Longinquitas aetatis.*

14. *Non facies*) Blande dissuadentis. *Neq. sin.* cf. Ad. II, 1, 14. *Qui nob. maledict. vel.* pro inimicissimus nobis. Hac enim periphrasi utitur, ne, pater inimicus, dicat immodeste. *Maledict. velit.* Ead. syntaxi Cic. de Offic. III, 27: «consultum *velit.*»

15. *Mea pertinacia* etc.) Recte *pertinacia:* quippe quam Pamphili esse Phidippus dixerat supra III, 5, 46. *Modestia.* Virtus haec mulierem decet in primis; cf. supra I, 2, 90; III, 5, 28. Ad. V, 8, 7.

16. *Tum tuas amic. te* etc.) «In dissuadendo commiscuit et honestatem et utilitatem.» DONAT. *Amic. cognat.* Conf. Heaut. I, 2, 20. *Festos dies.* Par. in marg. «dictum hoc festum χαριςία, cui praeter cognatos et affines nemo interponebatur.» Valer. Max. II, 1, 8.

17. *Mea causa nolo*) Eun. V, 8, 40. «Et non est superbum, *nolo*, sed consuetudine dicitur.» DONAT. *Istae res.* «Amicae, cognatae, dies festi.» DONAT.

18. *Dum aetat. temp. tul.*) Cf. Andr. I, 2, 17. *Aetatis*, h. e. adolescentiae. Sic Cic. de Offic. II, 13. *Tulit*, «passum est, permisit.» DON. *Perfuncta sat. sum.* Ita Liv. I, 25: «ille proelio defungi festinat.» Subaudi, ex vs. 17, istarum rerum voluptate. *Iam*, in senectute mea.

19. *Studior. istor.*) H. e. amoenitatum.» WEST. *Haec m. n. cura* etc. «Hoc nimis serio pronuntiandum.» DONAT. Ceterum conf. Virg. G. III, 554: «ipse *ubi* tua *maxima cura.*» *Vt ne*, pro ne, Nostro sane frequens. Itid. Cic. Or. I, 29.

Longinquitas aetatis obstet, mortemve exspectet meam.
Hic video me esse invisam immerito. tempus est concedere.
Sic optume, ut ego opinor, omnes causas praecidam omnibus,
Et me hac suspicione exsolvam, et illis morem gessero.
Sine me, obsecro, hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.

PAMPHILVS

Quam fortunatus ceteris sum rebus! absque una hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem.

SOSTRATA

Obsecro, mi Pamphile,

Exspectet) L. antiq. *exoptet.*

Immerito) C. G. m. *immeritam.*

Illis) V. I. *Philumenae et parentib. eius.*

Hac) Sic We. Par. itid. in MS. Lips. sc. re, adeo ut *absque* sit praepositio. At libb. s. et e. maxim. part. c. Donat. hab. *haec*, ut *absq.* adverb. valeat pro *absque foret*, i. e. abesset.

Pamphile) Hunc vs. Guyet. male expungit.

20. *Longinqu.*) « Non tant. de loco, sed et de temp. longinqnum et longinqnitatem dixerunt. » West. Ita Liv. VII, 29. Lucret. II, 68, ubi *longinquit.* it. pro senio. *Mort. exspect.* Subaudi, quis: per zeugma verbor. *obst. exspect.* Omnino autem morositatem senectutis excusat. Et parentes odio digni *exspectati* appellantur. Ad. V, 4, 20.

21. *Hic video me esse* etc.) His cf. Menandr. Πικρὸν ἐςι θρέμμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων. *Invis.* Leniter non addit, cui. *Concedere*, abire rus; cf. vs. 10.

22. *Omn. caus. praecid. omnib.*) H. e. adimam. Cic. Verr. III, 64. *Omnib.* « Bene *omnibus* dixit, ne specialiter laederet nurum. »

23. *Me hac suspic. exsolv.*) Cf. Inf. V, 3, 22. *Et illi m. gess.* Min. « obsequens, indulgens fuero. » Andr. IV, 1, 17. Ad. II, 2, 6.

24. *Quod*) Plenius, propter *quod. Vulg. male aud. mul.* Respicit enim verba Lachetis sup. II, 1, 4. *Vulg.* Per contemptum. Andr. III, 4, 4. Heaut. II, 4, 6. Inde vulgares feminae. *Male aud.* Cf. Ph. Prol. 20.

25. *Quam fortun. cet.* etc.) Conf. Heaut. IV, 6, 21. *Absq. una h. for.* Comicor. locutio est, cuius sensus patet ex Ph. I, 3, 18: « Beat. ni un. hoc des. » Sed hanc unam rem uterq. illor. diverse accipiunt, Pamphilus de partu illegitimo sic putato, Sostrata de abitione Philomenae.

26. *Ill. autem ux.*) Partic. *autem*

Non tute incommodam rem, ut quaeque est, in animum induces pati?
Si cetera ita sunt, ut vis, itaque ut esse ego illa existumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi reduc illam.

PAMPHILVS

Vae misero mihi!

SOSTRATA

Et mihi quidem! nam haec res non minus me male habet quam te, gnate mi.

Induces) C. G. m. *inducas.*
Vt) Codd. Be. *tu.*
Reduc) C. G. m. *reduce.* Itid. Codd. Be.

cf. Enn. II, 3, 7, not. *Obsecro, mi Pamph.* Cum blandimento matris filio de se pietatis confirmationem redditurae. Quomodo id. egit vid. supra vs. 7, 8. Sed ead. deinde, sensu τοῦ *autem* praecipue arrepto, descendit ad nurum vs. 27, quam certe, pro ingenio piae matris, non nisi leuiter sustinet tangere.

27. *Non tute in anim. induc.*) Cf. supra II, 2, 22. Et Da. vert.: «qu'il ne doit pas se mettre en tête.» *Incommod. rem, ut quaeq. est.* Per utrumq. hoc denotat nurum obiter, ut ne, quod utiq. vitiavit, nominet ipsam. Atque recte mihi Da. exponit: «ne vous imaginez pas que ce que vous avez là à souffrir si grande chose.» *Vt quaeq. est*, pro ut ut est, utcumq. Sententia autem verbor. in eo vertitur, quod saepe homines reb. ipsis multo minus vexentur, quam earum opinionibus. Epictet. Euch. V.

28. *Si cetera ita s. ut vis*) Cf. Ad. I, 2, 59. *Itaq.* pro et ita.

29. *Da ven. hanc*) Vt sc. reducas illam. Andr. V, 3, 30. *Mihi*, «propt. quam putas non reducendam.» Don. *Vae mis. mihi.* Exclamatio ingemiscentis. Sic Andr. II, 1, 2.

30. *Haec res me male hab.*) Cf. Andr. II, 6, 5.

ACTVS IV, SCENA 3

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS

LACHES

Quem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor.
Istuc est sapere, qui ubicumque opus sit, animum possis flectere,
Quod sit faciendum fortasse post, idem hoc nunc si feceris.

SOSTRATA

Fors fuat pol.

LACHES

Abi rus ergo hinc: ibi ego te, et tu me feres.

Istoc) V. I. *Pamphilo.*
Hinc) Codd. Bc. *hic.*
Qui) V. I. *quomodo.*
Sit) C. G. m. gl. interlin. *aut ad manendum in urbe aut commigrand. rus.*
Fuat) C. G. m. *faveat*, sed a manu posteriore. Al. *fiat.* MS. Par. itid. absque *Fors* i. q. εἴη; sit, fiat.

«In hoc colloquio reconciliatio senum est post iurgium, mista disputatione Pamphili de non reducenda uxore.» DONAT.

1. *Procul*) Non ita longum spatium significatur, quin sermo alterius audiatur. Vid. Perizon. ad Sanct. Min. I, 16. *Accepi* sc. auribus. Supra III, 3, 3.

2. *Ill. est sap.*) Conf. Eun. IV, 7, 12. *Anim. poss. flect.* Cf. Andr. III, 2, 9. Et Virg. G. IV, 516: «Nulla Venus, nulliq. *animum flexere* hymenaei.»

3. *Quod s. fac. f. p. idem* etc.) «Id est, concedendum. Et vim necessitatis hoc verb. exprimit.» DON.

4. *Fors fuat pol.*) «Si tantum for-

SOSTRATA

Spero ecastor.

LACHES

I ergo intro, et compone, quae tecum simul Ferantur. dixi.

SOSTRATA

Ita ut iubes, faciam.

(*abit, modesta semper viro obsequens*)

PAMPHILVS

Pater.

LACHES

Quid vis, Pamphile?

PAMPHILVS

Hinc abire matrem? minume.

LACHES

Quid ita istuc vis?

PAMPHILVS

Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus.

LACHES

Quid est?

Quid vis facere, nisi reducere?

PAMPHILVS

Equidem cupio, et vix contineor.

Contineor) L. antiq. *contineo*.

tuna aequa faveat.» Evgr. *Fuat*, a gr. φύω; unde superest fui et futurus. Sed Virg. antiqua forma utitur, Aen. X, 108: «Tros Rutulusve *fuat*.» Et valet *fuo* antique pro sum. *Ibi ego te*, sc. feram. Zeugma.

5. *Compono*) H. e. stipa, collige. Sic Plaut. Mil. IV, 7, 21: «Omnia *composita* sunt,» i. e. parata. Bene admonet ita: quia mulieres, «*Dum molientur, dum* etc.» Heaut II, 2, 11.

6. *Dixi*) Ph. II, 3, 90. Cum vi asseverandi et interminandi. *Ita ut iub. fac.* Sic it. servus hero imperanti, Eun. II, 1, 1. *Pater*, supplicantis.

7. *Minime*) Sic constanter filius, ut supra 2, 17. *Ita istuc*, emphatice.

8. *Quid est?*) Hoc et superius, *quid ita istuc vis?* eo vultu pronuntiantur, ut consilium Pamphili et verba videatur contemnere pater.

9. *Quid. v. f. nisi* etc.) «Sic loquitur Laches, ut filius non audeat praecise negare» Don. *Vix contineor*, sc. quin reducam. Eun. V, 2, 20.

Sed non minuam meum consilium: ex usu quod est, id persequar.
Credo ea gratia concordes magis, si non reducam, fore.

LACHES

Nescias. verum id tua refert nihil, utrum illae fuerint,
Quando haec abierit. odiosa haec est aetas adolescentulis.
E medio aequum excedere est. postremo nos iam fabulae
Sumus, Pamphile, «Senex atque Anus».
Sed video Phidippum egredi per tempus. accedamus.

Quod est) V. I. *id quod est utile.*

Magis) Fa. *magis* delevit, quod Be. retinendum putat.

Non) Nec Be. nec Bo. *non* eliminantibus assentior. Nam mihi quidem e sermone pensato Pamphilus videtur *non reducendam* satius putare, quam *reducend.* Philumenam; cf. infra 4, 12.

Nescias) C. G. u. et Hal. add. *nequeas.* Speciam glossae habet.

Abierit) L. Bemb. *aberit.*

Aequum excedere est) Al. colloc. *aeq. est exc.*

10. *Non min. meum consil.*) I. e. non mutabo quod cepi consilium. Andr. II, 3, 18. *Ex usu quod est*; cf. Eun. V, 8, 47. *Id perseq.* Cf. Andr. III, 4, 54. Composit. verb. pro simplici.

11. *Concordes*) Par. in marg. «Sostrata et Philumena.»

12. *Nescias*) Utrum concordes futurae sint, an discordes.» DON. *Verum*, affirmantis. *Id tua ref. nih.* Cf. Eun. II, 3, 29. *Vtrum.* «Vnum de duob. significat.» DON.

13. *Haec est aet.*) H. e. senilis. Nunc mitigatior culpam discordiae a persona ad aetatem transfert Sostratae. *Adolesc.* Heaut. III, 3, 43.

14. *E medio exced.*) Vtrum e vita an ex urbe, dubitat Don. Hic id. mox hanc phras. *E med. excedere* vi oppositi explicat recte. Nam in medio stare, dicitur supervacuus vel molestus. *Fabulae.* Par. explic. «Multus de nobis sermo est dedecoris et ignominiae plenus.»

15. *Senex atq. An.*) Hoc pronuntiand. quasi initium fabulae. Cuiusmodi solet esse. *Fuit olim*; vid. Andr. V, 4, 20.

16. *Per temp.*) I. e. opportune. Andr. IV, 4, 44. *Acced.* Cf. Ad. III, 2, 11.

ACTVS IV, SCENA 4

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS

PHIDIPPVS

Tibi quoque aedepol iratus sum, Philumena,
Graviter quidem. nam hercle abs te est factum turpiter;
Etsi tibi causa est de hac re: mater te impulit;
Huic vero nulla est.

LACHES

Opportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis.

PHIDIPPVS

Quid est?

Sum) L. antiq. invert. *sum irat.*
Factum) Sic Codd. Be. Vulg. *fact. est.*
Turpiter) V. I. *quod celasti partum.*
Mater) Donat. leg. *mater*; at Codd. Be. *quae.*

In hac scena ad remotionem ultimi erroris, Bacchide advocanda, acceditur, ac deinde turbis ceterarum rerum sedatis catastrophe paratur.

1. *Tib. quoq.*) «Quasi dicat: Non solum matri tuae, aut etiam socrui tuae.» DON. Notand. est insuper, Phidipp. a puerpera modo egressum, quo paulo ante secund. I, vs. 50 intraverat.

2. *Gravit. quid.*) Etsi leniter illam partus causa incusat, adiicit tamen, *Graviter*, h. e. vehementer. Atqui leniore voce, quam quae debeat pro re graviori, haud dubie utatur. *Abs te fact. turp.* «Quod abscesserit (abscesseris) domo mariti.» Haec enim a Don. rectius suppleri existimo, quam quae ab aliis solent.

3. *Etsi tibi* etc.) Etsi habes quo te excuses. *Causa*, defensio; cf. Ph. II, 1, 4, 7.

4. *Huic vero*) «Ipsi matri scilic.» DONAT.

PAMPHILVS

(*Haec seorsim anxie dicit*)

Quid respondebo his? aut quo pacto hoc operiam?

LACHES

Dic filiae, rus concessuram hinc Sostratam,
Ne revereatur, minus iam quo redeat domum.

PHIDIPPVS

Ah,

Nullam de his rebus culpam commeruit tua.
A Myrrhina haec sunt mea uxore exorta omnia.

PAMPHILVS

Mutatio fit.

PHIDIPPVS

Ea nos perturbat, Lache.

PAMPHILVS

(*secum*)

Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.

PHIDIPPVS

Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,

Operiam) Al. *aper.* Itid. C. G. m. c. gl. *propt. quod Philumenam nolo reducere.*

Mutatio fit) Guyet. dictiones *Mutat. fit* non capiens delevit. Rectius Be. tribuit Pamphilo, quod is secreti conscius a senib. se avertens loquatur.

6. *Quid resp. his*) Quo me illis excusem. Heaut. III, 3, 49.

7. *Dic. filiae*) «Blande non addidit, tuae, quasi dicat, communi filiae.» Don. *Rus concess. h. Sostr.* Quod sc. iusserat Laches; cf. 3, 5.

8. *Min. i. quo red.*) Ordina, *quo min. i. red.*

9. *De his reb.*) Itid. fere supra vs. 3, «*de hac re.*» *Tua*, uxor.

11. *Mutatio fit*) Primo gaudet Pamph. ita dimoveri a matre suspicionem, tum sperat inde effugium sibi parari. *Mutatio.* «Commutatio, conversio rerum, καταστροφή. Sic Farn. recte. Sed quod West. de mutatione theatri somniat, non curo. Melius probat. schol. Guelf. ita: *mut. fit*, de uxore tua ad meam q. d. uxorem tuam putabamus esse in culpa, sed non est, immo mea.» *Ea*, Myrrhina. *Perturb.* Cf. Andr. III, 4, 22.

12. *Dum, ne reduc.*) Cf. 3, 10. *Turb. porro.* Sic Plaut. Most. III, 1, 15: «tumultuentur et litigent.» WESTERH. *Quam*, «quantum.» Don.

13. *Ego, Pamph. esse* etc.) Vid. ad Andr. I, 1, 8.

Adfinitatem hanc sane perpetuam volo;
Sin est, ut aliter tua siet sententia,
Accipias puerum.

PAMPHILVS

Sensit peperisse. occidi!

LACHES

Puerum? quem puerum?

PHIDIPPVS

Natus est nobis nepos:
Nam abducta a vobis praegnans fuerat filia,
Neque fuisse praegnantem unquam ante hunc scivi diem.

LACHES

Bene, ita me Di ament! nuntias, et gaudeo
Natum illum, et illam salvam. sed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nosne hoc celatos tamdiu? nequeo satis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.

Praegnans) L. Bemb. et Vatic. teste Fa. *praegnas.*
Moratam) V. I. *temperatam.*
Hoc) C. G. m. *hic.*
Tamdiu) Ibid. *decuit.*

14. *Adfin. perpet.*) Nuptiarum quippe hoc votum est, aetatem eae ut durent atque perpetuae sint, cf. Virg. A. I. 37.

16. *Accip. puer.*) Donatus: «Iure; quia liberi patrem sequuntur.» *Accipias*, pro Accipe. *Occidi.* Desperantis est. Nihil enim habet Pamph. quod socero opponat. Scilicet ne dicat se recusare uxorem, Myrrhinae data impedit fides.

17. *Puer. quem* etc.) Bene cum consternatione animi: quod nunq. fando acceperat. *Nobis* sc. avis.

18. *Abducta a vob.*) Bene, non abierat, sed *abducta f.* ut magis sit culpa matris.

2. *Bene ita me Di* etc.) «Agit gratias nuntianti etc.» Don.

21. *Quid mulieris*) Cf. Eun. III, 4, 8; V, 1, 17. Cum contemptu quodam.

22. *Quib. moratam morib.*) H. e. institutam, praeditam. Dicit. autem *moratus* in utramq. partem. Sic Liv. XXVI, 22: «multitudinem melius *moratam.* Id. XLIV, 23, civitas bene *morata.*» Et Donat. *morat.* pro participio habet, sine verbo.

23. *Nosne hoc celatos* etc.) «Non partum celatus dicit, sed praegnantem filiam fuisse.» Don.

24. *Quam hoc mihi* etc.) «Totum modeste, quamvis indignetur.» Don. *Videtur.* De more comicor. indicativus pro subiunct. Eun. III, 3, 23.

PHIDIPPVS

Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Lache.

PAMPHILVS

Etiam si dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cum eam sequitur alienus puer.

LACHES

Nulla tibi, Pamphile, hic iam consultatio 'st.

PAMPHILVS

(*secum*)

Perii.

LACHES

Hunc videre saepe optabamus diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem
Evenit. habeo gratiam Dis.

PAMPHILVS

Nullus sum.

LACHES

Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.

PAMPHILVS

Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,

Mihi) Hunc loc. ap. Be. pro licentia eius plane mutatum videbis.
Lache) Al. *Laches*.
Saepe) MSS. quid. *semper*.
Aliquis) C. G. m. sup. script. *natus*.

26. *Dud. f. ambig. hoc mihi*) Sub. Reduceremne uxorem, an non reducerem.

27. *Nunc non est*) Sc. ambiguum mihi. *Eam seq. alien. puer.* « Metaphora a pecorib. quae ut mox nata fuerint, matres sequuntur. DON. Et Hor. Od. I, 23, 11 : «desine matrem sequi.»

28. *Nulla tibi* etc.) Sc. de reducenda uxore.

29. *Hunc vid. s. o. diem*) Cf. Ad. III, 3, 30. *Diem*, ubi sc. nobis nasceretur nepos.

30. *Cum ex te esset* etc.) Simili modo Virg. A. IV, 327.

32. *Reduc. ux.*) Cf. supra I, 2, 48. Hoc id. suaserat, immo iusserat mater, supra 2, 29.

33. *Pater, si ex me illa* etc.) «Finguntur hae causae, quod alienum illius animum videat. *Ex me.* Per ellips. sc. natos,

Aut se esse mecum nuptam; satis certo scio,
Non clam me haberet, quod celasse intelligo.
Nunc, cum eius alienum a me esse animum sentiam,
Nec conventurum inter nos posthac arbitror:
Quamobrem reducam?

LACHES

Mater quod suasit sua,
Adolescens mulier fecit. mirandumne id est?
Censen' te posse reperire ullam mulierem,
Quae careat culpa? an quia non delinquunt viri?

PHIDIPPVS

Vosmet videte iam, Lache et tu Pamphile,
Remissan' opus sit vobis, reductan' domum.

Quod) Sic l. Bemb. recte. Donat. *quae*. Al. *quem* sc. partum.

Arbitror) Be. cum Muret. *arbitrer*, idq. ob *sentiam* vs. 36, et *Nec* partic. copulativam subsequent. Recte. At hic quoq. maxime Be. ut fere solet ubiqua Terentium ex norma magis oratoris quam pro quotidiani sermonis licentia mutaturus mihi videtur; atque in eo mecum etiam We. consentit ad vs. 24, dicens, more comico indicativum usurpare Nostrum pro subiunctivo, quod id. Plauto sit familiare. Supra vero vs. 24, it. erat dicend. videatur pro *videtur*.

Remissan' — reductan') L. antiq. *Remissam — reductam*. In al. libb. per *n*, in fine, ut sit, Donat. narrante, *Remissane*, *reductane*. Quod utrumq.

34. *Sat. certo scio*) Cf. Heaut. I, 1, 19. Sed h. l. pronom. id addend. ut sit, id *sat. c. scio*.

33. *Clam me hab.*) Itid. Plaut. Merc. II, 3, 26: « nihil potest *clam illum haberi.* »

37. *Nec convent.*) De *convenit*, imperson. verbo cf. I, 2, 103.

38. *Quamobr. reduc.*) Cf. III, 5, 2, 3. Quas repudii causas h. l. patri patefacit, eas illic nondum ausus est. *Mat. q. suas. sua.* Nota usum τοῦ *sua*, de quo Sanct. Min. II, 12, ubi simile exemplum, « quum eum (Annibalem) cives *sui* accusarent. » Val. Max. IV, 3. Ad haec cf. infra V, 4, 6, ubi *suum* it. pro eius.

39. *Adolesc. mul.*) Quod *adolescens*, eo imperitior est matre ipsa suadente.

40. *Censen' te posse* etc.) Cf. Ad. IV, 2, 40. *VII. mulier.* « Quasi dicat, si hanc repudiaveris. » DONAT.

41, 42. *Vosm. videte*) Considerate vobiscum, utrum vobis magis expediat.

43. *Remiss. op. sit* etc.) *Remissa* quid significet, de eo ambiguunt interprett. At ego vero in ipsius Terentii locutione persisto. Nam supra est I, 2, 112. *Nemo remisit*, iterum III, 5, 17. *Sed eam i. remittet.* In utroq. autem loco subaudimus ex contextu verborum, e domo Phidippi,

Vxor quid faciat, in manu non est mea.
Neutra in re vobis difficultas a me erit.
Sed quid faciemus puero?

LACHES

Ridicule rogas.
Quicquid futurum 'st, huic suum reddas scilicet,
Vt alamus nostrum.

PAMPHILVS

Quem ipse neglexit pater,
Ego alam?

LACHES

Quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus quaeso potius? quae haec amentia est!
Enimvero prorsus iam tacere non queo.
Nam cogis ea, quae nolo, ut praesente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut quid sit hoc, quod sollicitere ad hunc modum?

quidam edid. per apostroph. *Remissan' reductan'.*
Futurum 'st) V. I. *sive reducatur Philumena an non.*
Ipse) Donat. *ipse* et *ipsa* leg. quorum utriq. suam add. explicationem.
Me) V. I. *quas Judisti propt. Bacchid.*

Reducta. Centies dictum est, scilicet in domum Pamphili patris.

44. *Vx. quid fac.*) In quam nimirum omnem contulerat culpam; cf. vs. 10. *In manu*, in potestate.

45. *Neutra in re*) H. e. sive remittatur sive reducatur Philumena, promittit suam facilitatem.

46. *Sed quid fac. p.*) Itid. fere Eun. V, 1, 21.

47. *Huic*) Pamphilo. *Suum redd.* Quasi poposcerit quod enixe recusat.

48. *Vt alam nostr.*) «Scilicet Pamphili filium, nepot. meum, utrumq. nostrum.» DONAT. *Quem ipse neglex. pat.* Haec verba obmurmurasse sibi videtur Pamphilus. Ideo rogat pater, *quid dixisti?*

49. *Ego alam?*) Hoc erumpit ex animi affectu fortius.

50. *Prodem.*) Cf. Heaut. III, 1, 70. *Quae h. am. est.* Supra III, 5, 46.

51. *Enimv. prorsus iam* etc.) Partic. *Enimvero* vehementius affirmat. *Praesente hoc* sc. Phidippo. Omnino est operae pretium videre, quae reverentis praesentis hominis saepe solet adhiberi. Heaut. III, 3, 12; V, 4, 19. Infra vs. 90.

53. *Ignar. cens. tuar. lacr.* etc.) «Coniectura quod amet meretricem Pamphilus.» DON. Cf. sup. III, 2, 20, et 3, 25. Ex quib. locis lacrumae Pamphili videntur sincerae.

54. *Sollicitere*) «Perturberis, commoveare.» DONAT. *Ad hunc mod.* h. e. immoderate. *Hunc* pro talem.

Primum hanc ubi dixti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi.
Pollicita est ea, se concessuram ex aedibus.
Nunc, postquam ademtam hanc quoque tibi causam vides,
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adducas tuum,
Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi!
Sumtus quos fecisti in eam, quam animo aequo tuli!
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres.
Tempus dixi esse. impulsu duxisti meo.
Quae tum, obsecutus mihi, fecisti, ut decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum;
Cui tu obsecutus, facis huic adeo iniuriam.

Aedibus) Id. *rus.*
Animum) Al. *volo* abunde.
Adducas) Var. *abduc. adiungas.*
Duxisti) V. I. *eam.*
Obsecutus) C. G. m. script. *obsequut.* Hoc verb. *obsecut.* itemq. *fac. iniur.* Be. quasi per loquacitat. senilem vs. 68, 70, ead. repetita immerito fastidit.
Iniuriam) Guyet. hunc vs. expungit.

55, 56. *Dixti te propt. t. Matrem etc.*) Hoc Pamph. in scena quidem nullibi dixerat, nisi id coniiciatur ex loco illo, 3, 11.

59. *Alteram*) Sc. causam.

60. *Erras, si putas*) Itid. fere Heaut. I, 1, 53. Ipse tamen errat pater, qui filium errare suspicatur. Supra III, 1.

61. *Aliquando tand.*) Ordo usitatior, *tand. aliquando. Huc*, «ad uxorem.» Min. *Anim. ut adduc. t.* cf. infra V, 3, 38.

62. *Quam long. spat.* etc.) Liv. I, 37: «*consulendi* res non *dabat spatium.*»

63. *Sumt. quos fec. in eam quam etc.*) Sic conqueritur alius pater in Heaut. V, 1, 57; alius it. in Andr. V, 3, 21, 22. *An. aequo tuli*; cf. Andr. II, 3, 23.

64. *Oravi tec.*) *Orare tecum* alique composit. putant pro *orare te*, uti Plaut. Rud. III, 4, 68: «Scin' quid *tecum oro* senex?» Nisi hoc fit, ut *Egi tecum* iungatur; cf. Eun. III, 8; Hec. III, 3, 34.

65. *Temp. dixi esse*) «*Tempus* s quia diu multumq. sustinuit.» Don. *Impulsu dux. meo.* Quod id. Parmeno narravit, supra I, 2, 46.

66. *Fec. ut. dec.*) Cf. Andr. II, 5, 10.

68. *Facis huic*) «Scilicet uxori.»

Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video esse.

PAMPHILVS

Mene?

LACHES

Te ipsum; et facis iniuriam,
Cum fingis falsas causas ad discordiam,
Vt cum illa vivas, testem hanc cum abs te amoveris;
Sensitque adeo uxor. nam ei causa alia quae fuit,
Quamobrem abs te abirèt?

PHIDIPPVS

Plane hic divinat. nam id est,

PAMPHILVS

Dabo iusiurandum, nihil esse istorum tibi,

LACHES

Ah,
Reduc uxorem; aut, quamobrem non opus sit, cedo.

PAMPHILVS

Non est nunc tempus.

LACHES

Puerum accipias; nam is quidem

Sensitque) V. I. *hoc.*
Istorum) Id. *quae dicis.*
Sit) Id. *ut reducas.*
Is) C. G. m. gl. *puer.*

DON. *Fac. ad iniur.* Vsurpatur *aden*, in medio pro vero. Cic. Verr. VI, 64.

69. *Te revolut. denuo*) « Non rediisse, sed *revolut. esse*, tanq. invitum aut nescium. » DONAT. Sic Cic. Attic. XIII, 26: « *revolvor* identid. in Tusculanum. »

71. *Fing. fals. caus.*) Cuiusmodi quas putat esse, vs. 55, 59 adlatas. In eo tamen haereo, cur dixerit *fing. falsas caus.* quum, qui *falsas finxerit*, dicatur has praedicasse veras. Nisi forte interpretemur ita: *fingis causas*, quae sunt falsae.

72. *Vt cum illa viv.*) Sc. Bacchide. Andr. V, 3, 18. *Test. hanc*, sc. Philumenam. Ceterum *testem* tantum dicit, non impeditorem; id quod modestiae illius laudatae satis respondet. *Hanc amov.* Cf. Ad. IV, 2, 45.

73. *Sensitq. ad. ux.*) Cf. Eun. I, 1, 21.

74. *Divinat.*) « Quasi a Deo inspiratus verum dicit etc. DONAT.

75. *Dabo iusiurand.*) « Circumventus adolescens argumentis solo iuramento se vult purgare. » EVGR. *Istor.* « Satis concinne, ne in singulis commoraretur. » DONAT.

77. *Non est nunc temp.*) Nempe a praesentis soceri causam petit mo-

In culpa non est: post de matre videro.

PAMPHILVS

(*secum*)

Omnibus modis miser sum, nec quid agam scio.
Tot me nunc rebus miserum conclndit pater.
Abibo hinc, praesens quando promoveo parum.
Nam puerum iniussu, credo, non tollent meo;
Praesertim in ea re cum sit mi adiutrix socrus (*abit*).

LACHES

Fugis? hem, nec quicquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine.
Puerum, Phidippe, mihi cedo, ego alam.

PHIDIPPVS

Maxume.
Non mirum fecit uxor, si hoc aegre tulit.
Amarae mulieres sunt, non facile haec ferunt.
Propterea haec ira 'st: nam ipsa narravit mihi.

Abibo) C. G. m. *Adibo.* Sed illud probabilur, si contuleris vs. 84. *Fugis?*
Iniussu) Ed. 1469, *iniusso.*
Tollent) Sic vulg. sc. pat. et socer. In l. Bemb. *tollet*, Lach.
Vxor) Al. *mea.* Quod al. omitt.
Ira 'st) V. I. *quia tam durus est Pamph.*

randi, ne coram illo dicat, quamobrem recuset reducere uxorem. *Puer accip.* cf. supra vs. 16.

78. *In culpa n. est*) Cf. Cic. Fam. X, 26: «nos *in culpa sumus.*» *De matre vid.* Haec syntax. it. Ad. III, 3, 83. *De matre* sc. pueri. Bene: quia scit, parentum concordiam firmam esse per filios.» DONAT.

79. *Omnib. mod.*) «Sive reducam, sive non reducam.» MIN. *Nec quid ag. scio.* Cf. Ad. V, 3, 3.

80. *Conclud. pat.*) I. e. premit, urget. Andr. II, 3, 12, not.

81. *Promov. par.*) Cf. Andr. IV, 1, 16.

82. *Iniussu meo non toll.*) Recte: quia pater tantum *tollit*, non alius.

83. *Adiutr. socr.*) Quae dixit, *Continuo exponetur*, III, 3, 40.

84. *Nec quicq. c. resp. mihi*) Solent homines cogi *respondere*, et praesertim ei, qui rei alicuius accusarit. Cic. pro Rosc. A. §. 58.

85. *Num tibi videtur etc.*) Loquitur hoc de fugiente ad Phidipp. *Non esse ap. sese;* cf. Andr. II, 4, 5.

87. *Non mir. fec. ux.*) Sic. Ovid. Fast. III, 502: «*Nec mirum facis.*»

88. *Amarae mul. sunt*) H. e. irascuntur. Huc pertinet locus Ovid. A. A. II, 373. *Non fac. haec ferunt.* «Non facile ferunt pellicatum, neq. amorem alienum in viris.» DONAT.

89. *Ipsa narravit mihi*) Supra I, 23, 24.

Id ego hoc praesente tibi nolueram dicere,
Neque illi credebam primo; nunc verum palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.

LACHES

Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?

PHIDIPPVS

Quid agas? meretricem hanc primum adeundam censeo.
Oremus, accusemus gravius; denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

LACHES

Faciam, ut mones: eho, curre, puer, ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram, huc evoca verbis meis.
At te oro porro in hac re adiutor sis mihi.

PHIDIPPVS

Ah,
Iamdudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,

Hoc) Id. *Pamphilu.*
Verum) L. antiq. *vero.*
Consili) C. G. m. et al. *consilii.* v. Andr. I, 1, 32.
Puer) V. I. *vocavit quend. ex suis pueris.*
At) Sic l. Bemb. pro *Et* vulg.
Itidemque) C. G. m. *idemque.*

90. *Id ego hoc praesente* etc.) Cf. supra vs. 52.

91. *Neq. illi credeb. primo*) «Quare non credebas? namq. *amarae* ad hanc rem *mulieres* sunt, et saepe de nihilo suspiciosae.» Sic Donat. qui omnia subtiliter excutit. *Verum.* Placet Faërno, ut nomen sit i. q. veritas manifesta. *A nupt.* «Non dixit, a filia mea.» DONAT.

93. *Quid ergo ag.*) Ad. V, 3, 3. Mire conturbatur pater. Et vide quemadmod. Poëta latenter festinet ad rerum cognitionem.» DONAT.

94. *Meretric. hanc prim.* etc.) Vrgetur *hanc* per contemptum. *Meretric. adeund.* Cf. supra II, 2, 9. *Adeund. cens.* Ph. II, 4, 17.

95. *Oremus*) Bip. explic. «agamus cum illa», superiore phrasi, *oravi tecum*, innixi; vs. 64. Sed ego vim *orandi* primitivi verbi lui subesse putarim, propt. locum infra V, 1, 3.

96. *Si cum illo hab. rem post.*) Cf. Eun. I, 2, 39.

97. *Curre puer*) Cf. Ad. III, 2, 56.

98. *Evoca*) Sc. eam; cf. Eun. II, 2, 55. *Verb. meis* Par. «meo nomine.»

100. *Jam dud. dixi*) Supra vs. 14.

Manere adfinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est, ut possit; quod spero fore.
Sed vin adesse me una? dum istam convenis.

LACHES

Immo vero abi, aliquam puero nutricem para (*abit.*)

Sed vin) C. G. m. et Hal. *visne*.
Vero) Abest *vero* a C. G. m. et Hal.

101. *Manere*) H. e. perpetuam esse. Supra vs. 13.
102. *Vt possit*) Sc. manere.

104. *Puero nutric. para*) « Paupertatis nota erat, si ipsae matres alerent liberos. » VEST.

ACTVS V, SCENA I

BACCHIS. LACHES

BACCHIS

(*secum*)

Non hoc de nihilo 'st, quod Laches me nunc conventam esse expetit;
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit, quod velit.

Conventam) Sic l. Bemb. et Vatic. In antiq. *nunc me conv.* minus numerose.

« Rarus vitae color in hac locutione miscetur a Poëta. Nam meretrix loquitur et senex; et quod est mirabilius, bona meretrix. Quae ceterum de se, quod verum dicat, argumenta fidei cuiuscumque generis praebitura est, in primis iusiurandum, deinde fidem tormentorum. Nam servus promittitur in tormenta. Quib. reb. quum purgata meretrix fuerit, persuadetur ei, ut ad matrem pergat, iurandi gratia. » Haec secundum Donat. et Eugr.

1. *Non hoc de nih. est*) Locutio Plautiua, Truc. IV, 2, 56. *De nihilo*, sine causa. Sic et Propert. II, 13, 52. *Me nunc convent.* Ad. III, 4, 53. Et syntax. ead. fere solemnis supra 2, 14.

2. *Nec p. me m. fall. quin* etc.)

LACHES

(secum)

Videndum est, ne minus propter iram hinc impetrem, quam possiem;
Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse satius sit.
Aggrediar. Bacchis, salve.

BACCHIS

Salve, Lache.

LACHES

Aedepol credo te non nil mirari, Bacchis,
Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare iussi.

BACCHIS

Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit mihi in mentem, quae sim,

Hinc) Ita Be. pro *hunc* vulg. Est autem *hinc* Terent. more, et signific., h. l. ab hoc Bacchide. Ad. III, 3, 7.

Aggrediar) V. I. *illam*.

Aedepol) C. G. m. script. *edep.*

Evocare) Id. *evocari.*

Mihi) Fa. putavit *mihi* esse addititium, sed non ausus est eiicere. Be. eiecit. Habent l. s. et e.

Periphras. Terent. pro « Nisi me omnia fallunt, suspicor propemod. quid. velit. » WEST. Cf. I, 44.

3. *Vidend.*) H. e. providend. cavendum; cf. Heaut. IV, 3, 16. *Propt. iram* q. d. ex ira. Donat. notat: Quia non erat verisimile, bonum esse patrem meretrici inturbanti: reddit rationem senex, cum agat mitius, ne videatur personae modus non esse servatus. » *Quam poss.* sc. impetrare absq. ira.

4. *Aut ne quid.* etc.) Repete, *Vidend. est*; ac nota, *plus*, *minus* opponi sibi invicem concinne. *Minus fecisse* pro « poenitere. » DONAT.

5. *Aggred.*) Eod. sensu quo adibo. Eun. III, 5, 9.

6. *Lache*) Vocativus. Nam Quinctil. Instit. gr. VII: In omnib. graec. inquit, nominib. syllaba, es, producta finitis — invenies vocativum in e, productum proferri, Chreme, *Lache*, Anchise. » *Aedep. credo te non* etc. « Ipsum prooemium mollius et lenius est, ut ostendat, se non iurgaturum, senex » DONAT.

7. *Quid sit*) Sc. rei, ut Heaut. IV, 4, 21. *Quapropt. de hac* etc. Cf. supra IV, 4, 90.

8. *Ego pol quoque* etc.) Obsequenter posuit, non solum se mirari, sed etiam pavere, quia *timida sum*, dicit. *Quoq. etiam*; cf. supra IV, 1, 28. Huiusmodi duplicatum, *nunc iam* et alia. *Quae*, qualis.

Ne nomen quaesti mi obsiet; nam mores facile tutor.

LACHES

Si vera dicis, nihil tibi est a me pericli, mulier:
Nam iam aetate ea sum, ut non siet peccato mi ignosci aequum.
Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam, adcuro.
Nam si id nunc facis facturave es, bonas quod par est facere;
Inscitum offerre iniuriam tibi immerenti, iniquum est.

BACCHIS

Est magna ecastor gratia de istac re, quam tibi habeam.

Quaesti) Sic l. Bemb. vetusta declinatione. Vulg. *quaestus*.
Obsiet) L. antiq. *obstet apud te*.
Tibi) L. antiq. *me*. Non hab. Donat. et l. Bemb. Distinctionem sequor vulgatam. Fa. iung. *immer.* cum *iniq. est*, colo posito ante.

9. *Ne nom. m. quaesti* etc.) «Id est, nomen quod inest meo quaestui.» DON. *Mores fac. tutor*. Sensus, Etsi *nomen* meretricis fero, *mores* tamen publice probo atque defendo. Infra 3, 38. Et leno in Ad. II, 1, 7 de sese similiter.

10. *Si vera dic.*) Cf. Eun. I, 2, 23. *Nih. tibi est a me* etc. Confirmat animum Bacchidis, ut ea nihil timeat, quo durius ob meretricis nomen a se afficiatur. Idcirco hic promittere Laches videtur et affirmare, se pro sua provectiori aetate cautiorem et aequiorem in cognoscenda re cum illa esse acturum.

11. *Vt non s. aequ.*) Cf. Heaut. I, 1, 104. *Peccato*. De hac voce explicanda multi frustra sudarunt. Sunt qui putent adhiberi pro ἡμαρτηκότι, ut particip. praet. sit, significat. activa. Sic Heins. ad Prudent. Apoth. vs. 816 huc respiciens. Par. explic. «si quid peccatum fuerit.» Tunc enim *peccato* esset ablativus absolutus. Cuius exempla sunt Liv. IX, 30: «impetrato, ut manerent;» itidem Vellei. Pat. II, 107. Sensus, ut ubi ego peccaverim, non debeat mihi ignosci.» Schol.

12. *Quo mag.*) Abundat *magis* propter *cautius*. Itid. Liv. IX, 7. *Omnes res*. Subaudi, cognoscendas vel accipiendas a Bacchide. *Cautius adcuro*. Prout deceat aetate provectiorem. *Ne tem. fac.* cf. Andr. I, 2, 34.

13. *Bonas*) Bene: ne odiose dicat meretrices, ne amicas quidem. Eun. Prol. 37.

14. *Inscitum*) Inelegans, non bonum. Quo verbo maxime mulieres et meretrices utuntur. *Scitum* enim dicunt, quod placet, ut in Andr. III, 2, 6. *Inscitum* quod displicet.» DONATVS.

15. *Est magna ecast. gratia* etc.) Imitatur hic et senile et femineum tardiloquium. DONAT.

Nam qui post factam iniuriam se expurget, parum mi prosit.
Sed quid istuc est?

LACHES

Meum receptas filium ad te Pamphilum.

BACCHIS

Ah!

LACHES

(*interpellans*)
Sine dicam. uxorem hanc prius quam duxit, vestrum amorem pertuli.
Mane, nondum etiam dixi quod te volui. hic nunc uxorem habet.
Quaere alium tibi firmiorem, dum tibi tempus consulendi est.
Nam neque ille hoc animo erit aetatem, neque pol tu eadem istac aetate,

BACCHIS

Quis id ait?

LACHES

Socrus.

BACCHIS

Mene?

LACHES

Te ipsam: et filiam abduxit suam,

Est) V. I. *quod vis.*
Tibi) L. antiq. *amicum*. Al. non hab.
Aetatem) Abest *aetatem* a C. G. m. et libb. Be. Explic. Nonius *diu*. Eun. IV, 5, 8.
Eadem) V. I. *iuvenili.*
Mene) Id. *hoc dixit agere.*

16. *Nam qui post. fac. ini. etc.*) Simili sententia leno ille utitur in Ad. II, 1, 12. *Par mihi pros.* Litotes, pro multum mihi nocuerit.

17. *Sed quid ist. est?*) «Nunc demum redit ad rem.» DONAT. *Recept. fil.* cf. Heaut. V, 2, 12.

18. *Sine dicam*) Sic Andr. III, 5, 15. *Vestr. amor. pert.* Quod idem ille paulo liberius ad ips. filium supra IV, 4, 62, 63.

20. *Quaere alium*) Speciem formulae habet. Ph. II, 1, 67. *Firmiorem*; vid. ad Andr. III, 3, 39. «Proprie amores et nuptiae vel firmae vel infirmae dicuntur.» WEST. *Dum tibi temp.* «h. e. dum flos aetatis tunc manet.» WEST.

21. *Ille*) Pamphilus. *Aetat.* Per ellips. explicant, omisso *per*.

22. *Quis id ait?*) «Non interrogatio, sed firma negatio est.» DONAT.

Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.

BACCHIS

Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem,
Sanctius quam iusiurandum, id pollicerer tibi, Lache,
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.

LACHES

Lepida es. sed scin', quid volo potius, sodes, facias?

BACCHIS

Quid vis? cedo.

LACHES

Eas ad mulieres hinc intro, atque istuc iusiurandum idem

Lache) C. G. m. *Laches*.
Vis) Muret. eiecit τὸ *vis*, quo emisso faceret catalecticum ex acatalectico versum.

Bene, *ait*, quasi vanum, ut in *aiunt*; cf. Ad. V, 8, 7. Vrget autem Bacchis hac voce; *Quis id ait?* illud quod supra senex dixerat, meum recept. filium etc. vs. 17. *Socrus*. «Terribiliter, quasi quae maxime sciat, et quae maxime doleat etc.» DONATVS. *Mene? te ips*. Sic it. supra IV, 4, 70. *Mene?* Sub. *receptare fil*. e versu 17. *Et fil. obdux*. s. «Proprie. *Abduci* enim dicuntur, quae a viris aut parentib. abstrahuntur, maxime tamen libidinis causa.» WEST. Sic it. Sueton. Aug. 69, et Iustin. XXI, 2: «Virgines (Dionysius) ante nuptias *abducebat*.»

23. *Puerumq. et. vol. exting.*) Fingit haec senex. Infra III, 3, 40.

24, 25. *Aliud sc. scirem etc.*) Ordo est, *si aliud sanctius quam iusiur. scirem* etc. *ap. vos*, Lachetem et socrum. *Sanctius*, religiosius, firmius. Explic. West. «Morib. fiebat, ut leve non haberetur iusiurandum ultro oblatum. Vnde et Lacheti satis sit; qui ut Myrrhinae et Philumenae id. polliceatur. Bacchidi auctor est.»

26. *Me segreg. hab.*) Argument. ab honesto. Andr. I, 5, 56. Quoad syntax. *segreg. hab.* pro segregasse; cf. supra IV, 2, 6, 7. *Vt*, quam primum.

27. *Lepida*) *Lepidae* dicuntur in primisq. meretrices, quae solent laudari. Infra 5, 16. Et Bacchis *lepida* merito vocatur. cui ipse senex cavet coram ne inacitus videatur.

28. *Ad mulieres*) Non dicit ad socrum et ad uxorem, ne his terrest meretricem nominib. odiosis.

Polliceare illis; exple animum iis, teque hoc crimine expedi.

BACCHIS

Faciam, quod pol, si esset alia ex quaestu hoc, haud faceret, scio,
Vt de tali causa nuptae mulieri se ostenderet.
Sed nolo esse falsa fama gnatum suspectum tuum,
Nec leviorem vobis, quibus est minume aequum, viderier
Immerito. nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.

LACHES

Facilem benevolumque lingua tua iam tibi me reddidit.
Nam non sunt solae arbitratae hae; ego quoqûe etiam hoc credidi;

Iis) C. G. m. *hiis.*
Hoc) V. I. *meretricio.*
Tuum) Var. ordo verbor. in hoc versu.
Hae) Tanaq. Fab. *haec* ob metrum. Itid. libb. Be. Andr. IV, 1, 32.

29. *Exple anim. iis*) Sic infra 2, 19. Et Cic. p. dom. 17. *Explevi animos* invidorum.» Sensus, «Exple mulierib. animum, scire cupientib. receptesne etiam nunc Pamphilum, an minus.» WEST.

30. *Si ess. alia* etc.) Cf. Eun. Prol. 37. *Scio* pro id *scio*; cf. IV, 4, 34.

31. *De tali causa*) «Id est, amore mariti eius et pellicatu.» DONAT. *Mul. se ostend.* Recte *ostenderet*: quippe quae *nuptam* non videre, nedum alloqui sustineret.

32. *Sed nolo fal. fama* etc.) Ecce illa gratiosior, non propt. se quod facit, factura. Etiam ob hoc sane tutatur mores; cf. v. 9, 13. *Falsa fama susp.* Cf. infra 2, 11, et 3, 22.

33. *Nec leviorem*) Sub. volo. Quum *leviorem* dicit, huic opponeret, graviorem i. e. honestum et constant. maritum. *Levis* autem dicit, homo, aut homo levis animi, qui sibi non constans est. Cic. Q. fr. I, 2. *Quib. est m. aeq.* sc. talem illum videri.

34. *Illi ut commod.*) «Vox multum Ciceroni amata. Inde commodari quid alteri, est iuvare, concedendo rem.» WEST. Cui contrarium est Andr. I, 1, 135.

35. *Facil. benevolumq.*) Prius retulit Donat. ad peccatum, posterius ad iracundiam; cf. supra vs. 3 et 11. *Lingua tua*, h. e. oratio *lepidae* mulieris. Notamus, quod comicum est, Bacchid. meretricem seni austero etiam invito placere atque probari.

36. *Hae*) Cum apostrophe. *Hoc credidi.* Receptasse te sc. Pamphilum; cf. vs. 17.

Nunc cum ego te esse praeter nostram opinionem comperi,
Fac eadem ut sis porro; nostra utere amicitia, ut voles.
Aliter si facias.... sed reprimam me, ne aegre quicquam ex me audias.
Verum te hoc moneo unum, qualis sim amicus, aut quid possiem,
Potius, quam inimicus, periclum facias.

Possiem) V. I. *tibi benefacere.* Melius tamen *poss.* absolute.

Facias) L. antiq. add. *B. faciam sedulo.* Sed hanc responsion. Bacchidis non hab. l. Bemb. nec est mihi in C. G. m. nec vidisse se in suis Be. testatur, nisi in uno.

37. *Te esse praeter* etc.) Leviter *te praet. opin. esse*, dixit, ne meretricem diceret honestam vel bene moratam. Itid. vs. 13.

38. *Fac ead. ut sis*) Cf. Heaut. II, 3, 24. «Persevera purgata esse et de futuro etc.» DONAT. *Nost. ut. amicit.* Non iam amplius amore filii, sed *amicitia nostra.*

39. *Alit. si fac.*) «Plura dicturus abrumpit. Bene: ne inscite agat cum scita et bona.» *Sed reprim. me.* Ad. V, 3, 8, 9. *Ne aegre quicquam* etc. h. e. *ne quiq. audias*, quod *aegre* tibi sit. Supra III, 5, 65.

40. *Ver. hoc te moneo unum*) «Haec figura oratoria, παραίνεσις dicitur.» DON. *Qualis sim, amic.* «h. e. quanti intersit, mea amicitia uti.» WEST. Plaut. Stich. I, 2, 11.

41. *Pot. q. inimic.*) Eod. fere modo Liv. IX, 1: «quam propitiis rem, quam adversis agant Diis.»

ACTVS V, SCENA 2

PHIDIPPVS. LACHES. BACCHIS

PHIDIPPVS

(*ad nutricem loquitur.*)

Nil apud me tibi
Defieri patiar, quin, quod opus sit, benigne praebeatur.
Sed tu cum satura atque ebria eris, et puer ut satur sit, facito.

LACHES

Noster socer, video, venit; nutricem puero adducit.

Cum) Sic veriorem Be. ordinem laudabis prae vulg. *cum tu*; siquidem ex adverso adspexeris *puer ut*.

Et) Be. *et* bene.

Adducit) L. antiq. *addux*.

« Verba nutricis fuisse Poëta demonstrat petentis ordine longo, quae sibi praebenda sint. Vnde quasi taedio singulorum generaliter haec respondit. » DON. Sequitur pars superioris controversiae postrema acrior. Pater enim puellae negat iuranti credi oportere meretrici etc. Sic cett. ex Eugr.

2. *Def. pat.*) « Noluit dicere, deesse: sed, *Defieri* dixit, ut id quod minus usitatum est, magis delectet auditum. » DONAT. *Benigne* large. Phaed. II, 4, 24.

3. *Sed tu cum satura* etc.) Donat. existimat nutricem bene saturatam laudari, at West. nimis repletam reprehendi. Sed quidquid est, quod sibi voluerit Phidippus, necesse erit nutricem ita saturari, ut habeat ipsa quo nutriat lactentem. Siquid. Cicero de animantib. dicit, N. D. II, 51: « mammas appetunt, earumq. ubertate *saturantur*. »

4. *Socer*) H. l. consocer. Proprie enim Pamphili socer, Lachetis affinis erat Phidippus. » WEST. *Video*. Hoc verb. *video*, ut alias scio, absolute interponitur; id quod sermoni maxime convenit e consuetudine vitae desumpto.

Phidippe, Bacchis deierat persancte.

PHIDIPPUS

Haeccine ea'st?

LACHES

Haec est.

PHIDIPPUS

(*cum vultu despicientis*)

Nec pol istae metuunt Deos, neque has respicere Deos opinor.

BACCHIS

Ancillas dedo; quolubet cruciatu per me exquire.
Haec res hic agitur: Pamphilo me facere ut redeat uxor
Oportet. quod si effecero, non poenitet me famae,
Solam fecisse id, quod aliae meretrices facere fugitant.

Ea'st) V. I. *Bacchis*.

Istae) Id. *mulieres*.

Haec) Vulg praemitt. *Licet*, quod vero Fa. monente non est in l. Bemb. nec Vict. et a versu respuitur.

Effecero) Ita Be. ex more Terent. In l. antiq. *perficio*. Donat. in Edd. velt. vid. *perfecero*.

Fugitant) V. I. *ut uxores concilient viris sicut ego Pamphilo.*

5. *Bacch. dei.*) «Si correpte *deierat*, Deos iurat; si producte valde iurat.» DONAT. *Persancte*. Sic Sueton. Tit. 10: *persancte* Domitia iurabat.» *Haeccine ea est.* «Quasi dicat, haec est, quam uxori Pamphilus anteponit.» DONAT.

6. *Has respic. Deos*) Ambiguitas faceta. Vult autem id dicere Phidippus meretricib. usq. periuris Deos non facile fore propitios. Quod quidem ita esse, etiam Plautus de genere lenonio affirmat, Pers. IV, 4, 33. Ceterum vide, quam differt utriusq. soceri animus, Phidippi nempe iratus ab Lachetis animo, meretrici iam reconciliato.

7. *Ancill. dedo*) Sc. quaestioni, repudiato iureiurando. Dixit autem δεικτικῶς de ambabus ancillis; infra vs. 27. *Per me*, h. e. me permittente. *Exquire*. Hoc ad Phidipp. loquitur, qui iusiurand. oblatum repudiavit. Ceterum dominis in causa sua licebat, de servis quaestionem habere. Cic. p. Rosc. Am. 28.

8. *Haec res*) Quippe quae iam supervenienti Phidippo erat demonstranda.

9. *Non poenit. me famae*) Scilicet famam suam ab opprobrio vindicavit, cui fere omnes sint obnoxiae meretrices. Supra I, 9. Simul hic Poëta ostendit, bonas quoq. dari me-

LACHES

Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso
Nobis, in re ipsa invenimus. porro hanc nunc experiamur.
Nam si compererit crimini tua se uxor credidisse,
Missam iram faciet; sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve'st: cito ab eo haec ira abscedet.
Profecto in hac re nil mali est, quod sit discidio dignum.

PHIDIPPVS

Velim quidem hercle.

LACHES

Exquire. adest: quod satis sit, faciet ipsa.

PHIDIPPVS

Quid mi istaec narras? an, quia non tute ipse dudum audisti,

Vxor) Vulg. add. *falso*, quod delet Be. recte iudicans, crimen per se habere notionem falsitatis.» Et ego opinor, *falso* superius ex versu 11, huc aberrasse.

Discidio) Al. *dissid.* pro *discid.*

Ipsa) L. antiq. add. *Ba. faciam*. At not. Fa. «In contextu libri Bemb. non est hoc respons. Bacchidis, sed loco eius pronom. *ipso*.»

retrices, quas praeter consuetudinem ausus sit introducere. Eun. Prol. 37: *non poenit. me famae*, pro valde me iuvat fama. LITOTES.

11, 12. *Nostr. mul. suspect.* etc.) Sensus, «Nos immerito suspectas habuisse mulieres nostras.» WEST. *Suspectas.* Scilicet ob id, quasi nove nuptis impedimento essent. *In re ipsa.* Nempe id quam expediendam Bacchis erat arcessita. *Hanc experiam.* «h. e. utamur opera eius.» DON.

13. *Crimini credidisse*) Q. d. fidem habuisse crimini; uti Plaut. Bacch. IV, 3, 15. *Crimen*, «falsa insimulatio est.» DONAT.

15. *Quod pep. clam*) De clandestino tantum, sed de adulterino partu omnino nihil suspicatur pater. *Id leve est.* Quasi adderet, non grave. Supra III, 1, 12. *Ab eo h. ira absc.* Cf. III, 5, 55.

17. *Velim q. hercle*) «Vt nihil sit dignum h. e. non peccarit Pamphil.» DONAT. *Exquire*, sc. a Bacchide. *Quod satis sit.* Sub. ad purgationem.

18. *Quid mihi ist. nar.*) «Reprehensio est quasi longior. verborum Lachetis.» DON.

De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modo exple animum.

LACHES

Quaeso aedepol, Bacchis, mihi quod es pollicita, tute ut serves.

BACCHIS

Ob eam rem vin' ergo introeam?

LACHES

I, atque exple iis animum, ut credant.

BACCHIS

Eo, et si scio pol his meum fore conspectum invisum hodie:
Nam nupta meretrici hostis est, a viro ubi segregata est.

LACHES

At hae amicae erunt, ubi, quamobrem adveneris, resciscent.

PHIDIPPVS

At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint.

Hac re) V. I. *de reductione uxoris.*
Exple) Al. *explete.*
Rem vin') L. antiq. *vis.*
A viro) V. I. *suo.*
Cognorint) L. antiq. *cognoverit.*

19. *De hac re animus* etc.). Quid aliud esse potest, quo animum suum in hac re ostenderit Phidippus, quam quod aut unum aut alterum proposuerat genero faciendum. Supra III, 5, 51, 52.

21. *Visne ergo*) «Dicit *vis*: ut ostendat in hac re cunctationem suam.» Don. *I. atq. exple* etc. Cf. I, 28.

22. *Meum*) Passive pro mei; cf. Eun. II, 3, 18; vid. Sanct. Min. II, 13. *His fore invis.* Cf. Ad. V, 9, 32.

23. *Nam nupta meretrici* etc.) «Hoc est, in mutua mariti et uxoris societate non est mala suspicio; sed in eorum discession. aut haec meretrix aut ille adulter iudicatur.» Evgr.

24. *Hae amicae er.*) Subaudi, Myrrhina ac Philum. tibi. *Quamobr. adven.* Videlicet ut rem impeditam expedias.

25. *At easd. amicas* etc.) Vide quam consona haec Phidippi oratio Lachetis videatur praecedenti. Vnde apparet nunc esse animo eod. utrosq.

Nam illas errore, et te simul suspicione exsolves.

BACCHIS

Perii! pudet Philumenae. sequimini me huc intro ambae,
Quid est, quod mihi malim, quam quod huic intelligo evenire?
Vt gratiam ineat sine suo dispendio, et mihi prosit.
Nam si est, ut haec nunc Pamphilum vere ab se segregarit,
Scit sibi nobilitatem ex eo, et rem natam et gloriam esse,
Referet gratiam ei, unaque nos sibi opera amicos iunget.

Nam) C. G. m. et Hal. pro *Nam* exhibent *Nullam* referend. ad *rem* superius.
Philumenae) C. G. m. et al. *me*.
Sequimini) Ibid. gl. *o ancillae*.
Huic) V. l. *Bacchidi*.
Ineat) Id. *cum Myrrhina et Philum.*
Prosit) Id. *in conciliando natum uxori*.
Natam) Be. ex uno c. *nactum*, recepit et pro *sibi* reposuit *se*.
Referet) L. antiq. *Referetque*. Partic. *que* Fa. delevit, quam l. Bemb. non agnoscit.

26. *Ill. errore exsolv.*) Cf. supra IV, 2, 23.

27. *Pud. Philumenae*) Varie supplent; alii me conspici a Philumena; alii, ob pellicatus suspicionem. Pars deniq. pro amabili illam habent, ob pudorem. *Sequimini — ambae* sc. ancillae. Eun. III, 2, 53.

28. *Quid est quod* etc.) Sic ordina atque intellige, *Quid est quod mal. quam mihi* even. *quod huic int. even.* Haec ead. vero absq. interrogandi forma diceret, Nihil magis cupio quam etc.

29. *Vt grat. ineat sine suo* etc.) Velut tria consequitur Bacchis, *Vt grat. in.* ut sine damno, et ut *mihi pros.* Ergo inde omnia pulchre conveniunt ad exitum spectantia laetissimum. Et Minelli addit: Quae praecipua laus Terentii, et in quo palmam aliis Comicis praeripuit, quod nihil fingit, nisi quod credi facile possit etc.»

30. *Ab se segreg.*) Nempe id quod ipsa Bacchis dixerat, se fecisse, supra I, 26.

31. *Scit sibi nobilitatem* etc.) Sc. famam; bonae meretricis cf. vs. 9. Vid. ad. Heaut. II, 1; 15. *Et rem nat. et gloriam.* Solent haec iungi ut etiam Heaut. I, 1, 60.

32. *Refer. grat. ei*) Sc. Pamphilo. Is enim in Bacchidem fecerat sumptus non exiguos. Supra IV, 4, 63. *Vnaq. nos sibi* etc. Cic. pro Deiot. 9: «cum hominib. nostris *iungebat* amicitias.» *Vna* pronom. est sexto casu ad *opera* referendum.

ACTVS V, SCENA 3

PARMENO. BACCHIS

PARMENO

Aedepol nae meam herus esse operam deputat parvi pretii,
Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemidem.

Meam) C. G. m. *meus* in contextu. Id. *meam* sup. script. exhib. post *herus*. *Parvi pretii*) Sic l. antiq. Id. l. *preti*. «Sic et nostri, quod monet Anglus, *preti*, ut viti, gaudi, consili.» Andr. II, 1, 20.

« Nunc Parmeno redit, qui missus in arcem fuerat, ut amicum conveniret, qui nullus erat. Sed vocem parturientis ne audiret. Videt autem de domu uxoris Pamphili meretricem. Quae quum esset ingressa, ut se purgaret, in digito eius annulus est cognitus, quem vitiator puellae rapuerat, et meretrici dono dederat. Nunc igitur egressa Parmenonem ad Pamph. mittit. Ipsa autem quid actum sit ante menses decem narrat. Ex quo enim compressa est virgo, decem menses sunt; et iure hic partus factus sit decem mensium ». EVGR. Ceterum hoc soliloquium est gratia auditorum, ut inde comperiant renuntiata Parmenonis.

1. *Aedep. nae meam herus* etc.) « Totum a stomachante dicitur, quasi qui nunc maxime iniuriam perpenderit ». DON. *Deput. pravi pret.* Qui deputat eam operam in re nullius pretii connumerandam ». DON. Et Par. notat, τὸ *de* in verbo *deputat* esse ἀυξητικόν.

2. *Misit*) Sc. illuc. « In hac scena καταστροφὴ populo exponitur ». DON. *Desedi*, otiosus fui. Plaut. Aul. I, 1, 34: « tum autem interdius Quasi claudus sutor domi sedet totos dies».

3. *Mycon. hosp. dum* etc.) « Memoriter et vigilanter servus Myconium hospit. et Callidemid. dixit: ne videretur negligentia vel oblivione sua non invenisse, ad quem missus est ». DON. Supra III, 4, 18, 19.

Itaque ineptus hodie dum illi sedeo, ut quisquam venerat,
Accedebam: adolescens! dic dum quaeso, tun'es Myconius?
« Non sum. » at Callidemides? « non. » hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant; neque eum quemquam esse arbitror.
Denique hercle iam pudebat. abii. sed quid Bacchidem
Ab nostro adfine exeuntem video? quid huic hic est rei?

BACCHIS

Parmeno, opportune te offers. propere curre ad Pamphilum.

Dum illi) C. G. m. *illic.*
Quisquam) L. antiq. *quisque.* Sed *quisquam* Be. ex Codd. dunb. praefert.
Tun' es) Sic Be. pro *es tu* vulg. Invertit autem ille, ne *quaeso* synaloepham faciat cum *es.*
Neque eum) L. antiq. *enim* pro *eum.*
Pudebat) V. I. *ibi stare.*
Adfine) Id. *Phidippo.*
Hic) Id. *in hac domo.*
Te) In C. G. m. omiss. est *te,* per negligentiam, ut opinor, librariorum.

5. *Adolesc. dic d. quaeso*) « Vernaliter et comice se ipsum servus imitatur. » DON. *Tu es Mycon.* etc. Tria sunt inquirenda ordine. Exemplum est Eun. III, 2, 49, 50; et 3, 27 etc.

7. *Omnes negab.*) Bene transit ab imitatione ad narrationem per tertiam personam. *Neq. eum quemqu. esse.* « Id est, non puto eum esse in mundo ». DON.

8. *Denique hercle i. pudeb.*) *Denique* dicit qui frustra exspectando, sedendo percontandoq. valde ac misere erat defatigatus.

9. *Ab nost. adfine*) Par. in marg. « ab affinis domo ». Andr. I, 3, 21. *Quid h. h. est r.* Sic Andr. V, 2, 8. Ad. IV, 5, 4.

10. *Par. op. te off.*) « Attendendum quod ab initio Comoediae usq. ad finem Parmeno mittitur ut curat: et celatur ut nesciat, quod curiose desiderat ». DONAT. *Op. te off.* Sc. mihi. And. IV, 2, 3. *Prop. curre.* Cf. Hec. III, 3, 11.

PARMENO

Quid eo?

BACCHIS

Dic me orare, ut veniat.

PARMENO

Ad te?

BACCHIS

Immo ad Philumenam.

PARMENO

Quid rei est?

BACCHIS

Tua quod nil refert, percontari desinas.

PARMENO

Nil aliud dicam?

BACCHIS

Etiam: cognosse annulum illum Myrrhinam
Gnatae suae fuisse, quem ipsus olim mi dederat.

PARMENO

Scio.

Tantumne est?

BACCHIS

Tantum. aderit continuo, hoc ubi ex te audiverit.
Sed cessas?

PARMENO

Minume equidem. nam hodie mihi potestas haud data 'st:

Olim mi) L. antiq. *mihi olim.*
Hoc) Id. lib. *haec.*
Audiverit) C. G. m. *audierit.* Sup. script. *de anulo cognito.*

11. *Quid eo?*) Deest propter, ut sit propter *Quid.* Heaut. II, 5, 9.

12. *Percont. desin.*) Similiter Heaut. IV, 4, 23. Et Plaut. Stich. II, 2, 48. « *Tua quod nihil refert*, ne cures ».

13. *Nih. al. dic.*) « Vult rem per mandata colligere ». Don. *Etiam.* Adverb. reminiscentis. *Cognosse an. ill. Myrrh*, Cf. IV, 1, 59.

14. *Scio*) Vnde sciat Parmeno, incertum est.

15. *Tantum*) Vid. Eun. V, 5, 26, not. *H. ubi ex te audiv.* etc. Supra 2, 21; et Andr. III, 3, 2.

16. *Sed cess.*) Sic Andr. V, 6, 15. Eun. IV, 6, 16: « tardas ac quiescis? *Potest. haud data 'st*, « cessandi scilicet ». Don.

Ita cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem.

BACCHIS

Quantam obtuli adventu meo laetitiam Pamphilo hodie!
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei restituo, qui paene harum ipsiusque opera periit:
Vxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo;
Qua re suspectus suo patri et Phidippo fuit, exsolvi.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini abhinc menses decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo. extimui ilico. mi Pamphile, inquam, amabo.
Quid exanimatu's? obsecro; aut unde annulum istum nactu's?

Harum) V. I. ***matris et filiae.***
Nocte prima) Id. ***prima vigilia noctis.***
Ilico) Id. ***unde venisset.***
Exanimatu's — nactu's) Sic script. Be. vult pro — ***exan. es — nact. es.***

17. *Curs. atq. ambul.*) Cf. supra III, 4, 21.

19. *Commod. res attuli*) *Adferre*, vocab. medium; cf. supra III, 2, 9. *Ademi curas.* Andr. II, 2, 2.

20. *Gnat. ei restit.*) Sic Andr. III, 3, 38. *Harum* δεικτικῶς. Significat enim mulieres in aedib. unde egressa erat. *Qui paene periit.* Supra III, 3, 40, et V, 1, 23.

22. *Qua re*) Pro Quam ob rem. *Exsolvi.* Cf. supra IV, 2, 23.

23. *Hic adeo his rebus* etc.) «Haec dicens, ostendit ips. annulum, quem in digito habet, neq. Myrrhinae reliquit». DON.

24. *Abh. mens. decem*) Recte: ut de hoc peperisse demonstret. *Nocte prima.* «Ineunte nocte vel noctis prima parte». FAB.

25. *Confug. anhel. dom.* etc.) «Ex his argumentis potest colligi, hunc esse qui virginem viliaverit». DON. *Vini plen.* Andr. III, 4, 24.

27. *Exanimat.*) Commotus, perturbatus. Andr. I, 4, 7.

Dic mi. ille alias res agere se simulare, postquam video,
Nescio quid suspicarier, magis coepi instare ut dicat.
Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse,
Dicitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse.
Eum cognovit Myrrhina haec, in digito modo me habente.
Rogat, unde sit. narro omnia haec. inde 'st cognitio facta,
Philumenam compressam esse ab eo, et filium inde hunc natum.
Haec tot propter me gaudia illi contigisse laetor;
Etsi hoc meretrices aliae nolunt, neque enim in rem est nostram,
Vt quisquam amator nuptiis laetetur. verum ecastor,

Postquam) Pauci Codd. *id.* Delev. Fa. Nec est in C. G. m. et Be. libb.
Dicat) V. I. *unde accepisset annulum.*
Via) L. antiq. *virginem.* Abest a Bemb. Vat. Bas. Nec hab. C. G. m.
Habente) Sic a Be. recepi. Ante eum etiam We. suspicabatur legend. esse *habenta.* Vulg. *habentem* inepte. Nisi forte cum Wieling. disting. ita, *in dig. modo me habentam rogat unde sit.* Sed non placet.

28. *Dic mihi*) Sic blande interrogat. *Al. res ag.* Eun. II, 3, 57. Add. Cic. p. Rosc. Am. 22.

29. *Instare*) Cf. supra I, 2, 46.

30. *Homo se fatetur* etc.) « Bene additum *Homo.* Et oratorie *nescio quam.* « Ex quo dicto omnis error est natus ». Don. Sic fere it. Plaut. Cist. I, 3, 8. « Is hic *compressit* virginem adolescentulus Vinolentus, in tenebris, multa nocte *in via* ».

31. *Dic. sese ill. annul. dum* etc.) Ilid. literae sacrae, Genes. XXXVIII, 25, commemorant, ex annulo reddito socerum cognosci nurum compressisse, eamq. inde gravidam.

32. *Eum cognov. Myrrhina* etc.) Eu. catastrophen ex mulierum indole scite ac vere inventam. *Myrrh. haec,* δεικτικῶς, haec quae in illisce habitat aedibus ». West.

33. *Omnia haec*) Ea nimirum quae iamiam secum repetit narrando.

34. *Fil. inde h. nat.*) Plenius diceretur, ut ex Phaedr. I, 18, 2, « actis mensibus ».

35. *Propt. me*) Cf. Heaut. I, 2, 16. « *Propter* plerumq. causam efficientem declarat. » Tursell. *Illi.* Pamphilo.

36. *Etsi hoc meretr. aliae* etc.) Repetit hic, quae supra iam declaravit, I, 30, 2, 10. *In rem.* Cf. supra II, 2, 7, not.

Nunquam animum quaesti gratia ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum 'st, usa sum benigno, et lepido et comi.
Incommode mihi nuptiis evenit. factum fateor.
At, pol, me fecisse arbitror, ne id merito mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda aequum 'st ferre.

Adducam) Ita citat Priscian. In quibusd. libb. *induc.*
Me fecisse) V. I. *commisisse.*
Id) Abest *id* a C. G. m. Ibid. sup. script. *aliquid mali.*

38. *Nunq. anim. quaest. grat.*) Ita ead. Bacch. sup. I, 9. *Ad mal. adduc. part.* Quemadmod. « in omnes partes », dicunt, e. c. Cic. Fam. IV, 10, ita duas causae alicuius sibi contrarias, et bonas *partes* et *malas.* Explic. h. l. cod. Hal. recte: ad malarum mulierum partes ».

39. *Dum illo licit. est, usa sum* etc.) Ordo est, *dum licit. est, usa illo s. benigno.* Adiecta *benig.* et *lepid.* vid. Ind. *Comi. Comis* in amicitiis iucundis, ut Cic. Fin. II, 23. Aut cf. Duker. ad Liv. XXXVIII, 11.

40. *Incommode mihi nupt. even.*) « Dixit *Incom. mihi ev.* quemadmod. dicimus, ei male evenit ». Don. *Nupt.* Pro, ex nuptiis. *Fact. fat.* Pro evenisse, id quod antecesserat. Eun. II, 3, 98.

41. *Me fec. arb. ne id* etc.) Sens. Nihil timeo, quo commisissem, ut ille se ad nuptias applicaret. *Id m. mihi even.* Cf. vs. 37, quod *amat. nupt. laetetur.*

42. *Multa ex quo fuerint* etc.) Sententia similis cf. Ad. II, 1, 53.

ACTVS V, SCENA 4

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS

PAMPHILVS

Vide, mi Parmeno, etiam sodes, ut mi haec certa et clara attuleris;

Ne me in breve coniicias tempus, gaudio hoc falso frui.

PARMENO

Visum est.

PAMPHILVS

Certen'?

PARMENO

Certe?

PAMPHILVS

Deus sum, si hoc ita 'st.

PARMENO

Verum reperies.

Attuleris) V. L. *nuncies.*

In breve) L. antiq. *hoc.*

Coniicias) Verb. *coniic.* Terentian. Anglo non placet, qui *pellicias* praefert Plautinum. Heaut. II, 3, 111.

Ea quae vehementius cupimus parum credibilia videntur, dum metuimus. Sic se habet cum Pamphilo. Qui quum res confirmatas videt, quas ita fore vix speraverat, non solum ipse maximo gaudio afficitur, sed etiam cum aliis sibi occurrentibus laetitiam suam communicat.

1. *Vide*) Cura, cave. *Etiam.* Videtur dici pro etiam atque etiam, quod Ciceroni frequentissimum est, pro valde, magnopere. Plaut. Most. II, 2, 43, « circumspice *etiam.*» *Vt mihi haec* etc. Recordemur quae supra 3, 13. Bacchis Parmenoni ad Pamph. misso demandaverat nuntianda. *Certa et clara.* Sic Plaut. Pers. II, 2, 1. « Satin haec tibi sunt plana et *certa*? Hae dictiones *clara et certa* ex formula iungi videntur; cf. Hor. Sat. II, 6, 27. Liv. XXII, 39.

2. *Ne me in breve coniic.* etc.) « Mirificus verbor. ordo ut constructio. Sensus est, Ne me coniicias in fals. et breve gaudium ». WEST. Supra I, 2, 57. Et cf. Heaut. II, 3, 51. Infinitivo *frui* utitur graece, pro fruendi vel ad fruendum, vel ut fruatur. *Gaudio hoc falso frui.* Not. Far. « Quod misere cupimus, id etiam tarde credimus ».

3. *Visum est*) Qua voce respon-

PAMPHILVS

Mane dum sodes. timeo, ne aliud credam, atque
aliud nunties.

PARMENO

Maneo.

PAMPHILVS

Sic te dixisse, opinor, invenisse Myrrhinam,
Bacchidem annulum suum habere.

PARMENO

Factum.

PAMPHILVS

Eum quem olim ei dedi,
Eaque hoc mihi te nuntiare iussit? itane est factum?

PARMENO

Ita, inquam.

PAMPHILVS

Quis me est fortunatior? venustatisque adeo plenior?
Egone pro hoc te nuntio quid donem? quid? quid?
nescio.

PARMENO

At ego scio.

PAMPHILVS

Quid?

PARMENO

Nihil enim.

Quis) L. antiq. *Qui*.

det ad Pamphili illud *Vide*, vs. 1. *Deus sum*. H. e. beatissim. felicissimus sum. Andr. V, 5, 4, 5. Itid. Catull. 4: « Ille mi par esse *deo* videtur. — Qui te (Lesbia) spectat et audit ».

4. *Timeone aliud cred. atque* etc.) « Insperatum gaudium somnio simile » FAB.

5. *Invenisse*) Pro cognovisse; cf. 3, 32.

6. *Annul. suum*) *Suum* dicit Myrrhina annulum, quem virgini Pamphilus eripuit; cf. IV, 1, 59. *Factum*. Cf. Eun. V, 2, 12. *Eum quem* etc. Quod id. Bacchis modo narravit, supra 3, 14.

8. *Quis me est fortunat.*) Heaut. II, 3, 55. *Venust. plen.* Iungitur felicitati *venustas*; idq. merito quum Venus Pamphilum beaverit amore. Contra Andr. I, 5, 10.

9. *Eg. pro hoc te* etc.) Itidem Symmach. lib. III, ep. 45: « Quid fama praeclarius? cum *laetis nuntius* rigat aures et mentem bonorum ».

10. *At ego scio*) Hoc dicit, non secus ac si sibi quid in mentem ve-

Nam neque in nuntio, neque in me ipso tibi boni quid sit scio.

PAMPHILVS

Egon' te, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam sine munere a me abire? ah, nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium.
Me exspectat, credo. adibo.

BACCHIS

Salve, Pamphile.

PAMPHILVS

O Bacchis! o mea Bacchis! servatrix mea.

BACCHIS

Bene factum, et volupe 'st.

PAMPHILVS

Factis ut credam, facis,
Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,

In me) Lindenbr. MS. Reg. *memet.*
Te) Al. non hab. *te*, quod edid. We. Be. et vert. Da.
Mortuum) V. 1. *a magna tristitia in laetitiam.*

nerit; sed reprimit se dicens, *nihil enim.*

11. *Nam neq. in nuntio* etc.) » Magis scire vult quam munus accipere ». DON. Supra 3, 12.

12. *Qui ab Orco mort. me* etc.) Summi et beneficii praestiti formula. Sic Cic. p. R. in sen. 9: « *Qui me a morte ad vitam revocavit* ». Similit. Graeci, ἐξ ἅδου ἀναβεβηκέναι.

13. *Sinam sine munere* etc.) Itid. Homer. Odyss. XIV, 166, ubi Eustach. εὐαγγέλιον explicat, δῶρον ὑπὲρ ἀγαθῆς ἀγγελίας, h. e. boni nuncii munus. *Nim. me ing. put.* Iungitur *nim. ingrat.* Non aliter Cic. Fin. V, 27, « Nemo *nimium beatus* est. »

14. *Sed Bacch. ecc. vid.*) Hoc modo in Eun. II, 2, 36.

16. *O Bacch. o mea* etc.) Sic fere it. Andr. IV, 5, 7. Bene addidit *servatrix*, itemq. *mea.* Quod amatoris est.

17. *Bene fact. et* etc.) « Difficile enim erat credere his rebus, id est, coniugio gaudere meretricem ». WE. *Volupe* vox Plautina; cf. Ph. IV, 3, 5. *Fact. ut cred. fac.* Lusus elegans verborum, *factum*, *factis*, *facis*. Supra 3, 41. Sensus, « Per tua facta facis ut credam, te ex animo dicere ». WEST.

18. *Antiq. venust. obtin.*) Similit.

Vt voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocumque adveneris,
Semper sit.

BACCHIS

Ac tu ecastor morem antiquum atque ingenium obtines,
Vt unus hominum homo te vivat nusquam quisquam blandior.

PAMPHILVS

Ha, ha, he, tun' mi istuc?

BACCHIS

Recte amasti, Pamphile, uxorem tuam.
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem! videram.
Perliberalis visa 'st.

PAMPHILVS

Dic verum.

BACCHIS

Ita me Di ament! Pamphile.

Voluptati) « In *voluptati* eliditur *p*, ut vers. sit octonarius iambic. ut sequentes. » Sic Fa.

Hominum) Fa. ed. *omnium* ex lib. Bemb. In ceteris est *hominum*.

Nunquam) Al. *nusq.*

Andr. IV, 5, 22. *Venustat.* Elegantiam morum.

19. *Obitus*) » Occursus, aditus ». Don. *Advent.* *Adventus* est, quem voluntas. *Obitus*, quem casus offert». Id.

20. *Morem antiq. a. i. obtin.*) Cf. Andr. IV, 5, 22.

21. *Vt unus homin.* etc.) Non inelegans blandities abundantiae verborum, *unus hominum homo*, *quisquam* inesse videtur.

22. *Ha, ha, he*) Modice ridentis. *Tun' mihi ist.* Q. d. tune, cui *incommode evenit nuptiis meis*, cf. 3, 40. *Mihi*, iam marito. *Istuc.* De blando ingenio narras? ut adeo emphasin habeant singulae voces. » West. *Recte amasti.* Minus latine diceres: *recte* fecisti quod *amasti*.

23. *Nunq. ante hunc diem* etc.) Cf. supra IV, 4, 19, et infra vs. 40. *Quod nossem.* Quod alias dicitur, quantum, scio. Sed levior atticismus adeo inesse huic blandimento meretricio videtur, ut magis placeat, quod meminissem, quod scirem ». Donat.

24. *Perliberal.*) Vid. Andr. I, 1, 96. *Dic verum.* Bene instanter ex meretrice quaerit, quid de forma uxoris sentiat. Scit enim hanc iudicem esse pulchritudinis posse ». Don. *Ita me Di am.* Periurat id verum esse quod dixerit.

PAMPHILVS

Dic mi, harum rerum numquid dixti iam patri?

BACCHIS

Nihil.

PAMPHILVS

Neque opus est;
Adeo mutito. placet non fieri hoc itidem ut in comoediis,
Omnia omnes ubi resciscunt. hic quos fuerat par resciscere,
Sciunt; quos non autem aequum'st scire, neque resciscent, neque scient.

BACCHIS

Immo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo.

Mutito) V. I. *sis muta.*
Comoediis) Id. *in commessationibus.*
Hic) Sic l. antiq. In MS. quibusd. *hi*. C. G. m. *hii*, supra I, 29.
Fuerat) In l. Bemb. *fuerit.*
Resciscere — sciunt) C. G. m. *sciscere — sciscunt* a manu posteriore.
Resciscent) L. antiq. *resciscunt.*
Qui) V. I. *quomodo.*
Occultari) L. antiq. *posse.* Non hab. Bemb.

25. *Harum rerum*) « Plus est in gesto quam in verbis ». WEST. Anulum haud dubie intuetur in digito Bacchidis, cum quo cetera patrem celanda recordetur. *Numquid.* Num aliquid. Ergo *num* acuendum ». DON. *Neq. opus est.* Sc. te quicquam dicere.

26. *Mutito*) Imperativus est, *mutito* non participium; Ergo non audiantur qui *neq. opus est mutito* iungunt. *Vt in comoediis.* « Quasi haec Comoedia non sit. Constat enim in comoediis in postrema parte personas plurimas poni ». EVGR. Est autem res valde comica, quae in comoediis vera simuletur. Atque Plautus in comoedia comoediae mentionem facit, Amphitr. Prol. 88: « Ipse hanc acturus Iupiter comoediam ».

27. *Omnia omnes*) Paronomasia. Sic Andr. I, 1, 69. Explic. Donat.: « In fine enim Comoediae nihil cuiquam celari solet ». *Hic*, in hac Comoedia. *Quos fuer. par rescis.* H. e. quorum intererat resciscere.

28. *Neq. rescisc. neq. scient*) « Nempe *resciscimus* ex aliis; scimus per nostram opinationem. » DONAT.

29. *Etiam*) Insuper. *Qui hoc* etc. Par. in marg. « Compressam a te per vim ante nuptias noctu Philumenam. » *Dabo* h. e. efficiam. Aut plenius, *factum dabo*, Eun. II, 1, 6, et Andr. IV, 1, fin.

Myrrhina ita Phidippo dixit, iuriiurando meo
Se fidem habuisse, et propterea te sibi purgatum.

PAMPHILVS

Optume 'st,
Speroque hanc rem esse eventuram nobis ex sententia.

PARMENO

Here, licetne scire ex te, hodie quid sit, quod feci boni?
Aut quid istuc est, quod vos agitis?

PAMPHILVS

Non licet.

PARMENO

Tamen suspicor.
Egone hunc ab Orco mortuum? quo pacto?

PAMPHILVS

Nescis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, et me ex quanta aerumna extraxeris.

Iuriiurando) Sic l. Bemb. In libb. Fa. *iureiurando.* Itid. C. G. m.
Licetne) L. antiq. *me*. Nec l. Bemb. hab. nec Donat.
Egone) L. Bemb. *Ego.*

30, 31. *Iuriiur. meo Se fid. hab.*) Cf. supra I, 28, 29. *Te sibi purgat.* Iul. Caes. B. G. 1, 28: « *si sibi purgati esse vellent*, » *optume est.* Responsio est approbantis. Andr. III, 3, 48.

32. *Speroq. hanc rem* etc.) Innuit enim Pamph. de reducenda ac reconcilianda sibi uxore.

33. *Here licetne* etc.) Redit servus, qui parum proficit in expiscandis, quae ipsum scire non aequum erat. *Quid sit quod feci b.* Cf. supra vs. 11. *Quod feci boni.* Sic denuo ait servus, quum herus eum dono aliquo augere voluisset.

34. *Quod vos*) Scilicet Pamphilus et Bacchis. *Tamen suspicor*. Anacoluthum, suppresso, etsi non licet me scire.

35. *Ego hunc ab Orco mort.*) «Hoc est, a Plutone, qui est Deus inferni mortuum liberavi. Hic Parmeno repetit verba Pamphili, et secum quasi haec cogitans loquitur.» Evg.

36. *Prof. mihi*) Cf. supra III, 5, 13. *Me ex qua. extrax.* Similiter supra III, 1, 8. Interpretantur quidam verb. *extrahere* vel trahere esse id. quod gr. ῥύεσθαι κ. ἐρύεσθαι. De quorum utroq. Ammonius ita: τὸ *μὲν γὰρ ῥύεσθαι*, *ἐκ θανάτου ἕλκειν.* τὸ *δὲ ἐρύεσθαι*, φυλάττειν. Inde trahere, *extrahere* liberare explicant, et liberatum sibi vindicare.

PARMENO

Immo vero scio, neque hoc imprudens feci.

PAMPHILVS

(*ridens*)

Ego istuc satis scio.

PARMENO

An temere quicquam, Parmeno, praetereat, quod facto usus sit?

PAMPHILVS

Sequere me intro, Parmeno.

PARMENO

(*ad spectatores*)

Sequor. equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam.
plaudite.

Neque) C. G. m. *nec.*

Parmeno) L. antiq. *Parmenonem.* Sed in l. Bemb. vers. hic, ut Fa. ait, personae Pamphili attribuitur, ubi etiam *Parmeno* legitur non *Parmenonem.*

Vnquam) C. G. ch. *vos valete.* Pro quib. dictionib. Bru. C. e. et C. G. m. exhib. signum ω.

Plaudite) C. G. m. in extremis *Calliopius recensui.* Sup. script. *recitavi.*

37. *Im. vero scio, neque* etc.) Recte: parvum enim beneficii meritum, si ab imprudente praestitum videatur. » DONAT. Et non serio hoc dicit Parmeno, sed servili quad. iactantia; neque aliter accipienda responsio Pamphili. *Imprud.* h. e. insciens; cf. vs. 40. *Ego ist. sat. scio.* Pamph. facete iisd. fere verbis Parmenoni respondet, quibus ille usus erat.

38. *An tem. quicq. Parmeno* etc.) « Sibi ipsi hoc dicit, et se non nominat. » DON. Hoc id. more servorum, ad V, 1, 1. *Praetereat* pro omittat. Sic Plaut. Merc. II, 3, 68: «*praeterii* dicere» Itid. Liv. XXXVIII, 28. *Quod facto usus sit.* Supra III, 1, 47. Notetur *usus* nomen esse, non participium. De quo v. Sanct. Min. IV, 15. *Vsus est*, pro opus est. Heaut. I, 1, 28. Ad. III, 3, 75.

39. *Sequ. me intro*) Sic Heaut. IV, 1, 51. *Sequor*, obsequentia servi, imperata facientis. *Equid. plus hodie* etc. Sententia Plautina ex Captivis, Prol. 44: « Plus *insciens* quis *fecit*, *quam* prudens, *boni.* » Egregie notat Far. « Bonum facere recte potest et imprudens: bene facere nemo nisi prudens.

40. *Plaudite*) Plausum date. Vid. Andr. fin.

PHORMIO

PHORMIO TERENTII

Acta Ludis Romanis, L. Posthumio Albino, L. Cornelio Merula, Aedilibus Curulibus. Egere L. Ambivius Turpio, Lucius Atilius (1) Praenestinus. Modos fecit Flaccus Claudi, Tibiis imp. Tota Graeca Apollodoru Epidicazomenos. Facta est IV. Caio Fannio (2) M. Valerio Consulibus.

(1) Al. Attilius.
(2) Far. ex recens. Heins. add. *Strabone*.

Lud. Roman. Ludi Romani sive Circenses ponuntur, ut alias saepe, pro tempore ludorum. Legimus autem apud Liv. XXXIII, 25: « *Ludi Romani* eo anno (556) in circo scenaque ab aedilibus curulibus – magnificentius quam alias facti etc.

Sed multo ante hi ludi ab Anco rege instituti sunt. De quibus ibid. I, 34: « Ludicrum fuit equi pugilesque ex Etruria maxime adciti; solemnes deinde annui mansere ludi, *Romani Magnique* varie adpellati ». Atque huius modi ludos usque ad Herodiani aetatem Romae durasse, id ipse refert Hist. I, 35. Celebrabantur mense Septembri.

Egere L. Ambiv. Turp. etc. Cf. Inscript. Andriae. Sed Dac. vertit : « Par la troupe de L. Ambivius Turpio, et de L. Attilius de Praeneste ».

Facta est IV. Facta eodem sensu, quo *data*, *relata*, paulo ante in prioribus. Vertit Dac. « Elle fut représentée quatre fois ».

C. Fannio, M. Valerio Coss. In hoc anno discrepant notando. Alii annum ab V. C. 592. constituunt, alii 593. proxime sequentem.

FABVLAE INTERLOCVTORES

ANTIPHO, *adolescens, filius Demiphonis.*
CHREMES, *senex, frater Demiphonis.*
GETA, *servus Demiphonis.*
DEMIPHO, *senex, frater Chremetis.*
NAVSISTRATA, *uxor Chremetis.*
PHAEDRIA, *adolescens, filius Chremetis.*
PHORMIO, *parasitus.*
DAVVS, *servus.*
CRATINVS, } *advocati.*
CRITO, } *advocati.*
HEGIO, } *advocati.*
SOPHRONA, *nutrix Phanii.*
DORIO, *leno.*

PERSONAE MVTAE

DORCIVM, *ancilla.*
PHANIVM, *adolescentula, filia Chremetis.*
STILPHO, *alias nomen Chremetis.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA

IN TERENTII PHORMIONEM

Chremetis frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem et filiam,
Athenis aliam coniugem, et amantem unice
Gnatum fidicinam. mater e Lemno advenit
Athenas: moritur. virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam visam Antipho
Cum amaret, opera parasiti uxorem accipit.
Pater et Chremes reversi fremere; dein minas
Triginta dant parasito, ut illam coniugem
Haberet ipse. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho, a patruo agnitam.

PROLOGVS

Pōstquăm pŏētă vĕtūs pŏētăm nōn pŏtēst
Rētrăhĕre āb stŭdĭo: ēt trānsdēre hŏmĭnem ĭn ōtĭŭm;
Maledictis deterrere, ne scribat, parat.
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione et scriptura levi

Poeta vetus) C. G. m. invert. *vet. poeta.* Supscript. *maledicens.*
Poetam) V. l. *Terentium novum.*
Studio) In c. Hal. *componendi.* Glossam sapit.
Otium) Sic metrum notatum ap. Priscian. inveni.
Antehac) Sic a Donat. In l. antiq. *ante*, quod recte refertur ad Terent.

« Hoc initium a destructione personae adversarii sumitur, coniunctum cum insinuatione personae Terentianae. » Don. His ego addo ex Eugr. sententia notatum, Terentium vix unum esse prologis, nisi quem habuerit adversarium. Vid. vs. 13, 14.

1. *Postq. poeta*) Simile initium cf. Ad. Prol. *Poeta vet.* Id est, qui significatur in Andr. Prol. 7, ubi not. Add. Heaut. Prol. 22.

2. *Retrah. ad stud.*) Cum quad. vehementia, ut Andr. I, 5, 8. Nam verisimile est, illum vet. poët. omni opera id egisse, ut ne Terentius scribendo innotesceret. *Transdere.* « Sic vett. sonantius, quod nos lenius dicimus tradere. » Don. Explic. Par. transferre. *Hominem.* Comice et venuste inseruit. Infra I, 2, 73. *In otium* h. e. ut relicto studio scribendi otiosus maneat.

3. *Ne scrib.*) Cf. Hec. Prol. II.

4. *Dictit.*) Frequentativ. verb. per impudentiam.

5. *Tenui esse or. et* etc.) Vid. ad Herenn. IV, 8, ubi tertia figura orationis appellatur *attenuata. Attenuata* autem, inquit auctor incertus, est quae demissa est, usq. ad usitatissi-

Quia nusquam insanum fecit adolescentulum
Cervam videre fugere, et sectari canes,
Et eam plorare, orare, ut subveniat sibi.
Quod si intelligeret, olim cum stetit nova,
Actoris opera magis stetisse quam sua;
Minus multo audacter, quam nunc laedit, laederet.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetus si poeta non lacessisset prior,

Nusquam) I. et V. *numquam.*

Fecit) Donat. ad loc. « *scripsit.* Legit. et *fecit.* »

Adolescentulum) V. I. *ironice.*

Audacter) Mu. ed. *audaciter.*

Laederet) Qui vulgo sequitur versus, *Et mag. plac. quas feciss. fab.* hunc Fa., probante Be. eiecit, ut nec a Donat. positum, nec in trib. antiquiss. libb. Bembino, Vaticano, et Victoriano scriptum, nec boni quidquam sensus afferentem. » Petitus est, ut equid. opinor, ab Andr. prol. 3. Etiam Lindenbr. observat, hunc v. a plerisq. MSS. abesse.

Lacessisset) V. I. *provocasset novum.*

mam pari sermonis consuetudinem.» Inde recte monet Don. imperitum a poëta induci criminatorem, qui hoc obiiciat, quod proprium debeat esse comici stili.

6. *Quia nusq. insanum* etc.) Qualia solent esse in comoediis aliorum. « Ideo videmur leves tenuesq. quia non in comoedia prodigia facta sunt et tragoedias concitavimus. » DONAT. *Nusq.* in nulla comoedia Terentii. *Insan. fec. adolesc.* h. e. *insani* personam induxit *adolescentuli*. *Insanum*, sc. amore.

7. *Cerv. vid. fug. et* etc.) « Hic affectus a comoedd. removendus. » DONAT. *Videre* q. d. gr. φαντάζεσθαι. Huiusmodi autem *cerva fugiens* vid. Virg. A. IV, 69.

8. *Et eam plor. or. ut* etc.) » Haec omnis περίςχεσις tragica est et ideo in comoedia vitiose inducitur. » DON. Hic Da. notat, Lavinium praeter morem comicor. scripsisse amore *insanum adolescentulum*, credentem, se amicam suam in cervam mutatam *videre fugere*, *canes* autem eam insectari, *cervam* porro *plorare* et *orare ut* adolescens *subveniat sibi.* Atqui vero de cerva, a canib. agitata, et auxilium hominum implorante memorat Ovidius, ex Pont. II, 2, 39.

9. *Olim cum stet. nova*) Sensus est: Cum Terentii admod. adolescentis nova placuit fabula.

10. *Actoris op. magis* etc.) « Vna opera et suffragium scenicor. comparat et laedit adversarium. » DONAT. *Quam sua.* « Ita populum excusat de non exacta fabula, actorib. blanditur, poëtam exagitat. » BIP.

11. *Min. multo*) Transposit. est pro *Multo minus.*

12. *Si quis est*) Scilicet de populo.

13. *Vet. si po. n. lacess.*) Cf. Eun. Prol. 16. *Prior* cf. Eun. Prol. 6. Sed h. l. *prior* abundare videtur propter *lacessisset.*

Nullum invenire prologum posset novus,
Quem diceret, nisi haberet, cui malediceret.
Is sibi responsum hoc habeat, in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit reicere;
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene.
Quod ab illo adlatum est, sibi esse id relatum putet.

Posset) L. antiq. *potuisset.*

Is) V. I. *maledicus.*

In medio) C. G. m. in marg. *in publico*; *quoniam poëtae boni indifferenter ducuntur, utrum laudentur an vituperentur.* Quam glossam fere eand. Bruns cum suo Cod. edidit.

Palmam) V. I. *victoriam.*

Reicere) C. G. m. et Bru. C. e. sicut antiquiss. ll. *reicere* per unum *i.* Andr. II, 3, 8. Addo Drakenb. ad Liv. IV, 52, qui de lectione *adicere* pro *adiicere* testatur, haec et similia verba in optimis MSS. ita exarari solita fuisse. Etiam versus emissum *i* requirit, ut Virg. Ecl. III, 96.

Relatum) In l. Bemb. *rellat.* ob primam, ut Be. opinatur, productam syllab. Vid. Heaut. II, 3, 98, not.

14. *Null. inv. prolog.*) Prologum modo non hominem, ut Heaut. Prol. 11, sed verba significat.» *Novus* sc. poëta, quem opponit veteri, vs. 13. Est autem *novus* i. q. ignotus; conf. Plaut. Pseud. II, 4, 9. Perstringit ita adversarium fama sua gloriantem.

15. *Quem dic. nisi etc.*) Non ea causa Prologus a Terentio ponitur, qua solet Prologus dici, ut poëtam commendet, et argumentum dicat, sed tantum modo maledicat adversario. Vid. Andr. Prol. 5, not.

16. *Is sibi resp. h. hab.*) Itid. fere in Andr. Prol. 7, et Eun. Prol. 6. *In med. Palm. esse* etc. Par. in marg. Graeci, κοινὸς ὁ ἀγών. Et Martial. epigr. 29: «ad digitum *posita* concurrere *palma.*»

17. *Posit.*) Pro proposit. Hec. IV, 2, 8. *Qui art. tr. music.* «qui comoedias scribunt.» Don. Heaut. Prol. 23.

18. *Ille ad famem* etc.) Cf. vs. 2. Qui poëtam vituperat, ad inopiam facile redigit. Nam poëtae probi vendebant fabulas suas, et harum pretiis alebantur.

19. *Hic*) Terentius.

20. *Benedict. si certass.*) Quia dixerat, *in medio Palmam. Benedict.* Cui contrarium *Maledictis*, vs. 3. *Audiss. bene.* «*Bene audire* est bene dici, laudari.» Don. Contra Hec. IV, 2, 24. Similiter Ennius ap. Gell. XX, 10: «Haud doctis dictis certantes, sed maledictis.»

21. *Adlat. est*) Q. d. commemoratum est; uti Cic. N. D. I, 21. *Sibi id*

De illo tum finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipse de se finem fecerit.
Nunc quid velim, animum attendite. apporto novam
Epidicazomenon, quam vocant comoediam

Fecerit) Vulg. *non facit.* C. G. m. *non faciat.* At Be. omisso *non*, repon. *finem fecerit* recte. Nam merito illi τὸ *non* suspectum est, ut a sententia exortum, quam Donati esse praedicant dicentis, « Quoniam ille non desiuit mihi maledicere, ego desinam ei maledicere. » Qua tamen sententia apiuor nihil bono Christiano dignius. Improbabis autem illud *non*, si, quod supra est, respexeris, *adlatum est*, *relatum*; improbabis etiam ex Andr. Prol. 22, 23, ubi similiter Poëta adversario lacessenti par pari referre minatur.

Epidicazomenon) Be. ed. *Epidicazomenen*, idq. ex Donat. Is enim ad loc. ita: Hic manifesto errat Terentius; nam haec fabula quam transtulit, Epidicazomene, s. Ἐπιδικαζομένη, dicta est a puella, de qua iudicium est: quum sit alia Epidicazomenos eiusd. Apollodori. Debuit ergo dicere Epidicazomenen graece. » Quo tamen crimine erroris Donatus Terentium gravat, hoc id. Be. a Poëta ad ipsius criminantis mendosum, quo is usus sit, retorquet exemplar.

relat. Eod. fere sensu quo supra vs. 16: *hoc sibi responsum.* Sed *relatum* posuit, quia dixerat *adlatum*, ut efficeret παρόμοιον.

22. *Fin. fac. dic. mihi*) Sic Cic. Tusc. Q. II, 1: « quem sperandi *sibi*, eund. bene *dicendi finem* proponerent. »

23. *Peccandi*) Maledicendi. Dignum est notatu, quantum artis posuerit in delectu et collocatione singulorum: *De illo de se; tum cum; finem fac. dicendi, finem fec. peccandi.* Haec inde oratio auribus facile poterat placere.

24. *Nunc q. vel.*) Supplet Donat. « quaeritis? »

25. *Epidicazom.*) Mur. in marg. « Epidicazomenos agens de possessione rei seu vindiciarum. Epidicasia, lis vindiciarum. » Et notat Donat. « Hanc comoediam manifestum est prius ab Apollodoro sub alio nomine, h. e. Ἐπιδικαζόμενον, graece scriptam esse, quam latine a Terentio Phormionem. Quamobrem nulla dubitatio est, hanc solam esse, cui nomen poëta mutaverit: et errare eos, qui in hac Phormionem parasitum putant a formula litis, quam intenderit, nominatum: quum graeca lingua fiscus sparteus et stramen nauticum sic dicatur, a cuius rei vel capacitate vel utilitate etiam ab Apollodoro parasitus Phormionis nomine venit. Add. Sluiteri Lectt. Andocid. pag. 84. Pater si intestato mortuus esset, is, qui genere esset proximus, lege iubebatur, puellam sibi in matrimonium petere, quod dicebatur, ἐπιδικάζεσθαι τῆς ἐπικλήρου: et tum virgo fiebat ἐπίδικος. Huic cf. loc. inf. I, 2, 75, ut in Ad. IV, 5, 16.

Graece, Latine hic Phormionem nominat:
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res geretur maxume.
Voluntas vostra si ad poetam accesserit,
Date operam, adeste aequo animo per silentium;
Ne simili utamur fortuna, atque usi sumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco 'st,

Latine) Vulg. *Graeci*, *Latini*. Sed vetustiss. Be. Cod. *Graece*, *Latine*. Recte. At vero dubium restat, cur latine *Phormio*? quum ipsa vox *Phormio* graeca est. Quod quidem, praetermissis alior. commentis ita explicand. autumo, ut sit Comoedia haec *latine*, h. e. latino auctore composita; si quidem suae quisq. fabular. scriptor nomen indere solebat ipse, non *Graeci*, non *Latini* homines.

Nominat) In I. antiq. *Graeci*, *Latini Phormion. nominant.*

Geretur) Sic Be. Codd. Itid. C. G. m. et Hal. In antiq. *agetur.*

Accesserit) V. 1. *ut eum audiatis.*

Tumultum) Videtur respicere fata Hecyrae, cuius vid. Prolog. Atque hoc in causa est, cur in Editionib. non quidem omnib. postponatur haec fabulae Phormio. Quod vero ita esse debere, hinc etiam Donatus praecipue coniiciebat.

26. *Latine*) Sc. tractatam. *Hic*, Terentius. *Phorm. nominat.* Scriptor enim ipse nomen suae fabulae indere solebat. Sic it. Plautus in Mil. gl. II, 1, 8: « Alazon Graece huic nomen est comoediae, Id nos latine Gloriosum dicimus. » Plautus tamen plus quam Terentius fabulas suas, etsi a Graecis desumptas, latine inscribere solebat. *Phormion.* φόρμιον tegiculum dicunt Graeci, quo insternitur pavimentum. » Don. Et ex Hesiodo in Etymol. Magno: Οἴσεις δὲ ἐν φορμῷ. Inde Phormio diminutivum servile nomen.

27. *Primas p.*) H. e. potissimas, primarias. Eun. I, 2, 10. Ad actorem respici putat. Don. Et Ernest. in Clav. Cic. notat: « *Pars* in scena est persona, quam quis suscepit agendam; in Caecil. 15, actores secundarum et tertiarum *partium* etc. » Estque adeo *prim. part. qui ag.* fere id. quod mox dicit, *per quem res ger. max.* vs. 28.

28. *Parasitus*) Vid. ad Eun. Prol. 30. *Per qu. r. ger. max.* Donat. hic non tam primum actum significari putat, quam potius summas partes.

29. *Voluntas*) Favor. Cic. Fam. IV, 13: « Accedit eod. vulgi *voluntas*, vel potius consensus omnium. »

30. *Date op. adeste* etc.) Favoris indicium est in comoedia *silentium* spectatoris. Eun. Prol. 44.

31. *Ne simili utamur* etc.) Ne populum laederet, *fortunam* maluit accusare. » Don.

32. *Per tumult.*) Cf. Hec. III, 2, 21. *Grex. Grex* de scenica caterva

Quem actoris virtus nobis restituit locum
Bonitasque vostra adiutans atque aequanimitas.

saepe ap. Plaut. *Not. loco est* h. e. expulsus, eiectus.

33. *Quem act. virtus* etc.) Indigitat perseverantiam actoris, qui eiectus non animum deiecit. *Actoris*, L. Ambivii Turpionis, cuius virtute ipsa Terentii comoedia commendatur ac recipitur. Atque utilis est actor poëtae; quapropt. ubique laudatur.

ACTVS I, SCENA I

DAVVS

Amīcŭs sūmmŭs mĕŭs ĕt pŏpŭlārĭs Gĕta
Hĕri ăd mē vēnĭt. ĕrăt ĕī dĕ rătĭūncŭla
Iam pridem apud me reliquum pauxillulum

Ratiuncula) Sic metrum Priscianus notavit.

« Quod in omnib. fere comoediis, in quib. perplexa argumenta sunt, fieri solet, id in hac quoque Terentius servat: ut προτατικὸν πρόσωπον, id est, personam extra argumentum inducat: cui tum ob hoc ipsum, quod veluti aliena a tota fabula est, gesta res narratur, discat populus textum ex continentia rerum, sitque instructus ad cetera. » Don.

1. *Amic. sum. meus et* etc.) « Insinuatio personae eius, quae inducitur ad audiend. argumentum. » Don.

2. *Heri ad me ven.*) « Apparet heri fuisse nuptias. » Don. *Erat ei de ratiuncula Iam pridem* etc. Sensus: Debebam ei nonnihil ex ratione antiqua. » West. *Ratiuncula.* « Opportuna diminutio in re servili. » Don. « De tenui autem peculio sermo est, quod servi suum comparabant; ex quo aliquid heris suis pendebant quotannis, atque etiam pro capite suo numerare poterant, ut servitutem exuerent. » Bip.

3. *Pauxillul.*) « Quartus casus diminutionis, paulum, paululum, pauxillum pauxillulum. » Don. *Reliq. Nummor.* Ita Cic. ad Attic. XVI, 16: « Admonuit tamen, ut pecuniam *reliquam* solverent. »

Nummorum, id ut conficerem. confeci. adfero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem. ei, credo, munus hoc corraditur.
Quam inique comparatum est, hi qui minus habent,
Vt semper aliquid addant divitioribus!
Quod ille unciatim vix de demenso suo,
Suum defrudans genium, comparsit miser,
Id illa universum abripiet, haud existumans,
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit;
Porro autem alio, ubi erit puero uatalis dies,

Filium) V. l. *Demiphonis domini sui.*
Divitioribus) L. aotiq. *ditiorib.*
Defrudans) We. p. var. *defraud.*
Comparsit) L. Bemb. *compers.* vetuste.
Autem alio) L. antiq. *alio autem.*

4. *Id ut confic.*) Sub. monuit me. Cf. infra V, 5, 11. *Conficerem* pro colligerem. Eod. sensu Cie. p. Cluent. 25: «permago. pecuniam poposcit: deiode ad id pervenit, qnod *confici* potuit et sextertiûm sexceota etc.»

5. *Heril. fil. eius*) Pro beri eius filium, sc. Antiphooem.

6. *Mun. h. corrad.*) Cf. Heaut. I, 1, 89.

7. *Quam iniq. comparat. est*) Iostitutom est. Cic. Rosc. A. 36: «More maiorom *comparatum est*, *ut* — homioes testimonium — dicerent.»

8. *Add. divitiorib.*) Bene *addant*, scilicet acervo divitum.

9. *Quod ille unciatim*) «H. e. paulatim, velut per singulas mioas». Evga. Esse autem *unciam* partem librae deeimam coostat. *De demenso suo.* «Erat hoc frumentum, eerta mensura vel poodere dari servis solitom quot — caleudis.» West. Hoc *demensum* Hesiodus, Ἐργ. 767, ἀρμαλιην vocat.

10. *Suum defrud. gen.*) «Qui lautius et largius se excipiebaot, geuio suo putabantur indulgere; contra qui parcius vivebant, se genium defrudare creditum est.» Evga. Cf. Liv. II, 10. *Comparsit miser.* «Parcendo servavit.» Evga.

11. *Id illa*) Nupta scilicet *univers. abrip.* Contra *unciatim*, vs. 9.

12. *Quanto lab. part.*) Conf. infra V, 3, 5.

13. *Fer. alio mun.*) «*Ferietur munere*, non qui accipit, sed qui invitus dat, damnum patitur.» West. Traoslat. est de gladiatorib. vid. Broukhos. ad Propert. IV, 5, 44. *Vbi hera peper.* Quiuto nimirum a partu die χειμέλια mittebantor puerperis et obstetricibus; vid. schol. Aristoph. λυσ. vs. 758.

14. *Vbi erit p. natal. dies*) De eelebratione dier. natalium ac de munerib. ibi puero mittendis vid. Turneb. Adverss. I, 6. Et Pers. Sat. I,

Vbi initiabunt. omne hoc mater auferet.
Puer causa erit mittundi. sed videon' Getam?

Initiabunt) C. G. m. in marg. *consecrabant diis*. Eu. leg. *initiabitur*. Eugraphio namque *initiare* est, ad cibum infantem instruere; qui et ipse natalis quod. modo *dies* est.»
Omne hoc) Al. *omnia haec*.
Mittundi) C. G. m. *amittundi*. Sup. script. *illud argentum*.

31, natalitia dicit h. e. quae muneris loco dabantur.

15. *Vbi initiab.*) Scilicet cibo et potu. Nam Athenienses liberos Cereri initiabant; quod quidem, ut in palliata fabula, magis probatur. Ceterum insignis Varronis locus est. «Quum primo, inquit ille, cibo et potione initiarent pueros, sacrificabant etc.» Nempe consecrabant Divis edendi et potandi etc. ubi primum a lacte et a cunis transierunt. It. Cic. de Legib. II, 14: «*Initiaque* ut appellantur, ita re vera principia vitae cognovimus etc. *Omne h. mat. auf.* Vtra accipiat, an nutrix? an vera mater? Dubitat Don. Supra quem loc. vid. doctissim. Lindenbr. *Mat. aufer.* Stomachose itid. illud, *haec intercipit*. Eun. I, 1, fin.

16. *Puer causa er. mitt.*) «Proprie dixit *mittundi* de muneribus.» Don. *Causa* h. e. πρόφασις seu praetextus.» West. Hec. I, 2, 5. *Sed vid.* Sic Eun. II, 2, 58; Hec. II, 1, 6.

ACTVS I, SCENA 2

GETA. DAVVS

GETA

Si quis me quaeret rufus —

DAVVS

Praesto 'st, desine.

GETA

Oh!

At ego obviam conabar tibi, Dave.

DAVVS

Accipe. hem!

Lectum 'st. conveniet numerus, quantum debui.

Geta) V. I. *Egrediens Geta, ut ad Dav. rufum argentum reposceret, dicebat suis. Sed subito ipse Davus advenit.*

«Mire poëta desideratum Getae ostendit Davum, quem is suum moneat debitorem.» DON.

1. *Si quis me quaer. ruf.*) Ad conservum loquitur, cui Davum comice *rufum* notavit; et plura illi mandaturus adventu Davi ipsius cohibetur. Hec. I, 2. *Ruf.* hoc *rufi* vocabulum Willichius autumat esse φυσιογνωμονικόν, servumq. malitiosum subindicari. Quapropt. Geta verebatur, ne praesentem *rufum* significaret. Itid. calvi nomen plus minusve proprie obvium Cic. de Or. II, 61. *Praesto est;* conf. Heaut. I, 1, 120. Par. in marg. «ut respiciat ad morem iudiciorum.» *Desine;* cf. Eun. II, 3, 57.

2. *At ego obviam* etc.) Ellipsis, ire. *Accipe.* Hoc enim nummos offerens Davo dicit, qui secum supra dixerat I, 1, 4. *Adfero.* Explic. Engraph. «Pulchre autequam peteret, obtulit quod debebat.»

3. *Lect. est*) Scil. argentum. Sic Plaut. Pseud. IV, 7, 50, hic sunt quinque argenti *lectae* numeratae minae. «Inde patet, *lectum* intelligi integrum argentum, non adulterinum. *Conv. num.* Itid. Cic. Attic. V, 21: «ad nummum *convenit.*»

GETA

Amo te, et non neglexisse habeo gratiam.

DAVVS

Praesertim ut nunc sunt mores, adeo res redit,
Si quis quid reddit, magna habenda 'st gratia.
Sed quid tu es tristis?

GETA

Egone? nescis quo in metu, et
Quanto in periclo simus?

DAVVS

Quid istuc est?

GETA

Scies,
Modo ut tacere possis.

DAVVS

Abi, sis, insciens.
Cuius tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri est
Te fallere?

GETA

Ergo ausculta.

DAVVS

Hanc operam tibi dico.

Neglexisse) Al. *te*. V. l. *tardavisse*.
Simus) L. Vict. *sumus*. Al. *sim*.
Perspexeris) Par. p. var. *prospex*. male.
Dico) Al. *dabo*.

4. *Amo te*) Par. in marg. «Elegans formula respondendi et gratias agendi.» Cf. Plaut. I, 2, 42.

5. *Praesert. ut nunc sunt mores*) «Quia consuetudinis imago est vituperare praesentia.» DON. *Adeo res red.* cf. Heaut. II, 3, 118.

6. *Si quis quid redd.*) H. e. acceptum restituit. *Habend. est* sc. ei.

7. *Sed quid tu es tr.*) Cf. Eun. II, 3, 13.

8. *Quanto in p. simus*) Numero plurali, *simus*, utitur, se intuens ac filios heriles.

9. *Modo ut tac. poss.*) «Ita solebant cavere, secretum commissuri.» WEST. Eun. I, 2, 21. *Abi, sis, insc.* «Formula molliter reprehendentis.» WEST. *Insciens* pro stulto. *Sis*, si vis; conf. Andr. V, 1, 4.

10, 11. *Cuius tu f. — Vereris* etc.) «Discede stultissime, quum tu mihi pecuniam credideris, ubi fidem meam integritatemq. vidisti, verba mihi metues commodare, in quib. quid lucri habeo, si te fefellero?» Sic Eugr. *Quid*, significantius pro nihil.

12. *Hanc oper.*) Sc. auscultandi h.

GETA

Senis nostri, Dave, fratrem maiorem Chremen
Nostin'?

DAVVS

Quidni?

GETA

Quid? eius gnatum Phaedriam?

DAVVS

Tam, quam te.

GETA

Evenit senibus ambobus simul,
Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam,
Ad hospitem antiquum; is senem per epistolas
Pellexit, modo non montes auri pollicens.

Chremen) I. et *Chremetem.* Andr. III, 2, 52.
Quam) Ita divisum a Be. Placet. Vulg. *tamq.* coniunctivi.
Per epistolas) In trib. Codd. Be. *per epistolam.*
Pellexit) V. I. *induxit.*

op. tibi dico. Ex Plauto express. Bacch. IV, 9, 72: «Recita, aurium *operam tibi dico.*»

13. *Senis nost.*) Par. in marg. «Demiphonis.» *Fratr. mai. Chrem.* Haec singula nomina bene distinguit coram populo, ut eo iam magnam argumenti partem declaret.

14. *Quidni?*) Plenius Ad. IV, 2, 34. *Quid? eius gnat. Ph.* «Non dixit, *quid? Phaedriam?* sed addidit, *eius gnatum;* ut magis doccre quam interrogare videretur.» DON. Deest, *nosti?*

15. *Tam quam*) Vtrumq. hoc in comparatione. Cic. Sull. 31: «*Tam* sum misericors, iudices, *quam* vos.» H. l. supplendum *novi. Evenit senibus.* Verb. *evenit* bene iungitur dativo; quapropt. West. distinguit post *evenit*, minus commode. *Simul*, uno tempore. DONAT.

16. *Illi*) Chremeti. «Recte tacetur cur Chremes ierit: et dicitur cur Demipho. Vtrumq. pro argumento est.» DON. Infra IV, 1.

17. *Antiquum*) Candidum, simplicem. Cic. p. Rosc. A. 9: Homines *antiqui;* ubi vid. interprett.

18. *Pellex.*) Hoc Plautin. verb. Noster semel h. l. usurpavit; cf. Hec. V, 4, 2, 9. *Pellicere* proprie meretricum est, Plaut. Men. II, 2, 68, h. l. in vernili ore concessum. *Modo non*, propemodum, vel paene conf. Tursell. *Montes auri.* Proverb. de ingentib. promissis; vid. Erasm. Ad. Addit Donat. «Quia more veterum hospites hospitib. multa donabant.» Sallust. Cat. 23.

DAVVS

Cui tanta erat res, et supererat?

GETA

Desinas:

Sic est ingenium.

DAVVS

Oh, regem me esse oportuit.

GETA

Abeuntes ambo hinc tum senes me filiis
Relinquunt quasi magistrum.

DAVVS

O Geta, provinciam

Cepisti duram.

GETA

Mi usus venit, hoc scio.
Memini relinqui me Deo irato meo.
Coepi adversari primo. quid verbis opu'st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.

Ingenium) Id. *ut plurima promittant.*
Hinc) Al. *hic.*
Vsus) L. antiq. *usu.* Itid. C. G. m. Sed si *usu* legeretur, tunc distinguend. esset, *mihi usu venit hoc, scio.*
Deo) V. I. *a Genio.*
Seni) Be. mavult *senibus*, propt. *senes* vs. 21.

19. *Cui*) Demiphoni. Construit Don. « Eun. *pellexit cui tanta r. e.* »

20. *Sic est ingen.*) Cf. Ad. I, 2, 63. Plautina locutio, « *ita est ingenium* meum. » Stich. IV, 2, 46. *Ingenium* pro natura ac morib. *Reg. me e. oportuit.* «Homines opulentos *reges* dixerunt.» WEST. Plaut. Capt. IV, 2, 45. Quoad sensum, Da. eruit hunc, « car il sauroit (je saurois) bien mieux jouir de son bien que Demiphon. »

21. *Hinc*) Athenis. *Me fil. Relinq. q. magistr.* cf. Ad. V, 9, 5. Add. Plaut. Trin. II, 1, 3: « *Magister* exercitor; ubi Par. explic. « gymnasta, praeceptor. » *Quasi.* « Bene: qui non complevit hoc ipsum, nec vult esse. » DONAT.

22, 23. *Provinc. Cep. dur.*) Conf. Heaut. II, 4, 21. *Provinc.* Ad *provincias* quia praetores cum officio mittebantur, officia quoque *provinciae* nominantur. » DON.

24. *Mem. relinq. m. D. irato*) Vid. ad Andr. IV, 1, 40. *Deo irato meo.* Contra Naevius, « *Deo meo* propitio. »

25. *Coepi advers. pr.*) Cf. Hec. II, 2, 29. *Quid verb. op. est.* Facete. *Verba* enim negligit, qui verbera sensit.

26. *Seni fidelis* etc.) « Fidus est amicus: *fidelis* est servus. » DONAT.

Venere in mentem mi istaec. namque inscitia 'st,
Advorsum stimulum calces. coepi iis omnia
Facere, obsequi quae vellent.

DAVUS

Scisti uti foro.

GETA

Noster mali nil quicquam primo; hic Phaedria
Continuo quandam nactus est puellulam
Citharistriam. hanc amare coepit perdite.
Ea serviebat lenoni impurissimo;
Neque, quod daretur quicquam, id curarant patres.

Mi istaec) L. antiq. *Ven. in ment. ist. mihi.* « Hoc dictum, uti Donat. monet, et superioris personae esse potest et alterius. » Sed recte Be. vidit, tribuendum Getae esse, non Davo.

Namque) Sic libb. Be. In Fa. e. et a. *nam quae.*

Calces) V. I. *opponere.* Sed Guyeto τὸ *calces* est nominativus plural.

Foro) V. I. *negotio.*

Scapul. perd. Similit. Plaut. Epid. I, 1, 84: « corium *perdidi.* » Significat enim, *scapulas* suas ita contusas, ut sensum omnem amiserint. « *Perdere*, comicum verb. ut perire. » Lex. Plaut. *Inscit. 'st. Adv. stim. calc.* « Etenim *inscitia est*, *calces* velle iactare, quum *stimulus* imminet: te enim magis incipias vulnerare. » Eugr. Proverb. est etiam Graecor. Πρὸς κέντρα λακτίζειν. Itid. Hor. Sat. II, 7, 68. Est autem illud a bobus arantibus aliisque iumentis desumptum, quae stimulis incitata regebantur. *Uti foro.* Est inter adagia Erasmi pag. 46, pro eo quod est, praesentem rerum statum boni consulere, et utcumq. sese obtulerit fortuna, ita animum applicare. » Contra fere est Cic. p. Rosc. A. 31: « *fori* iudiciorumq. insolentia. »

30. *Noster*) Antipho. *Mali nil. quicq.* Scilicet *malum* amoris intelligit, quo ille prematur.

31, 32. *Puell. Citharistr.*) Sc. ex aetate illam, ex arte hanc. *Citharistria*, nomen hab. a cithara, qua canebant, a κιθαρίζειν. Cornel. Nep. Epamin. 2: « Nam et *citharizare* et cantare ad chordarum sonum doctus est etc. » Vid. Ammon. voc. κίθαρις vel κιθάρα. *Amare perdite* h. e. praeter modum; ut homo perditus, cui nihil pensi est, quid agatur, modo fiat voti compos.

33. *Ea serv. len.*) Erat enim *Citharistria* ancilla *lenonis*, non libera. Hinc « magna praeparatio ad rer. difficultatem imminentium, puellula, citharistria, avarus leno, amator perditus, inopia. » DON.

34. *Quod daretur*) Cf. Eun. V, 8, 48. *Id. curav. Curaverant* diligenter, ne pecunia filiis relinqueretur in domu; veluti memores Plautini illius, qui amat, si eget, misera adficitur Aerumna. Curc. I, 2, 53. *Id. curar.* Par. in marg. τὸ *id* παρέλκει.

Restabat aliud nil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, et reducere.
Nos otiosi operam dabamus Phaedriae.
In quo haec discebat ludo, exadversum ei loco
Tonstrina erat quaedam. hic solebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum sedemus illic, intervenit
Adolescens quidam lacrumans. nos mirarier.
Rogamus quid sit? nunquam aeque, inquit, ac modo
Paupertas mihi onus visa est, et miserum et grave.
Modo quandam vidi virginem hic viciniae
Miseram, suam matrem lamentari mortuam.

Exadversum) L. Bemb. *ex adverso.*
Tonstrina) V. I. *domus tonsoris.*
Eam) Id. *citharistriam.*
Adolescens) *Adolesc.* in C. G. cb. priori versui annexum. Cuius omnino codicis versuum distinctio a vulgata passim discedit.
Visa) Sic un. C. Bc. Vulgo *visum*. Par. in marg. *pro visa est.*
Hic) Var. *huic*, *hinc*, *huius.*

35. *Rest. al. nil, nisi* etc.) Cf. Hec. III, 1, 20. *Nisi ocul. pasc.* Cf. Lucret. I, 37: «*Pascit* amore avidos *visus.*»

36. *Sectari, in ludum* etc.) «Quum illa pergeret *in ludum*, h. e. in locum ubi forte discebat.» Evgr. *In lud. Ludus* fidicinus, ubi psallere instituebantur ac saltare.

37. *Nos*) Geta et Antipho. *Op. dab. Phaedr.* Sic Plaut. Merc. II, 2, 17: «amico *operam dare.*» Supra vs. 28, 29.

38. *Exadversum*) «Contra ipsum locum.» Evgr. Et vid. Gell. VII, 7.

39. *Tonstr. erat*) «Apta sedes otiosis.» Don. Neq. aliter Spanh. ad Aristoph. Plut. vs. 338, dicit: «Tonstrinae erant conciliabula otiosorum.»

40. *Iret*) Pro rediret.

41. *Interea dum* etc.) Sic Heaut. II, 3, 1. *Sedem*, «h. e. moramur et manemus, Citharistriam.» West. Ad. IV, 5, 38. *Interv. Adolesc. qui. lacr.* «Apollodorus tonsorem ipsum nuntium facit etc.» Don.

45. *Modo quand.*) Bene dixit *quandam*, quum iuvenis cupidine flagrans non quaerat, quae fortuna sit, quae conditio aut quae familia puellae amatae. *Hic viciniae*; cf. Andr. I, 1, 43. «Statim proximitas insinuatur, ut sit causa et spes videndi.» Don. Et Ovid. Met. IV, 59, 60.

46. *Miseram*) Ob. affectum scilic. *Suam matr.* Significatur mors eius, quae superducta Chremetis bigami uxor a Lemno Athenas profecta ibi mortua est.

Ea sita erat exadvorsum; neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus extra unam aniculam
Quisquam aderat, qui adiutaret funus. miseritum 'st.
Virgo ipsa facie egregia. quid verbis opu 'st?
Commorat nos omnes. ibi continuo Antipho:
Voltisne eamus visere? alius: censeo;
Eamus; duc nos sodes. imus venimus,
Videmus. virgo pulchra! et quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem.
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida,
Lacrumae, vestitus turpis; ut, ni vis boni

Ea) C. G. m. et Hal. gl. ead. haec, *virgo* vitiose pro mater. Nam mortui tantum *siti* dicuntor, non vivi.

Commorat) V. I. *commoverat*.

Diceres) Id. *esse pulchram eam*.

47. *Ea sita erat*) H. e. corpus mortuae positum erat. Nam epitaphiis sepultorum inscribi solebat: « hic situs s. sita est. » Cic. de Legib. II, 22. Hic autem atriom intelligitur, ubi mortui, priusquam efferrentur, deponi vel collocari solebant. *Neq. illi benev. Neq.* etc. Sic it. Thais in Eun. I, 2, 67, se orbam ac solam esse couqueritur.

49. *Aderat*) Conf. Eun. V, 2, 66. *Adiut. funus*; cf. Andr. I, 1, 81.

50. *Facie egreg.*) Cf. Eun. II, 3, 5.

51. *Antipho*) « Hic redditur nomen adolescentis. Et est παρασκευή. » Don. *Antipho* sc. ait.

52, 53. *Alius*) Pro alter. Cic. Verr. VI, 12; Liv. VII, 35. *Censeo*; *Eamus*: *duc. n. sodes*. « Haec omnia diversi dicunt. Et apparet, tot esse homines, quot per mimesin asyndeta demonstrantur. » Don. *Duc nos sod.* Hoc dicatur ad nuntium adolescentem vs. 42.

53, 54. *In. ven. Videm.*) Asyndetor. breviloqoentia, cui et emphasis inest. Qua re Caesaris illud, « *veni, vidi*, vici. » Plutarch. Caes. 50. *Virgo pulchra* concitatius est pronuntiandum, cum gestu mirantis.

55. *Nihil aderat adi. ad pulchritud.*) H. e. pulchritudo sine ornatu. Ita Plaut. Most. I, 3, 116: « ecastor, mulier recte olet, ubi nihil olet. » Id ibid. vs. 134: « si *pulchra* est, nimis ornata est. » *Aderat* proprie. « Adest enim id qood adiuvat. » Don. Itid. Propert. I, 2: « Sed facies *aderat* nullis obnoxia gemmis. »

56. *Capill. pass. nud. pes* etc.) Huic locus est confinis Heaut. II, 3, 45. *Ipsa horrida*; conf. Plin. III, ep. 3: « vir paulo *horridior* ac durior. »

57. *Lacrumae*) Quae et alioqui non dehonestant mulierem. *Vestit. turp.* Cic. Attic. IX, 1: « iste *turpissim.* et sordidissimus. » *Ni vis boni*. Par. not. « δύναμις τοῦ καλοῦ. » Et secund. Far. « Exsuperantia pulchritudinis. »

In ipsa inesset forma, haec formam extinguerent.
Ille qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, scita 'st. noster vero...

DAVVS

Iam scio,
Amare coepit.

GETA

Scin' quam? quo evadat, vide.
Postridie ad anum recta pergit; obsecrat,
Vt sibi eius faciat copiam. illa enim se negat;
Neque enim aequum facere ait, illam civem esse Atticam,
Bonam, bonis prognatam. si uxorem velit
Lege, id licere facere; sin aliter, negat.
Noster quid ageret nescire, et illam ducere
Cupiebat, metuebat absentem patrem.

Vero...) Id. *interruptio.*
Sibi eius) C. G. m. *eius sibi.*
Negat) V. I. *facturam.*

58. *Haec*) Sc. lugubria, sordida. *Exting.* Bene *extinguerent*, quasi de igne et calore; vid. Eun. I, 2, 5.

59. *Ille qui illam* etc.) Cf. supra 30 seqq. *Tantummodo Satis* etc. «Sensus est, Laudavit tantummodo, non etiam captus est in amorem.» DON.

60. *Noster vero*) Hic id. est, qui supra vs. 30. Et *noster* dicit Geta, quia ille sui domini filius est.

61. *Amare coep.*) Sic Eun. III, 5, 20. *Quo evad. vide*; cf. Andr. I, 1, 100.

62. *Ad anum recta*) Ad *anum* statim, ut qui posthabuerit alia omnia. *Pergit*, absolute, uti Liv. I, 37: «*pergit* porro in agrum Sabinum.»

63. *Vt sibi eius fac. cop.*) Cf. Eun. prol. 21. Sensus id. est qui in Eun. II, 3, 7:. *Illa en. se neg.* sc. facturam eius copiam. Hec. I, 2, 45.

65. *Bonis prognat.*) «Duplex commendatio, a parentib. et ipsius virginis ingenio. Hor. Carm. III, 18, 21: «Dos est magna *parentium* Virtus.» *Si ux. vel. Lege.* Scilicet ut uxorem ducat legitime. Distinguunt vulgo ante diction. *Lege*, at ego cum Burmanno magis commode post. *Si uxorem, sin alit.* Eod. modo Cic. Catil. I, 18: «*si* est verus (timor) ne opp. *Sin* falsus, ut etc.

67. *Nost. quid ag. nesc.*) Proposita deliberatio. *Nescire* pro nesciebat *ducere* sc. uxorem.

68. *Cupieb.*) Eod. animi affectu quo Heaut. V, 1, 12. *Cupere* proprie in amorib. unde cupido pro amore et libidine.»

DAVVS

Non, si redisset, ei pater veniam daret?

GETA

Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? nunquàm faceret.

DAVVS

Quid fit denique?

GETA

Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens, qui... illum Di omnes perduint!

DAVVS

Quid is fecit?

GETA

Hoc consilium, quod dicam, dedit:
« Lex est, ut orbae qui sint genere proxumi,
Iis nubant, et illos ducere eadem haec lex iubet.
Ego te cognatum dicam, et tibi scribam dicam;

Ille) L. antiq. *Illene.*
Perduint) Verba *illum perd.* Mu. parenthesi inclusit.
Te) C. G. m. et Hal. gl. *Antipho.* Ille plenius addit, *illi puellae.*

69. *Non, si rediss. ei etc.*) Bene interrogat, ut Geta etiam ingenium senis quam brevissimis sed graphice notet.» *Si*, cum. *Veniam daret* sc. ducendi.

70. *Ille indot. virg. etc.*) « Et qui propt. spem lucri navigarat senex.» Don. *Ignobil.* Non dotem tantum, sed etiam splendorem familiae respiciebant. Plaut. Trin. I, 2, 122. *Virg. Dar. illi.* Cf. Andr. II, 2, 15.

71. *Nunq. fac.*) Cf. Eun. II, 3, 98. *Quid f. deniq.* « More suo Terentius *denique* posuit in fine sensus.» Don. *Denique*, postremum.

73. *Homo confid.*) Cf. Andr. V, 2, 14. Quid sit *confidens*? Vid. ex Plaut. Men. IV, 2, 31: « Nihil hoc *confidentius*, qui, quae vides, ea pernegat.» *Homo*, « comice additum.» DONAT. *Qui ill. Dii* etc. Cf. Heaut. IV, 6, 6. *Qui* pro utinam, ut in formula imprecandi Comicis, Plauto praesertim solemne. Etiam Cicero imitatus est, Attic. IV, 7: « de Apollonio quod scribis *qui* illi Dii irati.» Sed superest alia interpretatio eaq. melior, ut *qui* pronomen sit, quo incipiat Geta describere Phormionem; unde vero, exsecrandi formula *ill. D. omn. perd.* interposita, se ipse subito abrumpat.

74. *Hoc cons. quod. d. ded.*) Conf. infra II, 4, 21.

75. *Lex est, ut orbae etc.*) Cf. Ad. IV, 5, 18, not.

76. *Ducere*) Sc. orbas.

77. *Tibi scrib. dicam*) H. e. actionem, litem. Itidem Aristoph. Nub. 756: Ἐι σοι γράφοιτο τις δίκη; ubi

Paternum amicum me assimulabo virginis;
Ad iudices veniemus; qui fuerit pater,
Quae mater, qui cognata tibi sit, omnia haec
Confingam; quod erit mihi bonum atque commodum.
Cum tu horum nil refelles, vincam scilicet.
Pater aderit; mihi paratae lites. quid mea?
Illa quidem nostra erit. »

DAVVS

Iocularem audaciam!

GETA

Persuasit homini. factum'st; ventum'st; vincimur.
Duxit.

DAVVS

Quid narras?

Veniemus) Ibid. gl. *ego et tu.*
Persuasit) L. antiq. *persuasum 'st.*
Duxit) V. l. *illam.*

v. schol. Sensus. « Te calumniam indicam et causam impingam. » Evg.

78. *Patern. amic.*) H. e. amicum patris virginis. *Assim.* sc. esse.

79. *Qui f. pat.*) « *Qui* hic pronom. est; infra quomodo significat. » Don.

80. *Cognata*) Ipsa virgo. *Omnia haec.* « Non abundanter, sed oratorie. Per archaism. pro tam multa etc. » DONATVS.

81. *Quod erit mihi bonum* etc.) « Facile ista quae sunt mendacia, quae ego fingam, et comprobabo iudicibus: tu nihil relinquis. » EVGR.

82. *Cum tu horum* etc.) Intellige, coram iudicibus. *Refell.* refutabis. Infra II, 3, 54. *Vincam.* Verb. iudiciale, pro causam in iudicio obtinere. » ERNEST. Huc commode refertur Cic. Tusc. I, 1: « Erat facile *vincere* non repugnantes. »

83. *Pater aderit*) Hoc quasi quaestionis loco propositum est a Phormione, itemq. quum pater redierit, parata responsio: *Quid mea*, sc. interest? *Paratae lit.* Cf. Ad. V, 3, 6: « Vt Antiphoni formidanda ista sunt, ita ridicula parasito. » Don.

84. *Illa q. nostra erit.*) Don. et Eugr. subaudiunt, virgo, alii, lis ipsa; id quod ex Plauto probatur, Cas. II, 3, 78: « *nostra* omnis lis est. » Attamen prius ex Heaut. IV, 1, 47, magis placebit. Et dixit *nostra*, ut patronus, qui clientis caussam appellat suam. *Iocular. audac.* Cf. Andr. IV, 4, 43.

85. *Persuas. homini*) Sc. Antiphoni. *Fact. est*, sc. scripta est dica. *Ventum est*, ad iudices, vs. 70. *Vincimur.* Scilicet Geta et Antipho, qui quasi exadverso steterint in iudicio.

86. *Quid narr.*) « Admirantis vox est, non interrogantis. » Don. *O Geta, Quid te* etc. Cum miseratione pronuntiat Getae perituri, qui Antiphoni magister relictus sit. *Te*, pro de te. Ellips. Heaut. III, 1, 53.

GETA

Hoç quod audis.

DAVVS

(*Cum miseratione pronuntiat; sed Geta rei desperatae fortem animum opponit, ne res tota migret in tragoediam.*)

O Geta,

Quid te futurum est!

GETA

Nescio hercle. unum hoc scio,

Quod fors feret, feremus aequo animo.

DAVVS

Placet.

Hem; istuc viri 'st officium.

GETA

In me omnis spes mihi est,

DAVVS

Laudo.

GETA

Ad precatorem adeam, credo. qui mihi
Sic oret: « nunc amitte quaeso hunc! ceterum
Posthac, si quicquam, nil precor. » tantummodo
Non addit, ubi ego hinc abiero: « vel occidito. »

DAVVS

Quid paedagogus ille? qui citharistriam.

Fors) L. antiq. *sors*. Quod ortum putat Be. typographi errore.
Adeam) Al. *abeam*.
Amitte) Be. Codd. *omitt.*
Addit) Var. *addat*, *addet*.

87. *Vnum hoc scio*) Cf. Andr. III, 2, 26.

88. *Quod f. fer.*) Cf. Ad. IV, 7, 12. *Placet*, approbantis.

89. *Istuc*) Sc. ferre aequo animo.

90. *Ad precat. adeam*) Vid. ad Heaut. V, 2, 23. *Mihi*, h. e. pro me. *Nunc amitte* etc. His facit precatorem pro servo orantem eod. modo quo in Andr. V, 2, 22, servus pro se ipse precatur. Similit. in Eun. V, 2, 14.

92. *Si quicqu.*) Aposiopesis solemnis. Subaudi, admiserit. Plaut. Cas. V, 4, 23.

93. *Vbi ego h. abiero*) « Hic ostendit, nullum precatorem ex animo postulare veniam servo. » Don. *Vel occidito*. Sic dicere servi solebant culpati. Andr. V, 2, 22.

94. *Quid paedag. ille qui* etc.) Vr-

Quid rei gerit?

GETA

Sic tenuiter.

DAVVS

Non multum habet,

Quod det fortasse.

GETA

Immo nihil, nisi spem meram.

DAVVS

Pater eius rediit, an non?

GETA

Nondum.

DAVVS

Quid? senem

Quoad exspectatis vestrum?

GETA

Non certum scio,

Sed epistolam ab eo adlatam esse audivi modo,

Fortasse) Par. explic. *lenoni pro citharistria.*

Meram) I. et V. *veram.*

Vestrum) C. G. m. syllab. *no* mutatam exhib. in *ve* strum. Sup. script. est, *Demiphonem.*

Adlatam) C. G. m. script. *allat.*

baniter de Phaedria inquirit, quem *paedagogum* comice appellat; propterea quidem quod *citharistriam* sectando, in ludum ducendo reducendoq. eod. quasi munere fungatur, quo magister seu paedagogus soleat puerorum. Nam *paedagogus* solebat ephebum in gymnasium deducere et eius studia ordinare. Petron. 85. *Qui citharistr.* Supplend. ex vs. 36. *Sectari, in ludum* etc. *ducere* etc.

95. *Quid rei ger.*) Cf. Eun. V, 4, 1. Cupit scire, quomodo in amore ei succedat. *Sic tenuit.* δεικτικῶς. *Sic,* dicend. est cum aliquo gestu.» DON. *Non mult. hab. Quod* etc. Cf. supra vs. 34. Add. Sallust. Catil. 23: «Erat Curio cum Fulvia stupri consuetudo, cui quum minus gratus esset, quia *inopia minus largiri* poterat.» *Nisi sp. meram.* Spe namq. sola ductat amicam suam. Itid. Clitipho invenis in Heaut. II, 1, 16.

97. *Quid? senem* etc.) «Animadvertite. *Quid* secund. morem quotidianum tum dici, quum fit transitus a mentione alterius rei ad alteram.» DONAT.

98. *Quoad*) H. e. «quamdiu; quippe quum adventus finis est exspectationis.» EVGR.

99. *Sed epist. ab. eo* etc.) Mire praeparatus adventus senis per epistolam.

Et ad portitores esse delatam. hanc petam.

DAVVS

Numquid, Geta, aliud me vis?

GETA

Vt bene sit tibi. (*prodeunti*)
Puer, heus! nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

Portitores) V. I. *custodes portus.*
Delatam) Al. *latam.*
Sit tibi) C. G. m. *tibi sit.* Sup. scr. *volo.*

100. *Ad portitor. ess. delat.*) Secundum Nouium *portitores* dicebantur telouarii, qui portum obsidentes omnia sciscitarentur, ut ex eo vectigal exciperent.» *Hanc petam.* Epistolam scilicet a portitoribus. Huc refer. Plaut. Trin. III, 3, 65: «apud *portitorem* resignatas *epistolas.*»

101. *Vt bene sit tibi*) Cf. Heaut. V, 2, 6; Ad. I, 1, 9.

102. *Puer, heus*) Sic it. evocatur puer, Eun. IV, 1, 10. *Cape, da h. Dorcio.* «Apparet hanc Dorcium conservam et uxorem Getae esse; ergo dat illi pecuniam servandam.» BENT. *Hoc.* Par. explic. argentum.» *Dorcio.* Hoc nomen *Dorcium* ἀπὸ τῆς δορκός, a dama petitum putant. Quae hic persona muta est, ad quam ille loquitur. Et est diminutivum; cf. Andr. I, 1, 107.

ACTVS I, SCENA 3

ANTIPHO. PHAEDRIA

ANTIPHO

Adeon' rem redisse, ut qui mi consultum optume velit esse,
Phaedria, patrem ut extimescam, ubi in mentem eius adventi venit?
Quod ni fuissem incogitans, ita eum exspectarem, ut par fuit.

PHAEDRIA

Quid istuc?

ANTIPHO

Rogitas? qui tam audacis facinoris mi conscius sis?

Vt) Al. non hab. *ut*.
Adventi) MS. Paris. *adventus*. C. G. m. neutrum hab. nec *adventi* nec *adventus*.
Istuc) Vulg. *est*.

«Haec scena vitae comparationem tenet Antiphonis et Phaedriae, eius qui uxorem duxit, absente patre, eam quam diligebat, et eius qui amat meretricem, et sumptus non habet.» Ev.

1. *Adeon' rem redisse*) Cf. Heaut. V, 2, 27, et Andr. I, 5, 10, not. Explic. Eugr. « eo usq. rem esse deductam, ut quem mihi pater etc. » *Mihi consult. velit*. Contra Hec. IV, 2, 14.

2. *Vt extimesc.*) Cf. Hec. V, 3, 26. Coniunctio *ut* saepe ex abundanti repetitur. Exempla congessit Ruhnk. *Vbi in ment. e. a. ven.* « Nota *venire in mentem* veteres, non recordationis causa tantum, sed etiam recogitationis considerationisq. posuisse. » DONAT. *Adventi* pro *adventus*; cf. Andr. II, 2, 28, not. ac praesertim Eun. III, 2, 45.

3. *Quod ni*) Abundat τὸ *Quod*, et eleganter cum aliis particulis coniungitur. Cic. Attic. XIII, 45: « *Quod nisi* me Torquati causa teneret. » *Incogitans*, temerarius. Videlicet ducendo uxorem illo absente. *Ita eum exspect.* pro non extimescerem.

4. *Quid ist.*) « Haec interrogatio stomachosa est. » DON. *Quid istuc*,

Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
Neu me cupidum eo impulisset, quod mi principium'st mali.
Non potitus essem: fuisset tum illos mi aegre aliquot dies,
At non quotidiana cura haec angeret animum.

PHAEDRIA

Audio.

ANTIPHO

Dum exspecto quam mox veniat, qui hanc mihi adimat consuetudinem.

PHAEDRIA

Aliis, quia defit quod amant, aegre'st; tibi, quia superest, dolet.
Amore abundas, Antipho.

Tum illos) Lindenbr. V. C. *tum illud.*
Quotidiana) C. G. m. et Be. Codd. *cotidiana.* Par. *cottid.* per duo *t.*
Veniat) V. I. *pater.*

absolute; quod alibi saepe iungitur cum genitivo nominis, e. c. *quid istuc mali* est? infra IV, 7: *quid ist. consilii est?* Hec. IV, 2, 12. *Rogitas? qui tam audacis* etc. Sic ob impudentiam alterius interrogat. Et humaniter *conscius* tantum dixit, ne pro *conscius*, auctor diceret; id quod erat. *Mi consc.* Par. in marg. τὸ *mihi* est παρέλκον. » Sed Pareus non cepit. Nam conscii alicui facinoris dicuntur, qui una cum aliquo conscii sunt. Sic it. Heaut. I, 1, 69.

5. *Quod utinam*) Huic compara. *Quod ni*, supra vers. 3. *Vtinam ne.* Vtrumq. hoc it. Cicero iungit, ad div. V, 17: « Illud *utinam* ne vere scriberem. » *Id*, consilium; cf. 2, 74. *In ment. incid.* Cf. Heaut. III, 1, 73.

6. *Neu me cupid.*) Hic est *Neu* post *ne* superius, uti Andr. I, 5, 56, et Hec. IV, 1, 30.

7. *Non potit. ess.*) Verb. *potiri* absolute positum, ut Eun. II, 3, 29, 71. Subaudi, puella. *Fuiss. mihi aegre*; cf. III, 5, 65. *Tum ill. aliq. dies.* Itid. fere Andr. II, 6, 9, 10. Sensus, *Tum paucos illos* tantum cruciatum passus essem amoris, non amplius.

8. *Audio*) Contemnentis.

9. *Qui h. mihi ad. consuetud.*) I. e. coitum vel συνουσίαν.

10. *Aliis quia def. quod* etc.) «Comparatio efficitur per alterius vitae comparationem. Ipse enim Phaedria amat meretricem, qua potiri propt. inopiam non potest.» Evgr. *Quod amant*; cf. Eun. II, 3, 18. *Quia superest*, sc. gaudium amoris. «Id est, eo quod desideras, abundas.» Don.

Nam tua quidem hercle certo vita haec expetenda optandaque est.
Ita me Di bene ament! ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui;
Iam depecisci morte cupio; tu coniicito cetera,
Quid ego hac ex inopia nunc capiam; et quid tu ex istac copia.
Vt ne addam, quod sine sumtu ingenuam liberalem nactus es:
Quod habes ita ut voluisti, uxorem sine mala fama palam.
Beatus ni unum hoc desit, animus qui modeste istaec ferat.
Quod si tibi res sit cum eo lenone, quocum mi est, tum sentias.

Depecisci) Ed. 1469, *depacisci*.

Cetera) Donat. ad loc. « Aut *cetera* abundat, aut deest *per*, ut sit per cetera. » Be. mutat in *ceterum*. Sed mihi quidem plural. num. more Terent. praeferri videtur, ut infra V, 1, 38.

Hoc) C. G. m. *tibi*.

Quod) Pro *Quod* Donat. leg. *Et*.

Tum) Al. *tu* pro *tum*.

12. *Nam tua quidem* etc.) Acuendum est *haec*. Atque *vita*, Don. ait, et mores significat, et animam, et alimentum, et spatium vivendi et fortunam accedentem viventibus.

13. *Vt mihi liceat* etc.) Vide amantis vesaniam. *Tamdiu*. Addit West. supplenda, « Quam tibi tuo amore frui datur etc. » Verbo *frui* proprie in amoribus utuntur; vid. Flor. IV, 11.

14. *Iam depecisci morte cupio*) Par. in marg. «Paratus sum mortis pactione transigere; «vel mortis conditione h. e. durissima paratus sum pacisci, ut tandem perfruar amica. Est autem *depecisci morte* nihil aliud, quam contemnere ipsam mortem, dum modo rem gratam habere liceat. Vid. Ruhnk. not. Add. Virg. A. XII, 49: « *letumque* sinas pro laude *pacisci*. » *Coniic.* suspicatur.

15. *Quid tu*) Sc. capias. Videlicet tu fructum capis ac felicitatem amoris, ego infortunium.

17. *Sine mala fama.*) Intellige, meretricum. *Palam*. Contra *clam* vid. Andr. II, 6, 13, in amore meretricio. Iungit Mur. *Palam Beat.* non temere.

19. *Si tibi res sit cum eo*) Ead. syntaxi Eun. IV, 7, 34. *Tum sentias*. Par in marg. « quam nunc sis beatus. »

Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet poenitet.

ANTIPHO

At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phaedria,
Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis:
Retinere, amare, amittere. ego in eum incidi infelix locum,
Vt neque mi eius sit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc est? videon' ego Getam currentem huc advenire?

(*Iam turbae, quam epitasin dicunt comoediae, incipiunt a nuntio de patris adventu.*)

Is est ipsus. hei timeo miser! quam hic nunc mihi nuntiet rem.

Videre) V. I. *videris.*
Fortunatus) Id. *in tuo amore.*
Eius) Reperit Be. in Regg. et Acad. Codd. quam magnopere laudant lectionem *ius* pro *eius.* Sed vulgatam Servius defendit ad Virg. Aen. XI, 675.
Nuntiet) l. *nuntiat.*

20. *Ita pleriq. ingen. sumus*) Scilicet nos omnino mortales. *Nostri nosm. poenit.* Ead. fere sententia Cic. Fam. VI, 1: «Etsi ea perturbatio omn. rerum, ut *suae quemq. fortunae* maxime *poeniteat.* »

21. *Contra*) E contraria parte.

22. *De integro*) H. l. nuptiis quum nond. implicatur. *Potest. consulendi*; cf. Hec. V, 1, 10.

23. *Retinere, amittere*) Sc. amicam. Hoc verb. utrumq. Hec. II, 2, 9, 13 de uxore. Similit. Sueton. Calig. 25: «Matrimonia contraxerit turpius, an *dimiserit*, an *tenuerit*, non est facile decernere. » *In eum incidi loc.* Cf. Heaut. III, 1, 33. Sensus, Ego eo usque perveni, *Vt neque* etc.

24. *Vt neq. mihi ei. sit. amitt. nec* etc.) Cf. infra III, 2, 22. *Eius amittendi.* Hec. III, 3, 12.

25. *Sed quid* etc.) Cum admiratione expectantis. *Vid. e Get. curr.* Cf. Eun. IV, 4, 56. *Curr.* Cf. Ad. III, 2, 56.

26. *Is est ips.*) Itid. Hec. III, 5, 5. *Renunt.* Cf. Heaut. IV, 1, 48.

ACTVS I, SCENA 4

GETA. ANTIPHO. PHAEDRIA

GETA

(loquitur ad semetipsum)

Nullus es, Geta, nisi aliquod iam consilium celere repperis.
Ita nunc imparatum subito tanta in me impendent mala,
Quae neque uti devitem scio, neque quo modo me inde extraham.
Nam non potest celari nostra diutius iam audacia.
Quae si non astu providentur, me aut herum pessum dabunt.

Iam) L. antiq. *tibi*. Deest ap. Priscian.

Repperis) Al. *repereris*.

In me) Sic Be. ex Acad. C. pro *te* vulg. Recte. « Cum supra, Donat. ait, *Null. es, Geta*, dixerit, transitum fecit ad primam personam. »

Dabunt) Hic vers. huc traductus videtur ex Andr. I, 3, 3.

« In hac scena servi concurrentis officium est, tendens ad perturbationem Antiphonis, quem oportet abesse a conspectu patris usque ad cognitionem rerum, et καταστροφὴν Fabulae. » DONAT.

1. *Null. es Geta, nisi* etc.) Express. hic loc. ex Plaut. Epid. I, 1, 75. Sens. « Periisti s. actum est de te. » FAB. *Nisi aliq.* etc. Cf. Andr. IV, 1, 56.

2. *Tanta in me impend. m.*) Verb. *impend.* alias gaudet dativo; at Par. not. « tibi vel pendit in te. »

3. *Quae neq. uti devit.*) Cf. Andr. III, 5, 5. Sed cur mala timenda fuerint Getae, de hoc vid. supra 2, inde a vs. 86 deinceps.

4. *Nam non pot. celari nostra* etc.) Cf. supra 2, 72 sqq. Cetarum bene *nostra* dicit: quia ipse partem maximam sustinet culpae, ut magister. *Audacia*, cf. sup. 2, 84. Quippeque *audacia iocularis* illic videbatur, era nunc serio sentitur.

ANTIPHO

(*ad Phaedr.*)

Quidnam ille commotus venit?

GETA

Tum, temporis mihi punctum ad hanc rem est. herus adest.

ANTIPHO

Quid istuc mali 'st?

GETA

Quod cum audierit, quod eius remedium inveniam iracundiae?
Loquar? incendam; taceam? instigem; purgem me? laterem lavem.
Eheu, me miserum! cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi.
Eius me miseret; ei nunc timeo; is nunc me retinet. nam absque eo esset,

Mali 'st) V. I. *quod hic loquitur secum.*

Quod) I. omitt. *quod.*

Loquar) Sic Be. omissa partic. *ne*, elegantiae causa maioris. Vulg. *Loquarne.*

6. *Quidn. ille c. ven.*) «Hic ostendit Poëta, idcirco confusum Getam ioduci, ut de eius metu Antipho terreatur.» DONAT.

7. *Temp. punct.*) «Angustissimum spatium.» DONAT. Quod Graeci il. στιγμὴν χρόνου vocant. *Ad hanc r.* «ad deliberandam quod ago.» DON. *Her. adest*, timentis. *Quid istuc* etc. Cf. Heaut. I, 1, 30.

8. *Quod c. aud.*) «Scilicet quod uxor. duxit Aotipho.» DON. *Quod eius remed.* Cf. Andr. III, 1, 10. *Eius*, patris sc. adveoientis. *Remed. iracund.* Proprie *remedium*, quasi iracundia morbus sit.» DON. Eun. II, 1, 19. Addo ex disciplioa Stoicorum, omnes affectus morbos animi existimari.

9. *Incend.*) «Quia iracundia ignis est.» DON. Andr. IV, 9. *Instig.* «Instigari proprie fera dicitur.» DON. Andr. IV, 2, 9. *Lat. lav.* vid. Erasm. *Laterem lavas*, quo proverbio inanis opera significatur. Itid. Graecor. πλίνθους πλύνειν.

10. *Excruc. animo*) Haoc locutioo. elliptic. uti illam Heaut. IV, 4, 5. *Pendere animi*, ac ceteras huiusmodi, Saoctius io Min. II, 3, graecas vocat. Don. explic. «propt. Aotiphon. me excrucio.»

11. *Is n. me retinet*) H. e. Antiphonis gratia remaneo. *Absq. eo ess.* Hec. IV, 2, 25, et Plaut. Bacch. III, 5, 8: «Nam *absque te esset.*» Not. Par. Perelegans formula: Nisi tu esses.»

Recte ego mihi vidissem, et senis essem ultus iracundiam;
Aliquid convasissem, atque hinc me coniicerem protinus in pedes.

ANTIPHO

Quam hic fugam, aut furtum parat?

GETA

Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quaerere insistam via?

PHAEDRIA

Te nominat.

ANTIPHO

Nescio quod magnum hoc nuntio exspecto malum.

PHAEDRIA

Ah,
Sanusne es?

GETA

Domum ire pergam: ibi plurimum'st,

Convasissem) Var. *convasass. corrasiss.* V. I. *rupuissem de modo.*
Protimus) Mn. Be. *protinam* verb. Plautin.
Quam) Bo. ex Codd. *mihi.*
Via) L. Bemb. *viam.*

12. *Vidiss.*) H. e. providissem. Andr. II, 6, 25. *Recte e. mihi vidiss.* Huiusmodi formula est, » vide tibi, vel, videte vobis.» Similit. Liv. XXXIV, 35: «cavi *recte.*» *Et seu ess. ult. iracund.* «Facete servus occasionem melioris conditionis esse existimat fugae causam, tanq. sibi per eam et libertatis genus praestare posset et praedam.» DON. His autem convenit quod supra dixerat Geta, *in me omn. spes m.* est, 2, 89. Ac vere saepius servi et fugiebant et auferebant, simul quo utroq. facile poterant herum ulcisci. Eun. IV, 3, 19.

13. *Aliq. convasiss.*) «Figurat. est a colligendis vasis.» DONAT. Videtur enim translatum a militib. castra moventibus; vid. Gronov. Est autem *convaso*, *convasis* tertiae coniugationis. *Me coniic. prot. in ped.* Cf. Plaut. Merc. V, 2, 91, quin, *pedes*, *vos* in curriculum *coniicitis* etc.

14. *Fug. a furt. par.*) Cf. Eun. IV, 4, 6.

15. *Qua insist. via*) Itid. Eun. II, 3, 2.

16. *Te nomin.*) Cf. infra V, 9, 1. Auditur enim Geta ab adolescentibus, qui ipse secum loquens neminem audit. *Nesc. quod magnum* etc. Sensus, «Nescio quod magn. malum hunc mihi nuntiaturum arbitror.» DON.

17. *Sanusne es?*) Cf. Andr. IV, 4, 10. Vult dicere: Stultus es, Antipho, qui te excrucies antequam scive-

PHAEDRIA

Revocemus hominem.

ANTIPHO

Sta ilico.

GETA

Hem,

Satis pro imperio, quisquis es.

ANTIPHO

Geta.

GETA

Ipse est, quem volui obviam.

ANTIPHO

Cedo, quid portas? obsecro; atque id, si potes, verbo expedi.

GETA

Faciam.

ANTIPHO

Eloquere.

GETA

Modo apud portum

ANTIPHO

Meumne?

GETA

Intellexti.

ANTIPHO

Occidi.

PHAEDRIA

Hem!

Hem) Hunc vers. e duob. factum a Be. recepi.

Expedi) MS. Lindenbr. add. *uno*.

Portum) V. I. *vidi patrem*.

Hem) Hunc vers. Fa. fatetur unum se fecisse ex illis qui duo versus fuissent in omnib. libb.

ris, quid eveniat mali. *Ibi plurim. est.* Nep. Chabr. 3: « *Plurimum* Cypri vixit. »

18. *Pro imp.*) H. e. imperiose. Ita Liv. II, 56. *Geta.* Clare vocatus non audit. At siquis cum Schmiedero obiecerit, unde veniat, ut inter agentes histriones tam parum saepe vel visu vel auditu unus ab altero dignoscatur; respondeo cum eod. factum esse hoc propt. ingentia veterum theatra, et, quod equid. addo, quia utcumq. opus esset, vitia sensuum ex industria simularentur. *Quem vol. obviam* sc. mihi fieri. Andr. III, 4, 11.

19. *Quid port.*) « Ferre et *portare* de negotiis maiorib. dicitur. » Don.

20. *Meumne?*) Sc. patrem. *Hem.*

ANTIPHO

Quid agam?

PHAEDRIA

Quid ais?

GETA

Huius patrem vidisse me, patruum tuum.

ANTIPHO

Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam? miser.
Quod si eo meae fortunae redeunt, Phanium, abs te ut distrahar,
Nulla 'st mihi vita expetenda.

GETA

Ergo istaec cum ita sint, Antipho,
Tanto magis te advigilare aequum 'st. fortis fortuna adiuvat.

ANTIPHO

Non sum apud me.

GETA

Atqui opus est nunc cum maxume ut sis, Antipho.

Ais) V. L. o Geta.
Phanium) V. I. *nomen uxoris.*
Fortis) *Fortis* pro *fortes*. Ibid. C. G. m. c. gl. *prudentes*. Eun. III, 1, 2.
Sis) V. I. *apud te.*

« Propria et sua cuiq. personae exhibuit: celeritatem ex praesagio metuenti Antiphoni, et tarditatem intellectus quieti pectoris securo Phaedriae.» DON.

22. *Nam*) Haec partic. *Nom* connectit sermonem superiori, *Quid ogom?* vs. 21. *Quod ego huic nunc* etc. Itid. Geta vs. 8 supra. *Subito*, « et adverb. et nomen est.» DON.

23. *Quodsi eo meae* etc.) Cf. supra 3, 1: « Tragice amator hoc negotium *fortunas* omnes dixit esse.» DON. *Abs te ut distr.* Cf. Hec. III, 5, 42.

24. *Nullo est mihi* etc.) Adde sine Phanio. Vid. supra 3, 12. Et Cic. de Offic. III, 7: « nihil praeter id quod honestum sit; propt. se esse *expetendum.*» *Ist. cum ita sunt.* Species formulae est.

25. *Te advigil. aeq. est*) Subaudi, ut pater tibi placetur, neq. tu distraharis a Phanio. Andr. IV, 1, 49. *Fort. fort. adiuv.* Huc pertinet Cicero, Tusc. II, 4: « *Fortes* enim, inquit, non modo *fortuna adiuvat*, ut est in vet. proverbio, sed multo magis ratio etc.

26. *Non sum ap. me*) Cf. Andr. V, 4, 30. *Nunc cum max.* pro *nunc solo*, vel eo tempore, quo *maxime*; vid. Tursellin.

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur,
Commeruisse culpam.

PHAEDRIA

Hoc verum 'st.

ANTIPHO

Non possum immutarier.

GETA

Quid faceres, si aliud gravius tibi nunc faciundum foret?

ANTIPHO

Cum hoc non possum, illud minus possem.

GETA

Hoc nihil est, Phaedria. ilicet.
Quid hic conterimus operam frustra? quin abeo?

PHAEDRIA

Et quidem ego.

ANTIPHO

Obsecro,
Quid si adsimulo! satin' est?

GETA

Garris.

ANTIPHO

Voltum contemplamini, hem!

Immutarier) Id. *quin tristis sim.*
Ilicet) Id. *ire placet.*
Abeo) C. G. m. *abeam.*
Adsimulo) Ald. et Erasm. ed. *adsimulabo.*

28. *Commeruisse*) Pro cootraxisse, *culpam*, i. e. poenam. Nam *culpa* Tacitus ait, quam poeoa est tempore prior.» Ann. XV, 20. *Non poss. immutarier*; cf. Aodr. I, 5, 40. Schmied. explic. immutare me.

30. *Cum hoc non poss.*) Subaudi, facere. *Hoc.* Iotellige id, quod ei facieod. esset coram patre, ut *maxime* apud se esset, cf. v. 26. *Hoc nihil est*, flocciperdeotis. Heaut. I, 2, 1. Congrue fit, ut Geta et Phaedria audaciores sint; et hos oportet obiici pro Aotiphone irato seni». DON.

31. *Conter op. frustra*) Cf. Ad. V, 4, 15. *Et quidem* pro quid mirum? etiam». TVRSELL. Suh. abeo.

32. *Adsimul*) Sc. constantiam vultu». *Sat. est.* «His locus actoris magis quam lectoris est.» DON. *Garris.* Cf. Heaut. IV, 6, 19. *Vult. exempl.* «Ostenditur eoim cooari ad simnlaod. audaciam, quo magis ridicula est formidolosa persona». DON. Nota eund.

Satin' est sic?

GETA

Non.

ANTIPHO

Quid si sic?

GETA

Propemodum.

ANTIPHO

Quid si sic?

GETA

Sat est.

Hem, istuc serva; et verbum verbo, par pari ut respondeas,
Ne te iratus suis saevidicis protelet.

ANTIPHO

Scio.

GETA

Vi coactum te esse invitum, lege, iudicio. tenes?
Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea?

ANTIPHO

Ipsus est.

Satin') L. Bemb. *satisne;* quo lecto trochaicus Faërno stare videtur.

Si sic) Al. omitt. *si.*

Saevidicis) L. antiq. *saevis dictis.* Io omn. libb. Fa. *saevidicis dictus.* Itid. C. G. m. et Bru. C. e. isp. c. gl. *saeva dicentib. verbis.* In Be. Codd. *saevidicis.* Al. *saevidictis.*

esse Antiphonem qui supra dixerat, *non poss. immutari* », vs. 28.

34. *Ist. serva*) H. e serva istum vultum, quem ounc fiogis, et cura ne tristem ta esse pater sentiat. *Verbum verbo.* Cf. Ad. Prol. 11. Magister enim adsimulandi vult, ot iuveois tyro patris et oratioui et gestui parem etiam suam et orationem et gestum, servato audaci vultu, oppooat.

35. *Protelet*) Protrahat, praeveniat, exagitet ». Don. Varia est hoius verbi etymologia. *Scio.* « Apparet hoc verb. eo vultu dici, ut mauifestom sit, absenti animo esse eum qui dicit ». DONAT.

36. *Vi coact. te esse* etc.) Cf. Andr. IV, 4, 41. Poterat breviter dixisse, lex coëgit; sed oratorie rem in plura divisit ». WEST. *Lege iudicio.* Cf. supra 2, 75, 79. *Tenes.* Hoc admonet, ne perturbatus ille coram patre haec obliviscatur.

37. *In ultima plat.*) Cf. Heaut. V, 1, 29, not.

Non possum adesse.

GETA

Ah, quid agis? quo abis? Antipho mane,
Mane, inquam.

ANTIPHO

Egomet me novi et peccatum meum.
Vobis commendo Phanium et vitam meam.
(*Antipho abit*)

PHAEDRIA

Geta, quid nunc fiet?

GETA

Tu iam lites audies;
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmetipsos facere oportet, Phaedria.

PHAEDRIA

Aufer mi oportet; quin tu, quid faciam, impera.

Agis) C. G. m. *ais* pro *agis*.
Mane) *Mane* hoc posterius delet Fa. post eum Be. quoque; sed immerito. Nam *inquam* urgentis postulat *mnne* geminatum. Hoc modo Hec. III, 5, 45, 46. Habent *mane* poster. C. G. m. et Hal. it. Edd. Erasm. We. al.
Lites) V. I. *patris*.
Pendens) Id. *in eruce*.
Quod) C. G. m. *quo* pro *quod* perperam.
Quid) Id. *quod*.

38. *Non poss. adesse*) Ex conspectu patris confunditur.

39. *Egom. me novi et* etc.) Pavorem amittere non potest, quem supra et absente patre ostendit, et verum dixit, v. 28. *Non poss. immut.* Quod *peccatum* attinet, de eo anxium vidimus superiori scena. *Egom. me novi*. Cf. Heaut. II, 3, 130.

40. *Vob. commendo Ph. et* etc.) Cf. Eun. III, 5, 29. « Animadverte, quod amator prius ponit *Phanium* quam *vitam* suam ». DON.

41. *Quid n. fiet*? Cf. supra 2, 71. *Tu i. lites*. Subaudi, inter patrem tuum et Phormionem. Supra 2, 83.

42. *Ego plect. pend.*) Eun. V, 6, 20, ubi not. plectar « feriar: unde et plectrum et plagae dictae ». DON. *Nisi quid* etc. Ellips. opinio.

43. 44. *Sed quod modo hic* etc.) Itid. fere Cic. Fam. VI, 1: « Sed tu illum animum nunc adhibe, quaeso, quo me tum esse oportere censebas ».

45. *Auf. mihi oport.*) Formula reprehendendi aut silentium iubendi. Hor. sat. II, 7, 43, 44. Et Cic. de Or. II, 46, ubi vetus poëta: *Auferte. Istam enim superbiam* ».

GETA

Meministin' olim ut fuerit vostra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam,
Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optumam?

PHAEDRIA

Memini.

GETA

Hem, nunc ipsa'st opus ea, aut, si quid potest,
Meliore et callidiore;

PHAEDRIA

Fiet sedulo.

Vostra) Quatuor Be. Codd. *nostra*. Contra Donat. « Vt magis excitaret, inquit, non *nostra* dixit, sed *vostra*. »

Defendendam) Al. *defendendum*.

Noxiam) *Noxiam* dicit Donat. per epenthesin esse pro *noxam* propt. iambum.

Vincibilem) I. et V. *invincib.*

Ea) Abest *ea* a Codd. Be. it. a C. G. m.

46. *Meminist. ol. ut fuerit.*) Notanda est constructio coniunctionis *ut* pro accusativo c. infinit. post verb. *Memini*. De qua vid. Sanct. Min. III, 14. *Oratio* h. l. maxime argumenta notat, quib. inventis verba aptantur». Bip. *Vestra*. Dicendo *vestra* alludit haud dubie ad iuvenum amborum non modo assensionem factam, sed ipsum auxilium promissum, quod utrumq. coniici videtur ex verbis Getae, *Persuas. est homini*, etc. Supra 2, 85.

47. *In re incip.*) *Incipere* quasi de re magna, vid. Heaut. III, 5, 39. Sensus, « Quum inciperetis rem h. e. nuptias ». West. *Ad defend. nox.* H. e. ad eam ab Antiph. transmovendam culpam in patronum mulieris, qui in se omnem iram senis derivare promiserat; cf. 2, 83, et infra II, 2, 8, 9.

48. *Iust. ill. caus.*) « Habet hic v. oratoriam amplificationem facilitatis causae ». West. *Causam*, defensionem. Quae vero *iusta* erat Phanii, auctoritate legum suffulta. *Facil.* Phormionis nempe callidissimi patroni in Antiphonem. *Vincibil.* « Quae facile vincat ». Don. Supra II, 85. *Optum.* « Sc. favore summo iudicium utebantur orbae, quib. sic provideri honestum videbatur ». Bip.

49. *Memini*) Confirmat Phaedria huiusmodi suam olim fuisse de ista causa orationem; cf. vs. 46. *Nunc ipsa est ea.* « Causa scilicet ». Don. Sed Donat. non cepit. Subaudiend. enim est, oratione; sed alia *nunc*; eaque *meliore* etc. utendum est oratione vel defensione causae. *Si qu. potest.* Cf. Eun. II 3, 86.

50. *Meliore et callid.*) « Bene *Meliore et callidiore*: quia tunc prolusio fuit, nunc ipsum proelium ». Don. *Fiet sedulo.* Miror equid. qui Don. τὸ

GETA

Nunc prior adito tu; ego in subsidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficias.

PHAEDRIA

Age.

Subsidiis) Donat. *in insidiis*.
Ero) C. G. m. *adero*.
Succenturiatus) V. I. *permeditatus*, *sucinstructus dolis*.
Deficias) Al. *deficies*.

sedulo abundare existimet, quippe quod vim addit dictione obsequentis.

51. *Adito*) Hoc verb. sicut sequentia *subsid. ero succentur.* de re bellica desumpsit. Cuiusmodi allegoria utitur Eun. IV, 7. *Adito*. Sic it. Sallust. Iug. 89: « castella munita *adire* ». Et Virg. A. V, 378. *In subsid.* *Subsidia* sunt milites, qui primis deficientibus submittuntur; Caes. B. G. II, 22. *Ero* pro adero. Ita Sallust. Iug. 87, « pugnae adesse. » Aut iungendum, *ero Succentur.* Nam *succenturiati* dicuntur, qui explendae centuriae gratia subiiciunt se ad supplementum ordinum ». DON. *Si q. defic.* Etiam hoc verb. *deficere* militare est, quod vid. Caes. B. G. III, 64. *Age*. Adhortantis.

ACTVS II, SCENA I

DEMIPHO. GETA. PHAEDRIA

DEMIPHO

(secum)

Itane tandem uxorem duxit Antipho iniussu meo?
Nec meum imperium, ac mitto imperium, non simultatem meam
Revereri saltem? non pudere? o facinus audax! o Geta
Monitor!

GETA

(a tergo senis cum Phaedria)

Vix tandem.

DEMIPHO

Quid mihi dicent? aut quam causam reperient?

Scena I) Haec est Mureti scena quinta act. I; ead. Bip. tertia act. II.
Ac) L. antiq. *age* pro *ac*, ut in Bemb. est.
Tandem) V. I. *evadam*.

« In portu senex duxisse filium suum uxorem audivit. Secum erga conqueritur satis admiratus, quod ille tantum facinus ausus sit implere. Haec ergo scena continet accusationem et controversiam ». EVGR.

1. *It. tand.*) « Iracundiae et stomacho inservit τὸ *tandem* ». WEST. *Iniussu meo.* « Loquitur pro potestate patria ». WEST. Hec. IV, I, 47.

2. *Nec m. imper. ac mitto* etc.) His dictis usus est Cicero, ad Att. II, 19, de Statio suo manumisso adhibitis. *Ac mitto imper.* H. e. Ne dicam *imperium*, quippe quod levius forte inobediens filius existimarit. *Simulat.* Odium tectum et dissimulatum. Donat. explic. « iurgium, contentionem ».

3. *Revereri, pudere*) Infinitivi absoluti; cf. Andr. I, 5, 10. H. e. Neq. metu, neq. pudore deterritum esse. Ad. I, 1, 32, 33.

4. *Monitor*) « Titulus servi pae-

Demiror.

GETA

(Haec domino aversus secum, et mox quae sequuntur, eod. modo.)

Atqui reperi iam: aliud cura.

DEMIPHO

An hoc dicet mihi?
« Invitus feci; lex coegit. » audio, fateor.

GETA

Places.

DEMIPHO

Verum scientem, tacitum, causam tradere adversariis,
Etiamne id lex coegit?

PHAEDRIA

Illud durum.

GETA

Ego expediam, sine.

DEMIPHO

Incertum 'st quid agam: quia praeter spem atque incredibile hoc mi obtigit.

An) L. antiq. *anne.*

Dicet) C. C. m. et Hal. *dicent.* Non recte. Nam sequitur, *Invitus feci*, ead. persona singulari.

Places) C. G. m. *placet.*

Ego expediam) Ex omn. libb. Geta dicet, *ego exped.* commode. Nam servi maxime rem *expedire* in se suscipiunt, quae impedita erat. Igitur male Be. haec tribuit Phaedriae.

dagogi, v. Barth. ad Stat. Theb. Supra I, 2, 21, 22. *Vix tand.* « Convenit hoc dictum ei, qui iam pridem se male audire putat ». DON. *Quam caus. reper.* Cf. Eun. III, 3, 6, not.

5. *Demiror*) Pro « Nescio ». DON. Andr. IV, 4, 11. *Reperi* sc. causam. Quam scilicet vocem a sene modo interceperat auditam. *Aliud cura.* Formula iubentis alterum mittere sollicitudinem. Sic, Vlyss. apud Homer. Od. H. 208, ἄλλοτι τοι μελέτω φρεσίν. « *Aliud* quid tibi *curae* sit mentibus ».

6. *Invit. feci; lex. coeg.*) « Bene Poëta iam scire facit senem, quid isti dicturi sint ». DON. Sermocinatio. *Audio.* Approbantis invite. *Places.* Sic supra I, 2, 88. Geta nempe *in subsidiis* collocatus, uti supra I, 4, 51, laudat senem, quasi coram.

7. *Caus. trad. adversar.*) H. e. causam perdere, vel pati facile se vinci. « Id. ICtis causam donare adversariis; caus. prodere dicitur ». WEST.

8. *Ill. durum*) Valde impeditum, difficillimum. Eun. IV, 7, 36. *Ego exped.* Hoc id. servus promittit. Andr. III, 5, 11. *Sine*, Eun. I, 1, 20.

9. *Mi obtig.*) Cf. infra IV, 1, 11.

Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem omnes, cum secundae res sunt maxume, tum maxume
Meditari secum oportet, quo pacto advorsam aerumnam ferant,
Pericla, damna, exilia. peregre rediens semper cogitet,
Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiae.
Communia esse haec, fieri posse, ut ne quid animo sit novum.
Quicquid praeter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.

Exilia) Respuit Be. *exilia* quippe quod desit ap. Cic. Tusc. Q. III, 14, haec citantem. Sed non notat ille, in qua Edit. Ciceronis vocem illam non viderit. Nam in Manh. et Bip. certe adest. Alias non inspexi. Redeo tamen ad Terent. Codd. et Editt. quae quot certe in promptu mihi sunt, praeter Bi. *exilia* exhibent. Praeterea huic dictioni e verbis, *peregre red.* omnis fides accedere videtur.

Fili) Ita Fa. ex l. antiq. per unum *i*, in fine, pro ratione versus. C. G. m. *filii*.

Haec) Al. *et*. Hunc vs. Fa. commemorat ab Cicerone l. c. adhiberi, non integrum quidem Terentii, sed memoria labente aliquantulum mutatum.

10. *Ita sum irritat. animum ut* etc.) Cf. Heaut. V, 1, 47, 48. Et Plaut. Most. I, 2, 2: « Impedit ira *animum*, ne possit cernere verum ».

11. 12. *Quamobr. omnes, cum* etc.) Hanc sententiam ex Euripide Nostrum desumpsisse quidam existimant. *Medit. secum*. « Bene add. *secum*: insani enim videbitur, hoc palam agere ». Don. *Advors. aerumn*. Don. putat *advorsam* abundare. Sed verius Bip. iudicare videntur, hac voce rem augeri a Demiphone.

13. *Ad*) Hunc vs. West. exponit hac: Cicero Tusc. III, 14, sententiam hanc ex Euripide, unde sumpsit Terentius, latine convertit, e persona. Thesei etc. ». *Peregre red.* Vt *peregre redire*, ita Plautus *peregre* advenire, *peregre* venire, *peregre* abire dicit.

14. *Aut filii pecc. aut* etc.) Quamvis iratus filio, non potuit tamen dicere, *filii* mortem ». Don.

15. *Com. esse haec, fieri posse*) Sc. cogitet. P. Syr. « Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest ». *Novum*. Mirabile inauditum. Liv. VI, 40: « neq. *novum* neq. inopinatum *mihi* sit ».

16. *Deput. esse in lucro*) Cf. Ad. V, 3, 31.

GETA

O Phaedria, incredibile est, quantum herum anteeo sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda, herus si redierit,
Molendum usque in pistrino; vapulandum; habendum compedes;
Opus ruri faciundum; horum nihil quicquam accidet animo novum.
Quicquid praeter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid cessas hominem adire, et blande in principio alloqui? (*Phaedria prodit*)

Quantum) L. antiq. *quanto*.
Vsque) Pro *usque*. L. Bemb. ac Vict. *esse*. MS. We. *mihi esse*.
Compedes) Donat. ad loc. « Vitiosam locutionem servili personae dedit Terentius: nam integra esset, si diceret, habendas compedes. » At Bentleio *habendum* gerundium est, non, ut Donato, participium. C. G. m. *habendae* exhib. et sup. script. *sunt*. Itid. hab. Cod. Guelferbyt. tert. mihi in contextu.

17. *Quant. her. ant. sap.*) Contra Plaut. Bacch. V, 1, 3. Solus ego omnes longe *anteeo* stultitia. Posuit h. l. Terentius *anteeo* ut solet, pro coniunctivo, anteeam.

18. *Meditata*) Passive pro cogitata. Sic. Cic. Cat. mai. 20. Participia autem verbor. deponentium saepius passive valere, de hoc vid. Sanct. Minerv. praesertim Priscian.

19. *Molend. usq. in pistr.* etc.) Servorum supplicia enumerat nonnulla. *Habend. compend.* Volebat forsitan dicere Poeta *habendum*, ut id prioribus consonaret *Molendum*, *vapulandum*. Etiam phrasi hac, « *habere* in vinculis », Sallust. quoq. utitur, Cat. 51. *Compedes*. Haec syntax. Varroni non insolita; de R. R. I, 21, Canes–*habendum*; ibid. III, 16, colligendum eas, pro colligendae eae apes sunt. Per ellips. quoad, vel gr. κατὰ. Citat haec Terentiana Lactantius Div. Inst. VII, 27.

20. *Op. ruri faciund.*) Etiam *ruris* opera pro molestis habentur. Heaut. I, 2, 22, et 94.

21. *Quicq. praet. spem* etc.) En vero comicam irrisionem senilis sapientiae, et ipsius verbor. mimesin. Cf. supra vs. 16.

22. *Adire*) « Bene *adire*, quasi terribilem et pugnaturum. » DONAT. Cf. supra I, 4, 51, not. *Blande in princip. alloq.* De exordiorum artificio v. Quinctil. Instit. orat. IV, 1.

DEMIPHO

Phaedriam mei fratris video filium mi ire obviam.

PHAEDRIA

Mi patrue, salve.

DEMIPHO

Salve. sed ubi est Antipho?

PHAEDRIA

Salvum advenire.

DEMIPHO

Credo, hoc responde mihi.

PHAEDRIA

Valet; hic est. sed satin' omnia ex sententia?

DEMIPHO

Vellem equidem?

PHAEDRIA

Quid istuc?

DEMIPHO

Rogitas, Phaedria?
Bonas, me absente, hic confecistis nuptias.

Salvum advenire) L. Bemb. *salvom venire*. C. G. m. *salv. te adven. gaudeo*. Sed Id. *gaudeo* in Bru. C. e. pro glussa exstat. Infra vs. 56.
Istuc) Al. *est*.

23. *Phaedr. mei fratris* etc.) «Haec verba ostendunt, quam miti pectore excipiatur Phaedria.»

24. *Mi patr.*) *Mi* vim blandimenti habet. *Patruus*, frater patris.

25. *Credo*) Humaniter addit, pro gratias ago; vid. ad Andr. V, 4, 36. *Hoc*, emphatice. Quasi plenius diceret, id quod quaerebam de Antiphone. *Hoc resp. mihi*; cf. Andr. V, 2, 8.

26. *Valet*; *hic est*) «Quum ille de loco quaereret, ubi esset Antipho, hic de salute respondit.» EUGR. *Sed satin' omnia* etc. sc. eveniunt. Notanda emphasis τοῦ *sed*, cuius elegans usus vid. Eun. II, 1, 11. *O. ex sentent.* Cf. Heaut. IV, 3, 5. Sed e formula solemni redit ad rem.

27. *Vellem equid.*) «Semper hoc verb. dolentis est ac negantis evenire, quod voti sit.» DON. *Quid ist.* Cf. supra I, 3, 4. «Magnam vim habet contra iram huiusmodi interrogatio.» DONAT.

28. *Bonas*) Ironice. Andr. III, 5, 10. *Me absente*. «Summa criminis.» DON. *Hic*, Athenis, aut in hacce domo mea. *Confecist. nupt.* Sic Andr. IV, 1, 5c.

PHAEDRIA

Eho, an id succenses nunc illi?

GETA

(*etiam a tergo*)
O artificem probum!

DEMIPHO

Egone illi non succenseam? ipsum gestio
Dari mi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

PHAEDRIA

Atqui nil fecit, patrue, quod succenseas.

DEMIPHO

Ecce autem similia omnia! omnes congruunt.
Vnum cognoris, omnes noris.

PHAEDRIA

Haud ita 'st.

DEMIPHO

Hic in noxa est; ille ad defendendam causam adest.
Cum ille est, praesto hic est: tradunt operas mutuas.

An) L. antiq. *tu*. Abest a Bemb.

Cognoris) Codd. Be. *Vn. cum noris*. Facile poterat vitio aurium confundi *cum noris* et *cognoris*, quomodo *cum fit* et *confit*, Ad. V, 8, 23.

Noxa) Al. *noxia*. Supra I, 4, 47.

Est) C. G. m. *abest*. Al. *deest*.

29. *An id. succ. n. illi?*) Conf. Andr. II, 3, 2: «Inepte Phaedria, *an succens. illi?*» interrogando ducit irati animum ad id, unde declinare debuerat. *O artif. prob.* Exclamatio ironica. Dacer. *le bon acteur*. Et cf. Liv. V, 3: «*artifices improbi*» h. e. qui malum quaerant, cui medeantur.

30. *Eg. ill. non succens.*) Tenet arreptum senex, quod Phaedria tetigerat. *Gestio*. *Gestire* quid sit, vid. ap. Cic. de Or. II, 23.

31. *Dari mi in conspect.*) Cf. Ad. III, 2, 13. *Nunc s. c. ut sc. Lenem* etc. Ordo est, *nunc ut sciat*, *culpa sua Lenem* etc. Dicere etiam poterat, ex *leni acerrimum factum*, uti Andr. I, 1, 10. *Illum*, significantius.

33. *Atq. nih. fec.*) Cf. Ad. I, 2, 4.

34. *Ecce autem*) «Vox apta his, quae nova animo accidunt.» Don.

35. *Vn. cognor.*) Praeponend. erat, Si. *Omnes*, sc. iuvenes.

37. *Cum ille est*) Suppl. al. «reus;» al. «in noxa.» *Praesto h. est.* «Ad defendend. causam, subauditur.» Don. Notetur pronom. *Hic ille*, et rursus, *ille hic* mutui usus atque ordinis elegantia. Quib. etiam voculis, ni fallor, ad rem ipsam scite alluditur, ita expressam, *trad. operas mutuas*. Apparet enim infra Antiphonem mutuam

GETA

(ad spectatores)

Probe horum facta imprudens depinxit senex.

DEMIPHO

Nam ni haec ita essent, cum illo haud stares, Phaedria.

PHAEDRIA

Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit,
Ex qua re minus rei foret aut famae temperans,
Non causam dico, quin, quod meritus sit, ferat.
Sed si quis forte malitia fretus sua
Insidias nostrae fecit adolescentiae,
Ac vicit; nostran' culpa ea est? an iudicum?

Famae) V. I. *bonae*.
Sit) L. antiq. *est* male.

Phaedriae amori operam navare libenter.

38. *Imprud.*) Insciens, ignarus. Eun. I, 2, 5, 8. *Depinx.* descripsit. Itid. Plaut. Asin. II, 3, 22.

39. *Cum illo haud stares*) H. e: causam illius non defenderes tanq. patronus et advocatus.» WEST. Plaut. Men. V, 2, 47. Est autem, *stare cum aliquo* i. q. partium esse alicuius, seu iuvare aliquem.

40. *Culp. admis.*) Cf. Eun. V, 2, 14. Honesta insinuatio locutionis, *Si est, ut admis.* pro si admisit. Hec. IV, 1, 44.

41. *Ex qua re*) Eleganter *Ex qua re* dicit, ne dicat, *Ex qua culpa*. *Min. rei aut famae.* «Et docuit in negotio nuptiae. duab. reb. consuli, *rei* et *famae*.» DON. Ad. V, 1, 9, et Andr. I, 1, 72. Ph. I, 3, 17. Vnde quoque sicut aliunde cognoscitur, *famae* rationem maxime haberi in nuptiis iungendis. *Foret temperans* pro temperaret. Coniugatio periphrastica; cf. Andr. III, 2, 28. Verb. *temperare* pro parcere. Liv. XXXIII, 3: «irae *temperare*.»

42. *Non caus. dico*) H. e. Non excuso, Non defendo. Nec veto *quin* etc. *Non caus. dico quin.* etc. Elegans est ratio loquendi etiam Plauti, Capt. III, 4, 92: «Hoc si secus reperies, *nullam caus. dico quin* etc.»

43. *Sed si quis forte etc.*) Praeparat ad percipiend. fraudem Phormionis. Bene dicit *forte* de parasito, ut qui obviam daretur. Supra I, 2, 72.

44. *Adolescentiae*) Oportuna aetas, quae decipiatur; unde facilior prodit defensio peccati.

45. *Vicit*) In iudicio sc. *Nostrane.* «Bene suam miscuit personam, ut reum sublevet et suo merito, et multitudine rerum.» DONAT. *An iudic.* Et iudices peccabant. Sic Cic. Phil. XI, 5: «Sed haec *iudicum culpa*, non mea est.» Huc refer superiora I, 2.

Qui saepe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi.

GETA

(*ex occulto*)
Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.

DEMIPHO

An quisquam iudex est, qui possit noscere
Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas,
Ita ut illi fecit.

PHAEDRIA

Functus adolescentuli est
Officium liberalis. postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui.
Ita eum tum timidum ibi obstupefecit pudor.

GETA

Laudo hunc. sed cesso adire quam primum senem?
(*prodit*)

Pauperi) V. I. *puellae*.
Officium) MSS. quid. *Officio*.

46, 47. *Qui saepe propt. invidiam etc.*) «Per *pauperem* Phanium, per *divitem* Antiphonem designat.» WEST. Et Lindenbr. ex Sotada adfert: ὁ πένης ἐλεεῖται, ὁ δὲ πλούσιος φθονεῖται. *Adimunt*, *addunt*. Deest nomen: nisi forte fides est, quod utriq. verbor. subiungatur, ut Tacit. G. III: «ex ingenio suo quisq. *demat* vel *addat* fidem.»

50. *Tua iusta*) Quod iure tuo aut postulare aut denegare possis. *Verb. non resp.* Cf. Hec. IV, 4, 84. H. e. ne unum quidem *verb. resp.*

52. *Liberal.*) Bene *liberalis* dicit, ut ostendat, quantum differat ille a Phorm. litigioso ac fraudulento. Etiam derivatur causa ab Antiph. ad patron. mulieris; audetq. Geta, defensore illo laudato, prodire sane confidenter. *Postq. ad. iud.* Cf. supra I, 2, 79.

53. *Non pot. cog. proloqui*) «Haec pars venialis est, ex aetate.» EUGR. Cic. Brut. 72: «Ac, si *cogitata* praeclare *eloqui* possent, nonnulli studio et usu elaboraverunt.»

54. *Ita*) In epiphonemate. Itid. Cic. Attic. VII, 10: «Neq. quid agam, neq. acturus quid sim scio: *ita* sum perturbatus etc. *Pudor.* «Id vult dicere, Antiphonem pudentem vultus gravitatem in iudicib. ferre non potuisse.» DONAT.

55. *Laudo hunc*) Phaedriam nempe laudat, bonum fratris defensorem. *Cesso adire*; cf. Heaut. IV, 5, 9.

Here, salve. salvum te advenisse gaudeo.

DEMIPHO

Ho!

Bone custos, salve, columen vero familiae,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.

GETA

Iam dudum te omnes nos accusare audio
Immerito, et me horunc omnium immeritissimo.
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servum hominem causam orare leges non sinunt;
Neque testimonii dictio est.

DEMIPHO

Mitto omnia.
Addo istuc, imprudens timuit adolescens: sino.
Tu servus. verum si cognata est maxume,

Horunc) Sic l. Bas. et C. Be. veterr. In Mu. ac We. Edd. *horum*.
Immeritissimo) MSS. We. *immeritissimum*. Sed elegantius illud propt. *Immerito*.
Re) V. I. *quod filius tuus compulsus est ducere uxorem*.
Addo) Al. *Adde*.

56. *Here, salve*) Pudorem simulat ac reverentiam. Andr. I, 2, 12.

57. *Bone custos*) Ead. fere domini ironia in Andr. V, 2, 5. *Colum. fam.* praesidium, auxilium; cf. Hec. I, 2, 44. Itid. Curt. IX, 6: «hoc Macedoniae *columen* ac sidus; ubi enim Craterus denotatur. Sed proverbialiter *columen familiae* dici Erasm. sat. ostendit; vid. Adag.

58. *Cui commend.*) Supra I, 2, 21, 22.

59. *Iam dud. te omnes nos etc.*) Vultuose haec dicit veterator.

60. *Et me hor. omn. im.*) «Tantum impudentiae superest, ut non solum se, sed alios etiam defendat.» DONAT.

61. *Nam q. me in hac re etc.*) Graviter dicit *in hac re*, quasi in reliquis omnib. semper hero satisfecerit. *Quid vol. tibi*; cf. Heaut. I, 1, 9.

62. *Serv. homin.*) Itid. Plaut. Epid. I, 1, 58: «*Servum hominem.*» *Caus. orare*, h. e. in iudicio agere. Virg. A. VI, 846.

63. *Testimonii dictio*) «H. e. ius et potestas testimonii dicendi.» WEST.

64. *Addo*) Concedo. *Imprud. timuit*. Respice vs. 53, 54. *Sino*. Tò *sino* ut *mitto* vel omitto concedentis est contra voluntatem.

65. *Tu serv.*) Sc. es; i. e. expers iuris litigandi. *Si cognata est max.* h. e. facesse cognatam. *Maxime cogn.* Gradum cognationis vel summum esse concedit. Supra I, 2, 77, 80.

Non fuit necesse habere; sed id quod lex iubet,
Dotem daretis, quaereret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?

GETA

Non ratio, verum argentum deerat.

DEMIPHO

Sumeret
Alicunde.

GETA

Alicunde? nihil est dictu facilius.

DEMIPHO

Postremo, si nullo alio pacto, foenore.

GETA

Hui, dixti pulchre, si quidem quisquam crederet,
Te vivo.

DEMIPHO

Non, non sic futurum 'st, non potest.

Necesse) Libb. Bc. *necessum*.
[illegible]to) Al. *vel*.

66. *Habere*) Sub. uxorem. *Lex iub.* Cf. I, 2, 75. Lex ipsa est Polluc. lib. III, notata haec: ἡ μέντοι κλῆρον οὐκ ἔχουσα πατρῷον, θῆσσα καλεῖται, ἣν ὁ ἀγχιστεὺς ἐκδίδωσιν, ἂν ἑτέρᾳ συνοικῇ, ἢ πάντως γαμεῖ.

67. *Quaer. alium virum*) Cf. Andr. II, 3, 24.

68. *Qua ratione duceb.*) Pro *Qua rat.* fiebat, ut duceret. *Qua rat.* Quo consilio.

69. *Non ratio, ver. argent. deerat*) Itid. Plaut. Trin. II, 4, 17: « *Ratio* quidem hercle apparet, argentum οἴχεται. » (periit, abiit. *Sumeret* sc. argent. mutuum.

71. *Postr. si nullo* etc.) «Ostendit se senex haec perdere: quum ab his ad alia transcendit exclusus.» DON. *Foenore.* Animadvertendum aliud esse, sumere mutuum, aliud sumere *foenore.* Nam mutua quoque dabantur sine usuris.

72. *Dixti pulchre*) Ironice. *Si quid. quisq. cred. Te vivo.* Hic West. commemorat, vetus olim senatusconsultum fuisse, quod primum a Solone sancitum ad Roman. deductum sit; quo cautum fuerit, patre vivente, filio, qui sub patria potestate est, credi pecuniam non licere. »

73. *Non, non sic* etc.) Magna vis est in repetitione negantis. Aut graecism. est, οὐ μή. *Sic futur.* « Convictus in omnib. senex ad iracundiam redit, negatq. permissum esse, uti cum filio suo maneat illa nupta.» EVGR. *Non potest*, sc. fieri.

Egon' illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil suave meritum 'st. hominem commonstrarier
Mi istum volo, aut ubi habitet, demonstrarier.

GETA

Nempe Phormionem.

DEMIPHO

Istum patronum mulieris.

GETA

Iam faxo hic aderit.

DEMIPHO

Antipho ubi nunc est?

GETA

Foris.

DEMIPHO

Abi, Phaedria, eum require, atque adduce huc.

PHAEDRIA

Eo.

(clare; cetera submisse ad Getam tantum, non audiente patruo)

Meritum 'st) Hic locus varie et legitur et explicatur. Donat. vulg. [illegible] *merit.* signific. suavem mercedem. V. I. *non meruistis ut suave loquar*[illegible] *merita 'st*. Govean. et Gu. maleb. *meritu 'st*. Sed equid. praetulerim vulgatam.

Foris) Ba. ita: «Illud *foris*, quod libb. e. Phaedriae tribuunt, dandum erat Getae.» Etiam libb. s. et e. ap. We. exhib. Getae praenotatam person. Acced. quod magis Geta custos, quum rogatus de Antiphone esset, poterat respondere quam Phaedria.

74. *Egone illam* etc.) Cf. Heaut. V, 2, 5. Hec. IV, 1, 19. *Vn. diem* pro ne *unum* quidem *diem*. Ad. III, 2, 34.

75. *Nil. suave merit. est. suave*) It. Plaut. Bacch. IV, 9, 120. *Suavius* pro rectius, melius, salutarius. *Merit.* Parlieip. Schellerus *meritum est*, explicat, «factum est;» quod aegre probatur. *Nil suave merit. est.* Acerbe in auctorem facinoris. *Homin. ist.* Cf. supra I, 2, 73, not. *Homin. commonstr.* «Bono ordine pervenit ad Phormionem, a quo magis confutabitur.» DONAT.

78. *Faxo hic aderit*) Comicum est, τὸ *faxo* iungere futuro indicativi; cf. Eun. II, 2, 54. Itid. Plaut. Cas. II, 8, 50: «vir *aberit faxo* domo.» *Ant. ubi n. est*? cf. supra vs. 24.

79. *Abi Ph. eum require* etc.) Cf. Ad. III, 4, 65. *Abi*, imperantis, sicut Ad. II, 1, 13. *Adduce*; cf. Eun. III, 2, 50. *Eo*, obedientis. Sic Andr. V, 6, 15. Sed h. l. simulate.

Recta via quidem illuc.

GETA

Nempe ad Pamphilam.

DEMIPHO

(*solus*, *discedentibus illis*)

At ego Deos Penates hinc salutatum domum
Devortar: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient,
Vt ne imparatus sim, si adveniat Phormio.

Si) *Si* dubitantis, ex l. Bemb. recte. Al. *cum*.
Adveniat) Var. *adveniet*, *advenerit*.

80. *Illuc*) Hoc ambigue: nam Phaedria cogitat ad amicam suam; senex. ad Antiphonem. *Nempe ad Pamph.* Hoc secum murmurat. *Nempe*, explicandi causa. Cic. Flacc. 37: « Si Flacidius dat tant. pecuniam Flacco, *nempe* idcirco dat, ut rata sit emptio. »

81. *At ego Deos Penates* etc.) Solebant enim *salutare*, adorare *Deos*, prima post redit. prece. De hoc more vett. vid. West. Par. al.

82. *Devort.*) « Bene *Devort.* quasi de via.» DON. *Ad for.* Cf. Eun. IV, 6, 25, not. *Atq. aliq. m. Amic. adv.* « Iam praeparat ridiculam advocationem; qua plures adhibendo iurisconsultos incertior reddetur. » DON.

83. *Amicos*) Testes, advocatos. Advocatus enim dicit. *Amicus*, quem vocamus ad nos, ut eum consulamus de controversiis nostris. » ERNEST. *Ad hanc rem*, sc. agendam in foro *qui adsint.* Par. in marg. « auxilio sint. *Adesse* dicitur de advocatis et patronis.

ACTVS II, SCENA 2

PHORMIO. GETA

PHORMIO

Itane patris ais conspectum veritum hinc abiisse?

GETA

Admodum.

PHORMIO

Phanium relictam solam?

GETA

Sic.

PHORMIO

Et iratum senem?

GETA

Oppido.

PHORMIO

Ad te summa solum, Phormio rerum redit.

Conspectum) Al. *adventum* male. Nam advenisse patrem iam sciverat. Supra I, 4, 7.

Veritum) V. I. *Antiphonem*.

Redit) I. *rediit*.

« In hac scena de parasitis viliorib. Terentius proponit imaginem vitae: ut in Eunucho de potioribus, et his, qui nuper processerint, id est, de assentatoribus. Animadvertendum autem, huiusmodi genus hominum magis a Terentio lacerari. » DON.

1. *Itane patris ais* etc.) « Haec et labia lingens, ut ebrius: et ructans, utpote satur, pronuntiavit actor bonus. » DON. *Hinc*, « ex domo patris. » PAR. *Admodum*. Simplex affirmatio est, ut Plaut. Pseud. IV, 5, 53: « *admodum*, inquam. »

2. *Phan. relict. sol.*) Sc. ais.

3. *Summa rerum*) Sc. praeteritarum, s. anteactarum.

Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum. accingere,

GETA

Obsecro te.

PHORMIO

Si rogabit.

GETA

In te spes est.

PHORMIO

Eccere.

Quid si reddet!

GETA

Tu impulisti.

PHORMIO

Sic opinor.

GETA

Subveni.

PHORMIO

Cedo senem! iam instructa sunt mihi corde consilia omnia.

Intristi) Par. pro var. *intrusisti* inusitate. In C. G. m. leg. *instruisti* perperam. Ibid. p. var. *intristi.*

Eccere) Par. MS. tert. *ecce in rem.* quint. *ecce rem.* Vtrumq. imperite. Mu. ed. *accere.*

Reddet) V. I. *illam.*

Opinor) Id. *illum ducturum.*

Senem) Id. *feriam verbis.*

Mihi) Quid. MSS. teste Fa. *in.*

4. *Tute hoc intristi* etc.) Ex proverb. natum, quod est apud rusticos, quum male *intritum* cibum coactus est sumare, qui intrivit. Et est sensus: A te confecta res est, quam debes absumere.» Evgr. Proprie Phaedr. I, 26, 7: «*intrito* cibo.» Ceterum «Παροιμία, apta parasito, quae de cibo est.» Don. *Tibi o. est exed.* Sic Ausonius ad Paulum, Idyll. VII: *Tibi quod intristi exedendum est:* sic vet. verbum iubet ate.» *Accingere.* «Appara te atque expedi.» Don.

5. *Obsecro te*) Timentis. *Si rogab.* dubitantis secum, ac deliberantis ita, ut Getam non audiat interloquentem. Subaud. Demipho. *In te sp. est.* sc. sita. Animus Getae nunc decrescit; supra I, 2, 89. *Eccere.* Fest. Pompeius: *Eccere* iusiurandum est ac si dicatur, per Cererem; ut ecastor, aedepol.» Plaut. Cas. II, 6, 34.

6. *Quid si redd.*) Sic de muliere. Eun. IV, 7, 26. *Tu impulisti;* conf. Andr. III, 2, 44. Par. in marg. «ut duceret.» *Subveni* sc. mihi et Antiphoni. Plenius id. Eun. V, 4, 47. Ad. II, 1, 2.

7. *Cedo senem*) Cf. Phaedr. V, 2, 4: «*Cedo* illum.» Explic. Fab. «sta-

GETA

Quid ages?

PHORMIO

Quid vis, nisi uti maneat Phanium? atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?

GETA

O vir fortis, atque amicus! verum hoc saepe, Phormio,
Vereor, ne istaec fortitudo in nervum erumpat denique.

PHORMIO

Ah,
Non ita est. factum est periclum, iam pedum visa 'st via.
Quot me censes homines iam deverberasse usque ad necem,

Senis) Libb. quid. Be. *patris* pro *senis*.

St via) Distingn. nonnulli, *fact. est peric. i. pedum: visa 'st via*, inconsulte. Inngend. est *pedumvia*.

tne eum mihi praesentem.» *Instructa cons.* Metaphorice a re militari desumpt. ut acies instructa.» Et conf. Eun. IV, 7, 11. Ad. Virg. A. II, 152: «dolis *instructus*.»

8. *Quid vis*) Cave ne iungas *quidvis*. Planius intelligetur, *quid vis? Nisi* hoc, nti etc. *Maneat* sc. apud virum; cf. V, 8, 33.

9. *Eripiam*) Bene, quasi vi doli oppressam. Plaut. Rud. III, 4, 67. *Deriv.* conferam, convertam. Sic Cic. Attic. IV, 3.

10. *O vir fort. atq. amic.*) Blandiendi formula, qualis illa Andr. IV, 5, 22. Partic. *o*, cum nominativo vid. Sanct. Min. IV, 5. *Hoc.* Aut pleonasm. aut ellips. est, ob propter *hoc*.

11. *Ist. fortitudo*) Huc refer quae id. praedicavit de eod. supra I, 2, 72, 73. *In nerv. erump.* Attingit Donat. morem Romanor. ex quo *in nervum* coniiciebantur, qui ex aliquo maleficio in carcerem missi sunt. Ad. III, 4, 63, 64. Alii translatum id esse putarunt a sagittariis, quorum arcus intentione nimia seu nervus rumpatur. Infra IV, 4, 15.

12. *Non ita est*) Cf. supra I, 35. *Fact. est pericl.* Cf. Andr. III, 3, 33. H. e. experientiam habeo artis meae. *Iam ped. vis. e. mihi* h. e. iam perspecta mihi ratio est, qua pedes nervum effugere possint.» RUHNK. Nervus autem vinculi lignei genus est, in quo pedes arctabantur. *Pedum* pro pedibus. *Visa* h. e. provisa. Sensus, Calleo qua evadam.

13. *Deverberasse usq. ad nec.*) Itid. fere Ad. I, 2, 10.

Hospites, tum cives? quo magis novi, tanto saepius.
Cedo dum, en! unquam iniuriarum audisti mihi scriptam dicam?

GETA

Qui istuc?

PHORMIO

Quia non rete accipitri tenditur neque milvo,
Qui male faciunt nobis; illis, qui nil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in istis opera luditur.
Aliis aliunde est periclum, unde aliquid abradi potest;
Mihi sciunt nihil esse. dices: ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem; et sapiunt mea sententia.

Tanto saepius) Palmer. invert. *quo saepius, tanto nov. magis.*
Milvo) Bi. *miluo* trisyllab. uti in libb. Fs. Al. *milvo.*
Istis) Var. *his. illis.*
Damnatum) V. I. *te ligatum.* Eun. IV, 7, 39.
Mea) L. antiq. *quidem.* Non est in l. Bemb.

14. *Quo mag. novi, tanto saep.*) Quoquo modo alii interpretentur, quoque invertant verba, equidem Schmiedero assentior dicenti, parasitum ut de flagitiis gloriantem gradatione uti; peregrinos, populares, etiam notissimos.

15. *En unquam*) Cf. infra 3, 1. Alias nu *unquam*, interrogantis. Liv. XXIV, 14. *Script. dic. sc. esse.* Supra I, 2, 77.

16. *Qui ist.*) Hoc id. plenius cf. Hec. I, 2, 28. *Quia non recte* etc. Capitur sensus ex Iuvenal. II, 63: «Dat veniam corvis, vexat censura columbas.» Alluditur autem ad voracitatem parasitorum. irae *opera luditur* h. e. perditur, amittitur. Plaut. Cas. II, 7, 1: «meam *operam luserim.*»

19. *Al. aliunde est peric. unde* etc.) «Aliud aliis periculum affertur, a quib. aliquid auferri potest.» DON. *Pericul.* damnum. *Vnde aliq. abradi* etc. Sic Cic. pro Caec. 7: «nihil *ab Caecina posse* litium terrore *abradere.*» *Abradi*, «per vim auferri.» DONAT.

20. *Nihil*) Sc. rei. *Dices*; cf. Andr. IV, 1, 16. *Ducent damn. d.* «Secundum ius scilicet, quo obaerati, quum solvendo non essent, ipsi manu capiebantur.» DON.

21. *Alere nol. hom. edac.*) I. e. parasitum. Debitores enim creditorib. addicebantur in servitutem, donec solverent. Interea autem, nisi ipsi habebant unde viverent, alendi erant ab illis. Inde iudicati, *damnati* aut

Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

GETA

Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.

PHORMIO

Immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.
Ten'asymbolum venire, unctum atque lautum e balneis, 25
Otiosum ab animo; cum ille et cura et sumtu absumitur.
Dum fit tibi quod placeat, ille ringitur; tu rideas;

Satis — illo) Ex *satis*, *s* posterius eliditur: ex, *illo*, unum, *l*, ut in secunda et tertia sede sit dactylus, in quorta anapaestus.» Sic Fa. Aliter Be.
Asymbolum) C. G. m. *ad symbolum*. Al. *ad symbolam*. Hic Donat. sex vv. Ennii adfert, unde Terentium, non ab Apollodoro haec desumpsisse credit.
Dum fit tibi) L. antiq. *Dum tibi sit*. Sed melius *fit* quam *sit*.

nexi dicebantur; vid. West. Et Plaut. Asin. V, 2, 87: «Quamvis iudicatus non habeo quod pendam.» *Sapiunt*, sibi consulunt. Comice se significat, parasitus ac vere.

22. *Pro malefic.*) Nota sup. vs. 17. *Qui malefaciunt*, accipitres. *Si benefic. summum*. «Parasitice *beneficium summum* dixit *Alere*.» DON. *Reddere*, «retribuere, reponere.» DON.

23. *Ab illo*) Sc. Antiphone. Huius enim causam Phormio egit.

24. *Grat. regi ref.*) *Rex* modo regnator, modo dominus, modo dives significat. Eun. III, 1, 11. Casaubon. ad Theophrast. 2. Praeterea parasiti solent *reges* eos appellare, a quibus aluntur. Et cf. Hor. ep. I, 17, 43: «coram *rege*» h. e. amico potentiore.

25. *Tene asymb. ven.*) De constructione infinitivi absoluti vid. Andr. I, 5, 10. Similit. Hor. Sat. II, 8, 67: «*Tene* — torqueri —» *Asymbol. ven.* Not. Lindenbr. ἀσυμβόλως δειπνεῖν. Est enim, quod West. monet, ἀσύμβολος immunis, qui nihil symbolae loco confert in convivium.» Hor. Od. IV, 12, 23, ubi Lambin. Contrarium est, Andr. I, 1, 61. Eun. III, 4, 2, 5, 59, ubi nott. *Vnct. atq. laut.* «Tangit morem et luxum veterum, quib. unctiones et lotiones erant quotidianae, non sine maximis sumptibus.» WEST. Inde *uncti* pro divites.

26. *Otios. ab animo; cum ille* etc.) Enniana confer: Mox dum alterius obligurias bona: quid Censes dominis esse animi?» *Otios. ab animo*. Par. in marg. «vacuum curis et sollicitudinibus. *Et cura et sumtu*. «*Cura* in apparando, *sumtu* in coëmendo.» DON. Heaut. III, 1, 53.

27. *Dum fit tibi quod plac.*) Contra Eun. III, 1, 58, 59. Est autem *fieri* proprium verb. in conviviis, ut patet ex Petron. cap. 26, ubi vid. Burm. *Ille ringit*, sc. dominus. *Tu rideas*. Ennius: «Ille tristis cibum dum servat, tu ridens voras.» *Ille ringitur*. H. e. stomacho commovetur et iracundia. Et est *ringor* pro os aperio; unde rictus.

Prior bibas, prior decumbas. coena dubia apponitur.

GETA

Quid istuc verbi est?

PHORMIO

Vbi tu dubites quid sumas potissimum.
Haec, cum rationem ineas, quam sint suavia et quam cara sint;
Ea qui praebet, non tu hunc habeas plane praesentem Deum?

GETA

Senex adest. vide quid agas. prima coitio 'st acerrima.
Si eam sustinueris, post illa iam, ut lubet, ludas licet.

Rationem) L. antiq. *ratione*. Haud dubie lit. *m*, abrasa.
Ludas) V. I. *illum*.

28. *Prior bib.*) Not. Par. « Antequam accumberent, *potionem* poscebant; quam potionem Apuleius lib. IX Metam. antecursoriam » appellat. *Prior decumb.* Plaut. Stich. V, 1, 6: « Iam ego *decumbam* solus, si ille huc non venit. » Verb. *decumb.* pro accumbere, quod proprium est convivarum. *Coena dubia*. Huius vocis explicationem ipse dat Getae interroganti peritissimus Phormio dicens: *ubi tu dubit. quid* etc. vs. 29. Hinc eand. locut. Hor. mutuasse videtur Serm. II, 2, 76. *Apponitur*. Proprie de cibis. Cic. Q. Tusc. V, 32. —

29. *Quid ist. v. est*) Cf. supra I, 3, 4. « Vt intelligat populus, idcirco non intelligit et vult doceri Geta. Ostendit autem poëta pro unaquaque re verba propria esse etc. » Don.

30. *Cum ration. ineas*) Quum tecum existimes, perpendas. *Haec quam s. suav.* Scilicet quae apposita sunt epularum. *Cara*, sc. magni pretii.

31. *Ea qui praeb.*) Phaedr. II, 4, 24: « largam *praebuerunt* dapem. » *Hab. praesent. Deum*. « Praesentes Dii sunt vel qui statim praestant, vel qui coluntur et videntur, ut Sol et Luna. » Don. Hic allegat Victorius versum Menandri, τό γὰρ τρέφον μὲ, τοῦτ' ἐγὼ κρίνω θεόν. Nam quod me alit, id ego plane iudico deum.

52. *Senex adest*) Ead. fere cautio senis in Heaut. IV, 3, 12. *Prima coit. est acer.* « Sola tibi inceptio, et ingressus est arduus etc. » Evgr.

33. *Si eam sust.*) Similis e re militari locutio est, « *sustinere primum* impetum » Iul. Caes. B. G. I, 24. *Ludas* sc. armis. Sic Ovid. Trist. III, 12: « levibus nunc *luditur* armis. » Huic contrarium est, vere pugnare.

ACTVS II, SCENA 3

DEMIPHO. GETA. PHORMIO

DEMIPHO

(ad advocatos loquitur)

En! unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam iniuriam, quam haec est mihi?
Adeste, quaeso.

GETA

(Phormioni)

Iratus est.

PHORMIO

(Getae dicit)

Quin tu hoc age. 'st.

Vnquam) C. G. m. script. *umquam*. Sic edd. Be. Mu. We. al. Sed Erasm. Lindenbr. per *n*.
Iniuriam) V. I. *de filio meo*.
Age) C. G. m. *ages*.
'St) Donat. ita; annuit ut taceat, *st*. signific. silentium. Abest nota haec

«Haec scena tenet controversiam talem: Orba proxumo nubat; orbam proxumus ducat. Bis de ead. re actio ne sit.» EVGR. Ab altera parte Demipho pernegat filium proximum esse Phanio; ideoq. illum cogi posse ducere eam.

1. *En unq.*) Cf. 2, 11: «*En* vim hab. indignationis post enarratam iniuriam.» DON. Iam instructi post scenam esse advocati videntur. *Cuiq. contumel.* Cf. Andr. IV, 1.

3. *Adeste*) Sic proprie tres advocatos adloquitur, quorum nomina praefixit Dacieria. *Adeste*; cf. supra I, 83. *Hoc age*. «Formula solemnis olim in sacris.» Par. Andr. II, 5, 4. *'St*. «Silentii indicti particula vel nota.» FARN.

Iam ego hunc agitabo, pro Deum immortalium!
(*clara voce*)
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam?

GETA

Negat.

DEMIPHO

Ipsum esse opinor, de quo agebam. Sequimini.

PHORMIO

Neque eius patrem se scire qui fuerit?

GETA

Negat.

PHORMIO

Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit?

GETA

Negat.

silentii a C. G. m. et Hal.

Immortalium) C. G. m. *fidem*. Sup. scr. *testor*. Pluseuli MSS. add. *atque hominum*. Andr. I, 5, 2.

Negat) Hunc vers. veterrimi Be. Codd. non agnoscunt. Quem ille tamen in aliis vetustis eoq. ordine invenit, quo supra est. Vulgo auteit hic versus priorem nostrum, quem vero sequitur commodius.

Stilphonem) V. I. *hoc nomen imposuit sibi Chremes apud Lemnum*. Hunc

4. *Hunc agitabo*) Sc. Demiphonem. *Agitabo* pro exercebo uti Andr. IV, 2, 48. *Agitari* proprie ferae dicuntur a canibus venatorum. *Pro D. im.* Cf. Ad. III, 4, 1. *Pro*, interiectio.

5. *Neg. Phan.*) «Magno ingenio Terentius impudentiam calumniatoris expressit; nam et prior incipit, et prior accusat.» DON. *Hanc*. «Pronom. utitur, quasi notam omnib. diceret.

6. *Hanc*) Collocat in principio hoc pronom. omni vi pronuntiandum; quo insigniorem reddat illam velut rectissime cognatam. Est enim flagitatio invidiosa. *Negat*. Etiam Geta particeps doli ac fraudis est, iuvando Phormionem atque incitando.

7. *Ips. esse opin.*) Sc. Phormionem. Ad. I, 1, 54. *Sequimini*. «Apparet Demiphonem, ut patrem familias, perturbari non mediocriter: quippe qui et advocatos conquisiverit advers. hominem sine advocatis agentem, et progredi non audeat, nisi illi sequantur.» DONAT.

8. *Neque*) Addendum, negat. Hic duas negationes adfirmare monet West. ita, ut Schottus ad Heaut. I, 1, 12. At ego mallem pro negat intelligi, dicit. Sanct. Min. II, 10. *Eius* Phanii *patrem*. Par. in marg. ἀντίπτωσις. Accusativ. pro nominativo, pro pater et Stilpho.» Vid. ad Andr. III, 2, 23.

9. *Nec Stilph. ipsum* etc.) Haec

PHORMIO

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Negligitur ipsa. vide, avaritia quid facit!

GETA

Si herum insimulabis malitiae, male audies.

DEMIPHO

(ad advocatos, ut supra)

O audaciam! etiam me ultro accusatum advenit.

PHORMIO

Nam iam adolescenti nihil est quod succenseam,
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior,
Pauper, cui in opere vita erat, ruri fere

vers. nonnullae Edd. haud sine iniuria eliminarunt. Sed Donat. explicat eum, et Be. ex veterrim. libb. inventum reposuit. Facile autem τὰ ὁμοιοτέλευτα, *negat*, *negat* in causa poterant esse, cur a librariis omitteretur.

Negligitur) Par. Be. edd. *Nec legitur*. And. I, 5, 18.

Malitiae) Vn. ex Be. Codd. *avaritiae*. Quod *avaritiae* C. G. m. exhib. supra scriptum c. gl. marg. *ut propt. paupertat. dicat hanc non esse suam cognatam.*

Etiam me) Al. *etiamne.*

Advenit) Al. *venit.*

In opere) L. antiq. *opera*, sexto casu, pro *in opere*; quod hab. Codd. Be. universi.

asseveratio mentientis est, imitata veritatem.» DONAT. Audisse enim parasitum nomen *Stilphonis* ab ipsa puella verisimile est.

10. *Relicta, est mis.*) Notand. est; *relinqui* vivum, superstitem defunctis. Aurel. Vict. V. l. 6 a quo, mortuo Anco, tutor liberis *relictus.* » *Ignor. parens.* Par. « Negligitur, contemnitur.» Plaut. Amph. IV, 5, 14: «quem omnes mortales *ignorant* vel ludificant.» Haec pauperiorum fortuna.

11. *Vide*) H. l. stomachantis vox. Ad. V, 1, 4.

12. *Si her. insimul. malitiae*) Hac syntaxi Romanis amata, it. Caes. B. G. VII, 20. Haec a me beneficia habetis, *quem proditionis insimulatis.*» *Male aud.* sc. a me. Andr. V, 4, 17. Hec. IV, 2, 24. Itid. Gr. ἀκούειν κακῶς. Adsimulat Geta defendere herum.

13. *O audac.*) Ead. exclamatio plenior Heaut. II, 3, 72.

14. *Adolescenti*) Antiphoni. *Nih. est quod* etc. « Veterator callidus haec omnia fingit, et subtiliter filium, qui veluti invitus nuptias contraxerit, ap. patrem purgat, sed ita, ut senex magis in invidiam adducatur.» BIP.

15. *Si illum*) Patrem ductae uxoris. *Min. norat*; cf. Andr. IV, 5, 33. *Homo i. grand.* Ad. IV, 5, 59. Sensus, « Qui *grandior* fuit quam ut illum adulescens optime nosse posset.» DONAT.

16. *Cui in op. vita erat*) Ex Graec.

Se continebat; ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat. saepe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum.
At quem virum! quem ego viderim in vita optumum.

GETA

Videas te atque illum, ut narras.

PHORMIO

I in malam crucem!
Nam ni ita eum existumassem, nunquam tam graves
Ob hanc inimicitias caperem in nostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.

Virum) V. I. *Stilphonem dico.*

Vt narras) *Videas te atque* etc. Hunc locum non ita corruptum Be. et al. intactum, opinor, melius reliquissent.

I) L. antiq. *abi*. Al. Codd. verbis et *abi*, et *i*, omissis, hab. *in malam rem*, adverbialit. secund. Donat. C. G. m. *abi hinc.*

Nostram) Libb. Fa. *vestram.*

Quam) *Quam*. Subaud. Donat. puellam. Recte. At Gu. *Quem* sc. Stilphonem. Falso.

express. ὡ τὸ ἔργον ἦν ὁ βίος. Et Par. in marg. « Qui ruri agrum colendo et opus rusticum faciendo victum quaerebat, aut vitam tolerabat. » Heaut. I, 1, 15 seqq.

17. *Se contineb.*) *Continere* se dicit. qui contra voluntat. se continet » DONAT. Ille namq. ob inopiae pudorem ex urbe rus commigravit. *De nostro*. H. e. Phormionis, qui se etiam bonis ortum fingit parentibus.

18. *Colend. habeb.*) Conductum agrum colere paupertatis indicium erat, vix liberi hominis. Liv. XXVII, 3: «*agrum* locare frumento;» ubi explicant, «ut coloni pendant frumentum, non pecuniam.» Itid. Virg. A. XII, 520; Tibull. I, 7, 50. *Saepe inter. mihi senex*, sc. Stilpho. *Hunc*, Demiphonem. «Quod *se* negligeret hic cognatus suus.» EVGR.

20. *At quem v.*) Formula laudandi; cf. Eun. III, 5, 5, 42. *Quem ego vid.* h. e. cognoverim. Sic. Cic. p. Arch. 7: «Ex hoc esse hunc numero, *quem* patres nostri *viderunt*, divinum hominem etc.» *In vita*; cf. supra I, 3, 12, not.

21. *Videas te atq. illum*) Hunc vexatissim. locum explico per ellips. τοῦ aeque. Vid. Sanct. Min. IV, 7.

22. *Nisi ita eum existimass.*) Sc. *in vita optimum*. Eun. IV, 6, 20.

23. *Ob hanc inimicit. cap.*) Conf. Andr. IV, 2, 12. *Ob hanc*. «Tanquam praesens sit, de qualis est: sic demonstrativa particula usus est dicendo *hanc*.» DONAT.

24. *Quam is aspern.*) Sc. Demipho. Supra I, 2, 78. *Illiberalit.* h. e. tali familia indigne.

GETA

Pergin' hero absenti male loqui? impurissime.

PHORMIO

Dignum autem hoc illo est.

GETA

Ain' tandem? carcer!

DEMIPHO

(*submissa voce*) Geta.

GETA

Bonorum extortor, legum contortor.

DEMIPHO

(*voce alteriore*) Geta.

PHORMIO

(*Getae suggerit*) Responde.

GETA

Quis homo est? ehem!

DEMIPHO

Tace.

GETA

Absenti tibi
Te indignas seque dignas contumelias
Nunquam cessavit dicere hodie.

DEMIPHO

Ohe desine.

Absenti) C. G. m. *absente*. Itid. duae Editt. ap. We.

25. *Perg. h. abs. m. loq.*) Similiter Enn. V, 1, 1. *Hero abs.* Argute *absenti*, ut videatur fidelior, qui defendat absentem. Dissimulabat autem Geta se vidisse herum praesentem.

26. *Dign. aut. hoc il. est.*) Significat *hoc*, quod aspernatur bonam, sed pauperem; quod vero *dignum est illo* avaro, non libero homine. *Aisne tand.* Cf. Andr. V, 3, 4. *Carcer.* Contumelia servilis est i. q. carcere dignus. Ita crux ponitur pro cruce dignus ap. Plaut.

27. *Bonor. extort. leg. contort.*) Cic. in L. Pison. 27: « Senatus adit te, afflictorem et perditorem. » Huiusmodi enim convicia sunt in sycophantas et tabulas forenses.

28. *Quis h. est*) Cf. Andr. V, 6, 1.

29, 30. *Contumel. dicere*) Conf. Plaut. Pseud. IV, 7, 77.

Adolescens, primum abs te hoc bona venia expeto,
Si tibi placere potis est, mi ut respondeas.
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi,
Et qui cognatum me sibi esse diceret.

PHORMIO

Proinde expiscare, quasi non nosses.

DEMIPHO

Nossem?

PHORMIO

Ita,

DEMIPHO

Ego me nego; tu, qui ais, redige in memoriam.

PHORMIO

Eho, tu sobrinum tuum non noras?

DEMIPHO

Eniças.
Dic nomen.

PHORMIO

Nomen?

DEMIPHO

Maxume. quid nunc taces?

In Memoriam) C. G. ch. *redig. ad mem.* Sic it. Mu. In C. G. m. gl. *redue me.*

Enicas) C. G. m. *enecas.*

Maxume) Hoc *maxume* tribuo, auct. Be. Demiphoni aptius quam, ut vulgo fit, Phormioni.

31. *Adolesc.*) Ita compellat Phormionem senex, et *bona venia* addit, ut eius benevolentiam magis sibi paret quam iram. *Bona venia*, h. e. pace tua. Liv. XXIX, 17: «sine ira.»

33. *Quem a. t. ais* etc.) Verb. *aio* de vanis, dicere de veris. DONAT.

35. *Expiscare*) «Exquiris, exploras.» WEST. Cic. Fam. XI, 19: «Nescis me ab illo omnia *expiscatum.*» Expiscari est diligentissime quaerere, ubinam pisces lateant.» DON.

36. *Ego me*) Subaudi, nosse. *Qui ais*, me nosse. *Redige in memor.* Cic. Fam. I, 9: «Quidq. sibi is de me recepisset, *in memoriam redegit.*»

37. *Tu sobrinum* etc.) «Scurriliter vexat hominem. Quem enim cognatum generatim dixerat, nunc *sobrinum* vocat etc.» WEST.

38. *Dic. nom.*) Ita nomine dicendo laborant in Andr. V, 4, 39. *Maxume.* Itid. Eun. II, 3, 43. *Quid n. tac.* Cf. Andr. III, 2, 18.

PHORMIO

Perii hercle, nomen perdidi.

DEMIPHO

Hem, quid ais!

PHORMIO

(*submissa voce*)

Geta,

Si meministi id quod olim dictum 'st, subiice. hem,

(*ad Demiphonem*)

Non dico. quasi non noris, tentatum advenis.

DEMIPHO

Egone autem tento?

GETA

(*suggerit nomen*)

Stilpho.

PHORMIO

Atque adeo quid mea?

Stilpho 'st.

DEMIPHO

Quem dixti?

PHORMIO

Stilphonem inquam; noveras,

Subiice) C. G. m. *subice.* Supra Prol. 18.
Hem) Al. *en.*
Tentatum) C. G. m. script. *tempt.* c. gl. *ad me.*
Dixti) MS. Par. *disti.*

39. *Nom. perdidi*) Non perdidit, sed fingit perdidisse; cf. vs. 9. *Nom. perd.* pro excidit memoria nomen.

40. *Si meministi*) Itid. Andr. V, 4, 41. Mire. *Si meministi*, quasi ipse non meminerit modo. *Subiice*, subministra mihi *hem.* Dacieriae videtur *hem* tussientis, ut Getae spatium det monendi.

41. *Non dico*) Videtur arte celare id quod non nesciebat.

43. *Quem*) Scil. hominem. Aut quod eius nomen *dixisti?* Syllepsis *inquam*, cf. Andr. IV, 2, 32. Vrget senem, quasi dicat: Convincam, si neges. In Lemno enim ille senex mutato nomine Stylpho nominabatur, Athenis vero Chremes.

DEMIPHO

Neque ego illum noram, neque mi cognatus fuit
Quisquam istoc nomine,

PHORMIO

Itane? non te horum pudet?
At si talentum rem reliquisset decem,

DEMIPHO

Di tibi male faciant!

PHORMIO

Primus esses memoriter
Progeniem vostram usque ab avo atque atavo proferens.

DEMIPHO

Ita ut dicis. ego tum cum advenissem, qui mihi
Cognata ea esset, dicerem. itidem tu face.

Istoc) C. G. m. *isto*.
Horum) V. I. *quae dicis*.
Decem) Virgulam posui post *decem*, ut continuationem Phormionis orationis interruptam Be. praeeunte denotarem.
Cum) Al. *si* pro *cum*.

46. *At si talent. rem* etc.) Hoc e., tale patrimonium, quod in decem talentis est.» Evgr. *Talentum* pro talentorum. *Reliquiss.* Cf. Hec. V, 3, 8. Ad *avaritiam* senis redit; cf. vs. 2.

47. *Di tibi malefac.*) Exsecrandi formula, ut supra I, 2, 73. Contra Ad. V, 7, 19, 20. *Prim. ess. memorit.* *Progen.* etc. h. e. *memoriter* totam *progeniem* parentum a summa origine contineres.» Evgr. *Prim. ess.* Scilicet qui virginem coram iudicibus ex lege heredem peteret. *Memorit.* *P. v. usq. ab ovo* etc. Cf. Cic. N. D. I, 33: «Enumerasti *memoriter usque a Thalete* Miles. de n. d. sententias philosophor.» *Usque ab avo*, proverbialiter dictum; cf. Hor. Sat. I, 3, 6. *Atavo*, antiquissimo maiorum. Hor. Od. I, 1: «*atavis* regibus.» *Ess. proferens*, i. e. proferres; Cf. Andr. III, 2, 28.

49. *Ita ut dicis*) «Ita sum, inquit, ut dicis, avarus et superbus.» Concedit Demipho, iure suo confisus, contra Phorm. litigiosum, qui nulla re nisi contumeliis convincere studet. *Cum adveniss.* Supple, ad iudices. Supra I, 2, 79. *Ego tum dicerem.* «Si hereditatem peterem, necessitas mihi imponeretur, ut unde mihi esset cognata dicerem. Evgr. *Qui* unde, quomodo.

50. *Itid. tu face*) Scilicet ut tu *itid.* quod mihi intenderis dicas, unde sit *ea cognata*. Eun. Prol. vs. 11, ubi vid. nota. *Face.* Plautinum pro fac,

Cedo, qui est cognata?

GETA

(*ad Phormionem conversus*)

En noster! recte. heus tu! cave.

PHORMIO

Dilucide expedivi, quibus me oportuit
Iudicibus; tum id si falsum fuerat, filius
Cur non refellit?

DEMIPHO

Filium narras mihi?
Cuius de stultitia dici, ut dignum 'st non potest.

PHORMIO

At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Iudicium de eadem causa iterum ut reddant tibi;
Quandoquidem solus regnas, et soli licet

Qui) V. I. *dic quomodo.*
Heus) Haec partic. variat in libb. *eu. heu. euge.*
Expedivi) V. I. *feci* (perfeci), *quasi ea puella esset tua cognata.*
Id si) L. antiq. *si id.*
Dignum 'st) MS. Par. *ut iustum 'st.*
Sapiens) V. I. *ironice.*
Reddant) Tres Be. Codd. *reddatur.*

51. *En nost.*) Cf. Eun. I, 2, 74. *H. tu cave.* Sensus. «Tu interim cave, ne herus argumentis te vincat.» WEST.

52, 53. *Diluc. expedivi quibus* etc.) Ordo: *Dilucide exp. Iudicib, quib. me oport.* expedire. Est autem *dilucide expedire* fere id. quod, «docere *dilucide*,» Liv. XXXIX, 47. Explic. Donat. «probavi indicibus.» *Falsum.* Cui oppon. *verum.* Andr. V, 4, 19. *Fuerat.* Latine *fuerat*, non fuisset.

54. *Cur non refell.*) «*Refellere* est arguendo falsum ostendere.» DONAT. *Fil. nar. mihi.* Sic solent per contemptum et stomachum loqui. *Narras*, commemoras.

55. *Cuius de stultitia* etc.) Cf. supra I, 50, 51.

56. *At tu, qui sapiens es*) Id. sarcasmus est Phaedr. III, 14, 6. *Magistrat. adi*, h. e. iudices uti vs. 53.

57. *Iudic. de ead. causa* etc.) Par. in marg. «Regula iuris est: Semel causa approbata, sive vera sit, sive falsa, non retractetur.» Apud Hermogen. Αἱς περὶ τῶν αὐτῶν δίκας μὴ εἶναι. Plura Engr. WEST.

58. *Solus regn.*) Ita Liv. II, 3 de Tarquiniis expulsis; «adsueti *more regio* vivere.» Id. de his paulo ante, «quorum *in regno* libido solutior fuerat.» Inde Athenis praecipue erat utrumq. et *solum* esse et *regnare* invidiosum. Ad. II, 1, 21. Quod id. dicit Liv. II, 3: «aequato iure omnium.»,

Hic de eadem causa bis iudicium adipiscier.

DEMIPHO

Etsi mihi facta iniuria 'st, verum tamen
Potius quam lites secter, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc; minas quinque accipe.

PHORMIO

Ha, ha, he! homo suavis.

DEMIPHO

Quid est? num iniquum postulo?
An ne hoc quidem ego adipiscar, quod ius publicum 'st?

PHORMIO

Itane tandem quaeso, item ut meretricem ubi abusus sis,

Adipiscier) Bc. *apistier*. Heaut. IV, 3, 15. Sed est *apisci* verb. Plautinum Hec. V, 4, 2.

Ius publicum) V. I. *iustum iudicium*.

Meretricem) Mu. omitt. *it. ut meretric.* pro quib. verbis ingerit *civem*. Sed abest *civem* ab l. antiq. et Donat. libb.

59. *Iudic. adipisc.*) Huic compara Plaut. Rud. Prol. 16: « Qui hic *litem adipisci* postulant periurio. »

60. *Etsi mihi facta ini.*) Cf. supra vs. 2. Demipho ea altera parte legis, de iteranda lite profligatus, ad alteram confugit, de dote danda cognatae; sed et inde mox profligabitur. *Ver. tam. Potius* etc. Anacoluthum esse videtur, sed non vere est, velim te abducere *hanc* et accipere *quinque minas*.

61. *Pot. quam* etc.) Bis posuit *quam*. Ceterum conf. Andr. IV, 5, 16.

62. *Itid. ut*) Pro perinde ac si. Eun. I, 2, 13. *Id quod lex* etc. Cf. supra I, 66, 67. Ex Harpocratione citat Meursius Spicileg. ad Theocr. Id. XVIII; Ἐπάναγκες δὲ ἦν τοῖς ἔγγιστα γένους τὰς θήσσας ἢ λαμβάνειν πρὸς γάμον ἢ πέντε μνᾶς ἐπιδοῦναι.

64. *Ha, ha, he*) Hic risu destruxit, quod serio intendebat senex. *Homo suavis*, h. e. stultus. Sic Graeci fatuum ἡδὺν et γλυκὺν dicunt; vid. Ru. ad Timaei Lexic. Platonic. *Iniq. post.* Heaut. V, 3, 9.

65. *Ius publicum*) Hoc est, quod omnib. civib. est commune. Cic. p. Rosc. 13: « Nego potuisse *iure publico*, legib. iis, quib. haec civitas utitur, quemquam civem ulla eiusmodi calamitate affici sine iudicio. »

66. *Itane tand.*) Cf. I, 1, not. *Item ut*. Iungitur utrumq. hoc etiam Cic. Verr. IV, 9: « Fecisti *item uti* praedones solent. » *Meretricem abusus*. Sic et *operam abutitur* pro operu; cf. Andr. Prol. 5. At hoc *abuti* ponitur de replenda libidine; quomodo *uti* quoque Plaut. Pers. I, 3, 47, « filiam *utendam* tuam mihi da. »

Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere? an,
Vt ne quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proximo iussa 'st dari,
Vt cum uno aetatem degeret? quod tu vetas.

DEMIPHO

Ita, proxumo quidem; at nos unde? aut quamobrem?

PHORMIO

Ohe,

Actum, aiunt, ne agas.

DEMIPHO

Non agam? immo haud desinam,
Donec perfecero hoc.

PHORMIO

Ineptis.

DEMIPHO

Sine modo.

An) Particulam *an*, cum Lindenbr. ac Mu. huic appono versui. Vulgo infit ab illa sequens.

Admitteret) Comma post *admitt.* Parcum sequutus ego delevi, quo arctius iungerem quod sensus desideraret, *admitt. Propt. egestat.*

Vno) V. I. *viro.*

Vnde) Id. *sumus proximi.*

Quamobrem) Id. *dabimus dotem.*

Ohe) C. G. m. *hoc.* Id. pro var. *ohe.*

67. *Merced. dare*) *Merces* eodem sensu quo *pretium* valet, Andr. I, 1, 49, pro stupro. In aprico est Phormionem ut acrius Demiphonem angat, de meretricib. loqui infimae conditionis. *Amittere*, dimittere. Supra I, 3, 24. *An.* Nunc derisor ad seriam postulationem legis descendit.

68. *Civis*) Virgo ingenua honesta. *Ne quid turpe in se admitt.* Cf. Ad. IV, 5, 48. Vt ne quaestum corporis sui facere cogeretur; quomodo Chrysis in Andr. I, 1, 44, 45.

69. *Propt. egestat.*) Conf. vs. 10. *Prox. iuss. e. dari.* Supra I, 1, 75.

70. *Vt cum uno etc.*) Sic Heaut. II, 4, 12. *Quod tu vetas.* Acerbe dictum; quia lex iubet.

71. *Ita*) Assentientis invite. *Proximo quid.* Ex versu 69 supple, *iussa est dari* h. e. lege. Convictus senex atque delusus ad superiora redit, unde erat profligatus. Vid. ad vs. 60.

72. *Act. ai. ne ag.*) H. e. noli operam perdere in re iam iudicata. Ad. II, 2, 24. *Non agam?* Interrogatio respondentis est, cuiusmodi illa in Ad. V, 8, 27. *Haud desin.* Ad. I, 2, 57.

73. *Donec perfec. hoc*) Nihil aliud significat, quam quod amittat filius mulierem. *Ineptis.* « Vt a sapientia,

PHORMIO

Postremo tecum nil rei nobis, Demipho, est.
Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
Praeterierat iam ad ducendum aetas.

DEMIPHO

Omnia haec
Illum putato, quae ego nunc dico, dicere,
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.

GETA

(*Phormioni insusurrat*)
Iratus est.

PHORMIO

(*irridens*)
Tute idem melius feceris.

DEMIPHO

Itane es paratus facere me advorsum omnia?

Gnatus) Id. *natus*.
Ducendum) Mu. ex MSS. *ducendi aetas*.
Prohibebo) Al. *prohibeo*.
Tute) V. I. *si eieceris filium*.
Paratus) Palmer. a MSS. *pactus*.

sapis dicimus; ita ab ineptia, ineptis. » DON. *Sine modo* cf. Eun. I, 1, 20.

74. *Tecum nih. rei nob.*) Hac syntaxi ead. utitur Eun. IV, 7, 34. Iam ludit parasitus in senis aetatem.

75. *Tuus est damnat. gn. non tu* etc.) Sensus, *Gnati tui* causa est de illa ducenda, non tua; quippe qui grandior es quam ut ipse ducas. *Est damnatus* h. e. excidit causa coram iudicibus.

76. *Tua Praeterierat aet.*) Iocose. Nec vero ultra certam aetatem ducere quis cogebatur. *Ad ducend.* sc. uxorem. *Aet.* Cf. vs. 87.

77. *Illum putato quae* etc.) « Definitive respondit. » DON. Pater enim pro filio dicit, quasi is ipse diceret; quum parasitus dixisset, cum filio rem sibi esse, non cum patre.

78. *Quidem*) Pro certe. *Hac domo* sc. mea.

79. *Irat. est*) Cf. vs. 3. Iram senis Geta timet. *Tute id. m. fec.* Sensus, Tu ipse te melius prohiberes domo, ut solus esset filius cum uxore. Aperte enim non vult dicere: melius decederes vita vel morereris. *Feceris;* conf. Heaut. II, 2, 7, not.

80. *Itane es par.*) Cf. Eun. II, 2, 9. Et Nep. Datam. IX, 4: « ut *parati essent facere*. » Vbi not. Fischer. *parati facere*, more dici Graecor. pro *parati* ad faciendum. *Me advors.* Transpone, *advors. me*.

Infelix.

PHORMIO

Metuit hic nos, tametsi sedulo
Dissimulat.

GETA

(*hoc dicit clam ad Phormionem*)
Bene habent tibi principia.

PHORMIO

Quin, quod est
Ferendum, fers. tuis dignum factis feceris,
Vt amici inter nos simus.

DEMIPHO

Egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?

PHORMIO

Si concordabis cum illa, habebis quae tuam
Senectutem oblectet. respice aetatem tuam.

Infelix) Palmer. *Iulix* Plautina vox.

Nos) MS. Graev. *me*.

Fers) Sic Fa. in l. antiq. *feras*. Bemb. *feres*. Al. *fer*.

Visum — auditum) C. G. m. sup. scr. *videre — audire* imperite. Nam glossatorem fugit latine dict. esse in textu utrobiq. *velim* cum participio praeteriti.

Senectutem) Senectutem Fa. docet trisyllab. esse, uti *senex* monosyllab. Cf. Heaut. I, 2, 23.

81. *Infelix!*) Improbus, ut apud Graec. κακοδαίμων. Enimvero felices et *infelices* dicuntur, per quos alii seu felices seu infelices sunt. Sic it. Virg. Ecl. V, 65: « Sis bonus, o, felixque tuis!

82. *Bene hab. tibi principia*) Conf. infra III, 1, 15. *Principia*, initia. Vulgo: «dimidium plus toto.» *Principium* enim totius negotii dicitur dimidium in proverbiis, ac bene coepisse ab omnibus ubiq. laudi datur. Erasm. Adag. *Quod est Fer. fers.* Repetit Phormio, quod Geta ignavus supra dixerat, I, 2, 87, 88. Contra Phormio, ubi facto opus erat, se impigrum praestitit adversus dominum.

83. *Tuis dign. fact. fec.*) Cf. infra V, 9, 31.

84. *Amici int. nos*) Itid. Heaut. III, 1, 102. *Eg. expet.* Contra Eun. IV, 6, 5.

86. *Si concord. c. illa*) Cic. Tusc. IV, 13: « animi iudicia opinionesq. *concordant.* »

87. *Senectut. oblect.*) Bene non ta dixit, sed *Senectut. tuam*. Hec. I, 2, 44. *Respice aetat. t.* Cf. Heaut. I, 1, 18. *Aetas* vox media, h. l. senectus.

DEMIPHO

Te oblectet! tibi habe.

PHORMIO

Minue vero iram.

DEMIPHO

Hoc age
Satis iam verborum 'st. nisi tu properas mulierem
Abducere, ego illam eiiciam. dixi, Phormio.

PHORMIO

Si tu illam attigeris secus quam dignum est liberam,
Dicam tibi impingam grandem. dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me.

(haec Getae insusurrans Phormio abit)

GETA

Intelligo.

Minue) I. *minime* depravate.
Properas) Al. *properes.*
Grandem) V. I. *colaphum.*
Quid) Id. *rediens inde loquitur ad Getam.*
Me) In C. G. m. gl. est *reperies*; in Hal. c. *reperietis.*

Aliter supra vs. 76, ubi aetas est iuventus seu aetas iuvenilis.

88. *Tibi habe*) Quia dixerat, *abduce hanc*, vs. 63. Sed irate dicit, uti Simo in simili re, Andr. V, 3, 18. *Minue iram* conf. Hec. IV, 3, 10: «Contemnentis est dissuadere iracundiam, ubi non dicto, sed facto opus est.

89. *Nisi tu properas*) Cf. Ad. III, 2, 25, not. *Mulierem Abducere*; cf. infra V, 3, 16.

90. *Ego ill. eiiciam*) Fortius nunc erumpit; cf. vs. 78.

91. *Si tu illam attig.*) Cf. Eun. IV, 7, 26. *Q. dign. est lib.* sc. attingere. Solet infinitivus post suum verb. omitti. Vid. Sanct. Min.

92. *Dicam etc. dixi*) Vtrumq. verb. Phormio reddit Demiphoni cum irrisione. Effuderat enim ille, *ego ill. eiiciam dixi.* Tum hic, *tibi impingam grandem. dixi.* Eun. IV, 7, 36. *Grandem.* Suppresso nomine vel causam, vel pugnam vel huiusmodi quid.

93. *Si qu. op.*) Conf. Andr. IV, 3, 13, 21. *Domo me* sc. evoca Andr. III, 3, 47; IV, 2, 30, 31. Bene discedit, ne forte infringeretur superior comminatio.»

ACTVS II, SCENA 4

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINVS. CRITO

DEMIPHO

Quanta me cura et sollicitudine afficit
Gnatus? qui me et se hisce impedivit nuptiis.
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiae.
Abi, vise, redieritne iam, an nondum domum.

GETA

Eo.

DEMIPHO

Videtis, quo in loco res haec siet.
Quid ago? dic, Hegio.

HEGIO

Ego? Cratinum censeo,

Afficit) C. G. m. et MSS. We. *affecit.*
Abi) C. G. m. tu *Geta.*
Cratinum) C. G. m. sup. scr. *iudicare.* Ibid. in marg. *advocatos alloquitur.*

« Haec deliberativa est, in qua tres advocati sunt: quorum unus suadet, alter dissuadet, tertius, qui se alterutri addere debuisset, eiusmodi sententiam dicit, ut rursum deliberatione opus esse videatur.» DON.

Cratinus) A κράτος robur, ut a Valens Valentinus. » FARN.

2. *Impedivit*) Implicuit. Andr. III, 5, 11.

3. *Neq. mihi in consp. prod.*) Plaut. Bacch. IV, 9, 84: «Pudet *prodire* me ad te *in conspectum* pater.»

5. *Abi*) Cf. Ad. II, 1, 13. *Vise*; cf. Eun. IV, 3, 21. Sic it. Micio servum rogat de Aeschino, in Ad. I, 1.

6. *Eo*) Obsequentis. *Vid. quo in l. res h. sit.* Infra III, 1, 9. Itid. Plaut. Epid. I, 1, 75: «*quo in loco haec res sit, vides.*»

7. *Quid ago?*) Formula consilium petentium. Sic Cic. pro P. Quint. 16. *Dic Hegio.* Solemnis formula, qua utebantur, qui advocatos narrare causam volebant; sed et consules, quoties senatores dicere sententiam iubebant. Briss. d. Form. *ego?* Plenius, *ego* dicam? *Cratin. censeo* sc. de sententia sua rogandum.

Si tibi videtur.

DEMIPHO

Dic, Cratine.

CRATINVS

Mene vis?

DEMIPHO

Te.

CRATINVS

Ego quae in rem tuam sint, ea velim facias. mihi
Sic hoc videtur. quod te absente hic filius
Egit, restitui in integrum, aequum ac bonum est;
Et id impetrabis. dixi.

DEMIPHO

Dic nunc, Hegio,

HEGIO

Ego sedulo hunc dixisse credo; verum ita est,
Quot homines, tot sententiae: suus cuique mos.

Te) Be. male extrudit *D. Te* contra morem Poëtae; cf. Hec. IV, 4, 70.
Est) We. p. var. *esse*.
Mos) Codd. quid. We. *est*. Hoc id. pro gloss. in C. G. m.

8. *Si tibi videtur*) Vet. formula, qua utebantur quum senatus aliquid consulib. fieri demandaret. Iustinus Trogi lib. XXXI, init. Senatus scripsit Flaminio, « *si ei videatur*, sicuti etc. » *Mene vis?* sc. dicere.

11. *Restitui in integr.*) Sensus, « Vt facta habeantur pro infectis, et irrita fiant. » WEST. Et ICti *restitui in integrum* dicunt pro restitui in pristinum ius. Calv. Lex. Iurid. Contrarium igitur hoc illi esset, quod Phormio Demiphoni responderat, *Act. ai. ne agas*, supra 3, 7. *Aequum ac bon. est.* Hoc iunctum verb. iudiciale est. Heaut. IV, 1, 9. Ad. V, 9, 30.

12. *Impetrab.*) Sub. apud iudices. Argumenta hic a tribus locis petit, inde quod iustum, utile et possibile est. *Dixi.* Hoc verbo utebantur perorata causa. Supra 3, 92. Asconius in Prooem. Act. Verr. sub fin.: « Moris, inquit, veterum fuit, quum satis visum esset fluxisse verborum, hanc sibi necessitatem finiendae orationis imponere, quod dicerent ad ultimum, *dixi*. »

13. *Ego sedulo hunc* etc.) « Artificiose personam defendit sententiam reprehensurus: ne si inimicus sit, adimat auctoritatem sententiae suae. » DONAT. *Verum*, sed. *Ita est* sc. res. Heaut. II, 3, 77.

14. *Quot hom. tot sent.*) Erasm. in Adag. « Nihil, inquit, vel hodie vulgo tritius est, quam haec Terentiana sententia, *quot homines* etc. Add. Hor. Sat. II, 1, 27.

Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse, et turpe inceptu est.

DEMIPHO

Dic, Crito.

CRITO

Ego amplius deliberandum censeo.
Res magna est.

HEGIO

Numquid nos vis?

DEMIPHO

Fecistis probe.
Incertior sum multo quam dudum.

GETA

Negant.
Redisse.

DEMIPHO

Frater est exspectandus mihi.

Inceptu) Sic l. antiq. Nam elidi lit. *m*, facile poterat; ut ap. Ennium – *fortis equus–Vicit Olympia nunc senio confectu' quiescit*; ubi metri causa in voce *confectus* lit. *s*, eliditur.

Vis) C. G. m. et Bru. C. e. gl. ead. haec *amplius morari*.

Redisse) Itid. utrobiq. gl. *famuli Antiphonem*

15. *Mihi non videtur*) Conf. vs. 8. *Quod sit fact. leg. Rescindi* etc. Hanc sententiam suam Hegio petiit ab honesto et impossibili.

16. *Rescindi*) Abrogari, aboleri, per metaphoram. Liv. IV, 7: «Iudicium populi *rescindi* ab senatu non posse.» Sic it. Cicero iudicium, sive rem iudicatam *rescindere* dicit, pro Cluent. 21. Contrarium enim est, *ratum esse*; cf. infra V, 7, 58. *Turpe incept.* sc. a Phormione. Qui quod consilium dederit, videatur I, 2, 72 sqq.

17. *Ego ampl. delib. censeo*) Haec tertii advocati sententia est; qui formula hac utitur e iudiciis deducta. Nam iudices quum significare vellent, rem intricatam esse et nondum definiri posse — dicebant *amplius*, aut, non liquet. Unde ampliare est, differre sententiam, diutius velle de causa deliberare.» Brisson. de Form. V, 4, 55.

18. *Res magna est*) Sic Plaut. Aul. IV, 10, 41. Et Virg. B. III, 54: «Sensib. haec imis, *res est non parva*, reponis.» H. e. magni momenti seu maioris consilii est. *Fecist. probe.* Eun. I, 2, 106.

19. *Incertior sum* etc.) Dicta ratione incertiorem se factum dixit, si quidem suasit unus, dissuasit alter, contra tertius nihil dixit, quoad se reciperet, quando redeat.» EUGRAPH. *Dudum*, de incerto tempore, ut nuper, modo, ante.

20. *Rediisse*) Antiphonem nempe;

Is quod mihi dederit de hac re consilium, id sequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat

GETA

(*secum*)

At ego Antiphonem quaeram, ut quae acta hic sint, sciat.
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

De hac re) Vo. Be. Cod. colloc. *de hac re ded.*
Sequar) L. antiq. *exsequar.* Hic versus fere id. est, qui in Ad. III, 4, 54.
Sint) L. antiq. *sunt.*

quem conquirendum Demipho demandaverat Phaedriae supra I, 79.

21. *Quod ded. consil. id sequar.*

22. *Percontatum*) Ibo ad port. Cf. Hec. I, 2, 1, 2. *Ad port.* sc. Piraeum. *Quoad* cf. supra I, 2, 98. *Se recip.* sc. domum, vel redeat.

24. *Sed ecc.*) Ad. V, 6, 2. *In temp.* Εὐκαίρως. Don. *Huc se recip.* Cf. Plaut. Rud. IV, 6, 19: «*recipe te huc.*»

ACTVS III, SCENA I

ANTIPHO. GETA

ANTIPHO

(*ad semetipsum*)

Enimvero, Antipho, multimodis cum istoc animo es vituperandus,
Itane hinc abisse, et vitam tuam tutandam aliis dedisse?
Alios tuam rem credidisti magis, quam tete, animadversuros.
Nam ut ut erant alia, illi recte, quae nunc tibi domi 'st, consuleres,

Multimodis) L. antiq. *multis modis*. Andr. V, 4, 36.
Itane) Al. *te*.
Abisse) V. I. *debueras*.
Tete) L. antiq. *te*.
Tibi) C. G. m. *tuae* pro *tibi*.

«Haec scena rationem gestorum tenet, cum quaestione et obiurgatione Antiphonis in semetipsum, quod dimiserit amorem, et irritus eam quam diligebat, neq. ei ac sibi attulerit patrocinium.»

1. *Cum ist. animo*) Cf. Andr. V, 4, 38, not. *Istoc* i. e. tam parvo, tam exiguo. Omnino autem semetipsum redarguit Antipho, quod ipse suam causam fugerit atque aliis commiserit agendam.

2. *Itane hinc abisse, et* etc.) Conf. Andr. I, 5, 10, not. Et vid. supra I, 4. *Vitam tuam*; cf. supra I, 3, 12; et 4, 40.

3. *Alios t. rem credidisti* etc.) Ab infinitivo ad indicativum transitum fecit. *Credidisti* «pro putasti.» Don. *Animadvers.* i. e. curaturos. » West. Sententiam Ennii Gellius II, 29 servavit similem hanc — «Ne quid exspectes amicos, quod tute agere possies.»

4. *Nam ut ut erant* etc.) «Nam qualiacumq. cetera essent circa te,

Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali.
Cuius nunc miserae spes opesque sunt in te uno omnes sitae. 6

GETA

Equidem, here, nos iam dudum hic te absentem incusamus, qui abieris.

ANTIPHO

Te ipsum quaerebam.

GETA

Sed ea causa nihilo magis defecimus.

ANTIPHO

Loquere, obsecro, quonam in loco sunt res, et fortunae meae?
Num quid patri subolet?

GETA

Nihil etiam.

ANTIPHO

Ecquid spei porro 'st?

GETA

Nescio.

ANTIPHO

Ah! 10

Pateretur) Donatus: Legitur et *potiretur*.

Equidem) C. G. m. et Hal. *Et quidem*.

Incusamus) Bru. C. e. et C. G. m. gl. ead. haec, *incusamus maiores*, *accusamus minores*. Quam vero explicationem Donati esse recordor, nescio quo loco exhibitam.

Magis) Sic vulgo. In C. G. m. *minus*, c. gl. *quam si adesses*.

Defecimus) V. I. *ego et Phormio*.

Sunt) Id. *sint*.

Subolet) C. G. m. in marg. *turpe est quod feci*.

Ecquid) C. G. m. *etquid*.

illi saltem auxilium ferres, quae tuae domi est.» EUGR.

5. *Ne quid pat. mali*) Vid. quae pater minatus erat, supra II, 1, 74; 3, 78. *Propt. tuam fid. decepta*; cf. Andr. I, 5, 36.

6. *Spes opesq. sunt etc.*) Itid. Sall. Iug. 114: «*Spes atque opes* civitatis *in illo sitae.*»

7. *Qui abieris*) H. e. propterea quod abieris.

8. *Te ips. quaereb.*) Cf. Andr. II, 2, 8. *Sed ea causa*; cf. Andr. II, 3, 18: «quia abieris.» DONAT. *Defecim.* sc. te. Caes. B. G. V, 53: «ut eum omnia *deficere* viderentur.»

9. *Loquere obs. quonam etc.*) Ad. III, 2, 27. *Quon. in loco s. r.* Itid. supra II, 4, 6.

10. *Num q. patri subol.*) Subaudi, rem ex compacto gestam, et me mea voluntate esse coactum, ut ducerem

GETA

Nisi Phaedria haud cessavit pro te eniti.

ANTIPHO

Nil fecit novi.

GETA

Tum Phormio itidem in hac re, ut aliis, strenuum hominem praebuit.

ANTIPHO

Quid is fecit?

GETA

Confutavit verbis admodum iratum senem.

ANTIPHO

En! Phormio.

GETA

Ego quod potui porro.

ANTIPHO

Mi Geta, omnes vos amo.

GETA

Sic habent principia sese, ut dico. adhuc tranquilla res est.

Vi) L. antiq. *ip*. Hoc *in* posterius non est in l. Bemb.
Senem) Sic l. Bemb. In al. *patrem*. Supra II, 2, 9.
Mi Geta) C. G. m. o.

Phanium.» West. Ad. III, 3, 43. Et Plaut. Cas. II, 3, 59: «*subolet* hoc iam *uxori*, quod ego machinor.» *Etiam*, adhuc. *Ecq. spei.* Par. in marg. «de retinenda Phanio.» *Ah*, dolentis.

11. *Nisi Phaedria haud cess.* etc.) Gu. explic. «Nihil aliud boni spe praecipio, nisi quod Phaedria haud cessat pro te ap. patrem tuom intercedere.» *Nisi* quidam comice accipiunt pro Sed; vid. Andr. IV, 1, 4.. *Aliis* placet, *Nisi* est, *Nisi* quod. *Nih. fec. novi.* H. e. «antiquum morem suum obtinuit.» West.

12. *Stren. homin. praeb.*) Subaudi pronomen, se.

13. *Quis is fec.*) Conf. supra I, 2, 74. *Confutav.* Plaut. Truc. II, 3, 28: «Ego istos, qui me culpant, *confutaverim*.»

14. *En*) Laudantis est. Sic supra II, 3, 51. *Omn. vos amo*; cf. supra I, 2, 4, not.

15. *Sic hab. princip. sese*) Supra II, 5, 32. *Tranquilla res*;

Mansurusque patruum pater est, dum huc adveniat.

ANTIPHO

Quid eum?

GETA

Ita aibat, De eius consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.

ANTIPHO

Quantum metus est mihi, venire huc salvum nunc patruum? Geta. Nam per eius unam, ut audio, aut vivam, aut moriar, sententiam.

GETA

Phaedria tibi adest.

ANTIPHO

Vbinam 'st?

GETA

Eccum ab sua palaestra exit foras.

Eum) V. l. *expectat.*
Aibat) Sic a Be. recepi. in l. antiq. *ut aiebat.*
Rem) V. l. *ad uxor. tuam.*
Quantum metus) Sic ded. Fa. ex l. Bemb. venustius quam quod volg. est. *Quantus metus.*
Vnam) Be. vult *de ei. una-sententia*, ut supra est, v. 17, *de ei. cons.*
Vbinam 'st) L. antiq. non hab. *est.*
Ab) Al. *a* pro *ab.*

16. *Mansur. patr.*) Chremetem; cf. supra II, 4, 20.

17. *De ei. cons.*) Pro ex *eius consilio.* Plaut. IV, 9, 113: «Fecisse dicas de mea sententia.»

18. *Quant. met. est* etc.) Cf. IV, 3, 3. «*Patruos* vulgo acres severosq. vitior. reprehensores faciunt Satyrici. Horat. Sat. II, 3, 87.» WEST. *Ven. h. salv. patr.* «Non optat salvum patruum venire, secundum Apollodorum, sed ostendit, non congruere salutem eius cum commodo suo.» DON.

19. *Aut viv. aut mor.*) Sic solent in veteri fabula amantes, ubi se amoribus spoliari vident. Eun. I, 1, 21. *Per ei. unam sentent.* Patruum enim solum esse suspicatur in causa, cur metuat amittere uxorem.

20. *Ph. tibi adest*) Cf. Heaut. II, 3, 2. *Vbin. est*, circumspectantis, Andr. V, 6, 1. *Ab sua pal.* «Bene palaestram eius dixit lenonis domum, in qua est exercitus amator assidue.» DONAT. Atque West. not. «Proprie de loco gymnastico, ubi cursu, lucta, hasta, disco, saltu aliisq. ludis exercebantur.» Virg. A. VI, 642. *Palaestra*, a πάλη, luctatio; vid. Pauller. ad Cornel. Epam. 2. Et Vitruvio *palaestra* est, lib. V, cap. 11, quod est gymnasium.

ACTVS III, SCENA 2

PHAEDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA

PHAEDRIA

Dorio, audi, obsecro.

DORIO

Non audio.

PHAEDRIA

Parumper.

DORIO

Quin omitte me.

PHAEDRIA

Audi, quid dicam.

DORIO

At enim taedet iam audire eadem millies.

PHAEDRIA

At nunc dicam, quod lubenter audias.

DORIO

Loquere, audio.

PHAEDRIA

Nequeo te exorare? ut maneas triduum hoc. quo nunc abis?

Me) V. I. *noli amplius loqui de hac re.*
Quid) Ita Codd. Be. recte. In l. antiq. *quod.*

«Haec scena petitionem tenet, quod deliberativae saepe genus diximus, quippe quum leno peteret argentum ab adolescente, ille dilationem postulavit.» EVGR.

Dorio, leno, a gente, unde etiam δωριάζειν.

3. *Quod libent. aud.*) Contra Andr. V, 4, 17.

4. *Vt maneas*) Cf. Eun. III, 2, 49, 50. *Triduum hoc;* conf. Ad. IV, 1, 4.

DORIO

Mirabar, si tu mihi quicquam adferres novi.

ANTIPHO

Hei, metuo lenonem, ne quid suat suo capiti.

GETA

Idem ego metuo.

PHAEDRIA

Non mihi credis?

DORIO

Hariolare.

PHAEDRIA

Sin fidem do.

DORIO

Fabulae!

PHAEDRIA

Foeneratum istuc beneficium pulchre tibi dices.

DORIO

Logi!

Metuo) Sic l. antiq. In Bemb. *idem ego vereor.*

Suo capiti) Var. MSS. ap. We. al. *suo suat cap.* al. *ne aliquid suo s. c.* al. *neque suo assuat c.* Vt taceam ceteros. Be. fatetur uescire se, quid *suat* significet, in cuius locum Palmerii lection. substituit *fuat.* Placet tamen *suere capiti* ut comice dictum ac proverbialiter. C. G. m. sup. scr. id est, *ne aliquam fallaciam machinetur.* Scilicet ne dixisse Antipho videatur auditoribus: Phaedriae capiti; subito per imprecationem inflectit sermonem subiciendo, *suo capiti*, q. d. quae res ipsi lenoni male vertat.

Hariolare) C. G. m. sine aspirationis nota, *ariolare*, et sup. scr. syllab. *ris*, ut sit *hariolaris.*

Foeneratum) V. I. *retributum*, *remuneratum.*

5. *Mirab. si tu mihi* etc.) Andr. I, 2, 4. *Quicq. adf. novi*; cf. Ad. V, 4, 2.

6. *Hei*) Dolentis. *Metuo lenonem ne* etc. Constructio Terent. Eun. III, 5, 62. *Ne quid* sc. mali. *Suat.* Leno sartor scelerum, *capiti* h. e. ne quid leno nunc avarius, gravius dolose faciat, quod in ipsum potius auctorem recidat velim.» Bip. Huic simile conf. illud in Andr. I, 1, 46. Add. Erasm. Adag. ubi proverb. hoc videmus ex Homer. Il. XVIII, 367, petitum. Inde phrasis nota est, κακὰ ῥάπτειν τινὶ i. e. consuere, vel construere, machinari alicui mala; vid. Berndt. Lex. Homer. sub voce ῥάπτω. Dixit autem *suo capiti*, etiam Graecor. more, εἰς κεφαλὴν, quasi diceret, sibi aut suo periculo, vel in suam perniciem. Hec. III, 1, 54. Et Cic. tangit. id. proverb. Attic. VIII, 5: «Multa, inquam mala eum dixisse, *suo capiti*, ut aiunt.»

7. *Sin fid. do*) Itid. fere est, *firmare fidem* alicui, ut Hec. IV, 2, 5. Subaud. West. «me argentum confecturum, atque tibi pro psaltria persoluturum.»

8. *Foenerat. ist. benefic.* etc.) H. e. magno foenore redditum. Ad. II, 2,

PHAEDRIA

Crede mihi, gaudebis facto; verum hercle hoc est.

DORIO

Somnia!

PHAEDRIA

Experire, non est longum.

DORIO

Cantilenam eandem canis.

PHAEDRIA

Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu...

DORIO

Garri modo.

PHAEDRIA

Adeon' ingenio esse duro te atque inexorabili?
Vt neque misericordia neque precibus molliri queas.

DORIO

Adeon' te esse incogitantem atque inprudentem? Phaedria,

Somnia) L. antiq. *somnium.*
Tu ...) C. G. m. *loco fratris eris.* Hoc id. gloss. esse ex al. MSS. apparet.
Garri) L. antiq. *garris.*
Inprudentem) Sic Be. ex duob. bene. Vulg. *impudentem.*

11. Senec. Benef. I, 1. Demus beneficia, non *foeneremur.* Iungenda sunt, *pulchre tibi foeneratum.* Nempe senties posthac, hoc benefic. tibi esse in foenore positum. *Logi.* Lindenbr. ex Graec. esse notat, λόγους λέγειν, pro inaniter verba fundere. Non. Marcell. expon. sermones vel dicta ridicula.

9. *Gaudeb. facto*) «H. l. ne te fecisse poeniteat.» WEST. Plaut. Poen. I, 1, 69: «faciam, ut *facto gaudeas.*» Infra V, 6, fin. *Ver. herc. h. est.* «Formula qua uti licet, ubi dictis fidem non invenis.» WEST.

10. *Non est long.*) Nempe *triduum hoc*, vs. 4. *Cantilen. eand. can.* Dictum affine alteri, «Ead. aberras chorda.» Vid. Erasm. De eo, qui molestus est, ead. saepius inculcans. Heaut. II, 3, 19.

11. *Tu mihi cogn. tu parens* etc.) Cf. Ad. III, 4, 10. *Tu.* Plura additurus a lenone interpellatur.

12. *Adeone ingen. esse* etc.) Conf. Andr. I, 5, 10. *Duro*, rigido, aspero. Deponitur *ingenium lene*, quod flecti facile possit. Heaut. I, 1, 99.

13. *Vt neq. misericordia* etc.) Epexegesis superioris. *Molliri.* Proprie de ingenio duro. Infra IV, 3, 27. Notanda est in primis binorum versuum structura elegans, *Adeone* etc. *Vt* etc. conf. vs. 12 — 15. Qua vero diligentia concinnando sermoni adhibita factum est, ut posterior itid. fere, ut prior interrogaverat, responderet.

14. *Imprud.*) H. e. ut Bentl. expl. rerum humanar. imperitum.

Vt phaleratis dictis ducas me, et meam ductes gratiis.

ANTIPHO

Miseritum 'st.

PHAEDRIA

(*secum*)

Hei! veris vincor.

GETA

Quam uterque est similis sui!

PHAEDRIA

Neque, Antipho alia cum occupatus esset sollicitudine,
Tum hoc esse mi obiectum malum.

ANTIPHO

Ah, quid istuc autem est? Phaedria.

PHAEDRIA

O fortunatissime Antipho!

ANTIPHO

Egone?

PHAEDRIA

Cui, quod amas, domi 'st.

Gratiis) Al. *gratis*.
Veris) V. I. *verbis Dorionis*.
Malum) Id. *cogitabat*.
Autem est) L. antiq. colloc. *est autem*. C. G. m. gl. *quod loqueris*.
Amas) V. I. *uxor*.

15. *Phaleratis*) «Comtis et fucatis.» PAR. A *phaleris* est desumptum, equorum et equitum ornamentis. Liv. XXX, 17. Graec. voc. φάλερα, vid. Hesych et Suidam. *Phal. dict. duc.*, h. e. quam maxime indueas, persuadeas. Andr. IV, 1, 20. Et Plaut. Capt. IV, 2, 7. Hic ille est senex *ductus*, cui verba data sunt. *Duct*. Par. in marg. *Ductare* meretricium verbum atque obscoenum. Et Plaut. Capt. III, 4, 110: «*ductavit* dolis.» *Meam*. Ellips. vid. Ad. II, 1, 44, not.

16. *Veris vincor*) Dicere vult: «vera praedicat leno.» Ph. I, 1, 9. *Quam uterq. est simil. sui*. Haec murmurans secum memor est Geta, quam fortiter Phaedria vicissim causam Antiphonis defenderit coram patre.

17. *Neq. Antipho alia* etc.) «Queritur Phaedria, sibi nihil esse praesidii in Antiphone, qui in ead. laboret Charybdi.» WEST. *Alia occup. sollicit*. Cf. Andr. V, 1, 10.

18. *Tum*) Animadverte particulas *Tum*, et quae praecedit, *cum* quae signific. eodem tempore. *Mal*. Subaudi a lenone. Totum Eugr. expon. ita: Vere nunc ingemisco, me hoc temp. cogi amare, quo *Antipho in al. sol. occupatus* mihi auxilium ferre non potest. *Quid ist. est*. Plenius supra I, 4, 7. Ceterum imperfecta est tota oratio secum loquentis ac perturbati.

10. *O fortun. Ant.*) Cf. Heaut. II, 3. *Egone*. Per interrogation. recusan-

Nec cum huiusmodi unquam usus venit, ut conflictares malo.

ANTIPHO

Mihin' domi 'st? immo, id quod aiunt, auribus teneo lupum.

Nam neque quomodo a me amittam, invenio; neque uti retineam, scio.

DORIO

Ipsum istuc mi in hoc est.

ANTIPHO

Heia! ne parum leno sies.

Num quid hic confecit?

Malo) Id. *ut ego cum lenone.*

Lupum) Id. *qui per aures teneri non potest.*

Scio) Hic vers. trochaicus hypercatalecticus Faërno non placet.

Num quid) MS. Par. quint. *impurissimus*. Quod glossema videtur. Pro *Numq.* Ald. Mu. Heins. edd. *Nam quid*. mire.

tis. Heaut. IV, 4, 18. *Quod amas.* Eleganter pro quam amas; cf. Eun. II, 3, 18. Et sic Plaut. Epid. V, 1, 46: « Tibi quidem, *quod ames*, *domi* praesto *est*. » Vnde et haec Terentius sua petivit.

20. *Nec cum huiusmodi* etc.) Conf. Andr. I, 1, 66. Difficillimum sibi amorem ab impurissimo lenone esse ostendit, quem sine molestia conficere non possit. Vid. V, 4, 6. *Vsus venit*, pro tibi contigit. » Evea. Ordo verbor. est, *cui Nec unq. us. venit ut cum h. malo confl.*

21. *Mih. domi est*) Hoc minus est interrogantis, quam leviter corrigentis, *Id quod ai.* Cf. Ad. V, 7. Innuit per hoc, illud esse quod sequatur, proverbialiter dictum. *Aurib. ten. lup.* Graec. adfert. Donat. proverb. τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον οὔτ' ἔχειν, οὔτ' ἀφεῖναι δύναμαι. « Dicitur in eos, qui eiusmodi negotio involvuntur, quod neq. relinquere sit integrum, neque tolerari possit. »

22. *Nam neq. quomodo* etc.) Hoc versu sententia continetur proverbii praecedentis, quam Antipho causae suae applicuit. Supra I, 3, 24. *Amitt.* pro dimittam. *Invenio*, video, scio. Ibid. Cic. Rosc. A. 15: « ille, *quomodo* — confirmaret, *non inveniebat*. »

23. *Ips. ist. m. in hoc est*) « Δεικτικῶς de Phaedria haec dicit leno, q. d. hic mihi lupus est, quem neque ferre diutius, quia nihil numerat, neq. absolvere possum, quia improbe blandus est, et multa pollicendo me obtundit. » WEST. *In hoc.* Par. explic. « in Phaedria. » *Heia*; cf. Hec. II, 2, 8, not. *Ne par. leno sies.* Ellipsis est, metuis seu vereris; cf. Eun. I, 2, 104. Plenior haec locutio Plaut. Pers. IV, 6, 4: « *Ne* non sat *esses* leno, id metuebas miser. » Sensus mihi est, Satis te lenonem h. e. improbum, avarum esse ostendis. Etenim ad vulgus lenonum respicitur, ac sumitur persona pro morib. ipsius.

24. *Numq. h. confec.*) Scil. mali.

PHAEDRIA

(*ad Getam et Antiphonem*)

Hiccine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit.

GETA

Quid? vendidit?

ANTIPHO

Ain'? vendidit?

PHAEDRIA

Vendidit.

DORIO

Quam indignum facinus! ancillam aere emtam suo.

PHAEDRIA

Nequeo exorare, ut me maneat, et cum illo ut mutet fidem
Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero, unam praetera horam ne oppertus sies.

DORIO

Obtundis.

ANTIPHO

Haud longum est quod orat, Dorio! exoret sine.

Me) C. G. m. et Hal. *me* non hab.
Illo) V. I. *cui vendidit.*
Obtundis) C. G. m. et Hal. *Obtunde.*
Est) L. antiq. *id.*

Supra vs. 18. El Plaut. Most. II, 98, «*confeci* malum.»

26. *Vendid.*) Par. suppl. «militi.» Infra vs. 46, 47. *Quam ind. fac.* «Haec leno ad spectatores conversus sarcastice dicit.» WEST. *Aere suo.* Cf. Hor. Serm. II, 3, 129: «servosq. *tuo* quos *aere* pararis.» Et *suo* eleganter pro meo.

27. *Neq. exor. ut me etc.*) Cf. supra vs. 4. *Et cum illo ut mut. fid.* Est enim *mutare fidem cum* aliquo q. d. fidem alicui datam fallere. Plaut. Pseud. I, 3, 141: «perdere» pro *mutare fidem.*

28. *Triduum hoc*) Vid. supra vs. 4. *Ab amic. arg. auf.* Cf. Heaut. IV, 8, 9.

30. *Haud long. est*) Scil. tempus. Supra vs. 10. *Exor. sine.* Andr. V, 3, 30.

Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

DORIO

Verba istaec sunt.

ANTIPHO

Pamphilamne hac urbe privari sines?
Tum praeterea horunc amorem distrahi poterin' pati?

DORIO

Neque ego, neque tu.

GETA

(*indigne effert*)

Di tibi omnes id quod est dignum duint.

DORIO

(*ad Phaedriam*)

Ego te complures advorsum ingenium meum menses tuli,
Pollicitantem, nil ferentem, flentem; nunc contra omnia haec,
Reperi qui det, neque lacrumet. da locum melioribus.

Hoc) Al. *hic* pro *hoc*.
Horunc) L. antiq. *horum*. C. G. m. in marg. *Phaedriae et Pamphilae*.
Poterin') Al. *potero*.
Tibi) C. G. m. *te* pro *tibi*.
Quod est dignum) MS. Graev. *quod es dignus*.
Haec) Abest *haec* a C. G. m. Necesse est haec verba serie una continuari. Falso igitur Par. *nunc. contra, omnia haec* virgula interposita distinxit.

31. *Id. hoc tibi* etc.) Haec fere ead. Phaedria dixerat, vs. 8. Verb. *promereri* in utramq. part. accipi solet, ut Ovid. Trist. I, 2, 61. Id. Pont. II, 3, 96. *Conduplic.* Lucret. III, 71: « *conduplic.* divitias. »

32. *Verba*) Supra vs. 8, λόγοι. Sic Plaut. Pseud. I, 3, 27 it. leno adolescenti « mortua re, inquit, *verba* nunc facis. » Ceterum *verba* pro re dare mendaces debitores dicuntur.

33. *Distrahi poterisne pati*) Cf. Hec. III, 5, 42.

34. *Neq. ego neq. tu*) Intellige, in causa sumus; aut, quod antecesserit, poterimus pati. Ita culpam confert in Phaedriae inopiam. *Int. duint* pro dent.

35. *Advors. ingen. meum*) Cf. Eun. IV, 7, 42. Dac. « contre mon naturel. »

36. *Nihil ferentem*) Sc. argentum idq. promissum, vs. 28.

37. *Neq. lacrumet.*) Acerbe hoc dictum in comparatione militis. *Da locum*, cede. *Meliorib.* Ditiores in honestis dicuntur *meliores*.

ANTIPHO

Certe hercle ego si satis commemini, tibi quidem est olim dies,

Quoad dares huic, praestituta.

PHAEDRIA

Factum.

DORIO

Num ego istuc nego?

ANTIPHO

Iam ea praeteriit?

DORIO

Non; verum haec ei antecessit.

ANTIPHO

Non pudet

Vanitatis?

DORIO

Minume, dum ob rem.

GETA

Sterquilinium.

PHAEDRIA

Dorio,

Dares) Ita Be. ea uno c. Vulg. *Quam ad* per anastrophen.

Iam) Quid. MSS. *Iamne.*

Sterquilinium) C. G. m. *stercilinium*, in contextu; in marg. *te dico esse, convicium in Dor. et antique pro sterquilinium dixit.* Be. ex veterr. C. *sterculinum* edid. quadrisyllab.

38. *Ego si satis* etc.) «Si satis in memoria teneo, praestituta dies est, in quam diem pecuniam huic dares. EVGR.

39. *Quoad*) Vox Terentio solemnis; cf. Index. Itid. Plaut. Pseud. II, 2, 28: «argento haec dies Praestituta est, *quoad* referret nobis.» *Fact.* Cf. Eun. IV, 4, 40. *Num. ego ist. nego.* Impudenter concedit.

40. *Iam ea*) Sc. praestituta dies. *Haec ei antecess.* Est enim *haec dies*, qua ipsa hoc dicit, proxima ante praestitutam. Ita Sallust. Iug. 113: «Nocte ea, quae proxima fuit ante diem.» *Ei.* Nempe praestitutae: haec responsio, *antecessit*, comica vel ridicula fit, quia ille interrogaverat, *praeteriit?*

41. *Vanitatis*) Hoc est mendacii, perfidiae, de non servata tridui promissi fide. Vid. Cic. p. Quint. 6. *Minume*, sc. pudet. *Dum*, pro dummodo. Cic. Attic. VI, 1. *Ob rem.* Par. explic. lucrum. Sallust. Iug. 31: «id frustra, an *ob rem* faciam, in vestra manu situm.» *Sterquilin.* coenum. Itid. Plaut. Pseud. I, 3,

Itane tandem facere oportet?

DORIO

Sic sum: si placeo, utere.

ANTIPHO

Siccine hunc decipis?

DORIO

Immo enim vero hic, Antipho, me dicipit.
Nam hic me huiusmodi esse sciebat; ego hunc esse aliter credidi.
Iste me fefellit; ego isti nihilo sum aliter ac fui.
Sed ut ut haec sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles dare se dixit. si mihi prior tu adtuleris, Phaedria,
Mea lege utar; ut sit potior, prior ad dandum qui est. vale.

Dicipit) Al. *decepit.*
Iste) L. antiq. is. C. G. m. in marg. *promittendo non dando.*
Dare se) Id. invert. *se dare.*
Sit potior) C. G. m. colloc. *pot. sit.*
Prior) Vocem *prior* emphaticam Be. anteire iubet. Vulg. *qui prior.*

131, ubi Taubm. *sterquilinium* hoc Terentii allegat, additq. notam: gr. κόπριος ἀνήρ. Vid. Schwabe ad Phaed. III, 12, 1. Et Columell. 1, 6. Sed id. convicium patet ex Plaut. Cas. I, 1, 26: «Ex *sterquilinio* effosse, tua etc.

42. *Sic sum*) Eod. sensu in Andr. V, 4, 16. «Et satis ille ostendit, se non parum esse lenonem, cui nihil praeter pretium dulce est.» Evgr. *Sic sum.* Q. d. hoc ingenio, his morib. sum. *Si placeo utere.* Huic conf. Horatianum illud, Epist. I, 6, fin. *Vtere.* Explic. Ruhnk. «vive, versare mecum.» Nisi potius me vel opera mea supponatur, ut infra exstat *Mea lege utar*, vs. 48.

44. *Nam*) Inceptiva particula, quae simul explicandi causa ponitur. *Hic me huiusmodi* etc. «Sciebat me lenonem esse periurum, et perniciem adolescentium; ego credidi hunc esse fide dignum et promissis stantem.» West.

45. *Sum olit. oc fui*) Cf. Andr. III, 3, 13.

46. *Vt ut haec sunt*) Cf. supra I, 4, not. *Cras mane.* Vide avarum lenonem, qui iam *mane* praestitutae diei argentum exspectat.

47. *Dare se*) «Enallage temporis pro daturum.» West. *Adtul.* Conf. Heaut. II, 11.

48. *Mea lega utar*) «Id lenonis, apud quem semper commodum prius.» Evgr. *Vt sit potior.* Subaudi, ad ducendum. *Potiorem esse*, de amantib. it. Tibull. I, 69. *Vale*, abeuntis, uti Eun. V, 8, 64.

ACTVS III, SCENA 3

PHAEDRIA. ANTIPHO. GETA

PHAEDRIA

Quid faciam? unde ego nunc tam subito huic argentum inveniam? miser,
Cui minus nihilo est; quod, si hinc pote fuisset exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat.

ANTIPHO

Itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miserum? qui me dudum, ut dixti, adiurit comiter.

Ego nunc) Al. *nunc ego*.
Hinc) Sic Be. pro *hic* vulg.
Pote fuisset) Sic Be. ex uno c. Pro *pote fuiss.* vulg. *potuisset*.
Adiurit) Sic Be. ed. auctore Mu. ut Ennius ap. Cic. de Senect. *adiuro* pro adiuvero. In l. antiq. *adiuverit*. Inde Fa. per unum *u*, *adiuerit*.

«Consultatio de pecunia, ut amissae postea triginta minae plus turbae faciant.» Et Donat. oeconomiam inesse putat ad futurum exitum Comoediae.

1. *Vnde argent. inven.*) Cf. Heaut. II, 3, 88. *Tam subito*. Nempe *cras mane*, ut supra 2, 46. Est autem *argent. invenire* comice dictum Terentio ac Plauto.

2. *Minus nihilo*) Hyperbole. Heaut. II, 3, 136. *Quod*, argentum. *Hinc*, ab hoc lenone. Ad. III, 3, 7. *Pote fuiss*. Cf. Heaut. IV, 1, 46.

3. *Promiss. fuer.*) Nota transacto demum hoc triduo. Adde quod id. rogaverat supra II, 28.

4. *Vt dixti*) Supra I, 11. *Comiter*, sine dolo malo; vid. Cic. p. Balb. 16.

Quin cum opus est, beneficium rursum ei experimur reddere?

GETA

Scio equidem hoc esse aequum.

ANTIPHO

Age vero, solus servare hunc potes.

GETA

Quid faciam?

ANTIPHO

Invenias argentum.

GETA

Cupio; sed id unde, edoce.

ANTIPHO

Pater adest hic.

GETA

Scio; sed quid tum?

ANTIPHO

Ah, dictum sapienti sat est.

GETA

Itane?

ANTIPHO

Ita.

GETA

Sane hercle pulchre suades. etiam tu hinc abis?

Experimur) Sic Fa. In l. antiq. *experiamur.*
Invenias) Mu. We. *inveniamus.*
Itane) Al. *dicis.*

5. *Quin experim.*) *Quin* cum indicativo vid. Ind. *Experimur*, nitimur, conamur.

6. *Esse aequ.*) Cf. Heaut. I, 1, 104. *Age vero*, ut age sis; cf. Cic. p. leg. Man. 14. Vtrumq. transitioni servit.

7. *Edoce*) Plus valet *edocere* quam docere. Vid. Sallust. Cat. 48, ibi Cort.

8. *Pat. ad. hic*) Sic Andr. II, 3, 29. *Dict. sap. sat. est.* Ex Plaut. Pers. IV, 7, fin. expressum. Et vid. supra IV, 2, 4, not.

9. *Itane*) Plenius hoc in Hec. III, 4, 4. *Pulchre suades.* Scilicet satis intellexerat Geta dicentem, *dict. sapienti sat. est*, h. e. patrem esse emungendum argento. *Et tu h. ab.* Conf. Eun. IV, 7, 29.

(*ad Phaedriam*)
Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali,
(*ad Antiphonem*)
Ni etiam nunc me huius causa quaerere in malo iubeas malum?

ANTIPHO
(*ad Phaedriam*)
Verum hic dicit.

PHAEDRIA
Quid? ego vobis, Geta, alienus sum?

GETA
Haud puto.
Sed parumne est? quod omnibus nunc nobis succenset senex,
Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci.

Nil) Fa. ed. *nihil* quod monosyllab. esse dicit.
Malum) C. G. m. ut l. antiq. *crucem*. Donat. autem *malum* legisse Bc. existimat, ut infra v. 22.
Ni) C. G. m. *Ne*.

10. *Non triumpho*) Itid. Syrus in Heaut. IV, 2, 5. *Ex nupt. tuis*. Sc. quod et quomodo Antipho duxerat Phanium. De quo ipse hic secum loquutus est, supra I, 2 seqq. *Nih. nanc. mali*. Antiphrasis comica. Nam bonum *nancisci* dicunt, non *malum*. Quid *malum* sit, quod servor. generi metuendum, vid. ad Eun. V, 5, 27. Et sensum totius Far. capit hunc. «Non sufficit tibi, quod *ex nupt. tuis* certum malum mihi imminet; nisi *etiam huius*, cognati tui, *causa quaerere me iubeas in malo*, quod malorum ultimum est, crucem.» Mihi tamen altera placet explicatio haec: tu me *in malo* propter te mihi contrahendo, *quaerere* iubes aliud *malum*, quod item Phaedriae causa commerui. Ad haec meminimus, quam valde sibi doluerit Geta, munere magistri in utrosq. iuvenes male defunctus. Supra I, 2, 23, 24.

12. *Ver. hic dic.*) Cf. Hec. I, 2, 36. *Alien. sum*. Itid. Demea in Ad. I, 2, 57. Sed quo sensu hic? Non sufficit Ruhnkenii explicatio quae est: *alienus* est, quocum nulla nobis intercedit amicitia.» Nam his explicat ille, non tam quid sentiatur ab utroque dicentium, sed magis, quid denotetur verbo ipso. Atqui haec mihi Phaedria sentire videtur: Non ita *alienus* vobis *sum*, ut plane nihil mali propter me pati sustineatis. Ad quae tum Geta, vs. 13: minime *parum* mali esse id, quod *omnib.* sibi *senex* succenseat. Antea vero id. humaniter responderat, *haud puto* scilicet, *alienum* te esse nobis.

13. *Nob. succens. sen.*) Cf. Andr. II, 6, 17. *Senex*, Demipho.

14. *Ni instig. etiam*) Hoc it. Andr.

PHAEDRIA

Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum? hem,
Tum igitur dum licet, dumque adsum, loquimini mecum, Antipho,
Contemplamini me.

ANTIPHO

Quamobrem? aut quidnam facturu 's? cedo.

PHAEDRIA

Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,
Aut perire.

GETA

Di bene vortant, quod agas! pedetentim tamen.

ANTIPHO

Vide si quid opis potes adferre huic.

GETA

Si quid! quid?

ANTIPHO

Quaere, obsecro,

Dum licet) L. antiq. *Dum igit. diem lic.* Vn. C. veterr. Be. *Tum igitur* et cett. omn. Fa. pro *diem* hab. *dum*.

Adsum) C. G. m. scr. *assum*.

Facturu's) Id. *es factur*.

Pedetentim) Var. script. *pedetempt.* ap. Non. *pedetemt.*

IV, 2, 9. *Vt null. loc.* etc. Cf. Andr. III, 4, 22. Par. in marg. «pro Antiphone.»

15. *Al. ab ocul. meis* etc.) Hoc fere modo Aeschinus in Ad. IV, 5, 20, et ibid. vs. 34.

16. *Dum licet*) Subaudi, mecum loqui. *Dumq. ads.* «Ita loquitur, quia mox dicturus erat, se persequuturum amicam esse.» WEST. *Antipho.* Hunc solum compellat, quemadmodum modo Getam, quorum tamen intuetur utrumque.

17. *Contemplamini*) Cf. supra I, 4, 32. *Contempl. me.* «Tanq. nunc ultimum alloquuturi et visuri.» FAB.

18. *Quoquo hinc asportabitur etc.*) Sc. amica. Sic Plaut. Merc. V, 2, 16: «*certa re'st.* Me usque quaerere illam, *quoquo hinc* abducta est gentium.» Valet autem *asportab.* pro *adsportab.* Vid. Cornel. Themist. 2, ibi Fischer in nott.

19. *Aut perire*) Maxime commotus loquitur. Eun. I, 1, 21. *Pedetent. tamen.* «Omnia tenta, omnia experire, ne aut plus aut minus facias.» EVGR. Vulgo putant, iconice loqui Getam.

20. *Si quid! quid?*) Reddit ver-

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, Geta.

GETA

Quaero: salvus est, ut opinor; verum enim metuo malum.

ANTIPHO

Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.

GETA

Quantum opus est tibi argenti? eloquere.

PHAEDRIA

Solae triginta minae.

GETA

Triginta! hui, percara 'st, Phaedria.

PHAEDRIA

Istaec vero vilis est.

GETA

Age, age, inventas reddam.

PHAEDRIA

O lepidum!

GETA

Aufer te hinc.

Mala) Codd. Be. *malaque.*
Percara 'st) V. I. *puella.*
Istaec) Sic l. antiq. Al. *ista.* Al. *istoc* sc. pretio.
Lepidum) C. G. m. ut l. antiq. *caput.* Abest a Bemb.
Aufer te) Fa. *aufer te hinc.* At Be. ex trib. Codd. *auferte*; absolute, ut Ad. V, 8, 14. Sed ego exhib. divisim *aufer te*, ad Phaedriam solum referend. qui nimis exsultans a complexu Getae discedere iubeatur.

ba Antiphonis, *si quid.* Rogando enim ostendit, ipsum se quid opis ferat nescire.

21. *Ne quid plus min. fax.*) Sic Plaut. Capt. V, 3, 18. Huc pertinet, explicandi causa, Liv. III, 34: «atque in medium, *quid* in quaque re *plus minusve* esset.» Hec. V, 1, 3, 4. *Post*, adverb. ut Ad. V, 9, 25. Hec. IV, 4, 78.

22. *Quaero*) Possit subaudiri, consilium, cf. Andr. IV, 2, 19. *Salv. est;* cf. Eun. V, 6, 9. Far. not. «Εὕρηκα, iam inveni quod illum salvum faciat.» *Ver. enim met. mal.* Da. vert. *mais je crains pour ma peau.*»

23. *Una tec. b. m. tolerab.*) Cf. Ad. III, 4, 50. Sic Virg. A. II, 709: «unum et commune periclum, Una salus ambobus erit.» *Bona mala.* Contraria haec eleganter sibi invicem opponuntur. Ad. V, 9, 33. Propterea lectio *malaque* nobis displicet.

24. *Solae trig. minae*) Non plus.

25. *Ist. vero vilis est*) Amatoris animo pretium non credit pro ea magnum esse quam diligebat.» Evan.

26. *Inventas*) Sc. minas. *O lepid.*

PHAEDRIA

Iam opu 'st,

GETA

Iam feres.

Sed opus est mi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.

ANTIPHO

Praesto 'st: audacissime oneris quidvis impone, et feret.

Solus est homo amico amicus.

GETA

Eamus ergo ad eum ocius.

ANTIPHO

Numquid est, quod opera mea vobis opus sit?

GETA

Nil; verum abi domum,

Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,

Consolare. cessas?

ANTIPHO

Nihil est, aeque quod faciam lubens.

Et feret) Al. *ferat* omisso *et*.

Ocius) Add. al. MSS. *Ph. Abi, dic; praesto ut sit domi*. Quae vero Fa. ut subdititia delevit. Adsunt quidem in C. G. u. ubi integrum constituunt versum. Par. huic versui apponit. Inserit additamentum Lindenbr. post vers. nostr. 27. C. G. m. cum Bru. C. e. post *ocius*.

Verum) Vn. MS. We. *vero*.

Cf. Ad. V, 9, 9. *Auf. te*. Duae voces sunt; nam dicitur auferre se, Plaut. Rud. IV, 3, 93, pro se amovere.

27. *Ad hanc rem*) Intellige, ad conficiendum argentum.

28. *Oneris quidv. impone*) Conf. Andr. V, 3, 26.

29. *Sol. est h. am. amic.*) Sic Plaut. Bacch. III, 2, 2: «*Homini amico*, qui est amicus etc.» ID. Mil. III, 1, 65, non invenies alterum, qui *amicus amico* sit magis.»

30. *Abi dom.*) Cf. Ad. IV, 5, 65. Impedimento est autem ille, quem Geta consilii sui minime vult participem. Andr. IV, 2, 24.

31, 32. *Et ill. mis. int. Consolare*) Cf. Ad. III, 3, 35; ibid. V, 1, 2. H. l. Geta nihil aliud admonet Antiphonem, quam quod is ipse secum dixerat, cand. suam uxor. miseratus; vid. supra I, 1 seqq. *Quam scio esse ex anim. metu*; cf. Andr. I, 5, 16. *Nih. est aeque quod*. Supple, quam illud, videlicet consolari meam.

PHAEDRIA

Qua via istuc facies?

GETA

Dicam in itinere: modo te hinc amove.

Itinere) Be. vult *itere* antique, ut Heaut. II, 3, 30.

33. *Qua via*) Sc. ratione. Hec. I, 1, 16. *Istuc*, sc. ut *minas triginta* mihi invenias; cf. vers. 26. *Dic. in itin. Iter* etiam de brevi via intra ips. urbem usurpatur. Plin. Paneg. 76, *iter* illi saepius in forum: ubi v. Schwarz. *Modo te hinc amove.* Similiter Andr. IV, 2, 24.

ACTVS IV, SCENA I

DEMIPHO. CHREMES

DEMIPHO

Quid? qua profectus causa hinc es Lemnum? Chreme, Adduxtin' tecum filiam?

CHREMES

Non.

DEMIPHO

Quid ita non?

CHREMES

Postquam videt me eius mater esse hic diutius,

Hinc) V. I. *ab hac civitate.*

«In hac scena narratio itineris et reversionis simplicem continet expositionem, quomodo praeterito tempore senes fecerant pactum, ut filiam Chremetis uxorem duceret filius Demiphonis etc.» Evan.

1. *Quid? qua profectus* etc.) Simil. Plaut. Bacch. II, 3, 15: «*Quid* hoc? *qua causa* eum *hinc* in Ephesum miseram.» *Lemnum.* Supra I, 2, 16. *Lemnus* est insula una e Cycladibus.

3. *Eius*) Phanii, nuptae Antiphoni. *Hic*, Athenis.

Simul autem non manebat aetas virginis
Meam negligentiam; ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse aibant.

DEMIPHO

Quid illic tamdiu,
Quaeso, igitur commorabare? ubi id audiveras.

CHREMES

Pol me detinuit morbus.

DEMIPHO

Vnde? aut qui?

CHREMES

Rogas?
Senectus ipsa est morbus. sed venisse eas
Salvas audivi ex nauta, qui illas vexerat.

DEMIPHO

Quid gnato obtigerit me absente, audistin'? Chreme.

Aetas) Id. *quia iam apta erat nuptiis.*

Meam negligentiam) I. *Meam ob neglig.*

Esse) V. I. *huc Athenas.*

Aibant) Fa. scr. *aiebant* dissyllab. Be. *aib.* et sic ubiq. locor.

Audiveras) Multi libb. *audieras.* Ita etiam C. G. m. cum sup. scripta syllaba *ve*; ut sit *audiveras.*

Est morbus) Cod. Hal. *Senect. ipsa morb. est.* Hic ordo Terentii esse videtur, vocula *est* plerumq. finientis.

4. *Simul*) «Ad haec, praeterea.» WEST. *Maneb.* Par. in marg. «expectabat.» Supra III, 2, 4, 27.

5. *Meam neglig.*) H. e. cunctationem meam, usque dum Athenas eam arcesserem. *Cum omni fam.* Cf. Ad. I, 2, 9; III, 4, 35. Vix serio dicit, *cum omni familia*, quum audivimus supra I, 2, 48, neminem Phanio, qui funus matris adiutaret, extra unam aniculam adfuisse.

6. *Ad me prof. esse aib.*) «Ανακόλουθον, pro Ad me profecta esse dicebatur.» DONAT.

7. *Quaeso*) Cum indignatione quad. loquitur, quippequi opinatur, hac commoratione factum esse, ut filius interea nuptiis illis implicaretur. *Vbi id audiv.* sc. mulierem esse cum filia profectam Athenas.

8. *Me detin. morb.*) Cf. Eun. II, 2, 49. *Vnde*, sc. ortus est. *Qui morbus? Rogas?* Sic solent, quos quasi poeniteat responsionis.

9. *Senect. ipsa est morb.*) Itid. Apollodorus, τὸ γῆρας ἐςιν ἀυτὸ νόσημα.

CHREMES

Quod quidem me factum consili incertum facit.
Nam hanc conditionem si cui tulero extrario,
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicundum ordine est.
Te mihi fidelem esse aeque atque egomet sum mihi
Scibam. ille, si me alienus adfinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas;
Sin spreverit me, plus, quam opus est scito, sciet;
Vereorque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea.

Quod) « Arbitror ex *Quod* elidi *d*, ut brevi remanente ea syllaba primus pes sit anapaestus ». Fa.

Extrario) Mu. ex antiquis *extraneo*. Sic it. al. MSS. At plurimi exhib. *extrario*. Hoc Mu. quidem quasi minus latinum respuit, quod Rn. invenit, Festo praeeunte, ex optim. MSS. probatum.

Dicundum) Sic edd. Fa. Par. al. antique pro *dicend*.

Scibam) C. G. n. *Scieb*. Sed *Scib*. l. Bembini expedit versum.

Tacebit) V. I. *in accipiendo filiam meam*.

Me) Id. *denudando meum facinus*.

12. *Me cons. incert. facit*) Cf. Andr. II, 3, 16. Hec. I, 2, 46. *Factum*, sc. nuptiarum; vid. Rt.

13. *Hanc condition.*) Par. in marg. h. e. nuptias filiae clam ex uxore Lemnia susceptae. » Vid. Lex. Plaut. *Conditio*. Valet autem, *ferre conditionem*, pro offerre. Caes. B. G. IV, 11: « ea *conditione* quae a Caes. *ferretur*.» Itid. Cic. Phil. VI, 1. Praeterea *conditio* de collocanda filia usurpatur. Liv. III, 45: « sibi *conditionem* filiae quaerendam *esse*.» *Extrario*, i. e. alieno s. nulla nobis cognatione coniuncto. Festus *extrarium* exponit esse, qui extra focum iusq. nostr. ad sacramentum versetur. Et Sueton. Vespas. 5: « canis *extrarius*, i. e. alienus.

14. *Mihi sit*) Subaudi, illa suscepta. *Dicend. ord. est*. Eun. V, 4, 48.

15. *Te mihi fidelem*) Cf. Andr. III, 1, 2. *Aeque atque ego*; cf. Andr. IV, 2, 19. Vult dicere, In te longe aliter esset quam in *extrario*, si nimirum gnata mea tuo filio iungeretur.

16. *Si me alien. adfin.*) Sc. sibi. Ad. V, 8, 25. Et ex Hec. II, 1, 14 recte addes, esse. Sensus, Si quis me socerum sibi esse volet.

17. *Tacebit*) Dac. *gardera le secret*. *Dum interced. familiar*. « quoadque familiaritas copuletur. » Evgr. *Taceb*. I. Rhenius: scil. hoc factum meum de ortu filiae.

18. *Sin spreverit*) Contempserit, fastidierit. *Plus sciet*. Tum conscius ille huius secreti valde mihi nocebit.

19. *Aliqua*) Sc. via seu *aliqua* ex parte. Haec ellipsis praet. alios Livio usitata. *Ne ux. h. rescisc. mea*. Peccatum scilicet aut factum meum de Lemnia uxore. Locutio ipsa est Plauti, Asin. III, 3, 152: « *ne uxor resciscat* metuit.» Chremes enim merito timet, unde sub exitum Fabulae magna turba existat.

Quod si fit, ut me excutiam atque egrediar domo,
Id restat: nam ego meorum solus sum meus. 21

DEMIPHO

Scio ita esse, et istaec mihi res sollicitudini 'st;
Neque defetiscar usque adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecerò.

Fit) MS. Par. tert. *soiet* perperam. At ego mallem si per Codd. liceret, *ciet* vel sit; quippe quae periphrasis esset Nostro valde familiaris.

Vt) L. antiq. *uti*.

Excutiam) Donat. notat, « Legitur, et *excutiat* ». Quam variam lect. Donati Schmiederns fovet. Ego non. Nam coninnctio *atque* constructionem continuat. Et inde sequitur, ut si *excutiat* vera esset lectio, Terentius sana scripsisset, pronomine addito, *ego egrediar*. Par. p. var. *excrucias* depravate.

Defetiscar) L. Bemb. *defitisc.* In C. G. m. *defecisc.* quasi ex deficio corruptum. Sed Fa. probatur *defetisc.* ex l. antiqno. Ad boc v. Priscian. lib. X.

Adeo) C. G. m. *ego* pro *adeo*. Al. *unquam* omisso ego leg. et collocant, *Neq. adeo def. unq. exper.* Alii aliter.

20, 21. *Quod si fit, ut* etc.) Ordo est, *Quod ei fit, Id restat, ut me excut. atque* etc. Est quidem, *se excutere*, sine exemplo scriptorum. Verumtamen Ruhnk. explicat, « ut me eiiciam domo, » ex Cic. Phil. II, 2, 22, dicente: « Consules ex Italia *excussos.* » Vid. Broukhus. ad Tibull. II, 6, 12. *Meorum*. Expon. quidam, domesticorum, aut eorum, qui partium sunt nostrarum. At ego putem significari, bonorum seu fortunarum, quas suas Chremes nullas habeat nisi uxoris; id quod ita esse ipse infra 3, 74 seqq. satis declarat. Sic fere lt. Eugr. « illa dives est, ego pauper. » *Solus sum meus*, h. e. mei arbitrii. Nam *solus* est, qui ab aliis destituitur. Andr. I, 5, 55.

22. *Res sollicitudini est*) Cf. Andr. II, 6, 9, 10.

23. *Neq. defetisc.*) Cf. Hec. III, 4, 29. *Experiri*. Andr. II, 1, 11. « Neque lassabor semper tentare. EUG.

24. *Id, quod tibi pollicit. sum*) « Intelligit filii sui cum filia fratris nuptias. » WEST.

ACTVS IV, SCENA 2

GETA

Ego hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem,
Argentum opus esse, et id quo pacto fieret.
Vixdum dimidium dixeram, intellexerat.
Gaudebat, me laudabat, quaerebat senem,

Venio) Schmied. et Bo. pro *venio* edd. *veni*, nullius, quantum scio, codicis auctoritate adiuti.
Hominem) V. l. *Phormionem*.
Argentum) Sic l. Bemb. « Antiqui enim *opus esse*, etiam cum accusativo iungebant ». Fa. Miror hanc Faërni monitionem, in constructione, quae h. l. est accusativi c. infinitivo. Leg. in l. antiq. aliisq. MSS. *argento*.
Senem) V. l. *Demiphonem*.

« Haec scena expositionem tenet, quod cum Phormione actum sit: nempe ut argentum quaereretur, quod lenoni ferri posset pro Phaedria: ut Phaedriae se ostendat Phormio nihilo minus amicum esse, quam Antiphoni.

1. *Ego hominem* etc.) Exsultantis sunt verba. Sic Davus in Andr. V, 2, 3. *Callidiorem*. Contra Plaut. Epid. III, 3, 37: « minusq. ad hanc rem callidum. »

2. *Ad homin.*) Venuste et comice hominem repetit. *Venio ut dicerem*. Haec temporum consecutio nobis quidam minus latine poterit videri, sed Comico poëtae non ita. Ac temeritatis esset ex norma consueta mutare, *veni ut dicerem*. Vid. Sanct. Min. de modd. et tempp. verbor.

3. *Fieret*) Pro confici posset. Verb. *fieri* urgetur in hac re, ex Sallust. « Quae pecunia *facta* erat. »

4. *Vixd. dimid. dix. intellex.*) In Phormione igitur verum, quod supra dicebat Antipho, *dict. sapienti sat*, III, 3, 8.

5. *Gaudeb. laudab. quaereb.*) De usu imperfectorum hoc constat, tunc temporis adhiberi, quum interea aliud quidquam agatur. Huc conf. ex Andr. I, 1, 32, 33; it. Eun. III, 5, 39.

Dis gratias agebat, tempus sibi dari,
Vbi Phaedriae ostenderet nihilominus
Amicum se esse, quam Antiphoni. hominem ad forum
Iussi opperiri: ego me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum! quis est ulterior? at at, Phaedriae
Pater venit. sed quid pertimui autem? bellua!
An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplici spe utier.

Dis) Id. *Diis.*

Se) Sic Be. pron. *se* colloc. e Cod. Reg. huc reductum. Vulgo ponitur post *Phaedriae.* v. 7.

Iussi) I. *Iussu.*

Senem) V. I. *nostrum Demiphonem.*

Vlterior) Pro *ulterior* Gu. *interior* nimis argute. V. I. *senex posterior*, *qui post illum graditur.*

Phaedriae) Be. vult *Phaedriai*, graece sic scriptum. At vero est terminatio, *ae*, pro *ai*, latine diu recepta.

Pater) Ex *Pater* Fa. *r*, iubet elidi, ut versus sustenletur.

Sed quid) V. I. *secum.*

Bellua) C. G. u. et Hal. *belua* per unum *l.* Et sic edd. Fa. Par. Be. al. Sed Mu. cett. consuetudinem sequuti per duo.

Vno) V. I. *sene.*

Esse) MS. Graec. *est* pro *esse.* Hunc v. expungit Gu. sane dignissimum Poëta, quem et Priscianus Instit. gr. lib. VII, citat laudatum.

6. *Temp. sibi dari*) Hoc fere sensu Liv. I, 46: «crescendiq. in curia *sibi occasionem datam* ratus est.»

7. *Vbi*) Quo tempore. *Nih. min. quam*, pro aeque ac.

8. *Amic. Antiph.*) Cf. supra III, 3, 29.

9. *Ego me esse* etc.) Subaudi, ego dicebam.

10. *Sed ecc. ips.*) Cf. Ad. V, 6, 2. *Quis est ulter*, h. e. quis est praeter eum ille alter?» Bip.

11. *Pat. ven.*) Par. in marg. «*Ex Lemno rediit.*» *Bellua*, «convicium in se ipsum.» West. Et Plaut. Trin. IV, 2, 109: «nae tu, me aedep. arbitrare *belluam.*»

12. *An quia*) Ordina ac supple, *An* propter id *timui*, *quia.* Eun. V, 2, 68. *Pro uno duo.* Sensus liquet, Si unum fallere non licebit, alter restat, quem fallam.

13. *Commod. esse opinor*) Cf. infra V, 3, 31. Est autem *commodum*, quod libet, quod facile est neq. nos gravat. *Dupl. spe uti.* Suscipitur ergo *spes duplex* de uno aut altero illorum fallendo. Sic Plaut. Truc. IV, 4, 16: si «unum ostium obsideatur, aliud perfugium erit.»

Petam hinc unde a primo institui. is si dat, sat est;
Si ab eo nihil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

Vnde) V. I. *argentum a Demiphone.*
Is si) Al. invert. *si is.*
Fiet) Al. *fiat.* Eun. III, 2, 47.
Tum) Ed. an. 1469, *tamen* minus recte.

14. *A primo*) Sic plenius, pro primo, primum. Plaut. Most. III, 2, 139: «multum improbiores sunt, quam *a primo* credidi.» *Is si dat* sc. argentum.

15. *Si ab eo*) Scil. Demiphone. *Nihil fiet;* cf. supra vs. 3. *Hunc*, Chremetem. *Hospit.* «Astute *hospitem*, de eo qui supervenit; nomen aptum imprudenti rerum, atque alieno ab earum scientia.» DONAT.

ACTVS IV, SCENA 3

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO

ANTIPHO

Exspecto, quam mox recipiat huc sese Geta.
Sed patruum video cum patre adstantem. hei mihi!
Quam timeo! adventus huius quo impellat patrem.

Exspecto) C. G. m. scr. *Expecto.*
Huc) Al. non hab. *huc.*
Sese) C. G. m. *se* non *sese* quod in l. antiq. est.

«Ad errorem cumulandum, persona Antiphonis interponitur: ut ei adaucto metu amittendae uxoris, maior vis fiat repentinae laetitiae.» DON.

1. *Exsp. quam mox* etc.) Scil. Phormionem exspectant, qui omnes se adiutaret; cf. III, 3, sub fin. *Recip. h. sese;* cf. supra II, 4, fin.

3. *Quo impell. patr.*) Recte: nam dixerat id. supra II, 4, 21. *Is quod mihi* etc.

Adibo hosce. o noster Chreme.

CHREMES

O salve, Geta.

GETA

Venire salvum volupe 'st.

CHREMES

Credo.

GETA

Quid agitur?

CHREMES

Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.

GETA

Ita. de Antiphone audistin'? quae facta.

CHREMES

Omnia.

GETA

(*ad Demiphon. herum*)
Tun' dixeras huic? facinus indignum! Chreme.
Sic circumiri?

DEMIPHO

Id cum hoc agebam commodum.

O) L. Bemb. *salve*. Non hab. l. antiq.
Salvum) MS. We. *te*.
Volupe) C. G. m. *voluptas* gr. καθ' ἡδονήν.
Compluria) Tò *compluria* hab. fere omnes, antique sicut *pluria*; v. Gell. V, 21; ut Priscian. lib. VI. Sed in C. G. m. *complura* invenio, quod est usitatius.
Id cum hoc) L. antiq. *cum hoc id*.

4. *O nost. Chr. o salve, Geta*) Salutatio ac resalutatio, uti Andr. I, 5, 32.

5. *Ven. salv.*) Cf. Eun. V, 5, 6. *Venire*, pro advenire. *Credo*; conf. Andr. V, 4, 36. « Adveniens enim Chremes Getae adventum gratulanti respondet. » WEST.

6. *Multa advenienti* etc.) Ordinem ac sensum verbor. teneo ita: Multa advenienti mihi *hic*, *ut fit*, narrantur, inter quae *nova* sunt *compluria*.»

8. *Facin. indign.*) Liv. I, 17: « postquam *facinus* facinorisq. caussam audivit. »

9. *Circumiri*) Decipi, falli. Hoc verb. de bello sumptum aut venatu. *Ageb. commod.* Cf. Eun. II, 3, 52. *Cum hoc*, Geta sc. *commodum* adverb. pro modo nunc.

GETA

Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum sedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei.

CHREMES

Quid? Geta.

DEMIPHO

Quod remedium?

GETA

Vt abii abs te, fit forte obviam
Mihi Phormio.

CHREMES

Qui Phormio?

GETA

Is qui istam...

CHREMES

Scio.

GETA

Visum est mihi, ut eius tentarem prius sententiam.
Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio,

Sedulo) V. I. *hic iam incipit illos senes decipere.*
Inveni) Al. *ut opin.*
Istam ...) V. I. *tuetur.*
Tentarem) Ed. 1469, *pertentarem.*
Prius) Sic Be. ex veterrimo c. Abest *prius* ab al. MSS. et edd.

10. *Nam hercle ego*) « Commendat consilium ex cura. » Even. *Id agitans*, hac de re meditans. Liv. XXI, 2: *agitare* in animo bellum. »

11. *Inv. remed.*) Huic rei; conf. Andr. III, 1, 10. De nuptiis Antiphonis et Phanii loquitur, quas dissoluturum se simulat Geta. *Quid? Geta*, admirantis cum gaudio. Supra I, 2, 97.

12. *Vt abii abs te*) Supra II, 4, 23. *Fit forte obv.* Mentitur servus, *obviam* sibi *factum esse* Phormionem; nam venit *ad hominem*, ut ipse dixit supra 2, 2.

13. *Is qui istam*) « Sub. defendit, nobisq. obtrusit, Phanium scilicet. Dict. autem vultuose, et ut subblandiretur fastidio Demiphonis. Cuius rei apta est ellipsis. » WEST. *Scio*; cf. Andr. IV, 1, 29.

14. *Vis. est mihi*) Placuit. Eun. V, 6, 17. *Vt ei. tent. p. sent.* Supra II, 4, 3, 4.

15. *Prendo homin.*) Andr. II, 2, 16. *Prendo* metri causa contract. ex Prehendo; sicut Phaedr. I, 22: *prensa* pro prehensa. Ita rem exponit Geta coram dominis, ut unuem fidem vultu suo faciat illi narratae.

Vides? inter vos sic haec potius cum bona
Vt componantur gratia, quam cum mala.
Herus liberalis est, et fugitans litium.
Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere, ut praecipitem hanc daret.

ANTIPHO

Quid hic coeptat? aut quo evadet hodie?

GETA

An legibus
Daturum poenas dices? si illam eiecerit.
Iam id exploratum 'st. heia! sudabis satis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est.

Vos) In molt. libb. memorante Be. *nos*, non *vos*. Sed rectius al. *vos*.
Sic) Abesl *sic* a compl. MSS.
Liberalis) V. I. *humanus*.
Amici) Id. *quos adduxit advocatos sibi*.
Hic) V. I. *Geta*.

16, 17. *Vides*, *Vt compon.*) Cic. Fam. XVI, 1: «*ut* navem idoneam habeas, diligenter *videbis*.» Rem leviter langil Getu, inter Phorm. et senes ambos intricatam. *Haec. compon.* Cf. Ad. IV, 7, 17. *Pot. cum bona gr. quam c. mala.* «Qoemadmod. fides, dolus, sic *gratia* seu *bona* seu *mala* dicilur.» WEST.

18. *Fugitans litium*) Genitivo casoi vim nominis habet *fugitans* iunctum: accusalivo, vim tantum participii.» DONAT.

19. *Nam cet. amici*) Cf. supra II, 1, 83. *Modo*, paulo ante.

20. *Vno ore*) Cf. Andr. I, 1, 69. Par. in marg. μιᾷ φονῇ κ'ἐξ ἑνος ςόματος. *Auctor. fuere ut* etc. Cic. ad Attic. XV, 5, mihiq. *Vt absim* vehemeoter *auctor est*.» Alluditur facete ad senatus auctoritetem romaoi, qua senatores auctores fierent, si quid populo placuisset; h. e. ut confirmarent, quod populus iussisset. *Praecipit. dar.* h. e. domo eiiceret. Phaedr. V, 7, 39. Subblanditur hic servus domino, quod is supra II, 3, 78, comminatos fuerat.

21. *Quid h. coept.*) Eun. V, 7, 1. «Hunc accipiens servi consilium Antipho irascitur.» EVGR. *Quo evad.* Cf. Andr. I, 2, 25. *An legib. Datur. poen.* Mimesin continual Geta, et nunc responsionem fingil ex sola permissione. *Legib.* pro ex *legib.*

22. *Dices*) Putabis; cf. Andr. IV, 1, 28. Ad. III, 4, 32. Itid. Plaut.

23. *Explorat. est*) «H. e. satis constat, Phanium luto posse eiici ex sedib. et sine mulcta legum.» WEST. *Sudab. sat.* i. e. satis exerceris, sat. negotii habebis. Hor. A. P. vs. 241.

24. *Si cum illo incept. hom.*) Inceptare dicitur cum magno nisu efficere. *Ea eloq. est.* Huc refer illud irunice dictum, Ad. III, 3, 40. Sed

Verum pono esse victum eum; at tandem tamen
Non capitis ei res agitur, sed pecuniae.
Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
Soli sumus nunc, inquam, hic: eho, quid vis dari
Tibi in manum? herus ut his desistat litibus.
Haec hinc facessat, tu molestus ne sies.

ANTIPHO

(*secum*)

Satin illi Di sunt propitii?

GETA

Nam sat scio,
Si tu aliquam partem aequi bonique dixeris,
Vt est ille bonus vir, tria non commutabitis

Pono) Al. *pone*.
Victum) V. I. *ab aliquo*.
Ei) Ita c. Gu. vet. pro *eius* vulg.
Vis) C. G. m. *velis* pro *vis*.
Herus ut) L. antiq. *ut erus*.
Ille) V. I. *Demipho*.

hic intelligi vult Demiphonis *eloquentiam*, quam quasi coram parasito laudarit. *Eloquentia* autem causidico in primis vel patrono opus est.

25. *Pono*) Facio, fingo. Cic. Divin. I, 52: «hoc *posito* atque concesso.» Translatio est de calculis qui *ponuntur* et finguntur valere, quod ratiocinator velit. Borm. ad Petron. c. 101. *Vict. eum*, sc. Demiphonem. Verb. *vincere*; cf. supra I, 2, 82. *At tand. tamen*. Per tmesin euphoniae causa disiunctum pro *attamen tand.*

26. *Non cap. ei res ag. sed pec.*) Cf. Heaut. III, 1, 67. «Et causae capitis sunt res capitales, in quib. caput hominis agitur. Vid. Ernest.

27. *Mollliri*) Cf. supra III, 2, 13 placari, mitigari. Virg. A. I, 57.

28, 29. *Quid v. d. Tibi in man.*) «H. e. quantam pecun. in praesenti accipere vis, ut dominos ab hac lite discedat.» Evgr.

30. *Haec*) Phanium. *Hinc facess.* Cf. Liv. I, 47: «*Facesse hinc* Tarquinios.»

31. *Sat. illi D. s. prop.*) Nempe huc spectat, quod veteres credebant, Deos his hominib. qui sanam mentem haberent, maxime esse propitios. Credit autem Antipho, ignarus consiliorum Phormionis, eum insanire, qui de dimittenda sua uxore verba faciat.

32. *Si tu aliq. p.*) «Et si non totum, vel *aliquam partem*.» DONAT. *Dixeris*, promiseris. Vid. Nep. Milt. 2, et Cic. Offic. I, 10, 6.

33. *Vt est ill. bon. vir*) Formulam esse puto. Igitur virgulam sustuli, quam West. hab. positam post *ille*.

Verba hodie inter vos.

DEMIPHO

Quis te istaec iussit loqui?

CHREMES

Immo non potuit melius pervenirier
Eo quo nos volumus.

ANTIPHO

Occidi!

CHREMES

Perge eloqui.

GETA

A primo homo insanibat.

DEMIPHO

Cedo, quid postulat?

GETA

Quid? nimium quantum libuit.

CHREMES

Dic.

GETA

Si quis daret

Occidi) Id. *secum*.

Eloqui) Haec in quibusd. Codd. teste We. Demiphoni tribuuntur.

A) We. p. var. *At*.

Insanibat) Ed. 1469, *insaniab*.

Cedo) We. p. var. *credo*. Sed praevalet. *cedo*. Haec enim dictio passim et Phormioni et Getae tribuitur, aptius tamen Demiphoni.

Nimium quantum) Far. ed. more suo iunctim *nimium-quantum*, h. e. immane quantum. Probe. Varie tamen dividuntur haec verba inter personas. Mihi rectius videtur tribui *quant. lib.* Chremeti, quippe qui nullum abhorret pretium, modo ne rescindantur nuptiae. Quod ita esse ex infer. vv. 59, 65, et 72 probabitur. Pro *libuit* Be. ex veterr. *voluit*.

Vid. infra V, 2, 9; Cic. in Pis. 25: « Dices, ut es homo facetus. » Id. p. Mur. 25. Valet autem *Ut* pro utpote-qui. *Tria non com. Verba* etc. Conf. Andr. II, 4, 7. « Sic dicebant, iurgium significantes. » DONAT. Par. not. « vix trib. verbis agetis. » Andr. II, 4, 7, 8.

34. *Quis te istaec* etc.) Persuasus quidem ostenditur Demipho, sed simul difficilior Chremete fratre, qui se faciliorem praebeat fraudis periculo.

35. *Perv. Eo quo n. vol.*) Cf. Eun. I, 2, 44.

36. *Occidi*) Cf. Eun. 2, 3, 1. *Perge eloqui*; cf. Ad. IV, 5, 19.

37. *A primo*) Cf. supra 2, 14. Pergit Geta fictum suum cum Phorm. sermonem. *Insanib.* Par. explic. «Iratus tumultuabatur ac debacchabatur.»

38. *Quid?*) Interrogatio animum suspendens audientis. *Nim. quant.*

Talentum magnum.

DEMIPHO

Immo malum hercle. ut nil pudet!

GETA

Quod dixi adeo ei: quaeso, quid si filiam
Suam unicam locaret? parvi retulit
Non suscepisse: inventa est, quae dotem petat.
Ad pauca ut redeam, ac mittam illius ineptias,
Haec denique eius fuit postrema oratio.
Ego, inquit, iam a principio amici filiam,
Ita ut aequum fuerat, volui uxorem ducere.

Pudet) V. I. *dixisse.*
Mittam) Al. *omitt.*

Hoc utrumq. iunct. it. Cic. Fin. IV, 25: «Zeno dicit differre inter honestum et turpe *nimium quantum*, nescio quid immensum.» Male igitur West. post *nimium* distinxit.

39. *Talent. magn.*) *Talent. magnum* seu Atticum comprehendit sexaginta minas, s. sex millia drachmarum Atticarum; vid. Gronov. de Sestert. III, 4. *Magnum* autem Romani appellabant Atticum *talentum*, quoniam aliorum Graecor. talenta minoris erant summae; cf. Gronov. de pecun. vel. *Immo mal. hercle* iunge *immo hercle*, uti Ad. III, 4, 37. *Malum*; cf. Eun. IV, 7, 10, not. *Ut nihil pud.* mirantis. *Ut* pro quomodo. Sic Cic. Mil. 24: «Ut contempsit! *ut* pro nihilo putavit.»

40. *Quod dixi ad.*) Particulae *adeo* vis incerta videtur, vid. Ind. *Quid dolis* sc. postulasses.

41. *Locaret*) Verb. simplex pro composito, collocaret sc. in matrimonium, Cic. Divin. I, 46: «quum vellet sororis suae filiam in matrimonium collocare.» *Suam unicam.* Huic verbo oppositum intellige, quod sequitur, *inventa est* sc. aliena.

42. *Non suscepisse*) Sc. suam. Infra V, 8, 49, 50. «In Graeca Fabula senex hoc dicit, Quid interest me, non suscepisse filiam, si modo dos dabitur alienae.» DONAT. Ceterum de hoc loco et explicando et distribuendo inter personas dissentiunt interpretes, quos praetermitto.

43. *Ad pauca ut red.*) Formula videtur, qua inflectitur sermo. Eun. IV, 6, 3.

44. *Eius*) Phormionis.

45. *Ego, inq. iam a pr. am. fil.*) «Per ethopoeiam oratio inducitur Phormionis ad summam necessariam pervenientis persuasione.» EUGR.

46. *Vol. ux. duc.*) «Figmentum merum Getae, ex persona Phormionis.» WEST.

Nam mihi veniebat in mentem eius incommodum,
In servitutem pauperem ad ditem dari.
Sed mi opus erat, ut aperte nunc tibi fabuler,
Aliquantulum quae adferret, qui dissolverem
Quae debeo; et etiam nunc, si volt Demipho
Dare quantum ab hac accipio, quae sponsa 'st mihi,
Nullam mihi malim, quam istanc uxorem dari.

ANTIPHO

(secum)

Vtrum stultitia facere ego hunc an malitia

Incommodum) Be. *incommodi* ut supra I, 3, 2.
Pauperem) V. I. *mulierem.*
Ditem) Id. *hominem.*
Et) C. G. m. et al. omitt. *et.*
Istanc) We. ed. *isthanc.*

47. *Eius incommod.*) Sub. rei seu matrimonii. Eun. I, 2, 122. Locutio tamen, *venit in mentem*, amat genitivum obiecti. Cic. Fin. V, 2: «Venit mihi *Platonis* in mentem.» Sed nominativum quoque promiscue. Eun. II, 2, 2.

48. *In servitut. paup. ad dit. dari*) Invidiose dixit *servitutem*, quum de coniugio sit. Atqui *divitis* uxoris *pauperem* virum Graeci fere ead. phrasi, δουλεῖν τὸν ἄνδρα dicunt, vel subiugare maritum.

49. *Vt ap. n. tibi fab.*) Hoc in parenthesi, ut causa pecuniae ingeratur petendae. *Fabuler.* «Narrem, et hinc fabula pro vera narratione interdum.» FAR.

50. *Aliquant. quae adf.*) Subaud. argenti, pecuniae, bonorum. Ellips. frequens. Ovid. A. II, 279: «Si nihil *attuleris*, ibis Homere, foras.» *Adferr.* Par. in marg. «pro dote.» Diminutivo utitur *Aliquantulum*, ut alliciat senes ad negotium. *Qui*, unde. *Dissolv. Quae deb.* Eod. fere sensu Cic. p. Sulla 20: «praediis venditis *aes alienum* eiusd. (P. Cincii) *dissolutum* est.»

51. *Et etiam nunc, si etc.*) Hanc enim conditionem facit Phormio, qui omnino id cepit consilii, ut hoc argentum, dotis nomine, acceptum Phaedriae daret, et is pro amica meretrice lenoni, ipse vero Phormio offerendo et placando produceret nuptias, si argentum, quod Phaedriae ab amicis promissum est, quum acceptum fuerit, senibus reddatur.» EVGR.

52. *Quae sponsa est mihi*) Eun. V, 8, 6. Par. «desponsata.»

53. *Nul. mihi mal. quam etc.*) Sic Ad. III, 2, 13. Verbo *malle* Noster utitur cum infinitivo sequentis. Alia syntaxis Catulli cum coniunctivo, Carm. XXIV, 4—6.

54. *Stultitia*) Temeritas quae caret consilio. Cui opp. *Malitia*, malis artibus vacans. Hec. II, 1, 6.

Dicam, scientem an imprudentem, incertus sum.

DEMIPHO

Quid, si animum debet?

GETA

Ager opposítu'st pignori
Ob decem minas, inquit.

DEMIPHO

Age, age, iam ducat; dabo.

GETA

Aediculae item sunt ob decem alias.

DEMIPHO

Oi, ei!
Nimium'st.

CHREMES

Ne clama: petito hasce a me decem.

GETA

Vxori emenda ancillula'st; tum autem pluscula
Suppellectile opus est; opus est sumtu ad nuptias.
His rebus pone sane, inquit, decem.

Si) V. I. *hominis.*
Ager) Id. *meus.*
Dabo) Id. *argentum.*
Ei) C. G. m. ut Be. Codd. *hui.* L. antiq. *hoi*, *hui.*
Decem) Vulg. *minas.* Abest a duob. Be. Codd. Nec magis hic opus est quam supra v. 58, 59.

56. *Si anim. deb.*) Proverb. Graecor. τὴν ψυχὴν ὀφείλει, dicitur de eo, qui immodico aere alieno tenetur, ut plus quam omnes facultates debeat, ac deniq. se ipsum s. vitam suam debeat. ERASM. *Ag. opp. pign.* «Id est, agrum dedi loco pignoris, i. e. vadimonii.» EVGR. Et Plaut. Pseud. I, 1, 85, si me *opponam pignori.*»

57. *Ob decem minas*) «Noluit semel summam proponere, ne magnitudo terreret; dum praeter *ancillas* et *suppellectilem* inter omnia ad XXX minas pervenit.» EVGR. *Ob*, notat, pro in emptione et contractu.» WEST. *Iam ducat*, sc. Phanium. Infra IV, 12. *Inquit*, sc. Phormio.

58. *Aediculae*) Diminutiv. nomen, sicut *Aliquantulum*, vs. 50, ut attenuet rem suam. *Oi, ei.* Graeca haec particula dolentis, *oi* utitur, cui quid gravius incommodat.» Vid. Hoogsv. de Partic. L. Graec.

59. *Petito hasce* etc.) Quae desunt, ut suppleantur illae *triginta.*

60. *Vx. emend. anc. est*) Cf. Enn. I, 2, 55. Paucitas sumptus ostenditur, ut Heaut. II, 3, 52. *Plusc. Suppellect.* Contra haec vide ut maxim. sumptus sponsae necessarios. Heaut. V, 1, 20.

61. *Op. est sumtu ad nupt.*) Conf. Andr. II, 2, 25 sqq.

62. *Pone*) Destina; cf. Virg. A. I,

DEMIPHO

Sexcentas proinde scribito iam mihi dicas.
Nil do. impuratus me ille ut etiam irrideat?

CHREMES

Quaeso, ego dabo, quiesce. tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus.

ANTIPHO

Hei mihi!

Geta, occidisti me tuis fallaciis.

CHREMES

Mea causa eiicitur, me hoc est aequum amittere.

GETA

Quantum potes, me certiorem, inquit, face,

Sexcentas) Par. ed. *Sescent.* pro *Sexc.* V. I. *ita ut scripsisti XXX minas.*
Proinde) MSS. We. perinde. Ed. 1469, *potius.*
Quiesce) V. I. *ab ira.*
Fallaciis) Hunc vers. testatur Lindenbr. a vett. Codd. abesse.
Potes) Sic l. antiq. In Bemb. *potest.* Quae duae sunt, ait Fa. partes orationis, *pote* et *est.* Supra III, 3, 2.

282. *Sane.* «Bene *sane*, quasi plus quiddam exigat, sed hoc contentus sit.» DON.

63. *Sexcent. pr. scr. i. m. dicas*) Magnitudine summae excitatus exclamat, Quascumque et quot quot velit calumnias mihi et causas Phormio indicet. *Sexcent.* pro quamvis multis. Ita Cic. Verr. I, 47: «Possum *sexcenta* decreta proferre.» *Scrib. dic.* Cf. supra I, 2, 77, not. et II, 2, 15.

64. *Impurat.*) Proprie de lenone impurus et *impuratus.* Itid. *sordid.* et *sordidat.* Heaut. II, 3, 56. *Etiam*, insuper.

65. *Quiesce*) Tranquillo sis animo. Ad. V, 3, 51, 52.

66. *Quam volumus*) «Intelligit filiam suam, clam in Lemno susceptam.» WEST. *Hei mihi.* Misere exclamat qui opinatur aliam praeter Phanium sibi obtrudi. Ex eo igitur errore turba exsistit.

67. *Geta, occidisti me etc.*) Itid. Pamph. in Dav. invehitur, Andr. III, 5. *Occidisti.* Non proprie valet *occidere*, sed ut enecare, Andr. IV, 1, 36. *Fallac.* Cf. Andr. I, 3, 7.

68. *Mea causa*) Etiam *mea causa*, non solum fratris. *Eiicit.* ux. Antiph. Cf. supra II, 3, 90. *Me hoc est* etc. Ordo, *me hoc amitt. aequ. est.* Scilicet id ego perdam, quod promissum est Phormioni. Hoc dicit ad Demiphonem rerum suarum conscium.

Si illam dant, hanc ut mittam; ne incertus siem.
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.

CHREMES

Iam accipiat, illis repudium renuntiet;
Hanc ducat.

DEMIPHO

Quae quidem illis res vortat male!

CHREMES

Opportune adeo argentum nunc mecum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt praedia.
Inde sumam, uxori, tibi opus esse, dixero.

Mittam) Al. *omitt.*
Illi) V. I. *parentes eius.*
Accipiat) L. antiq. *accipiet.*
Lemni) Palmer. *Lemno.*

70. *Si illam*) Sc. Phaninm. *Hanc.* Nempe quam Phormio sibi sponsam esse ex commento Getae dixisset; cf. vs. 52.

71. *Nam il. m. dot. iam* etc.) Vis omnis est in voce *iam*. Vnde adeo Chrem. respondet, *Iam accipiat*. Nam si Phaedria urgeatur a milite, qui *cras dare argent.* dixerit, supra III, 2, 46, 47, ergo necesse erat, hodie Phormionem a senib. accipere dotem. Vid. quod notat. est ad vs. 51.

72. *Illis*) Sponsae ipsi et his qui eam cum dicta dote desponderunt Phormioni. *Repud. renunt.* h. e. *repud.* remittat. Infra V, 8, 35, 36. Modestin. in Pandect. XXIV, 3. *Repudium*, «proprie quum sponsus a sponsa dirimitur.» Lex. Iur.

73. *Hanc duc.*) Scilic. Phaninm. *Quae quid illis* etc. Ad. II, 1, 37. Invidia agitur Demipho in illos, qui dare volunt aliam.

74. *Nunc mec. attuli*) Comice argentum praesto est, quo commodius emungatur a Geta.

75. *Fruct. quem Lemni* etc.) Fructus agri et rei familiaris; vid. Ad. V, 4, 16. Nep. Attic. 6, et Catull. Carm. CXI. Et cum verb. *reddere* hoc significatu vid. Tibull. II, 6, 21, 22.

76. *Inde sumam*) «Non fructum, sed argentum.» DON. *Tibi op. esse.* Huic conf. infra V, 3, 3. *Dixero* pro dicam. Iurgio paratur locus.

ACTVS IV, SCENA 4

ANTIPHO. GETA

ANTIPHO

(*iracunde*)

Geta!

GETA

Hem!

ANTIPHO

Quid egisti?

GETA

Emunxi argento senes.

ANTIPHO

Satin' id est?

GETA

Nescio hercle, tantum iussus sum.

ANTIPHO

Eho, verbero, aliud mihi respondes ac rogo.

« In hac scena iracunde interrogat dominus, ac servus simpliciter respondet, interrogari se credens, narrat quid egerit. » Evgr.

1, *Emunxi arg. sen.*) H. e. absentib. argentum abstuli. » Evgr. *Emunxi.* Hor. A. P. 238. *Emuncto*, i. e. deluso. Metaph. a quadrupedib., quibus lac subtractum est. Plaut. Epid. III, 4, 58.

2. *Satin id est?*) Ambigue sonat, aut pro formula obiurgandi q. d. *Satin' id* tibi placet? Eun. V, 2, 12, aut pro Sufficit hoc? *Tantum*, signific. non plus. Bene *tantum* respondet ad id quod interrogatum est, *Satin' id est?* Innuit autem Geta *triginta minas*, quas Phormioni senes concesserant praebendas. Ideo dicit *iussus sum*.

3. *Verbero*) Convicium in servos Plauto frequens. *Aliud respond. ac rogo.* Rogaverat enim Antipho, *quid egisti?* Id est, non quantum? sed quid?

GETA

Quid ergo narras?

ANTIPHO

Quid ego narrem? opera tua
Ad restim mi quidem res rediit planissume.
Vt te quidem omnes Di Deaeque, Superi, Inferi
Malis exemplis perdant! hem, si quid velis,
Huic mandes, qui te ad scopulum e tranquillo auferat,
Quid minus utibile fuit? quam hoc ulcus tangere,

Mandes) Vulgo sequuntur verba, *quod quidem recte curatum velis.* Sed hunc integrum vers. a plerisq. omissum ego cum Be. Mu. et Bo. ex Adelph. III, 3, 18, huc traductum putarim.

Auferat) Var. *inferat. afferat. auferat.* Omnino autem haec verba, *qui te ad scop. e tranq. auf.* quae Fa. ex lib. suo delevisse fatetur, eod. teste nec in ll. Bemb. Vict. et Bas. sunt, nec a Donat. explicita. Si qui sunt libri qui ista habent, ibi verba praecedentia, *quod quid. recte cur. vel.* aut desunt, aut extra contextum adscripta leguntur. Commoda tamen habuimus illa, ac Be. Mu. aliorumque auctoritate adducti recepimus.

Vtibile) Sic plurimi et s. et e. inusitatius pro *utile.*

5. *Ad restim. m. quidem* etc.) Formula desperationis. Plaut. Pers. V, 2, 34: « *Restim* tu tibi cape, ac suspende te. » Inter leges Roman. haec erat: infelici arbori *reste* suspendito.» Vid. Liv. I, 26. Ter. Heaut. I, 1,61.

6. *Vt te quid. o. Dii* etc.) Conf. Heaut. IV, 6, 6. Quod ille *superos*, *inferos* Deos addit, imprecationem facit plenissimam.

7. *Malis exempl.*) H. e. gravissimis poenis ac suppliciis. Eun. V, 4, 24. Haec evenire Getae videntur, quae praesagiverat, III, 3, 10, 11. *Si quid. vel. Huic mand.* Ex Plaut. express. Asin. I, 1, 107: « Eid. homini, *si quid* recte *curatum velis*, *Mandes.*»

8. *Qui te ad scop. e tranq. auf.*) Sensus, Qui te ex re tranquillissima in summum periculum vel perniciem proiiciat. *E tranquillo* sc. mari. Sic metaphorice it. Cic. Divin. 2: « Intelligo, quam *scopuloso* difficiliq. in loco verser.» *Aufer.* de tempestate et fluctu; cf. Ovid. Amor. II, 4: « *Auferor* ut rapida concita puppis aqua.»

9. *Vtibile*) Ead. voce utitur Plaut. Men. V, 6, 22: «Servi heris *utibiles*.» *Vlcus tang.* h. e. dolorem excitare volueris. Quod significat, mentionem facere rei, quae alteri, ad quem pertineat, ingrata sit. Itid. Cic. p. dom. 5: « Tu *in hoc ulcere*, tanq. unguis, existeres.» *Hoc ulcus.* Quod Phanium duxerat Antipho, id duplici, sed diverso, vulnere vel dolore et ipsum angit et patrem. Filius enim in metu est amittendae uxoris, pater eius taedio affligitur.

Aut nominare uxorem. iniecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum.
Quid fiet?

GETA

Non enim ducet.

ANTIPHO

Novi. ceterum
Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
In nervum potius ibit.

GETA

Nihil est, Antipho,
Quin male narrando possit depravarier.
Tu id, quod boni est, excerpis; dicis quod mali est
Audi nunc contra iam: si argentum acceperit,
Ducenda est uxor, ut ais. concedo tibi.
Spatium quidem tandem apparandis nuptiis,

Ducet) V. I. *Phormio illam.*
Boni) Id. *a me dictum.*
Apparandis nuptiis) G. Fabric. *adparandi nuptias.*

12. *Dot. si accip. ux. duc. est dom.*) Sic erat necesse. Qui namq. dotem accipiet, ei etiam ducenda est uxor; cf. supra III, 73. Aut hoc modo: « Vxorem ducet: si non duxerit, argentum reddat. » EVGR.

13. *Quid fiet*) Sc. de me. Ad. V, 9, 39. *Non en. ducet*; cf. Andr. II, 3, 17, 18. *Novi*. Vnde *novit* Antipho? non esse illum ducturum. Novisse poterat ex illo dicto Phormionis, *Act. ai. ne agas*; conf. supra II, 3, 72.

14. *Argent. repet.*) Sc. Demipho et Chremes. *Scilicet*, per ironiam.

15. *In nerv. p. ibit*) Proverb. a sagittariis tractom, h. e. in vincula ibit. Nam qui solvendo olim non erant, vincti tradebantur creditoribus, donec opera pensarent creditum. » Supra II, 2, 11. Sensus est, In vincula *potius* ibit Phormio, quam ut argentum reddendo nobis fidelis sit. *Nih. est Quin* etc. Ead. fere sententia est Cic. Parad. I: « Sed nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile. »

16. *Male narrando*) Cf. Eun. Prol. 7, *male scribendo*. Nisi *male* referend. sit ad *depravar.* significantius. Nam *depravari* dicitur, quod fuerat rectum.

17. *Excerpis*) Eximis, praetermittis.

20, 21. *Spat. dabitur*) Conf. Hec. IV, 4, 62. Ibid. I, 2, 55, et III, 3, 14. *Tand.* ad minimum, saltem. Eun. V, 8, 25. Sensus est totius, Spatium

Vocandi, sacrificandi dabitur paululum.
Interea amici, quid polliciti sunt, dabunt.
Id ille istis reddet.

ANTIPHO

Quamobrem? aut quid dicet?

GETA

Rogas?
Quot res post illa monstra evenerunt mihi!
Introiit aedes ater alienus canis;
Anguis in impluvium decidit de tegulis;
Gallina cecinit; interdixit hariolus,

Sunt) C. G. m. et al. *argentum*. Glossam olet.
Id ille) L. antiq. *Inde iste.*
Res) V. I. *hoc dicet senib. cogitasse tum*. Mimesis verbor. Phormionis.
Impluvium) Vulg. *per* pro *in*. Sed Be. *in* ex coniect. Gu. Ilid. Paut.

certe tu aliquod temporis nanciscaris, antequam ille ad nuptias accedat. Quibus enim *apparandis* opus est, convivas *vocare*, Diis *sacrificare* etc. Haec vero et alia huiusmodi anteire solebant. Huc referendi sunt loci Andr. II, 2, 35. Ad. IV, 5, 65.

22. *Interea amici* etc.) Consolandi gratia dicit. *Interea*, sicuti Andr. II, 1, 14. *Quod pollic. sunt dab.* Cf. supra III, 3, 3.

23. *Istis*) Senibus. Vid. vs. 14. *Quamobr.* Qua de causa, cur reddat? *Quid dic.* Nihil habet quod ex ratione dicat. Igitur *monstra* facto suo praetexet, quae ratione carent atque consilio.

24. *Quot res post illa* etc.) H. e. prodigia nuptias remorantia. *Post illa* pro postea; conf. Andr. V, 4, 33. Signific. postquam mihi est Phanium desponsa. *Monstra;* conf. Eun. IV, 3, 14. *Monstrum* unde dicatur vid. Cic. Divin. I, 42, et Theophrast. Ch. 16, περὶ Δεισιδαιμονίας.

25. *Introiit in aed. at. al. can.*) «Haec omnia sunt mala signa.» GUY. Multa de *canibus* prodigia recenset Iul. Obsequens, quem vide. *Ater. Ater* color pro infausto est habitus. *Alien. canis.* Id quoque prodigium; cf. Sueton. Vespas. 5: «Prandente eo quond. *canis extrarius* e trivio manum humanam intulit, mensaeque subiecit.»

26. *Anguis in impluv. dec. de teg.*) Sic Plaut. Amph. V, 1, 56. Et Liv. I, 56: «Portentum terribile visum, *anguis* ex columna lignea elapsus.»

27. *Gallina cecinit*) Observatum est, in qua domo gallina canat, superiorem (superstitem) marito esse uxorem.» DON. Mirum, quidni potius gallus quam *gallina* cecinerit. Nam Petron. est Sat. 74: «gallus gallinaceus cantavit;» et paulo post, «aut incendium oportet, fiat, aut aliquis in vicinia animam abiiciet.» Sed id ipsum prodigium erat, *gallinam* cecinisse, Nol. Eugr. «Fingit causas, quibus protrahendo nuptias interea votis fruerentur.» *Interdix.*

Aruspex vetuit, ante brumam autem novi
Negotii incipere; quae causa est iustissima.
Haec fient.

ANTIPHO

Vt modo fiant.

GETA

Fient: me vide.
Pater exit. abi, dic esse argentum Phaedriae. (*Ant. abit*).

Autem) In l. antiq. *aliquid novi Negoti.* Al. non hab. *aliquid*. Cuius in loco hab. *autem*. In C. G. m. textu quid. est *autem*, sed sup. script. *aliquid*. Omnino qui respuunt *aliquid*, illi interpretantur τὸ *incipere* nominis esse loco.

Iustissima) Pro *iustissima* Be. unicus edid. *sontica* voc. ne Plautinam quidem. In MS. quod. We. test. *tunc bonae fient nuptiae.*

hariol. «Hariolus est qui divina mente vaticinatur etc. DON. *Interdix.* Cf. Hec. IV, 1, 48. Notand. est, veteres ante nuptias conficiendas sacrificare cum aliqua precum ac votorum solemnitate.

28. *Arusp.*) Al. script. *Harusp.* cum aspiratione. Eugr. hic aruspicem ab hariolo distinguit ita, ut *hariolus* divinet de humanis, *aruspex* de divinis. *Ante brumam*, h. e. antequam dies decrescunt. Irrisit Noster, quod monet Bentl. homines, quib. religiosum sit, aggredi negotium aliquod diebus decrescentibus.

29. *Quae causa est iustiss.*) Ilid. Iul. Caes. B. G. IV, 16: «multis de causis — illa fuit *iustissima.*» Huc usq. verba a servo simulata Phormionis.

30. *Haec fient*) Id est responsum ad dubitationem Antiphonis, supra vs. 13. *Vt modo.* Inverte, modo ut. Andr. II, 4, 6. *Me vide*; cf. Andr. II, 2, 13.

31. *Esse*) Pro adesse. Ordo, dic Phaedriae, adesse *vel esse* nobis *argentum*.

ACTVS IV, SCENA 5

DEMIPHO. GETA. CHREMES

DEMIPHO

(*ad Chremetem conversus*)

Quietus esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit
Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin mihi testes adhibeam.
Cui dem, et quamobrem dem, commemorabo.

GETA

(*secum*)

Vt cautus est, ubi nihil opu'st.

Duit) Vulg. *duint*. Sed Codd. antiquiss. Be. *duit*, ut de solo Phormione. Recte.

Cui) Var. *Cui*. *Cum*. *Cur*. Primum placet. Construunt vulgo, *adhibeam*, *Cui dem* perperam.

«In hac scena Demiphonis continentur verba promittentis fratri, omnia se esse facturum, uti Phormio cogatur et argentum accipere, et uxorem ducere.» EVGR.

1. *Quiet. esto*) Conf. supra 3, 66. *Quietus*, securus. Gestu adiuvanda sunt verba; praesertim *inquam* acuendum. *Ne quid verbor. duit. Verba dare* pro fallere, decipere; cf. Heaut. IV, 4, 13. «Scilicet metuebat Chremes, ne Phormio ubi accepisset triginta minas, eluderet senes, nec Phanium duceret.» WEST.

2. *Hoc*) Δεικτικῶς. «Ostendit enim marsupium cum argento.» WEST. *Amitt.* pro dimitt. *Test. adhib.* Sic Plaut. Poen. III, 4: *a testib.* spectantibus argentum datur lenoni.»

3. *Cui dem*) Cum emphasi h. e. homini parasito, qui post facile neget accepisse. *Quamobr.* Pro dote, ut Phanium ducat uxorem. *Vt caut. est, ubi* etc. Cautio ridicula. Nam con-

CHREMES

Atque ita opus facto est, et mature, dum libido eadem haec manet.
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reiciat.

GETA

(*ad Chremetem*)

Rem ipsam putasti.

DEMIPHO

(*ad Getam*)

Duc me ad eum ergo.

GETA

Non moror.

CHREMES

Vbi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius quam hinc abeat,
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat;
Et magis esse illum idoneum, ipsi qui sit familiarior,

Et mature) Vulg. *at matura*. Fa. Be. Par. *et mature*. Placet item ut, *propere* prae *propera*.

Altera) V. I. *puella*. Supra 3, 52, 53.

Reiciat) Sic Be. pro *reiic*. Cf. Prol. 18. V. I. *non accipiet Phanium*.

Abeat) Al. *abit* male.

Succenseat) Be. script. *suscens*. ex libb. antiquiss. Itid. Par.

Familiarior) Ita c. Be. Acad. In l. antiq. hoc ordine, *qui ipsi sit fam*. V. I. *puellae Phanio propinquior*. «Optimum hunc vers. qui inservit persuadendae Phanio, ut Antiphone relicto nubat Phormioni, expungit tamen Guyetus». We.

sulit, Donat. observante, quemadmod. detur, ubi omnino dare non debuerit: siquid. argentum Phaedriae detur sub nomine Phormionis.

4. *Dum libido*) Sc. Phanium ducendi.

5. *Nam si altera*) Par. in marg. «sponsa Phormioni.» Supra 3, 52. *Reic*. Verb. electum. Ovid. Met. IX, 51.

6. *Rem ips. putasti*) Eod. sensu quo Plaut. Rud. V, 2, 19: «tetigisti acu.» *Putare rem*, comicum est, ut Andr. II, 6, 11. Ad. V, 3, 10. *Duc me ad eum*; cf. supra II, 1, 75, 76. *Non moror*. Non cesso, nulla mora in me est. *Vbi hoc eg.* i. e. ubi duxeris herum tuum ad Phormionem. *Egeris* pro feceris; cf. Andr. II, 1, 22.

7. *Ad ux. meam*) Nausistratam. *Hanc*, Phan. Antiph. ux.

8. *Dicat*) Sc. Nausistrata.

Nos nostro officio nil degressos; quantum is voluerit,
Datum esse dotis.

DEMIPHO

Quid tua, malum! id refert?

CHREMES

Magni, Demipho.

DEMIPHO

Non satis est tuum te officium fecisse? si non id fama approbat.

CHREMES

Volo ipsius quoque voluntate haec fieri, ne se eiectam praedicet.

DEMIPHO

Idem ego istuc facere possum.

CHREMES

Mulier mulieri magis congruet.

Degressos) L. antiq. *egress.* Al. *digress.* Al. add. *esse.*

Tua) *Tuā.* Sic not. al. posteriora longa.

Fecisse) Be. *facere.* Non probatur.

Si non id) Var. ord. Bi. *id si non.* We. *si non id.* Be. *si id non.* Hunc versum Palmerius tribuit Chremeti.

Voluntate) Bo. mutat, *ipsius quoq. volente*, ita ut versum sibi fingat satis audacter.

Haec) Ita Codd. Be. In l. antiq.

10. *Nos nost. offic. nil. degress.*) Sensus, «Nos nihil fecisse quod ab officio nostro alienum sit.» RVHNK. *Quant. is vol.* Cf. supra III, 39, 52.

11. *Quid tua id ref.*) Cf. Hec. V, 3, 12. «Guyet. mire putat, *tua*, nominativum esse casum, ut *a*, corripiatur. *Malum.* Interiectio. *Magni*, sc. refert. Demipho quidem asperior et iratior vix opus esse existimat, Phanium de repudio placari. Ab eo tamen Chremes mitior ac humanior longe dissentit.

12. *Fama si id non prob.*) Recte iudicat Chremes, fratrem male auditurum, si Phanium, quae nupta gnato suo esset, domo prohibuisset vel eiecisset. Supra II, 3, 78. *Si non*, etiamsi non. *Fama approb.* Cf. infra V, 8, 18. Cic. de Offic. I, 28: «Negligere, quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti.»

13. *Volo ips. q. vol. h. f.*) Infra V, 3, 2. *Haec fieri.* Plura sunt, quae Phanium repudio sibi facta patiatur. Ergo nos lection. *hoc* non probamus, *ne se eiect. praedic.* Supra II, 3, 90.

14. *Id ego ist. fac. poss.*) Scilicet quod demandatum erat Nausistratae, vs. 8. *Mul. mulieri mag. congr.* Adagium simile laudante Plutarcho; Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει, πᾶις παιδὶ, καὶ γυναικὶ προσφορὰν γυ-

DEMIPHO

Rogabo. (*abit cum Geta*)

CHREMES

Vbi ego illas nunc reperire possim, cogito.

Ego) L. antiq. *hoc ubi nunc illas ergo*. Al. *ego* pro *ergo*. Ceterum variat ordo verborum.
Illas) V. I. *uxorem meam et filiam quae me huc a Lemno quaerere* (quaesitam) *venerunt* ». Supra I, 5, 6.

vii. Haud fere aliud est, « similis simili gaudet. » Vid. Erasm.
15. *Rogabo*) Scil. Nausistratam uxorem fratris, ut conveniat Phanium; cf. vs. 7. *Vbi ego illas* etc. His verbis facit transitum Chremes ad actum sequentem.

ACTVS V, SCENA I

SOPHRONA. CHREMES

SOPHRONA

Quid agam? quem mi amicum misera inveniam? aut quo consilia haec referam?

Sophrona) V. I. *Sophrona nutrix Phanii puellae*. Infra v. 9.
Quo) L. antiq. *cui* pro *quo*.

« Dum quaerere filiam et uxorem meditatur Chremes, nutrix filiae a Demiphone egreditur in scenam, quam quaerentem de herae periculo ubi aliquantum audisset et agnovisset, ipse ad eam accedit, ac resciscit, filiam suam, quod voluerat, nuptam esse Antiphoni. » Haec Bipontini editores, qui simul Donatum forte sequuti, hac indicata catastrophe, ab sequente demum scena quintum actum incipiunt.
1. *Quid ag.*) Cf. Ad. V, 3, 3. Haec et sequentia secum loquitur Sophrona, quae metuit, ne forte pater Phanii sibi malum inferat, quod nuptias cum filia Antiphoni concessisset. *Quem mihi* etc. Itid. Thais in

Aut unde mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum suasum indigne iniuria adficiatur;
Ita patrem adolescentis facta haec tolerare audio violenter.

CHREMES

Nam quae haec anus est exanimata? a fratre quae egressa 'st meo.

SOPHRONA

Quod ut facerem egestas me impulit, cum scirem infirmas nuptias
Hasce esse; ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.

Aut) Vtrumq. *aut* Be. eiecit, posito pro hoc posteriore, *Atque*. Sed nos unacum dictt. *quo-unde* propt. antithes. melius retinemus.

Hera) V. I. *Phanium*.

Indigne) L. Bemb. *indigne* et *indigna*. Et Par. ed. *indignâ iniuriâ*, ut *indigna* haberetur pro ablativo. Praestat autem nominativ. sc. hera.

Est) Be. distingu. post *est*, We. post *exanimata*. Vide quo sensus differat.

Me) V. I. *ut traderem nuptui*.

Foret) Id. *in securo esset, ne fame periclitaretur*.

Eun. I, 2, 67, 68. *Quo cons. h. ref.* Pro *quo*, quod est adverbium, intellige, ad quem hominem. Heaut. III, 1, 64, 65.

2. *Vnde*) A quo. Cic. Orat I, 37: «ut illi, *unde* peteretur, exceptio daretur.»

3. *Hera*) Sc. minor; ut *herilis filius*, Andr. III, 4, 23. *Ob m. suas*, h. e. *ob meum* consilium, quo adiutarem nuptias. *Suasus*, vox rarior, nec alibi uspiam obvia.

4. *Ita patr. adolesc. facta* etc.) Iunge *tolerare violenter*. «Quod Graeci dicunt δεινῶς.» DONAT. Eun. V, 4, 32.

5. *Nam quae*) Per metathes. pro *Quaenam*. Sic Virg. G. IV, 445: «*Nam* quis» pro Quisnam.

6. *Quod*) Pro Hoc. *Egest. me impul.* Cf. Andr. I, 5, 40. *Cum scirem*. Partic. *cum* pro etsi. Nep. Attic. 4. *Infirm.* non stabiles.

7. *Vt id consul.*) Providerem, curarem. Andr. I, 2, 47. Quod vero iungatur necesse est superiori, *egest. impulit*, adeo ut ordinem observes: *egest. me imp. ut id* certe *consul. ut* etc. Andr. III, 2, 44. *Interea* Par. explic. «Si forte nuptiae minus firmae essent.» *Vita ut in tuto* for. Itid. fere infra 2, 5.

CHREMES

Certe aedepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi,
Meae nutricem gnatae video.

SOPHRONA

Neque ille investigatur.

CHREMES

Quid agam?

SOPHRONA

Qui eius pater est.

CHREMES

Adeo? an maneo? dum ea quae loquitur, magis cognosco.

SOPHRONA

Quodsi eum nunc reperire possim, nihil est quod verear.

CHREMES

Ea 'st ipsa.

Oculi) Colloc. al. *oculi prosp.* al. *prosp. par. oc.*
Quid agam) L. Bemb. *quid ago?*
Qui eius pater) C. G. m. colloc. *Qui est ei. pat.* Par. *Quid* pro *Qui*, nescio unde.
Adeo) Al. *adeon'* Par. c. Fa. *adeo? maneo?* omisso *an.*
Cognosco) Al. *cognoscam.*

8. *Nisi me anim. fall.*) Cf. Heaut. IV, 1, 1: «Docte Terentius. Nam visa, vel corporis vel animi sunt: hoc est, rationis vel sensus.» DON.

9. *Meae nutric. gn. vid.*) Cf. Eun. II, 2, 58; V, 6, 5. *Neq. ille investig.* Cf. Eun. II, 3, 3. Heaut. IV, 2, 8. *Quid ag.* Deliberatio.

10. *Qui ei. pat. est*) Nota, continuari orationem Sophronae, Chremete non animadverso. Itaque conserenda una serie sunt, *neq. ille investigatur, qui ei. pat. est.* Eod. modo Chaerea in Eun. II, 3 solus sibi visus loquitur secum usq. dum Parmenonem adesse animadverterit, *Qui* pro Quis. Nescit enim, quo nomine lateat Phanii pater Athenis. *Adeo*; cf. Eun. III, 5, 9, not. *Dum cognosco.* Partic. *dum* cum indicativo modo; cf. Andr. II, 1, 29; III, 6, 12, et Eun. I, 2, fin.

11. *Quodsi eum etc.*) H. e. pone, finge, *eum* esse repertum; cf. Andr. I, 5, 23. *Nih. est quod ver.* Animo recreato, deposuit aliquantum timoris. Vid. supra vs. 3. *Ea est ipsa.* Agnitio. Itid. Andr. IV, 5, 7.

Conloquar.

SOPHRONA

Quis hic loquitur?

CHREMES

Sophrona!

SOPHRONA

Et meum nomen nominat?

CHREMES

Respice ad me.

SOPHRONA

Di, obsecro vos, estne hic Stilpho?

CHREMES

Non.

SOPHRONA

Negas?

CHREMES

Concede hinc a foribus paulum istorsum sodes, Sophrona.
Ne me istoc posthac nomine appellassis.

SOPHRONA

Quid? non, obsecro, es?

Paulum) Fa. *paululum* antefert lectioni *paulum*, quam recentiorum libb. esse existimat. At ego in recent. C. G. ch. an. 1472 exarato *paululum* inveni.
Istorsum) C. G. m. *istrors.* c. gl. *in hanc partem.*
Ne) Id. *Nec.*
Appellassis) Var. *appellaris. appellasses.* V. I. *appelles.*
Non) L. antiq. *is.* Abest a Bemb.

12. *Meum nom. nominat*) Infra 9, 1. Syntax. *nomen nominare* Cf. Eun. III, 5, 38.

13. *Resp. ad me*) Contemplare me, si me recognoscas. *Dii obs. vos.* Cf. Andr. IV, 5, 5, 6. *Estne h. Stilpho?* «Cognitum domiuum eo nomine appellavit, quod apud villam. In urbe id. dicebatur nomine Chremetis. *Non.* Negat hoc nomen, ne cognoscatur ab uxore.

14. *Concede hinc* etc.) Sic Heaut. III, 3, 11. Ad IV, 4, fin. *Concede* recede. *Istors.* Cf. Heaut. III, 3, 27.

15. *Ne me ist. p. nom. appellass.*) Sic Plaut. Amph. II, 2, 181: «*ne me appella* falso *nomine.*» *Appellassis.* Forma antiqua, cuiusmodi Grotefend de lege Romuli adfert, «plorassit» pro plorarit, ploraverit.

Quem semper te esse dictitasti.

CHREMES

'St!

SOPHRONA

Quid has metuis fores?

CHREMES

Conclusam hic habeo uxorem saevam; verum istoc me nomine
Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea resciscceret.

SOPHRONA

Istoc pol nos te hic invenire miserae nunquam potuimus.

CHREMES

Eho, dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac, unde exis.

St) Pro, *st*, Codd. Be. exhib. *est*, quod Riv. tuetur. Sic it. in plusc. MSS.
Me) Vulg. *de*. Non placet. Omitt. *de* l. Vict. quem cett. sequuntur.
Effutiretis) V. l. *diffamaretis*.
Aliqua) Id. *via*. Ad. II, 4, 19.
Sophrona) L. antiq. *Hem*. Delev. Fa. Nec est in Bemb. et Vatic. antiquiss. libb.
Hac) V. l. *Demiphonis*.

16. *'St*) Nota silentii; cf. Andr. IV, 1, 58. *Met. fores*. Recedere nempe a forib. iusserat Sostratam, supra vs. 14.

17. *Conclus.*) Cf. Andr. II, 3, 12. *Saevam*, rabidam, iratam. Andr. V, 2, 27. *Saeva*, bestia vel fera dicitur. Phaedr. I, 31: «*saevis* unguib. Milvi etc.» Citat apte Lindenbr. ex Tibull. III, 4, 74: «ferum coniugium.» *Verum*, assenticutis.

18. *Ea*) Ob id, hanc ob causam. Eun. I, 2, 17; Cic. de Inv. I, 4. *Eo* vehementius eloquentiae studend. est, ne mali magno cum detrimento bonor. plurimum possint.» *Foris*, palam. Heaut. V, 1, 50.

19. *Effutir.*) Cic. Tusc. V, 31: «Nec haec sic agit, ut ex temp. quasi *effutire* videatur.» *Id*, nomen. *Porro*, amplius. *Neux. rescis*. Cf. Heaut. IV, 2, 3.

20. *Istoc*) Par. in marg. «Stilphonis nomine.»

21. *Quid rei tibi est cum* etc.) Cf. Ad. II, 1, 22. *Vnde exis*; cf. vs. 5.

Vbi illac?

SOPHRONA

Miseram me!

CHREMES

Hem, quid est? vivuntne?

SOPHRONA

Vivit gnata.
Matrem ipsam ex aegritudine miseram mors consecuta est.

CHREMES

Male factum!

SOPHRONA

Ego autem quae essem anus deserta, egens, ignota,
Vt potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti,
Harum qui est dominus aedium.

CHREMES

(*obstupefactus*)
Antiphonine?

SOPHRONA

Isti inquam ipsi.

Vbi) L. antiq. *Aut.* Delev. Fa. ex fide omn. libb. suor. et ratione versus.
Illac) L. antiq. *sunt.* Non agnosc. duo Be. Codd. Nec hab. MS: quid. ap. We.
Aegritudine) L. Bemb. *hac:* Abest a compl. al.
Inquam ipsi) L. antiq. *Antiphonin? Em, isti ipsi*: Sed Be. ex Codd. duob. inserit *inquam*, omisso *Em*. Sic it. MSS. We.

22. *Hem, quid est etc.*) Sciscitantis. Sic it. Plaut. nescio quo loco, « Quid pater? vivitne? »

23. *Ex aegritud. mis.*) « Breviter et casus et causa modo ostenditur. » EVGR. Adiungo notam Donati hanc, « Bene modo ratus est ut neq. nimis aegre ferat, neq. rursum ἀπαθὴς sit. Et haec est οἰκονομία, ne in ead. urbe duae uxores plus mali ex sollicitudine afferant Chremeti, quam ex alterius morte tristitiae. Neque in comoedia possunt nimis miserabiles mortes esse; ne res in tragoediam transeat.

24. *Male fact.*) Formula dolentis et indignantis. Andr. I, 1, 78. *Ego aut. quae ess.* « Purgatio veniali statu posita. » EVGR. *Anus deserta, egens, ignota.* Singula pronuntianda sunt.

25. *Nupt. virg. locavi h. adolesc.*) Cf. supra IV, 3, 41, not. Et Plaut. Curc. Argum. 7: «Ipsius sororem Phaedromo *nuptum locat.*»

26. *Har. qui est domin. aed.*) Mirari possumus, filium patre vivo *dominum aedium* appellari. Sed West. ex ICtorum sententia hoc ita esse affirmat.

CHREMES

Quid? duasne is uxores habet?

SOPHRONA

An! obsecro, unam ille quidem hanc solam.

CHREMES

Quid illam alteram? quae dicitur cognata.

SOPHRONA

Haec ergo 'st.

CHREMES

Quid ais?

SOPHRONA

Composito factum 'st, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote.

CHREMES

Di vostram fidem! quam saepe forte temere
Eveniunt, quae non audeas optare. offendi adveniens
Quicum volebam, atque uti volebam, filiam locatam.

Habet) Delet Be. *habet* contra omnes, quod existimat esse ex interpretatione interlin. natum.

Illam alteram) L. antiq. *illa altera*. Bemb. ut supra.

Sine dote) V. l. *ut non dotaret eam sicut alienigenam*.

Quicum) Fa. *Quocum*.

Vti) L. antiq. *ut*.

27. *Quid*) Mirantis magis quam interrogantis. Eun. III, 2, 10. *Duasne is ux. hab. Duas* dicit, solam recordaos, quam a Phormione scit innuetam adolescenti. *An, obsecro*; cf. Eun. IV, 3, 14. *Quidem*, sane, certe.

28. *Quid*) Ellips. propter *Quid*. Sic saepe. *Ill. alteram*. Farn. subaudit, « nonne habet uxorem? » *Quae dicit. cognata*. Par. in marg. « Antiphonis a Phormione scilicet. » Supra II, 3. *Ergo*. Cum affirmatione. Andr. V, 2, 9. Et Plaut. Epid. III, 4, 40: « quia tu fidicinam Produci intus iubes? Pe. Haec ergo est fidicina, hic alia nulla est. » *Quid ais*, obstupentis.

29. *Composito*) Adverbii loco pro de ex composito. Virg. A. II, 129. *Hab. poss. Sine dote*. Plaut. Trin. III, 3, 7: « Vt eam *sine dote* frater nuptum collocet. »

30, 31. *Forte tem. Even.*) Menander: Ταὐτομάτων ἡμῶν καλλίω βουλεύεται: Similis sententia Plauti, « Insperata accidunt magis saepe quam quae speres. » Most. I, 3, 40. *Forte temere*. Iungitur utraq. vox Liv. X, 43, et Cic. Divin. II, 68. *Offendit adven*. Eun. II, 2, 3. Far. not. « Παραγενόμενος, postquam adveni. »

32. *Quicum*) *Qui* est proprie sext.

Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,
Sine nostra cura maxima, sua cura haec sola fecit.

SOPHRONA

Nunc quid opus facto sit, vide. pater adolescentis venit;
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt.

CHREMES

Nil pericli 'st.
Sed per Deos atque homines! meam esse hanc, cave resciscat quisquam

SOPHRONA

Nemo ex me scibit.

CHREMES

Sequere me: intus cetera audies.

Ambo) V. I. *ego et Demipho.*

Vt fieret) Al. ord. *dab. ut fier. oper.*

Maxima) Distinguo post *maxima* cum Par. Be. Mu., non cum We. post *cura*. Hunc vers. Be. ut subdilitium uncinis inclusit.

Facto sit) MSS. quid. et Ed. 1469, ap. We. *Numquid op. facto est.*

Audies) Be. *audiemus*. Sic vult, sic ponit invitis libris.

casus pro Quo. Vnde et *Quicum* pro Quocum. Cic. de offic. III, 19. *Voleb. locatam.* Cf. *oratos volo*, Heaut. Prol. 26.

34. *Sine nostra c. max.*) Recte *maxima*, quia dixerat *maximo opere*, vs. 32. Ante *Sine nostra* etc. praetermittendum est, Id. Vnde ordinares vs. 33, 34, *Quid nos ambo* etc. Id *sine nostra cura* etc. Pronom. *sua* pro eius, vid. Sanct. Min. II, 12.

35. *Vide*) Nunc a patre, cui consilia placent, auxilium petit, cuius ipsa inops fuit ab initio scenae.

36. *Eumq. animo iniquo* etc.) Cf. supra vs. 4. *Nih. pericl. est*, subaudi. Nisi ab uxore.

37. *Sed per Deos* etc.) «Adiurationis genus est.» DON. Et Eugr. notat, Chremes poscit silentium, ne aliquis eius esse filiam recognoscat, *per Deos atq. hom.* rogat potius quam terret.» *Cave rescisc. quisq.* Conf. supra vs. 19.

38. *Nemo ex me scib.*) Docta responsio; nostram enim taciturnitatem debemus polliceri, utcumq. alias fortasse res palam fiat. *Scibit* antique pro sciet. *Intus*. Par. explic. «In aedibus Demiphonis.» *Audies*. Eod. sensu quo *scies*, Andr. I, 1, 88.

ACTVS V, SCENA 2

DEMIPHO. GETA

DEMIPHO

Nostrapte culpa facimus, ut malis expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus et benignos.
Ita fugias, ne praeter casam, quod aiunt. nonne id sat erat?

Nostrapte) V. I. *nostra ipsa.*
Malis) Sic Be. ex trib. veterr. Recte. Placet enim *expedit* eum duplici dativo, uti licet; etsi careamus exemplis aliorum. Vulg. *malos.* Heaut. II, 4, 8.
Casam) V. I. *ne excedas mentem tuam.*

«Haec scena verba tenet Demiphonis revertentis, posteaquam datum est argentum. Aut arctius ab ea parte argumenti: Demipho se ipsum excusat, quod dum avaritiae maculam studet effugere, in stultitiae reprehensionem incideret. Dolet enim Phormioni datum esse argentum.»

1. *Nostrapte*) Adiuncta syllaba *pte*, ut Liv. I, 25: «feroces *suopte* ingenio.» *Nostr. culpa facim. ut* etc. Haec in universum dicta, vertere videtur in semetipsum. *Vt mal. exped. esse.* «Succenset Demipho fieri non posse, ut quis famam bonam et opes simul tueatur. WEST. *Expediat,* iuvet. *Expedit* cum dativo q. d. prodesse, utile esse. Cic. de Offic. III, 19: «facere quod utile sit, *quod expediat.*» Et Iustin. XXXIV, 1: «*expedire* omnibus, ut leges habeant.»

2. *Benignos*) Nimium faciles, comes. Supra IV, 3, 18.

3. *Ita fug. ne praet. cas.*) «Adagium venustum, quo quidem admonemur, ne sic aliquod vitium fugiamus, ut in aliud maius incauti devolvamur.» Vid. Erasm. pag. 127. Quod vero Gronov. commode observat de more esse servorum fugitivos exortum, domini *casam* aut villam fugitantium, ubi facile comprehensi retrahantur in servitutem. Cuius verbi vim Demipho expertus est eam, ut se, dato argento traderet in potestatem alienam. *Non. id sat er.* Conf. infra 5, 14.

Accipere ab illo iniuriam; etiam argentum 'st ultro obiectum,
Vt sit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.

GETA

(*assentando deridet senis seram poenitentiam*)
Planissume.

DEMIPHO

His nunc praemium est, qui recta prava faciunt.

GETA

Verissume.

DEMIPHO

Vt stultissime quidem illi rem gesserimus.

GETA

Modo ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.

DEMIPHO

Etiamne id dubium 'st?

GETA

Haud scio hercle, ut homo 'st; an mutet animum.

DEMIPHO

Hem! mutet animum?

GETA

Nescio; verum si forte, dico.

Illo) Id. *Phormione qui nobis nolentib. filio nostro dedit uxorem.*
Obiectum) Erasm. ed. *ei.*
Qui) V. I. *quomodo.*
Possiet) Id. *possit.*
Animum) Vulg. *autem* pro *animum*. Sed MSS. quid. We. *animum* idq. ex more Terent. repetendi prius; cf. Eun. II, 3, 57; V, 2, 19, 20. Heaut. I, 2, 18, et sic al.

4. *Accip. ab illo iniur.*) Eun. IV, 7, 1. *Etiam;* conf. Hec. IV, 1, 20. *Obiect.* Tanq. bolus cani.

5. *Qui*) Vnde, qua re. *Aliud aliquid* vetuste pro *aliud* quid.

6. *His n. praem. est qui* etc.) Haec vultuose dicta. Tangit autem cum Phormione causidicos omnes.

7. *Verissime*) Sic adulatus senem Syrus elusit, in Ad. III, 3, 63. *Stultiss.* Comice hic resonat superlativus post prior. *Planiss. Veriss.* vs. 6, 7. *Illi rem gesserimus.* H. e. illi lucrum conciliaverimus. Plaut. Pers. IV, 3, 34: « Ego valeo recte, et *rem gero* et facio lucrum. » *Illi* pro illic, i. e. hac in re. Andr. IV, 3, 6.

8. *Modo ut*) Pro dummodo; conf. supra I, 2, 9. *Poss. disc.* Verb. *discedere* signific. abire. Eun. IV, 4, 48. Sensus, « *Modo ut* Phorm. hac pecunia adducatur, ut eam ducat. » WEST.

9. *Etiamne*) Cf. supra vs. 4, not. *Haud scio an* pro fortasse. *Vt homo est*; vid. ad Ad. I, 2, 63.

10. *Nescio*) Sc. an mutet. *Si forte* Par. « *si forte* casus aliquis ita tule-

DEMIPHO

Ita faciam, ut frater censuit, ut uxorem huc eius adducam,
Cum ista ut loquatur. tu, Geta, abi prae, nuntia hanc venturam.

GETA

Argentum inventum'st Phaedriae: de iurgio siletur.
Provisum est, ne in praesentia haec hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto haesitas. vorsuram solves,
Geta. praesens quod fuerat malum, in diem abiit; plagae crescunt,

Vt) Recentt. Codd. ut Be. test. non hab. *ut*.
Huc eius) Al. inv. *ei. huc*.
Argentum) V. I. *secum*.
Haec) Id. *Phanium*.
Vorsuram) MSS. var. *vorsuram* et *vorsura*. Differt quidem utraq. lect. in syntaxi, sed in sensu convenit.
Abiit) Cod. Hal. *abit* c. gl. *crescit*.

rit.» Nota formulam *si forte* etc. Heaut. III, 2, 40. *Verum, si f. dico*. It. callide Davus in Andr. I, 2, 33, 34, domini praeparat animum ad ea, quae eventura sint, ut, quae ipse machinatus sit, videatur praedixisse.

11. *Ita fac. ut fr. cens.*) Cf. supra IV, 5, 7. *Vt ux. huc ei. adduc.* Scilicet Nausistratam in domum Demiphonis, ubi Phanium sit cum Antiphone marito.

12. *Cum ista ut* etc.) Cf. infra 9, 22. *Abi prae;* conf. Andr. I, 1, 144. *Nunt. hanc vent.* Cf. Hec. III, 1, 34. Sensus, «Nuntia Phanio, Nausistratam esse *venturam*.» WEST.

13. *Argent. invent. est.*) Quo scil. emunxerat senes; cf. IV, 4. *Phaedriae.* Dativ. commodi. *De iurg. sil.* Par. «inter Demiphon. Phorm. et mecum;» vid. supra II, 3. Senes enim cavebunt, ne quid de *iurgio* illo ad Nausistratae veniat aures.

14. *In praesentia*) Hocce temporis momento.

15. *In eod. luto haesitas*) «A viatorib. et viis lutulentis translata metaphora, q. d. in ead. difficultate implicitus teneris.» WEST. Add. Erasm. Adagg. *Vorsur. solv.* Proverb. de iis qui sic se praesentib. malis extricant, ut aliis grandiorib. implicentur. Dicit autem Cicero *versura* pro sumptione pecuniae mutuae p. Flacc. 20. Sensus, Creditorem mutas, manente debitore.

16. *Praesens quod f. mal.*) Par. in marg. «Ne eriperetur fidicina Phaedriae.» *In diem ab.* Dilatum est. Eun. V, 6, 19. *Plagae cresc.* Conf. Eun. II, 2, 13, plagae mihi ingerentur innumerae.

Nisi prospicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

Phormionem) Mutat Be. *Phormionem* in *Nausistratam*, quo nomine, a librariis neglecto, arbitratur sane sensum adiuvari, illo supprimi. Nam non est, inquit, cur Phormionem vereatur Phanium. Gu. hunc vers. improbante We. eiecit.

17. *Nisi prospic.*) Cf. Heaut. II, 4, 11.

ACTVS V, SCENA 3

DEMIPHO. NAVSISTRATA. CHREMES

DEMIPHO

Agedum, ut soles, Nausistrata, fac illa ut placetur nobis,
Vt sua voluntate, id quod est faciundum, faciat.

NAVSISTRATA

Faciam.

Illa ut) L. antiq. *ut illa*. Sed Fa. ut supra numerosius.

«Divitis uxoris de marito licentius conquerentis haec allocutio est, cum dispositione futurarum turbarum.» Don. *Nausistrata*, «matrona, magnificum nomen, a copiis navalibus, quarum gloria populos Atheniensis aliquando floruit.» Mvr.

1. *Agedum*) Cf. Eun. IV, 4, 27. Heaut. III, 2, 39. «Hic Demipho inducitur, ut Nausistratam ex praecepto Chremetis ad Phan. ducat. Chremes, ut filia sua recognita Nausistratam removeat.» Schol. *Vt soles*. «His verbis benevolentiam captat.» West. *Fac illa ut* etc. Respicit dictum fratris, supra IV, 3, 13. Sic Andr. II, 5, 11. *Plac.* Cf. Heaut. V, 4, 21. *Illa* sc. Phanium.

2. *Faciat*) Abeat sc. ab Antiph. vivo nuptum Phormioni. *Faciam* sc. ut placetur.

DEMIPHO

Pariter nunc opera me adiuves, ac dudum re opitulata es.

NAVSISTRATA

Factum volo, ac pol minus queo viri culpa, quam me dignum 'st.

DEMIPHO

Quid autem?

NAVSISTRATA

Quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his praediis talenta argenti bina
Statim capiebat. hem, vir viro quid praestat!

DEMIPHO

Bina? quaeso.

NAVSISTRATA

Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina.

DEMIPHO

Hui!

Adiuves) Var. *adiuvas, adiuva.*
Re) L. Bemb. *re dud.*
Multo) Be. eiicit *multo*, nec ullius c. auctoritate suffultus.
Bina) Al. *duo* minus latine.

3. *Parit. nunc op. m. adiuv. ac dud. etc.*) Ordina, *nunc par. ac dud.* Adeo autem concinna est oratio, ut paria haec singula sibi respondeant vicissim, *nunc, dudum; opera, re; adiuves; opitulata es.* Vid. Heaut. I, 1, 15. *Opera me adiuv. ac etc.* Auxilium amici est aut in *opera* positum aut in *re* sc. familiari; cf. Cic. de Amicit. 14. *Re opit. es. re* sc. pecunia, quam ex rure redactam praebuisti mihi in necessitatem. » GVY. Parum abest, ut incaute Demipho effutiat, quod sibi soli patefecerit Chremes supra IV, 3, 76.

4. *Fact. volo*) « Formula significantis animi promptitudinem. » WEST. *Minus queo* Sub. vel tibi vel amicis aliis opitulari. *Min. quam me dign. est.* Honestum verb. mulieris honestae et ingenuae. Itid. Eun. IV, 6, 10; V, 2, 25.

5. *Bene parta*) Proprie bona aut *bene* aut male parta dicuntur. Cic. Senect. 19. *Indilig.* Proprie. Diligentia enim desideratur in primis patris familias. Cic. Verr. IV, 18.

6. *Tutatur*) Servat. Hec. V, 1, 9. *Talenta arg. bina*; vid. ad Andr. V, 4. *Ex his praed.* Supra IV, 3, 75.

7. *Statim*) « Perpetuo, aequaliter, quasi uno statu. » DON. Tacit. Ann. IV, 38. Sed West. explic. « Ita singulis annis ut nunq. minus. » *Capieb.* sc. pater meus. *Capere* proprie dicunt fructus vel reditus praediorum. Cic. Parad. VI, 3: « *Capit* illa *ex* suis *praediis* sexcenta: ego centena ex meis. » *Vir viro quid praest.* Cf. Enn. II, 2, 5. Sensus, « Quod pater industria et diligentia auxit, id maritus vel negligentia vel luxu perdit. » WESTERHOV.

8. *Reb. viliorib. multo*) H. e. quum

NAVSISTRATA

Quid haec videntur?

DEMIPHO

Scilicet.

NAVSISTRATA

Virum me natam vellem!

Ego ostenderem...

DEMIPHO

Certo scio.

NAVSISTRATA

Quo pacto.

DEMIPHO

Parce, sodes,

Vt possis cum illa, ne te adolescens mulier defatiget.

Natam) Sic l. antiq. In Be. codd. *natum*. Sed placet prius. Cic. Fam. IV, 5: « quóniam homo *nata* erat; » et Iustin. I, 2: « Semiramis puer esse *credita* est ». Notand. est enim latine non puerum, sed Semiramidem esse creditam. Id etiam ex Cic. probatur ad Fam. epp. IV, 5: « quoniam (muliercula) *homo nata* fuerat ». In ead. epist. « Visne tu Servi, meminisse, *hominem* te esse *natum* ».Itid.

Sodes) T. I, *minus loquere.*

Defatiget) Var. *defetig. adfatig. adfetig.*

multo minus cara esset annona, minorque adeo reditus exspectaretur. Phaedr. II, 7, 9: « *vile* hordeum, » pro ratione fiscorum cum pecunia. *Tamen*, significantius, suppresso, etsi vel quamvis.

9. *Quid h. vid.*) Sc. tibi. *Quid* pro Quomodo. *Scilicet.* Est frigide respondentis. *Natam.* Hoc eleganter additum.

10. *Ego ostend.*) Haec cum stomacho pronuntiantur; unde et interpellatur a Demiphone. Similis eiusd. verbi usus est, Andr. V, 2, 26.» WEST. *Certo scio.* Haec interponit placandi causa. *Quo pacto.* Collige interrupta sic: *Ego ostend.* quo *pacto* pacta essent tutanda s. servanda. Pergit Nausistrata stomachari, sed iterum interpellatur. *Parce.* Bip. suppl. « voci tuae. » *Tibi* ex Heaut. I, 1, 112. Gall. menagez-vous.

11. *Vt poss.*) Absolute. Heaut. Prol. 27, 47. At West. suppl. « contendere verbis. » *Cum illa.* Pronom. *illa* utitur, ne Phanio iratus nominet ipsam. Explic. Par. « Si forte sua voluntate nolit abire; » cf. vs. 2. *Ne te adolesc. m. defatig.* Quippequae *adolescens* eoq. valentior quam matrona, facile eam superabit.

NAVSISTRATA

Faciam, ut iubes. sed meum virum abs te exire video.

CHREMES

Ehem, Demipho,

Iam illi datum est argentum?

DEMIPHO

Curavi ilico.

CHREMES

Nollem datum.

Hei! video uxorem: paene plus quam sat erat.

DEMIPHO

Cur nolles? Chreme.

CHREMES

Iam recte.

DEMIPHO

Quid tu? ecquid locutus cum ista es? quamobrem hanc ducimus.

CHREMES

Transegi.

DEMIPHO

Quid ait tandem?

Ehem) C. G. m. *hem*. Hoc loco Bi. novam incipiunt scenam.
Hei) V. I. *dolentis interiectio.*
Ista) Id. *Nausistrata*. Errat interpres; nam Phanium potius intelligitur.
Ducimus) Id. *a domo nostra*.

12. *Faciam*) Redit de viro culpato ad superius, vs. 2. Observat autem Eugr. «naturale esse mulierum, uti de viris querantur, maxima si ipsae divites sint.» Poëta tamen bene praeparavit ad iracundiam mulieris.

13. *Iam illi*) Phormioni. Hoc id est, quod convenerat inter fratres, supra IV, 5. *Curavi ilico.* Quod videlicet transactum fingitur post scenam. *Noll. dat.* Cf. supra vs. 9. Bene *nollem datum* dicit, postquam a nutrice repertam sibi natam cognovit.

14. *Paene plus quam* etc.) Subaudi, dixi. Argentum innuit commemoratum, cuius intempestiva esset mentio praesente uxore. Supra IV, 1, 19.

15. *Iam recte*) Concedentis est quodammodo. Sed ob uxoris praesentiam non ausus est loqui, nec potest tamen reprimere linguam fratris. *Hanc ducim.* sc. Nausistratam. Supra IV, 5, 7.

16. *Transegi*) Cf. Andr. V, 9, 17. *Tand.* Cf. Ad. IV, 5, 31.

CHREMES

Abduci non potest.

DEMIPHO

Qui non potest?

CHREMES

Quia uterque utrique est cordi.

DEMIPHO

Quid istuc nostra?

CHREMES

Magni: praeter haec
Cognatam comperi esse nobis.

DEMIPHO

Quid? deliras.

CHREMES

Sic erit.
Non temere dico, redi mecum in memoraim.

DEMIPHO

Satin' sanus es?

NAVSISTRATA

Au! obsecro, cave ne in cognatam pecces.

DEMIPHO

Non est.

CHREMES

Ne nega.

Abduci) C. G. m. gl. *abstrahi ab Antiphone.*
Qui) V. I. *quare.* Al. leg. *quid? non potest?*
Cave) L. antiq. *vide.*
Pecces) V. I. *eiiciendo.*

17. *Vterq. utriq. est cordi*) Antipho et Phanium. Cf. Heaut. II, 4, 14. *Quid ist. nostra*, sc. refert.

18. *Cognat. comperi etc.*) A Sophrona scilicet, supra I, 28 seqq.

19. *Non tem. dico*) Ita Sallust. Iug. 93: «Audacter hoc dico, non *temere* confirmo.» *Red. mec. in memor.* Plaut. Capt. V, 4, 24: «*In memoriam redeo.*» Vult enim meminisse fratrem, quid narraverit ei de altera uxore Lemnia, atque inde nata filia. Demipho autem et tardus et importunus est.» WEST. Supra IV, 1. *Sat. san. es?* cf. Andr. IV, 4, 10, not. Nequaquam credere potest Demipho illam, de qua cum Phorm. tam acriter contenderit, et quam ipse voluerit prohibere domo, sibi esse cognatam. Inde obstupet hac re audita.

Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti.

DEMIPHO

Non norat patrem?

CHREMES

Norat.

DEMIPHO

Cur aliud dixit?

CHREMES

Nunquamne hodie concedes mihi?
Neque intelliges?

DEMIPHO

Si tu nil narras.

CHREMES

Pergis?

NAVSISTRATA

(*secum*)
Miror, quid hoc siet.

DEMIPHO

Equidem hercle nescio.

CHREMES

Vin' scire? at ita me servet Iupiter,
Vt proprior illi, quam ego sum ac tu, homo nemo 'st.

DEMIPHO

Di vostram fidem!

Hoc) Id. *propter*.
Pergis) L. Viet. *perdis*.
Homo) Abest *homo*, a l. Bemb. Retinet Fa. ac Be. ex suis libb. Eun. III, 5, 1.

21. *Patris nom. aliud dict. est*) «In indicio a Phormione, sed et a Phanio eiusq. matre mortua.» WEST. Supra II, 3, 42, 43.

22. *Cur al. dix.*) Scilic. nomen. *Conced. mihi*. Cedere et *concedere*; dicuntur, qui desinunt adversari. Hor. Serm. II, 3, 305: «liceat *concedere* veris.»

23. *Neq. intellig.*) Plane immemor esse videtur Demipho fratris supra monentis ac verentis, *ne ux. resciscat*; cf. IV, 1, 19. *Perg.* Sic Micio fratri it. importuno, Ad. V, 3, 67. *Miror* pro nescio.

24. *Ita me serv. Iup.*) Iurandi formula, aut scabrosus sermo ob praesentiam uxoris. *Ita servet. ut est.* Constructio haec ead. I, 3, 13.

25. *Prop. illi*) Sub. genere et consanguinitate. *Homo*; cf. Andr. II, 2, 7.

Eamus ad ipsam. una omnes nos aut scire aut nescire hoc volo.

CHREMES

Ah!

DEMIPHO

Quid est?

CHREMES

Itan' parvam mihi fidem esse apud te?

DEMIPHO

Vin' me credere?
Vin' satis quaesitum mi istuc esse? age, fiat, quid? illa filia
Amici nostri quid futurum 'st?

CHREMES

Recte.

DEMIPHO

Hanc igitur mittimus?

Parvam) Al. *parum.*
Vin') C. G. m. *vis.*
Me) Id. *hoc.*
Quid) Mallem si per Codd. liceret text. distributum int. personas ita: *Ch. age, fiat. De. quid? illa filia Amici* etc.

26. *Eamus ad ips.*) Cf. supra III, 3, 29. *Aut scire aut nescire.* Formula significans, quacumq. ratione scire. Sic Plaut. Epid. III, 1, 3: «sit ne quid, nec ne sit *scire* cupio.» *Ah.* Indignabundus inclamat; ac nutu capitis, ob Nausistr. timens loquitur, quod tardior frater non intellexit.

27. *Quid est?*) Quid hoc tibi vis? Ad. II, 1, 21. *Itane parvam fidem* etc. Plaut. Pseud. I, 5, 52. «*Parvam esse apud te mihi fidem* ipse intelligo.

28. *Visne sat. quaesitam* etc.) H. e. visne, me ultra nihil quaerere? Ita abrumpit sermonem ac dubitationem. At Donat. ad h. l. notat: Hoc totum pro una persona quidam legunt.» Ac revera incommodum videtur, haec omnia, quae tam diverso argumento sint, uni personae adscribere. Quapropt. aptius erit statuere, ut Chremes fratri sibi molesto respondeat, *age, fiat*, h. e. ut supra, *Eamus ad ipsam.* Tunc Demipho, parum minuta animi concitatione, pergit, *quid? illa fil. Amici* etc. Et accipitur *illa filia* sexto casu pro de *illa fil.* Heaut. III, 1, 53.

29. *Amici nost.*) Recte *Amici nostri* dicit, ne, nomine Chremetis appellato, rem sentiat Nausistrata. *Recte.* Laudantis fratrem, qui tandem aliquando in memoriam redit superiorum; cf. IV. 1. *Hanc*, Nausistratam scilicet. Supra vs. 15. Quae cum illa loquatur; secund. vs. 1, 2. *Igi-*

CHREMES

Quidni?

DEMIPHO

Illa maneat?

CHREMES

Sic.

DEMIPHO

Ire igitur tibi licet, Nausistrata.

NAVSISTRATA

Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quam ut coeperas,
Manere hanc; nam liberalis visa 'st, cum vidi, mihi.
(*Nausistrata abit*)

DEMIPHO

Quid istuc negoti 'st?

CHREMES

Iamne operuit ostium?

DEMIPHO

Iam.

CHREMES

O Iupiter.

Maneat) V. I. *Phanium.*
Coeperas) MS. Par. *eicere.* Glossam sapit.
Iupiter) Ws. Par. Lindenbr. al. *Iupp.* C. G. u. *Iup.* per unum *p.*

tur. Hac particula solent sequentia priorib. annecti. Quod enim pluries constituerant senes, mittere Nausistratam ad Phanium colloquendam, id nunc denuo commemorat Demipho faciendum. Alii Phanium mittendam opinantur. Falso.

30. *Quidni?*) Cf. Andr. II, 1, 15. *Illa maneat*; cf. vs. 16. *Ire igitur tibi licet*, sc. domum. Atque inde Nausistratae opera non est opus. Nam mutata est Phanii causa eventu.

31. *In omnes*) Subaudiunt quidam, nos. *Commodius esse in omnes.* Haec accipimus pro magis convenire, magis prodesse. Andr. III, 3, 15; IV, 1, 4.

32. *Manere hanc*) Cf. infra 8, 33. *Perliberal.* Cf. supra I, 3, 16.

33. *Quid ist. neg. est?*) Cf. Ad. IV, 5, 4, 8. Postquam abiit Nausistrata, Demipho fratri propius accedit, ut ab eo audiat, an verum sit, quod is Phanium sibi ex Lemnia uxore natam esse annuisset. *Iamne op. ost.* Meticulosus Chrem. est, ne uxor paulum aperta ianua auscultet. *Iam*, sc. operuit ostium. *O Iup.* «Haec uxore iam remota clarius exclamat Chremes.» DONAT.

Di nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio.

DEMIPHO

Hem!

Quo pacto id potuit?

CHREMES

Non satis tutus est ad narrandum locus.

DEMIPHO

At tu intro abi.

CHREMES

Heus, ne filii quidem nostri hoc resciscant volo.

Narrandum) C. G. m. *hic*.

34. *Dii nos respic.*) Andr. IV, 1, 18. *Nupt. c. t. fil.*; cf. Hec. IV, 1, 19.

35. *Quo p. id potuit*) Sc. fieri. *Ad narrand.* Illa scilicet quae ex Sophrona de Phanio audiverit eiusq. matre mortua.

36. *Intro*) Intelliguntur aedes Demiphonis. *Hoc resciesc.* Hec. V, 4, 28.

ACTVS V, SCENA 4

ANTIPHO

Laetus sum, ut meae res sese habent, fratri obtigisse, quod volt.
Quam scitum 'st! eiusmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res adversae sient, paulo mederi posses.
Hic simul argentum reperit, cura sese expedivit.
Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,

'*Vt*) L. antiq. *ut* ut. Sed Fa. unum *ut*, ex ratione versus detraxit.
Habent) Ed. an. 1469, *habeant*.
'*St*) V. I. *salubre*.
Eiusmodi parare) MS. Pal. quint. *huiusm. parere*.
Quas) Id. MS. *Quibus*.
'*Argentum*) MS. quid. ap. We. *ut*.
Evolvere) C. G. m. *exsolvere*. Ibid. Mu. teste in lib. G. Fabricii ac Lolgii.
His) MS. Lindenbr. *istis*. Itid. C. G. m.

«Antipho adolescens ignorans, quod comperta sit uxor sua secum loquitur, laudans fortunas Phaedriae.» Evgr.

1. *Laet. sum, ut meae res s. hab.*) Explic. Bent. Pro malo rerum mear. statu; in quantum res meae me laetari patiuntur.» Ad. II, 2, 40. Et Cic. Orat. I, 25: «*res se* praeclare *habet*.» Itid. II, 67. *Fratri obtig. q. vult*; cf. Heaut. IV, 3, 5, *fratri*. «Intelligit Phaedriam patruelem.» West. Sic Sueton. Caes. 29: — «C. Marcello, qui *fratri* patrueli successerat.»

2. *Quam scit. est*) Cf. Heant. I, 2, 36. *Cupidit.* h. e. meretricii amoris.

3. *Quas mederi*) Sic Priscian. cum accusativo antique, vid. lib. VIII. Et est *Quas* per hellenism. Similit. Virg. A. VII, 756: «medicari cuspidis ictum.» *Cum res adversae s.* «Quum desideratae fuerint; id. est, quum harum penuria fuerit.» Donat. *Paulo*. Adiectiv. nomen est sc. pretio. Quo nempe soluto, Phaedria potitus erat sua amica.

4. *Hic*) Sc. Phaedria frater. *Simul* pro simul ac, quam primum. *Argent. reper.* Cf. supra 2, 13. *Cura sese expediv.* Cf. Hec. III, 1, 8.

5. *Nullo remed.*) Cf. Andr. III, 1, 10. *Me evolv. ex his turb.* Conf.

Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro sim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mi esset spes ostenta
Huiusce habendae. sed ubinam Getam invenire possum?
Vt rogem, quod tempus conveniundi patris me capere iubeat.

Sim) L. antiq. al. *siem*. Sed Fa. *sim* metri causa.
Ostenta) Var. *ostensa. ostentata.*
Habendae) Be. *habendi* mire. Infra 6, 40.
Possum) Al. *possim.*
Iubeat) In mult. antiquis Be. monente, *suadeat.*

Eun. IV, 4, 55. «Est autem metaphora a fili glomere translata.» West. Atque *turbae* in comoediis dicuntur, ubi res gerendae adeo implicitae sunt, ut vix eventus earum appareat.

6. *Quin, si hoc celetur*) Tangit argentum Phormioni datum. *Si celet. sin. patef.* Constructio haec cf. supra I, 2, 66. *Patefit* pro patefiat; cf. IV, 1, 18. Quod vero metrum excusat. *In probro sim*, sc. apud patrem.

7. *Me dom. recip.*) Cf. supra IV, 3, 1. *Nisi mihi spes ost.* Hanc *spem* ostenderat Geta; sup. IV, 4, siquid. Phormio, si vel maxime accepisset argentum, non erat ducturus Phanium, quod promiserat senibus.» West. *Ostent.* Cf. Eun. III, 5, 57.

8. *Habendae*) Cf. Andr. V, 3, 8. Ad. IV, 4, 14. *Sed ubinam* etc. Cf. Andr. V, 6, 1.

9. *Quod temp.*) Par. in marg. «Tempore venire omnium rerum est primum.» Cic. Fam. XI, 16: «ut tempus observaret epistolae tibi reddendae.»

ACTVS V, SCENA 5

PHORMIO. ANTIPHO

PHORMIO

(*secum*)

Argentum accepi, tradidi lenoni; abduxi mulierem;
Curavi, propria ea Phaedria ut potiretur. nam emissa 'st manu.
Nunc una mihi res etiam restat, quae est conficiunda, otium
Ab senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos sumam dies.

Propria ea) Sic in libb. Be. In antiq. *ea propria*, absque synaloepha.
Potiretur) L. Bemb. *poteretur.*
Manu) V. I. *lenonis.*
Mihi res etiam) L. antiq. *res mihi etiam.*
Potandum) V. I. *ad convivandum cum Phaedria.*

« Haec scena iactationem Phormionis continet, quod consiliis suis quae voluerit cuncta compleverit. » EVGR.

1. *Argent. accepi*) A Demiphone. *Trad. lenoni*, pro redimenda puella. Supra III, 2, et 3, 24. *Abduxi mul.* Ad. II, 1, 44. Par. in marg. « fidicinam. » Supra II, 3, 89, 90.

2. *Propria*) Par. explic. « non communi cum alio: immo potius perpetua, ut Andr. V, 5, 4. Et Virg. A. I, 77: « Connubio iungam stabili, propriamq. dicabo. » *Emissa est manu*, « Proprie de servis et ancillis libertate donatis, atque a potestate heri dimissis. » WEST. Donaverat enim Phormio libertate puellam; id quod licebat emptori.

3. *Nunc una mihi res* etc.) Conf. Andr. V, 4, 37. *Conficienda*, perficienda. Heaut. IV, 5, 55. *Otium Ab sen. ut hab.* Par. in marg. « Ne me statim cogant Phanium ducere, et ita mihi sint molesti. »

4. *Hos sumam dies*) Cf. Ad. II, 4, 23, not. Not. Eugr. « dilationem petam. »

ANTIPHO

Sed Phormio 'st. quid ais?

PHORMIO

Quid?

ANTIPHO

Quidnam nunc facturu 'st Phaedria?
Quo pacto satietatem amoris ait se velle absumere?

PHORMIO

Vicissim partes tuas acturu 'st.

ANTIPHO

Quas?

PHORMIO

Vt fugitet patrem.
Te suas rogavit rursum ut ageres; causam ut pro se diceres.
Nam potaturus est apud me. ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emtum, quam dudum dixit Geta,

'*St*) Be. ex optimis *est*. Sic etiam in C. G. m. Vulgo *facturus*, omisso *est*. Par. ed. *factur's* male.

Absumere) Al. *sumere*.

Fugitet) I. *vi fugit et*.

Suas) L. antiq. *suam* sc. partem. Sed Fa. placuit *suas*, partes, quod est in Bemb.

5. *Sed Ph. est*) Cf. supra I, 4, 7. *Est*, pro adest. Ad. V, 1, 5.

6. *Satietat. amor. absumere*) H. e. cavere ne *satietate amoris* corripiatur, tota possessione amica accepta. *Satietat.* fastidium, conf. Eun. III, 1, 13.

7. *Viciss.*) Bene *Vicissim*, cum Phaedria Antiphonis causam absentis coram patre tam fortiter defenderat. Supra II, 1. *Part. tuas act.* «Translatio ab actorib. scenicis desumpta q. d. t. imitaturus est.» WEST. *Vt fug. patr.* Eugr. not. Quemadmod. tu propt. facinus ductae uxoris patrem fugisti, etiam ille propt. meretricem abfuturus est.»

8. *Te suas rogav. rurs. ut ag.*) Ordo est, *Te rog. ut s. rurs. ag.* partes. Subauditur, apud patrem.

9. *Potat. est ap. te*) Cf. supra vs. 4. *Apud me*; cf. Heaut. I, 1. *Sunium*, Vid. ad Eun. I, 2, 35. Fuit autem *Sunium* oppidum et aede Minervae magnifica et mercatu servor. antiquitus celebratum.

10. *Ad mercat.*) Plaut. Poen. I, 2, 127. «Quia ap. aedem Veneris ho-

Ne, cum hic non videant, me conficere credant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te.

ANTIPHO

Vide, quis egrediatur.

PHORMIO

Geta 'st.

Conficere) C. G. m. sup. script. *expendere*, quod it. pro gl. Bru. C. e. exhibet.
Quis) Be. *qui* ex auctorit. Faërni.

die est *mercatus* meretricius.» *Ancill. emt.* «uxori Phanio.» Par. *Quam dud. dix. Geta*; cf. IV, 3, 60.

11. *Hic*) Athenis. *Conficere*, consumere, perdere. Sic Plaut. Capt. III, 5, 14. *Argent. suum.* Sc. quod datum fuerat Phormioni pro Phanio ducenda uxore; cf. supra 3, 13, et quod ipse fatetur accepisse, supra vs. 1.

ACTVS V, SCENA 6

GETA. ANTIPHO. PHORMIO

GETA

O fortuna! o fors fortuna! quantis commoditatibus,
Quam subito, hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem!

ANTIPHO

Quidnam hic sibi volt?

GETA

Nosque, amicos eius, exonerastis metu.
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio;

Fortuna) V. I. *felix eventus fortunae.*
Nosque) MS. We. *nos quoque.*
Humerum) Al. *umerum*, *h* lit. praecisa.

« Haec scena totum solvit errorem, quod puella est cognita, quod conceditur Antiphoni. Nam Geta servus narrationem supponit, qua docet, quemadmod. cognitio sit effecta.» Evg.

1. *O fors fortuna*) Eun. I, 2, 54. *Fortuna* autem ipsa est Dea. *Commoditat.* Cf. Eun. II, 3, 81.

2. *Hero meo Ant. hunc onerast. d.*) Per. hypallag. pro herum meum onerast. hoc die. *Onerastis*, cumulastis. *Onerare commoditatib.* locutio comica est, ut, « onerare voluptatibus.» Plaut. Stich. IV, 1, 24.

3. *Quidn. h. sib. v.*) Andr. II, 3, 1, 6, 26. Hoc ad Phorm. loquitur Antipho, non audiente Geta. *Nosque.* Per partic. *que*, continuatio indicatur Getae sermonis. *Exonerast. metu.* Antithesis elegans. Plaut. Pseud. I, 3, 122: « onera hunc maledictis.»

4. *Mihi cesso*) Sic Plaut. Pseud. I, 3, 12: « It dies, ego *mihi cesso.*» Est autem *cessare* sibi q. d. se ipsum morari. *Hum. hunc*, δεικτικῶς, scil. sinistrum. Patet ex Propert. I, 20, 44 ed. Broukhus. « exserto *humero*, ubi al. leg. *dextro* humero.» Ita autem solebant festinantes palliati. » *Hum. h. onero pallio*; cf. Plaut. Capt.

Atque hominem propero invenire, ut haec, quae contigerint, sciat.

ANTIPHO

Num tu intelligis? quid hic narrat?

PHORMIO

Num tu?

ANTIPHO

Nil,

PHORMIO

Tantundem ego.

GETA

Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt.

ANTIPHO

Heus, Geta!

GETA

Hem tibi!

Num mirum aut novum est revocari? cursum cum istitueris.

ANTIPHO

Geta,

Num) Al. *Non*.
Istitueris) We. p. var. *institeris*.

IV, 1, 1, 11: «eod. pacto, ut Comici servi solent, Coniiciam in collum *pallium*.» Vid. ad. Eun. IV, 6, 31. Sed Eugr. omnino recordari iubet, palliatas hic intelligi personas Graecorum, non Romanor. togatas. Sermonem quod attinet, Terentius, id quod probe West. notavit, accedit ad πολυλογίαν Plautinam, *onerast. exonerast. onera* dicendo.

5. *Hominem*) Sc. Antiphonem. *Prop. inv. ut* etc. Eod. fere modo Pamph. exsultans Davum quaerit, cui nuntiet, *quid* sibi ipsi *obtigerit*; cf. Andr. V, 6,

6. *Num tu intellig. quid* etc.) Cf. Andr. III, 1, 19. *Tantumd. ego*; cf. Heaut. IV, 2, 9, not. Positum autem id in gestu est, ut ostendat, se ne minimum quid. intellexisse.

7. *Ad lenon. h. ire perg.*) Cf. supra I, 2, 62. *Ibi nunc s.* Par. suppl. «Antipho, Phaedria, Phormio.» *Hem tibi*, corrigentis. Itid. Plaut. Stich. V, 4, 46.

8. *Num mirum aut* etc.) Sensus, Vulgo ita fit, ut servus currens revocetur. *Novum*, inusitatum. Liv. XLV, 29.

GETA

Pergit herle. nunquam tu odio tuo me vinces.

ANTIPHO

Non manes ?

GETA

Vapula.

ANTIPHO

Id quidem tibi iam fiet, nisi resistis, verbero.

GETA

Familiariorem oportet esse hunc: minitatur malum.
Sed isne est? quem quaero; an non? ipsu'st.

PHORMIO

Congredere actutum.

ANTIPHO

Quid est?

GETA

O omnium, quantum est, qui vivant, hominum homo ornatissime!

Pergit) V. I. *secum*. Al. leg. *Pergin*. Post *hercle* Bi. revoc. ex libb. quibusd. *curialis vernula est, qui me vocat.*

Tu odio) Pro *tu odio* un. Be. Cod. *hodie*.

Vapula) Sic l. Bemb. et Vatic. At We. ex Leidens. *Vapulabis*. Itid. C. G. m. ubi in marg. *vapulabo te si remansere*.

Hunc) Vulg. praemitt. *qui*. Quod vero pronom. nec Bs. libb. agnoscunt.

Phormio) Be. continuat verba haec Getae, deleto nomine Phormionis. Non placet.

Vivant) L. Bemb. *vivont*.

Ornatissime) Al. *honoratissime*.

9. *Perg. hercle*) Sc. revocare. *Nunq. tu od. t. me vinc.*» Id est, nunq. pertinacia tua me revocare poteris.» EVGR. *Odio tuo*, odiosa tua importunitate. Vid. Lexic. Plaut. Et Hor. Sat. I, 7, 6.

10. *Vapula*) Cf. Eun. IV, 6, 4. Festus notat, *Vapula* tum dici solitum, quum vellent minitantibus significare, se eos negligere et non curare. *Id quid tibi i. fiet.* Quod mihi optes accidat tibimet ipsi. Eun. V, 4, 26. *Resist.* Cf. Eun. II, 3, 46. *Verbero*; cf. supra IV, 4, 3.

11. *Familiar.*) «H. e. ita servum ut nunc sum.» EVGR. Nam *familia* dicitur servorum. *Malum*; cf. Eun. V, 5, 27, not. Et Plaut. Pers. V, 2, 35: «Cave sis me attigas: ne tibi hoc scipione *Malum* magnum dem.» Geta enim opinatur, se ab alio quod. suae conditionis, non a domino vocari.

12. *Sed isne est*) Cf. Andr. V, 4, 4. *Ips. est*; cf. supra I, 3, 26. *Congred.* accede huc.

13. *O omn. quant. est, qui etc.*) Periphrasis comica, pro quotquot vi-

Nam sine controversia ab Dis solus diligere, Antipho.

ANTIPHO

Ita velim; sed, qui istuc credam ita esse mihi dici velim.

GETA

Satin'est? si te delibutum gaudio reddo.

ANTIPHO

Enicas.

PHORMIO

Quin tu hinc pollicitationes aufer, et quod fers, cedo.

GETA

Oh,

Tu quoque aderas? Phormio.

PHORMIO

Aderam; sed tu cessas?

GETA

Accipe, hem. (*tussit*)

Vt modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum (*ad Phormionem*)

Enicas) C. G. m. *enecas*. Sup. scr. *me*.
Quoque) L. antiq. *hic*. Non hab. Bemb.

vunt. *Quant. est* sc. hominum. Heaut. IV, 4, 6. Geta est maxim. adulator. *Ornatiss. Ornatissimi* dicuntur qui maxime huiusmodi rebus instructi sunt, quae gloriam et magnam laudem existimationis pariunt. Flor. I, 7, ubi Duker. H. l. servus beatissimum praedicat ac felicissimum, matrimonio concesso.

14. *Nam*) Partic. haec in vulgato usu est, serviens explicationi prioris. *Sine controvers.* «sine dubitatione, sine quaestione.» EVGR. *Ab Diis sol. dilig.* Cf. Andr. V, 6, 9. *Diligere* pro diligeris.

15. *Ita velim*) Sc. esse. Per mod. optativum. *Qui*, quomodo.

16. *Satin' est*) Absolute dicit. sine dativo. Hor. Sat. I, 10, 76. *Delibut. gaud.*« Ad animum transtulit, quod est corporis. Nam *delibutus* unctus dicitur.» DONAT.

17. *Quin tu auf.*) Cf. Heaut. V, 1, 17. H. e. omitte. Supra I, 4, 45. *Pollicitation.* Quas scil. Antiphoni velut beatissimo hominum fecerat. *Quod fers*, h. e. quod novi mihi adfers. Supra III, 2, 5. Explic. Eugr. «promissiones tolle et rem potius narrato.» *Oh*, Geta a Phormione occupatus, quem non viderat.

18. *Sed tu cess.*) Novi quid adferre. *Accipe*, ausculta.

19. *Modo argent.*) Huic narrationi initium est, unde oportuit, sumptum.» EVGR. Hoc transactum fingitur post scenam. Nam de argento illo dato vel accepto nihil commemo-

Sumus profecti. (*ad Antiphonem*) interea mittit herus me ad uxorem tuam.

ANTIPHO

Quamobrem?

GETA

Omitto proloqui. nam nihil ad hanc rem est, Antipho.
Vbi in gynaeceum ire occipio, puer ad me adcurrit Mida,
Pone apprehendit pallio, resupinat; respicio, rogo,
Quamobrem retineat me. ait, esse vetitum intro ad heram accedere.
Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,

Gynaeceum) V. I. *ad locum mulierum.*
Pone) C. G. m. *me* c. gl. *retro.*
Heram) We. p. var. *ad ead.* Quod depravatum forsitan est ex, *aderam*, quomodo exhib. MSS..

ratom est, nisi quod supra 3, 13. Demipho d[?]isse, et 5, 1, Phormio accepissa testatur. Sed recte dicit, *dedimus*, *Sumus profecti*, n[?] dedi, Sum profectus, quia una fuit dominus. *Argent. ap. forum.* Romae erant in foro tabernae argentariae, unde semper, quantum sibi quisque commodum putaret, pignore posito, petere licebat. Huiusmodi tabernas commemorat Livius XXVII, 2. *Proficisci* pro ire. Cic. div. I, 30: «ad somnum *proficisci.*»

20. *Interea*) Par. in marg. «Prinsquam ipse Demipho domom iret. *Mitt. her. me ad ux. t.* Huios rei mentio est supra 2, 12. *Herus.* Par. suppl. «Antipho.» Haud dubie per errorem. Nam Demipho intelligi liquet.

21. *Omitto proloqui*) Cf. Eun. V, 5, 19. *Nih. ad hanc rem est.* Subaudi, quam narraturus nunc sum. Est autem formula sermonem abrumpentis etc.» WEST. Andr. II, 6, 18.

22. *Vbi in gynaeceum* etc.) «Γυνὴ graece, latine mulier. Inde *gynaeceum* locus, ubi mulieres operantur.» EVGR. Et conf. Nep. Praefat. *Puer*; cf. Ad. III, 2, 56. *Mida. Mida*, s. Midas graece nomen fuit olim regis ditissimi Phrygiae; quod h. l. servo inditum est.

23. *Apprehend. pallio*) Plaut. Epid. I, 1: «quis properantem me *prehendit pallio?* Supra vs. 40. *Resup. resp. rogo.* Asyndeta; cf. Andr. I, 5, 50. *Resupin.* Liv. IV, 10: «adsurgentem regem umbone *resupinat.*»

24. *Retin. me*) Cf. Heaut. II, 4, 23. *Ad heram*; Phanium sc.

25. *Senis*) Demiphonis. *Introdux.* Cf. Eun. V, 2, 70.

Eumque nunc esse intus cum illis. hoc ubi ego audivi, ad fores
Suspenso gradu placide ire perrexi, accessi, adstiti,
Animam compressi, aurem admovi, ita animum coepi attendere,
Hoc modo sermonem captans.

ANTIPHO

Eu, Geta.

GETA

Hic pulcherrimum
Facinus audivi: itaque paene hercle exclamavi gaudio.

ANTIPHO

Quod?

GETA

Quodnam arbitrare?

ANTIPHO

Nescio.

GETA

Atqui mirificissimum:

Intus) C. G. m. *intro.*
Hoc) Id. *haec.*
Adstiti) Par. ed. *astiti.*
Eu) L. antiq. *euge* pro *eu.* Supra II, 3, 51.
Quodnam) In Ed. 1469 We. testatur esse, *A. Quid? G. quidnam* etc. In C. G. m. praenotatum est Phor(mio) ante *Quid?* Sed rectius vulgo Antiphonis nomen praefigitur; quippe qui Getae proxime interroganti confestim respondet, *nescio.*

26. *Intus cum illis*) Scilicet *intus* esse putantur Sophrona ac Phanium. *Ad fores accessi*; cf. Hec. III, 1, 35, ubi similis auscultandi opportunitas.

27. *Suspenso gradu*) Hoc modo graditur felis ap. Phaedr. II, 4, 18: «*suspenso pede.*» Et Senec. Nat. Qu. VII, 31. Tenero et molli ingressu *suspendimus gradum.*» *Placide*, leniter. Plaut. Pseud. I, 3, 13: «*placide ire.*» *Adstiti*; cf. Heaut. V, 2, 7.

28. *Anim. compressi*) Vti *animam*, ita in Heaut. III, 3, 29, *manus comprimere* dicitur. Similit. Cic. de Orat. I, 61: «Spiritum repressi.» *Aurem admovi* sc. foribus. Haec omnia fecit, ut melius audiret.

29. *Sermon. capt.*) Cf. Andr. II, 4, 1. Et Plaut. Cas. II, 8, 8: «*Captandus* est horam clanculum *sermo* mihi.» *En* Blandientis interiectio. *Pul. her. Facin. Facinus* in utramq. part. et Ciceroni usurpatum.

31. *Quodn. arbitrare*) Sc. facinus

Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuae.

ANTIPHO

Hem,

Quid ais?

GETA

Cum eius consuevit olim matre in Lemno clanculum.

PHORMIO

Somnium! utin' haec ignoraret suum patrem?

GETA

Aliquid credito,

Phormio, esse causae; sed me censen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium? intus quae inter sese ipsi egerint.

ANTIPHO

Atque hercle ego quoque illam inaudivi fabulam.

GETA

Immo etiam dabo,

Vtin') V. I. *an uti.*
Haec) Dun Be. Codd. *utin' haec*, *ut haec.*
Intelligere) Al. script. *Intelleg.* ab ctymo *leg.*
Inaudivi) Sic Donat. In l. antiq. *audivi.* Verba *Atque* — *fab.* Be. ex Cod. Acad. Antiphoni tribuenda esse censet.

esse. Enn. II, 2, 44. *Atqui*; cf. Andr. II, 6, 4. *Mirificiss.* inusitate pro mirificentiss. Sed venia datur ori servili. It. comice Accius, « magnificissime. »

32. *Inventus*) Cognitus. *Hem.* Cum magna admiratione.

33. *Quid ais*) Sic it. Chremes de re nova commotus in Heaut. V, 1, 27. *Cum ei. consuev.* Cf. infra 8, 49, et 9, 15. Verb. consuescere in re venerea; it. Plaut. Amph. V, 1, 70: « cum Alcmena clam *consuetum.* »

34. *Somnium*) Vanum est quod loqueris. *Vtin' haec ignor.* etc. Phrasis elliptica pro Itane rudis erat, ut *ignoraret patrem suum*? West. Hec. I, 1, 9.

35. *Esse*) Subesse *causae*, cur ignorarit patrem.

37. *Inaudivi*) *Inaudire* verb. Plauto usitatum. Quod vero West. adhiberi docet de reb. occultis, qualis esset consuetudo inter Chrem. et Lemniam uxorem. *Fabulam*; cf. Andr. V, 4, 22. Heaut. II, 1, 10. Rem fabulosam esse putat, quae aegre mereat fidem. *Dabo*, dicam, narrabo. Heaut. Prol. 10.

Quo magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras;
Haud multo post cum patre idem recipit se intro denuo;
Ait uterque tibi potestatem eius habendae se dare.
Denique ego sum missus, te ut requirerem atque adducerem.

ANTIPHO

Hem!
Quin ergo rape me. quid cessas?

GETA

Fecero.

ANTIPHO

O mi Phormio,
Vale.

PHORMIO

Vale, Antipho: bene, ita me Di ament! factum gaudeo.

Huc) G. Fabric. tuetur *intr.* Mu. *hic* pro *huc*.
Habendae) Fa: ed. *exhibendae* ex Cod. Bemb.
Se dare) Al. *dari* omisso *se*.
O mi Phormio) C. G. m. invert. *o Ph. mi.*
Factum) Post *factum* plurimi distinguunt. Ego aliter. Nam videtur *factum gaudeo* speciem formulae mihi habere; cf. supra III, 2, 9. Andr. I, 1, 13.

38. *Inde*) Par. in marg. «Ex gynaeceo in aedib. Demiphonis.

40. *Habendae*) Cf. supra 3, 8. Et Cic. Fam. X, 13: «Vt prim. *Potestas* data est *augendae* dignitatis tuae.

41. *Requir.*) Cf. Ad. III, 4, 65. *Adduc.* sc. ad senes ipsos. *Hem* laudantis exsultantisque.

42. *Quin ergo*) Iunctae hae particulae inserviunt hortationi. Curt. V, 7: «*quin igitur* ulciscamur Graecos.» *Rape me*, exsultantis gaudio. Eun. II, 3, 86. *Fecero*, pro faciam. Heaut. I, 1, 122.

43. *Vale*) Cf. Hec. I, 2, 122. *Fact. gaudeo*. Iunge ac supple *bene factum esse tibi gaudeo*. Aliter Eun. III, 1, 58, 59.

ACTVS V, SCENA 7

PHORMIO

Tantam fortunam de improviso esse his datam?
Summa eludendi occasio 'st mi nunc senes,
Et Phaedriae curam adimere argentariam;
Ne cuiquam suorum aequalium supplex siet.

Scena 7.) Hanc scenam separatim a ceteris edid. Fs. Be. Par. ac Schmieder; qui vero incipit a verbis, *Bene ita me Di ament* scenae prioris. Quod ipsum ex Eun. IV, 1, facile probetur. Verumtamen video hanc scenam in C. G. u. ut in al. complurib. priori continuatam.
His) C. G. m. *h. hiis*, ut solet. Hec. V, 1, 29. Ibid. Bru. C. e. hoc uno tantum loco; nisi forte illinc desumptum.
Eludendi) Cod. quid. ap. We. *ludendi*.

Hac scena Phormio novum consilium invenit, quo senes non reddito argento eludat.

1. *Tant. fortun.*) Cf. Andr. I, 5, 10. Est non tam gaudium, quam admiratio improvisae alior. fortunae, qua Phormio, ut homo parasitus, afficitur. Igitur non placent mihi, qui haec verba, *Tant. fortunam* etc. putant cum *gaudeo* praecedente esse iungenda. *His*. Scilicet Antiphoni et uxori cum patribus. Quoad construction. vid. Andr. IV, 3.

2. *Summa elud. occasio est* etc.) Ea namq. *eludendi occasio* est, ut fingat Phormio velle se eam ducere uxorem, quae iam a viro avelli non potest; ita ut, quum illi non dederint uxorem, necessario dotem amittant.

3. *Adimere*) Ἀνακόλουθον, pro adimendi. *Curam argentar.* Eod. sensu Plaut. Pseud. I, 3, 65: «inopia *argentaria*.» Nota, non solvendam significari pecuniam, quae iam dudum soluta erat pro Phaedria lenoni; sed cf. scen. 5, quomodo argentum illud non reddatur senib. deceptis.

4. *Ne suppl. sit*) Vide quam propitius Phormio iuveni est, ad causam vero patribus eludendam. *Cuiq. suor. aequal.* Supra enim Geta dixit, *Interea amici* etc. IV, 4, 22. *Suppl. siet.* «Vt nimirum dent illam summam senibus reddendam.» West.

Nam idem hoc argentum, ita ut datum 'st, ingratiis
Ei datum erit. hoc qui cogam, re ipsa reperi.
Nunc gestus mihi voltusque est capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hoc proxumum.
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
(*ad spectatores*)
Quo me adsimularam ire ad mercatum, non eo.

Vt) C. G. m. et Bru. C. e. explic. *mihi*.
Ingratiis) Vulg. *ingratis* Eun. II, 1, 14.
Ei) *Ei* recte, sc. Phaedriae. Al. *His* perperam.
Hinc) Al. *hic* invito Terentio; cf. Eun. I, 2, 126. Heaut. III, 3, 11.
Hoc) Duo Be. Codd. *hunc*. Non inepte. Dicitur enim *angiportum* et *angiportus*.

5. *Ita ut dat. est*) Conf. supra 3, 13. *Ingrat.* i. q. invite. Cic. Quint. 14: «extorquendum est invito et *ingratiis*.» Totum autem sic intellige, *Vt ingratiis* i. ab invitis senib. *Dat. est*, *ita ingratiis* senum *Ei dat. erit*, aut nunq. illis reddetur.

6. *Hoc qui cog.*) «Hoc unde agam et perficiam, ipsa ratione cognovi.» Evgr. *Re ipsa rep.* Sic Ad. V, 4, 6.

7. *Nunc gestus* etc.) Cf. Plaut. V, 2, 149. *Gestus*. Quo scilicet denotatur motus quidam corporis, vid. Cic. de Or. II, 57. *Vultusque*; conf. Cic. Fam. XII, 30, ubi Ernesti: oris conformatio ex animi habitu orta. Sed aliter h. l. Nam Phormio tenet non verum *vultum*, sed simulatum.

8. *Hinc conced.*) Cf. Heaut. III, 3, 11.

9. *Hisce*) Senib. nempe Chremeti et Demiphoni. *Egressi for.* scil. ex aedib. Demiphonis.

10. *Adsimular.*) Vid. supra 5, 10. *Non eo* pro non ibo temp. praesens pro futuro. De hac re exemplis illustrata vid. Sanct. Min. I, 14.

ACTVS V, SCENA 8

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES

DEMIPHO

Dis magnas merito gratias habeo atque ago,
Quando evenere haec nobis, frater, prospere.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Vt auferamus.

PHORMIO

(prodit)
Demiphonem, si domi est,
Visam, ut, quod... *(interpellatur)*

DEMIPHO

At nos ad te ibamus, Phormio.

Dilapidet) Cod. Bemb. *dilapidat*.

« Haec scena concertationem habet senum ac Phormionis. Illi enim argentum repetunt, hic pugnat ex pacto, uti aut argentum perdant, aut uxorem dent. » EVGR.

1. *Diis magn. merito* etc.) Cf. Eun. III, 1. Ad. I, 2, 41.

2. *Quando*) Quoniam. Sic Plaut. Amph. I, 1, 284. *Even. prosp.* Conf. Andr. V, 6, 4.

3. *Quant. pot.*) Sc. fieri. Vid. ad Eun. II, 3, 86. *Conven. Ph. est.* Conf. Eun. III, 2, 14. Et Liv. I, 58: « Collatinus Romam rediens ab nuncio uxoris *erat conventus*. »

4. *Priusq. dilapid. nostr.* etc.) Cf. supra 2, 4, 5. *Dilapidet*, disperdat. Translat. inde est verb. quod *lapides* sine cura, temere iacimus atque ita disperdimus. Supra 5, 11. *Nostr. trig. minas*. Quas scilicet ambo senes pro sua quisque parte contulerant. Supra IV, 3.

5. *Vt aufer.*) H. e. Vt rursum ei eripiamus. Heaut. IV, 8, 9. *Demiph. si domi est, Vis.* Ead. locut. Eun. III, 4, 7.

6. *Vt quod*) « Nisi interpellasset sermonem Demipho, dicturus erat Phormio, ut quod de uxore ducenda

PHORMIO

De eadem hac fortasse causa?

DEMIPHO

Ita hercle.

PHORMIO

Credidi.

Quid ad me ibatis? ridiculum. an veremini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta quanta haec mea paupertas est, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi esset fides.

CHREMES

Estne ita, ut dixi, liberalis?

DEMIPHO

Oppido.

Credidi) Hunc vers. Be. integrum dat Phormionis personae. Nos praeferim. vulgat. lectionis distinctionem personarum.

Veremini) L. antiq. *verebamini*. Gu. hunc v. ponit inter adulterinos.

Quanta quanta) Sic geminat l. antiq. Id. I. teste Fa. unum exhib. *quanta*, detracto altero. C. G. m. *Heus heus, quantacunque*.

Curavi unum) Id. colloc. *un. curavi*.

Estne) L. antiq. *ea*. Omitt. Fa. Be. al. Ab hoc vs. Bi. scenam incipiunt sequentem.

dictum et constitut. inter nos est, eam nunc ducam, vel simile quid.» WEST. *At*, occupantis. *Ibamus*, imperfect. temp. pro fut. ituri eramus.

7. *De ead. causa* etc.) «Simulat se credere, senes cum ipso acturos, ut mox Phanium abducat.» BIP. *Ita hercle*. Demipho ex sua ipsius, non ex Phormionis sententia consentit. *Credidi*, assentientis, sed animo averso.

9. *Quid*) Ellips. propter *Quid ridicul.* Plenius Heaut. II, 3, 112.

9. *Recepiss.*) Par. in marg. promisissem. Liv. XL, 35. Hoc autem promisisse Phormionem, uterq. senex per Getam audivere, supra 4, 3.

10. *Quanta quanta*) Cf. Ad. III, 3, 40. Sic Gr. ὅσον ὅσον. Quae sententis hoc vs. et sequenti comprehenditur, ead. fere illa est. Ennii Annal. X: «Ille vir haud magna cum re, sed plenu fidei.»

12. *Estne ita* etc.) Chremes a Phan. egreditur, quo introductus erat, supra 6, 25. *Ita ut dixi*. Fingitur dixisse, tum forsitan, cum ex sup. V, 3, 35; cum fratre ad narrandum secessit. *Liberal*. Hoc *liberalis* varie interpretantur, modo de facie Phanii vel modestia matronali, modo de ingenio eius, pudore ac vultu modesto honestoque, aut de aliis rebus, quas non aeque putent ad servos ancillasve pertinere. *Oppido* sc. liberalis. Etiam Demipho eam vidit. Hoc patet ex sup. 7, 9.

PHORMIO

Idque adeo advenio nuntiatum, Demipho,
Paratum me esse. ubi voltis, uxorem date.
Nam omnes posthabui mihi res, ita uti par fuit,
Postquam, tantopere id vos velle, animadverteram.

DEMIPHO

At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem.
Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim cum honeste potuit, tum non est data.
Nunc viduam extrudi turpe'st; ferme eadem omnia,
Quae tute dudum coram me incusaveras,

PHORMIO

Satis pol superbe illuditis me.

DEMIPHO

Qui?

PHORMIO

Rogas?

Advenio) L. antiq. *Itaque ad vos venio.* Multi ll. et in bis Vict. pro *Itaq.* hab. *Idque.* Bemb. *Idque adeo.*

Satis) Al. ex Donat. *Satin'* per interrogat. Itid. C. G. m.

13. *Idq. adeo* etc.) Hic continuat Ph. orationem suam a senib. supra vs. 12 interpellatam.

14. *Par me esse* etc.) Cf. supra II, 3, 80. *Vbi vultis*, officiose atque humaniter. Eun. III, 2, 7, 11.

15. *Posthabui*) Postposui. Ad. II, 3, 9. Simulat veterator, se gratum id illis facere, quo satis graventur. *Ita uti p. f.* Hec. V, 1, 13.

16. *Tantop. id vos velle*) Nuptias meas cum Phanio, relicta priore sponsa mea.» WEST. Supra IV, 3, 70. Vrget autem dolose nuptias, quas sibi non fieri scit.

17. *At hic*) Hoc dicens fratrem intuetur. Supra 2, 11. *Dehortat. est.* Non solum Chremes, sed etiam Nausistrata dehortata erat; cf. scen. 3.

18. *Qui erit rum. pop.*) Sic Andr. I, 2, 14.

19, 20. *Olim cum honeste* etc.) Sensus, *Quod olim honeste potuit* fieri, ut virgo tibi daretur in matrimonium, *Nunc viduam* etc. Supra IV, 4, 11. *Viduam*, separatam a viro. Certe quae extrudebatur, antequam nuberet Phormioni, vidua erat.» WEST. Sed et senex ficta nec vera dicit Phormioni. *Extrudi turpe.* Longe aliter Demipho supra II, 3, 78.

21. *Quae me incusav.*) Verb. *incusare* cum gemino accusativo vid. Perizon. ad Sanct. Min. II, 5, 6. *Quae tute dudum* etc. Huiusmodi sunt inter alia, III, 2.

22. *Superbe illud. me*) Quasi non legib. essetis obnoxii. *Superbe* i. q.

Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contemserim?

CHREMES

Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam, inque.

DEMIPHO

Tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rursum iube rescribi, Phormio.

PHORMIO

Quod? nae ego discripsi porro illis, quibus debui.

Discripsi) Ita l. Bemb. In antiq. *perscripsi*. Codd. Fa. *descripsi*.

regie. Sic Cic. I, 12; et Liv. I, 54: «invisam profecto *superbiam* regiam civibus.»

24. *Quo red. ore*) Cic. Phil. VII, 8: «*Quo ore* ille vos poterit, quibus vicissim vos illum oculis intueri?» H. l. impudenter repeterem repudiatam. Supra IV, 3, 70, *quam contems.* Cf. Andr. I, 5, 13, 14.

25. *Tum autem* etc.) «Haec Chremes insusurrat Demiphoni, Phormione non audiente. Laudat Priscian. Inst. Gr. lib. X.» WEST. *Tum*, deinde. Ut altero argumento instet Phormioni. *Ab sese amitt. Invitum eam*; cf. supra 3, 17.

26. *Inque*) Cf. Heaut. IV, 7, 1, not. Ridiculum est, alterum senem submisse verba praeire, quae alter clara voce reddat Phormioni.

28. *Transi ad for.*) Cf. Hec. II, 2, fin. *Illud Argent.* Videlicet quod a Demiphone datum fuerat Phormioni; cf. supra 3, 13.

29. *Rurs. iube rescribi*) *Rescribi* reddi, seu per mensae scripturam dari *iube rescribi*. Quoniam ad numerationem pecuniae antecedit scriptura, *rescribere* dicebant pro numerare.» DON. Cf. Hor. Sat. II, 3, 75, ubi et hic Terentii locus a scholiasta laudatur. Par. in marg. «Cave mihi a mensa redditum iri. Id autem Demipho volebat, ut sibi summa triginta minarum parasiti nomine debitoris rescriberetur. Vid. Salmas. de foen. trapezitico.

30. *Quod?*) Sc. argentum. *Discr. p. ill. quib. dab.* H. e. adscripsi confestim quod acceperam, creditorib. singulis meis solvendum; atque ita expunxi nomina, quib. debebam vid. Turneb. Adverss. IV, 13. *Discripsi*. Hoc verb. distributionem ac divisionem notare videtur, quod ea significatione Grutero quoque placet ad Cic. de Senect. 2, prae *describere*.

DEMIPHO

Quid igitur fiet?

PHORMIO

Si vis mi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam; sin est, ut velis
Manere illam apud te, dos hic maneat, Demipho.
Nam non est aequum, me propter vos decipi,
Cum ego vostri honoris causa repudium alterae
Remiserim, quae dotis tantundem dabat.

DEMIPHO

In malam rem hinc cum istac magnificentia,
Fugitive. etiamnum credis, te ignorarier
Aut tua facta adeo?

PHORMIO

Irritor.

DEMIPHO

Tune hanc duceres,

Alterae) Sic vulg. Heaut. II, 3, 30. In Bemb. Vict. al. *alteri.*
Remiserim) V. I. *renunciaverim.*
In) Bc. *In'* contracte pro *Isne.* Heaut. IV, 6, 9. Magis equid. putarim rectius intelligend. esse *I in.* L. antiq. *I hinc in mal. rem.* Sic it. C. G. m.
Etiamnum) L. antiq. *nunc* pro *num.*
Ignorarier) V. I. *a nobis.*.

31. *Quid igit. f.*) Supra I, 4, 41.

32. *Quam despond.*) Recte *despondisse* dicebatur, qui dotem dederat; cf. supra IV, 5, 11.

33. *Manere ill. ap. te*) Cf. 2, 11, et 3, 32. *Dos hic man.* Gestu adiuvandum; se enim indigitat, dicendo *hic.* Quasi id dicat: nunquam recuperabitis eam.

35. *Vest. hon. causa*) Pro in vestrum honorem; vid. Duker. ad Flor. I, 3. *Repud. alt. Remis.* Cf. IV, 3, 72.

36. *Quae dot. tantund. dab.*) Conf. supra IV, 3, 52.

37. *Isne in mal. rem*) Conf. supra II, 3, 21, et Andr. II, 1, 17. *Cum ist. magnific.* Andr. V, 4, 38, ubi vid. nota *magnificentia*, vana verba, inutilia. Dac. vert. « rodomontades. » Eun. IV, 6, 3.

38. *Fugitive*) Cf. Eun. IV, 4, 2. *Etiamnum* pro adhuc. *Cred. te ignor.* Cf. Heaut. I, 1, 53. Eun. V, 8, 59. *Ignorarier.* Cum paragoge *er*; vid. Par. Lexic. Plaut.

39. *Aut tua facta*) Sc. credis ignorari? Omnia enim iam, agnita Phanio, senibus innotuerunt. *Irritor.* Hoc verb. nonnulli ab ira deducunt, vel ab ἐρεθίζειν, provocare, iram commovere. Supra II, 1, 10. Proprie

Si tibi data esset?

PHORMIO

Fac periclum.

DEMIPHO

Vt filius
Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.

PHORMIO

Quaeso, quid narras?

DEMIPHO

Quin tu mi argentum cedo

PHORMIO

Immo vero uxorem tu cedo.

DEMIPHO

In ius ambula.

PHORMIO

In ius? enimvero si porro esse odiosi pergitis.

DEMIPHO

Quid facies?

PHORMIO

Egone? vos me indotatis modo

Data esset) L. Bemb. *daretur*. Codd. Be. *data esset*.
Cedo) C. G. m. *cede*. Sup. scr. *da*.
Cedo) Id. *cede*.
In ius) Sic Par. per interrogat. At Lindenbr. *In ius*! Placet autem admirantis repetitio, ut v. 8. Quo magis miror, hoc *In ius* posterius, quod tam convenienter Comico nostro repetitum sit, ab Anglo omitti. Nec sufficiunt cur omiserit causae adlatae. Andr. V, 4, 19.

de canibus dicitur; vid. Nonius. Vnde Persius literam *r*, caninam dixit. Sed Dac. pro more suo liberius vertit: «Vous m'echauffez les oreilles.»

41. *Cum illa habit.*) Cf. Andr. V, 3, 18. *Habit. ap. te.* Eod. sensu quo in Hec. V, 1, 17. *Meum receptas filium* etc. Id vero dicere vult senex, Vt ab illo haberes, unde viveres lautius.

42. *Quaeso quid narras?*) «Faceta irrisio.» WEST.

43. *In ius ambula*) Sic Plaut. Curc. V, 2, 23: «*Ambula in ius*. Atqui *ius* dicitur locus, in quo ius redditur. Synecdoche.

44. *Enimvero si porro* etc.) «Comminatio est cum aposiupesi» WEST.

45. *Quid fac.*) Cf. Ad. IV, 7, 28. *Indotatis*, ut Phanio. Dicit autem quasi de universis. Sed *indotata* Phanium erat, nondum filia ea Chremetis cognita. *Indot.* pro non *dotata*; cf. Ad. III, 4, 62. *Indicente*. Supra I, 2, 70.

Patrocinari fortasse arbitramini;
Etiam dotatis soleo.

CHREMES

Quid id nostra?

PHORMIO

(*ironice*)

Nihil.

Hic quandam noram, cuius vir uxorem...

CHREMES

Hem!

DEMIPHO

Quid est?

PHORMIO

Lemni habuit aliam.

CHREMES

Nullus sum.

PHORMIO

Ex qua filiam
Suscepit; et eam clam educat.

CHREMES

Sepultus sum.

Vir) C. G. m. *viri*.
Educat) Legit. etiam *educit*, quo verbo Terentius alibi quoque usus est. Et adnotavit interpres in Adelph. « veteres *educere* dixisse, quod nos *educare* ». Haec Mu.

46. *Patrocinari*) Vid. Vlpian. in Pandect. Et cf. supra II, 1, 77.

47. *Dotat.*) H. e. dote auctis ornatisve. Qualem scilicet nunc esse filiam Chremetis, Phormio ex supp. satis cognovit. Mire Eugr. interpretatur: *Dotatis* vero i. e. uxori Chremetis, cui patrocinari volebat prodendo rivalem.» *Nihil*. Quasi nullius momenti, quod tamen Chremeti valde doleat.

48. *Hic*) Athenis. *Quand. nor.* Contra Eun. III, 5, 5. Boeclerus hanc comicam esse mimesin bene videt narrantis. Facete enim Phormio incipit, a quib. certe vocibus, *quandam*, *quidam*, olim vulgo huiusmodi narrationes incipiantur. Supra I, 2, 45. Add. Andr. I, 3, 16. Eun. III, 2, 30. *Quandam*. Innuit Nausistratam. *Vxorem*. Sermo Phormionis hic interruptus versu seq. continuatur. *Hem*, ingemiscentis. Supra IV, 1, 19. *Quid est*, non quaerentis; quod scit; sed perturbati de re patefacta.

49, 50. *Ex qua fil. suscep.*) Conf. infra 9, 18. *Suscep.* pro habuit. *Sepult. sum.* Metaphorice it. Vellei. Pat. II, 90: « bella *sepulta* i. e. confecta, finita. H. l. est exclamatio hyperbolica.

PHORMIO

Haec adeo ego illi iam denarrabo.

CHREMES

Obsecro!

Ne facias.

PHORMIO

Oh, tune is eras?

DEMIPHO

Vt ludos facit!

CHREMES

Missum te facimus.

PHORMIO

Fabulae!

CHREMES

Quid vis tibi?

Argentum quod habes, condonamus te.

PHORMIO

Audio.

Quid vos, malum! ergo me sic ludificamini,
Inepti, vostra puerili sententia?
Nolo, volo; volo, nolo rursum: cape, cedo

Malum) Bru. C. e. gl. *exclamatio*. C. G. m. in marg. *exclamando*. Hi duo Codd. ut h. l. ita alias et in explicationib. et in lectionib. parum differunt, saepissima conveniunt.

Cedo) C. G. m. *cede*, *cape*.

51. *Haec adeo*) *Adeo* usurpat, secundo loco pro vero, profecto. Cic. Verr. VI, 64: «Id *adeo* ex ipso ICto cognoscite.» Vid. ap. Tursellin. qui addit, vim huius particulae saepius sentiri facilius quam exprimi. *Ego ill. i. denar.* sc. uxori eius viri. *Obs. Ne fac.* Cf. Heaut. V, 5, 4, 5.

52. *Oh, tune* etc.) «Sarcastice fingit se nescire, quod dudum ex Geta intellexerat.» WEST. *Lud. fac.* sc. nobis, vel, illudit nos. Andr. III, 1, 21.

54. *Argent. quod hab. cond. te*) Placatum sibi volunt, modo ut taceat. *Condon. te;* vid. ad Eun. Prol. 17. Notetur insuper, Terentium cum Plauto dicere, *condonare* aliquem, non alicui, ut alias solemne. *Audio;* cf. Andr. III, 3, 20.

55. *Me sic ludificam*) Cf. Eun. IV, 4, 49.

56. *Vest. puerili sent.*) Andr. II, 6, 18. *Puerili*, levi. Menander: Παντάπασι παιδαρίου γνώμην ἔχει.

57. *Nolo, volo; volo, nolo rurs.*) In senes dicit puerili levitate notatos; qui primo nolebant dare argentum,

Quod dictum, indictum 'st; quod modo erat ratum, irritum 'st.

CHREMES

Quo pacto, aut unde haec hic rescivit?

DEMIPHO

Nescio,
Nisi me dixisse nemini, id certo scio.

CHREMES

Monstri, ita me Di ament! simile.

PHORMIO

(*ad auditores*)
Inieci scrupulum.

DEMIPHO

Hem!
Hiccine ut a nobis tantum hoc argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle satius est.
Animo virili praesentique ut sis, para.
Vides peccatum tuum esse elatum foras;

Haec hic) Id. *hic haec* invenuste.
Nemini, id) Id. ordin. *id nemini*, ut *id* referatur ad *dixisse*.
Scrupulum) V. I. *secum*.
Hiccine) L. antiq. *Hicine* per unum *c*.
Para) V. I. o *Chreme*.
Tuum) Be. add. *hoc*, ut more Terent. positum sit pronomen iuxta pronomen. Id moris Terent. esse, non nego. Sed pronomen aliquod posuisse, quod Nostri non exstat, haec alia res est.
Elatum) L. Bemb. *delat*. Al. *lat*.

deinde volebant, ac *rursum* contra. Pulchre talis dubitandi miseria describitur, Curt. X, 7, 12: «Nec *velle*, nec *nolle* quidquam diu poterant; poenitebatq. modo consilii, modo poenitentiae ipsius.» etc.

58. *Indict.*) Pro non *dictum*. Ad. III, 4, 62. *Quod modo erat* etc. Plaut. Cist. II, 1, 10: «*Modo quod* suasit, dissuadet.»

60. *Nisi me dixisse* etc.) Interdum *Nisi* post *nescio* interpretantur, Sed; sic Hotomannus ad Cic. p. Rosc. Am. 35: «*nescio*, *nisi* hoc video.»

62. *Hiccine ut auferat*) Cf. infra IX, 3. *Emori h. sat. est*; conf. Eun. IV, 7, 2.

64. *Animo virili pr. ut s. para*) Cf. Eun. IV, 6, 31. *Para ut*; cf. Eun. II, 2, 18. Et Cic. Fam. XVI, 10: «Tu Musis nostris *para ut* operas reddas.»

65. *Peccat. tuum*) Quod sc. illam habueris in Lemno. *Esse elat. for.*

Neque iam celare id posse te uxorem tuam.
Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit, Chreme,
Id nosmet ipsos indicare, placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci.

PHORMIO

(*secum*)

Atat, nisi mihi prospicio, haereo.
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.

CHREMES

At vereor, ut placari possit.

DEMIPHO

Bono animo es.
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cum e medio excessit, unde haec suscepta 'st tibi.

Sit) Al. *est* pro *sit*.
Ipsos) Fa. et al. omitt. *ipsos*.
Haereo) V. I. *dubito*.
Es) Id. *esto*.
Vos) Id. *te et uxorem*.
Medio) C. G. m. et Bru. C. e gl. *hominum*.

Cf. Ad. IV, 4, 16. Et Cic. Phil. X, 3: « *Efferri* haec *foras*, et ad populi rom. aures pervenire. »

68. *Placabilius est*) « Ad Placendum aptius et efficacius. » WEST.

69. *Impuratum*) Convicium acerbum. Sic Plaut. Rud. II, 6, 59. *Nostro modo*. « *Nostro* arbitrio, ut nobis lubet. » WEST.

70. *Atat*.) Geminatae particulae *atat* de subito aliquid demonstrantes. Lex. Plaut. *Nisi mihi prosp*. Id est, *nisi mihi* cavebo.

71. *Gladiat. animo*) H. e. « parato ad periculum, atque ita perdito ac temerario, ut non sibi caveant, dummodo vulnerent. » DON. Vid. A. Gell. N. VII, 3. Etiam *gladiatoris* appellatio inter convicia refertur Ciceroni in Philippicis. Verum hoc loco a quibusd. notatur, quod immiserit Poëta de gladiatoribus, plane alienum esse a morib. Graecorum. Sed equid. non video, qui ille ob hoc dignus sit vituperatione, quum in ipsa urbe Romae hae agerentur comoediae. *Ad me affect. viam*. Sic Heaut. II, 3, 60. Locutio. *Affect. viam*, poëtica est; vid. Virg. G. IV, 562.

73. *Redig. in grat*.) Cf. supra II, 3, 36. In veterem *gratiam* restituam.

74. *Cum*) Pro quia. *E med. excess*. h. e. mortua est. Sup. 2, 23. *Haec*, Phanium. *Vnde suscepta est*. Cf. supra vs. 49, 50.

PHORMIO

Itane agitis mecum? satis astute adgredimini.
Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
Ain' tu? ubi peregre, tibi quod libitum fuit, feceris,
Neque huius sis veritus feminae primariae,
Quin novo modo ei faceres contumeliam;
Venias mihi precibus lautum peccatum tuum?
Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Vt ne restinguas, lacrumis si exstillaveris.

Adgredimini) Al. *me.* Post *sat. astute* Be. mire distinguit, et accipit *adgredimini* pro imperativo.
Ain') *Ain* pro Aisne; cf. Cic. Orat. 45. MS. Lindenbr. *Ain' tu tandem.*
Fuit) L. Bemb. *fuerit.*
Huius) Lectionem *huius* Gu. pro glossa habet. Nec vero infitiand. est, τὸ *veritus* genitivo iunctum maxime novum videri.
Primariae) V. L. *nobilis.*
Novo) *Novo* pronuntiand. *n'vo.*
Contumeliam) L. antiq. *contumelias.*
Venias) C. G. m. pro var. *veneas* c. gl. *vendas* mire.
Restinguas) Id. *exsting.*

75. *Itane ag. mecum*) Cf. Heaut. IV, 1, 29. *Sat. ast. adgred.* Ironia. «Et proprie *adgredi*, accedere est ad dimicandum. Bene ergo servavit translationem a gladiatorib. coeptam.» DONAT.

76. *Ex re istius*) E commodo Chremetis. Hec. II, 2, 7. *Istius.* Hanc vocem enuntians adspicit Chremetem.

77. *Ain tu?*) «Modo ad Chrem. cum invectione conversus est.» DON. *Peregre*, in Lemni insula, ab Athenis.

78. *Neq. huius sis veritus*) Interpretes genitivum *huius* appositum iure suo mirantur. Sed longum esset, quomodo dissentiant inter se, enarrare. Prae ceteris tamen Perizonius mihi probatur, qui supplend. esse notat, causa, more Graecorum, qui ἕνεκα saepe omittant. *Primariae*, honestae. Cic. Fin. II, 35, et Fam. V, 11 «femina *primaria* Pompeia.»

79. *Novo*) Inaudito; cf. Hec. III, 1, 18. *Fac. contumel.* Cf. Hec. III, 5, 20.

80. *Laut. pecc. tuum.*) «Vt laves ut maculam.» DON. Ad. II, 1, 10.

81. *Hisce*) Palmer. et Par. hoc non pronomen, sed verbi putant esse imperativum ab *Hisco*, ut sensus sit, *Hisce* h. e. mutire incipe, si quid audes. Sed placet pronomen, ut igitur h. l. pergat, *Hisce ego ill. dictis* etc. siquid supra id. dixerat vs. 51. *Haec adeo ego* etc. Et cf. supra I, 4, 35. *Incens. dabo.* Dixit vero *incensam* pro irritatam, sed reliqua allegorice subiungit, quasi vere ardentem crederet.» WEST. Cic. pro Cluent. 64: «*incensa* odio.»

82. *Vt ne*) Pro Vt non. *Lacr. si exstil.* Itid. Plaut. Trin. III, 2, 49.

DEMIPHO

Malum, quod isti Di Deaeque omnes duint!
Tantane adfectum quemquam esse hominem audacia?
Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras?

CHREMES

In id redactus sum loci,
Vt, quid agam cum illo, nesciam prorsum.

DEMIPHO

Ego scio.
In ius eamus.

PHORMIO

In ius? huc, si quid lubet.

DEMIPHO

Adsequere ac retine, dum ego huc servos evoco.

Non) L. antiq. *Nonne.*
Cum) Al. *ex* pro *cum* C. G. m.
Prorsum) Al. *prorsus.*
Huc) L. antiq. *hinc.*

Exstillare, ipsum corpus guttatim fluiri; ergo quasi totum in lachrymas converti.» *Si* pro etiamsi.

83. *Malum, quod isti* etc.) Scil. Phormioni. Haec ead. imprecandi formula est ap. Plaut. Most. III, 1, 125; it. Catull. XXVIII, 14, 15.

84. *Tant. adfectum* etc.) Cf. Andr. I, 5, 10, not.

85. *Publicitus*) «Id est, publica cura atque consilio.» DONAT. *Scelus* pro scelestus. Andr. III, 5, 1. *Deportari.* Cic. Phil. XIII, 1. Ex numero hominum eiiciendum etc. vid. Ernest. Clav. Cic.

86. *In sol. ter.*) Cf. Andr. II, 4, 3. *Solas*, desertas. Et Virg. A. XI, 545: «*solorum* nemorum.» Notum est autem supplicium, quo nocentes in desertas regiones deportabantur. Casaubon. ad Sueton. Caes. 66. *In id redact. s. loci.* Cf. Eun. IV, 4, 23. *Id loci.* Simili syntaxi Eun. I, 2, 46. Et Cic. Divin. II, 66: «quo *loci* nasceretur;» nec non Tacit. Ann. XV, 74: «eo *loci*,» pro eo loco.

87. *Quid ag. c. illo*) Cf. Eun. V, 1, 21. Sed *agere cum* parasito h. l. significat, aut pactione, aut via litigandi.

88. *Huc si q. lub.*) «Apparet parasitum niti ad domum Chremetis: senes vero ad forum conari attrahere.» DON.

89. *Adseq. ac retine*) Phormionem nempe ad ostium Chremetis aedium recta vadentem. *Huc serv. evoco.* Vt servos suos habeat auxilio.

CHREMES

Etenim solus nequeo. adcurre huc.

PHORMIO

(*ad Demiphonem conversus*)
Vna iniuria 'st

Tecum.

CHREMES

Lege agito ergo.

PHORMIO

Altera est tecum, Chreme.

DEMIPHO

Rape hunc.

PHORMIO

Itan' agitis? enimvero voce 'st opus.
Nausistrata! exi. (*clamat quam maxume*)

CHREMES

Os opprime.

DEMIPHO

Impurum vide,

Etenim) In l. Bemb. *Enim*. Hec. II, 1, 41.
Nequeo) C. G. m. suppl. *retinere eum*.
Ergo) Haec verba in Codd. quibusd. teste We. Demiphoni tribuuntur; quippe qui respondeat ad proxime superiora. Satis commode.

90. *Adcurre huc*) Cf. in simili re Ad. II, 1, 14. *Vna iniur. est Tecum*. Scilicet cum Demiph. qui desponsam Phanium denegaret. *Iniuria*, actio iniuriarum.

91. *Lege ag. ergo*) Sic Plaut. Aul. III, 3, 10: «*Lege agito* mecum.» Et Cic. p. Caec. 33: «Et *lege agant*, et ius suum persequantur.» Not. Westerh.: «Est igit. *lege agere* i. q. litem intendere, quae Lege XII Tabb. civib. populoq. conceditur.» *Altera*. «Quam fecisti dotatae uxori.» DON.

92. *Rape hunc*) Conf. Andr. V, 2, 20. Hoc facere iubet verisimiliter servum aliquem convocatorum. *Itane ag. mec*. Cf. vs. 75. *Enimvero*. Auget ea partic. quocumque modo; vid. Schaef. ad Liv. II, 22.

93. *Os opprime*) Ne plura iactet improbus. Ovid. Metam. III, 295: «Voluit Deus *ora* loquentis *opprimere*.»

Quantum valet.

PHORMIO

Nausistrata! inquam.

CHREMES

Non taces?

PHORMIO

Taceam?

DEMIPHO

Nisi sequitur, pugnos in ventrem ingere.

PHORMIO

Vel oculum exclude. est ubi vos ulciscar locus.

Oculum) C. G. m. *oculos*.
Exclude) L. antiq. *exculpe*. Par, ed. *exsculpe*.
Locus) L. antiq. *probe*. In eod. et legitur *locus*.

94. *Quant. valet*) Se. viribus. Non enim rixantur, sed luctantur.

95. *Nisi sequitur*) Scilicet rapientem. *Pugn. in ventr. ing.* Cf. Ad. II, 1, 17. Dicit *in ventrem*, quia parasitus est.

96. *Vel. ocul. exclude*) Ad. III, 2, 20. *Est ubi vos* etc. Plaut. Pseud. V, 2, 26: « *Erit ubi te ulciscar*, si vivo. »

ACTVS V, SCENA 9

NAVSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO

NAVSISTRATA

Quis nominat me?

CHREMES

Hem!

NAVSISTRATA

Quid istuc turbae 'st? obsecro
Mi vir.

PHORMIO

(*Chremet. irridens*)
Ehem, quid nunc obstipuisti?

NAVSISTRATA

(*ad maritum conversa*)
Qui hic homo 'st?

Quis) Sic C. G. ch. In C. G. m. *Qui*.
Obstipuisti) Sic l. Bemb. In al. *obstup*. Par. p. var. *obticuisti*. Andr. I, 5, 21.
Qui) C. G. m. *quis*. Itid. Par. minus commode.

« In hac scena reus senex fit, quod aliam in villa uxorem habuerit. Est status venialis. Accusatio hinc incipit: In Lemno, clam te, uxorem duxit. Cuius improbatio magnifice completa est. Et inde filiam suscepit. Vnde indignata hic uxor est, et convertitur etc. »

1. *Quis nom. me*) Audiverat enim se vocatam; cf. VIII, 93, 94. *Hem*, irascentis. *Quid ist. turb. est*; conf. Heaut. II, 3, 13.

2. *Qui homo*) « Miratur Nausistrata, viro suo rem esse cum Phormione, homine ignoto. » WEST.

Non mihi respondes?

PHORMIO

Hiccine ut tibi respondet?

Qui hercle, ubi sit, nescit.

CHREMES

Cave isti quidquam creduas.

PHORMIO

(*ad Nausistratam*)

Abi, tange; si non totus friget, me enica.

CHREMES

Nihil est.

NAVSISTRATA

Quid ergo est, quid istic narrat?

PHORMIO

Iam scies.

Ausculta.

CHREMES

Pergin' credere?

NAVSISTRATA

Quid ego, obsecro,

Huic credam? qui nihil dixit.

PHORMIO

Delirat miser

Creduas) Ita Fa. versu iubente. Sic it. edd. plur. In MSS. est *credas*.

Est) L. Bemb. non hab. *est*. Hab. Codd. Be. et C. G. m.

Narrat) Fa. edd. duplici interrogatione, *quid ergo? quid istic narrat.?* Sed iuncta utroq., *quid ergo est, quod istic narret?* ex c. Hal. placet. Be. ed. *quid ergo est, quod istic narrat?* minus latine.

3. *Non mihi respond.*) Ad. III, 4, 53. *Hiccine ut* etc. Subaudi au fieri possit, *ut hic* etc. Hac ellipsi Cicero quoque utitur, in Cat. I, 2: «Quamquam quid est quod loquar? te *ut* ulla res *frangat?* tu *ut* unq. te *corrigas?*»

4. *Qui h. ubi sit nescit*) Eun. II, 3, 14, 15. Perturbatus est sensibus. Similit. Flor. II, 10; «*ubi essent* prae poculis *nescientes*.»

5. *Tange*) Scilicet ut sentias, *frigere* totum prae timore. Ad IV, 4, 4. *Si non* etc. *me enica*. Ita Davus in Andr. V, 2, 22, qui ut servus, cuius fides nulla est, vitam suam spondet, verum se dicere. *Si non*. Formula; cf. Eun. V, 1, 22, not.

6. *Ergo*) Indignantis. Nam dudum rogavit semel iterumque. *Istic*; in isto loco. *Iam scies*; conf. Andr. III, 4, et 4, 6.

7. *Pergisne cred.*) Cf. Heaut. II, 2, 8. *Credere*. Scil. Phormioni qui ista garriat.

8. *Qui nih. dix.*) Atqui vere Nausistrata non alia de re, nisi de per-

Timore.

NAVSISTRATA

Non pol temere 'st, quod tu iam times.

CHREMES

Ego timeo?

PHORMIO

Recte sane; quando nil times,
Et hoc nihil est, quod ego dico; tu narra.

DEMIPHO

Scelus!

Tibi narret?

PHORMIO

Eho tu, factum'st abs te sedulo
Pro fratre.

NAVSISTRATA

Mi vir, non mihi dicis?

CHREMES

At.

NAVSISTRATA

Quid at?

Iam) C. G. m. *tam.*
Dicis) Al. *narras.*

turbatione viri audivit quidquam. *Delir. mis. Tim.* Cic. de Or. III, 38 ex Ennii Alcm. haec: «Tum pavor sapientiam mihi omnem exanimato expectorat.» *Delirat.* Per metaphor. et mente et lingua.

10. *Recte sane.*) Ironia. *Quando nih. tim. Et hoc nihil* etc. Ex concessis hominem confutat ac redigit ad absurdum. Nam quod horruit Chremes narrare, id simulat idem se nihil timere. *Et* pro etiam. *Nihil,* nullius momenti. *Dico* pro dicam. Supra 8, 51. *Tu narra.* Acuendum est *u* pro *tu* ipse. Ipse autem ut rem detegeret uxori, hoc id. Chremeti consuluerat Demipho, supra 8, 68. *Scelus* pro sceleste.

12. *Tibi narr.*) «Vt sibi suave sit.» BIP. *Tibi*, dativ. commodi. *Fact. est*, narratum est. Eun. II, 3, 98, ubi nota.

13. *Pro fratre*) H. e. in rem, in gratiam fratris. Spectare videtur superiora, 8, 62 seqq. *Mi vir.* Blande. Eun. I, 2, 6. *At.* exsecrantis. *Quid at?* Sic solent Terentianae personae vocem interdum repetere prioris. Ad. III, 2, 26. Quod est contra Bent. vid. supra 8, 44.

CHREMES

Non opus est dicto.

PHORMIO

Tibi quidèm; at scito huic opu' st.

In Lemno.

CHREMES

Hem, quid agis?

DEMIPHO

Non taces?

PHORMIO

Clam te.

CHREMES

Hei mihi.

PHORMIO

Vxorem duxit.

NAVSISTRATA

Mi homo, Di melius duint!

PHORMIO

Sic factum 'st.

NAVSISTRATA

Perii misera!

PHORMIO

Et inde filiam

Suscepit iam unam, dum tu dormis.

CHREMES

Quid agimus?

Agis) L. antiq. *ais.*

14. *Tibi quid.*) Acerbe hoc dictum. *Dicto* enim *non opus est* Chremeti, quod non prosit ipsi, sed obsit. *Huic*; Nausistratae.

16. *Mi homo*) Ironice. Ad. III, 2, 38. *Di mel. duint.* Formula deprecandi. Ovid. Heroid. XVII, 30. «*Di melius*, similis non fuit ille tui.»

17. *Sic fact. est*) Hoc addit, quasi affirmatione opus esset dictorum. *Perii mis.* Cf. Eun. V, 4, 25. *Fil. Suscep.* Supra 8, 50.

18. *Iam unam*) «Invidiose. Tacite enim insinuat, fore, ut plures suscipiat.» WEST. *Dum tu dormis*, secura es. Heaut. II, 3, 101. *Quid agim.* «Metu stupentis verba haec, et de fuga cogitantis.» FAR.

NAVSISTRATA

Pro Di immortales! facinus indignum et malum.

PHORMIO

Hoc actum 'st.

NAVSISTRATA

An quidquam hodie est factum indignius?
Qui mi, ubi ad uxores ventum'st, tum fiunt senes.
Demipho, te appello; nam cum isto distaedet loqui.
Haeccine erant itiones crebrae, et mansiones diutinae
Lemni? haeccine erat ea, quae nostros fructus minuebat, vilitas?

DEMIPHO

Ego, Nausistrata, esse in hac re culpam meritam non nego;

Indignum) Al. *miserandum.*

Hoc actum 'st) MSS. We. verba *Hoc actum 'st* Chremeti tribuunt.

Senes) Hanc sentent. ubi incipit, *quidquam* etc. Anglus dat Phormionis personae, quasi matrona indignam.

Nam) L. antiq. *me.*

Isto) Al. *hoc.* Vn. MS. Be. *isto* bene.

Haeccine) L. antiq. *Haccine.* Et *Haec* pro *Hae* cf. Eun. III, 5, 34. Errat igitur Far. enallagen generis hanc esse opinans, quippe qui nec formam vocis antiquam novisset, nec legi *Haeccine* in libro Faërni.

Haeccine) L. antiq. *minuit.*

Vilitas) Al. *utilitas* mire. Nisi forte ironice.

Meritam) Sic l. antiq. In Bemb. *meritum.*

19. *Facin. indign. et mal.*) Solent haec iungi. Plaut. Most. II, 2, 27: «non potest Dici, quam *indignum facinus* fecisti *et malum.*»

20. *Hoc act. est*) Cf. Ad. IV, 5, 2. *Hodie*, saepe non tempus significat, sed iracundiam et stomachum. Itid. Virg. A. II, 670. *Fact. indignius* sc. hoc facto mei viri.

21. *Qui mi*) Par. in marg. «τὸ *mihi* παρέλκει.» Sed cf. Andr. III, 2, 29, not. *Qui mi ubi* etc. Manca est oratio, qualis iratorum. Quae plenior tamen vix deceret matronam honestam. Nam explicatur in C. G. m. ita: *quum cum uxorib. coëunt, fingunt se senes; quum vero cum pellicibus, iuvenes.*» Et cf. Plaut. Asin. IV, 2, 4: «*uxori* excuses te et dicas *senem.*»

22. *Te appello*) Scilic. ut testem. *Distaedet*, «valde pudet. Obiurgatio indignatione et argumentis plena, quam Demipho deprecatorie mitigat.» EVGR.

23. *Haec erant itiones* etc.) Ita accipiendum et explicand. ut Andr. I, 1, 99, *Hinc illae lacr.*

24. *Haec erat ea vilit.*) Cf. supra 3, 8. Nunc videt Nausistrata, rem suam viliorem olim simulari propter sumptus alienae uxoris. *Nostr. fruct.* h. e. ex praediis Nausistratae captos. Supra 3, 6, 7. *Haeccine.* Maiore vi efferendum.

25. *Esse in hac re culpam*) Dixit

Sed ea quin sit ignoscenda.

PHORMIO

(*ad spectatores*)

Verba fiunt mortuo.

DEMIPHO

Nam neque negligentia tua neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit, unde haec nata 'st; neque post illa unquam attigit.
Ea mortem obiit; e medio abiit, qui fuit in hac re scrupulus.
Quamobrem te oro, ut alia tua sunt facta, aequo animo et hoc feras.

NAVSISTRATA

Quid ego aequo animo? cupio misera in hac re iam defungier.

Ea) Sic l. Bemb. In antiq. *eam*. C. G. m. leg. etiam *ea* et explic. *culpa*.

Quin) L. antiq. *quae* pro *quin*. Sed Fa. *quin* tuetur subaudiens, « negare non poteris ».

Fere) I. *vero* pro *fere*.

Illa) Ed. an. 1469, *illam*. Sic it. C. G. m. *illā* cum apice superaddito. Sed praest. *post illa* vulg. Andr. V, 4, 33.

Fuit) Lib. Faërni *fit*.

Scrupulus) V. I. *stimulus doloris*.

Et hoc) C. G. m. *haec* omissu *et*.

enim *in hac re*, ut fratri parceret, pro in Chremete. Vid. Hec. II, 1, 32. *Meritam*, passive.

26. *Verba fiunt mortuo*) Pro hoc dicitur in Heaut, II, 1, 10: *surdo narrat fabulam*. Errat Donat. qui ad *mortuo* subaudit Chremeti pro Nausistratae. Nam recte Bent. exponit, « frustra aeque eam orari, ac *mortuo verba fieri*. »

27. *Neglig. tua*) Accipe *tua* pro tui; cf. Hec. IV, 2, 4. *Fecit*. Eod. fere sensu quo Eun. V, 2, 17.

28, 29. *Vinolent. Eam compress.*) Hic quoque, ut saepe fit, in Bacchum culpa stupri confertur. Ad. III, 4, 24. Hec. V, 3, 25. *Eam compress*. Hec. V, 4, 30. *Neq. attig*. Cf. Hec. I, 2, 61.

30. *Ea mort. obiit; e med. ab.*) Duae hae phrases aeque valent; in quib. tamen *obiit abiit* placuit paronomasia. *Qui fuit scrupulus*. Scilicet mulier peregrina. Ad hoc notari debet de pronomine relativo, latine *qui scrup*. dici, non quae *scrupulus*.

31. *Vt alia tua* etc.) Cf. supra 3, 1. Parum abest, ut blande ei dicat, quae facta ab ipsa sint, his opponi quae a viro.

32. *Quid ego*) Scil. feram. *Cup. mis. in h. re i. defung*. Ruhnk. explic.

Sed qui sperem? aetate porro minus peccaturum putem?
Iam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma atque aetas nunc magis expetenda 'st?
Demipho.
Quid mi hic adfers, quamobrem exspectem, aut sperem porro non fore?

PHORMIO

(« *Exsultans in hoc parasitus ad spectatores convertitur, casum Chremetis funeri comparat, et praeconem funeris agit* ». BIP.)
Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem, tempus est.

Qui) Sic MSS. Lindenbr. pro *quid* vulg.
Aetate) Al. add. *hac*.
Facit) Effert Be. hunc vers. per interrogat. praemisso *Non*. Displicet.
'St) V. l. *quam tunc esset*.
Hic) L. Bemb. ac Donat. *hic*. Vulg. *nunc*.
Fore) V. l. *hunc amplius peccaturum*.
Chremeti) Sunt qui *Chremetis* legunt, sed praeter phrasin latinam, qua dicebant, *exsequias ire alicui*. Sic We.

quasi Nausistrata defungatur. Sed magis Guyet. assentior, eum subaudienti sc. Chremetem. Idcirco recte Schmieder: « maritum meum in hac re fecisse finem peccandi. » At Dacer. aberrat vertens: *je veux rompre avec lui pour toujours. Defungi*, « desinere. » DONAT. Vid. Eun. Prol. 15.

33. *Sed qui sper.*) Sc. illum esse defuncturum.

34. *Iam tum*) Par. in marg. « Cum eam primum compressit. » Id quod vetuit pudicitia mulieris enuntiare. *Erat senex*. Maturius enim senes vocari olim solebant quam hodie. *Senect. si verecund. fac.* Consimile Plauti est, « Non aetate, verum ingenio adipiscitur sapientia. » *Si*. Conditionalis particula, hoc sensu, Si verum est, quod ponatur. Propert. III, 15. *Senect. si verec. fac.* « Modeste et graviter. » DONAT.

35. *An mea forma* etc.) Sensus, Provectiorem me multo magis spernet praeferens alienam.

36. *Quid mi hic* etc.) H. e. *Quid* mihi documenti *adfers*, quo exspect.

37. *Exseq. Chrem. quibus* etc.) His conf. supra VIII, 50: *sepult. sum*. Insultat enim parasitus Chremeti tanq. iam mortuo; seu de quo plane actum ait. Formolam hanc observa funerum indictivorum. Sil. Ital. XV, 394: « vos *ite* superbae *Exsequias* animae etc. » Diligentius haec exponit Donat. « Bono ordine, inquit. Primo, *Delirat*

Sic dabo. age, age nunc, Phormionem, qui volet, lacessito.
Faxo tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.
Redeat sane in gratiam: iam supplici satis et mihi.
Habet haec ei quod, dum vivat usque, ad aurem obganniat.

NAVSISTRATA

(*ironice ad maritum*)

At meo merito credo. quid ego nunc commemorem, Demipho,
Singulatim, qualis ego in hunc fuerim?

DEMIPHO

Novi aeque omnia

Age oge) Al. omitt. *oge* posterius.
Mactatum) L. Bemb. *sit mactatus* absque pronom. *eum*.
Hic) Al. *Chremes*. Glossa videtur.
Supplici) C. G. m. *supplicii*
Vivat — usque) Distinguo non cum Be. We. al. post *vivat*, sed cum Lindenbr. post *usque*. Transpositae enim more Terentii videntur particulae *dum usque* pro *usque dum*.
Obganniat) Al. *oggan.*
Nunc) L. Bemb. *ea*. Non hab. tres Be. Codd.
Singulatim) C. G. m. *sigillatim* Bemb. *singulat.* Erasm. ed. *singill.*

miser timore, post, *verba fiunt mortuo*; ad ultimum *Exsequias Chremeti*: delirat, moritur, effertur.» *Quibus*. His scilicet qui ex defuncti cognatis atque amicis funus sequebantur. Totum improprie, post vindictam possum abire.» GVYET.

38. *Sic dabo*) Plaut. Asin. II, 4, 33: «*Sic datur*.» Formula triumphandi, quando res successit ex voto; vid. Par. Lex. *Phorm. qui vol. lacess.* Sensus est, Quemcumq. postea, Chremetis exemplo edoctum, *Phormionem lacessivisse* poenitebit.

39. *Faxo tali eum mact.* etc.) Ex locutione Plautina est, «*Mactare infortunio*, quae Pareo transducta videtur e sacrificiis. Cic. Catil. I, 11: «summo supplicio *mactari*. Syntax. autem *Faxo mactatum* fere ead. est quae Ad. V, 9, 34, *Missa facio*.

40. *Red. in grat.*) Cf. supra 8, 73. *Supplic. sat. est mihi*. Andr. V, 3, 32.

41. *Habet haec*) Sc. Nausistrata. Adnot. Par. «Nempe genus mulierum contumeliosum et iniuriosum.» *Ad aur. obgan.* Plaut. Asin. II, 4, 16: «Centies ead. imp. atque *obganniam*.»

42. *At meo merito credo*) Scilicet commisisse hoc maritum; cf. vs. 44. *Quid ego n. commem.* Cf. Eun. V, 8, 14.

43. *Qual. ego in hunc fuer.*) Cf. Hec. V, 1, 20. *Novi aeq. o. Ter.*

Tecum.

NAVSISTRATA

Meriton' hoc meo videtur factum?

DEMIPHO

Minume gentium;
Verum quando iam accusando fieri infectum non potest,
Ignosce. orat, confitetur, purgat; quid vis amplius?

PHORMIO

Enimvero prius quam haec dat veniam, mihi prospiciam et Phaedriae.
Heus, Nausistrata! priusquam huic respondes temere, audi.

NAVSISTRATA

Quid est?

PHORMIO

Ego minas triginta per fallaciam ab isto abstuli.
Eas dedi tuo gnato; is pro sua amica lenoni dedit.

Meriton') L. Bemb. *merito.*
Dat) C. G. m. *det.*
Respondes) Id. c. *respondeas*
Fallaciam) Vn. c. Be. *fallacias.*
Isto) Sic tres Be. Itid. C. G. ch. In l. antiq. *illo.* Sic it. C. G. m.

Cf. Plaut. Asin. II, 2, 65: «ut *aeque mecum* haec scias.»

44. *Meriton' hoc meo vid. fact.*) Plaut. Capt. V, 2, 18: « — multa evenient, et *merito meo.*»

45. *Verum quando iam* etc.) Precator omnia concedit, dum modo venia detur. *Infect.* pro non factum. Supra VIII, 58. Ita Plaut. Aul. IV, 10, 11: «Quid vis fieri? factum est illud: *fieri infectum non potest.*»

46. *Ignosc.*) Sc. marito. Ne accuses frustra, sed *ignosce* potius. *Orat. conf. purg.* «Verba venialis status sunt.» DONAT. En vero Demiph. ita functum officio precatoris ut pollicitus erat supra IV, 1, 4.

47. *Mihi prospic.*) Cf. Heaut. V, 2, 8.

48. *Huic*) Chremeti. *Respond. temere*, h. e. nesciens, necdum instructa rebus.

49. *Ego min. trig.* etc.) Cf. supra VIII, 62.

50. *Eas dedi tuo gnato*) Cf. scen. 7. *Pro amica sua.* Supra I, 2, 31, 32. *Lenoni*, sc. Dorioni; de quo supra III, 2.

CHREMES

Hem, quid ais?

NAVSISTRATA

Adeon' hoc indignum tibi videtur, filius, Homo adolescens, si habet unam amicam, tu uxores duas? Nil pudere? quo ore illum obiurgabis? responde mihi.

DEMIPHO

Faciet ut voles.

NAVSISTRATA

Immo ut meam iam scias sententiam, Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo, Prius quam gnatum video. eius iudicio permitto omnia. Quod is iubebit, faciam.

PHORMIO

Mulier sapiens es, Nausistrata.

Hoc) C. G. m. omitt. *hoc.*
Homo) In C. G. ch. *Nam* pro *Homo* mendose.
Faciet) C. G. m. sup. scr. *dimittet XXX minas.*
Scias) Al. *sciat*; male. Nam conversa ad virum mulier loquitur.
Video) Libb. Fa. *videro.* Sic et C. G. m.
Eius) Fa. in dimetiendo versu τὸ *eius* facit monosyllabum.
Es) Al. omitt. *es.*

51. *Adeone hoc indignum* etc.) Graviter enuntianda sunt verba, *filius*, *Homo*, *adolescens*, quibus quasi opponat, *tu*, pater, senex. Nam quod filio condonandum, hoc satis erit dedecori marito.

53. *Nih. pudere?*) Infinitivus mod. in usu est indignantis; cf. supra II, 1, 2, 3. Definita oratio esset ac planior haec, *Nihil pudet te senem uxores duas habere? quo ore illum*, filium etc. Aliter Heaut. IV, 3, 22. Sententiam hanc tangit Iuvenal. XIV, 56: «Vnde tibi frontem, libertatemq. parentis; Quum facias peiora senex?» *Obiurg.* Andr. I, 1, 111, 127. *Responde mihi*; cf. Andr. V, 2, 8. Ita solent urgere eum, qui nihil habet in promptu, quod defendendi sui causa dicat.

54. *Vt scias*) Itid. Heaut. III, 1, 40.

56. *Eius iudicio perm. omn.*) Cf. Ad. V, 9, 38.

57. *Quod is iub. fac.*) Heaut. IV, 1, 48. *Mul. sap. es.* In postrema parte parasitus beneficio conclusit. Quapropt. blanditur Nausistratae, ut

NAVSISTRATA

Satin' tibi est?

CHREMES

Immo vero pulchre discedo et probe,
Et praeter spem.

NAVSISTRATA

Tu tibi nomen dic quod est?

PHORMIO

Mihin'? Phormio,
Vestrae familiae hercle amicus, et tuo summus Phaedriae.

NAVSISTRATA

Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, et quae voles,
Faciamque et dicam.

PHORMIO

Benigne dicis.

NAVSISTRATA

Pol meritum'st tuum.

Satin' tibi) Al. *Satis id* omisso *tibi*. Be. add. *Chreme* post *est* contra Codd.

Tibi) Illud *tibi*, quod Be. e. Cod. Reg. restituit, certo probabitur. Apparet enim hoc *tibi* magis respondere τῷ *mihi* quod sequitur, quam τῷ *tuum* vulg. lect. Praeterea similis est syntax. Andr. I, 1, 59.

Et) Sic fere omn. l. s. per particulas contermiuantes *que et* elegantiusquam quod est in C. G. m. *et*, in chartaceo *atque*. In utroq. horum Goth. omissum *que*.

ab ea vocetur ad coenam, Hoc autem supra volebat dicendo, *mihi prospiciam*; cf. vs. 47.

58. *Sat. tibi est?*) Cf. supra II, 1, 26. Hac ratione Plaut. Pseud. I, 1, 110, ubi Pseudolus interrogat Callidorum, « *Satin' est*, si hanc hodie mulierem efficio tibi etc.? » Ad quae posterior respondet, « *Satis.* » Verum h. l. Chremes non *satis* tantum, sed quod plus est, *pulchre* et *probe*, respondet *immo vero* pro certe. Cic. Somn. Scip. 3. *Pulchre discedo*; cf. Ad. V, 9, 22. Verb. *discedere* ut *abire* vel bene vel male vel *sic*; cf. Andr. I, 2, 4.

59. *Tu tibi nomen* etc.) Cf. Andr. I, 1, 59. Bene Donat. adnotat, potentiorum blandimentum circa inferiores hoc fuisse, ut nomina eorum quaererent, et quum audivissent, ipsis nominibus eos appellarent. Sic Ad. V, 6, 3.

60. *Vest. fam.*) Cf. supra II, 2, 23. *Vestrae* dixit propt. Antiphonis amicitiam. *Tuo* Ellips. filio.

62. *Faciamque et dic.*) Particul. *que et*; cf. Ad. I, 1, 39. Sic it. Liv. II, 5: « vultusque et os eius. » *Benigne dicis.* « Formula gratias agentium. » WEST. Ad. V, 4, 24. *Meritum tuum.* Accipitur in bonam partem.

PHORMIO

Vin' primum hodie facere? quod ego gaudeam, Nausistrata,

Et quod tuo viro oculi doleant.

NAVSISTRATA

Cupio.

PHORMIO

Me ad coenam voca.

NAVSISTRATA

Pol vero voco.

DEMIPHO

Eamus intro hinc.

CHREMES

Fiat. sed ubi est Phaedria,

Iudex noster?

PHORMIO

Iam hic faxo aderit. vos valete et plaudite.

Fiat) Hoc *fiat* Be. Chremetis esse ex aliq. libb. ostendit. Et recte id. ait, senem cura ac miseria liberum non sine ioco ex scena exire. Cui sane assentior. Nam etiam in Cod. Goth. membr. ad calcem scriptum legitur: *omnis comoedia sumit finem in gaudio et plausu.* Donat. ac libb. quid. vocem *fiat* in ore ponunt Nausistratae.

Aderit) In quibusd. MSS. adest signum Ω vel ω; quod pars interpretum existimat esse cantoris, in fine actae fabulae, *plaudite*, alta voce exclamantis.

Plaudite) C. G. m. et al. MSS. sicut Editt. vett. add. in marg. « *Calliopius recensui* ». Quae nota ibi etiam est in fine priorum quoque fabularum Terentii. Quis vero hic fuerit Calliopius, in eo sunt interpretum sententiae divisae. Alii enim aequalem ipsi faciunt Terentio, cui is prologum cuiusq. fabulae dicendum demandarit. Alii hoc nomine latere opinantur Alcuinum Carolo M. Imperatori familiarem. Sunt denique qui illum criticum nescio quem fuisse sibi pesuadent, qui in comoediis Nostri seu castigandis seu emendandis multum curae impenderit. Vid. Andr. fin.

63. *Vin' primum etc.*) H. e. *Visne* ante omnia id. *Quod*, propter quod. vid. Perizon. ad Sanct. Min. III, 3.

64. *Quod t. v. oculi dol.*) « *Oculi dolere* dicebantur illi qui quod nollet videret. » WEST. Et Far. «Propt. quod vir tuus ringatur? quod si illi ἀλγηδὼν ὀφθαλμῶν, ut Graeci vulgo.» Proprie Plaut. Most. IV, 2, 19: « Vah *oculi dolent.* – quia fumus molestus. » *Me ad coen. voca.* Beneficium quod palmarium aufert parasitus. Eun. II, 2, 28.

65. *Eamus intro hinc*) Cf. Andr. I, 1, 144.

66. *Iudex nost.*) In iocum convertitur; cf. supra vs. 56: «Proprie *iudex*, etsi a muliere est dicta sententia: *Quod is iubebit, faciam.* Aliter enim de patre filius non potest iudicare. » EVGR. *Iam hic faxo ad.* Hoc fere id. est supra II, 1, 78. *Vos valete et plaud.* vid. ad. Eun. fin. Huc refer Cic. de Senect. 19: « Neque histrioni ut placeat, peragenda est fabula etc. neque sapienti usque ad plaudite vivendum. » Hor. A. P. 155: « donec cantor, *vos plaudite*, dicat. » Et Quinctil. VI, 2: Tunc est commovendum theatrum, quum ventum est ad ipsum illud, quo veteres tragoediae comoediaeque clauduntur, *plaudite.* » Ex his omnibus id saltem cernitur, hac formula finiri comoedias.

INDEX.

A

D

E

I

L

M

O

P

S

T

V

VARIETAS LECTIONIS

MANVSCRIPTI GVELFERBYTANI I.

Andr. Prol. vs. 8. script. *advertite.*

I, 1, 5. omitt. *arte.* vs. 9. *fuit.* Ibid. *tua* in fin. 30. *aut ad philos.* leg. *autve.* 60. post *tres* leg. *tum.* 69. *Tum* pro *Cum.* 84. *Causa* ad prior. vers. vs. 98. *post anim.* add. *pavor.* 102. *posita.* 112. post *aut* add. *quid.* 138. pro *sin. even.* leg. *sine ut even.*

— 2, 2. *ut* pro *ubi.* 20. *omnes qui* etc. Antepon. Si. *Si quaeras, dicam.*

— 3, 7. *in* omitt. 22. *imprudenter.*

— 5, 15. *et* post *alunt.* 23. *resciss.* 25. *adverse* pro *div.*

— — 28. *eine.* 33. *die.* 38. *in animo.* 45. *Commoneat neq. commov.*

— — 55. *eius* pro *huius.* 58. *maximum.* 61. *committo.* 63. *equidem.*

II, 1, 4. *et confect.* 13. *protrah.* 16. omitt. *sibi.* 17. *crucem* pro *rem.*

— — 21. *ita aiunt.* 29. *proficiscar.* 33. *aut tu.* 35. *mihi qui.*,

— 2, 8. *ambos.* 10. omitt. *certe.* 11. *et* absque *si.* 13. *atqui.*,

— — 19. *ibi* post *inv.* 23. *tristis erat.*

Continuatur haec scena sequenti.

— 3, 13. omitt. *hoc esse.* 25. *haud dub. quid. est. id.*,

— 4, 5. *Qua* pro *Qui.*

— 6, 6. omitt. *ego?* 9. omitt. *si.* 10. *sinet.*

— — 19. *pepparce.* 21. *Non* pro *Num.*

III, 2, 5. *revertar.* 11. omitt. *intus.* 41. *tantum* pro *tam. idem.*

— — 49. *Quid* pro *Qui.*

— 3, 8. *nostrum* pro *meum.* 30. *Dehinc.* 39. *invenias.*

— — 36. *discensio* mendose.

— 5, 1. *perdidit* post *hodie.*

IV, 1, 9. *eos* post *premit.* 20. *seducere* pro *ducere.* 28. omitt. *vel prius.*

— — 56. *aliud melius.*

Andr. IV, 2, 4. *illa* post *se.* 9. abest *Age.*
— — 28. *ego* pro *ergo.*
— 3, 1. *esse* ante *propt.* 18. *primo.*
— 4, 11. *video.* 13. *verb. si mihi ullum.*
— 5, 21. *despoliare.*
V, 1, 6. *Vides.*
— 2, 5. *ehem.* Script. *eh hem.* c. gl. « interiectio perturbati est.
— — 7. *is* pro *id.*
— 2, 23. 24. *Tamen tu cura.* 25. *Davo* post *tibi.*
— 3, 17. Non hab. *ut.* 22. *licetne* transpos. *ne licet.* 23. *At tandem;* ibid. *audiam ego?*
— 4, 13. *attentate* pro *adtemp.* 27. *tum* post *in Andro.*
— — 29. *suamne?* 34. *de illa.* 35. *et tum.* 44. *ut credo.*
— 5, 3. *quid.*
— 6, 17. *valete et plaudite.*

Eun. Prol. vs. 5. *Existimat , hoc esse , sic existimet , sciat , praesumat.* 6. *quia laes. prior.* In locum horum verbor. leg. *quale sit prius.* 10. *a thesauris.* 14. *fraudet.*
I, 2, 7. *introib. via.* 12. *aut* pro *ac.* 41. *P. rogas? quia* etc. 72. *pessima es.* 109. *deducantur.* 125. *se* post *const.*
II, 3, 61. *et* ante *ei.* 66. *sen. et mul.* 72. *vis* post *numq.*
III, 1, 45. *suspicatur.* 55. *remord.*
— 2, 48. *Fac ut c.*
— 3, 14. *posse* post *se.* 30. *abis.*
— 4, 1. *Pireo.*
— 5, 2. *erump.* 5. *hic* post *curios.* 6. non hab. *quoquo eam*; pro his *quique.*
— 5, 22. *erat* post *ad eam.* 26. *essemque.* 43. *facerem.*
— — 44. *it* post *interea.* 55. *lim. sp. oculis.* 64. *colloc. ubi – ibi.*
IV, 1, 8. *mansit ibi , illa cum illo sermonem incip. ilico.*
— 2, 4. *reputo.* 7. *veni.* 8. *Hoc coepi.* 14. *Sed q. h. est qui tim.*
— 3, 4. *misere.* 9. *dign. es.* 10. *illepid.* 11. *Rogas me?* 14. *Pythia.*
— — 14. *conferend.*
— 6, 5. *exspecto.* 17. *atque quant.*
— 7, 2. *sequim. me.* 4. *Dorax.* 12. *locum.* 25. *Quid tu.* 37. omitt. *Thais.* 43. *ubi tu velis.*
V, 2, 1. *pat. et mat.* 23. non hab. *id. si fec.* 44. *Chaerea* pro *hera.*
— 4, 2. *Qui se.* 6. *quam amabo.* 35. *factum* post *id.* 43. *nam h. ita.* 48. *narrato.*
— 6, 6. *Py. ahaheh, perii.* 11. *Par. Quid? Py. iliccne cred.* etc.
— 7, 2. *quid dicis?* pro *quid est?*
— 8, 3. *contigere.* 7. *aud. tu quid hic ait?* 8. *felicit.* pro *facilit.* 19. Voce *nobis* scena finitur 23. *hui* ante *Mihi.* 41. *id* post *vos.*

Heaut. I, 1, 10. *aut qu. quaer.* 21. *Quid.* 36. *Die tibi.* Ibid. *tantum* pro *tamen.* 47. abest *rem.* 61. *ad id* pro *adeo.* 63. script. *boniv.* pro *benev.* 71. *perturbato.*
— 2, 3. *proin opinionem.* ibid. *omittas.* 19. *esse* post *quidem.* 32. *scortari non vult*, *crebro convivarier.* 37. *qu. sit nobis.*
II, 1, 9. Hic vers. anteit nostro priori. 10. *narrat* omisso *mihi.*
— 3, 10. *Qui ist.* lit. *d*, ut videtur, abrasa. 11. abest *ancillula.* 13. abest *scio.* 15. *Sed vid. ecquos vol.* 20. incipit *Dolet.* 38. *haud* pro *aut.* 68. *scieb.* ut ubique pro *scibam.* 80. post *tace* leg. *Clit. quid est? Sy. quid est?* 106. *si* post *Eius*, et *unqu.* pro *nunq.* Tunc verba essent comminantis. 116. *ne utique* divisim. 119. *necesse.*
— 4, 2. abest *isti.* 26. *exspectate* ante *Clinia.* 28. *exoptato.*
III, 1, 1. *cur iom.* 22. *sic ita est.* 55. *quid.* 79. *Qui.* 86. *velle* post *incip.* 96. *hoc* post *eo.*
— 2, 7. *demiror.* 11. *est* ante *meretr.* 22. *fallaciam.* 44. *ne quid* mutatum in *nequit.*
— 3, 6. *recipe.*
IV, 1, 3. *esse* post *videtur.* 18. omitt. *si.*
— 3, 13. *frust. op. op. hanc sumo operam.*
— 4, 17. *huc* post *transeund.*
— 5, 18. *Syrus* post *hercle.* 30. *qui comp. tenesne? Chr. comparet?*
— — 32. omitt. *Chr. quamobr.*
— 8, 9. *ouferotur.* 11. *Chr. Erravi res acta est. Me quanta de spe decidi.* 12. *Et quid istaec quae* etc.
V, 1, 13. *risti* pro *risisti.* 15. *itidem.* 49. abest *id.* 62. *rogo* pro *volo.* 63. *molis.* 70. *Admirari* pro *Id. mir.* 72. *in luxur.* 75. *et praeparet se.* 81. *Quod.*
— 2, 15. *receptas.* 16. *Sat hoc est.* 47. *ob hoc* pro *adhuc.*
— 3, 6. *hic* post *pecc.*
— 4, 19. *illud.*

Adelph. Prol. 23. *primum.*
I, 1, 25. *idem.* 28. *Potre.* 35. *clamitans.* 40. ord. *Et err. quid m. long. sent.*
— 2, 16. *facti.* 19. *facit.* 30. *Al. aet. post.* 51. abest. *curare.* 54. *pereat* in fine versus. 60. *grav. quicq.* 68. *faciat.* 71. *se* post *velle.*
II, 1, 9. *h. quisquam.* abest *ego.* 10. *in re.* 13. *praestrenue.* 20. abest *tamen.* 27. *intus.* 36. *id rest.*
— 2, 9. *huic* pro *nunc.* 40. *potiusque* omisso *quam.*
— 4, 2. *quid sit.* 17. omitt. *hem.*
III, 1, 8. *Natae tantoe* pro *E re nata.* Lectio litem dirimens. 20. *post hoc.*
— 2, 22. *revocemus Getam, o Geto, Geta.* 41. *proferemus.*
— 3, 20. *Quid agitur?* 35. *Etiam intus.* Ibid. *sit hub.* 41. *Il. futilis.* 43. *reperit.* 75. *siet.* 80. *obtemperat.* 85. *est* post *hercle.* 89. *scito.*

Phorm. III, 4, 10. *pater* pro *parens.* 25. *ubi sit.* 31. *hanc deserat.* 40. *deferor.* 48. omitt. *erat.* 55. *tecum.* 57. *et nobil.*
— 5, 2. *consolare.*
IV, 1, 2. *aut* non *cum.* 4. *nesciat* pro *neq.* 16. *vell. ut etiam.* 21. Abs. *quasi puero.* Ibid. *prae gaudin.*
— 2, 21, 22. *Num tu eum rus hinc mihi prodiisse aiebas?* 23. *puduit se.* 43. *ex adverso.* 49. *ociose* mutat. in *odiose.*
— 4. 15. *repressi.*
— 5, 64. Distinct. post *cupio.* Tunc uno commate serieque: *Verum id vereor magis.*
— 7, 9. *Num el. num insan.* 26. *vel gratis.*
V, 2, 7. *abiit.*
— 3, 11. *exort.* 65. add. *Mi. hoc est sapere.*
— 4, 10. *nullum.* 20. *expetunt.*
— 5, 6. *precii.*
— 7, 2. *totum hunc.* 14. *Fratris.* 18. *ago* pro *ergo.* 20. *Benefaxint.*
— 8, 14. abest *aufer.* 22. *istuc* post *tantop.*
— 9, 31. non hab. *atque.* 33. abest *omnino.*

Hec. Prol. I, 8. *cognoscis.*
I, 1, 18. *aut* pro *et.*
— 2, 12. *perpetuo.* 18. *nos.* 32. *haec.* 59. *hodie* post *odio.* 71. *Sed anteq.* 77. *et.* 80. *ubi hoc.* 86. *ipsus sese.* 111. Non adest hic versus.
II, 1, 17. incip. *Ah.* 21. *Ideoque.*
— 2, 7. *Quo.* 15. *ne* post *satis.* 30. *est* post *quidem.*
— 3, 1. abest *inique.*
III, 1, 16. *obtrusit.* 35. *hors. rurs. Par. prors. aged.* 47. habest *hunc.*
— 3, 2. *acciderunt.* 12. *ego ei. videndae.* 17. *lacrim.* 27. *vis* pro *ius.* Quae permutatio fit ex scriptione fere aequali, *uis* et *ius.* 33. abest *tecum.* Et leg. *duob. post.* 44. abest *eius.*
— 4, 24. *et ne me fr. illic exspectet, vola.*
— 5, 9. *Sobrinus.* 23. *hoc malim.* 28. *tolleret.* 35. *pulsus.* 55. *decidet.*
IV, 1, 9. *tunc.* 15. *hunc* post *quamobr.* 26. hab. *plus* non *prius.* 37. abest *ea.* 44. *gnatae.* 58. *possit.*
— 4, 11. *Laches.* 15. *Sin autem.* 48. *neglexerit.* 51. *nequeo.* 54. *id quod.* Ibid. *sollicitare.* 59. abest *nactus*, haud dubie per errorem. 83. *socer* mendose propter *adiutrix.* 99. *Et tete.*
V, 1, 5. *Aggrediebar.* 21. abest *aetatem.* 30. abest. *pol.* 37. *aut* post *Nunc.* 39. *audiat.*
— 2, 6. *arbitror.* 7. *exquirere licet.* 13. *comperit.* 25. *nullam* in fine.
— 3, 28. *ille alias*, *ille alias.* Nisi alterum errore est iteratum.

30. *virginem quam* (*quā*) absque *nescio*. 32. *haec* post *Eum*. 34. script. *Philomen*. 35. *propt. tot*. 40. *de nupt*.

Hec. V, 4, 1 abest *mi*. 9. abest *te*. 16. leg. *o serv. m*. 17. *volupte*. 27. *Hi quos par fuerat scire, sciunt*. 32. non hab. *nobis*. 37. *vere*.

Phorm. I, 1, 9. *dimenso*. 15. *auferret*.

— 2. Iuncta haec est scena priori. 12. *do*. 28. *Adversus*. 31. *puellam*. 47. *ex adverso*. 50. *ip. fac. facie egr*. 73. *quem* pro *qui*. 89. abest *Hem*. 93. *addatur*.

— 3, 3. *Qui*. 7. non hab. *illos*. 24. non hab. *eius sit*.

— 4, 2. *tanta te impediunt mala*. 7. abest *mali*. 31. Hic vs. ab alia manu adscriptus auteit nostrum priorem. 32. abest *hem*.

II, 1, 6. *et* post *audio*. 41. *obtemp*. 46. *semper* pro *saepe*.

— 3, 1. *Nunq. cuiq.* absque interrogatione. 2. *Vidistis*. 15. *natu grand*. 31. *peto*. 43. *non noveras*? 51. *quid*. 68. *eius* pro *civis*.

III, 1, 7. *Hinc*. 19. *Nam ut*.

— 2, 6. *ne aliquid*. 15. *seducas*. 26. *meo*. 28. *affero*. 43. abest *Antipho*.

— 3, 15. *abducit*. 19. *quod agis*. 20. *Vides*.

IV, 3, 16. 17. *sit haec pot. c. bona. Herus lib. est* etc. Absunt intermedia verba, *Vt comp. grat. qu. mela*. 22. *Laturum*. 59. *peti* pro *petito* vitiose.

— 4, 18. *i. si accep. Phormio*.

— 5, 4. *hic*. 13. *Nolo* pro *Volo*. 15. *experire* vitiose.

V, 1, 24. abest *egens*. 27. *haud obsecro*. 32. *collocatam*. 38. *repetit. intus* post *cet*.

— 2, 3. *casā* in loco deraso. 8. omitt. *ut* post *Modo*. 12. *praenuncia*.

— 3, 9. *tibi* post *haec*. 13. *Num* pro *Iam*. 16. *quid non potest*? uno commate. 23. *narres*. 30. Absunt verba: *D. ire igit. tibi licet, Nausistr*.

— 4, 6. *patri in metu siem*. 7. *etiam* ante *esset*. 9. *persuadeat*.

— 5, 3. abest *etiam*. 4. abest *hos*. 10. Ord. *Dic. empt. ad mercat. ancillam illam dud. qu. dix. Geta*.

— 6, 4. *exonero*. 18. non hab. *ut*. 22. *occurr*. 31. *Quid*?

— 8, 9, 10. *heus, Heus*. 30. *Quodne*. 40. non hab. *ut fil*. 50. *educabat*. 54. *Argento*. 59. *hic hoc*. 62. abest. *hoc*. 80. *nunc* post *Venias*. 81. *Hic* pro *Hisce*. 89. *advoco*.

— 9, 3. *queris* (quaeris) post *hiccine*. 31. non hab. *et*. 37. *hinc iam* pro *hem*. 54. *Faciat*. 58. *Satis*.

VARIETAS LECTIONIS

MANVSCRIPTI GVELFERBYTANI II.

Andr. Prol. 13. non hab. *hic.*

I, 1, 6. leg. *his*, 36. colloc. *iis una sese*. 43. *huic*. 48. *et tela*. 60. *tum* post *hi*. 64. non hab. *Quicq*. 69. *Tum* pro *Cum*. 93. abest *adeo* posterius, posito *atque* in eius locum. 96. *ac lib.* 116. *facies*. 141. *simules*.

— 2, 1. *Pamphilus* pro *fil.* 10. *inter*. 20. *ignoro* post *sit*. 27. *Aut te videro velle* etc. 31. *locut. es.* Ibid. *et* ante *nil.* 34. Continuatur haec scena sequenti.

— 3, 10. *accidit*, omisso *etiam*. 13. *incept. haec*. 15. *nunc* post *fing.* 22. *ne pat. de hac imprudenter opprimat.*

— 5, 4. *antea*. Ibid. *esse* post *commun.* 8. colloc. *ut me mis.* 15. *et ea*. 36. *decepi*. 68. *maximum*. Post vs. 63 sequuntur haec: *Nisi mors adimet hanc mihi nemo*; cf. IV, 2, 14.

II, 1, 4. *lapsus*. 10. *autem* post *Tu*. 13. *protrahat*. 17. *crucem*. 28. *saltim*. 81. *promereatur*.

— 2, 7. *vocat* post *qui*. 10. abest *hercle*. 11. *id* pro *si*. 21. *est* pro *molest*. 24. *egomet*. 25. *illuc*. Ibid. *solit. erat*. 39. *Nihil vid.* Continuatur haec scena sequenti.

— 3, 1. *Dave* post *igit.* 5. *negares*. 7. *aut* pro *ac*. 8. abest *ac*. 24. *aliquod*. 29. *cave ne te trist. sent. esse*.

— 4, 5. *Qua*.

— 6, 15. *sibi* post *ux*.

III, 1, 3. *narrat*.

— 2, 4. *dare*. lit. *i* mutata in *e*. 5. *Date*. Quod fuerat *Dato*. 24. *Egone*. 26. abest *ego*. 28. abest *futur*. 35. *afferat*. 47. *Chremetem*. 49. *Quid*. 50. *id* ante *mihi*. 52. Chremetem in fine.

— 3, 23. colloc. *integr. amor*. 37. *inde* pro *vide*. 40. abest *si*. 41. *in me claud*. 42. *maximum*. 43. abest *nunc*.

Andr. III, 4, 6. absunt *D. quid? S. scies.* 7. *Jam* pro *Nam.* 12. *narra.* 14. *fact. est.* 15. *huic renuntiabo.* 20. abest *haec.* 25. *Hem astutia mea!*

— 5, 1. *perdidit* omisso *hodie.* 8. abest *Nec.* Ibid. leg. *de me.* 27. abest *tu* post *viden'.* 13. *restitues.*

IV, 1, 9. *prem. eos.* 12. *fid. est.* 28. *cognoveris.* 39. *P. Davus interturbat. Ch. quamobr.* 40. *ei* post *qui.* 42. *utinam* post *tibi.* 50. *unicis.* 56. *aliud* post *tute.* 59. *quamobrem?* ante *quaero.*

— 2, 19. *fortis es.* 22. *ut ne.* 23. *putes.* 26. *de me.* 27. abest *tu.* 30. *Ch. at tam si q. age.* D. *age*, *ego ven.*

— 3, 1. *Nihilne esse.*

— 4, 2. *est* in fin. 13. *si mihi.* 16. *est* post *mir.* 21. *excesseris.* 22. *quid ita.* 27. *effugi.* 35. abest *dabit* posterius. 45. abest *iam.*

— 5, 7. *Is est*, *Crito.* 10. *quandoquidem.* 14. *esse haec* sine *eius.*

V, 1, 16. *eum.* 17. *facta* pro *ficta.*

— 2, 8. *tibi* non *ita.* 17. *novi* post *equidem.*

— 3, 4. *Ha* pro *Ain.* 6. *pudet.* 7. *Vide non.* 17. abest *ut.* 20. ad *inventi* leg. *sunt.* 27. distinct. *duc. hanc?*

— 4, 5. *Hic est.* 7. Abs. *Tune imp. h. fac.* 10. *meretriculos.* 13. abest *hodie.* 14. *ergo* pro *vero.* 19. *dixi.* 28. *tum* post *in Andr.* 33. *tempora* post *illa.* 39. *Sane* pro *Nae.* 39. *Huic nom.* 43. *Ex ea.* 49. *noscere.*

— 6, 1. *quisquam.* 3. abest *ego.* 6. *est* post *Pat.* 9. *salv. s. ego.* 11. *Benef. est.* Ibid. *hem aud.* 14. *apud Glyc.* 17. *restat.*

Eun. Prol. 5. Sequuntur verba, *sciat*, *praesumat.* 6. *quale sit prius.* 31. *et eas.*

I, 1, 9. *ilico* non *ilicet.*

— 2, 41. *rogas? quia* etc. 79. abest *ego.* 125. *adeo* pro *hodie.*

II, 1, 8. *quoad.* 16. *haec moll.* 17. *ne ut ego.*

— 2, 4. *itid. ut ego* sine *qui.* 12. *defit.* 36. *stare* post *trist.* 37. *hic.* 42. *Quiddam.* 48. *beare.* 49. *fuisses.*

— 3, 14. abest *egone?* ibid. *quors. vadam.* 16. *ostendas.* 21. *Si.* 44. *occurr.* 50. *dicit.* 51. script. *habeo.* 56. *scilicet.* 58. *equidem.* 59. *et novi et scio.* 61. *adducta.* 62. *ita pot.* 64. abest *dono.* 65. quidnam. 66. *sen. et m.* 72. *Ch. quid n. is domum?* 80. *ducam.* 81. *frui* post *quib.* 82. *capies.* 86. *duc me.* 99. *tuam.*

III, 1, 12. *exerc. suum.* 23. *rex praef.* 24. ord. *mag. molest.* 32. *iam* post *mil.* 34. *lud.* non *adlud.* 38. *esse* post. *cred.*

— 3, 5. *illa.* 29. abest *cur.*

— 4, 1. *Pireo.* 2. *ut* post *diem.* 7. *Ibo ad eum.* Ibid. abs. verba, *Idq. adeo.*

— 5, 2. *erump.* 6. abest *quoquo eam*, pro quo leg. *quique iam rog.* 7. *aut* ante *ande.* 11. *san. es.* 15. *ut opin.* 19. non hab. *scio.* 25. *capies* omisso *ut.* 43. *istud.* 54. *al. loca.*

Eun. IV, 1, 4. *eum*. 8. *mans. ibi* coniunctim.
— 2, 14. *est* post *hoc*. ibid. *quid* pro *quod*.
— 3, 18. abest *hoc*. 21. *scias*.
— 4, 4. abest *tibi*. 5. *cessissem*. 17. *ea* post *Nunc*. 30. add. *nec, quis esset, unquam audieram dicier*. 43. *si* pro *ni*. 44. *tu* neg. 53. *utrumne*.
— 5, 11. *ego* int.
— 9, 1. *ut* post *sine*. 5. *expecto*. 21. *cogito*.
— 7, 2. *sequ. me*. 4. *Darax*. 6. *Sanga* etc. *ad*. 15. *tibi* post *vid*. 18. *irruemus*. 25. *agis*. 27. *illam*. 43. *tu* post *ubi* utrumque.
V, 1, 3. *Num* pro *Non*. 5. *quod*. 8. *Quis*. 20. *potes*.
— 2, 8. *Fugi* pro *Fui*. 23. abs. *id. si fec*. 38. *ita* pro *etiam*. 42. *tam* pro *ita*. 50. *certe*. 64. abest *servandum*; nisi forte negligentia librarii *amissum*.
— 3, 4. *Tu*. Ibid. *ego* ante *mov*.
— 4, 6. *Quum* pro *Quo*. 10. *Meretricium*. 11. *tum cognosceret* pro *eum cognor*. 32. *esse* ante *fact*. 34. *collig. eum*. 39. *anne*. 47. *si sap*.
— 5, 5. *est*. *Thaidis* in fine. 6. *here* post *adven*. 11. *Quid id est*. 12. *praenarrare*. 29. *esse event*.
— 6, 6. *ha ha he* ante *perii*. (Delevit Antesignanus ob metrum.) 8. *edepol*. 16. *qui* pro *quid*.
— 7, 2. *quid*.
— 8, 4. *Qui*. 7. *hic* pro *illum*. 12. *hoc aud*. 26. *est facile* post *conlib*. 32. *tu* post *ergo*. 36. *huic* omisso *istuc*. 44. *et* post *victit*. 48. *Nemo potest esse*. 50. *tu* abest post *Neque*. 59. *sed* ante *postqu*. 64. add. *Calliopius recensui*.

Heaut. Prol. 1. *Ne cui vestr*. 7. *scripsit*. 21. abest *quod*. 30. *nec pro se*, omisso *ille*.
I, 1, 5. *propinqua* pro *aliqua*. 9. *aut* in fine. 11. *eo* post *plus*. 13. *adimples* post *siet*. 14. *et fung*. 17. abest *deniq*. 21. *Quid*. 24. abest *ea*. 26. abest *Vel*. 27. abest *ego*. 36. *tibi* post *Dicetur*. Ibid. abest *at*. 43. abest *ita*. 47. *scivi*. 52. abest *in*. 57. abest *nisi*, mendose. 71. *Perturbato*. 75. *ut* post *quo*. 80. *in* pro *uti*. 93. *talenta duodecim* absque *quasi*. 97. abest *hic*. 102. *ubi fit, ibi*. 106. *Alia* pro *Ita*. Ibid. *pecc. meum*. 109. *sed nunc com. est*. 118. abest *ut*. 121. *adeo*. 122. *quinam*.
— 2, 1. *aut* pro *haud*. 3. *quae quemquam excruciet omittas*. 10. post hunc vs. sequitur qui noster est vs. 18. 32. *non vult*. 35. *similia*.
II, 2, 4. ord. *sub cu. imp*. 6. abest praeposit. *a*. 9. abest *iam* posterius. 10. *abesse*.
— 3, 14. *bib*. 18. abest *sum* posterius. 19. *meretricum* post *harum*. 24. *erga te*. 35. *aperuit*. 38. *et* fin. 46. *tum* post *quae*. 48. non hab. *esse*. 55. *hic dicitur* pro *credo*. 56. *tu*

post *scin.* 58. *Cum ei. tam negligenter internuntii.* 61. Absunt voculae *te* et *ne.* 71. *adducis.* 75. omitt. *si*, et add. *modo* post *paull.*

Heaut. II, 3, 76. *illo tempore* pro *illa.* Ibid. *sinas* absq. *si.* 80. *Clit. quid est?* 81. *Sy. quid est? vis* etc. 92. *quid hic suam* pro *fac. sua.* 102. *quod boni est.* 105. *agam?*

— 4, 2. *dum* pro *cum.* 14. non hab. *ab utrisq.* 18. *reducere* pro *reducem.* 24. *Ant. disperii misera.* 26. *exspectate Clin.*

III, 1, 1. *hoc cur iam cesso* etc. 7. *quantum* pro *quod.* 13. *Dicere.* 14. abest *quidem.* 15. *quantum.* 17. *adibo atque.* 21. *hic* ante *apud.* 22. *ita est.* 37. *ea re.* 43. *et* pro *atque.* 45. *si sit.* 53. *illud id*, pronom. *illud* relato ad superiora. 77. *illum* pro *ipsum.* 79. *Qui.* 82. abest *ego.* 84. abest *ut.* 100. *appreh.*

— 2, 7. *te demiror* absque *sed.* 13. *satis* pro *sane.* 14. *Minime quoque.* 30. *illaec.* 31. *lib.* pro *lub.*

— 3, 2. *huius.* 7. add. τῷ *fact.* verb. *est.* 10. *putat* pro *pater.* 11. non hab. *ut* et *hinc.* 32. *servand.* 33. *sapis*; ab altera manu *sapias.* 34. *et quid.* 40. *mutuo.* 41. script. *reliquid*; ac saepe ita. 46. *Dubiumne.* 48. *hab. et* in loco verbor. *in ea.*

IV, 1, 10. *haec et adversus.* 17. *tantamne.* 32. *gnata.* 35. abest *istuc.* 36. *loqu.* 46. *reperi.* 48. τὸ *fecisse* Chremeti tribuitur etiam dicendum. Continuatur scena.

— 2, 10. *est* post *optume.*

— 3, 2. *adorta.* 8. abest *nunc* ante *non.* 15. deest *oper.* 37. leg. *curas* pro *pendis.*

— 4, 5. *et* ante *Clitipho*, omisso *in.* 14. *nunc* post *istanc.* 23. *et ferant.* 25. *paululum.* 26. non hab. *id.*

— 5, 4. *aliquod* vitiose. 31. *spondeo.* 36. *Egon.* 38. abest *tu.* 45. *confugias.*

— 6, 3, abest *dedit.* 5. *excludar.* 7. *perdant.* 8. abest *mihi.* 15. *adduxisti.*

— 7, 4. *nunc* post *me.* 8. *nutrimentis.* 9. *pro ornam.*

— 8, 3. abest *Chreme. quid?* omisso *est.* 10. abest *ipsa.* 28. *scio* post *proped.*

V, 1, 31. *ac* post *dict.* 34. *hoc.* 38. abest *quod.* 40. *Quod.* 41. *M. ha ha he. quidni* etc. 43. *Quod.* 51. abest *tu.* 59. *ubi* post *incom.* 60. *ostendis.* 63. *Qu. malis.* 73. *et redig.* 74. *dimitte.* 75. *praep.* 78. *depess. usque dum.*

— 2, 1. abest *quaeso.* 11. *tu eger.* Ibid. abest *ut* posterius. 12. *cui cui.* 16. *Sat hoc est.* 20. *licet me.* 21. *Quae* sine *ve.* 30. abest dictio, *id egi.* 33. non hab. *est.* 34. abest *fuisti.* Locus erat derasus. Distinct. *quae prop. ess. te indulg. tibi.* 38. *exspecta.* 40. *ergo* post *quid.* 41. *profert.* 42. *vera.* Supra script. « suspicio. » 48. *nunc* post *hinc.*

— 3, 3. abest *unquam.* 7. abest *ego.* 11. *num* pro *non.*

Heaut. V, 4, 17. *ut* pro *et*. 21. *nec*.
— 5, 5. *ut mihi ignosc*. 9. *istuc*. 13. abest *etiam*. 16. abest *tu*. 22. *ut ignosc*.

Adelph. Prol. 4. *et* ante *vos*. 9. abest *eum*. 24. *ut* ante *aequanimit*.
I, 1, 9. abest *Et*. 11. abest *Et*. 13. *in animo*. 18. *quo*. 22. *sunt* post *duo*. 25. *ilem*. 35. *clamitans*. 38. *vestitum nimium*. 39. *aeq. et bon.* omisso *que*. 43. *et* post *ratio*.
— 2, 3. abest *hoc*. 12. distinct. *Fact. esse hoc. advenienti* etc. 21. *e credere*. 23. *Id si neq. tu fecim. nequ. ego*. 25. *tu* sine *tum*. 26. *id* post *unde*. 30. *post fac. tam*. 53. *istuc* pro *istic*. 54. *pereat* in fine vers. 57. *iam* pro *hem*. 59. *et* ante *iste*. 60. *quicquam* post *grav*. 66. *iom* ante *adiut*. 71. *se* post *velle*. 72. *deverunisse*. 73. *sed* pro *nisi*.
II, 1, 6. *modorum* pro *morum*. 9. abest *hoc* in contextu, sed est sup. scriptum. 10. *in re*. 11. abest *ego*. 14. *i. tu nunc*. 18. *ego* pro *ergo*. 20. abest *in*. 25. *Quin*. 32. abest *me*. 33. abest *vah*. 36. *id* pro *hoc*.
— 2, 2. *ut* post *bene*. 9. *huic* pro *nunc*. ibid. *si* post *atque*. 24. *omittam*. 39. *iam* post *immo*. 45. *quicquid*.
— 3, 5. non hab. *praet. alias*. 8. abest *Syre*. 9. *pro*.
— 4, 7. *non*.
III, 2, 23. *et* post *quaer*. 35. *senis sui* pro *se in sui*. 45. *agis* p. *ais*. 55. abest *tu*.
— 3, 6. *Aeschinus* post *persuas*. 10. incipit nova scena a verbis, *omnem rem* etc. 14. abest *id*. 21. *dolos*. 25. *equidem*. 27. *ut* post *Fac*. 28. *hunc* post *sibi*. 41. *futile somn*. 46. distinct. *Quid? eum vid.* 55. hab. *tuo* non *nostro*. ibid. *oh oh lacr. praegaud*. 58. *est* post *plen*. 74. abest *in* poster. 84. *ille* pro *illic*. 85. *est* post *hercle*.
— 4, 2. *Quod*. 8. *auferrent*. 10. *pater* pro *parens*. 31. *deserat*. 33. *hic Ge*. 39. *nec* pro *neq*. 40. post *Scio* haec: *G. Intus clamat Pamphila*. Incipit ab hoc versu scena nova. 44. *ut* post *id*. 51. *enit*. 54. *exsequar*. 57. *divites*. 63. *haec* pro *illaec*.
IV, 1; 1. *tu* post *Ain*. 3. *defatigari*. 5. *ut* ante *hunc*. 7. *tam* post *quio*. 12. *es* post *nequior*. 22. *paterne*.
— 2, 3. colloc. *is fil. neg. esse*. 6. abest *credo*. 8. abest *fit*. 11. *non tac*. 16. *sunt*. 22. *est* post *foct*. 35. *et rursum*. 36. *rursus* pro *vors*.
— 4, 5. abest *consilil*. 6. abest *nescio*. 13. *sotis od haec*. 15. *ad* non *id*. 17. *id quod*. 18. *omitte*. 23. *n. iam*. 26. abest *aliquis*.
— 5, 8. *iam* pro *nam*. Ibid. *huic* ante *hic*. 20. *adveh*. 21. *sic* omisso *est*. 22. abest *quid* medium. 25. *ei* pro *huic*. 27. *hinc*. 54. *b. viri* omisso *item*. Ibid. *eveniet*. 55. *prospexisti*. 57. distinct. post *haec*. 59. abest *haec*. 61. *Noli te*. Ibid. esse post *socord*. 64. *ideo* pro *eo*. 75. non hab. *est*. 76. *iniec*.

Adelph. IV, 7, 20. *Non cum nunc queo.* 23. abest *forte.* 29. *erit* ante *una.* 30. *sanumne.* 35. abest *D. Probe?* 44. *Salvare.*

V, 2, 1. *carnifex* post *abi.* 9. *ergo* pro *ego.*

— 3, 3. *quaeram.* 4. *Neptunia.* 7. *liberorum.* 53. *exiperge.*

— 4, 3. abest *te* post *quae.*

— 6, 5. *exspect.*

— 7, 2. *et in app. totum hunc cons. d.* 19. *Tum* pro *Tu.* 21. *vos* post *dign.*

— 8, 2. *in hac et in al.* 7. *ita dicunt.* 12. *Aeschine* non *asine.* 14. abest *aufer.* ibid. *quaeso* ante *fil.* 17. *promisisti.* 18. abest *quid* prius. 24. *Heg. iste.* 25. abest *bene.* 33. *istuc.* 34. abest *tu.* Ibid. *corp. et an.*

— 9, 10. *ista non hae.* 14. *hebeo* vitiose. 19. *primam.* 23. abest *Tu.* 24. *quid* post *istoc.* 31. *et larg.* 33. *exequor.*

Hec. Prol. I, 5. *certe* post *plane.* II, 7. *parum me statui pro* diction. *part. vix steti.* 20. non hab. *Nunc quid pet.* pro quib. hab. *huic poetam.*

I, 2, 80. *hoc* post *ubi.* 118. *mihi* ante *siet.* 122. *Parmeno* post *vale.*

II, 1, 20. post *scio* sequuntur, *si* recte legerim, haec: *de vobis curam ago, quales vos habitu superque vester erit.* Quae verba esse pro glossemate satis existimo habenda.

— 2, 10. *hanc* post *perp.* 17. *volo* post *adeo.*

III, 1, 3. *fuit.* 28. *in quib.* 46. *nullum.*

— 2, 5. *Hehem.* 8. *illum* post *qui.* 18. *te* post *venisse.* 24. *hiis* non *eis.*

— 3, 32. *es* in fine.

— 4, 8. Absunt *Cum interea.* 25. *at fac. ego.* 27. abest *facie.* 28. *venit.*

— 5, 5. *hic* non *hoc.* 17. *latus meum* post *fod.* 23. *id* in loco deraso pro *haec.* 62. *is* p. *hic.*

IV, 1, 33. *ego* non *eo.*

— 2, 19. *ipsor.* pro *istor.* 28. *illam.*

— 4, 2. *iam* pro *nam.* 3. *mater quae.* 86. *concede* pro *cedo.* 99. *ut* post *ero,* 102. *quidem* post *quod.*

V, 1, 4. *potest* prave sic mutatum, ut videtur, ex *post.* 6. *miraris* omisso *te.* 16. *exspurgat.* 27. *otius.* 28. *huc* pro *hinc.* 32. *natum.* ibid. *eum* ante *vid.* 36. *Iam* pro *Nam.* Quae permutatio frequens est.

— 2, 25. *Ad* pro *At.* 26. *simul err. et simul te.*

— 5, 2. *me* ante *mis.* 13. abest *illum.* 23. *ex his reb.* 37. *quisquis.*

— 4, 6. *est* iunct. τῷ *fact.* 21. *ullus* pro *unus.* 40. *vos valete et plaudite.*

Phorm. Prol. 9. *fecit* pro *stetit.* 11. *laedere* pro *laederet.* 13. abest *si.*

I, 1, 9. *menso.* 12. *sit* ante *part.* 14. *munere* post *alio.* 15. *aufert.*

— 2, 8. *ego sum* pro *simus.* 28. *Adversus.* 43. script. *inquid* pro *inquit.* 52. *eam* pro *eamus.* 53. *pervenimus.* 64. *hinc* post *illam.* 73. *Phormio* post *qui.* 75. *quae sunt. gen. proximae.*

— 3, 2. *in ment. meam ei. adventus ven.* 4. *sim* pro *sis.* 10. *quod* pro *quia;* et *ument* pro *amant.* 14. *mortem.* 26. *et non hei.*

Phorm. I, 4, 2. *impendant.* 10. *animo.* 19. *Credo.* 24. *sunt.* 36. non hab. *esse invit.* 48. *et* ante *opt.* 49. abest *ea.*

II, 1, 6. *aud. et fat.* 7. *et* ante *tacit.* 11. abest *maxime* prius. 25. *te evenire.* 29. *adduc.* 30. *ratione*, lit. *mi* deleta. 33. *illam* pro *illa.*

— 3, 4. *proh Deûm atque hominum fidem.* 5. abest *Demipho.* 6. absunt verba, *Hanc Demipho neg. esse cogn.* 13. abest *ultro.* 15. *novit.* Ibid. *natu* in loco τοῦ *iam.* 17. *ubi* pro *ibi.* 33. abest *tuum.* 35. *noris.* 37. *consobrin.* 43. *dixit.* Ibid. *non, noveras?* 45. *hoc non istoc.* 51. *heus* pro *eu.* 53. *fuerit.* 58. *tibi* post *soli.* 63. abest *Dotem.* Ibid. *abduc.* 66. *itid.* 68. *et* post *admitt.* 82. *Dissimulet.* ibid. *hoc* post *bene*, et *at* post *habent.* 84. abs. diction. *inter nos.*

— 4, 9. *Ita* pro *Te.*

III, 1, 1. *tum* pro *cum.* 3. *credidisse.* 19. ord. *ut aud. per ei. un.*

— 2, 1. abest *me.* 9. *quod dico* post *verb. hercle.* 11. abest *tu* ultim. 26. *meo* non *suo.* 28. *affero* c. gl. « tibi. » 30. *exoratus* pro *exoret.* 32. *ab hac n.* 36. *et nihil.* Ibid. *et* ante *nunc.* 39. *Quam adderes.* ibid. *non* pro *num.* Sic et contra eenties.

— 3, 4. *adiuerit.* 6. *ergo* non *vero.* 8. abest *hic.* 12. *a vobis.* 15. abest *in.* 16. abest *Iam.* 24. *loquere.* 31. abest *metu.*

IV, 1, 2. *Addustin.* 16. *alius.* 18. *me* post *plusq.*

— 2, 7. *sese est.* 15. *ab hoc.*

— 3, 6. *complura.* 7. *Ita est.* 22. *Laturum.* 36. *loqui.* 38. *De. Quantum Ge. libuit.* 41. abest *Suam*, cuius in loco est *quam.* Tunc mutatur periodus. 44. *nec deniq.* omisso *Haec.* 50. *affert.* Ibid. *dissoverem*, neglecto *l* medio. 57. abest *inquit.* 60. abest *autem.* non hab. *op. est* posterius. 64. *impunitus* pro *impur.* 71. *constituerant.* 73. *illi.* suprascript. « Phormioni. » 76. *Id sum uxoris.* Sup. script. « argentum. »

V, 1, 16. *dixti.* 18. *fortes.* 25. *collocavi.* 27. *haud* pro *an.*

— 2, 3. *nec* pro *ne.*

— 2, 1. *placeat* pro *placetur.*

— 5, 2. abest *ea.* 3. abest *una.* 4. *portand.*

— 6, 15. *vellem.* 18. *quid cess.* 26. abest *ego.*

— 8, 16. *animum advert.* 19. *poterat.* 22. abest *pol.* 25. abest *video.* 34. *praesertim* post *decipi.* 50. abest *clam.* 53. *fabula.* 54. *tibi* non *te.* 74. *de.* Ibid. *excesserit.* 78. *sit* vitiose. 80. *nunc* post *mihi.*

— 9, 2. *hem.* 3. *nunc* post *hic.* 11. *narro* pro *dico.* 22. *c. hoc ipso.* 23. *Hiccine.* 36. abest *hic.* 37. *iam* non *hem.* 41. *eius* pro *ei.* Sup. script. « Chr. (Chremetis) sc. uxor. » 42. *tibi* post *comm.* omisso *Demipho.* 43. *istum* ante *hunc*, omisso *ego.* 54. *Faciat.* 57. abest *is.* 59. abest *tu.* 63. *audiam* pro *gaud.*

VARIETAS LECTIONIS

MANVSCRIPTI GVELFERBYTANI III.

Andr. Prol. 8. *animadvertite.* 13. abest *hic.*
I, 1, 38. *ut* post *ita.* 43. *huic.* 72. *compuls.* 71. add. ab aliena manu *ei.* 89. abest *etiam.* 118. *se* post *comper.*
— 2, 1. *natus.* 28. colloc. *te Dav. usq. ad nec. in pist. ded.* 33. *me irrid.*
— 3, 17. *navim.* 19. *sunt* post *fab.* 20. *hercle* ante *non fit.*
— 5, 20. *ac* pro *et.* 23. *resciss.* 30. *ipsa* non *illa.* 33. *in diem.* 66. *siet* post *ad morb.*
II, 1, 10. *sentias.* 13. *producat.* 21. o *Pamph.* 29. *proficiscar.* 31. *promer.* 33. *iste* pro *hic.* 36. *sapis* post *mihi.* 37. absunt verba, *Nisi–sciri.*
— 2, 11. *et* pro *si.* 19. *ibi* post *inv.* ibid. *ascendo.*
— 3, 1. o *Dave* post *igit.*
— 5, 17. abest *cum.*
— 7, 11. *secum* post *ips.* 19. *perparce.*
III, 2, 20. *assimularier.* 24. *Egone.* ibid. *tibi* post *quid.* 26. abest *ego.* 33. *esse* post *est.* 49. *Quid.* 50. *id* ante *mihi.* 52. abest *in.* Ibid. *et eum.*
— 3, 3. *filio t. gnato.* alterutrum pro glossa. 15. *boni* pro *commodi.* 23. ord. *Irae am. int. am. est.* 30. *se.*
— 4, 16. *fecisti.* 17. *natum,* sic correct. ex *natam.*
— 5, 1. *perdidit* post *me.* 8. *de me.* 10. *ais* pro *agis,* ita centies. 15. *ego* post *dixi.*
IV, 1, 20. *seducere.* 27. *dicas* post *istuc.*
— 2, 19. *ego* post *Quis.* 26. *de me.*
— 3, 2. *putabam.* 7. o *Mys.* 12. *ei* post *subst.*
— 4, 13. *si mihi ullum* post *verb.* 29. *perferri ad vesperam.* 36. *scis.* 55. *si ex a. o. facias.*
— 5, 10. ord. *Vt quim. ai. ut vol. qu. u. lic.* 14. *esse* post *est.* 16. abest *hic.* 20. abest *Me.* 21. *despol.* 22. *morem* post *obt.*

Andr. V, 1, 3. *natae* pro *fil.* 13. *feras.* fuerat antea neglect. post suprascript.
— 2, 24. *tu* ante *Cura.*
— 3, 21. *Adductis.* 23. *illum* post *audi.* 30. *ut* non *hoc.*
— 4, 3. *certe* post *ego.* 18. abest *tu.* 20. *nave.* 25. *dic.* post *ei. nom.* 26. *certe.* 43. abest *hoc.* 47. *Nisi.* sic a manu secunda. ibid. *nihil* post *nempe.*
— 6, 3. abest *ego.* 10. *o Char.* 11. *o* ante *Benefic.* Ibid. *hem.* ante *aud.* 17. *restat.* Ibid. *ω vos valete et plaudite. Calliopius recensui.*

Eun. Prol. vs. 3. abest *hic.* 5. *sciat*, *praesumat.* post *existim.* 24. *nihil* post *tamen.* 28. *ut* pro *quo.*
I, 2, 33. *tunc potuerat* omisso *etiam.* 39. *amorem* pro *uno rem.* 62. 63. ord. *sed ego susp. quant. ad virg.* 67. colloc. *redd. ac rest.* 74. *Heus.* 75. *Aut.* 91. *bene* post *haec.* 99. *ex ioco.* 101. *biduo.*
II, 1, 16. *mihi indulg.* 21. abest *magis.* 23. *unam.*
— 2, 7. *mei* omisso *me.* 26. *ianitores* ante *coqui.* 40. *impart.* 44. *Quod* non *Quam.* 52. *Nunc.* 59. *quod.* Ibid. distinct. ante *nunc.*
— 3, 8. *amare.* 21. *Si.* 33. abest *ego.* 41. abest *septem.* 44. *qui* pro *quam.* 51. script. *inquid.* 56. *scilicet* non *ilicet.* 58. *Istud equidem ago.* 65. *quidn.* 66. *sen. et mul.* 72. *vis* post *me.* 80. *ducam.* 88. *me* post *trud.*
III, 1, 45. *ut* post *eam.* 52. *comess.* 59. *metuet.*
— 2, 7. *nunc* pro *hunc.* 29. abest *suas.*
— 3, 4. *sese.* 12. *Rursum* post *diu.* 14. *posse* post *se.*
— 4, 2. *ut* post *diem.* 7. *ibo ad eum* pro *Idq. adeo.* Ibid. *hinc* post *quisn.* 8. *hic orn.* 9. *illi* post *Quid.*
— 5, 2. *erump.* 10. *aut* post *gest.* 11. *es* post *san.* 15. *ut opin.* 24. *deducier.* 43. *facerem.* 61. *immuta.*
IV, 1, 4. *eum* pro *illum.* 8. *incip.*
— 2, 4. *reputo.*
— 3, 6. abest *ego.* 9. *rogas* ante *quem.* 20. *domi.* 21. *scias.* 22. *audivisti.*
— 4, 3. *o Pythias* post *vide.* 8. *nonne.* 9. *obsecro* ante *homo.* 13. *mitterem* post *quem.* 35. absunt verba, *et nil. ment. tibi.* 37. *huic* non *isti.*
— 5, 1. *bibit.* 2. *Ad dum.* nisi *At d.* 12. *video* post *ips.*
— 6, 5. *exspecto.* 31. abest *ut.*
— 7, 3. *facies* post *recte.* 43. *tu* ante *velis.*
V, 1, 3. *id* post *quicq.*
— 2, 1. *pat. et mat.* 17. post *paut. quidd.* sequitur vers. ille, qui nobis est decim. quintus.
— 2, 23. absunt, *id si fec.* 25. *ista* ante *haec.* 34. *futuram* pro *fore.* 42. *tam* pro *ita.*
— 4, 1. *agat* pro *gerat.* 32. *esse* ante *fact.* 34. *eum ligavit* pro

Colligav. 45. *de rure.* 46. *etiam* post *hercle.* 48. *narrato.*

Eun. V, 5, 29. *esse* post *aliquid.* 31. *is n. rep. causam.*
— 6, 7. *deridendo.* 10. *te* post *cred.* 11. *ilico nec reddere.*
— 7, 4. abest *tibi.*
— 8, 3. *cito* pro *subito.* 7. *amabunt.* Ibid. *hic* pro *illum.* 12. *ut* ante *aud.* 15. *an illum.* 19. *sunt* post *incred.* 20. *praesto est.* 26. *tibi* post *quid.* ibid. *cognovi.* 29. *et abs.* Ibid. *et* post *invoc.* 30. *factur.* 31. *scient.* 33. *o mil.* 37. *auditote.* 39. *velim.* 40. *facio.* 47. *et* pro *nec*, quod corrector, deleto illo, adiecit. 59. *sed* post *ignorab.* 64. Sequitur in fine, *Calliopius recensui.*

Heaut. Prol. 26. *discernere* post *valeb.* ibid. *quamobrem.*
I, 1, 7. *videris.* 36. *tibi* post *Dicetur.* 42. *at.*
— 2, 16. *turbatio.* 30. *ille insimulat.*
II, 1, 12. *nec* pro *neque.*
— 2, 9. abest *iam.*
— 3, 11. *ancilla.* 20. *Dolet* ante *Mon.* Ibid. *ab h. re.* 28. *scias* post *prim.* 33. *ad ist.* 38. *haud* pro *aut.* 48. *et* post *nulla.* 55. *hic dicit* pro *credo.* 84. *amittenda.* 139. *Clinia* post *manebit.*
— 4, 26. *A. o mi exspectate, Clinia salve.* 27. *te* post *salv.* 29. abest *iam dud.*
III, 1, 1. *Luceso.* 21. *hic* ante *apud.* 59. *dari.* 60. *hoc* ante *quod.* 71. *illum* pro *filium.* 78. *Si dar.* 86. *velle* pro *incip.* 96. *hoc* post *eo.* 100. *appreh.*
— 2, 3. *instru.* 8. *te potuisse surgere* post *bib.* 14. *propter hanc.*
— 3, 12. *earum et* post *libido.* 19. *ut sis. funct. officio.* 23. *indicavit.* 31. *dent.* 40. *mutuo.* 46. *Dubiumne.*
IV, 1, 15. *So. sic fact. est. Sy. domina ergo* etc. 20. *nescient.* 22. *esse* post *interempt.* 29. *neque* pro *aut.* 41. *ad adolesc. ac tulit.* 43. *primo.*
— 3, 1. *evenire.* abest *tanta.* 11. *Clinia* post *Nam.* 12. *cognoscat* post *senex.* 15. *hanc* ante *frustra.* 23. *ut ment.* 24. abest *ita.* 25. *hanc Bacchidem dicas esse Clitiphonis*; cf. infra 5, 19, haec fere ead. 35. *mihi* ante *erip.* 39. *effero* pro *erip.* 40. *senex* pro *pater.*
— 4, 2. *propter* ante *Decem.* 19. *hoc* ante *temere.* 23. *et* post *attul.*
— 5, 30. *ut comp.* 34. *simulare.* 39. *sim.* 36. *tibi quidem* post *ceter.* 49. abest *si.* 55. *perfic.*
— 6, 1. *sit.* 21 — 24. Hi vs. ordine sequuntur hoc, *S. Qua causa obs. in l. Ch. Nae ego h. s. fort. d. te Syr. S. Sed pat. egr. o. qu. adm. s.*
— 7, 4. *credo* vitiose.
— 8, 2. *dum* pro *cum.* 3. *Resipuisse.* 9. distinct. *M. scio ea. Ch. res* etc. 12. *Etiam* pro *Immo.* 29. *istanc.*

Heaut. V, 1, 1. *tam* pro *ita*. 4. *stipex*. 7. *eos*. 8. *dict. sit*. 12. *occep*. ibid. *concipiunt*. 18. *credo* post *despons*. 27. *mittam*. 31. *Quid posthac*. Ibid. *dict. ac fact*. 41. *ahahe* ante *quidni*. 45. *id*. non *illud*. 46. *omnia iam* pro *Nam i*. 51. abest *tu*. ibid. *parumper*. 62. *rogo* pro *volo*. 63. *malis*. 69. abest *Me*. ibid. *dotis* pro *doti*. 70. abest *hoc*. 73. *Defluit*. Ibid. *et redig*. 74. *dimitte*. 75. *praepar*. 77. *egone*. Ibid. abest *eum* alterum.

— 2, 11. *tu eger*. 12. *me* post *cui*. 15. *receptas*. 30. *egit* pro *loquitur*. 32. *filium* post *te*. 41. *ipsis* non *illis*. 48. *nunc* post *hinc*.

— 3, 6. *id* post *quid*. 8. abest *haec*. 11. *malum*.

— 5, 5. *ut* post *obs*. 8. *Ignosces*. 9. *prendere*. 12. *volo* post *ut duc*. 20. abest *Immo*.

Adelph. I, 1, 9. colloc. *cum sibi*. 13. *in animo*. 14. *sit* pro *est*. 35. *clamitans*. 48. *par pari ref*. 54. *id* non *iam*.

— 2, 3. *nescis* ante *quid*. 7. *Dimitto*. 26. *id* post *unde*. 37. iunguntur uno commate, *olet ung. de meo*. 57. abest *hem*;

II, 1, 7. *umqu*. 9. *huius nihil est*. 14. *huc* non *illuc*. 15. abs. *Nim. ist. abisti*. 16. *dimov*. 17. *innuerim*. 27. *perges*. Ibid. *arrip*. 42. abest *ego*. 45. *Oh hom*. 48. abest *hoc*. 52. *incep*. 54. *orationes dep*.

— 2, 1. *iam* ante *fax*. 22. *Complur*. sup. script. ab altera manu, *Quam plur*. ibid. leg. *multa* post *alia*. 24. *omittam*. 27. abest *nunc*. 45. *facies qu. t. or*.

— 4. 1. *affert*. 22. *autem* post *Ego*. 23. abest *hoc*.

III, 1, 8. *erae natae*. Ibid. *o hera*. 11. abest *nobis*.

— 2, 2. *ferant* pro *adf*. 3. *mihi* omisso *que*. 21. *atque* pro *et*. 22. *o Geta, Geta*. 25. *cur times*? post *quid fest*. 27. *eloq*. 44. *aha*.

— 3, 4. *nunc* pro *eum*. 10. abest *modo*. 11. *se hab*. 29. *Qu. agitur?* 34. distinct. *quid istaec? iam*. 35. *sit hab*. 42. *aut* pro *an*. 47. *hinc* pro *hunc*. 51. *verum* non *vero*. 55. *prae gaud*. 69. *dixisti*. 89. *aliquid* pro *quid*.

— 4, 29. *Compressum* mendose. 40. post *Scio* sequuntur, ut in margine notatur, Calliopii verba: *Pamphila intus*. 51. *deinde* non *deniq*. 54. *Id* pro *Is*. 57. *et nobil*.

IV, 1, 1. *tu* post *Ain*. 2. *autem* post *nunc* omisso *cum*. 10. *illuc*. 14. *die* post verba *ut d. s*. 16. *ut* post *vell*. omisso *etiam*. 18. *quasi* pro *quam*. 20. *meas?* 21. *prae gaud*. 22. *paternae?* 23. *potisne*.

— 2, 21. *rem ceptam* pro *emtam*. 26. *sapit*. 31. *agis*. 43. *templum* post *Dian*. supplementum interpretis.

— 3, 44. *portum*. Ibid. ab altera manu *illum* pro *ips*. 46. *ligneis*. 47. *in sole* post *Vbi pot. v*. suprascript. *sub umbra*. 50. non hab. *est*.

Adelph. IV, 3, 1. *Ego in h. re quamobr. laud. tant. nihil invenio*, *Regin.* 9. *propt. fr. ei. esse et ill. ps.*
— 4, 6. abest *nescio*. 8. abest *me*. 10. abest *vidi*. 11. ord. *et si i. part. ads.* 13. *nobis*. 15. abest *tamen*. 19. *verisimil.* 21. *dixi* post *pat.* 26. colloc. *eg. s. Aesch.*
— 5, 10. *negotii* pro *rei*. 14. *quod nescis eas* post *scio*. 31. *credis*. 53. *at* pro *et*. 55. *circumspexisti*. 58. abest *et* primum. 62. *deduces*. 69. *navim*. 76. *iniec.*
— 7, 4. *adolescentuli*. 15. *istuc* ante *dolet*. 23. abest *ut*.
V, 1, 9. *de mea* post *constab.*
— 2, 7. abest *iam* ibid. *abiit*.
— 3, 15. *tecum* pro *aeq.* Integra verba sunt: *numquid minus idem mihi ius tecum est tibi?* 34. *vide* post *ipsor.* 3 . abest *Scio*. 40. incipiunt *Sed ea*. 47. *Sed* ab initio. 54. abest *cras*. 56. *hylarem*. 57. abest *illuc*.
— 4, 23. *contra haec quid*. 24. *eo* pro *huc* suprascript. *ad id.*
— 7, 4. *vere*. 5. *quaeso* post *dom.* 14. *Fratris*. 15. *et* ante *sumt.* 21. *bene* ante *fact.*
— 8, 4. Hic totus vers. qui neglectus fuerat, additus est postea inter lineas exaratus. 6. *Aeschini* post *huius*. Ibid. *tum* inter *quid* et *postea*, omisso *est* antecedente; cf. Eun. II, 3, 79. 11. *men'?* 14. non hab. *aufer*. Ibid. leg. *fil. tuo*. 17. *promisisti*. 18. abest *Age*. 22. *istuc* ante *vultis*. 30. *dixisti*. 32. *et dict.* 33. *istuc*.
— 9, 4. *propter* ante *multa*. 10. *istac*. 16. *eum* post *ut*. iterum *ut* post *mecum*. ibid. *primo* ab altera manu. 23 abest *Tu*. 35. *quos* non *quae*. 36. *siquidem* ante *mag.* 37. *observare* non *obscound.*

Hec. Prol. II, 13. *loc. suum.*
I, 1, 5. *se* post *Nunqu.* 7. *te* ante *mis.* 16. *ipsi* non illi.
— 2, 5. abest *ut*. 63. abest *cubuerit*. 77. *et* pro *ac*. 93. *huiusce*. 100. *Ruri*. 103. *eos*. 120. *pergam* ante *ego*.
II, 1, 5. abest *aeque*. 9. *bene am.* 10. *Atque ita*. 25. abest *hic*. Ibid. *abiss.* 41. abest *esse*. 43. abs. *Et-adeo*. 44. *et lex datur*. 45. absunt verba, *vestro impulsu*, repetita.
— 2, 15. *ut ne*, omisso *meae*. 17. abest *id*. 30. *Ita* pro *ut*.
III, 1, 12. *induxisti*. 16. *obtulit* pro *obtrud.* 29. post *causa* ita: *ille qui est iracund. factus est inimiciss.* 31. *eum* ante *infirm.* 35. *sursum deorsum*. 38. *nata*, 39. *quid* pro *qui*.
— 2, 9. *in arcem*, non *inanem*. 13. *ea te ex causa*. 18. *te advenisse*. 25. *si* ante *non*.
— 3, 6. *quam* pro *ac*. 8. *propter id*. 12. *via* post *recta*. 15. *sinebat* pro *moneb.* 26. abest *fors*.
— 3, 32. *de te* non *ex te*. 37. abest *id*. 45. *factura* pro *futura*. 51. *sit* pro *est*.
— 4, 15. *scire* post *adibo*. 33. *pietate*.

Hec. III, 5, 13. *Quicq. relig.* omiss. intermed. *est id quod.* 19. *Atque.*[a] 35. abest *iniqu.* 40. 41. colloc. *exig. e. eo vit. viro.* 43. *id* post *Tibi.* 45. *consiliis* non *commod.* 55. *Dedecet.* 62. *natus.* ibid. *is* pro *hic.*

IV, 1, 9. *tunc.* 15. *hoc* ante *nos.* 24. *et* post *amar.* 31. abest *haec.* 37. *hoc* ante *fec.* 39. *repente.*

— 2, 1. abest *mi.* 16. *tuas* iterum ante *cognat.* 28. *tu* ante *vis.* ibid. *illam* non *illa.*

— 3, 12. non hab. *fuerint.*

— 4, 76. *ipsam* pro *uxorem.* 95. *Ideo* pro *Id ego.* 93. *faciam* pro *agam.*

V, 1, 1. abest *nunc.* 2. abs. *sit quod*, ut restent, *qu. quod susp. vel.* 4. abest *plus.* 5. *o Bacch.* 6. 7. colloc. *L. Quid sit.* q. *propt. te h. for. puer. evoc. iussi credo aedep. te n. m. mir.* 17. *iam* ante *meum.* 28. *Fac* ante *Eas.* 30. invert. *alia ess.* 32. ord. *esse f. f. nolo.*

— 2, 4. colloc. *puero nutr.* 10. colloc. *fug. fac.* 18. *ist. mihi.* 20. *qu. mihi es pollic.* 21. *expl. anim. his.* 22. invert. *fore meum.* 26. *alias* mendose pro *illas.* Correxit altera manus.

— 3, 15. abest *hoc.* 21. *abitur,* cum aspirat. pro *hab.* 30. abest *vi.* ibid. *quod compressisset* mire.

— 4, 20. *at* non *ac.* 22. sequitur *ha ha he* post *tun' m. ist.* 30. *in iure iur.* 39. *ego equid.* 40. *non prud.* pro *imprud.* ibid. *vos* ante *plaud.* in fine, *Calliopius recensui.*

Phorm. Prol. 21. *ipso* non *illo.* 22. *iam* pro *tum.*

I, 1, 12. *sit* ante *part.*

— 2, 47. *Ex adverso.* 58. *ipsi iness. formae.* 67. *faceret* pro *ag.* 73. *dedit* post *qui.*

— 3, 7. *quia* post *fuiss.* 15. *hac* non *istac.* 18. *Beat. es.*

— 4, 4. colloc. *diut. i. nost. and. cel.* 7. *qu. illuc.* 12. *egomet.* Ibid. *providiss.* 24. *ista haec.* 25. *oportet* pro *aeq. est.* 30. absunt *Phaedr. ilicet.* 31. abest *obsecro.* 36. *tenesne* 45. *tuum oport.*

II, 1, 2. *Nec imp. m. extimuit.* 19. *habendae sunt compedes.* 32. abest *me.* 34. *omnia* non *omnes.* 37. *Cum ille adest, hic praesto est.* 53. *meditata* pro *cogitata.* 54. absunt verba intermedia, *tum timidum ibi.* 64. *hoc* post *sino.* 85. *Tu serv. es.* 73. *non pot. fieri.* 80. *equid.* ibid. *ibis* post *nempe.*

— 2, 5. *ecce in re.* 16. *Quid. ist.* 33. *eam* non *illa.*

— 3, 4. *fidem.* 11. abs. *Neglig. ipsa.* 30. abest *hodie.* ibid. abest *ohe.* 46. abest *rem.* 48. *referens.* 88. *iracundiam.*

— 4, 7. Pronomini *ego* non praefix. est persona H. sed oratio haec Getae adscripta sequitur ita: *Ge. ego Cretin. si tibi vid. censeo.* Incommode satis. 14. *mors* vitiose script. *r* lit. superante; id quod puncto etiam indicatur subscripto.

Phorm. III, 1, 16. *veniat* pro *adven.*
— 2, 6. *ne aliquid.* 15. *ducas.* 18. *sciunt* inter *obicct.* et *mul.* 20. *tibi us. ven.*
— 3, 1. *hoc* post *unde.* 2. *nunc* ante *exor.* 6. *rectum* non *aequ.* ibid. *ego* pro *vero.* 7. *ut inven.* 10. *si de nupt.* 11. *Tu* pro *Ni.* 16. abest *Tum.* 18. *eam* post *perseq.* 23. *bona malaque tecum una tolerabim.* 24. *Quant. est arg.* omissis *op. tibi.* 26. *auferte* sic coniunctim. Sed altera manus divisit, linea facta per medium, *aufer te.*
IV, 1, 2. *est* in fine, 7. *commorabaris.* 9. *illas.* 20. *scit.* 21. *namque.* 23. abest *adeo.* 24. abest *tibi.*
— 2, 2. *dicam.* 6. *grat. habebat.* 12. abest *mihi.* 15. *ab hoc.*
— 3, 11. *quid est ?* 13. *istum* non *istam.* 14. abest *prius.* 16. *si* pro *sic*, omisso *ut.* ibid. *in bona.* 20. *in uno.* 21. *incept.* 30. *discedat* pro *facess.* 32. *boni aequive.* 35. abest. *Immo.* 38. *quid* pro *quis.* 43. *eius* pro *illius.* 49. abest *tibi.* 67. *occid. me t. fallac.* Haec verba in marg. sunt adscripta ab altera manu. 70. *dimitt.* 72. *illi.* 76. *id* non *Inde.*
— 4 8. *quod quidem recte curatum velis.* Tunc absunt nostra *qui te ad scop. e tranq. auf.* 13. abest *ceterum.* 26. *per* non *in.* 31. *et* post *abi.*
— 5, 2. *dimitt.* 12. absunt *est – te.* 14. *congrua est.*
V, 1, 5. *Quaenam.* 10. *adeam ?* 13. *in* pro *ad.* 19. *effund.* 23. abest *miseram.* 32. *collatam.* suprascript. *collocatam.*
— 2, 4. abs. *ab illo.* 11. *ducam* pro *adduc.* 12. *ibi* pro *abi.*
— 3, 12. *Ex te.* 13. *ilico curavi.* 23. *si ita nihil narres.* 26. *Adeamus,* Ibid. absunt, *aut scire aut nesc. h. volo.*
— 5, 9. abest *Sunium.* 10. *dud. quam.*
— 6, 2. *oneratis.* 3. *exoneratis.* 4. *exonero.* 6. *narrat.* 10. *ni restiteris.* 12. *ipse est.* 15. *quid ist.* 18. abest *ut.* 31. *mirificum.* 36. *agebant.*
— 7, 2. ord. *Sum. occas. est m. n. elud. sen.* 6. *ego* ante *ipsa.*
— 8, 7. abest *hac.* 14. abest *me.* 22. abest *pol.* 37. *ista.* 41. *erat.* 48. abest *Hic.* Ibid. *viri* $\left(\frac{i}{u}\right)$; ibid. *Ch. quid id hem?* 54. *condon. tibi.* 61. abest *hem.* 62. *argentum* omisso *hoc.* 82. script. *lacrim.* 89. *At sequere.* 90. *Hem* non *Eten.* Ibid. *mihi* in fine.
— 9, 22. *c. hoc ipso.* 29. *posthac.* 58. *Satis.* 5[illegible] *mihi nomen?* 60. abest *hercle,* 64. *tui viri.* 66. in fine [illegible] *pius recensui.*

INDEX

VERBORVM ET PHRASIVM

TERENTII

AD INSTAR EDITIONIS LONDINENSIS

INDEX

VERBORVM ET PHRASIVM TERENTII

eiarier eius *abitu* Heaut. III, 1, 5. Sperabit sumptum sibi senex levatum esse harunc *abitu* Heaut. IV, 4, 24.

Ablego) Aliquo mihi est hinc *ablegandus* Hec. III, 3, 54.

Abligurrio) Itidem patria qui *abligurrierat* bona Eun. II, 2, 4.

Abortus) Dicam, *abortum* esse Hec. III, 3, 38.

Abrado) Aliis aliunde est periclum, unde aliquid *abradi* potest Phorm. II, 2, 19.

Abripio) Hanc iam oportet in cruciatum hinc *abripi* And. IV, 4, 47. Puellam ex Attica hinc *abreptam* Eun. I, 2, 30. Iam intro *abripiere* Adelph. II, 1, 27. Id illa universum *abripiet* Phorm. I, 1, 11.

Abscedo) Quomodo hic *abscedam* nescio Eun. IV, 4, 49. Si licet me latere tecto *abscedere* Heaut. IV, 2, 5. Cito ab eo haec ira *abscedet* Hec. V, 2, 15.

Absolvo) Ego ad forum ibo, ut hunc *absolvam* Adelph. II, 4, 13. Hominem istum impurissimum quam primum *absolvitote* Adelph. II, 4, 18.

Abstergeo) Qui *abstergerem* volnera? Eun. IV, 7, 9.

Absterreo) Hanc simulant parere, quo Chremetem *absterreant* And. III, 1, 14.

Abstineo) Gemitus, screatus, tussis, risus *abstine* Heaut. II, 3, 132. Facis adeo indigne iniuriam illi, qui non *abstineas* manum Heaut. III, 3, 4. Non manum *abstines*, mastigia? Adelph. V, 2, 6. Sese illa *abstinere* ut potuerit? Hec. I, 2, 64.

Abstraho) Vt me a Glycerio miserum *abstrahat* And. I, 5, 8. Istam psaltriam una illuc mecum hinc *abstraham* Adel. V, 3, 57. Vix me hinc *abstraxi*, atque impeditum in ea expedivi animum meum: vixque huc contuleram: hem nova res orta'st, porro ab hac quae me *abstrahat* Hec. III, 1, 17 et 18.

Absum) Dum abs te *absum* Heaut. II, 4, 19. Menses tris *abest* Heaut. I, 1, 16. Quod *abest*, non quaeris Heaut. V, 4, 16. Haud permultum a me *aberit* infortunium Heaut. IV, 2, 1. Cum milite isto praesens, *absens*, ut sies Eun. I, 2, 112. Pergin hero *absenti* male loqui, impurissime? Phorm. II, 3, 25. Nescio quid profecto *absente* nobis turbatum est domi Eun. IV, 3, 7. Postolo, ut tua mihi domus te praesente *absente* pateat Eun. V, 9, 29.

Absumo) Pytissando mihi quid vini *absumsit?* Heaut. III, 1, 49. Cum ille et cura et sumtu absumitur Phorm. II, 2, 26. Quo pacto satietatem amoris ait velle se *absumere* Phorm. V, 5, 6.

Absurdus) Vostram nequeo satis mirari rationem. Est hercle inepta, ne dicam dolo, atque *absurda* Adelph. III, 3, 22. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, *absurdum*, atque alienum a vita mea videtur Adelph. V, 8, 21.

Abundo) Quasi is non divitiis *abundet* Heaut. III, 2, 17. Amore *abundas* Phorm. I, 3, 11.

Abutor) In prologis scribundis operam *abutitur* And. Prol. 5. Itane tandem quaeso, item ut meretricem ubi *abusus* sis, mercedem dare lex iubet ei atque amittere? Phorm. II, 3, 66.

Accedo) Numquam *accedo*, quin abs te abeam doctior Eun. IV, 7, 21. Ad haec mala hoc mi *accedit* etiam And. I, 3, 10. Postquam amans *accessit* And. I, 1, 49. Ad flammam *accessit* imprudentius And. I, 1, 103. Funambuli eodem *accedens* exspectatio Hec. alt. prol. 26. Haud invito ad aures sermo mi *accessit* tuus Hec. III, 5, 32. Quia

paululum vobis *accessit* pecuniae, sublati animi sunt Hec. III, 5, 56. Quod hinc *accesserit*, id de lucro putato esse omne Adelph. V, 3, 30. Voluntas vostra si ad poëtam *accesserit* Phorm. Prol. 30.

Accido) Misera timeo, incertum hoc quorsus *accidat* And. I, 5, 29. Interea aliquid *acciderit* boni And. II, 3, 24. Eodem dia istuc verbum voce iu te *accidit* And. V, 3, 14. Ad genua *accidit* Hec. III, 3, 18. Vnde exordiar narrare, quae nec opinanti *accidunt?* Hec. III, 3, 2. Horum nil quidquam *accidet* animo novum Phorm. II, 1, 20.

Accingo) Do fidem futurum. GN. *Accingar* Eun. V, 9, 30. Tute hoc intristi; tibi omne est exedandum: *accingere* Phorm. II, 2, 4.

Accipio) Dos, Pamphile, est decem talenta. P. *Accipio* And. V, 4, 48. Equidem pol in eam partem *accipio*que et volo Eun. V, 2, 37. Opinor, narras? non recte *accipis* And. II, 2, 30. *Accepi*: *acceptam* servabo And. I, 5, 63. *Accepit* conditionem And. I, 1, 52. Si te aequo animo ferre *accipiet* And. II, 3, 23. Restitue quem a me *accepisti* locum And. IV, 1, 57. Vide notam. *Accipit* homo nemo melius prorsum neque prolixius Eun. V, 9, 52. Hancine ut ego contumeliam tam insignem in me *accipiam?* Eun. IV, 7, 1. Aliorsum atque ego feci *acceperit* Eun. I, 2, 2. Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci *accepta* iniuria Eun. IV, 6, 24. Aliter tuum amorem, atque est, *accipis* Heaut. II, 3, 23. Ad contumeliam omnia *accipiunt* magis Adelph. IV, 3, 15. Partim quae *accepi* auribus Hec. III, 3, 3. Quot incommoditates tibi in hac re *accipies*, nisi caves! Heaut. V, 1, 59. Mea causa causam *accipite* Hec. alt. prol. 47, vide notam. Quamobrem *accipere* hunc mihi expediat metum Heaut. II, 3, 96. Abs quivis homine, cum est opus, beneficium *accipere* gaudeas Adelph. II, 3, 1. Nonne id sat erat, *accipere* ab illo iniuriam? Phorm. V, 2, 4. *Accipiunda* et mussitanda iniuria adolescentium'st Adelph. II, 1, 53. Indignis cum egomet sim *acceptus* modis Adelph. II, 1, 12.

Accipiter) Non recte *accipitri* tenditur, neque milvo Phorm. II, 2, 16.

Accubo) Dum *accubabam*, quam videbar mihi esse pulchre sobrius? Eun. IV, 5, 2.

Accumbo) Ipsa *accumbere* mecum Eun. III, 3, 9.

Accuro) Saltem *accurate* And. III, 2, 14. Quo magis res omnis cautius, ne temere faciam. *Accurro* Hec. V, 1, 11.

Accuso) Qui cum hunc *accusant*; Naevium, Plautum, Ennium *accusant* And. prol. 18 et 19. Te ultro *accusabis* Eun. I, 1, 24. Quotidie *accusabam* Heaut. I, 1, 50. Ambo *accusandi* Heaut. I, 1, 67. Ne quid *accusandus* sis, vide Heaut. II, 3, 111. Eho, num quidnam *accusat* virum? Hec. II, 2, 25. Quod me *accusat* nunc vir sum extra noxiam Hec. II, 3, 3. *Accusando* fieri infectum non potest Phorm. V, 8, 45.

Acer) Lenem patrem illum factum me esse *acerrimum* Phorm. II, 1, 38. Prima coitio'st *acerrima* Phorm. II, 2, 32.

Acerbus) Nemini plora ego *acerba* credo esse ex amore homini umquam oblata Hec. III, 1, 1.

Acriter) Postquam *acrius* pater instat Hec. I, 2, 45.

Actor) Me *actorem* dedit: sed hic *actor* tantum poterit a facundia, Heaut. prol. 12 et 13, vide notam. *Actoris* opera magis stetisse quam sua Phorm. prol. 10. Quem *actoris*

runt And. III, 3, 2. Edicit ne vir quisquam ad eam *adeat* Eun. III, 5, 30. *Adii* te heri de filia Hec. II, 2, 9. Ecenm video: *adibo* Eun. V, 7, 5. Magistratus *adi* Phorm. II, 3, 56. Ad precatorem *adeam* credo Phorm. I, 2, 90. Capitis periclum *adire* And. IV, 1, 54.

Adfabilis) Meditor esse *adfabilis*, et bene procedit Adelph. V, 6, 8.

Adfatus) Vt voluptati obitus, sermo, *adfatus* tuus, quocumque adveneris, semper siet Hec. V, 4, 19.

Adfecto) Hi gladiatorio animo ad me *adfectant* viam Phorm. V, 8, 71. Ad dominas qui *adfectant* viam Heaut. II, 3, 60.

Adfero) Vt sciam, nunc, quidnam haec turbae tristitia *adferat* And. I, 4, 8. Haec primum *adfertur* iam mihi ab hoc fallacia And. III, 1, 13. Haud auspicato huc me *attuli* And. III, 2, 12, vide notam. Hic quoque bonam magnamque partem ad te *attulit* Eun. I, 2, 43. Quid dicam? quam causam *adferam?* Heaut. IV, 3, 23. Da mihi, atque *adfer* mihi Heaut. II, 1, 11. Nulla res, quae mihi aegritudinem *adferat* Heaut. IV, 3, 2. Solum unum hoc vitium senectus *adfert* hominibus Adelph. V, 3, 47. Laborem inanem ipsus capit, et illi molestiam *adfert* Hec. III, 2, 9. Quod ab illo *adlatum'st*, sibi esse id relatum putet Phorm. prol. 22. Mirabar, si tu mihi quidquam *adferres* novi Phorm. III, 2, 5. Vide opis siquid potest *adferre* huic Phorm. III, 3, 20. Mi opus erat, aliquantulum quae *adferret* Phorm. IV, 3, 50. Auxilii nihil *adferant* Adelph. III, 2, 2. Vide etiam sodes, ut mihi haec certa et clara *attuleris* Hec. V, 4, 1.

Adficio) Quonam modo nunc te offendam *adfectam?* Hec. III, 1, 45. Alio suspicans morbo me visurum *adfectam*, ac sensi uxorem esse Hec. III, 3, 6. Quanta me cura et sollicitudine *adficit* gnatus? Phorm. II, 4, 1. Tantaue *adfectum* quemquam esse hominem audacia? Phorm. V, 7, 84.

Adfinis) Neque illarum *adfines* esse rerum, quas fert adolescentia Heaut. II, 1, 3. Et gener et *adfines* placent Heaut. V, 1, 63. *Adfinis* nobis Adelph. V, 8, 25.

Adfinitas) Nullon' ego Chremetis pacto *adfinitatem* effugere potero? And. I, 5, 12. Haud ita decet, si perpetuam hanc vis esse *adfinitatem* Hec. II, 2, 10, vide notam. *Adfinitatem* hanc sane perpetuam volo Hec. IV, 4, 14. Manere *adfinitatem* hanc inter nos volo Hec. IV, 4, 101.

Adflicto) Ne te *adflictes*. Eun. I, 31.

Adgravesco) Male metuo, ne Philumenae magis morbus *adgravescat* Hec. III, 2, 2.

Adgredior) Hac non successit, alia *adgrediemur* via And. IV, 1, 47. *Adgrediar*. Bacchis, salve Hec. V, 1, 5. Itane agitis mecum? satis astute *adgredimini* Phorm. V, 8, 75, vid. notam.

Adhibeo) Hoc temere numquam amittam ego a me, quin mihi testis *adhibeam* Phorm. IV, 5, 2.

Adhortor) *Adhortor*, properent Eun. III, 5, 35. Praeter quam res *adhortatur* tua Heaut. I, 1, 8.

Adhuc) Qui me tam leni passus animo est usque *adhuc* And. I, 5, 27. *Adhuc* signa omnia huic esse video And. III, 2, 1. Nihil *adhuc* est, quod vereare Heaut. I, 2, 1. Celabitur itidem, ut celata *adhuc* quod est. Heaut. IV, 3, 20. *Adhuc* quod factum'st miror, non iussisse me abripi hinc Heaut. V, 2, 47. *Adhuc* non molesta sunt Adelph. I, 2, 42. Sat *adhuc* tua nos frustrata'st fides Adelph. IV, 4, 13.

legat Eun. IV, 7, 39. Eo pacto prorsum illi *alligaris* filium Adelph. V, 3, 58.

Adloquar) Cessas *adloqui?* And. II, 2, 6. Quid cessas hominem adire, et blande in principio *adloqui?* Phorm. II, 1, 22.

Adluda) Forte habui scortum: coepit ad id *alludere* Eun. III, 1, 34.

Administro) Lanteqne munus *administrasti* tuum Adelph. V, 1, 2.

Admiror) Eis ultro adrideo, et eorum ingenia *admiror* simul Eun. II, 2, 19. Cave qoidquam *admiratus* sis Heant. IV, 6, 23.

Admisceo) Ita tu istaec tua misceto, ne me *admisceas* Heant. IV, 3, 55. Ne te *admisce* Heaut. V, 2, 22.

Admitto) Fac ut *admittar* ad illam Eun. II, 2, 50. Militem rogat, ut illum *admitti* iubeat Eun. IV, 1, 4. Sed tu quod canere possis, stultum *admittere'st* Eun. IV, 6, 23. Vnam hanc naxiam amitte: si aliam *admisero* umquam, oecidito Eun. V, 2, 14. Quid ego tantum sceleris *admisi* miser? Heaut. V, 2, 3. Haec te *admittere* indigna genere nostro? Adelph. III, 3, 54. Me hoc delictum *admisisse* in me Adelph. IV, 5, 48. Somtum *admittet* Adelph. V, 7, 15. It visere ad eam: *admisit* nema Hec. I, 2, 114. Si est, culpam ut in se *admiserit* Phorm. II, 1, 4a.

Admodum) Haec inter nos nuper natitia *admodum'st* Heaut. I, 1, 1. Advenis moda? PA. *admodum* Hec. III, 5, 8. Itane patris ais conspectum veritum hinc abiisse? G. *admodum* Pharm. II, 2, 1.

Admoneo) Recte *admones* And. V, 4, 5a. Ridiculum est te istuc me *admonere* Heaut. II, 3, 112.

Admoveo) Accessi: astiti: animam compressi: aurem *admovi* Phorio. V, 6, 28.

Adnumero) Argentum *adnumeravit* ilico Adelph. III, 3, 15.

Adnuo) *Adnuo* terram intuens modeste Eun. III, 5, 31.

Adopto) Inde ego hunc maiorem *adoptavi* mihi Adelph. I, 1, 22. Tuum filium dedisti *adaptandum* mihi Adelph. I, 2, 34.

Adorior) Si me imparatum *adortus* esset And. III, 1, 21. Cessa bunc *adoriri?* Heaut. IV, 5, 9. *Adortus* iurgio est fratrem Adelph. III, 3, 5a. Si ab eo nil fiet, tum hunc *adoriar* hospitem Phorm. IV, 2, 15.

Adorno) Continuo haec *odornant* ut lavet Eun. III, 5, 34. Domi non offendissem, ita iam *adornarat* fugam Eun. IV, 4, 6.

Adpello) Poëta quum primum animum ad scribendum *adpulit* And. prol. 1. Animum ad uxorem *adpulit* And. II, 6, 15.

Adplico. Applico) Ipsum animum aegrotum ad deteriorem partem plerumque *adplicat* And. I, 2, 22. Tum ille egens forte *adplicat* primum ad Chrysidis patrem se And. V, 4, 21. Repente od studium se *applicasse* hunc musicum Heaut. prol. 23. Hi se ad vos *adplicant* Heaut. II, 4, 13.

Adpono. Appono) Postularé id gratiae *adponi* sibi And. II, 1, 31. Puer hercle'st. mulier, tu *adposuisti* hunc? Aud. IV, 4, 3. At istos rastros interea tamen *adpone* Heaut. I, 1, 37. Coena dubia *apponitur* Phorm. II, 2, 28. Si *adpositum* puerum ante aedes viderit And. IV, 4, 34.

Adporto. Apporto) Quidnam *adportas?* And. V, 2, 17. Vereor ne quid Andria *adportet* mali Aud. I, 1, 46. Nuncium *adporto* tibi Heaut. III, 1, 18. Nae ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni *apportet* Heaut. IV, 4, 25. Quin usus semper aliquid *adportet* novi Adelph.

And. IV, 2, 32. *Aderit* una in unis aedibus Eun. II, 3, 75. Iam haec tibi *aderit* supplicans Eun. IV, 7, 41. At pol ism *aderit*, se quoque etiam quum oderit Hecira IV, 1, 28. Dava, *ades:* resiste Andria II, 2, 7. Philippe, *ades*, audi paucis Hec. III, 5, 60. *Adesdum*: paucis te volo And. I, 1, 2. Favete, *adeste* aequo animo And. prol. 24. Iamne partus *adsiet* Adelph. IV, 4, 11. Volo ego *adesse* hic advocatos nobis in turba hac Eun. IV, 6, 26. Hunc minime'st opus in hac re *adesse* Hec. III, 3, 50.

Adtemperate) Itane *adtemperata* evenit, hodie in ipsis ut veniret, ante hac nunquam? Andr. V, 4, 13.

Adtentus, vide *attentus*.

Adveho) Istam nunc times, quae *advecta*'st, ne illum talem praeripiat tibi Eun. I, 2, 81.

Advena) Est e Corintho hic *advena* anus paupercula Heaut. I, 1, 44.

Advenio) Ad te *advenio* And. II, 1, 19. Optato *advenis* And. III, 3, 1. Per tempus *advenis* And. IV, 4, 44. In tempore ipso mihi *advenis* Aud. V, 6, 10. Opportune adveuis Heaut. I, 2, 5. Vnde haec *advenit*? Hec. I, 2, 6. Salvom te *advenisse* gaudeo Eun. V, 6, 6. Bene factum te *advenisse* Hec. III, 5, 6.

Adventus) Ego commodiorem hominem, *adventum*, tempus, non vidi And. V, 2, 3. Salutant: ad coenam vocant: *adventum* gratulantur Eun. II, 2, 28. Isse dicito, percontatum *adventum* Pampili Hec. I, 2, 2. Incommode illis fors obtulerat *adventum* meum Hec. III, 3; 10. Vhi eius *adventi* venit in mentem Phorm. I, 3, 2.

Adversarius) *Adversarios* rapere in peiorem partem Adelph. prol. 2. Poëtam restitui in locum, prope iam remotum iniuria *adversarium* Hec. alt. prol. 14. Iniurium autem est, ulciaei *adversarios*? Hec. I, 1, 15. Causam tradere *adversariis*, etiamne id lex coegit? Phorm. II, 1, 7.

Adversum) Ex *adverso* Phorm. I, 2, 38.

Advesperascit) Cur uxor non arcessitur? iam *advesperascit* And. III, 4, 1.

Advigilo) Si *advigilaveris*, ex unis geminas mihi conficies nuptias And. IV, 1, 50. Tanto magis te *advigilare* aequom'st. Phorm. I, 4, 26.

Adulescens) *Adulescens* luxu perditus Adelph. IV, 7, 42. Imprudens timuit *adulescens* Phorm. II, 2, 64. Homo *adulescens* si habet unam amicam Phor. V, 8, 52. Cum virgine una *adulescens* cubuerit plus potus, sese illa abstinere ut potuerit? Hec. I, 2, 64. Mater quod suasit sua, *adulescens* mulier fecit Hec. IV, 4, 39. Bonum ingenium narras *adulescentis* And. III, 1, 8. Fero alia flagitia ad te boni illius *adulescentis* Adelph. IV, 7, 4. Est veritus optumae *adulescenti* facere iniuriam And. III, 2, 8. *Adulescentem* adeo nobilem Eun. I, 2, 124. Quae liberum scire aequom est *adulescentem* Eun. III, 2, 25. Cur perdis *adulescentem* nobis? Adel. I, 1, 36. Conferunt consilia ad *adulescentes* Heaut. III, 1, 65. Cur partes seni poëta dederit, quae sunt *adulescentium* Heautontim. prol. 2. Accipiunda et mussitanda iniuria *adulescentium*'st Ad. II, 1, 53. Quam iniqui sunt patres in omnis *adulescentis* iudices Heaut. II, 1, 1.

Adulescentia) Nos uostramque *adulescentiam* habent despicatam Eun. II, 3, 91. Illarum adfines esse rerum, quas fert *adulescentia* Heaut. II, 1, 3. Iam inde ab *adulescentia* Adelph. I, 1, 16. Sperabam iam defervisse *adulescentiam* Adelph. I, 2, 72; per-

Adustus) Hoc salsum'st, hoc *adustum'st*, hoc lautum'st parum Adelph. III, 3, 71.

Aedes) Matronam nullam in *aedibus* And. II, 2, 27. Si adpositum puerum ante *aedis* viderit And. IV, 4, 34. *Aedis* expugnabo Eun. IV, 7, 3. Consilium illud rectum 'st de occludendis *aedibus* Eun. IV, 7, 14. Aderit una in unis *aedibus* Eun. II, 3, 76. Hunc tu in *aedis* cogitas recipere posthac? Eun. V, 2, 58. Inscripsi ilico *aedis* mercede Heaut. I, 1, 93. *Aedes* nostrae vix capient, scio Heaut. II, 3, 13. Est mihi ultimis conclave in *aedibus* Heaut. V, 1, 29. In *aedis* inruit alienas Adelph. I, 2, 8. Ante *aedis* non fecisse erit melius hic convicium Adelph. II, 1, 26. Fratri *aedes* fient perviae Adelph. V, 7, 14. Extulisse extra *aedis*, puerum Hec. IV, 1, 48. Pollicita est ea se concessuram ex *aedibus* Hec. IV, 4, 57. Introiit in *aedis* ater alienus canis Phorm. IV, 4, 25. Harum qui est dominus *aedium* Phorm. V, 1, 26.

Aediculae) *Aediculae* item sunt ob decem alias Phorm. V, 3, 58.

Aedilis) Menandri Eunuchum postquam *aediles* emerunt Eun. prol. 20.

Aeger) Video sentum, squalidum, *aegrum*, pannis annisque obsitum Eun. II, 2, 5. *Aegram* esse simulant mulierem Hec. I, 2, 13. Cum in proximo hic sit *aegra* Hec. III, 2, 6.

Aegre) Redeo inde iratus, atque *aegre* ferens And. I, 1, 110. Voluit facere contra huic *aegre* Eun. IV, 1, 10. Ego haud minus *aegre* patior Heaut. V, 2, 5. Quamobrem aliquid *aegre* huic faceret Eun. V, 5, 31. *Agrest.* Adelph. I, 2, 57. Ostendere, me *aegre* pati, illi nolui Adelph. I, 2, 63. Ne quid *aegre* esset mihi Hec. II, 1, 30. Ne *aegre* quicquam ex me audias Hec. V, 1, 38. Fuisset tum illos mi *aegre* aliquot dies Phorm. I, 3, 7.

Aegritudo) Si nulla *aegritudo* huic gaudio intercesserit And. V, 5, 5. Ne hoc gaudium contaminet vita *aegritudine* aliqua Eun. III, 5, 4. Aut gaudio sumus praepediti nimio, aut *aegritudine* Heaut. III, 1, 99. Diem adimere *aegritudinem* hominibus Heaut. III, 1, 13. Nulla res tanta, quae mihi *aegritudinem* adferat Heaut. IV, 3, 2. Magnarum saepe id remedium *aegritudinum* est Heaut. III, 2, 28. Mihi quidem cotidie augescit magis de filio *aegritudo* Heaut. III, 1, 15. Animo incerto prae *aegritudine* Heaut. I, 1, 71. Dum *aegritudo* est haec recens Adelph. III, 2, 14. *Aegritudo* haec oritur mihi abs te Hec. II, 1, 26. Matrem ex *aegritudine* mors consecuta est Phorm. V, 1, 23.

Aegrotus) Animum *aegrotum* ad deteriorem partem adplicat And. I, 1, 22. Puerperam duci per viam *aegrotam* Adelph. V, 7, 24. Facile omnes, cum valemus, recta consilia *aegrotis* damus And. II, 1, 9.

Aemulor) *Aemulari* negligentiam potius And. prol. 21.

Aemulus) Istum *aemulum*, quod poteris, ab ea pellito Eun. II, 1, 8. Sibi putans adductum ante oculos *aemulum* Eun. IV, 1, 9.

Aequalis) Quem vocabo ad coenam meorum *aequalium* potissimum? And. I, 6, 22. Patris cognatum atque *aequalem* nostine? Eun. II, 3, 36. Amico atque *aequali suo* Heaut. III, 1, 8.

Aeque) *Aeque* quidquam nunc quidem And. II, 6, 3. Miser, *aeque* atque ego And. IV, 2, 19. Cui *aeque* audisti commode quicquam evenisse? Heaut. IV, 3, 7. Eadem *aeque* studeant, nolintque omnia? Hec. II, 1, 2. Viris advorsari *aeque* studium est

Agellus) *Agelli* est hic sub urbe paullum Adelph. V, 8, 26.

Ager) Neque *agri*, neque urbis odium me umquam percipit Eun. V, 6, 2. *Agrum* in proximo hic mercatus es Heaut. I, 1, 2. *Agrum* in his regionibus meliorem neque pretii maioris nemo habet Heaut. I, 1, 11. *Agrum* de nostro patre colendum habebat Phorm. II, 3, 17.

Agito) Apud eum miles Dionysia *agitat* Heaut. IV, 4, 11. *Agitarem* inter vos libere convivium Hec. I, 2, 18. Iam ego hunc *agitabo* Phorm. II, 3, 4. Id quidem *agitans* mecum sedulo Porm. IV, 3, 10.

Agmen) In medium huc *agmen* cum vecti Eun. IV, 7, 4.

Ago) Observes filium, quid *agat* And. I, 1, 143. Ah, tantamne rem tam negligenter *agere*? And. I, 5, 18. Nec quid *agam* certum'st. And. I, 3, 4. Quid *agam* habeo And. III, 2, 18. *Age ago*, ut lubet And. II, 1, 10. *Age* nunc iam And. V, 2, 25. *Age* Pamphile: exi Pamphile And. V, 2, 30. Sed quid *agam*? adeamne ad eum? And. IV, 1, 15. Mea Glycerium, quid *agis*? And. I, 1, 107. Id. *ago* sedulo And. III, 5, 8. Quo hinc te *agis*? And. IV, 2, 25. Pudice vitam parce ac duriter *agebat* And. I, 1, 48. Ego id *agam*, qui mihi ne detur And. II, 1, 35. Quid *agam*, cogito And. II, 2, 21. Hoc *agam* And. II, 5, 4. Hoccine *agis*, an non? And. I, 2, 15. Quid tu? quo hinc te *agis*? And. IV, 2, 25. Alias res *agis* Eun. II, 3, 57. Quid *agis*, homo impudens? Eun. III, 1, 35. Siccine *agis*? Eun. IV, 7, 34. Quid nunc *agimus*? Eun. IV, 7, 41. Vel rex semper maxumas mihi *agebat*, quicquid feceram Eun. III, 1, 8. *Age* inepte. Eun. II, 3, 20. *Age* nunc, bellua Eun. IV, 4, 37. Magnas vero *agere* gratias Thais mihi? Eun. III, 1, 1. Rem seriam velle *agere* mecum Eun. III, 3, 8. *Actum 'st*, ilicet Eun. I, 1, 9. De symbolis quid *actum 'st*? Eun. III, 5, 59. Quid *ago* nunc? Heaut. II, 3, 102. Quam rem *agis*? Heaut. IV, 4, 18. Ecquid de illo, quod dudum tecum *egi*, *egisti*? Heaut. III, 3, 34. Quid *agam*? aut quid comminiscar? Heaut. IV, 2, 7. Tantumdem *ago* Heautontim. IV, 2, 11. Metuo quid *agam* Haut. IV, 3, 42. Quid cum illisce *agas*, qui neque ius neque bonum atque aequom sciunt? Heaut. IV, 1, 29. Cum uno aetatem *agere* viro Heaut. II, 4, 12. Non nunc pecunia *agitur* Heaut. III, 1, 67. *Acta* haec res est Heaut. III, 3, 3. Quasi istic mea res minus *agatur*, quam tua Heaut. II, 3, 113. *Agis* gratias? Adelph. IV, 3, 5. Nihil *agis* Adelph. V, 8, 12. Quam vos facillume *agitis* Adelph. III, 4, 56. Ille suam semper *egit* vitam in otio, in conviviis Adelph. V, 4, 9. Quid faciam? quid *agam*? Adelph. V, 3, 3. Vide, quam rem *agas* Adelph. III, 2, 45. Ruri *agere* vitam Adelph. I, 1, 20. Quid fit? quid *agitur*? Adelph. V, 5, 2. Vt, quomodo *acta* haec sunt, sciat Adelph. IV, 5, 2. Quid *agitur*? D. Quid *agatur*? Adelph. III, 3, 19 et 20. Bene dicat secum esse *actum* Adelph. II, 2, 2. Ille alias res *agere* se simulare Hec. V, 3, 28. Lege *agito* Phorm. V, 7, 91. Vicissim partes tuas *acturu 'st* Phorm. V, 5, 7. Non capitis ei res *agitur*, sed pecuniae Phorm. IV, 3, 26. Hoc *actum 'st* Phorm. V, 8, 20. Actum, aiunt, ne *agas* Phorm. II, 3, 72.

Agrestis) Ego ille *agrestis*, saevos, tristis, parcus, truculentus, tenax duxi uxorem Adelph. V, 4, 12.

Ah) *Ah* ne me obsecra And. III, 3, 11. *Ah*, metuo qualem tu me

3, 51. Cur non ludo hunc *aliquantisper*? Adelph. IV, 5, 5.

Aliquantulum) Quaeso taudem *aliquantulum* tibi parce Heaut. I, 1, 511. Sed mihi opus erat, *aliquantulum* quae adferret Phorm. IV, 3, 50.

Aliquantum) Eius frater *aliquantum* ad rem est avidior Eun. I, 2, 51. *Aliquantum* iniquior erat proeter eius lubidinem Heaut, I, 2, 27.

Aliquis) *Aliquid* monstri alunt And. I, 1, 55. *Aliquid* facerem, ut hoc ne facerem And. I, 5, 24. Atque *aliquis* dicat, nil promoveris And. IV, 1, 16. Hic nunc me credit *aliquam* sibi fallaciam portare And. II, 6, 1. Dicam, *aliquid* me inventurum, ut huic malo *aliquam* producam moram And. III, 5, 9. Dabit hic pugnam *aliquam* denuo Eun. V, 2, 60. Vt haeream in parte *aliqua* tandem apud Thaidem Eun. V, 8, 25. *Aliquid* inveni modo, quod ames Eun. II, 3, 17. Vt *aliqua* pars laboris minuatur mihi Heaut. prol. 42. Quod ego in *aliqua* parte amicitiae puto Heautontim. I, 1, 5. Nonne ad senem *aliquam* fabricam fingit? Heautontim. III, 2, 34. Vt mese stultitiae in iustitia tua sit *aliquid* praesidi Heaut, IV, 1, 33. *Aliquid* gnato conficies mali Heaut. V, 3, 1, Hoc quidem ferendum *aliquo* modo'st Adelph. III, 4, 23. Qui *alicui* rei est Adelph. III, 3, 4. Evadet in *aliquod* magnum malum Adelph. III, 4, 64. Bene nos *aliquid* facere illi decet Adelph. V, 8, 25. Huic *aliquid* paulum prae manu dederis Adelph. V, 9, 23. Quibus est alicunde *aliquis* obiectus labos Hec. III, 1, 6. Cum ex te esset *aliquis*, qui te appelloret patrem Hec. IV, 4, 30. Ii qui minus habent ut semper *aliquid* addant divitiorihus? Phorm. I, 1, 8. *Aliquid* conrasissem Phorm. I, 4, 13. Vnde *aliquid* abradi potest Phorm. II, 2, 19. Dum aliud *aliquid* flagitii conficiat Phorm. V, 4, 5.

Aliquo) Dum proficiscor *aliquo* And. II, 1, 29. Illum *aliquo* conclusissem. Eun. IV, 3, 25. Ne denuo miser *aliquo* extrudar hinc Heaut. IV, 6, 5. Credo abductum in ganeum *aliquo*. Adelph. III, 3, 6. Hinc egens profugiet *aliquo* militatum Adelph. III, 3, 31. Quantum potest, *aliquo* abiicienda est Adel. IV, 7, 26. In angulum *aliquo* abeam Adelph. V, 2, 11. *Aliquo* mihi est hinc ablegandus Hec. III, 3, 54.

Aliquot) Vt *aliquot* saltem nuptiis prodat dies And. II, 1, 13. *Aliquot* me adierunt And. III, 3, 2. In pariundo *aliquot* adfuerunt liberae And. IV, 4, 32. Heri *aliquot* adulescentuli coiimus in Piroe Eun. III, 4, 1. *Aliquot* mihi amicos advocabo Phorm. II, 1, 82. *Aliquot* hos sumam dies Phorm. V, 5, 4.

Aliter) *Aliter* evenire multo intellegit And. prol. 4. Tu si hic sis, *aliter* censeas And. II, 1, 10. *Aliter* tuum amorem, atque est, accipis Heaut. II, 3, 23. Siu *aliter* animus vester est Adelph. III, 4, 46. Nunquam te *aliter* atque es, in animum induxi tuum Adelph. IV, 3, 6. Si *aliter* putas Adelph. IV, 3, 12. Haud *aliter* censeo. Adelph. V, 8, 5. Sin est, ut *aliter* tua siet sententia Hec. IV, 4, 15. Ego hunc esse *aliter* credidi. Ego isti nihilo sum *aliter* ac fui Phorm. III, 2, 44 et 45.

Alius) *Alium* esse censes nunc me atque olim cum dabam? And. III, 3, 13. Homini adulescentulo in *alio* occupato omore And. V, 1, 10. Hic dies *aliam* vitam defert, *alios* mores postulat And. I, 2, 18. *Aliorum* exempla commonent And. IV, 5, 57. Fallacia *alia aliam* trudit And. IV, 4, 40. *Alia res* Eun. II, 3, 70. *Aliam* rem ex *alia* cogitare Eun.

dicendo ut eos *ambos* fallam Heaut. IV, 3, 33. Ego vapulando, ille verberando usque *ambo* defessi sumus Adelph. II, 2, 5. Ad amussim *ambarum* mores earum existumans Hec. I, 2, 82. Evenit senibus *ambobus* simul, inter ut esset Phorm. I, 2, 15.

Ambulo) *Ambula* Heaut. II, 3, 139. Defessus sum *ambulando* Adel. IV, 6, 1. Vt me *ambulando* rumperet Hec. III, 4, 21. *Ambulando* totum hunc contrivi diem Hec. V, 3, 17. In ius *ambula* Phorm. V, 7, 43.

Amens) Inceptio'st *amentium*, haud amantium Aud. I, 3, 13.

Amentia) Cur meam senectutem huius sollicito *amentia*? And. III, 3, 16. Quae istaec pravitas, quaeve *amentia* est? Heaut. V, 2, 21. Quae haec *amentia* est? Hec. IV, 4, 50.

Amica) Si ista uxor sive *amica* 'st And. I, 3, 11. Haud convenit una ire cum *amica* imperatorem in via Eun. III, 2, 41. Timet animum *amicae* se erga ut sit suae Heaut. I, 2, 15. Magis nunc me *amicae* dicta stimulant Heaut. II, 1, 11. Vnde esset adulescenti, *amicae* quod daret Heaut. III, 2, 23. *Amicam* ut habeas iam prope in uxoris loco? Heaut. I, 1, 52. Hominem *amicum* recipere ad te, atque eius *amicam* subagitare Heaut. III, 3, 6. *Amicam* adduxti, quam non liceat tangere Heaut. IV, 6, 15. Cur emis *amicam*? Adelph. V, 3, 14. Laetus est de *amica* Adelph. II, 2, 45. Illum scivi habere *amicam* Hec. IV, 1, 26. Exeuntem aut introeuntem ad *amicam* Hec. IV, 1, 36. Quam longum spatium amandi *amicam* tibi dedi? Hec. IV, 4, 62. *Amicas* et cognatas deserere et festos dies Hec. IV, 2, 16. Easdem *amicas* fore tibi promitto. Hec. V, 2, 25. Homo adulescens si habet unam amicam Phorm. V, 8, 52.

Amicitia) Nunc te per *amicitiam* et per amorem obsecro And. II, 1, 25. Per ego te Deos oro, et nostram *amicitiam* And. III, 3, 6. Satis iam satis spectata erga te *amicitia* 'st mea Aud. V, 1, 1. Quod ego esse in aliqua parte *amicitiae* puto. Heaut. I, 1, 5. Imperium quod *amicitia* adiungitur Adel. I, 1, 42. Scio te non esse usum ante hac *amicitia* mea Adel. II, 2, 43. Ex quo firmiorem inter nos fore *amicitiam* post hac scires Hec. IV, 1, 18. Nostra utere *amicitia*, ut voles Hec. V, 1, 37. Egon tuam expetam *amicitiam*? Phorm. II, 3, 85.

Amicus) Te isti virum do, *amicum*, tutorem, patrem And. I, 5, 60. Ita facillume *amicos* pares And. I, 1, 39. Obsequium *amicos*, veritas odium parit And. I, 1, 41. Pater *amicus* summus nobis And. V, 6, 6. Omnes noti me atque *amici* deserunt Eun. II, 2, 7. Sic soleo *amicos* Eun. II, 2, 48. *Amici* quoque res, est videndum, in tuto ut conlocetur Heaut. IV, 3, 11. *Amicum* ingenio fretum, haud naturu sua Heaut. prol. 24. Filium meum *amico* atque aequali suo video inservire Heaut. V, 1, 37. Homo *amicus* nobis iam inde a puero Adelph. III, 4, 86. Communia esse *amicorum* inter se omnia Adelph. V, 3, 18. Ex *amicis* inimici ut sint nobis adfines, facis Hec. II, 1, 14. Solus est homo *amico amicus* Phorm. III, 3, 29. Vt *amici* inter nos simus Phorm. II, 3, 84. Aliquot mihi *amicos* advocabo Phorm. II, 3, 83.

Amitto) Vis me uxorem ducere? hanc vis *amittere*? And. V, 3, 27. Illam e conspectu *amisi* meo Eun. II, 3, 2. Simul consilium cum re *amisti*? Eun. II, 2, 10. Cave, ne prius, quam hanc a me accipias, *amittas* Eun. IV, 6, 13. An ego

occasionem *amitterem*? Eun. III, 5, 58. Vnam hanc noxiam *amitte*. Eun. V, 2, 11. Quidvis malo, quam hunc *amittere* Heaut. IV, 8, 18. Testis mecum est anulus, quem ipse *amiserat* Adelph. III, 2, 49. Vt veni, itidem incertum *amisti* Hec. II, 2, 9. Nunc *amitte* quaeso hunc Phorm. I, 2, 91. Neque quo pacto a me *amittam*, neque uti retineam, scio Phorm. III, 2, 22. Mercedem illare lex iubet ei atque *amittere*? Phorm. II, 3, 67. Vt neque mihi ius sit *amittendi*, nec retinendi copia Phorm. I, 3, 24. Video filium invitum saue mulierem abs se *amittere* Phorm. V, 7, 28.

Amo) Hi tres tum simul *amabant* And. I, 1, 61. Dum licitum est ei, *amavit* And. II, 6, 13. Inceptio 'st amentiam, haud *amantium* And. I, 3, 13. Scimus, hanc quam misere *amarit* And. III, 2, 40. *Amantium* irae, amoris integratio And. III, 3, 23. Nisi me lactasses *amantem* And. IV, 1, 24. Ecquid nos *amas* de fidicina istac? Eun. III, 2, 3. Dies noctesque me *ames*: me desideres Eun. I, 2, 13. Aliquid inveni modo, quod *ames* Eun. II, 3, 17. Extrema linea *amare*, haud nihil est. Eun. IV, 2, 13. Nihil est hac Thaide dignius, quod *ametur* Eun. V, 8, 22. Quanto minus spei est, tanto magis *amo* Eun. V, 8, 23. Numquam fui usquam, quin me omnes *amarint* plurimum Eun. V, 8, 62. Sic me di *amabunt* Heaut. III, 1, 54. Novi ego *amantis* Heaut. III, 3, 9. Ita me Di *amabunt*, ut nunc Menedemi vicem miseret me Heaut. IV, 5, 1. Cave, si me *amas* Heaut. IV, 4, 8. Merito tuo te *amo* Adelph. V, 8, 23. Magis te quam oculos nunc *ama* meos Adelph. IV, 5, 67. Qui te *amat* plus quam hosce oculos Adelph. V, 7, 5. Habui, *amavi* pro meo. Adelph. I, 1, 22. Quam hic non *amavit* meretricem? Adelph. I, 2, 69. Inter se *amare* Adelph. V, 3, 42. Recte *amasti* uxorem tuam Hec. V, 4, 24. *Amo* te, et habeo gratiam Phorm. I, 2, 4. Ita me Di bene *ament*, ut me liceat tam diu quod *amo* frui Phorm. I, 3, 13.

Amolior) Hinc vos *amolimini* And. IV, 2, 24.

Amor) Bene dissimulatum amorem et celatum indicat And. I, 1, 105. Vt consuetum facile *amorem* cerneres And. I, 1, 108. Qui istum *amorem* ex corde eiicias And. II, 1, 7. Nunc te per amicitiam et per *amorem* obsecro And. II, 1, 26. Amantium irae, *amoris* integratio And. III, 3, 23. Adulescentulo in alio occupato *amore*. And. V, 1, 10. Meretricios *amores* nuptiis conglutinas? And. V, 4, 10. Vtinam esset mihi pars aequa *amoris* tecum Eun. I, 2, 12. In *amore* haec omnia insunt vitia Eun. I, 1, 14. Neque, praeterquam quas ipse *amor* molestias habet, addas Eun. I, 1, 32. *Amore* ardeo Eun. I, 1, 27. Prae *amore* exclusisti hunc foras Eun. I, 2, 18. *Amorem* difficillimum et carissimum, a meretrice virginem quo amabat Eun. V, 4, 4. Non adeo sum imperita, ut quid *amor* valeat, nesciam Eun. V, 2, 42. Meo fratri gaudeo esse *amorem* omnem in tranquillo Eun. V, 8, 8. Non *amori* operam dabam Heaut. I, 1, 58. Aliter tuom *amorem*, atque est, accipis Heaut. II, 3, 23. Et me, et meum *amorem*, et famam permitto tibi Heaut. II, 3, 110. Si mihi secundae res de *amore* meo essent Heaut. II, 2, 1. In hunc suspicio 'st translata *amoris* Heautontim. IV, 5, 53. Persuasit mox, *amor*, vinum adulescentia Heaut. III, 4, 24. Meum *amorem* et peccatum in se transtulit

Adelph. II, 3, 10. Ctesipho aotem in *amore* est totus Adelph. IV, 2, 50. Pudorin an *amori* obsequeretur magis Hec. I, 2, 47. Habebam alibi auimum *amori* deditum Hec. III, 1, 14. Me parenti potius, quam *amori* obsequi oportet Hec. III, 4, 34. Quo pacto me habueris praepositam *amori* tuo Hec. IV, 2, 7. Horunc *amorem* distrahi poterin pati? Phorm. III, 2, 33.

Amoveo) *Amoto* metu And. I, 2, 10. Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego *amotam* volo And. III, 2, 30. Ego hunc *amovebo* Adelph. IV, 2, 14. Testem hanc cum abs te *amoveris* Hec. IV, 4, 71. Modo te hinc *amove* Phorm. III, 3, 33.

Amplector) Si se illam in somnis, quam illum, *amplecti* maluit And. II, 5, 19.

Amplexor) Mitto iam osculari atque *amplexari*: id nil puto Heaut. V, 1, 27.

Amplior) Haec irae factae essent multo *ampliores* Hec. III, 1, 9. Si forte morbos *amplior* factus siet Hec. III, 1, 50.

Amplius) Quid est, quod tibi mea ars efficere hoc possit *amplius*? And. I, 1, 4. Num quidnam *amplius* tibi cum illa fuit? And. II, 1, 25. Etiamue *amplius*? Eun. I, 2, 63. Nec rei fere sane *amplius* quicquam fuit Heaot. I, 1, 3. Quam vellem invitatum, ut nobiscum esset *amplius* Heaut. I, 2, 11. Au quid est etiam *amplius*? H. vero *amplius* Adelph. III, 4, 22 et 23. Quid faciam *amplius*? Adelph. IV, 7, 14. Ego *amplius* deliberandum censeo Phorm. II, 4, 17.

Amussis) Ad *amussim* ambarum mores earum existumans Hec. I, 2, 88.

An. Anne) Spectandae *an* exigendae sint vobis prius And. prol. 27. Hoccine agis, *an* non? And. I, 2, 15. *An* nondum etiam? And. I, 2, 30. Pamphilumue adiutem, *an* auscultem seni And. I, 3, 4. Haud scio, *an*, quae dixit, sint vera omnia And. III, 2, 45. Id viso, tun *an* illi insaniant And. III, 3, 3. Tibi dico ego, *an* non? And. IV, 4, 23. Vtrum praedicemne *an* taceam? Eun. IV, 4, 54. Qui scis, *an* quae iubeam sine vi faciat Eun. IV, 7, 20. Dicam huic, *an* non dicam? Eun. V, 4, 46. Pravom *an* rectum sit Heaut. III, 1, 76. Etiam haud scio, *anne* uxorem ducat Heaut. V, 2, 46. Haud scio, *an* illam misere nunc amat Adelph. IV, 5, 33. *An* quia non delinquunt viri? Hec. IV, 4, 41. Vise, redieritne iam *an* nondum domum Phorm. II, 4, 5.

Ancilla) Ab Andris'st *ancilla* haec And. III, 1, 3. Cum Davo egomet vidi *ancillam* iurgantem And. V, 1, 19. Parasitus cum *ancilla* Eun. II, 3, 56. *Ancillae* tot me vestiant? Heaut. I, 1, 78. Munerorier *ancillas* primum, ad dominas qui adfectant viam Heaut. II, 3, 59 et 60. Sponsae aurum, vestem, *ancillas*, opus esse Heaut. V, 1, 20. *Ancillas* dedo: quolubet cruciatu per me exquire Hec. V, 2, 7. *Ancillam* aere emptam suo Phorm. III, 2, 26. Vxori emunda *ancilla'st* Phorm. IV, 3, 60.

Ancillula) Ex Aethiopia *ancillulam* Eun. I, 2, 86. Quam ego cum una *ancillula* hic reliqui Heaut. II, 3, 11. Praeterea una *ancillula* erat; ea texebat una Heaut. II, 3, 52 et 53. Me ire dicam ad mercatum, *ancillulam* emptum Phorm. V, 5, 10.

Andria) Menander fecit *Andriam* et Perinthiam And. prol. 9. In *Andriam* ex Perinthia fatetur transtulisse And. prol. 13. Vereor ne quid *Andria* adportet mali And. I, 1, 46.

Non tu tuum malum aequo *animo* feres? And. V, 4, 18. Sollicitando et pollicitando eorum *animos* laetas? And. V, 4, 9. Meus fac sis *animus*, quando ego sum tuus Eun. I, 2, 16. Inpendio magis *animus* gaudebat mihi Eun. III, 5, 39. Iam dudum *animus* est in patinis Eun. IV, 7, 56. Eiiciunda hercle est haec mollities *animi* Eun. II, 1, 16. Vt falsus *animi* es Eun. II, 2, 43. Quid illi credis tum *animi* fuisse? Eun. V, 6, 14. Illud inceptum *animi* est pudentis signum et non instrenui Heaut. I, 1, 68. Haec perinde sunt, ut illius *animus*, qui ea possidet Heaut. I, 2, 21. *Animus* ubi semel se cupiditate devinxit mala Heaut. I, 2, 35. Nescio quid profecto mihi *animus* praesagit mali Heaut. II, 2, 7. *Animus* te erga idem ac fuit Heaut. II, 3, 24. *Animum* advertunt graviter Heaut. III, 3, 9. *Animus* maternus Heaut. IV, 1, 24. Nisi me *animus* fallit Heaut. IV, 2, 1. In spe pendebit *animi* Heaut. IV, 4, 5. *Animo* exoptatam meo Heaut. II, 4, 28. Opinionem hanc quae mihi *animo* exaugeant Heaut. II, 2, 3. Vt illius *animum* cupidum inopia incenderet Heaut. II, 3, 126. Illi suum *animum* alio conferunt Heaut. II, 4, 10. Si semel tuum *animum* ille intellexerit Heaut. III, 1, 69. Mihi quidem addit *animum* Heaut. III, 2, 31. *Animum* non advorti primum Heaut. IV, 2, 43. Vt eius *animum*, qui nunc luxuria et lascivia diffluit, retundam Heaut. V, 1, 72. Omnem de me eiecerit *animum* patris Heaut. V, 2, 2. Ne istuc in *animum* inducas tuum Heaut. V, 4, 5. Credas *animum* ibi esse Heaut. V, 5, 19. Bono *animo* es Heaut. IV, 6, 18. *Animo* fere conturbato Heaut. I, 1, 70. Cum egomet nunc meeum in *animo* vitam tuam considero Heaut. II, 4, 5. Si te tam leni et victo esse *animo* ostenderis Heaut. III, 1, 29. Tantamne esse in *animo* inscitiam? Heaut. IV, 1, 17. Ne nunc *animo* ita esses duro Heaut. IV, 1, 52. Quemquamne tam *animo* comi esse et leni putas? Heaut. V, 1, 39. Tibi bene ex *animo* volo Heaut. V, 2, 6. Vbi te vidi *animo* esse omisso Heaut. V, 2, 9. Te video nostrae familiae ex *animo* factum velle Adelph. V, 7, 21. Tu mihi es germanus pariter *animo* ac corpore Adelph. V, 8, 34. Tuus hercle vero et *animo* et natura pater Adelph. V, 7, 4. Iudicavi *animo* meo Adelph. V, 6, 4. Fortunatus, qui isto *animo* sies Adelph. V, 3, 66. Haec si voles in *animo* vere cogitare Adelph. V, 3, 32. Aequo *animo* fero Adelph. IV, 7, 20. Quin tu bono *animo* es Adelph. IV, 2, 4. Bono *animo* fac sis Adelph. III, 5, 1. Vos aequo *animo* aequa noscere oportet Adelph. III, 4, 58. Hoc tu facito cum *animo* cogites Adelph. III, 4, 55. Illum alieno *animo* a nobis esse Adelph. III, 2, 40. Ex *animo* facit Adelph. I, 1, 47. Quae in *animo* cogitat Adelph. I, 1, 5. Illi iam *animum* rellevaris Adelph. IV, 3, 12. Nunquam te aliter atque es, in *animum* induxi meum Adelph. IV, 3, 6. Age, novi tuum *animum* Adelph. II, 2, 15. Sic *animum* inducu meum Adelph. I, 1, 43. In *animo* instituere Adelph. I, 1, 13. *Animo* obsequi Adelph. I, 1, 8. *Animo* male'st Adelph. IV, 5, 21. Quid illi tandem creditis fore animi misero? Adelph. IV, 5, 30. Discrucior *animi* Adelph. IV, 4, 1. Vix sum compos *animi* Adelph. III, 2, 12. *Animus* tibi pendet Adelph. II, 2, 18. Sin aliter *animus* vester est Adelph. III, 4, 46. *Animus* prae timore obstipuit Adelph. IV, 4, 3. *Animus* sequos Adelph. V, 3, 51. *Animus* partim uxoris misericordia devinctus, partim victus huius iniuria,

nunquam And. V, 4, 14. Quae est dicta mater esse ei *antehac*, non fuit Heaut. II, 3, 29. Illa, quae *antehac* facta sunt, omitto Adelph. I, 2, 6. Scio, te non esse usum *antehac* amicitia mea Adel. II, 2, 42.

Antevenio) Thais mullo me *antevenit?* Eun. IV, 5, 7.

Anteverto) Miror, ubi ego huic *antevortarim* Eun. IV, 5, 12.

Antiphila) Teneone te, *Antiphila*, maxume animo exoptatam meo? Heaut. II, 4, 28.

Antipho) Apud *Antiphonem* uterque, mater et pater domi erant Eun. V, 2, 1.

Antiquus) *Antiquum* obtines And. IV, 5, 22. Duritia *antiqua* Heaut. III, 1, 26. *Antiqua* virtute ac fide Adelph. III, 3, 88. Eandem illam rationem *antiquam* obtine Adelph. V, 3, 26. *Antiqua* consuetudine Hec. I, 2, 18. Morem *antiquum* atque ingenium obtines Hec. V, 4, 20. Itar ad hospitem *antiquom* Phorm. I, 2, 17.

Anulus) Dati *anuli* Eun. III, 4, 3. De digito *anulum* detraho. Hic is est *anulus* Heaut. IV, 1, 37 et 40. Testis mecum est *anulus* Adelph. III, 2, 49. Eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens *anulum* Hec. IV, 1, 59. Cognosse *anulum* illum Hec. V, 3, 13. Hic adeo his rebus *anulus* fuit initium inveniundis Hec. V, 3, 23. Ad me confugere cum hoc *anulo*. Vnde *anulum* istum nactu's? Sese illi *anulum* detraxisse Hec. V, 3, 26 et 27 et 31. Baccehidem suum *anulum* habere Hec. V, 4, 6.

Anus) Adveoa *anus* paupercula Heaut. I, 1, 44. Pultat fores: *anus* quaedam prodit Heaut. II, 3, 35. *Anus* subtemen nebat Heaut. II, 3, 51. *Anus* haud impura Heaut. IV, 1, 16. *Anum* decrepitam ducam? Adelph. V, 8, 16. Cum puella *anum* suscepisse inimicitias non pudet? Hec. II, 1, 34. Nam quae *anus* est, exanimata? Phorm. V, 1, 5.

Apage) *Apagesis*. Egon formidolosus? Eun. IV, 6, 18. *Apage* te Eun. V, 2, 65.

Aperio) Concti necessario se *aperiunt* Eun. IV, 1, 8. Vno digitulo forem *aperis* fortunatus Eun. II, 2, 53. *Aperit* ostium Heaut. II, 3, 35. Senes qui primi venient, hi partim *aperient* Adelph. prol. 23. Forem *aperi* Adelph. II, 1, 13. *Aperite* aliquis actutum ostium Adelph. IV, 4, 25.

Aperte) Nempe ego *aperte* vis me loqui? And. I, 2, 24. Non tu istuc mihi dictura *aperte* es? Eun. V, 1, 3. *Aperte*, ita uti res sese habet, narrare Heaut. IV, 3, 24. Si est dicendum magis *aperte* Adelph. IV, 5, 30. Vt *aperte* tibi nunc fabuler Phorm. IV, 3, 49. Tam *aperte* irridens? Phorm. V, 7, 63.

Apiscor) Deorum vitam *apti* sumus Heaut. IV, 3, 15. De eadem causa bis iudicium *apiscier* Phorm. II, 3, 59.

Apollo) Non *Apollinis* magis verum, atque hoc responsum est And. IV, 2, 15.

Appareo) Fac sis nunc promissa *appareant* Eun. II, 3, 20. *Apparet* servum hunc esse Domini pauperis misérique Eun. III, 2, 33. Ille bonus vir nusquam *apparet* Eun. IV, 3, 18. Res *apparet* Adelph. V, 9, 7.

Apparo) Nuptias domi *apparari* And. III, 2, 35. *Apparatur* Eun. III, 5, 35. Lectos sternere, coenam *apparare* Heaut. I, 1, 74. In *apparando* consumunt diem Adelph. V, 7, 2. *Apparare* de die convivium Adelph. V, 9, 8. Spatium *apparandis* nuptiis dabitur Phorm. IV, 4, 20.

Appello) Quo ore *appellabo* patrem? Heaut. IV, 3, 22. Cum ex te esset aliquis, qui te *appellaret* patrem Hec. IV, 4, 30. Ne me istoc posthac nomine *appellassis* Phorm. V, 1, 15. Te *appello* Phorm. V, 8, 22.

Apud) Navem is fregit *apud* Andrum insulam And. I, 3, 17. *Apud* forum And. I, 5, 19. Fac *apud* te ut sies And. II, 4, 5. Vix sum *apud* me And. V, 4, 13. Sum *apud* te primus Eun. I, 2, 10. *Apud* saeclum prius Eun. II, 2, 15. Vt haeream in parte aliquo tandem *apud* Thaidem Eun. V, 8, 25. Si est commodum, *apud* me sis volo Heaut. I, 1, 110. Fides mihi *apud* hunc est Heaut. III, 3, 10. Nemo'st meorum amicorum hodie, *apud* quem expromere omnia mea occulta audeam. *apud* alium prohibet dignitas; *apud* alium ipsius facti pudet Heaut. III, 3, 14 et 15. Prae iracundia non sum *apud* me Heaut. V, 1, 48. *Apud* villum'st Adelph. IV, 1, 1. Vt *apud* me praemium esse positum pietati scias Hec. IV, 2, 8. Num tibi videtur esse *apud* sese? Hec. IV, 4, 85. Erat ei de ratiuncula iampridem *apud* me reliquum pauxillulum nummorum Phorm. I, 1, 3. Itau parvam mihi fidem esse *apud* te? Phorm. V, 3, 27.

Aqua) Congrum istum maxumum in *aqua* sinito ludere Adelph. III, 3, 23.

Aquila) Visa vero'st, quod dici solet, *aquilae* senectus Heaut. III, 2, 10.

Ara) Ex *ara* hinc sume verbenas tibi And. IV, 3, 11.

Arbiter) Me cepere *arbitrum* Heaut. III, 1, 94. Aut desine, aut cedo quemvis *arbitrum* Adelph. I, 2, 43.

Arbitrium) *Arbitrium* vestrum, vestra existumatio valebit Heaut. prol. 25.

Arbitror) Si hunc noris satis, non ita *arbitrere* And. V, 4, 12. *Arbitror*: certum non scimus Eun. I, 2, 30. Non hercle *arbitror* Eun. II, 1, 12. Sic homo'st: perpaucorum hominum'st. G. Immo nullorum, *arbitror* Eun. III, 1, 19. Sanumne credis te esse? M. Equidem *arbitror* Adel. IV, 7, 30. In qua civitate tandem te *arbitrare* vivere? Adel. IV, 5, 51. Neque adeo *arbitrari* patris est aliter Hec. IV, 1, 14. Neque conventurum inter nos posthac *arbitror* Hec. IV, 4, 37.

Arcesso) Cur non domum uxorem *arcessis*? Adelph. V, 7, 6. Curre: obstetricem *arcesse* Adelph. III, 2, 56. Vxorem ut *arcessat*, paret Heaut. V, 1, 75. Proviso, quam mox virginem *arcessant* Adelph. V, 6, 2. Non eam? ne nunc quidem, enm *arcessor* ultro? Eun. I, 1, 2. *Arcessitur* lavatum interea virgo Eun. III, 5, 44. Si in rem'st utrique, ut fiant, *arcessi* iube And. III, 3, 14. Iam tum cum primum iussit me ad se *arcessier* Eun. III, 3, 4.

Archidemides) Patris cognatum atque aequalem *Archidemidem* nostine? Eun. II, 3, 36.

Archonides Archonidi) Huius filiam Heaut. V, 5, 21.

Archylis) Audio, *Archylis*, iamdudum And. I, 4, 1.

Ardeo) Amore *ardeo* Eun. I, 1, 27. *Ardeo* iracundia Adelph. III, 2, 12.

Argentarius) Phaedriae curam adimere *argentariam* Phorm. V, 6, 46.

Argentum) Ego *argentum* effecero Heaut. III, 3, 23. Fugitivum *argentum* Heaut. IV, 2, 11. *Argentum* cudo Heaut. IV, 4, 11. Quin est paratum *argentum* Heaut. IV, 4, 15. De *ar*-

gento somnium Adelph. II, 1, 50. *Argentum* adnumeravit illico Adelph. III, 3, 15. Non tu hoc *argentum* perdis, sed vitam tuam Adelph. III, 3, 56. Ipse egomet solvi *argentum* Adelph. IV, 4, 19. A me *argentum*, quanti est, sumito Adelph. V, 9, 20. Non ratio, verum *argentum* deerat Phorm. II, 1, 69. *Argentum* inveniam Phorm. III, 3, 1. *Argentum* repetent Phorm. IV, 4, 19. Emunxi *argento* senes Phorm. IV, 4, 1. *Argentum'st* ultro obiectum Phorm. V, 2, 4.

Argumentum) *Argumentum* narret And. prol. 6. Non ita dissimili sunt *argumento* And. prol. 11. Simplex quae ex *argumento* facta est duplici Heaut. prol. 6. Ne exspectetis *argumentum* fabulae Adelph. prol. 22.

Aridus) Habet patrem quandam avidum, miserum, atque *aridum* Heaut. III, 2, 15.

Arma) Omnia prius experiri, quam *arma*, sapientem decet Eun. IV, 7, 9. Simul rem et gloriam *armis* belli repperi Heaut. I, 1, 60.

Aro) Quin tu in fundo conspicer fodere, aut *arare* Heaut. I, 1, 17.

Arrabo) Ea relicta huic *arraboni* est pro argento Heaut. III, 3, 42.

Arrigo) *Arrige* auris, Pamphile, And. V, 4, 30.

Arripio) Summonuit me Parmeno ibi servus, quod ego *arripui* Eun. III, 5, 23. Sublimem medium *arriperem* Adelph. III, 2, 18.

Ars) Quid est quod tibi mea *ars* efficere hoc possit amplius? S. Nihil istac opus est *arte* ad hanc rem, quam paro And. I, 1, 4 et 5. Numquam avare pretium statui *arti* meae Heaut. prol. 48. Habat bene et pudice eductam, ignaram *artis* meretriciae Heaut. II, 1, 14. *Arte* tractabat virum Heaut. II, 3, 125. Primarum *artium* magis principem Adelph. II, 3, 6. Remotum *arte* ab musica Hec. alt. prol. 15. *Artem* musicam recidere ad paucos Hec. alt. prol. 38. Qui *artem* tractant musicam Phorm. prol. 18.

Articulus) Vt in ipso *articulo* oppressit Adelph. II, 2, 20.

Artifex) O *artificem* probum Phorm. II, 1, 29.

Aruspex) Interdixit hariolus: *aruspex* vetuit Phorm. IV, 4, 28.

Arx) In *arcem* transcurso opus est. P. in *arcem*? quid eo? Hec. III, 4, 17. Dum exspecto in *arce* Callidemidem Hec. V, 3, 3.

Ascendo) Navem *ascendit* Adelph. IV, 5, 6.

Asia) Meque in *Asiam* persequens And. V, 4, 32. In *Asiam* hinc abiit Heaut. I, 1, 59. In *Asiam* ad regem militatum abiit Heaut. I, 1, 65. Huic filium scis esses? Ch. Audivi esse: in *Asia* Heaut. I, 2, 7.

Asinus) Flabellum tenere te *asinum* tantum Eun. III, 5, 50. Caudex, stipes, *asinus*, plumbeus Heaut. V, 1, 4. Quid tu autem huic, *asine*, auscultas? Adelp. V, 8, 12.

Aspello) Neque cum potuisse unquam ab hac me *aspellere* Heaut. II, 3, 20.

Asper) Quid vini absumpsit? Sic hoc, dicens *asperum* pater hoc est: aliud lenius sodes vide Heaut. III, 1, 49.

Aspernor) Quam is *aspernatur* nunc tam inliberaliter Phorm. II, 3, 24.

Aspicio) Forte unam *aspicio* adolescentulam And. I, 1, 91. Accessi: intro *aspexi* And. II, 2, 28. Totus tremo horreoque, postquam *aspexi* hanc Eun. I, 2, 4. Quum *aspicias*, os impudens videtur Eun. V, 1, 22. Postquam *aspexi*, ilico cognovi

fides si roges, nil pudent And. IV, 1, 12. Dava, *at tamen*. Nihil habeo. C. *At tamen* si quid And. IV, 2, 27 et 30.

Attate) *Attate* And. IV, 4, 25.

Attendo) Cum silentio animum *attendite* Eun. prol. 44. Aequo animo *attendite* Hec. alt. prol. 20. Postquam *attendi* magis Hec. II, 2, 25. Quid velim, animum *attendite* Phorm. prol. 25. Animum coepi *attendere* Phorm. V, 6, 28.

Attente) Tute *attente* illorum officia fungere Heaut. I, 1, 14.

Attentus) Animus in spe atque in timore usque antehac *adtentus* fuit And. II, 1, 3. *Adtentiores* sumus ad rem omnis, quam sat est Adelph. V, 3, 48. Nimium ad rem in seuecta *attenti* sumus Adelph. V, 8, 31.

Attica) Puellam ex *Attica* hinc abreptam Eun. I, 2, 30.

Atticus) Civem *Atticam* esse hanc And. I, 3, 16. *Atticus* quidam And. V, 4, 20. Audivi ex illo, sese esse *Atticum* And. V, 4, 24. Dixin ego in hoc esse vobis *Atticam* elegantiam? Eun. V, 8, 63.

Attigo) Ne me *attigas* And. IV, 4, 50.

Attineo, Adtineo) Comperiebam nihil ad Pamphilum quidquam *attinere* And. I, 1, 63. Nihil ad me *adtinet* And. I, 2, 16. Ad te *adtinere* hanc omnem rem Eun. IV, 6, 6. Ea quae nihil ad te *adtinent* Heaut. I, 1, 24. Nihil ad me *attinet* Adel. I, 2, 54. Iamne me vis dicere id quod ad te *attinet*? Adelph. II, 1, 32. Quod ad illum *attinet* potissimum Adelph. III, 1, 9. Vnum illud ad me *attinet* Adel. III, 4, 82. Quod ad hanc rem *attinet* Phorm. III, 1, 17.

Attingo) Si illam digito *attigerit* Eun. IV, 6, 2. Tetigin tui quidquam? Ac. Si *attigisses*, ferres infortunium Adelph. II, 1, 24. Nocte illa prima virginem non *attigit* Hec. I, 2, 61. Si tu illam *attigeris* secus quam dignum est liberam Phorm. II, 3, 91. Neque postilla unquam *attigit* Phorm. V, 8, 29.

Attollo) *Attolle* pallium Eun. IV, 6, 31.

Au) Dictura es quod rogo? M. *Au* And. IV, 4, 12. *Au* obsecro Eun. IV, 3, 14. *Au au*, mi homo sanun' es? Adelph. III, 2, 38.

Avare) Nunquam *avare* pretium statui arti meae Heaut. prol. 48.

Avaritia) Vide, *avaritia* quid facit Phorm. II, 3, 12.

Avarus) Amorem difficillimum et carissimum, a meretrice *avara* virginem quo amabat Eun. V, 4, 5. *Avarus* leno Heaut. prol. 39.

Auctor) Quos hic noster *auctores* habet And. prol. 20. Te *auctore* quod fecisset adolescens Eun. V, 6, 12. *Auctor* his rebus quis est Adelph. IV, 5, 37. Idne estis *auctores* mihi? Adelph. V, 8, 16.

Auctoritas) Nunquam defugiam *auctoritatem* Eun. II, 8, 99. Vt vestra *auctoritas* meae *auctoritati* fautrix adiutrixque sit Hec. alt. prol. 40.

Aucupium) Hoc novum est *aucupium* Eun. II, 2, 16.

Audacia) Audire eorum est operae pretium *audaciam* And. I, 3, 12. Eam sese intendit esse, ut est *audacia* Eun. III, 3, 19. O hominis impudentem *audaciam* Heaut. II, 3, 72. Iocularem *audaciam* Phorm. I, 2, 84. Tantane adfectam quemquam esse hominem *audacia*? Phorm. V, 7, 84.

Audacter) Vt te *audacter* moneam et familiariter Heaut. I, 1, 6. Minus multo *audacter*, quam nunc laedit, laederet Phorm. prol. 11. *Audacissime* oneris quidvis impone, et feret Phorm. III, 3, 28.

Audax) O facinus *audax* And. II, 3, 27. O hominem *audacem* And. IV, 4, 30. Hoccine tam *audax* facinus facere esse ausum? Eun. IV, 3, 2. O scelestum atque *audacem* hominem Eun. IV, 4, 42. Rogitas, *audacissume!* Eun. V, 4, 26. Qui tam *audacis* facinaris mihi conscius sis Phorm. I, 3, 4.

Audeo) Hercle nihil iam muttire *audea* And. III, 2, 25. Qua fiducia id facere *audeam?* And. III, 5, 7. Non *ausim*, Eun. V, 2, 45. Qua audacia tantum facinus *audet?* Eun. V, 4, 37. Non, ita me di ament, *auderet* facere haec viduae mulieri, quae in me fecit Heaut. V, 1, 80. Quam saepe forte temere eveniunt, quae non *audeas* optare? Phorm. V, 1, 31.

Audia) *Audio*, Archylis, iam dudum And. I, 4, 1. Miseram me, quad verbum *audio?* And. I, 5, 5. Quantum *audio* And. II, 5, 12. O Iupiter! quid ego *audio?* And. III, 1, 7. Irae sunt inter Glycerium et gnatum. CH. *Audio* And. III, 3, 20. Quidnam *audiam?* And. III, 4, 13. Iam susurrati *audio* And. IV, 4, 40. Nihil *audio* And. V, 2, 22. Atque *audin?* And. V, 2, 24. E Davo *audivi* And. II, 1, 2. Egon *audiam?* quid ego *audiam?* And. V, 3, 23. Hac *audi* And. III, 4, 11. Vera an falsa *audierim*, iam sciri potest And. V, 4, 19. Ex te *auditum* qui aibant And. III, 3, 2. Quem ega hic *audio?* Eun. V, 8, 30. *Audin* tu, hic quid ait? Eun. V, 8, 7. Quae vera *audivi*, tacea Eun. I, 2, 23. Sin falsum *audierim* ac fictum, continuo palam'st Eun. I, 2, 24. Plus millies iam *audivi* Eun. III, 1, 32. Prius *audite* paucis Eun. V, 8, 37. Cave, unquam istuc verbum ex te *audiam* Heaut. V, 4, 8. Ego vera *audio* nunc demum, et vino et valea Heaut. II, 3, 3. Volgo *audio* dici Heaut. III, 1, 12. Loquere, *audio* Heaut. IV, 3, 16. Quid istuc est, quad te *audia* nescio quid concertasse? Adelph. II, 2, 2. Laudarier te *audit* libenter Adelph. IV, 2, 19. Nondum *audisti*, quod est gravissimum Adelph. III, 4, 21. Pro Iupiter, clamorem *audivi* Hec. III, 1, 37. *Audisti* ex aliquo fortasse Hec. IV, 1, 35. Ades, *audi* paucis Hec. III, 5, 60. *Audivisse* vocem pueri visu'st vagientis Hec. IV, 1, 2. Te visum aut *auditum* velim? Phorm. II, 4, 85. Male *audies* Phorm. II, 3, 12. *Audi* obsecro. D. Non *audio* Pharm. III, 2, 1.

Aveho) Is venit ut secum *avehat*. Ac. Virginem ut secum *advehat?* Adelph. IV, 5, 19 et 20.

Avello) Irae sunt inter Glycerium et gnatum ita magnae, ut sperem posse *avelli* And. II, 3, 21. Credo ei placere hoc, sperat se a me *avellere* Eun. III, 3, 14. Si is posset ab ea sese derepente *avellere* Hec. IV, 1, 39.

Aversus) Cui magis bonae felicitates omnes *aversae* sicut Eun. II, 3, 34.

Aufera) Vos istaec intro *auferte:* abite And. I, 1, 1. Inultum id nunquam a me *auferet* And. III, 5, 4. Propere accerse, hinc qui *auferant* eam And. V, 6, 15. Parasiti personam inde *ablatam* et militis Eun. prol. 26. Suspicor, aliquid doma abeuntem *abstulisse* Eun. IV, 3, 19. Vt ea via abs te argentum *auferretur?* Heaut. IV, 8, 9. Mallem *auferre* potius in praesentia Adelph. II, 2, 14. Haud sic *auferent* Adelph. III, 4, 8. Omne hoc mater *auferet* Phorm. I, 1, 15. Nosmet ipsos facere oportet. PH. *Aufer* mihi oportet Phorm. I, 4, 45. Qui te ad scopulum e tranquillo *auferat* Pharm. IV, 4, 8. Quid tu hinc pollicitatio-

nos *aufer* Phorm. V, 6, 17. Hiccine ut a nobis tantum hoc argenti *auferat*? Phorm. V, 7, 62.

Aufugio) Dic mihi, *aufugistin*? Eun. V, 2, 12. Hercle *aufugerim* potius quam redeam Hec. III, 4, 10.

Augeo) Immo *auge* magis suspicionem Eun. III, 1, 46. Minor ergo erus damno *auctus* est Heaut. IV, 1, 45. Omnes te in lauta esse et bene *aucta* re putant Heaut. IV, 5, 49. Poëtae ad scribendam *augeat* industriam Adelph. prol. 25. Si *augeam*, aut etiam adiutor sim eius iracundiae Adelph. II, 1, 65. Morbus qui *auctus* sit Hec. III, 1, 54.

Augesco) Mihi quidem quotidie *augescit* magis de filio aegritudo Heaut. III, 1, 14.

Avidus) Eius frater aliquantum ad rem est *avidior* Eun. I, 2, 51. Quam inhonestae solae sint domi atque *avidae* cibi Eun. V, 4, 16. Habet patrem quendam *avidum* Heaut. III, 2, 15.

Aureus) Misisse in gremium imbrem *aureum* Eun. III, 5, 37.

Auris) Arrige *auris*, Pamphile And. V, 4, 30. Orando surdas iam *auris* reddideras mihi Heaut. II, 3, 89. In utramvis *aurem* otiose ut dormias Heaut. II, 3, 101. Accepi *auribus* Hec. III, 3, 3. Haud invito ad *aures* sermo mihi accessit tuus Hec. III, 5, 32. *Auribus* teneo lupum Phorm. III, 2, 21. *Aurem* admovi Phorm. V, 6, 28. Vsque ad *aurem* obganiat Phorm. V, 8, 41.

Aurum) *Aurum* sibi clam mulier demit Eun. IV, 1, 13. *Aurum*, vestem Heaut. II, 3, 7. Vestitam veste lugubri, sine ouro Heaut. II, 3, 47. Ancillas oneratas veste atque *auro* Heaut. III, 1, 43. Modo non montis *auri* pollicens Phorm. I, 2, 18.

Ausculto) Pamphilumne adiutem, an *auscultem* seni And. I, 3, 4. *Ausculta*. *Ausculto* And. III, 3, 4 et 5. Vin tu homini stulto mihi *auscultare*? Heaut. III, 3, 24. Non hercle otium'st, nunc mihi *auscultandi* Adelph. III, 3, 66. *Ausculta* paucis, nisi molestum'st Adelph. V, 3, 20. Quid tu autem huic, asine, *auscultas*? Adelph. V, 8, 12. Iam scies: *ausculto* Phorm. V, 8, 7.

Auspicato) Haud *auspicato* huc me adtuli And. V, 5, 12.

Autumo) Neque se pigere, et deinde factum iri *autumat* Heaut. prol. 19.

Avus) Vsque ab *avo* atque atavo Phorm. II, 3, 28.

Auxilior) Foris sapere, tibi non posse te *ouxiliarier*? Heaut. V, 1, 50. Si omnes cuperent, tibi nihil possent *auxiliarier* Adelph. V, 4, 9.

Auxilium) Vitae qui *auxilium* tulit And. I, 1, 15. Ad te advenio, spem, salutem, consilium, *auxilium* expetens. P. Neque pol consilii locum habeo, neque ad *auxilium* copiam And. II, 1, 19 et 20. Matres filiis *ouxilio* in paterna iniuria Heaut. V, 2, 39. Ferto misero atque innocenti *auxilium* Adelph. II, 1, 1. Si huic malo salutem quaerant, *ouxilii* nihil adferant Adelph. III, 2, 2. Vnde me *auxilium* petam? Phorm. V, 1, 2.

B

Babylo) Dinumeret ille *Babylo* viginti minas Adelph. V, 7, 17.

Bacchis) Ancillas omnis *Bacchidis* traduce huc ad vos Heaut. IV, 4, 22. Adducimus tuam. *Bacchidem*. CLIT. Hem. quid? *Bacchidem*? Heaut. II, 3, 70.

Balneum) Vnctum atque lautum e *balneis* Phorm. II, 2, 25.

Bardus) Fatuus est, insulsus, *bardus* Eun. V, 8, 49.

Beatus) *Beatus*, ni unum hoc desit Phorm. I, 3, 18.

Bibo) Quod iussi ei dare *bibere* And. III, 2, 4. Vicit vinum quod *bibi* Eun. IV, 5, 1. Te demiror tam mane, qui heri tantum *biberis* Heaut. III, 2, 8. Prior *bibas*, prior decumbas Phorm. II, 2, 28.

Biduum) *Bidui* est aut tridui haec sollicitudo And. II, 6, 9. Ego impetrare nequeo hoc abs te, *biduum* saltem ut concedas solum. Ph. Siquidem *biduum*. Th. Rus ibo: ibi hoc me macerabo *biduum*. In hoc *biduum*, Thais, vale Eun. I, 2, 101, 102, 104, 107, 110. Sine *biduum* hoc praeteréat Eun. II, 2, 52. Hem, *biduum* hic manendum'st soli sine illa? Eun. IV, 2, 8.

Biennium) *Biennium* ibi perpetuum illum tuli Hec. I, 2, 12.

Bini) Ex praediis talenta argenti *bina* capiebat statim. D. *Bina* quaeso? Phorm. V, 3, 6 et 7.

Bis) *Bis* facere stulte duco Hec. III, 2, 8. De eadem causa *bis* iudicium apiscier Phorm. II, 3, 59.

Blande) Ecquid ego possim *blande* dicere aut benigne facere Adelph. V, 4, 24. *Blande* in principio adloqui Phorm. II, 1, 22.

Blanditiae) Abs te ut *blanditiis* suis suam voluptatem expleat Hec. I, 2, 12.

Blandus) Te vivat nusquam quisquam *blandior* Hec. V, 4, 21.

Bolus) Crucior *bolum* mihi tantum ereptum e faucibus Heaut. IV, 2, 6.

Bonitas) *Bonitasque* vestra adiutans atque aequanimitas Phorm. prol. 35.

Bonum. Subst.) *Bona* nostra haec tibi permitto And. I, 5, 61. Summum *bonum* esse herae deputabam hunc Pamphilum And. IV, 3, 2. Ad me lege redierunt *bona* And. IV, 5, 4. Hoc tanto tam repentino *bono* And. V, 4, 35. Patria qui abligurrierat *bona* Eun. II, 2, 4. O Iuppiter, serva obsecro haec nobis *bona* Eun. V, 8, 19. Quae quidem in homine dicuntur *bona* Heaut. I, 2, 19. Ne expers partis esset de nostris *bonis* Heaut. IV, 1, 39. Labore iuventa mea cui dem *bona* Heaut. IV, 7, 13. Me mea omnia *bona* doti dixisse illi Heaut. V, 1, 69.

Bonus) Vno ore omnes omnia *bona* dicere And. I, 1, 70. *Bona* verba, quaeso And. I, 2, 33. *Bonum* ingenium And. III, 1, 8. Ingenio *bono* And. III, 2, 7. Interea aliquid acciderit *boni* And. II, 3, 24. Virginem forma *bona* memini videre And. II, 5, 17. Ehodum *bone* vir, quid agis? And. III, 5, 10. Salve *bone* vir And. V, 2, 5. Tibi quod evenit *boni* And. V, 6, 4. *Bonus* est hic vir. S. Hic vir sit *bonus*? And. V, 4, 12. Hic quoque *bonam* magnamque partem ad te attulit Eun. I, 2, 43. Tamen etsi *bona* natura est, reddunt curatura iunceas Eun. II, 3, 25. Cui magis *bonae* felicitates omnes adversae sient Eun. II, 3, 33. Qui uti scit, ei *bona*, qui non utitur recte, mala Heaut. I, 2, 22. Qui neque ius neque *bonum* atque aequom sciunt Heaut. IV, 1, 29. Faciam *boni* tibi aliquid pro ista re Heaut. IV, 5, 15. Istuc aequi *boni*que facio Heaut. IV, 5, 40. *Bono* animo es Heaut. IV, 6, 18. Di *boni* Adelph. III, 2, 86. Praeter aequumque et *bonum* Adelph. I, 1, 39. Quin tu *bono* animo es Adel. IV, 2, 4. Neque adeo ex aequo et *bono* Adelph. V, 9, 30. In me tibi *boni* quid sit Hec. V, 4, 11. Plus hodie *boni* feci Hec. V, 4, 19. *Bonam*, *bonis* prognatam Phorm. I, 2, 66. Ni vis *boni* in ipsa inesset forma Phorm. I, 2, 57. *Bonas*, me absente, hic confecistis nuptias Phorm. II, 1, 28. Si tu aliquam partem aequi *boni*que dixeris Phorm. IV, 3, 32.

Cantilena) *Cantilenam* eandem canis Phorm. III, 2, 10.

Cantito) Vt habeas quicum *cantites* Adelph. IV, 7, 32.

Canto) Qui harum mores *cantabat* mihi Heaut. II, 3, 19 Hymenaeum qui *cantent* Adelph. V, 7, 7.

Capillus) Ipsam *capillo* conscidit Eun. IV, 3, 4. Vix me contineo, quin involem in *capillum* Eun. V, 2, 21. *Capillus* sparsus Heant. II, 3, 39. *Capillus* passus Phorm. I, 2, 56.

Capio) Certe *captus* est And. I, 55. Magistrum *cepit* ad eam rem improbam And. I, 2, 21. Causam *ceperit* And. I, 3, 8. Consilium *capere* And. III, 2, 38. De te si exemplum *capit* And. IV, 1, 27. Si *capiundos* mihi sciam esse inimicos omnis homines And. IV, 2, 12. Ex eo nunc misera quem *capit* laborem? And. IV, 3, 4. Tantum laborem *capere* ob talem filium? And. V, 2, 29. Quod nos *capere* oportet, haec intercipit Eun. I, 1, 35. Te radimas *captum* Eun. I, 1, 29. Cibum nonnunquam *capiet* cum ea. *Capias* tu illius vestem. Cibum una *capias* Eun. II, 3, 77, 79 et 82. Consilium volo *capere* una tecum Eun. III, 5, 66. Negoti si quando odium *ceperat* Eun. III, 1, 14. Quid ut ex ea re tandem *caperes* commodi? Eun. III, 5, 25. Quantam et quam veram laudem *capiet* Parmeno? Eun. V, 4, 3. Te mihi patronam *capio* Eun. V, 2, 48. Ex meo propinquo rure hoc *capio* commodi Eun. V, 5, 1. Omnes mihi labores fuere quos *cepi* leves Heaut. II, 4, 19. Aedes nostrae vix *capient*, scio Heaut. II, 3, 13. Me *cepere* arbitrum Heaut. III, 1, 91. Nec rationem *capio* Heaut. V, 2, 6. Laborem inanem ipsus *capit* Hec. III, 2, 9. Miseriam omnem ego *capio* Adelph. V, 4, 22. Te desiderium Athenarum *cepisse* saepe Hec. I, 2, 14. Audivi *cepisse* odium tui Philumenam Hec. II, 1, 22. Qua via *captent* te illi, eadem ipsos *capi*? Hec. I, 1, 16. Quid ego hac ex inopia nunc *capiam*? Phorm. I, 3, 15. Provinciam *cepisti* duram Phorm. I, 2, 23. Talenta argenti bina statim *capiebat* Phorm. V, 3, 7. Conveniundi patris tempus *capere* Phorm. V, 4, 9. *Cape*, cedo Phorm. V, 7, 57.

Capitalis) Nova, *capitalia* Adelph. IV, 7, 5.

Capitulum) O *capitulum* lepidissimum Eun. III, 3, 25.

Caprificus) Illic ubi etiam *caprificus* magna est Adelph. IV, 2, 38.

Capto) Quid cum illo consili *captet* And. I, 1, 43. Quid agant, quidve *captent* consili And. II, 4, 1. Qua via *captent* te illi, eadem ipsos capi? Hec. I, 1, 16. Sermonem *captans* Phorm. V, 6, 29.

Captus) Vt *captus* servolorum est Adelph. III, 4, 34.

Caput) Ridiculum *caput* And. II, 2, 34. Illic est huic rei *caput* And. II, 6, 27. *Capitis* periculum adire And. IV, 1, 54. Diminuam ego *caput* tuum hodie Eun. IV, 7, 33. Vtinam tibi commitigari videam sandalio *caput* Eun. V, 7, 4. Capillus circum *caput* reiectus negligenter Heaut. II, 3, 49. Non possum pati, quin tibi *caput* demulceam Heaut. IV, 5, 14. Non si ex *capite* sis meo natus Heaut. V, 4, 12. Colaphis tuber est totum *caput* Adelph. II, 2, 37. *Capite* pronum in terram statuerem Adelph. III, 2, 8. Sensit te esse huic rei *caput* Adelph. IV, 2, 29. *Capiti* atque aetati illorum Hec. III, 1, 54. Suo *capiti* fuat Phorm. III, 2, 6.

Carbo) Tam excoctam reddam, atque atram, quam *carbo'st* Adelph. V, 3, 63.

Carcer) Ain tamen, *carcer*? Phorm. II, 3, 26.

Careo) Tandem non ego illa *ca*-

II, 1, 4 et 7. Non *causam* dico, quin. Servom hominem *causam* orare leges non sinunt Phorm. II, 1, 48 et 62. Iudicium de eadem *causa* iterum ut reddant tibi. de eadem *causa* bis iudicium adipiscier Phorm. II, 3, 57 et 59. Nostra *causa* scilicet in nervom potius ibit Phorm. IV, 4, 15. *Causa* est sontica Phorm. IV, 4, 29. Aliquid credito esse *causae* Phorm. V, 6, 35. Vestri honoris *causa* Phorm. V, 7, 35.

Caute) Res omnis *cautius*, ne temere faciam, adcuro Hec. V, 1, 11.

Cautim) *Cautim* et paulatim dabis Heant. IV, 8, 30.

Cautio) Ne resciscat, *cautio* est And. II, 3, 26. Pisces mihi ne corrumpantur, *cautio*'st Adelph. III, 3, 67.

Cautus) Vt *cautus* est, ubi nihil opu'st Phorm. IV, 5, 3.

Cedo. Verb.) *Cedo*, ut melius dicas Adelph. III, 2, 52.

Cedo. Adverb.) Qui *cedo?* And. I, 1, 123. *Cedo* igitur, quid faciam? And. II, 3, 9. *Cedo* quid iurgabit tecum? And. II, 3, 15. Quid te ergo aliud sollicitat? cedo Eun. I, 2, 82. *Cedo* alios Eun. IV, 7, 6. Quid factum'st? *cedo* Eun. V, 4, 28. *Cedo* dextram Heaut. III, 1, 84. *Cedo* quid est? Heaut. III, 3, 36. Nomen mulieri *cedo* quod sit Heaut. IV, 1, 49. *Cedo* quemvis arbitrum Adelph. I, 2, 43. Coram ipsum *cedo* Adelph. III, 4, 38. Puerum mihi *cedo*: ego alam Hec. IV, 4, 86. *Cedo* dum, en unquam audisti? Phorm. II, 2, 15. Quod fers, *cedo* Phorm. V, 6, 17. Quin tu mihi argentum *cedo*. P. Immo vero uxorem tu *cedo* Phorm. V, 7, 42 et 43. Cape, *cedo* Phorm. V, 7, 47.

Celer) Nisi consilium *celere* repereris Phorm. I, 4, 1.

Cella) Me in *cellam* aliquam cum illa concludam Adelph. IV, 2, 13.

Cellula) Cum in *cellulam* ad te patris penum omnem congerebam clanculum Eun. II, 3, 19.

Celo) Bene dissimulatum amorem et *celatum* indicat And. I, 1, 105. Vos *celavi*, quod nunc dicam And. III, 4, 6. Vbi ubi est, diu *celari* non potest Eun. II, 3, 3. *Celem* tam insperatum gaudium? Heant. III, 1, 5. *Celabitur* itidem, ut *celata* adhuc est Heaut. IV, 3, 20. Ea ne me *celet*, consuefeci filium Adelph. I, 1, 29. Haud ita decet, *celare* te iras Hec. II, 2, 11. Nescio quod magnum malum me *celas* Hec. III, 1, 40. Te atque alios partum ut *celaret* suum Hec. III, 3, 24. Vereor, ne orata nostra nequeat *celare* Hec. IV, 1, 61. Nosne hoc *celatos* tam diu? Hec. IV, 4, 23.

Censeo) Tu si hic sis, aliter *censeas* And. II, 1, 10. *Censen* me verbum potuisse ullum proloqui? And. I, 5, 21. Dari tibi verba *censes* falso And. III, 2, 25. Ego rus ibo, atque ibi manebo. PA. *Censeo* Eun. II, 1, 11. Quid faciendum *censes?* Eun. IV, 4, 53. Recte dicit, *censeo* Heant. III, 3, 27. *Censen* vero? Eun. III, 3, 30. Aequom esse *censent* Heaut. II, 1, 2. Animum advertunt graviter, quae non *censeas* Heaut. III, 3, 9. Quid te futurum *censes?* Heaut. III, 1, 53. Rem quum videas, *censeas* Heaut. V, 3, 21. *Censen* hominem me esse? Adelph. IV, 2, 40. Haud aliter *censeo* Adelph. V, 8, 5. Adeon me esse pervicacem *censes?* Hec. IV, 1, 32. Ego amplius deliberandum *censeo* Phorm. II, 4, 17.

Centies) Vt nihil credas intelligere, nisi idem dictum'st *centies* Heaut. V, 1, 8.

Centurio) Vbi *centurio*'st Sanga? Eun. IV, 7, 6.

Cerebrum) Vt *cerebro* dispergat

Chrysis) Huius mentio est And. I, 1; et I, 5. Quis heri *Chrysidem* habuit? And. I, 1, 58.

Cibus) Video otium et *cibus* quid facit alienus Eun. II, 2, 34. Deducunt *cibum*. *Cibum* nonnunquam capiet cum ea. *Cibum* una capias Eun. II, 2, 22, 76 et 81. E flamma petere te *cibum* posse arbitror Eun. III, 2, 38. Avidae *cibi* Eun. V, 4, 16. Vnde mi peterem *cibum* Heaut. V, 2, 25.

Cicatrix) Neque pugnas narrat, neque *cicatrices* suas osteutat Eun. III, 2, 29.

Cilicia) Iter illi in Lemnum ot esset, nostro in *Ciliciam* Phorm. I, 2, 16.

Circum) Quae *circum* illam essent Eun. III, 5, 33. Capillus *circum* caput reiectus Heaut. II, 3, 49.

Circumcurso) Hac illac *circumcursa* Heaut. III, 2, 1.

Circumeo) Facious indignum, sic *circumiri* Phorm. IV, 3, 9.

Circumitio) Nihil *circumitione* usus es And. I, 2, 31.

Circumspecto) Nescio quid *circumspectat* Eun. II, 2, 60. Simul alia *circumspecto*, satine explorata sint Eun. III, 5, 45.

Circumspicio) Escendo in quendam excelsum locum. *Circumspicio* And. II, 2, 20. Nunquid *circumspexti?* Adelph. IV, 5, 55.

Circumvallo) Tot res repente *circumvallant*, unde emergi non potest Adelph. III, 2, 4.

Circumvenio) Ne eum *circumventum* inique iniqui irrideant Hec. alt. prol. 46.

Cistella) *Cistellam* domo effer cum monumentis Eun. IV, 6, 13.

Citharistria) Quandam nactus est puellulam *citharistriam*. Quid paedagogus ille qui *citharistriam*? Phor. I, 2, 32 et 94.

Cito) Abi *cito*, et suspende te And. I, 5, 20. Hui, tam *cito?* And. III, 1, 16. Quam *cito?* Eun. I, 2, 98. Haud *cito* mali quid ortum ex hoc sit publice Adelph. III, 3, 89. *Cito* ab eo haec ira abscedet Hec. V, 2, 15. Tacitus *citius* audies Eun. III, 5, 25.

Civis) *Civem* Atticam esse hanc And. I, 3, 16. Illam hine *civem* esse aiunt And. V, 1, 14. Praeter *civium* morem atque legem And. V, 3, 8. *Civem* inventam gaudeo And. V, 4, 36. Virginem vitiare *civem?* Eun. V, 2, 19. Hoc peccatum in virginem est *civem* Adelph. IV, 7, 8. Ne illius modi iam magna nobis *civium* paenuria'st Adelph. III, 3, 87. Hospites, tum *civis* Phorm. II, 2, 14. Ne quid *civis* turpe in se admitteret Phorm. III, 3, 68.

Civitas) In quo *civitate* tandem te arbitrare vivere? Adelph. IV, 5, 51.

Clam) Nec *clam* te est And. I, 5, 52. Amavit: tum id *clam* And. II, 6, 13. Vel vi, vel *clam*, vel precario Eun. II, 3, 28. *Clam* te subduxti mihi Eun. IV, 7, 25. Haec *clam* me omnia Heaut. I, 1, 46. Sperat fore *clam* Adelph. I, 1, 46. Haud *clam* me est Hec. III, 4, 10. Non *clam* me haberet, quod celasse intelligo Hec. IV, 4, 35. Peperit uxor *clam* Hec. V, 2, 15.

Clamito) Quid *clamitas?* And. IV, 4, 28. *Clamitans*: indignum facinus And. I, 1, 117.

Clamo) Illis quae sunt intus *clamat* de via And. III, 2, 11. Veoit ad me saepe *clamans*. Quid agis, Micio? Adelph. I, 1, 11. *Clamant* omnes indignissume factum esse Adelph. I, 2, 11. Non *clamas?* non insanis? Adelph. IV, 7, 9. Quid agam? quid *clamem?* aut querar; Adelph. V, 3, 3. Tumultuantur, *clamant* Hec. alt. prol 33. Ne *clama* Phorm. IV, 3, 59.

IV, 6, 21. *Cogita* modo Eun. V, 8, 43. Quid nunc facere *cogitos?* Heaut. III, 3, 36. Quia non rediit filius, qoae *cogito?* Adelph. I, 1, 10. *Cogito* id quod res est Adelph. II, 1, 52. Vbi illum quaeram, *cogito* Adelph. IV, 2, 30. Quae in animo *cogitot* Adelph. I, 1, 5. Hoc tu facito cum animo *cogites* Adelph. III, 4, 55. Quaeso hoc facito tecum *cogites* Adelph. V, 3, 22. Haec si voles in animo vere *cogitare* Adelph. V, 3, 32. Ita sum incitatus, animum ut nequeam ad *cogitandum* instituere. Non potuit *cogitata* proloqui Phorm. II, 1, 10 et 53.

Cognota) Amicas te et *cognatas* deserere nolo Hec. IV, 2, 16. Cedo qui est *cognota?* Phorm. II, 3, 51. Negat Phanium esse hanc sibi *cognatam* Demipho? Hanc Demipho negat esse *cognatam?* Phorm. II, 3, 5 et 6. Cave ne in *cognatam* pecces Phorm. V, 3, 20.

Cognatus) Inopia et *cognatorum* negligentia coacta And. I, 1, 44. Is mihi *cognatus* fuit And. V, 4, 23. Habeo hic neminem, neque notum, neque *cognatum* Eun. I, 2, 68. Amicos, genus, *cognatos*, divitias Heaut. I, 2, 20. Hegio est his *cognatus* proxumus Adelph. V, 8, 24. Neque illi benevolens, neque notus, neque *cognatus* Phorm. I, 2, 48.

Cognitio) De *cognitione* ut certum sciam Eun. V, 3, 12. Inde'st *cognitio* facta Hec. V, 3, 33.

Cognosco) Rem *cognoscite* And. prol. 24. Tandem *cognosti* qui siem? And. III, 4, 7. Vtilitatem in ea re faciam ut *cognoscas* meam Eun. II, 3, 18. Aequum est vos *cognoscere*, atque ignoscere Eun. prol. 42. Mature ut cum *cognorit*, perpetuo oderit Eun. V, 4, 11. Et *cognoscendi* dabitur peccati locus Heaut. II, 1, 6. Alias *cognostis* eius: quaeso hanc noscite Hec. prol. 8. Vbi sunt *cognitae*, placitae sunt Hec. alt. prol. 12.

Cogo) *Coactum* egestate ingenium And. I, 5, 40. Si nolit, quin eum merito possim *cogere* And. III, 2, 51. Tu *coactus* tua voluntate es And. IV, 1, 34. *Coactus* legibus eam uxorem ducet And. IV, 4, 41. Iubeo, *cogo*, atque impero Eun. II, 3, 98. Quasi talenta ad quindecim *coëgi* Heaut. I, 1, 94. In angustum oppido nunc meae *coguntur* copiae Heaut. IV, 2, 2. Malo *coactus*, qui suum officium facit Adelph. I, 1, 44. Quod vos vis *cogit*, id voluntate impetret Adelph. III, 4, 44. Huic leges *cogunt* nubere hanc Adelph. IV, 5, 18. Filium *cogom* Adelph. V, 3, 65. Vi coepi *cogere* Hec. II, 2, 26. Invitus feci; lex *coëgit* Phorm. II, 1, 6. Etiam idne lex *coegit?* Phorm. II, 1, 8. Vi *coactum* te esse, invitum, lege, iudicio Phorm. I, 4, 36.

Cohaereo) Non *cohaerent* And. II, 2, 24.

Cohibeo) Aetas, metus, *cohibebant* And. I, 1, 27. Non te cohibes? Heaut. V, 1, 46.

Coitio) Prima *coitio*'st acerrima Phorm. II, 2, 32.

Colaphus) Homini misero plus quingentos *colaphos* infregit mihi Adelph. I, 1, 45. *Colaphis* tuber est totum caput Adelph. II, 2, 37.

Colax) *Colacem* esse nempe, Planti veterem fabulam Eun. prol. 25. *Colax* Menandri est: in ea est parasitus *colax* Eun. prol. 30.

Colligo) Meridie ipso faciam ut stipulam *colligat* Adelph. V, 3, 62.

Colo) Dum ille vitam illam *colet* inopem Heaut. I, 1, 84. Nos amatores *colunt* Phorm. II, 4, 9. Nos *colunt* maxime Adelph. III, 2, 54. *Colere*, adiuvare, adiungere Adelph. V, 8, 4. Quod potero faciam, tamen ut pietatem *colom* Hec. III, 4, 33. Agrum de nostro patre *colendum* habebat Phor, II, 3, 18.

Color) Numnam eius *color* pudoris

disti *commode* qnidqoam evenisse? Heaut. IV, 3, 7. Haud opinor *commode* finem statuisse orationi Hec. I, 2, 20. Nunquam tam dices *commode* Hec. I, 2, 35.

Commoditas) Quot *commoditates*, vide And. III, 3, 37. Magnum mihi iniicit sua *commoditate* curam Ad. IV, 5, 76. Quantis *commoditatibus* hunc onerastis diem? Phorm. V, 6, 7.

Commodo) Qood queam, illi ut *commodem* Hec. V, 1, 33.

Commodum, *Adverb.*) Illa sese interea *commodum* hoc advorterat Eun. II, 3, 52. Id cum hoc agebam *commodum* Phorm. IV, 3, 9.

Commodus) Plus mali'st qnam *commodi* And. III, 3, 15. Nolo tibi nllum *commodum* intercludier And. III, 3, 41. Ex incommodis alterios sua ut comparent *commoda* And. IV, 1, 4. Ne quod vostrum remorer *commodum* And. IV, 3, 14. Tu illis fruare *commodis* Eun. II, 3, 81. Qnid to ex ea re tandem caperea *commodi?* Eun. III, 5, 25. Cui tam subito tot contigerint *commoda* Eun. V, 8, 3. Quam maxume servire vostris *commodis* Heaut. prol. 50. Vt ex illios *commodo* meum compararem *commodum* Heaut. II, 4, 17. Qnine omnia sibi postputavit esse prae meo *commodo* Ad. II, 3, 9. Sine labore patria potitur *commoda* Ad. V, 4, 17. Me pietas matris potius *commodum* suadet sequi Hec. III, 5, 31. Matris servibo *commodis* Hec. III, 5, 45. Multa ex quo fuerint *commoda*, eius incommoda aequum'st ferre Hec. V, 3, 42. *Commodiorem* hominem, adventum, tempus, non vidi And. V, 2, 3. Si id non *commodum*'st Eun. III, 4, 49. Mulier *commoda* et faceta Heaut. III, 2, 10. Comissatorem haud sane *commodum* Ad. V, 2, 8. Hoc et vobis et meae *commodum* famae arbitror Hec. IV, 2, 9. Quod *commodas* res attuli? Hec. V, 3, 19. Exseqoias Chremeti quibus est *commodum* ire, hem tempus est Phorm. V, 8, 37.

Commoneo) *Commoneat*, ut servem fidem And. I, 5, 45. Aliorum exempla *commonent* And. IV, 5, 17.

Commonstro) Parentis meos nt *commonstres* mihi Heaut. V, 4, 4. Hominem *commonstrarier* mihi istum volo Phorm. II, 1, 75.

Commorientes) *Commorientes* fecit Plautus fabulam Ad. prol. 7.

Commoror) Quid illic tam diu quaeso *commorabare?* Phorm. IV, 1, 7.

Commoveo) Neque *commovetur* animus in ea re tamen And. I, 1, 67. *Commoveat*, neqoe commoneat, ut servem fidem And. I, 5, 45. *Commovi* And. II, 6, 25. Aoimus *commotu*'st metu And. V, 4, 34. Iam te *commotum* reddam And. V, 2, 23. In hac *commotus* sum Eun. III, 5, 19. Dormiunt: pol ego istos *commovebo* Heaut. IV, 4, 8. Quidnam ille *commotus* venit? Phorm. I, 4, 6. *Commorat* omnes nos Phorm. I, 2, 51.

Communico) Nonne prius *communicatum* oportoit? And. I, 5, 4.

Communis) Id oro te, in *commune* ut coosulas And. III, 3, 16. Pernicies *communis* adolescentium Ad. II, 1, 34. *Communis* corruptela nostrum liberum Ad. V, 3, 7. *Communia* esse amicorum inter se omnia Ad. V, 3, 18. Vitium *commune* omnium est Ad. V, 8, 30. *Communia* omnium quae sunt patrom Hec. I, 2, 42. *Communia* esse haec Phorm. I, 1, 15.

Commuto) Nunquam tecum *commutaturum* patrem unum esse verbum And. II, 4, 7. *Commuto* locum Eun. V, 5, 3. Tria non *commutabitis* verba hodie inter vos Phorm. IV, 3, 33.

Cumoedia) Quas facies de iotegra *comoedias* And. prol. 26. Ex iotegra Graeca integram *comoediam* hodie sum acturus Heaut. prol. 4. Synapothoescontes Diphili *comoedia*'st Adel. prol.

bum inter eas iram hanc *concivissa* Hec. III, 1, 33.

Concilio) Prodi mala *conciliate* Eun. IV, 4, 2. Vt pacem *concilem* Heaut. V, 5, 2.

Conclamo) Iam *conclamatum*'st Eun. II, 3, 57.

Conclave) Virgo in *conclavi* sedet Eun. III, 5, 35. Vltimis *conclave* in aedibus Heaut. V, 1, 29.

Concludo) Vt ab illa excludar, huc *concludar* Aud. II, 3, 12. Illum aliquo *conclusissem* Eun. IV, 3, 25. Tot res, tantas, tam opportune in unum *conclusit* diem Eun. V, 8, 17. Me in cellam aliquam cum illa *concludam* Ad. IV, 2, 13. Tot me nunc rebus miserum *concludit* pater Hec. IV, 4, 8. *Conclusam* hic habeo uxorem saevam Ph. V, 1, 17.

Concordo) Si *concordabis* cum illa Phorm. II, 4, 86.

Concors) Credo ea gratia *concordes* magis fore Hec. IV, 3, 11.

Concrepo) *Concrepuit* hinc a Glycerio ostium Aud. IV, 1, 58.

Concubo) Tecum post duobus *concubuisse* eam mensibus Hec. III, 3, 33.

Concurro) Multa *concurrunt* simul Aud. III, 2, 31. *Concurrunt* laeti mihi obviam Eun. II, 2, 25. *Concurrunt* multa Heaut. II, 2, 3. Tot *concurrunt* verisimilia Ad. IV, 4, 19.

Concutio) Qui templa caeli summa sonitu *concutit* Eun. III, 5, 43.

Condecoro) Potestas *condecorandi* ludos scenicos Hec. alt. prol. 37.

Conditio) Accepit *conditionem* And. I, 1, 52. Harum duarum *conditionum* nunc utram malis vide Heaut. II, 3, 85. Quae vobis placita est, *conditio* datur Hec. II, 1, 44. Hanc *conditionem* si cui tulero extrario Phorm. IV, 1, 13.

Condono) Habeo alia multa, nunc quae *condonabitur* Eun. prol. 17. Argentum quod habes *condonamus* te Phorm. V, 7, 54.

Conduco) Navem *conductam* Adel. II, 2, 17.

Conduplico) Quod bene promeritus fueris, *conduplicaverit* Phorm. III, 2, 31.

Confabulor) Si quando ad eam accesserat *confabulatum* Hec. I, 2, 107.

Confero) Ne post *conferas* culpam in me Eun. II, 3, 97. Fructum, ne quando tu alio *conferas* Eun. III, 1, 60. Verba si ad rem *conferentur* Eun. IV, 6, 4. Illi suum animum alio *conferunt* Heaut. II, 4, 10. *Conferunt* consilia ad adolescentes Heaut. III, 1, 64. Si *conferendum* exemplum est Adelph. I, 2, 14. Si omnia omnes sua consilia *conferant* Adelph. III, 2, 1.

Conficio) Animus lassus cura *confectus* stupet Aud. II, 1, 4. Mihi *confecit* sollicitudinem. Ex unis geminas mihi *conficies* nuptias And. IV, 1, 26 et 50. Amorem eum *confeci* sine molestia Eun. V, 4, 6. *Conficiam* facilius quod volo Heaut. IV, 5, 55. Vt hodie *conficerentur* nuptiae Heaut. V, 1, 22. Pacem in leges *conficiet* suas Heaut. V, 2, 45. Aliquid gnato *conficies* mali Heaut. V, 5, 1. Dormienti haec tibi *confecturos* deos? Adelph. IV, 5, 59. Bonas *confecistis* nuptias Phorm. II, 1, 28. Pauxillulum nummorum: id ut *conficerem*. *confeci* Phorm. I, 1, 4. Vna mihi res *conficiunda*. Ne *conficere* credant argentum suum Phorm. V, 5, 3 et 11.

Confidens) Ellum, *confidens*, catus Aud. V, 2, 14. Homo *confidens* Ph. I, 2, 73.

Confidenter) In qua re nunc tam *confidenter* restas Heaut. V, 3, 7.

Confidentia) O ingentem *confidentiam* And. V, 3, 5. Quae eius *confidentia*'st? Eun. V, 1, 23.

Confido) Salvom adfuturum esse hic *confido* propediem Heaut. I, 1, 108.

Conparco) Vnciatim *conparsit* miser Phorm. I, 1, 10.

Conpotrix) Quia *conpotrix* eius est And. I, 4, 5.

Conpressus) Virgo ex eo *conpressu* gravida facta est Adelph. III, 4, 29.

Conqueror) Neque voce alia poterat *conqueri* Hec. III, 3, 15.

Conrado) *Conrasi* omnia Heaut. I, 1, 89. Minas decem *conradet* alicunde Ad. II, 2, 35. Ei credo munus hoc *conraditur* Phorm. I, 1, 6. Aliquid *conrasissem* Phorm. I, 4, 13.

Conscindo) Ipsam capillo *conscidit* Eun. IV, 3, 4. Virgo *conscissa* veste Eun. V, 1, 4.

Conscius) Quaa mihi sum *conscia* Eun. I, 2, 119. Vbi comperi ex iis, qui fuere ei *conscii* Heaut. I, 1, 70. Qui tam audacis facinoris mihi *conscius* sis Phorm. I, 3, 4.

Consector) Esse primos se omnium rerum volunt: hos *consector* Eun. II, 2, 18.

Consequor) Necesse est consilia *consequi* consimilia Heaut. I, 2, 35. Minas hasca ornamentis *consequentur* alterae Heaut. IV, 7, 9. Recta *consequor* Hec. III, 3, 12. Ex aegritudine miseram mors *consequuta* est Phorm. V, 2, 23.

Conserva) Summa forma semper *conservam* domi videbit Eun. II, 3, 75.

Conservo) *Conservasti* te atque illam Heaut. IV, 1, 40. *Conserva*, quaere, parce Adelph. V, 3, 27.

Conservus) *Conservis* ad eundem istunc praecipio modum Adelph. III, 3, 70.

Considero) Mecum in animo vitam tuam *considero* Heaut. II, 4, 5.

Consentio) Ne nos inter nos *consentire* sentiant Heaut. III, 1, 91.

Consilium) Si quid *consili* habet, ut consumat nunc. Quid cum illo *consili* captat And. I, 1, 132. Neque pol *consili* locum habeo, neque ad auxilium copiam And. II, 1, 20. Huius *consilio* fretus sum And. II, 1, 36. Facile, cum valemus, recta *consilia* aegrotis damus And. II, 1, 9. Hic reddes omnia, quae nunc sunt certa ei *consilia*, incerta ut sient And. II, 3, 16. Intimu'st eorum *consiliis* And. III, 3, 44. Vah *consilium* callidum And. III, 4, 10. Quandoquidem tam nulli *consili* sum And. III, 5, 2. *Consilium* quaero IV, 2, 19. Repudio quod *consilium* primum intenderam And. IV, 3, 18. Quae res in se neque *consilium*, neque modum habet ullum Eun. I, 1, 12. Simul *consilium* cum re amisti? Eun. II, 2, 10. Nunquam vidi melius *consilium* dari Eun. II, 3, 85. *Consilium* volo capere una tecum Eun. III, 5, 66. *Consilium* illud rectum'st Eun. IV, 7, 14. Neque quid nunc *consili* capiam, scio Eun. V, 2, 28. Aut consolando, aut *consilio*, aut re iuvero Heaut. I, 1, 34. Necesse est, *consilia* consequi consimilia Heaut. I, 2, 35. Conferunt *consilia* ad adolescentes Heaut. III, 1, 65. Neque me quidquam *consilio* adiuvas? Heaut. V, 2, 29. Natura tu illi pater es, *consiliis* ego Ad. I, 2, 46. Quod si omnia omnes sua *consilia* conferant Adelph. III, 2, 1. Pectore consistere nihil *consili* quit Adelph. IV, 4, 5. Illi credunt *consilio* omnia Adel. V, 4, 18. Non est *consilium* Hec. III, 5, 44. Quid das *consili*? Hec. IV, 4, 93. De eius *consilio* velle sese facere, quod ad hanc rem attinet Phorm. III, 1, 17. Nisi aliquod *consilium* celere repereris Ph. I, 4, 1. Is quod mihi de hac re dederit *consilium*, id sequar Phorm. II, 4, 21. Quo *consilia* haec referam? Phor. V, 1, 1. Modo ut hoc *consilio* possiet discedi Phorm. V, 2, 8. Hoc vestrum *consilium* fuit Phorm. V, 7, 41.

Consimilis) *Consimilem* luserat iam olim ille ludum Eun. III, 5, 38. Necesse est, consilia consequi *consimilia*

Contemno) Quot modis *contemptus*, spretus? And. I, 5, 13. Hic ego illum *contempsi* prae me Eun. II, 2, 8. Numquid habes, quod *contemnas*? Eun. III, 2, 22. Arbitror te tuum consilium *contempsisse* Hec. I, 2, 15.

Contemplor) Satis ut *contemplata* modo sis Heaut. IV, 1, 4. Voltum *contemplamini* Phorm. I, 4, 33.

Contentus) Neque tu uno eras *contenta* Eun. I, 2, 42. Quae paululo tum erat *contenta* Heaut. III, 1, 36.

Contero) *Contrivi* in quaerendo vitam atque aetatem meam Adelph. V, 4, 15. Cursando atque ambulando totum hunc *contrivi* diem Hec. V, 3, 17. Quid hic *conterimus* operam frustra? Phorm. I, 4, 32.

Continens) Hoc nemo fuit magis *continens* Eun. II, 1, 21.

Continentia) Magnum exemplum *continentiae* And. I, 1, 65.

Contineo) Taceo et *contineo* optume Eun. I, 2, 23. Vix me *contineo* Eun. V, 2, 20. *Continebit* posthac, si sapiet, manus Adelph. IV, 2, 26. Equidem cupio, et vix *contineor* Hec. IV, 3, 9. Ruri fere sese *continebat* Phorm. II, 3, 17.

Contingo) Hanc mihi expetivi, *contigit* And. IV, 2, 13. Cui tam subito tot *contigerint* commoda Eun. V, 8, 3. Velle te id, quod non potest *contingere* Heaut. II, 3, 83. Haec gaudia illi *contigisse* laetor Hec. V, 3, 35.

Continuo) Egomet *continuo* mecum And. I, 1, 55. Mors *continuo* ipsam occupat And. I, 5, 62. Sin' falsum audierim ac fictum, *continuo* palam'st Eun. I, 2, 24. Vbi nominabit Phaedriam, tu Pamphilam *continuo* Eun. III, 1, 15. Quae volo, simul imperabo: post *continuo* exeo Eun. III, 2, 40. Haec ubi aperit ostium, *continuo* hic se intro coniicit Heaut. II, 3, 36. Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus *continuo* in mala haereat Adelph. II, 1, 17. *Continuo* voltum earum sensi immutari Hec. III, 3, 9.

Contortor) Bonorum extortor, legum *contortor* Phorm. II, 3, 27.

Contra) Si scias quod donum dono huic *contra* comparet Eun. II, 3, 64. Si laudabit haec illius formam: tu huius *contra* Eun. III, 1, 54. Voluit facere *contra* huic aegre Eun. IV, 1, 10. Ille ut item *contra* me habeat, facio sedulo Adelph. I, 1, 25. Hiscine tu amabo non *contra* insidiabere? Hec. I, 1, 13. Nunc me tibi certum est *contra* gratiam referre Hec. IV, 2, 7. Audi nunc *contra* iam Phorm. IV, 4, 18.

Controversia) Sine *controversia* ab dis solus diligere Phorm. V, 6, 14.

Contumelia) Quid est, si hoc non *contumelia*'st? And. I, 5, 2. Lubido occlusa *contumeliis* And. III, 3, 25. Non perpeti meretricum *contumelias* Eun. I, 1, 3. Hancine ego ut *contumeliam* tam insignem in me accipiam? Eun. IV, 7, 1. Istaec quidem *contumelia* est Heaut. III, 3, 5. Ad *contumeliam* omnia accipiunt magis Adel. IV, 3, 15. Tegere *contumelias* Hec. I, 2, 91. Ne ulla merito *contumelia* fieri vobis posset Hec. III, 5, 20. Absenti tibi te indignas *contumelias* nunquam cessavit dicere Phorm. II, 3, 29. Novo modo ei faceres *contumeliam* Phorm. V, 7, 79.

Contumeliose) En unquam cuiquam *contumeliosius* audistis factam iniuriam, quam haec est mihi? Phorm. II, 3, 1.

Conturbo) *Conturbasti* mihi rationes omnis Eun. V, 2, 29. Maestus, atque animo fore *conturbato* Heaut. I, 1, 70.

Convenio) Ego hinc me ad forum, ut *conveniam* Pamphilum And. I, 3, 22. Num videntur *convenire* haec nuptiis? And. II, 2, 29. *Conveniunt* mores And. IV, 2, 13. Nomen non *convenit* And. V, 4, 39. Vt liceat *convenire*

mihi es germanus pariter animo ac *corpore* Adelph. V, 8, 34.

Corrector) Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas. D. *Corrector*. nempe tua arte viginti minae periere Adelph. IV, 7, 24.

Corrigo) *Corrigere* mihi gnatum porro enitere And. III, 4, 17. *Correxit* miles Eun. IV, 5, 11. Si illud, quod maxume opus est iactu, non cadit, illud quod cecidit forte, id arte ut *corrigas* Adelph. IV, 7, 23. Aut ea refellendo tibi aut purgando *corrigemus* Hec. II, 2, 12.

Corripio) Intro ut me *corripui*. *Corripui* ilico me inde Hec. III, 3, 5, et 16.

Corrumpo) Potius, quam te *corrumpi* sinat And. II, 3, 22. Vereor, ne mulier *corrupta* sit Heaut. II, 2, 2. Tu illum *corrumpi* sinis Adel. I, 2, 17. Piscis nactus sum; hi mihi ne *corrumpantur*, cautio'st Adelph. III, 3, 67. Prandium *corrumpitur* Adelph. IV, 2, 49.

Corruptela) Communis *corruptela* nostrum liberum Adelph. V, 3, 7.

Cotidianus) Taedet *cotidianarum* harum formarum Eun. II, 3, 6. *Cotidianae* vitae consuetudinem Heaut. II, 3, 41. Tantos sibi sumtus domi *cotidiano* fieri Heaut. IV, 5, 7. Quod morbi est? Febris. *Cotidianae?* Ita aiunt Hec. III, 2, 22. *Cotidiana* cura Phorm. I, 3, 8.

Cotidie) *Cotidie* accusabam Heaut. I, 1, 50. Mihi quidem *cotidie* augescit magis aegritudo Heaut. III, 1, 14.

Cras) Thais maxumo te orabat opere, ut *cras* redires Eun. III, 3, 27. Mox: *cras* redi Adelph. II, 2, 50. *Cras* cum primo luci Adel. V, 3, 54. *Cras* mane Phorm. III, 2, 46.

Crassus) Magnus, rubicundus, crispus, *crassus*, caesius Hec. III, 4, 26.

Cratinus) Scin *Cratini* huius ditis aedes? Adelph. IV, 2, 42. *Cratinus*, censeo: si tibi videtur. D. Dic, *Cratine* Phorm. II, 4, 7.

Creber) Haec illae erant itiones *crebrae?* Phorm. V, 8, 23.

Crebro) Scortari *crebro* nolunt; nolunt *crebro* convivarier Heaut. I, 2, 32. Quia ruri esse *crebro* soleo Hec. II, 1, 18.

Credibilis) Hoccine *credibile*, aut memorabile? And. IV, 1, 1.

Credo) Quae mihi suom animum atque omnem vitam *credidit* And. I, 5, 37. *Credo* impetrabo And. II, 1, 13. *Credon'* tibi hoc nunc? And. III, 2, 17. Audivi et *credo* And. III, 2, 31. Tibi ego ut *credam*, furcifer? And. III, 5, 12. Satis *credo* And. IV, 1, 49. Perpulchra *credo* dona, aut nostris similia Eun. III, 2, 15. Nihil tibi quidquam *credo*. *Crede* hoc meae fidei Eun. V, 2, 45 et 59. Erras, si id *credis*, et me ignoras, Clinia Heaut. I, 1, 53. Fac ut audeat tibi *credere* omnia Heaut. V, 1, 53. *Crede* hoc, ego meum ius persequar Ad. II, 1, 9. Illi *credunt* consilia omnia Adel. V, 4, 18. Quod ego nunquam *credidi* fore Hec. I, 2, 23. Timeo ne aliud *credam*, atque aliud nunties Hec. V, 4, 4. Qui istuc *credam* ita esse, mihi dici velim Phorm. V, 6, 15.

Crepo) Sed fores *crepuerunt* ab ea Eun. V, 7, 5. Sed quid *crepuerunt* fores hinc a me? Heaut. I, 1, 121. Quid est, quod tam a nobis graviter *crepuerunt* fores? Heaut. III, 3, 52. Nam quid foris *crepuit?* Ad. II, 3, 11.

Cresco) Date *crescendi* copiam Heaut. prol. 28. Plagae *crescunt* Ph. V, 2, 16.

Crimen) Ego in *crimen* veniet Hec. III, 2, 25. Exple animum iis, teque hoc *crimine* expedi Hec. V, 1, 29. Si compererit *crimine* se credidisse Hec. V, 2, 13. Ex *crimine* hoc Antiphonem eripiam Phorm. II, 2, 8.

iam diem illum, *cum* hinc egens profugiet Ad. III, 3, 30. Hoc *cum* fit, quod volo Ad. V, 8, 23. Bacchidem amabat, ut *cum* maxume, tum Pamphilus Hec. I, 2, 40. *Cum* mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi Phorm. I, 4, 10. *Cum* secundae res sunt maxume, tum maxume meditari secum oportet Phorm. II, 1, 11.

Cupide) *Cupide* accipiat iam faxo Ad. II, 2, 1.

Cupiditas) Animus ubi semel se *cupiditate* devinxit mala Heaut. I, 2, 34. Parare in animo *cupiditates* Ph. V, 4, 2.

Cupidus) Illius animum *cupidum* inopia incenderet Heaut. II, 3, 126. Non dici potest, quam *cupida* eram huc redeundi Hec. I, 2, 16. Tantopere *cupidus* redeundi domum Hec. III, 1, 3. Eius videndi *cupidus* Hec. III, 3, 12. Ne me *cupidum* eo inpulisset Phorm. I, 3, 6.

Cupio) Quidvis *cupio*, dum ne ab hoc me falli comperiar And. V, 3, 31. Ipsi *cupio* Glycerio And. V, 4, 2. Nolunt ubi velis: ubi nolis *cupiunt* ultro Eun. IV, 7, 43. Gaudere adeo occepit, quasi qui *cupiunt* nuptias Heaut. V, 1, 12. Emori *cupio* Heaut. V, 2, 18. Nimis misere *cupio* Ad. III, 4, 6. Magis impense *cupitis* Ad. 9, 36. Nemo ad te venit, nisi *cupiens* tui Hec. I, 2, 67. Equidem *cupio*, et vix contineor Hec. IV, 3, 9. Iam depecisci morte *cupio* Phorm. I, 3, 14.

Cuppediarius) Concurrunt laeti mihi obviam *cuppediarii* omnes Eu. II, 2, 25.

Cur) Quid igitur obstat, *cur* non fiant? And. I, 1, 76. *Cur* me macero? *cur* meam senectutem huius sollicito amentia? And. V, 3, 15 et 16. Haec *cur* quaeritet? Eun. III, 3, 17. *Cur* perdis adolescentem nobis? *cur* emat? *cur* potat? *cur* tu his rebus sumtum suggeris? Ad. I, 1, 36 et 37.

Cura) Animus lassus *cura* confectus stupet And. II, 1, 4. Tot me inpediunt curae And. I, 5, 25. *Curae* est mihi. M. et mihi *curae* est Adel. I, 2, 49. Cum ego vos *curis* solvi ceteris Hec. II, 1, 33. *Cura* ex corde excessit III, 2, 12. Haec mihi nunc *cura* est maxuma Hec. IV, 2, 19. Quot autem ademi *curas*? Hec. V, 3, 19. Non cotidiana *cura* haec angeret animum Phorm. I, 3, 8. Et *cura* et sumtu absumitur Phorm. II, 2, 26. Quanta me *cura* et sollicitudine adficit gnatus Phorm. II, 4, 1. Sine nostra *cura* maxima, sua *cura* haec sola fecit Phorm. V, 1, 34.

Curatura) Reddunt *curatura* iunceas Eun. II, 3, 25.

Curiosus) Neminemne *curiosum* intervenire nunc mihi Eun. III, 5, 5.

Curo) *Curabat* una funus And. I, 1, 81. Id populus *curat* scilicet And. I, 2, 14. Ego istaec moveo aut *curo*? And. V, 4, 18. *Curabitur* And. II, 3, 29. *Curasti* probe And. V, 2, 6. *Cura* ut sint domi parata Eun. III, 2, 46. Diligenter fac *cures* Eun. III, 2, 48. Ego istuc *curabo* Heaut. III, 3, 32. Huic mandes, siquid recte *curatum* velis Ad. III, 3, 18. Quando ego tuum non *curo*, ne *cura* meum Ad. V, 3, 16. Te *curasti* molliter Ad. V, 1, 1. Si meo tuis satis ut meae domi *curetur* diligenter Hec. II, 3, 15. Adhuc *curavi* unum hoc quidem, ut mihi esset fides Phorm. V, 7, 11.

Curriculum) *Curriculo* percurre Heaut. IV, 4, 11.

Curro) Servos *currens* Heaut. prol. 37. Si quae laboriosa est, ad me *curritur* Heaut. prol. 44. Propere *curre* Adelph. III, 2, 56. Pueris *curre* obviam Ad. III, 2, 24.

Cursito) Ne sursum deorsum *cursitas* Eun. II, 2, 47.

Curso) Ne quis forte internuncius clam a milite ad istam *curset* Eun. II, 2, 56.

Dedecoro) Me et te familiam *dedecoro* Hec. II, 1, 13.

Dedecus) Si una haec *dedecori* est parum Heaut. II, 3, 93.

Dedo) Cum quibus erat cumque una, iis sese *dedere* And. I, 1, 36. Verberibus caesum te in pistrinum *dedam* And. I, 2, 28. Tibi, pater, me *dedo* And. V, 3, 26. Davo ego istuc *dedam* iam negoti And. V, 4, 50. Quasi *dedita* opera Eun. V, 2, 2. Quid coeptas? Egone? ut Thaidi me *dedam* Eun. V, 7, 2. Habebam alibi animum amori *deditum* Hec. III, 1, 14.

Deduco) *Deducunt* cibum Eun. II, 3, 24. Credebas illam sine tua opera in cubiculum iri *deductum* domum? Adelph. IV, 5, 60. Vxorem *deducit* domum Hec. I, 2, 60.

Defendo) Summa vi *defendam* hanc Adelph. III, 4, 47. Ad *defendendam* noxiam Phorm. I, 4, 48. Ille ad *defendendum* adest Phorm. II, 1, 36.

Defensor) Esse aliquem amicum et *defensorem* ei And. IV, 5, 18. Huic ipsi est opus patrono, quem *defensorem* paro Eun. IV, 6, 32.

Defero) Hic dies aliam vitam *defert* And. I, 2, 18. Mox puerum hic *deferent* ante ostium And. III, 2, 27. Ad alium *defertur* gregem Heaut. prol. 45. Epistolam ad portitores esse *delatam* Phorm. I, 2, 100.

Deferveo) Sperabam iam *defervisse* adolescentiam Adelph. I, 2, 72.

Defetigo) Deceptus sum, at non *defetigatus* And. IV, 1, 45. Opus faciam, ut *defetiger* usque Eun. II, 1, 14. Ita se *defetigarit* velim Adelph. IV, 1, 3.

Defetiscor) *Defessa* iam sum misera te ridendo Eun. V, 6, 7. Vsque ambo *defessi* sumus Adelph. II, 2, 5. *Defessus* sum ambulando Adelph. IV, 6, 1. Non queo: ita *defessus* sum Hec. III, 4, 29. Neque *defetiscar* usque Phor. IV, 1, 23.

Deficio) Siquid *deficiat* Phorm. I, 4, 53. Ea causa nihilo magis *defecimus* Phorm. III, 1, 8.

Defit) Nihil cum est, nihil *defit* tamen Eun. II, 2, 12. Nibil apud me tibi *defieri* patiar Hec. V, 2, 2. Quia *defit*, quod amant, aegre'st Ph. I. 3, 10.

Defrudo) Etiam insuper *defrudet*? Adelph. II, 2, 38. Suum *defrudans* genium Phorm. I, 1, 10.

Defugio) Nunquam *defugiam* auctoritatem Eun. II, 3, 98.

Defungor) *Defunctus* iam sum Eun. prol. 15. Vtinam hic sit modò *defunctum* Adelph. III, 4, 63. Cupio misera in hac re iam *defungier* Phorm. V, 8, 39.

Dego) Diem perpetuum in laetitia *degere* Adelph. IV, 1, 6. Vt cum uno aetatem *degeret* Phorm. II, 3, 70.

Dehinc) *Dehinc*, ut quiescant porro, moneo And. prol. 23. Deleo omnes *dehinc* ex animo mulieres Eun. II, 3, 5. At nunc *dehinc* spero aeternam inter nos gratiam fore Eun. V, 2, 33.

Dehortor) Hic *dehortatus* est me, ne illam tibi darem Phorm. V, 7, 17.

Deiero) Liquet mihi *deierare* Eun. II, 3, 40. Bacchis *deierat* persancte Hec. V, 2, 5.

Dein) Accepit conditionem, *dein* quaestum occipit And. I, 1, 52. Spero *dein* facile ex illis sese emersurum malis And. III, 3, 30.

Deinde) Post *deinde* And. III, 2, 3. Id primum dicam: *deinde* quod veni eloquar Heaut. prol. 3. Neque se pigere, et *deinde* factum iri autumat Heaut. prol. 19. Quid *deinde* fit? Hec. I, 2, 68.

Delectamentum) Qui sibi me pro deridiculo ac *delectamento* putat Heaut. V, 1, 79.

Delectatio) Dum nulla alia *delectatio* Heaut. V, 2, 34.

* *Delecto*) Pamphilam arcesse, ut *delectet* hic nos Eun. IV, 1, 11.

Depereo) Clinia hanc *deperit* Heaut. III, 2, 14.

Depingo) Probe horum facta imprudens *depinxit* senex Phorm. II, 1, 38.

Deporto) Non hoc publicitus scelus hinc *deportarier* in solas terras? Phor. V, 7, 85.

Depravo) Nihil est, quin male narrando possit *depravarier* Phorm. IV, 4, 16.

Deputo) Summum bonum esse erae *deputabam* hunc Pamphilum And. IV, 3, 2. Malo me quidem dignum quovis *deputem* Heaut. I, 1, 83. Quando esse indignam sese *deputat*, matri meae quae concedat Hec. III, 5, 27. Tu virum me, aut hominem *deputas* adeo esse? Hec. IV, 1, 9. Meam erus esse operam *deputat* parvi preti Hec. V, 1, 1. Omne id *deputare* esse in lucro Phorm. II, 1, 16.

Derepente) Corripuit *derepente* tacitus sese ad filiam. Si is posset ab ea sese *derepente* avellere Hec. IV, 1, 3 et 39.

Derideo) Etiam ultro *derisum* advenit Eun. 2, 21. *Derides?* Heaut. V, 1, 42.

Deridiculum) Qui sibi me pro *deridiculo* ac delectamento putat Heaut. V, 1, 79.

Derivo) In me omnem iram *derivem* senis? Phorm. II, 2, 9.

Desero) Timet, ne *deseras* se. Ne abs te hanc segreges, neu *deseras* And. I, 5, 35 et 56. Qui se sciret non *desertum* iri And. II, 3, 28. Nunquam me eam *deserturum* And. IV, 2, 11. Omnes noti me atque amici *deserunt* Eun. II, 2, 7. Me in his *deseruisti* malis Heaut. II, 3, 17. Ne quam aliam quaerat copiam, ac te *deserat* Heaut. V, 1, 54. Animam relinquam potius, quam illas *deseram* Adel. III, 4, 52. Amicas te et cognatas *deserere*, et festos dies Hec. IV, 2, 16.

Desertus) Angiportum quoddam *desertum* Eun. V, 2, 6. *Desertae* vivimus Heaut. II, 4, 6. Ego *desertus* sum Adelph. V, 4, 19. Anus *deserta*, egens, ignota Phorm. V, 2, 24.

Desideo) Frustra ubi totum *desedi* diem Hec. V, 2, 2.

Desiderium) Scias *desiderio* id fieri tuo Heaut. II, 3, 66. Ita magno *desiderio* fuit ei filius Heaut. IV, 5, 5. Te *desiderium* Athenarum arbitror cepisse Hec. I, 2, 14.

Desidero) Me *desideres* Eun. I, 2, 113. Quanto diutius abest, tanto magis *desidero* Heaut. III, 1, 16. Nostin qui sim? Ae. Non *desidero* Adelph. II, 1, 23. Vehementer *desidero* Hec. III, 5, 38.

Designo) Modo quid *designavit?* Adelph. I, 2, 8.

Desino) *Desinant* maledicere And. prol. 23. Haec sollicitudo deinde *desinet* And. II, 6, 10. Ah *desine* And. V, 6, 8. *Desinat* lacessere Eun. prol. 16. Ilicet: *desine* Eun. II, 3, 56. Mulier telam *desinit* Heaut. II, 3, 64. Aut *desine*, aut cedo quemvis arbitrum Adelph. I, 2, 43. Potin'ut *desinas?* Adelph. IV, 1, 23. Iam iam *desino* Adelph. V, 3, 67. Tua quod nihil refert, percontari *desinas* Hec. V, 3, 12. *Desinas* Phorm. I, 2, 19. Ohe *desine* Phorm. II, 3, 30.

Desisto) Nunquam *destitit* instare And. IV, 1, 36. Hoc percontarier *desiste* Hec. I, 2, 30. *Desistat* litibus Phorm. IV, 3, 29.

Despicatus) Nos nostramque adolescentiam habent *despicatu* Eun. II, 3, 92.

Despolio) Ipsam *despoliare* non lubet And. IV, 5, 21.

Despondeo) *Despondi*: hic nuptiis dictu'st dies And. I, 1, 75. Iutus *despondebitur* And. V, 6, 16. Ego illi neque do neque *despondeo*. Cui daturus non sum, ut ei *despondeam?* Heaut.

nistrum cornu, tu in *dexterum* Eun. IV, 7, 5. Cedo *dextram* Adelph. III, 1, 84. Ito ad *dextram* Adelph. IV, 2, 44.

Diana) Vbi ad *Dianae* veneris Ad. IV, 2, 43.

Dico) Tibi scribam *dicam* Phorm. I, 2, 77. Iniuriarum mihi scriptam *dicam* Phorm. II, 2, 15. *Dicam* tibi impingam grandem Phorm. II, 3, 92. Sexcentas proinde scribito iam mihi *dicas* Phorm. IV, 3, 63.

Dico. are) Hanc operam tibi *dico* Phorm. I, 2, 12.

Dico) *Dictum* puta And. I, 1, 2. Verum illud verbum'st, volgo quod *dici* solet And. II, 5, 15. Quin *dic* quid est And. II, 6, 18. Rem ipsam *dic* And. V, 3, 2. Haud istuc *dicas*, si cognoris me And. IV, 1, 28. Num cogitat quid *dicat*? And. V, 3, 6. Quasi quidquam in hunc iam gravius *dici* possiet And. V, 3, 3. Incommoda alia sunt *dicenda* Eun. II, 3, 39. Facete *dictum* Eun. II, 2, 57. Si istud crederem sincere *dici* Eun. I, 2, 97. Non tu istuc mihi *dictura* aperte es? Eun. V, 1, 3. Nullum est iam *dictum*, quod non *dictum* sit prius Eun. prol. 41. Causam *dicere* Eun. prol. 10. Neque scio quid *dicam*, aut quid coniectem Eun. III, 4, 5. Heus heus, tibi *dico* Eun. II, 3, 46. Verum *dico* Heaut. IV, 5, 18. Recte *dicit* Heaut. III, 3, 27. Vere illud *dicunt* Heaut. IV, 5, 48. Mutum *dicet* Heaut. IV, 4, 26. Videre verum, atque ita uti res est, *dicere* Heaut. III, 1, 81. Pudet *dicere* verbum turpe Heaut. V, 4, 19.

Dictio) Testimonii *dictio* Phorm. II, 1, 63.

Dictito) Malevolus vetus poëta *dictitat* Heaut. prol. 22. Non obsecro es, quem semper te esse *dictitasti*? Phorm. V, 1, 16.

Dictum) Mihi scripta illa sunt in animo *dicta* And. I, 5, 48. *Dictum* ac factum invenerit aliquam causam And. II, 3, 7. Me *dictis* ducere istis postulas? And. IV, 1, 20. Nullum esse iam *dictum*, quod non *dictum* sit prius Eun. prol. 41. Tuum obsecro ne hoc *dictum* erat? vetus credidi Eun. III, 1, 39. Magis nunc me amicae *dicta* stimulant Heaut. II, 1, 11. Non sunt haec parentis *dicta* Heaut. V, 4, 12. *Dictis* confutabitur Heaut. V, 1, 76. Meis *dictis* parere Hec. IV, 1, 49. Ne te iratus suis saevidicis *dictis* protelet Phorm. I, 4, 36. Vt phaleratis *dictis* ducas me Phorm. III, 2, 15. *Dictum* sapienti sat est Phorm. III, 3, 8.

Diecula) Non satis habes, quod tibi *dieculam* addo? And. IV, 2, 27.

Dies) Hic nuptiis dictu'st *dies*. Fere in *diebus* paucis And. I, 1, 75 et 77. Hic *dies* aliam vitam defert And. I, 2, 18. Vt aliquot saltem nuptiis prodat *dies*. Saltem aliquot *dies* profer And. II, 1, 13 et 28. Conari manibus, pedibus, noctesque et *dies* And. IV, 1, 52. O festus *dies*! Eun. III, 5, 12. In hunc *diem* ut de symbolis essemus Eun. III, 4, 2. In *diem* istuc est fortasse, quod minare Eun. V, 6, 19. Tot res in unum conclusit *diem* Eun. V, 8, 17. Stertit noctes et *dies* Eun. V, 8, 49. Vt tempus est *diei* Heaut. I, 2, 38. Hilare hunc sumamus *diem* Adelph. II, 4, 23. Nunquam unum intermittit *diem* Adelph. III, 1, 6. Vnum nunquam victurum *diem* Adelph. III, 2, 34. Videor videre iam *diem* illum Adelph. III, 3, 30. Hunc *diem* perpetuum in laetitia degere Adelph. IV, 1, 5. Paulatim hunc producam *diem* Adelph. IV, 2, 52. Cui rei est, ei rei, hunc sumamus *diem* Adelph. V, 3, 68. In apparando consumunt *diem* And. V, 7, 2. Apparare de *die* convivium Adelph. V, 9, 8. *Dies* complusculos Hec. I, 2, 102. Deserere festos *dies* Hec. IV, 2, 16. Hunc videre saepe optabamus *diem* Hec. IV, 4, 29.

meliorem *dari* Adelph. III, 3, 78. Iusiurandum *dabitur* Adel. II, 1, 11. Hoc vitio *datur* Adelph. III, 3, 64. Praecipitem *darem* Adel. III, 2, 20. *Da* te mihi hodie Adelph. V, 3, 50. *Da* veniam filio Adel. V, 8, 14. Vt res sese *dant* Hec. III, 3, 20. *Da* mi hanc veniam Hec. IV, 2, 29. Hanc gratiam ut sibi *des* Hec. III, 3, 30. *Datum* iri gladiatores Hec. alt. prol. 32. O fortuna, ut nunquam perpetuo es *data* Hec. III, 3, 46. Cui *data* est nuptum Hec. IV, 1, 13. Ipsum gestio *dari* mi in conspectum Phorm. II, 1, 31. Quid vis *dari* tibi in manum? Phorm. IV, 3, 28. Gaudeo tantam fortunam de improviso esse his *datam* Phorm. V, 6, 44. Prior ad *dandum* qui est Phorm. III, 2, 48. *Da* locum melioribus Phorm. III, 2, 37.

Doceo) Coepit studiose omnia *docere* Eun. I, 2, 7. Male *docet* te meae facilitas multa Heaut. IV, 1, 35. *Docui*, monui, bene praecepi semper, quae potui omnia Adelph. V, 9, 6.

Doctus) Bene et pudice *doctum* atque eductum ingenium And. I, 5, 39. Nunquam accedo, quin abs te abeam *doctior* Eun. IV, 7, 21. In eodem omnes mihi videntur ludo *doctae* ad malitiam Hec. II, 1, 6.

Doleo) Vtinam hoc tibi *doleret* itidem, ut mihi *dolet* Eun. I, 2, 13. Illi facile fit, quod *doleat* Eun. III, 1, 59. Ah nescis, quam *doleam* Heaut. V, 1, 61. Id mihi vehementer *dolet* Adel. IV, 5, 48. Vin facere, quod tuo viro oculi *doleant*? Phorm. V, 8, 64.

Dolium) Relevi *dolia* omnia Heaut. III, 1, 51.

Dolor) Laborate *dolore* And. I, 5, 33. Eius labore atque eius *dolore* gnato ut medicarer tuo And. V, 1, 12. Differor *doloribus* Adelph. III, 4, 40. Modo *dolores* occipiunt primulum Adelph. III, 1, 12. Illi animum relevaris, quae *dolore* ac miseria tabescit Adelph. IV, 3, 11. Se remittent quippiam Philumenae *dolores* Hec. III, 21, 4. An *dolor* repente invasit? Hec. III, 2, 21.

Dolus) Cum nihil obsint *doli* And. I, 1, 133. Quem tam aperte fallere incipias *dolis*. Davi factum consilio aut *dolis* And. III, 2, 13 et 29. Lacrumae confictae *dolis* And. III, 3, 26. *Dolis* ut me deluderes And. III, 4, 4. Vt a me ludatur *dolis* Eun. II, 3, 95. *Dolo* malo haec fieri omnia And. III, 3, 9. Ne dicam *dolo* Adel. III, 3, 21.

Domina) *Dominam* esse extra noxiam. Ad *dominas* qui adfectant viam Heaut. II, 3, 57 et 60.

Dominus) Apparet servum hunc esse *domini* pauperis miserique. *Domini* simia es Eun. III, 2, 33 et 43. Ita ut sit, *domini* ubi absunt Eun. III, 5, 52. Hoc pater ac *dominus* interest Adelph. I, 1, 51. *Dominum* atque omnem familiam mulcavit usque ad mortem Adel. I, 2, 9. Scire equidem volo, quot mihi sint *domini* Adelph. IV, 2, 16. Servos spectatus satis, cui *dominus* curae'st Adelph. V, 6, 6. Harum qui est *dominus* aedium Phorm. V, 1, 26.

Domus) *Domus*, uxor, liberi inventi And. V, 3, 20. Is se hodie venturum ad me constituit *domum* Eun. I, 2, 125. Solus Sannio servat *domi* Eun. IV, 7, 10. *Domi* focique fac vicissim ut memineris Eun. IV, 7, 45. Postulo ut tua mihi *domus* te praesente absente pateat Eun. V, 8, 28. Vna semper militiae et *domi* fuimus Adel. III, 5, 49. Meae *domi* Hec. II, 2, 15.

Donec) Vsque adeo *donec* perpulit And. IV, 1, 38. Domi certum obsidere est usque, *donec* redierit Adel,

est tempus Eun. I, 1, 11. Exspectabo, *dum* venit Eun. I, 2, 126. Tantisper, *dum* quod te dignum'st, facies Heaut. I, 1, 55. Neque etiam *dum* scit pater Heaut. II, 2, 17. *Dum* moliuntur, *dum* conantur, annus est Heaut. II, 2, 11. Haec *dum* incipias, gravia sunt, *dum*que ignores Heaut. V, 5, 14. Qui *dum?* Hec. III, 1, 39. Sine *dum* Hec. V, 1, 18. Dic*dum* quaeso Hec. V, 3, 5. Mane *dum* sodes Hec. V, 4, 4. Vix *dum* dimidium dixeram Phorm. IV, 2, 4.

Duriter) Pudice vitam parce ac *duriter* agebat And. I, 1, 47. Semper parce ac *duriter* se habere Adelph. I, 1, 20. Factum a vobis *duriter* Adel. IV, 5, 27.

Duritia) Timet, ne tua *duritia* antiqua illa etiam adaucta sit Heaut. III, 1, 26.

Durus) *Duras* fratris partis praedicas Hec. II, 3, 63. Os *durum* Eun. IV, 7, 36. Quod illum insimulant *durum*, id non est Heaut. I, 2, 30. Partes din *duras* dabit Heaut. II, 4, 22. Satis iam, satis pater *durus* fui Heaut. III, 1, 30. Nimium ipse est *durus* Adelph. I, 1, 39. Vitam *duram*, quam vixi usque adhuc, omitto Adelph. V, 4, 5. Illud *durum* Phorm. II, 1, 8. Provinciam cepisti *duram* Phorm. I, 2, 23. Adeon ingenio esse *duro* te atque inexorabili? Phorm. III, 2, 12.

E

Gravida e Pamphilo est And. I, 3, 11. Laborat *e* dolore And. I, 5, 33. *E* Davo audivi And. II, 1, 2. Peperisse hanc *e* Pamphilo And. III, 2, 17. Illam e conspectu amisi meo Eun. II, 3, 2. *E* Corintho anus Heaut. I, 2, 44. *E* navi egredientem Heaut. I, 2, 8. *E* re natae Adelph. III, 1, 8. *E* lecto surgere Adelph. IV, 1, 4. *E* medio excedere Hec. IV, 3, 14. Vectum atque lautum *e* balneis Phor. II, 2, 25. Ad scopulum e tranquillo Hec. IV, 4, 8. *E* medio excessit Phorm. V, 7, 74. *E* medio abiit Phorm. V, 8, 30.

Eapropter) Ego deorum vitam *eapropter* sempiternam esse arbitror And. V, 5, 3.

Ebibo) Hunc comedendum et *ebibendum* vobis propino Eun. V, 8, 57. Quid comedent? Quid *ebibent*? Heaut. II, 3, 14.

Ebrius) Cum tu satura atque *ebria* es Hec. V, 2, 3.

Ecastor) Per *ecastor* scitus puer And. III, 2, 6. Spero *ecastor* Hec. IV, 3, 5. Est magnam *ecastor* gratiam de istac re quod tibi habeam Hec. V, 1, 14.

Ecce) *Ecce* autem alterum Eun. II, 3, 6. *Ecce* me, qui id faciam vobis Adelph. V, 9, 38.

Eccere) *Eccere*, quid si reddet? Phorm. II, 2, 5.

Ecca. Eccum. Eccam. Eccos) *Ecca* ipsa egreditur Eun. I, 1, 34. *Eccum* ipsum obviam And. III, 2, 52. Proviso, quid agat Pamphilus: atque *eccum* And. V, 5, 1. Sed *eccum* militem Hec. III, 1, 5. *Eccos* video quos volebam Heaut. II, 3, 15. *Eccum* me, inque. Ct. *Eccum* hic tibi Heaut. IV, 7, 1. Sed *eccum* ipsum Adelph. IV, 7, 2. *Eccum* adest Adelph. V, 3, 6. *Eccum* Micio egreditur foras Adelph. V, 7, 35. *Eccum* Phidippum et patrem video Hec. III, 4, 35. *Eccam* video Hec. IV, 1, 8.

Ecfero) Hic me magnifice *ecfero* Heaut. IV, 3, 13. Nequoquam *ecferri* finant Hec. IV, 1, 50.

Ecquid. Ecquod) *Ecquid* te pudet? And. V, 3, 30. *Ecquid* beo te? Eun. II, 2, 48. Rus Sunio *ecquod* habetis Eun. III, 3, 13.

Ecquis. Ecqua) *Ecquis* me hodie vivit fortunatior? Eun. V, 8, 1. *Ec-*

Egregie) Horum ille nihil *egregie* praeter cetera studebat And. I, 1, 31. Quam ego animo *egregie* caram pro uxore habuerim And. I, 5, 38.

Egregius) *Egregia* forma And. I, 1, 45. Ingenio *egregio* ad miseriam natus sum. Facie *egregia* Phorm. I, 2, 50.

Ehem) *Ehem* curate istam diligenter virginem And. III, 2, 52. *Ehem* mi vir. CH. *Ehem* mea uxor Heaut. IV, 1, 9. *Ehem*, opportune: te ipsum, quaerito Adelph. I, 2, 1. *Ehem* Parmeno, tun hic eras? Hec. III, 2, 5.

Eheu) *Eheu*, quam ego nunc totus displiceo mihi Heaut. V, 4, 20. *Eheu* me miseram Hec. I, 1, 17.

Eho) *Eho* quid Pamphilus? And. I, 1, 61. *Eho*, dic mihi And. IV, 1, 43. *Eho* tu impudens And. IV, 2, 27. Si non tangendi copia est, *eho* ne videndi quidem erit? Eun. IV, 2, 10. *Eho* quaeso laudas, qui eros fallunt? Heaut. III, 2, 26. *Eho*, an est domi habiturus? Adelph. III, 3, 35. *Eho* curre, puer Hec. IV, 4, 97. *Eho* quid vis dari tibi in manum? Phorm. IV, 3, 28.

Ehodum) *Ehodum* ad me And. I, 2, 13. *Ehodum* dic mihi And. II, 1, 21. *Ehodum* bone vir And. III, 5, 10.

Ei) *Ei* vereor And. I, 1, 46. *Ei* mihi And. I, 5, 28. *Ei* misero mihi Heaut. II, 2, 5.

Eiicio) *Eiectum*, orbam, parvam And. I, 3, 18. Istum amorem ex corde *eiicias* And. II, 1, 7. Oppido *eiiciat* And. II, 3, 8. Navi fracta ad Andrum *eiectus* est And. V, 4, 20. *Eiiciunda* hercle est haec mollities animi Eun. II, 1, 16. Eum ego hinc *eieci* miserum iniustitia mea Heaut. I, 1, 82. Vt pater tam in brevi temporis spatio omnem de me *eiecerit* animum patris? Heaut. V, 2, 2. Vbi te exspectatum *eiecisset* foras Adelph. I, 2, 29.

Eiusmodi) Cum ingeniis conflictatur *eiusmodi* And. I, 1, 66. *Eiusmodi* parare in animo cupiditates Phorm. V, 4, 2.

Elabor) Animus paulatim *elapsu'st* Bacchidi Hec. I, 2, 94.

Elegans) Hui, regem *elegantem* narras. Eun. III, 1, 18. *Elegans* formarum spectator Eun. III, 5, 18. Nec magis compositum quicquam, nec magis *elegans* Eun. V, 4, 13. Heia ut *elegans* est Heaut. V, 5, 19.

Elegantia) Dixin ego in hoc esse vobis Atticam *elegantiam*? Eun. V, 8, 63.

Elephantus) *Elephantis* quem Indicis praefecerat Eun. III, 1, 23.

Ellum. Ellam) *Ellum*, confidens, catus And. V, 2, 14. Aeschinus ubi est? SY. *Ellum*, te expectat domi Adelph. II, 3, 7. Istaec iam penes vos psaltria est? SY. *Ellam* intus Adelph. III, 3, 35.

Eloquentia) Sudabis satis, si cum illo inceptas homine: ea *eloquentia* est Phorm. IV, 3, 24.

Eloquor) Vix *elocute'st* hoc Eun. III, 5, 51. Quod veni *eloquar* Heaut. prol. 3. Perge *eloqui* Phorm. IV, 3, 36.

Eludo) *Eludet*, ubi te victum senserit Eun. I, 1, 10. Summa *eludendi* occasio'st mi nunc senes Phorm. V, 6, 45.

Em) *Em* tibi, rescivit omnem rem Adelph. V, 3, 4. Accipe *em* Phorm. I, 2, 2.

Emergo) Spero deiu facile ex illis sese *emersurum* malis And. III, 3, 30. Quo pergam, unde *emergam* Eun. III, 5, 7. Tot res repente circumvallant, unde *emergi* non potest Adelph. III, 2, 4.

Emitto) Haud dubium'st, quin *emitti* aequum siet Adelph. V, 9, 19. *Emissa* est manu Phorm. V, 5, 2.

tum Phorm. V, 6, 53. In' hinc malam rem cum istac magnificentia Ph. V, 8, 37. Exsequias Chremeti quibus est commodum *ire*, em tempus est Phorm. V, 8, 37.

Ephebus) Postquam excessit ex *ephebis* And. I, 1, 24. Iste *ephebus* frater Phaedriae Eun. V, 1, 8.

Epidicazomene) *Epidicazomenen* quam vocant comoediam Phorm. prol. 26.

Epistola) Senem per *epistolas* pellexit Phorm. I, 2, 17. *Epistolam* ab eo adlatum esse audivi Phor. I, 2, 99.

Equidem) Dabo *equidem* operam And. II, 1, 27. Scio *equidem* ducturum esse te And. IV, 1, 35. Iocabar *equidem*. Tibi *equidem* dico Eun. II, 3, 18 et 88. Credo *equidem* illum iam adfuturum Eun. IV, 6, 1. Facile *equidem* facere possum Heaut. III, 2, 36. Huic *equidem* consilio palmam do Heaut. IV, 3, 31. *Equidem* miror Heaut. V, 1, 24. Scire *equidem* volo, quot mihi sint domini Adelph. IV, 2, 16. Minime *equidem* me oblectavi Hec. I, 2, 10. *Equidem* hercle nescio Phorm. V, 3, 24.

Equus) Aut *equos* alere, aut canes ad venandum And. I, 1, 29.

Eradico) Di te *eradicent* Heaut. III, 3, 28.

Erga) Spectata *erga* te amicitia And. V, 1, 1. Timet animum amicae se *erga* ut sit suae Heaut. I, 2, 15. Te *erga* animo esse amico Hec. III, 3, 29. Quae nunquam quicquam *erga* me commerita'st Hec. III, 5, 36.

Ergo) Qui scias *ergo* istuc? And. III, 3, 33. Mihi? Si. Tibi *ergo* And. V, 2, 9. Itaque ergo amantur Eun. II, 3, 26. Istuc volo *ergo* ipsum experiri Adelph. II, 1, 18. *Ergo* propterea te sedulo et moneo et hortor Hec. I, 1, 6.

Erilis) Erum fefelli: in nuptias conieci *erilem* filium And. III, 4, 24. Video *erilem* filium minorem huc advenire Eun. II, 2, 58. Mihique, eraeque, filiaeque *erili* Adelph. III, 2, 3.

Eripio) Aedis expugnabo, virginem *eripiam* Eun. IV, 7, 3. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem *eripis* Heaut. IV, 3, 35. Crucior bolum mihi tantum *ereptum* tam desubito e faucibus Heaut. IV, 2, 6. Adolescenti ipsi *eriperem* oculos Adel. III, 2, 20. Ex crimine hoc Antiphonem *eripiam* Phorm. II, 2, 9.

Erratio) Sane hac multo propius ibis, et minor est *erratio* Adelph. IV, 2, 41.

Erro) Teneo, quid *erret* And. III, 2, 18. Tota *erras* via Eun. II, 2, 14. *Errans* patria careo Heaut. II, 3, 16. *Errat* longe Adelph. I, 1, 40.

Error) Illas *errore*, et te simul suspicione exsolves Hec. V, 2, 26.

Erubesco) *Erubuit*: salva res est Adelph. IV, 5, 9.

Erumpo) Vereor, ne istaec fortitudo in nervom *erumpat* denique Phor. II, 2, 11.

Escendo) *Escendo* in quemdam ibi excelsum locum And. II, 2, 19.

Esurio) Spes est, nos *esurituros* satis Heaut. V, 2, 28.

Etenim) *Etenim* ipsus eam rem recta reputavit via And. II, 6, 11. *Etenim* quo pacto id fieri soleat, calleo Heaut. III, 2, 37.

Etiam) Nihil auspicans *etiam* mali And. I, 1, 89. An nondum *etiam* ne hoc quidem? And. I, 2, 30. Non satis pernosti me *etiam*, qualis sim And. III, 2, 23. At *etiam* rogas? And. IV, 4, 23. *Etiam* atque *etiam* cogita Eun. I, 1, 11. At *etiam* restitas? Eun. IV, 4, 1. Quem paritec uti his decuit, aut *etiam* amplius Heaut. I, 1, 80. Hautquaquam *etiam* cessant Heaut. I, 2, 1. *Etiam* nu tecum hic mihi res est? Heaut. IV, 4, 20. Hercle *etiam*

hoc restat Adelph. II, 1, 36. Vivere *etiam* nunc lubet Adelph. III, 4, 91. Vt virgo ab se integra *etiam* tum siet Hec. I, 2, 70. Nondum *etiam* scio Hec. I, 2, 117.

Etiam si) *Etiam si* dudum fuerat ambiguum hoc mihi, nunc non est Hec. IV, 4, 26.

Etsi) Tamen *etsi* hoc verum est? And. V, 2, 23. Vin me istuc tibi, *etsi* incredibile'st, eredere? Heaut. IV, 1, 11. *Etsi* mihi facta iniuria'st: verum tamen Phorm. II, 3, 60.

Eu) *Eu* noster, laudo Eun. I, 2, 74. *Eu*, Phormio Phorm. III, 1, 14. *Eu*, Geta Phorm. V, 6, 29.

Evado) Quam timeo, quorsum *evadas* And. I, 1, 100. Verebar quorsum *evaderet* And. I, 2, 6. Sermonem quaerere. Vbi friget, huc *evasit*. Eun. III, 3, 11. Nimia illaec licentia profecto *evadet* in aliquod magnum malum Adelph. III, 4, 64. Quid hic coeptat, aut quo *evadet* hodie? Phor. IV, 3, 21.

Evanesco) Ne cum poëta scriptura *evanesceret* Hec. alt. prol. 5.

Evenio) Sin *eveniat*, quod volo And. I, 1, 138. Aliter *evenira* multo intellegit And. prol. 4. Praeter spem *evenit* And. II, 6, 5. Quod si quiessem, nihil *evenisset* mali And. III, 4, 25. More hominum *evenit*. Tibi quod *evenit* boni And. V, 6, 3 et 4. Numquam edepol quicquam quod magis vellem *evenire*, mihi *evenit* Eun. V, 6, 1 et 2. Si quid nobis forte adversi *evenerit* Heaut. II, 3, 114. Cuiquam aeque audisti commode quicquam *evenisse*? Heaut IV, 3, 7. Gloriare *evenisse* ex sententia? Heaut. IV, 5, 17. Magnum nescio quid necesse est *evenisse* Hec. III, 1, 24. Ain tu tibi incommodum hoc *evenisse* iter? Hec. III, 4, 1. Incommoda mihi nuptiis *evenit* Hec. V, 3, 40. Quam saepe forte temere *eveniunt*, quae non audeas optare? Phorm. V, 1, 31. *Evenere* haec nabis prospere Phorm. V, 7, 4.

Everto) Inversa verba, *aversas* cervices tuas Heaut. II, 3, 131.

Euge) *Euge* Charine And. II, 2, 8. *Euge*, habeo optumam Heaut. IV, 2, 10. *Euge*, iam lepidus vocor Adelph. V, 7, 13.

Eunuchus) Cum meo decrepito hoc *Eunucho* Eun. II, 1, 25. Facile ut pro *Eunucho* probes Eun. II, 3, 83. Hem *Eunuchum* tibi, quam liberali facie? quam aetate integra? Eun. III, 2, 19. Qui istuc facere *Eunuchus* potuit? Eun. IV, 3, 16.

Evoco) Heus, *evocate* huc Davom And. III, 3, 48. Numquam *evocari* hinc vis foras? Eun. II, 2, 52. Quid sit, quapropter te huc foras puerum *evocara* iussi Hec. V, 1, 7.

Evolvo) Te omni turba *evolves* Eun. IV, 4, 56. Nullo possum remedio me *evolvere* ex his turbis Phorm. V, 4, 5.

Evomo) Vt ego iram hanc in eos *evomam* omnem Adelph. III, 2, 14. Requiram fratrem, ut in eum haec *evomam* Adelph. III, 4, 65. In eam hoc omne, quod mihi aegre'st, *evomam* Hec. III, 5, 65.

Exadvorsum) Apud ipsum lacum est pistrilla, at *exadvorsum* fabrica Adelph. IV, 2, 45. Ea sita erat *exadvorsum* Phorm. I, 2, 47.

Exanimo) *Exanimatus* Pamphilus And. I, 1, 104. Oratio haec me miseram *exanimavit* metu And. I, 5, 15. Quid *exanimatu's* obsecro? Hec. V, 3, 27.

Exaugeo) Concurrunt multa, opinionem hanc quae mihi animo *exaugeant* Heaut. II, 2, 3.

Excarnufico) Huiusmodi mihi res semper comminiscere, ubi me *excarnufices* Heaut. IV, 6, 9.

Excedo) *Excessit* ex ephebis And.

I, 1, 24. Cave quoquam ex istoc *excessis* loco And. IV, 4, 21. Cura ex corde *excessit* Hec. II, 2, 12. E medio aequum *excedere* est. Hec. IV, 3, 14. E medio *excessit* Phorm. V, 7, 74.

Excelsus) Escendo in quemdam ibi *excelsum* locum And. II, 2, 19.

Excerpo) Tu id quod boni est *excerpis* Phorm. IV, 4, 17.

Excido) Vxore *excidit* And. II, 5, 12.

Excito) Non vides quantum mali ex ea re *excites*? Heaut. V, 3, 11.

Exclamo) *Exclamat*, furem, non poëtam, fabulam dedisse Eun. prol. 23. Illa *exclamat*: minime gentium Eun. IV, 1, 11. Paene hercle *exclamari* gaudio Phorm. V, 6, 30.

Excludo) Vt ab illa *excludar*, huc concludar And. II, 3, 12. *Exclusit*: revocat Eun. I, 1, 4. Misera prae amore *exclusti* hunc foras Eun. I, 2, 18. Ego *excludor*: ille recipitur Eun. I, 2, 79. Iterum istinc *excludere* Hec. III, 2, 4.

Exclusio) Ceterum de *exclusione* verbum nullum Eun. I, 2, 8.

Excoctus) Tam *excoctam* reddam, atque atram, quam carbo'st Adelph. V, 3, 63.

Excrucio) Sed quid ego me autem *excrucio*? And. V, 3, 15. Spero me habere, qui hunc *excruciem* meo modo Eun. V, 3, 11. Sollicitudinem istam falsam, quae te *excruciat*, mittas Heaut. I, 2, 3. Miserum hunc tam *excruciarier* eius abitu Heaut. III, 1, 4. Antipho me *excruciat* animi Phor. I, 4, 10.

Exculpo) Vel oculum *exculpe* Phor. V, 7, 96.

Excutio) Lacrumas *excussit* mihi Heaut. I, 1, 115. Vt me *excutiam* atque egrediar domo Phor. IV, 1, 20.

Exedo) Quid te futurum censes, quem assidue *exedent*? Heaut. III, 1, 53. Tute hoc intristi: tibi omne est *exedendum* Phorm. II, 2, 4.

Exemplum) Magnum *exemplum* continentiae And. I, 1, 65. De te si *exemplum* capit And. IV, 1, 27. Aliorum *exempla* commonent And. IV, 5, 17. Quae futura *exempla* dicunt in eum indigna. In quem *exempla* fient? Eun. V, 4, 24 et 26. Vterque *exempla* in te edent Eun. V, 2, 21. *Exemplum* statuite in me Heaut. prol. 51. Si conferendum *exemplum* est Adel. I, 2, 14. Ex aliis sumere *exemplum* sibi Adelph. III, 3, 62. *Exemplo* omnibus curarem ut esses Adelph. V, 1, 9. Vt te quidem omnes, di, deae, superi, inferi, malis *exemplis* perdant! Phorm. IV, 4, 7.

Exeo) Sed ipse *exit* foras And. I, 2, 3. Age Pamphile: *exi* Pamphile And. V, 2, 30. Post ea continuo *exeo* Eun. III, 2, 40. *Exi* foras, sceleste Eun. IV, 4, 1. A me nescio quis *exit* Heaut. III, 1, 101. Sane nollem huc *exitum* Adelph. V, 1, 13. Iam ut limen *exirem* Hec. III, 3, 18. Meum virum abs te *exire* video Phorm. V, 3, 12.

Exerceo) Quod operae consumis, si sumas in illis *exercendis*, plus agas Heaut. I, 1, 22. Agrum hunc mercatus sum: hic me *exerceo* Heaut. I, 1, 94. Ego te *exercebo* hodie, ut dignus es Adelph. IV, 2, 48.

Exercitatus) Prior amor me ad hanc rem *exercitatum* reddidit Hec. III, 3, 47.

Exercitus) Credere omnem *exercitum* Eun. III, 1, 12. Iam dimitto *exercitum* Eun. IV, 7, 44.

Exigo) Spectandae an *exigendae* sint vobis prius And. prol. 27. Quo studio vitam suam te absente *exegerit* Heaut. II, 3, 49. *Exacta* aetate Adel. V, 4, 16. Novas qui *exactas* feci ut inveterascerent. Partim sum earum *exactus* Hec. alt. prol. 4 et 7. Vbi

duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem *exigunt* Hec. II, 1, 45. Si vis veram verba ad rationem *exigi* Hec. III, 1, 26. Vt reliquam vitam *exigat* cum eo viro Hec. III, 5, 40.

Exigue) Praebent *exigue* sumtum Heaut. I, 2, 33.

Exilio) Postquam aspexi, illico cognovi: ad te *exilui* Heaut. IV, 1, 44.

Eximius) Vtin *eximium* neminem habeam? Hec. I, 1, 9.

Eximo) Si te inde *exemerim*, ego pro te molam And. I, 2, 29.

Existumatio) Arbitrium vestrum, vestra *existumatio* valebit Heaut. prol. 25.

Existumo) Si quis est, qui dictum in se inclementius *existimabit* esse, sic *existimet* Eun. prol. 5. Metuo, qualem tu me esse hominem *existumes* Eun. IV, 6, 20. Ea tum res dedit *existumandi* copiam Eun. II, 3, 41. Bonus es cum haec *existumas* Adelph. V, 6, 9. Ad amussim ambarum mores earum *existumaas* Hec. I, 2, 88. Ni ita eum *existimassem* Phorm. II, 3, 22.

Exitium) At tibi di dignum factis *exitium* duint And. IV, 1, 42. Quod ego huic nunc subito *exitio* remedium inveniam miser? Phorm. I, 4, 23.

Exonero) Nos *exonerastis* metu Phorm. V, 6, 3.

Exopto) Quorum aemulari *exoptat* negligentiam And. prol. 21. Teneone te, Antiphila, maxume animo *exoptatam* meo? Heaut. II, 4, 28. Illi *exopto*, ut vitam exigat Hec. III, 5, 40. Te mihi ipsum iam dudum *exopto* dari Heaut. IV, 5, 10. Ita obtingant ex te quae *exopto* mihi Hec. IV, 2, 3.

Exorator) Orator ad vos venio: siuite *exorator* sim Hec. alt. prol. 2.

Exordior) Vnde *exordior* narrare? Hec. III, 3, 2.

Exorior) Tu sola *exorere*, quae perturbes haec Hec. II, 1, 15. A Myrrhina haec sunt meo uxore *exorta* omnia Hec. IV, 4, 11.

Exorno) Varia veste *exornatus* fuit Eun. IV, 4, 16. Adeo *exornatum* dabo Heaut. V, 1, 77.

Exoro) Restat Chremes, qui mihi *exorandus* est And. I, 1, 140. Gnatam ut det oro, vixque id *exoro* And. III, 4, 13. Siue te hoc *exorem* Aud. V, 3, 30. Haud longum'st, quod orat *exoret* sine Phorm. III, 2, 30.

Exosso) Congrum istum in aqua siuito ludere: ubi ego venero, *exossabitur* Adelph. III, 3, 24.

Expedio) Viden me consiliis tuis impeditum esse? D. At iam *expediam* P. *expedies?* And. III, 5, 11. Hoc *expedi* Eun. IV, 4, 27. Vah, quomodo me ex hac *expediam* turba, nescio Adel. IV, 4, 5. Impeditum in eo *expedivi* animum Hec. III, 1, 17. Si potes, verbo *expedi* Phorm. I, 4, 20. Te hoc crimine *expedi* Hec. V, 1. 28. Dilucide *expedivi*, quibus me oportuit iudicibus Phorm. II, 3, 62.

Expedit) Nil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi *expediat* metum Heaut. II, 3, 96. Nostrapte culpa facimus, ut malis *expediat* esse Phorm. V, 2, 1.

Expello) Inventa vera est causa, qua te *expellerent* Heaut. V, 2, 36.

Expergiscor) Nunc porro, Aeschine, *expergiscere* Adelph. IV, 4, 22.

Experior) Omnia *experiri* certum'st, priusquam pereo Aud. II, 1, 11. Omnia prius *experiri*, quam arma, sapientem decet Eun. IV, 7, 19. *Experiundo* scies Heaut. 3, 90. Ipsa re *experibere* Heaut. IV, 6, 20. Istuc volo ergo ipsum *experiri* Adelph. II, 1, 18. *Experiar* Adelph. III, 2, 52. Quae tibi putaris prima, in *experiundo* ut repudies Adel. V, 4, 4. In *experiundo* ut essem Hec. alt. prol. 30.

Expers) Ne *expers* partis esset de nostris bonis Heaut. IV, 1, 39.

Expeto) Spem, salutem, consilium, auxilium *expetens* And. II, 1, 19. Hanc mi *expetivi*, contigit And. IV, 2, 13. Te ipsum *expeto* Eun. IV, 6, 5. Minime miror, si te sibi quisque *expetit* Heaut. II, 4, 3. Me conventam esse *expetit* Hec. V, 1, 1. Nulla'st mihi vita *expetenda* Phorm. I, 4, 25. Egon tuam *expetam* amicitiam? Phorm. II, 3, 84. An mea forma atque aetas magis nunc *expetenda*'st? Phor. V, 8, 35.

Expiscor) Proinde *expiscare*, quasi non nosses Phorm. II, 3, 35.

Explano) Quem amicum tuum ais fuisse istum, *explana* mihi Phorm. II, 3, 33.

Expleo) Sivi animum ut *expleret* suum And. I, 2, 17. Vt *expleam* animum gaudio And. II, 2, 2. Tot mea solius solliciti sint causa, ut me unum *expleant*? Heaut. I, 1, 77. Abs te ut blanditiis suis suam voluptatem *expleat* Hec. I, 1, 12. *Exple* animum iis Hec. V, 1, 28.

Exploro) Circumspecto satine *explorata* sint Eun. III, 5, 55. Iam id *exploratum*'st Phorm. IV, 3, 23.

Expono) Hic profecto est annulus, quicum *exposita* est gnata Heaut. IV, 1, 2. Cum *exponendam* do illi, de digito annulum detraho Heaut. IV, 1, 37. Continuo *exponetur* Hec. III, 3, 40.

Exporrigo) Da te hodie mihi: *exporge* frontem Adelph. V, 3, 53.

Expostulo) Cum eo iniuriam hanc *expostulem*? And. IV, 1, 15. Putant sibi fieri iniuriam ultro, si quam fecere ipsi *expostules* Adel. IV, 3, 4.

Exprimo) Vna falsa lacrimula, quam oculos terendo misera vix vi *expresserit* Eun. I, 1, 23. Verbum de verbo *expressum* extulit Adelph. prol. 11.

Exprobratio) Istaec commemoratio quasi *exprobratio* est immemori beneficii And. I, 1, 17.

Expromo) Apud quem *expromere* omnia mea occulta audeam Heaut. III, 3, 14.

Expromptus) Opus est tua mihi ad hanc rem *exprompta* malitia, atque astutia And. IV, 3, 8.

Expugno) Primum aedis *expugnabo* Eun. IV, 7, 3.

Expuo) Quasi ubi illam *expueret* miseriam ex animo Eun. III, 1, 16.

Expurgo) Sine me *expurgem* And. V, 3, 29. Non facile est *expurgatu* Hec. II, 3, 4. Qui post factam iniuriam se *expurget*, parum mihi prosit Hec. V, 1, 15.

Exquiro) Ea me *exquirere* iniqui patris est And. I, 2, 15. Ancillas dedo: quolubet cruciatu per me *exquire* Hec. V, 2, 7.

Exsculpo) Possumne hodie ego ex te *exsculpere* verum? Eun. IV, 4, 45.

Exsequiae) *Exsequias* Chremeti quibus est commodum ire, em tempus est Phorm. V, 8, 37.

Exsequor) Sed nunc quid primum *exsequar*? And. I, 5, 24. Si meum imperium *exsequi* voluisses Heaut. IV, 1, 22.

Exercio) Opere rustico faciundo facile sumptum *exercirent* suum Heaut. I, 1, 91.

Exsolvo) Quo velis in tempore, ut te *exsolvas* Heaut. IV, 3, 43. Me hac suspicione *exsolvam* Hec. IV, 2, 23. Qua re suspectus suo patri et Phidippo fuit, *exsolvi* Hec. V, 3, 22.

Exspectatio) Funambuli eodem accedens *exspectatio* Hec. alt. prol. 26.

Exspecto) *Exspecto* quid velis And. I, 1, 7. Me somnies: me *exspectes*, de me cogites Eun. I, 2, 114. O mi *exspectate* Clinia, salve Heaut. II, 4, 26. An sedere oportuit domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc illinc veniret *exspectantem*? Adelph. IV, 5, 40. Mortem *exspectabam* mi-

Quam vos *facillume* agitis Adelph. III, 4, 56.

Facilis) Quam id mihi sit *facile* atque utile And. IV, 5, 16. Nulla est tam *facilis* res Heaut. IV, 6, 1. Rem factu *facilem* Heaut. IV, 3, 26. Quod te isti *facilem* et festivom putant Adel. V, 9, 29. *Facilem* beuivolumqne lingua tua iam tibi me reddidit Hec. V, 1, 35. Iustam illam causam, *facilem*, vincibilem, optumam Phorm. I, 4, 49. Nihil est dictu *facilius* Phorm. II, 1, 70.

Facilitas) Mei patris festivitatem et *facilitatem* Eun. V, 8, 17. Male docet te mea *facilitas* multa Heaut. IV, 1, 43. Inepta lenitas patris, et *facilitas* prava Adelph. III, 3, 17. Re ipsa repperi, *facilitate* nihil esse homini melius, neque clementia Adelph. V, 4, 7.

Facinus) O *facinus* animadvertendum And. IV, 4, 28. Indignum *facinus* faxo ex me audies And. V, 2, 13. Hoccine tam audax *facinus* facere esse ausum? Tam infandum *facinus* ne audivi quidem Eun. IV, 3, 2 et 22. Sua quae nam at *facinora*? Heaut. II, 1, 8. Vide quod inceptet *facinus* Heaut. III, 3, 39. Non fit sine periclo *facinus* magnum et commemorabile Heaut. II, 3, 73. Ex illan familia tam inliberale *facinus* esse ortum? Adelph. III, 4, 8. Pulcherrimum *facinus* audivi Phorm. V, 6, 30.

Facio) Posthac quas *faciet* de integro comoedias And. prol. 26. Si tibi quid *feci* aut *facio* quod placeat And. I, 1, 14. Ne quam *faciam* in nuptiis fallaciam And. I, 3, 7. Nunquam cniquam nostrum verbum *fecit* And. I, 2, 7. Merito te semper maxumi *feci* And. III, 3, 42. Quicquid huius *feci*, causa virginis *feci* Eun. I, 2, 122 et 123. Opus *faciam* Eun. II, 1, 14. *Fac* periclum in literis Eun. III, 2, 23. Ne quam ille hodie insanus turbam *faciat*, aut vim Thaidi. Neque pes neque mens satis suum officium *facit* Eun. IV, 5, 3. Ah, non aequom *facis* Heaut. I, 1, 39. Vtinam ita di *faxint* Heaut. I, 1, 109. Coniecturam *fecimus* Heaut. II, 3, 25. Reducem me in patriam *facis* Heaut. II, 4, 18. *Faciam* boni tibi aliquid Heaut. IV, 5, 15. Ademptum tibi iam *faxo* omnem metum Heaut. II, 3, 10. Sua sponte recte *facere* Adelph. I, 1, 50. Nonnullam in hac re nobis *facit* iniuriam Adelph. I, 2, 68. Haeccine flagitia *facere* te? Adelph. III, 3, 54. *Facio* te apud illum deum Adelph. IV, 1, 19. Quid illa igitur *facias*? Adelph. IV, 7, 28. Blande dicere aut benigne *facere* Adelph. V, 4, 24. Paulatim plebem primulum *facio* meam Adelph. V, 6, 10. Nimis sanctas nuptias student *facere* Adelph. V, 7, 2. Bene nos aliquid *facere* illi decet Adelph. V, 8, 25. Missa *facio* Adelph. V, 9, 34. Bis *facere* stulte Hec. III, 2, 8. Non mirum *fecit* Hec. IV, 4, 87. Insanum *fecit* adolescentulum Phorm. prol. 6. De illo tum finem *faciam* dicundi mihi Phorm. prol. 22. Coepi iis omnia *facere*, obsequi quae vellent Phorm. I, 2, 29. Iam *faxo* hic aderit Phorm. II, 1, 78. Tuis dignum factis *feceris* Phorm. II, 3, 83. Vt ludos *facit* Phorm. V, 7, 52. Senectus si verecundos *facit* Phorm. V, 8, 34.

Factito) Quae veteres *factitarunt*, si faciunt novi Eun. prol. 43. Idem hoc iam Pyrrhus *factitavit* Eun. IV, 7, 13.

Factum) Id isti vituperant *factum* And. prol. 15. *Factum* gaudeo And. I, 1, 13. Dictum ac *factum* invenerit aliquam causam And. II, 3, 7. At tibi di dignum *factis* exitium duint And. IV, 1, 43. Egon quicquam cum istis *factis* tibi respondeam? Eun. I, 2, 73. Ego pol te pro istis dictis et *factis*, scelus, ulciscar Eun. V, 4, 19.

Familiaris) Ipsi qui sit *familiarior* Phorm. IV, 5, 9. *Familiariorem* oportet esse hunc Phorm. V, 6, 11.

Familiaritas) Malo ex principio magna *familiaritas* conflata 'st Eun. V, 2, 35. Mihi cum eo fuit semper *familiaritas* Heaut. I, 2, 10. Dum intercedet *familiaritas* Phorm. IV, 1, 17.

Familiariter) Huius mortem tam fert *familiariter* And. I, 1, 84. Reiecit se in eum flens quam *familiariter* And. I, 1, 109. Vt te audacter moneam et *familiariter* Heaut. I, 1, 6.

Fartor) Cetarii, lanii, coqui, *fartores*, piscatores Eun. II, 2, 26.

Fas) Nec *fas* esse, ulla me voluptate hic frui Heaut. I, 1, 97. Si ius, si *fas* est Hec. III, 3, 27.

Fateor) Ego me amare hanc *fateor*. Si id peccare est, *fateor* id quoque And. V, 3, 25. Non potest sine malo *fateri*, video Eun. IV, 4, 47. Cum se servum *fateatur* tuom Eun. V, 2, 24. Peccavi, *fateor* Heaut. IV, 1, 31. Hoc qui nequit, *fateatur* nescire imperare liberis Adelph. I, 1, 52. Si maxume *fateatur* Adelph. III, 2, 43. Haec adeo mea culpa *fateor* fieri Adelph. IV, 4, 20.

Fatigo) Ne adolescens mulier te *fatiget* Phorm. V, 3, 11.

Fatuus) Quid? *fatue* Eun. III, 5, 56. *Fatuus* est, insulsus, bardus Eun. V, 8, 49.

Fauces) Crucior bolum mihi tantum ereptum tam desubito e *faucibus* Heaut. IV, 2, 6.

Faveo) *Favete*, adeste aequo animo And. prol. 24. Illi *faveo* virgini Eun. V, 3, 7.

Favilla) *Favillae* plena, fumi ac polliuis Adelph. IV, 3, 60.

Faustus) O *faustum* et felicem diem And. V, 4, 53.

Fautrix) Nostrae omni est *fautrix* familiae Eun. V, 8, 22. *Fautrix* adiutrixque Hec. alt. prol. 40.

Febris) Quid morbi est? PAM. *Febris*. So. Cotidiana? Hec. III, 2, 22.

Felicitas) Cui magis bonae *felicitates* omnes aversae sient Eun. II, 3, 33.

Felix) O faustum et *felicem* diem And. V, 4, 53. O hominem *felicem* Heaut. II, 3, 139.

Fenestra) Quantam ei *fenestram* ad nequitiam patefeceris Heaut. III, 1, 72.

Fere) *Fere* in diebus paucis, quibus haec acta sunt And. I. 1, 77. *Fere* grandiuscula And. IV, 5, 18. Nec rei *fere* sane amplius quicquam fuit Heaut. I, 1, 3. Animo *fere* conturbato Heaut. I, 1, 70. Abhinc menses decem *fere* Hec. V, 3, 24. Hic solebamus *fere* plerumque eam operiri Phorm. I, 2, 39. Ruri *fere* se continebat Phorm. II, 3, 16. *Fere* abhinc annos quindecim Phorm. V, 8, 28.

Ferio) Geta *ferietur* alio munere Phorm. I, 1, 13.

Ferme) Iam *ferme* moriens me vocat And. I, 5, 49. Fidelem haud *ferme* mulieri invenias virum And. III, 1, 2. Parentum iniuriae uniusmodi sunt *ferme* Heaut. I, 2, 31. Mulieres sunt *ferme* ut pueri Hec. III, 1, 32. *Ferme* eadem omnia Phorm. V, 7, 20.

Fero) Huius mortem tam *fert* familiariter And. I, 1, 84. Iratus, atque aegre *ferens* And. I, 1, 110. Graviter sibi dari uxorem *ferunt* And. I, 2, 20. Dum tempus ad eam rem *tulit* And. I, 2, 17. Vitae qui auxilium *tulit* And. I, 1, 115. Aetas *tulit* And. II, 6, 12. Ego pretium ob stultitiam *fero* And. III, 5, 4. Aequo animo *ferre* And. II, 3, 23. Nunquam huc *tetulissem* pedem And. IV, 5, 13. Iuno Lucina *fer* opem And. III, 1, 15. Dum res *tetulit*. Nunc non *fert*: teras And. V,

fidicinam amat hinc Chaerea Eun. V, 5, 15.

Fiducia) Qua *fiducia* id facere audeam? And. III, 5, 7.

Figura) Nova *figura* oris Eun. II, 3, 26.

Filia) Ita tum discedo ab illo, ut qui se *filiam* neget daturum And. I, 1, 121. *Filiam* meam nubere tuo gnato. Istuc periclum in *filia* fieri grave est And. III, 3, 2 et 34. Educere, ita uti si esset *filia* Eun. I, 2, 37. Reliquit *filiam* adolescentulam Hec. 3, 41. Nunc ita tempus fert, mi ut cupiam *filiam* Heaut. IV, 1, 54. *Filiae* erili Adelph. III, 2, 3. *Filiam* eius virginem vitiavit Adelph. III, 4, 20. Abducta a vobis praegnans fuerat *filia* Hec. IV, 4, 18. Offendi adveniens quicum volebam, atque ut volebam *filiam* locatam Phorm. V, 1, 32. Ex qua *filiam* suscepit Phorm. V, 7, 49.

Filius) Amico *filium* restitueris And. III, 3, 38. In nuptias conieci erilem *filium* And. III, 4, 23. Num *filio* videtur uxorem dare? And. II, 6, 21. Mihi si unquam *filius* erit, ne ille facili me utetur patre Heaut. II, 1, 5. *Filium* unicum adolescentulum habeo Heaut. I, 1, 41. Huic *filium* scis esse Heaut. I, 2, 7. Serva, quod in te est, *filium* Heaut. IV, 8, 4. Matres omnes *filiis* in peccato adiutrices Heaut. V, 2, 38. Egon confitear, meum non esse *filium*, qui sit meus? Talem, nisi tu, nulla pareret *filium* Heaut. V, 3, 14 et 20. Cousuefeci *filium*. Hoc patrium est, consuafacere *filium* Adel. I, 1, 29 et 49. Tuum *filium* dedisti adoptandum mihi Adelph. I, 2, 34. Hoc est patrem esse, aut hoc est *filium* esse? Adelph. IV, 5, 73. Maior *filius* tuus Adelph. III, 4, 16.

Fingo) *Fingunt* quandam inter se fallaciam And. I, 3, 15. Neque me *finxisse* falsi quicquam Eun. I, 2, 120. Voltus quoque hominum *fingit* scelus. Syrus mirus *finxit* filium Heaut. V, 1, 14 et 25. Nonne ad senem aliquam fabricam *fingit*? Heaut. III, 2, 34.

Finis) Tute ipse his rebus *finem* praescripsisti And. I, 1, 124. Orandi iam *finem* face And. V, 1, 2. Nisi *finem* maledictis facit Heaut. prol. 34. Vicini nostri hic ambigunt de *finibus* Heaut. III, 1, 90. In istac *finem* faciat Adelph. V, 9, 40. Haud opinor commode *finem* statuisse orationi militem Hec. I, 2, 21. De illo tum *finem* faciam dicundi mihi, peccandi cum ipse de se *finem* fecerit Phorm. prul. 22 et 23.

Fio) Ita ut *fit* And. I, 1, 53. Mihi quidem non *fit* verisimile And. I, 3, 20. Hoccine'st *factu* humanum aut inceptu? And. I, 5, 1. Opportune hic *fit* mi obviam And. III, 4, 11. *Facta*, transacta omnia And. I, 5, 13. Ex ea re quid *fiat* vide And. II, 3, 11. Ego istaec recte ut *fiant* videro And. II, 6, 25. Ita uti nuptiae fuerant futurae, *fiant* And. III, 3, 11. Non potest id *fieri*, quod vis And. II, 1, 5. Bene *factum* And. V, 6, 11. *Factum* dabo Eun. II, 1, 6. Dico ego mi insidias *fieri* Eun. III, 3, 26. Quicquid huius *factum*'st, culpa non *factum*'st mea Eun. V, 5, 10. Me quantum hic operis *fiat*, poenitet Heaut. I, 1, 20. Quid me *fiat*, parvi pendis Heaut. IV, 3, 37. Ita ut *fit* Adelph. I, 1, 30. Nollem *factum* Adelph. II, 1, 11. E ra natae melius *fieri* haud potuit, quam *factum* est Adelph. III, 1, 8. Si esset, unde id *fieret*, faceremus Adelph. I, 2, 26. Si sic *fit* Adelph. IV, 2, 15. Quid *fit*? quid agitur? Adelph. V, 5, 2. Vt ne id *fiat* palam Hec. I, 2, 30. Si *fieri* id non potest, quin sentiant Hec. III, 3, 37. Quid *fit* denique? Phorm. I, 2, 71. *Fiet* sedulo Phorm. I, 4, 50. Opus ruri *faciundum* Phorm. II, 1, 20. Contumeliosius *factam* iniuriam Phorm. II, 3, 2. *Factum* volo

fuat pol. Hec. IV, 3, 4. Quod *fors* foret, feremus aequo animo Phorm. I, 2, 83. O forma, *o fors fortuna* Phor. V, 6, 1.

Forsan) Aliquis *forsan* me putet non putare hoc verom And. V, 5, 1. *Forsan* parvam hic habeat mihi fidem Eon. I, 2, 117.

Forsitan) Si altera illaec magis instahit, *forsitan* nos reiiciat Phorm. IV, 5, 5.

Fortasse) *Fortasse* ot profectus alio fueras Eun. II, 2, 49. *Fortasse* aliquaotum iniquior erat Heaot. I, 2, 27. *Fortasse* excludetor foras Adelph. I, 2, 39. Aodisti ex aliqua *fortasse* Hec. IV, 1, 35. Non multum habet quod det *fortasse* Phorm. I, 2, 96.

Forte) *Forte*, ita ut fit, filium perdoxere And. I, 1, 53. Si *forte* huc Chremes advenerit Eun. III, 2, 48. Alterae dum narrat, *forte* audivi Heaot. II, 3, 31. Si *forte* frater redierit viso Adelph. IV, 2, 10. Si *forte* morbos amplior factus siet Hec. III, 1, 50. Quam saepe *forte* temere eveniunt, quae non audeas optare Phorm. V, 1, 30.

Fortis) Vt virum *fortem* decet And. IV, 6, 14. Nil prius neque *fortius* Eun. I, 1, 5. Ita ut *fortis* decet milites Eon. IV, 7, 44. *Fortis* fortuna adiuvat Phorm. I, 4, 25. O vir *fortis* atque amicus Phorm. II, 2, 10.

Fortiter) *Fortiter*. hui, perfortiter Adelph. IV, 2, 28.

Fortitudo) Vereor, ne istaec *fortitudo* in nervom erumpat denique Phorm. II, 2, 10.

Fortuna) Omnia bona dicere, et laudare *fortunas* meas And. I, 1, 70. Servon *fortunas* meas me commisisse futili And. III, 5, 3. An *fortunam* conlaudem, quae gubernatrix fuit? Eun. V, 8, 16. Me tuarum miseritum 'st *fortunarum* Heaut. III, 1, 55. Sciham duhiam *fortunam* esse scenicam Hec. alt. prol. 8. O *fortuna*, ut nonquam perpetua es data Hec. III, 3, 46. Ne simili otamur *fortuna*, atque usi sumus Phorm. prol. 32. Qood si eo meae *fortunae* redeunt. Fortis *fortuna* adiuvat Phorm. I, 4, 23 et 25. Qoonam in loco sunt res et *fortunae* meae? Phorm. III, 1, 9. Tantam *fortunam* de improviso esse his datam Phorm. V, 6, 44.

Fortunatus) Qois te est *fortunatior*? Heaut. II, 3, 55. Edepol te, mea Antiphila, laudo et *fortunatam* iudico Heaot. II, 4, 1. Ne ego *fortunatus* homo sum Heaot. IV, 6, 21. Multo omnium me nunc *fortunatissimum* factum puto esse Heant. IV, 8, 1. Quod *fortunatum* isti putant, uxorem nunquam habui Adelph. I, 1, 18.

Forum) Ego me hinc ad *forum* And. I, 3, 21. Quid turbae apud *forum* 'st? And. IV, 4, 6. Amicos quidam me a *foro* abduxit modo Adelph. IV, 5, 11. Scisti uti *foro* Phorm. I, 2, 29.

Frango) Navem is *fregit* apud Andrum insulam And. I, 3, 17. Navi *fracta* ad Andrum eiectus est And. V, 4, 20.

Frater) Si te in germani *fratris* dilexi loco And. I, 5, 57. *Fratrem* homini nemini esse primarum artium magis principem Adelph. II, 3, 6. Si *frater* aut sodalis esset, qui magis morem gereret? Adelph. IV, 5, 74. *Fratrem* maiorem Chremen nostine? Phorm. I, 2, 3.

Fraus) Edoctas libere in *fraudem* inlicis? And. V, 4, 8. In eandem *fraudem* incides Heaot. III, 1, 33. Gerro, iners, *fraus* helluo Heaut. V, 4, 10.

Frequens) Cum illis una aderat *frequens* And. I, 1, 80.

Fretus) Cuius consilio *fretus* sum And. II, 1, 36. Hem quo *fretus* sim And. III, 5, 13. Vobis *fretus* P. Scip

Eun. I, 1, 34. Quin te in *fundo* conspicer Heaut. I, 1, 16.

Fungor) Ita tute attente illorum officia *fungere* Heaut. I, 1, 14. Hominis frugi et temperantis *fructu's* officium Heaut. III, 3, 19. Too officio fueris *functus* Heaut. IV, 3, 12. *Functus* adolescentoli est officium liberalis Phorm. II, 1, 51.

Funus) *Funus* interim procedit And. I, 1, 100. Curabat nua *funus* And. I, 1, 81. In *funus* prodeo And. I, 1, 88. Neque quisquam aderat, qui adiutaret *funus* Phorm. I, 2, 49.

Fur) Exclamat, *furem*, non poëtam, fabulam dedisse Eun. prol. 23. Manipulus *furum* Eun. IV, 7, 6.

Furcifer) Tibi ego ut credam, *furcifer*? And. III, 5, 12. Ego, te *furcifer*, si vivo Eun. V, 5, 19.

Furtum) *Furtum* facere Eun. prol. 28. Hic *furti* se adligat Eun. IV, 7, 39. Quamnam hic fugam aut *furtum* parat Phorm. I, 4, 14.

Futilis) Servon fortunas meas me commisisse *futili*? And. III, 5, 3.

G

Gallina) *Gallina* cecinit: interdixit hariolus Phorm. IV, 4, 27.

Ganeo) Gerro, iners, fraus, helluo, *ganeo*, damnosos Heaut. V, 4, 10.

Ganeum) Credo addoetum in *ganeum* aliquo Adelph. III, 3, 5.

Gannio) Quid ille *gannit*? quid volt? Adelph. IV, 2, 17.

Garrio) *Garris* Eun. II, 3, 87. *Garri* modo Phorm. III, 2, 11.

Garrula) Ne quid de fratre *garrulae* illi dicerem Adelph. IV, 4, 15.

Gaudeo) Iam id *gaudeo* And. II, 2, 25. Tanta vecordia innata cuiquam ut siet, ut malis *gaudeant*? And. IV, 1, 3. Ne istam multimodis civem inventam *gaudeo* And. V, 4, 36. Hunc scio mea solide *gavisurum* gaudia And. V, 5, 8. Salvom te advenisse *gaudeo* Eun. V, 5, 6. Iam hoc aliud est, quod *gaudeamus* Eun. V, 8, 11. Inpendio magis animus *gaudebat* mihi Eun. III, 5, 39. Frustra sum igitor *gavisus* miser Heaut. IV, 8, 17. Crede mihi, *gaudebis* facto, Phorm. III, 2, 9.

Gaudium) Nec opinantis ducl falso *gaudio* And. I, 2, 9. Expleam animum *gaudio* And. II, 2, 2. Non satis tibi esse hoc solidum visum'st *gaudium*? And. V, 1, 23. Si nulla aegritudo huic *gaudio* intercesserit. Mea solide gavisurum *gaudia* And. V, 5, 5 et 8. Ne hoc *gaudium* contaminet vita aegritudine aliqua Eun. III, 5, 4. Scin me in quibus sim *gaudiis*? Eun. V, 9, 5. Celem tam insperatum *gaudium*? Heaut. III, 1, 5. Prae *gaudio* ubi sim nescio Heaut. II, 3, 67. *Gaudio* sumus praepediti nimio Heaut. III, 1, 96. Lacrumo *gaudio* Adelph. III, 3, 55. Miseriam omnem ego capio; hic potitur *gaudia* Adelph. V, 4, 22. Vtinam perpetuum hoc fiat *gaudium* Adelph. V, 9, 15. Paene hercle exclamavi *gaudio* Phorm. V, 6, 30.

Gemina) *Geminabit* nisi caves Adelph. II, 1, 19.

Geminus) Ex unis *geminas* mihi conficies nuptias And. IV, 1, 51.

Gemitus) *Gemitus*, screatus, tussis, risus abstine Heaut. II, 3, 132.

Gemo) Incurvus, tremulus, labiis demissis, *gemens* Eun. II, 3, 45.

Gener) Tibi *generum* firmum, et filiae invenias virum And. III, 3, 39. Et *gener* et adfiues placent Heaut. V, 1, 63. Cum illum *generum* cepimus Hec. IV, 1, 22.

Genius) Quod ego te oro per *genium* tuum And. I, 5, 54. Suum

gnati And. V, 2, 28. Decrevi tantisper me minus iniuriae meo *gnato* facere Heaut. I, 1, 96.

Gracilus) Vineto pectore, ut *gracilae* sient Eun. II, 3, 23.

Gradus) Suspenso *gradu* placide ire perrexi Phorm. V, 6, 27.

Grandis) An sedere oportuit domi virginem tam *grandem*? Adel. IV, 5, 39. Natu *grandior* Adelph. V, 8, 7. Homo iam *grandior* Phorm. II, 3, 15. Dicam tibi inpingam *grandem* Phorm. II, 3, 92.

Grandiusculus) Fere *grandiuscula* iam And. IV, 5, 19.

Gratia) Habeo *gratiam* And. I, 1, 15. Postulare id *gratiae* adponi sibi And. II, 1, 81. Cum istuc quod postulo impetro cum *gratia* And. II, 5, 11. Ea *gratia* simulavi And. III, 4, 8. Iam dudum res redduxit me ipsa in *gratiam* And. V, 4, 45. Ego excludor: illa recipitur. Qua *gratia*? Eun. I, 2, 79. Ab eo *gratiam* hanc inibo Eun. III, 5, 9. Inveniam pol hodie, parem ubi referam *gratiam* Eun. IV, 4, 51. Et habetur et refertur, ita ut merita es, *gratia* Eun. IV, 6, 12. Dehinc spero aeternam inter nos *gratiam* fore Eun. V, 2, 33. *Gratiam* habeo maxumam Eun. V, 8, 61. Cave, ne falsam *gratiam* studeas inire Heaut. II, 3, 61. Syro nil *gratiae* Heaut. V, 2, 46. Dis *gratia* Adelph. I, 2, 41. Mihi egit *gratias* Adelph. III, 3, 14. Rursum in *gratiam* restituas Hec. III, 1, 11. Dis *gratiam* habeo Hec. III, 2, 11. Hanc *gratiam* ut sibi des pro illa, nunc rogat Hec. III, 3, 30. Neque alio componi pacto potis inter eas *gratia*'st Hec. III, 5, 29. Ego redigam vos in *gratiam* Phorm. V, 7, 73.

Gratiis) Si non pretio, *gratiis* Adelph. IV, 7, 26. Meam ductes *gratiis*? Phorm. III, 2, 15.

Gratulor) Adventum *gratulantur* Eun. II, 2, 28. Desine. Deos *gratulando* obtundere. Heaut. V, 1, 6.

Gratus) Id *gratum* fuisse advorsum te And. I, 1, 15. Illi *gratum* feceris Eun. IV, 4, 56. Quam hoc munus *gratum* arbitrare Thaidi esse? Eun. II, 2, 44. Est istuc datum profecto, ut *grata* mihi sint quae facio omnia Eun. III, 1, 6. Cum *gratum* mi esse potuit, nolui. Vt esset apud te hoc quam *gratissimum* Heaut. II, 3, 21 et 127. Memorem me dices esse et *gratum* Adelph. II, 2, 43. Ne id adsentandi magis, quam quo habeam *gratum*, facere existumes Adelph. II, 4, 6.

Gravidus) *Gravida* e Pamphilo est And. I, 3, 11. Virgo ex eo compressu *gravida* facta est Adelph. III, 4, 28.

Gravis) Istuc periclum in filia fieri, *grave* est And. III, 3, 34. Quasi quicquam in hunc iam *gravius* dici possiet And. V, 3, 3. Quanto tu me es annis *gravior* Heaut. IV, 1, 32. Scio tibi esse hoc *gravius* multo ac durius Heaut. V, 1, 4. Imperium *gravius* Adelph. I, 1, 41. Nondum audisti, quod est *gravissimum* Adelph. III, 4, 22. Paupertatem una pertulimus *gravem* Adel. III, 4, 50. Vsque illud visum est Pamphilo ne utiqam *grave*. Hec. I, 2, 50. Quid faceres, si aliud quid *gravius* tibi nunc faciundum foret? Phorm. I, 4, 30. Nunquam tam *gravis* ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam Phorm. II, 3, 23.

Graviter) *Graviter* ferunt And. I, 1, 20. Saepe eadem et *graviter* audiendo Heaut. I, 1, 62. Animum advertunt *graviter* Heaut. III, 3, 9. *Graviter* crepuerunt fores Heaut. III, 3, 52. Nimis *graviter* cruciat adolescentulum Heaut. V, 5, 1. Quisnam

intertrimentonon potest *haberi* Heaut. III, 1, 39. Aut haec cum illis sunt *habenda*, ut illa cum his mittenda sunt Heaut. II, 3, 84. Ita ut res sese *habet* Heaut. IV, 3, 24. Suavia in praesentia quae essent, prima *habere* Heaut. V, 2, 10. Non necesse *habeo* omnia pro meo iure agere Adelph. I, 1, 26. Semper parce ac duriter se *habere* Adelph. I, 1, 20. Ille ut item contra, me *habeat*, facio sedulo Adelph. I, 1, 26. Quod fortunatum isti putant, uxorem nunquam *habui* Adelph. I, 1, 19, Habui, amavi pro meo Adelph. I, 1, 23. Studione id sibi *habet* Adelph. III, 3, 28. Satis mihi id *habeam* supplicii Adelph. III, 2, 15. Virgo nihil *habet* Adelph. IV, 7, 10. Ludibrio *haberi* Hec. I, 2, 74. Vti eximium neminem *habeam*? Hec. I, 1, 9. *Habebam* alibi animum amori deditum Hec. III, 1, 14. *Habes* omnem rem Hec. I, 2, 119. Quid mulieris uxorem *habes*? Hec. IV, 4, 22. Haec res non minus me male *habet*, quam te Hec. IV, 2, 30. Quo pacto me *habueris* praepositam amori tuo Hec. IV, 2, 6. Non sic ludibrio tuis factis *habitus* essem Hec. IV, 1, 11. Non me clam *haberet*, quod celasse intelligo. Hec. IV, 4, 35. Segregatum *habuisse* a me Pamphilum Hec. V, 1, 26. Is sibi responsum hoc *habeat* Phorm. prol. 16. Non multum *habet* quod det fortasse Phorm. I, 2, 95. Bene *habent* tibi principia Phorm. II, 3, 82. Non tu hunc *habeas* plane praesentem deum? Phor. II, 2, 31. Conclusam hic *habeo* uxorem saevam Phorm. V, 1, 17. Vt meae res sese *habent* Phorm. V, 4, 1.

Habitior) Si qua est *habitior* paulo, pugilem esse aiunt Eun. II, 3, 24.

Habito) In hac *habitasse* platea dictum'st Chrysidem And. IV, 5, 1. Rus *habitatum* habii Hec. II, 1, 27. Ex urbe tu rus *habitatum* migres? Hec. IV, 2, 13. Vt filius cum illa *habitet* apud te Phorm. V, 7, 41.

Habitudo) Quae *habitudo* est corporis Eun. II, 2, 11.

Haereo) Ipsa'st, *haereo* Eun. V, 2, 9. Lingua *haeret* metu Eun. V, 5, 7. Vt *haeream* in parte aliqua tandem apud Thaidem. Eun. V, 8, 25. Quin pugnus continuo in mala *haerat* Adelph. II, 1, 17. Metui ne *haereret* hic Adelph. III, 3, 49. In te omnis *haeret* culpa sola Hec. II, 1, 32. Nisi mi prospicio, *haereo* Phorm. V, 7, 70.

Haesito) In eodem *haesitas* luto Phor. V, 2, 15.

Hariolor) Modo si argentum reddat. sed ego hoc *hariolor* Adelph. II, 1, 48. Non mihi credis? D. *Hariolare* Phor, III, 2, 7.

Hariolus) Interdixit *hariolus*; aruspex vetuit, Phorm. IV, 4, 27.

Heia) *Heia*, ut elegans est Heaut. V, 5, 19. *Heia* vero Hec. II, 2, 8. *Heia*, ne parum leno sies. Phorm. III, 2, 23. *Heia*, sudabis satis. Phorm. IV, 3, 23.

Helluo) Gerro, iners, fraus, *helluo* Heaut. V, 4, 10.

Hem) *Hem* quid id est? And. I, 1, 89. *Hem*, repudiatus repetor And. I, 5, 13. Nihilne? *Hem* And. II, 6, 4. *Hem* illic est huic rei caput And. II, 6, 27. *Hem* astutias And. III, 4, 24. *Hem*, quid ais, scelus? And. IV, 1, 41. *Hem* scelera And. IV, 4, 46. *Hem* Davom tibi And. V, 2, 1. *Hem* eunuchum tibi Eun. III, 2, 19. *Hem*, quae haec est fabula! Eun. IV, 4, 22. *Hem* obsecro an is est Eun. V, 4, 40. *Hem*, quid dixti? Heaut. II, 3, 99. *Hem*, istoc verbo animus mihi rediit Hec. III, 2, 12. Geta G. *Hem* Phorm. IV, 4, 1.

hinc astans Hec. IV, 3, 1. Petam *hinc* uude a primo institui Phorm. IV, 3, 14.

Homo) Neotiquam officium liberi esse *hominis* puto Aod. II, 1, 30. Mihi *homo*, quid istuc obsecro'st? Aod. IV, 3, 6. O *hominem* audacem And. IV, 4, 30. *Homini* adolescentulo Adelph. V, I, 9. Ego commodiorem. *hominem* uoo vidi And. V, 2, 3. More *hominum* evenit And. V, 6, 3. Sic *homo*'st: perpaucorum *hominum*'st. Eun. III, 1, 18. *Homini homo* quid praestat? Euo. II, 2, 1. *Hominem* haud impurum Eun. II, 2, 4. Scitum hercle *hominem* Eun. II, 2, 23. Illumne obsecro inhooestum *hominem*, senem mulierem? Enn. II, 3, 66. Sicubi eum satietas *hominum* ceperat Euo. III, 1, 14. Qoi huoc tantum *hominem* facias inimicum tibi Eun. IV, 7, 32. Metuo qualem tu me esse *hominem* existimes Eun. IV, 6, 20. Monstrum *hominis* Eun. IV, 4, 29. Quid illuc *hominis* est? Eun. V, 1, 17. O scelestum atque audacem *hominem* Eun. IV, 4, 41. Quis hic est *homo*? Enn. IV, 4, 9. Quis tu *homo* es? Euu. IV, 7, 34. Quis *homo* unquam vidit? Euo. V, 1, 38. *Homo* sum: humani nihil a me alienum puto Heaut. I, 1, 25. Paulo qui est *homo* tolerabilis Heaut. I, 2, 31. *Hominis* frugi et temperantis functu's officium Heaut. III, 3, 19. Tibi erunt parata verba, hoic *homini* verbera Heaut. II, 3, 115. Vin tu *homini* stulto mihi auscultare? Heaut. III, 3, 24. *Hominem* amicum recipere ad te Heaut. III, 3, 6. Ita comparatam esse *hominum* naturam omnium Heaut. III, 1, 94. Ne ego fortunatus *homo* sum Heaut. IV, 6, 21. *Homines* nobilis Adelph. prol. 15. *Hominum homo* stultissime Adelph. II, 2, 10. *Homine* imperito nunquam quicquam iniustiu'st Adelph. I, 2, 18. O *hominem* impurum. Adelph. II, 1, 29. O *hominem* impium Adelph. III, 2, 6. Non puduisse verberare *hominem* senem? Adelph. IV, 2, 23. Ceusen *hominem* me esse? Adelph. IV, 2, 49. Vt *homo*'st, ita morem geras Adelph. III, 3, 77. Si tu sis *homo* Adelph. V, 8, 11. Frugi *homo* es Adelph. V, 9, 2. Simulare certe est *hominis*. Haec magis sunt *hominis* Adelph. IV, 7, 16 et 18. Me omnino lapidem, oón *hominem* putas Hec. II, 1, 17. Qoot *homines* tot sententiae Phorm. II, 4, 14. Ha, ha, hae, *homo* suavis Phorm. II, 3, 64. O omnium, quantum est qui vivont, *hominum homo* ornatissime Phorm. V, 6, 13. Alere noluit *hominem* edacem Phorm. II, 2, 21. Phormio strenuum *hominem* praebuit Phorm. III, 1, 12. Ego *hominem* callidiorem vidi nemioem Phorm. IV, 2, 1. *Homo* confidens Phorm. I, 2, 73. *Homo* iam grandior, pauper Phorm. II, 3, 15. *Homo* inhumanissimus Phorm. III, 2, 24. Solus est *homo* amico amicus Phorm. III, 30. Haud scio, ut *homo*'st, an mutet animum Phorm. V, 2, 9. Filios *homo* adolescens Phorm. V, 8, 52.

Homuncio) Ego *homuncio* hoc non fecerim? Eun. III, 5, 43.

Honeste) Potius quam *honeste* in patria pauper viveret And. IV, 5, 3. Alio pacto *honeste* quomodo hinc abscedam nescio Euo. IV, 4, 49. Olim cum *honeste* potuit, tum non est data Phorm. V, 7, 19.

Honestus) Forma praeter ceteras *honesta*. Aod. I, 1, 96. *Honesta* oratio est And. I, 1, 114. Papae, facie *honesta* Eun. II, 1, 24. Ita me di ament, *honestus* est Eun. III, 2, 21. Neque *honestum* mihi, ne-

I.

opus est *iactu*, non cadit Adelph. IV, 7, 22.

Iam) Eamus nunc *iam* intro And. I, 1, 145. Primum *iam* de amore hoc comperit And. I, 3, 6. *Iam* tum Eun. III, 3, 8. *Iam* olim Eun. III, 5, 39. *Iam* inde usque a pueritia Heaut. I, 2, 9. *Iam* inde ab adolescentia Adel. I, 1, 16. *Iam* inde a puero Adelph. III, 3, 86. *Iam* pridem Hec. II, 1, 22. *Iam* ut limen exirem Hec. III, 3, 18. *Iam* a principio Phorm. IV, 3, 45.

Iam dudum) *Iam dudum* te amat: *iam dudum* illi facile fit, quod doleat. Eun. III, 1, 58. *Iam dudum*: aetatem Eun. IV, 5, 8. Ego *iam dudum* hic adsum Eun. IV, 6, 5. Ego *iam dudum* dixi, itidemque nunc dico Hec. IV, 4, 100.

Ianua) Ante nostram *ianuam* adpone And. IV, 3, 10. Propera adeo puerum tollere hinc ab *ianua* And. IV, 4, 20.

Ibi) *Ibi* tum filius cum illis una aderat frequens And. I, 1, 79. Escendo in quendam *ibi* excelsum locum And. II, 2, 19. *Ibi* culpam in te transferet And. II, 3, 5. Eamus ad me, *ibi* proximum'st Eun. III, 5, 64. *Ibi* nunc sum, et usque id egi dudum. Heaut. V, 2, 30. Credas animum *ibi* esse Heaut. V, 5, 19.

Ibidem) Teque *ibidem* pervolvam in luto And. IV, 4, 38.

Idcirco) *Idcirco* arcessor, nuptias quod mihi adparari sensit And. IV, 2, 7. *Idcirco* huic nostro tradita'st provincia Heaut. III, 2, 5.

Idem) Animus te erga *idem* ac fuit Heaut. II, 3, 24. In *eandem* fraudem incides Heaut. III, 1, 33. Praesens absensque *idem* erit Adelph. I, 1, 48. Vtin omnes mulieres *eadem* aeque studeant, nolintque omnia Hec. II, 1, 2. Fac *eadem* ut sis porro. Hec. V, 1, 38.

Ideo) *Ideo* quia, ut vos domi mihi eritis, proinde ego ero fama foris Hec. II, 1, 21.

Idoneus) Itane tandem *idoneus* tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis? And. III, 2, 12. Illa aetas magis ad haec utenda *idonea* est Heaut. I, 1, 81. Initium *idoneum* Hec. III, 3, 1.

* *Igitur*) Cur simulas igitur? And. I, 1, 21. Quid *igitur* tibi vis dicam? Heaut. IV, 6, 14. Quid tu *igitur* lacrumas? Hec. III, 2, 20. Quid illic tam diu quaeso *igitur* commorabare? Phor. IV, 1, 7.

Ignarus) Imprudens harum rerum *ignarus*que omnium Eun. I, 2, 56. *Ignaram* artis meretriciae Heaut. II, 1, 44. Ne te *ignarum* fuisse dicas meorum morum Adelph. II, 1, 6. Erras, tui animi si me esse *ignarum* putas Hec. IV, 4, 60.

Ignavos) Adeone me *ignavom* putas? And. II, 1, 42. Quid homo, inquam, *ignavissime*? Eun. II, 2, 8. Quid *ignave*? Eun. IV, 7, 7.

Ignis) In *ignem* imposita'st And. I, 1, 102. Sese in *ignem* iniicere voluit And. I, 1, 113. Accende ad *ignem* hunc Eun. I, 2, 5.

Ignobilis) Ille indotatam virginem atque *ignobilem* daret illi? Phorm. I, 2, 70.

Ignoro) Isti ta *ignorabant* Eun. V, 8, 59. Erras, si id credis, et me *ignoras*, Clinia Heaut. I, 1, 53. Quia egens relicta est misera, *ignoratur* parens Phorm. II, 3, 10. Etiamnum credis te *ignorarier*? Phorm. V, 7, 38.

Ignoscens) Quanto tu me es annis gravior, tanto es *ignoscentior* Heaut. IV, 1, 32.

Immisericorditer) Factum a vobis duriter, *immisericorditer*que Adel. IV, 5, 29.

Immo) *Immo* aliud And. I, 1, 3. *Immo* enim vero infeliciter Eun. II, 3, 38. *Immo* abeat potius malo quovis gentium Heaut. V, 1, 55. *Immo* hercle extorque Adelph. III, 4, 37. *Immo* vero abi Hec. IV, 4, 104. *Immo* vero uxorem tu cedo Phorm. V, 7, 43.

Immortalis. Inmortalis) Di *immortales* Eun. II, 2, 1. Pro di *immortales* Adelph. III, 4, 1. Pro deûm *immortalium* Phorm. II, 3, 4.

Immortalitas) Mihi *immortalitas* parta'st And. V, 5, 4.

Impedimentum) Mibi *impedimento* estis Aud. IV, 2, 24.

Imperator) Haud convenit una ire cum amica, *imperatorem*, in via Eun. III, 2, 42. *Imperatoris* virtutem noveram, et vim militum Eun. IV, 7, 8.

Imperium) Eone es ferox, quia habes *imperium* in beluas? Eun. III, 1, 25. Mater, cuius sub *imperio*'st, mala Heaut. II, 2, 4. Si meumi *imperium* exsequi voluisses Heaut. IV, 1, 22. *Imperium* gravius aut stabilius Adelph. I, 1, 41. Satis pro *imperio* quisquis es Phorm. I, 4, 18.

Impero) Quod iussi ci dari bibere et quantum *imperavi*, date Aod. III, 2, 4. *Imperavi* egomet mihi omnia adsentari Eun. II, 2, 21. Numquid aliud *imperas*? Eun. II, 1, 7. Omnia faciam: *impera* Heaut. V, 5, 11. Hoc qui nequit, fateatur nescire *imperare* liberis Adel. I, 1, 25. Quin tu, quid faciam, *impera* Phorm. I, 4, 45.

Impertio. Inpertio) Plurima salute Parmenonem summum suum *impertit* Gnatho Eun. II, 2, 40. Cesso eram hoc malo *impertiri* propere? Adelph. III, 2, 22.

Impetro) Huic supplicabo: credo *impetrabo* And. II, 1, 13. Cum istuc quod postulo *impetro* cum gratia Aud. III, 5, 11. Ego *impetrare* nequeo abs te Eun. I, 2, 101. Quod vos vis cogit, id voluntate *impetret* Adelph. III, 4, 44.

Importunus) Immo ille fuit senex *importunus* semper Heaut. I, 5, 23.

In) *In* eo disputant Aud. prol. 15. Fere *in* diebus paucis And. I, 1, 77. *In* experiundo Adelph. V, 4, 4. Obsecundare *in* loco Adelph. V, 9, 37.

Inanis) Laborem *inanem* capit Hec. III, 2, 9.

Inaudio) Ego quoque illam *inaudivi* fabulam Phorm. V, 6, 37.

Incedo) Nova nunc religio te istaec *incessit* cedo? And. IV, 3, 15. Virum bonum eccum Parmenonem *incedere* video Eun. V, 3, 9.

Incendo) Lubido frustra *incendatur* tua And. II, 1, 8. Vt illius animum cupidum inopia *incenderet* Heaut. II, 3, 126. *Incendor* ira Hec. IV, 1, 47. Loquar? *incendam* Ph. I, 4, 9. Hisce ego illam dictis ita *incensam* dabo Phorm. V, 7, 81.

Inceptio) *Inceptio*'st amentiem, haud amantium Aud. I, 3, 13.

Incepto) Fabulam *inceptat* Aud. V, 4, 22. Vide quod *inceptet* facinus Heaut. III, 3, 39. Sudabis satis, si cum illo *inceptas* homine Phorm. IV, 3, 24.

Inceptor) Mearum voluptatum omnium inventor, *inceptor*, perfector Eun. V, 8, 5.

Inceptu) Hoc iu est factu humanum aut *inceptu*? Aud. I, 5, 1.

Inceptum) Illud *inceptum* animi est pudentis signum et non instrenui Heaut. I, 1, 67. Vt te di deaeque

quantum eram anteeo sapientia Phor. II, 1, 9 et 17.

Incurvus) *Incurvus*, tremulus, labiis demissis, gemens Eun. II, 3, 45.

Incuso) Quid me *incusas*, Clitipho? Heaut. V, 2, 7. Nos iam dudum hic te absentem *cusamus* Phorm. III, 1, 7. Quae tute dudum coram me *incusaveras*, Phorm. V, 7, 21.

Inde) Te in pistrinum dedam, ea lege, ut, si te *inde* exemerim, ego pro te molam And. I, 2, 29. Iam *inde* usque a pueritia Heaut. I, 2, 9. Iam *inde* ab adolescentia Adel. I, 1, 16. Vxorem duxit, et *inde* filiam suscepit iam onam Phorm. V, 8, 18.

Indicens) Non me *indicente* haec fiunt Adelph. III, 4, 62.

Indicium) Egomet meo *indicio* perii Eun. V, 6, 23. Mihi quale ingenium haberes, fuit *indicio* oratio Heaut. II, 4, 4. Cum illi pericli nihil ex *indicio* siet Heaut. III, 1, 6. *Indicio* de se ipse erit Adelph. prol. 4. Id anus mihi *indicium* fecit Adelph. IV, 4, 9. Id nunc res *indicium* haec facit Hec. IV, 1, 31.

Indictum) Quod dictum, *indictum*'st Phorm. V, 7, 58.

Indicus) Elephantis quem *Indicis* praefecerat Eun. III, 1, 23.

Indigeo) Quasi tu huius *indigeas* patris And. V, 3, 19.

Indigne) Facis adeo *indigne* iniuriam illi Heaut. III, 3, 4. Cui miserae *indigne* per vim vitium obtulerat Ad. III, 2, 10. Clamant omnes, *indignissume* factum esse Adel. I, 2, 11. Ille miserae *indigne* factam iniuriam contexeris Hec. III, 3, 41. *Indigne* iniuria adficiatur Phor. V, 1, 3. Au quidquam hodie est factum *indignius*? Ph. V, 8, 20.

Indignus) Clamitans: *indignum* facinus And. I, 1, 118. O *indignum* facinus And. I, 1, 25. *Indignis* nos esse inrisas modis Eun. IV, 4, 42. Tu *indignus* qui faceres Eun. V, 2, 27. Iusiurandum dabitur, te esse *indignum* iniuria hac; *indignis* cum egomet sim acceptus modis Adelph. II, 1, 12. Rem nllam illa aut me *indignam* Adelph. III, 2, 51. Haec te admittere *indigna* genere nostro? Adelph. III, 3, 55. Quando esse *indignam* sese deputat, matri meae quae concedat Hec. III, 5, 27.

Indiligens) Vereor ne *indiligens* nimium sies Adelph. IV, 5, 50.

Indiligenter) Mei patris bene parta *indiligenter* tutatur Phorm. V, 3, 5.

Indotatus) Ducenda *indotata*'st? Adel. IV, 7, 11. Ille *indotatam* virginem atque ignobilem daret illi? Ph. I, 2, 70. Vos me *indotatis* modo patrocinari fortasse arbitramini: etiam dotatis soleo Ph. V, 7, 45.

Induco) Vide quo me *inducens* And. II, 3, 25. Si ita istuc animum *induxti* esse utile And. III, 3, 40. Oro, ut ne illis animum *inducas* credere Aud. V, 1, 15. Olim, cum ita animum *induxti* tuum And. V, 3, 12. Qui huic adsentari animum *induxeris* Eun. III, 2, 37. Mea causa causam hanc iustam esse animum *inducite* Heaut. prol. 41. Me Syri promissa huc *induxerunt* Heaut. IV, 4, 1. Sic animum *induco* meum Adelph. I, 1, 43. Eum esse quaestum in animum *induxi* maxumum Hec. alt. prol. 42. Animum rursum ad meretricem *induxti* tuum Hec. IV, 4, 67. In animum *induces* pati? Hec. IV, 2, 27.

Indulgeo) Nimis me *indulgeo* Eun. II, 1, 16. Nimium illi *indulges* Heaut. IV, 8, 20. Te *indulgebant*: tibi dabant Heaut. V, 2, 35. Adsentando atque *indulgendo* et largiendo Adelph. V, 9, 31.

Induo) Mihi haec dedit vestem: meam ipse *induit* Eun. IV, 4, 34. Tuam vestem detraxit tibi? et eam est *indutus*? Eun. IV, 4, 40.

Industria) Ex animo omnia, ut fert natura, facias, an de *industria* Aud.

Adelph. II, 1, 24. Faxo eum tali mactatum, atque est *infortunio* Phorm. V, 8, 39.

Infra) *Infra* esse infimos omnis puto homines Eun. III, 2, 36.

Infringo) Homini misero plus quingentos colaphos *infregit* mihi Adelph. II, 1, 45.

Ingenium) Humani *ingenii* mansuetique animi officia And. I, 1, 86. Qui cum *ingeniis* conflictatur eiusmodi And. I, 1, 66. Qui gnatum haberem tali *ingenio* praeditum And. I, 1, 71. Bene et pudice doctum atque eductum sinam coactum egestate *ingenium* immutarier? And. I, 5, 40. Bonum *ingenium* narras adolescentis And. III, 1, 8. Ipse'st *ingenio* bono And. III, 2, 7. Eorum *ingenia* admiror simul Eun. II, 2, 19. Novi *ingenium* mulierum Eun. IV, 7, 42. Non adeo inhumano ego sum *ingenio* Eun. V, 2, 41. Meretricum *ingenia* et mores noscere Eun. V, 4, 10. *Ingenium* quid possit meum Heaut. prol. 47. *Ingenio* te esse in liberos leni puto Heaut. I, 1, 99. Quale *ingenium* haberes Heaut. II, 4, 4. Cuiusque *ingenium* ut sit Heaut. II, 3, 43. Hoccine me miserum non licere meo modo *ingenium* frui? Heaut. II, 4, 21. *Ingenio* egregio ad miseriam natus sum Heaut. III, 1, 11. Nisi illos ex tuo *ingenio* iudicas Heaut. V, 1, 7. Rursum ad *ingenium* redit Adelph. I, 1, 46. Tali *ingenio* atque animo Adelph. III, 1, 10. *Ingenium* novi tuum liberale Adelph. IV, 5, 46. Liberum *ingenium* Adelph. V, 3, 43. Pium ac pudicum *ingenium* narras. Postquam par *ingenium* nactus est Hec. I, 2, 77 et 95. Fuisse erga me miro *ingenio* expertus sum Hec. III, 5, 39. Morem antiquom atque *ingenium* obtines Hec. V, 4, 20. Sic est *ingenium* Phorm. I, 2, 20. Ita plerique omnes sumus *ingenio* Phorm. I, 3, 20. Adeon *ingenio* esse duro te atque inexorabili? Te advorsum *ingenium* meum tali Phor. III, 2, 12 et 35.

Ingens) O *ingentem* confidentiam And. V, 3, 5. Agere gratias *ingentia* Eun. III, 1, 2. Fero alia flagitia ad te *ingentia* Adelph. IV, 7, 3.

Ingenuus) Sine sumtu *ingenuam* liberalem nactus es Phorm. I, 3, 16.

Ingero) *Ingeram* mala multa? And. IV, 1, 16. Pugnos in ventrem *ingere* Phorm. V, 7, 95.

Ingratiis) *Ingratiis* ut dormiam Eun. II, 1, 14. Coacta *ingratiis* coepit victum vulgo quaerere Heaut. III, 4, 37. Hoc argentum *ingratiis* ei datum erit Phorm. V, 6, 48.

Ingratus) Adeone me ignavom putas, adeone porro *ingratum*? And. I, 5, 43. Ignosces tamen post, et id *ingratum* Heaut. V, 1, 61. Ab nimium me *ingratum* putas Hec. V, 4, 23.

Ingredior) Nunquam ea *ingressus* mare Hec. III, 4, 5.

Inhoneste) Sibi *inhoneste* optavit parere hic divitias And. III, 2, 2.

Inhonestus) Illumne obsecro *inhonestum* hominem? Eun. II, 3, 65. Quam *inhonestae* solae sint domi, atque avidae cibi Eun. V, 4, 15.

Inhumane) Nimis graviter cruciat adolescentulum, nimisque *inhumane* Heaut. V, 5, 2.

Inhumanus) Adeon me putas *inhumanum*? And. I, 5, 43. Non adeo *inhumano* ego sum ingenio Eun. V, 2, 41. Cum milite *inhumanissimo* Hec. I, 2, 11. Homo *inhumanissimus* Phor. III, 2, 24.

Iniicio) Sese in ignem *iniicere* voluit And. I, 1, 113. *Iniecisse* verba tibi Heaut. V, 1, 19. *Inieci* scrupulum homini Adelph. II, 2, 20. Magnam mi *iniicit* sua commoditate curam

Iniustus) *Iniustu* meo Hec. IV, 1, 47. IV, 4, 82. Phorm. II, 1, 1.

Iniustitia) Eum ego hinc eieci miserum *iniustitia* mea Heaut. I, 1, 82. Vis, egestas, *iniustitia*, solitudo, infamia Adelph. III, 2, 5. Quam multa, iusta *iniusta*, fiunt moribus? Heaut. IV, 7, 11.

Iniustus) Homine imperito nunquam quicquam *iniustiu*'st Adelph. I, 2, 18. Quia non iusta *iniusta* prorsus omnia omnino obsequor Adelph. V, 9, 33.

Inlex) Tu es *inlex*: ne quid accusandus sis, vide Heaut. II, 3, 111.

Inliberalis) *Inliberale* facinus Adel. III, 4, 3. Servom haud *inliberalem* praebes te Adelph. V, 5, 5.

Inliberaliter) Factum a vobis *inliberaliter* Adelph. IV, 5, 30.

Inlicio) Tunc hic homines adolescentulos in fraudem *inlicis*? And. V, 4, 8.

Inludo) In quibus sic *inludatis* And. IV, 4, 19. Paene *inlusi* vitam filiae And. V, 1, 3. Vt ne impune nos *inluseris* Eun. V, 4, 20. Dignam me putas, quam *inludas*? Heaut. IV, 4, 20. Satis pol superba *inlusus* me Phorm. V, 7, 22.

Inluvies) Harum videre *inluviem*, sordes, inopiam Eun. V, 4, 15. Neglecta, immunda *inluvie* Heaut. II, 3, 54.

Inmerens) Inscitum offerre iniuriam tibi *inmerenti* Hec. V, 1, 14.

Inmerito) Neque *inmerito* Adel. IV, 4, 8. Hic video me esse invisam *inmerito* Hec. IV, 2, 21. Te omnis nos accusare audio *inmerito*: et me horunc omnium *inmeritissimo* Phorm. II, 1, 60.

Inmodestus) Vel heri in vino quam *inmodestus* fuisti! Heaut. III, 3, 7.

Inmundus) Ancillula *inmunda* inluvie Heaut. II, 3, 54.

Inmutor) Ia mutavit, quia me *inmutatum* videt And. I, 5, 7. Coactum egestate ingenium *inmutarier* And. I, 5, 40. Adeon homines *inmutarier* ex amore? Eun. II, 1, 19. Forma nostra ubi *inmutata* est Heaut. II, 4, 10. Voltum earum sensi *inmutari* omnium Hec. III, 3, 9. Non possum *inmutarier* Phor. I, 4, 29.

Innatus) Tanta vecordia *innata* cuiquam ut siet And. IV, 1, 2. Id omnibus *innatum* Hec. IV, 1, 28.

Innocens) Ferte misero atque *innocenti* auxilium Adelph. II, 1, 1.

Innuo) Abiens mi *innuit* Eun. IV, 5, 9. Si *innuerim*. Non *innueram* Adelph. II, 1, 17 et 20.

Inopia) *Inopia* et cognatorum negligentia coacta And. I, 1, 44. Harum videre inluviem, sordes, *inopiam* Eun. V, 4, 15. Vt illius animum cupidum *inopia* incenderet Heaut. II, 3, 126. Gnatus eius profugit *inopia* Heaut. III, 2, 17. Per flagitium ad *inopiam* redigat patrem Heaut. V, 1, 56. Fecisti *inopia* Adelph. I, 2, 25. Quid ego ex hac *inopia* nunc capiam? Phorm. I, 3, 15.

Inops) Inveniet *inopem* potius And. II, 3, 22. Vsquedum ille vitam illam colet *inopem* Heaut. I, 1, 85. *Inopis* nunc te miserescat mei Heaut. V, 4, 3. Subvenite *inopi* Adelph. II, 1, 2. Qua ratione *inopem* potius ducebat domum? Phorm. II, 1, 68.

Inparatus) Si me *inparatum* adortus esset And. III, 1, 20. *Inparatum* inpendent mala Phorm. I, 4, 2. Vt ne *inparatus* sim Phorm. II, 1, 84.

Inpedio) Tot me *inpediunt* curae And. I, 5, 25. Viden me *inpe-*

phanta autem *inpudens* Heaut. prol. 38. O hominis *inpudentem* audaciam Heaut. II, 3, 72.

Inpudenter) Mirum vero, *impudenter* mulier si facit meretrix And. IV, 4, 16.

Inpune) Tunc *inpune* haec facias? And. V, 4, 7. Credin te *inpune* habiturum? Eun. V, 2, 13. Cum crederem mi *inpunius* licere Heaut. III, 2, 49. Hoc licet *inpune* facere huic, illi non licet Adelph. V, 3, 38. *Inpune* optare istuc licet Hec. III, 5, 14.

Inpuratus) *Inpuratus* me ille ut etiam inrideat? Phorm. IV, 3, 64. *Inpuratum* poterimus nostro modo ulcisci Phorm. V, 7, 69.

Inpurus) Hominem haud *inpurum* Eun. II, 2, 4. Anus haud *inpura* Heaut. IV, 1, 16. O hominem *inpurum!* Adelph. II, 1, 29. Ea serviebat lenoni *inpurissimo* Phorm. I, 2, 33.

Inrideo) Etiam nunc credes indignos nos esse *inrisas* modis? Eun. IV, 4, 43. *Inrides* in re tanta? Heaut. V, 2, 29. Tam aperte *inridens* Phorm. V, 7, 63.

Inrito) Dum animus *inritatus* est And. III, 4, 18. Si magis *inritatus* fiet Adelph. II, 4, 18. Ita sum *inritatus*, animum ut nequeam ad cogitandum instituere Phorm. II, 1, 10.

Inritus) Quod modo ratum erat, *inritum*'st Phorm. V, 7, 58.

Inruo) Quam mox *inruimus*? Eun. IV, 7, 8. In aedis *inruit* alienas Adelph. I, 2, 8. Vide ne ille huc prorsus se *inruat* Adelph. IV, 2, 11.

Insania) Tu homo adigis me ad *insaniam* Adelph, I, 2, 31.

Insanio) Id viso, tun an illi *insaniant* And. III, 3, 3. Cum ratione *insanias* Eun. I, 1, 18. *Insanis* Eun. IV, 3, 15. Sanus sim, anne *insaniam*? Eun. III, 5, 8. *Insanire* occipiunt ex iniuria Adelph. II, 1, 43. *Insaniam* profecto cum illo Adelph. I, 2, 67. Venit post *insaniens* Adelph. IV, 2, 22. Non clamas? non *insanis*? Adelph. IV, 7, 9. A primo homo *insanibat* Phorm. IV, 3, 37.

Insanus) Hic homines prorsum ex stultis *insanos* facit Eun. II, 2, 24. Timeo, ne quam ille *insanus* turbam faciat Eun. IV, 1, 2. Abin hinc *insana*? Eun. V, 2, 22. Cur *insano* serviat? Heaut. prol. 32. Nusquam *insanum* fecit adolescentulum Phorm. prol. 6.

Insciens) Iocularium in malum *insciens* paene incidi And. IV, 4, 43. *Insciens* feci. Certo scio, te *inscientem* facere omnia Heaut. IV, 1, 19 et 20. Quantas turbas concivi *insciens*? Heaut. V, 2, 17. Abi sis, *insciens* Phorm. I, 2, 9.

Inscitia) Vos non facere *inscitia*'st Eun. V, 8, 41. Tantum esse in animo *inscitiam*? Heaut. IV, 1, 17. *Inscitia*'st, advorsum stimulum calces Phorm. I, 2, 27.

Inscitus) *Inscitum* offerre iniuriam tibi inmerenti Hec. V, 1, 14.

Inscribo) *Inscripsi* illico aedis mercede Heaut. I, 1, 92.

Insero) Manum in sinum in meretrici *inserere* Heaut. III, 3, 3.

Inservio) Filium amico video *inservire* Heaut. III, 1, 9.

Insidiae) Dico ego mihi *insidias* fieri Eun. III, 3, 26. *Insidias* nostrae fecit adolescentiae Phorm. II, 1, 44.

Insidior) Hiscine tu amabo non contra *insidiabere*? Hec. I, 1, 13.

Insignis) Hancine ego ut contumeliam tam *insignem* in me accipiam? Eun. IV, 7, 1.

Insimulo) Quod illum *insimulant* durum, id non est Heaut. I, 2, 30. Si

Intelligentia) Eam calamitatem vestra *intelligentia* sedabit Hec. prol. 23.

Intelligo) Aliter evenire multo *intelligit* And. prol. 4. Facíuntne *intelligendo*, ut nihil *intelligant?* And. prol. 17.

Intendo) Quo nunc primum *intendam?* And. II, 2, 6. Repudio quod consilium primum *intenderam* And. IV, 3, 18. Digna res est, ubi tu nervos *intendas* tuos Eun. II, 3, 21. Eam sese *intendit* esse Eun. III, 3, 19. *Intendenda* in senem est fallacia Heaut. III, 2, 2.

Inter) Fingunt quandam *inter* se nunc fallaciam And. I, 3, 15. *Inter* viss Eun. IV, 2, 1. Ne nos *inter* nos consentire sentiant Heaut. III, 1, 102. Quasi nunc non norimus nos *inter* nos Adelph. II, 4, 7. Vna *inter* nos agere aetatem liceat Hec. II, 1, 10. Vt amici *inter* nos simus Phorm. II, 3, 84.

Intercedo) Si nulla aegritudo huic gaudio *intercesserit* And. V, 5, 5. Neque ullam rem *intercesse* Adelph. III, 2, 51. Vnde ira inter eas *intercessit* Hec. III, 1, 25. Dum *intercedet* familiaritas Phorm. V, 1, 17.

Intercipio) Quod nos capere oportet, haec *intercipit* Eun. I, 1, 35.

Intercludo) Nolo tibi ullum commodum *intercludier* And. III, 3, 41. Nuncubi meam benignitatem sensisti *intercludier?* Eun. I, 2, 84.

Interdico) *Interdico* ne extulisse extra aedis puerum usquam velis Hec. IV, 1, 48. *Interdixit* hariolus Phorm. IV, 4, 27.

Interdiu) Potest fieri *interdiu* Adel. IV, 2, 15.

Interdum) *Interdum* propter dormiet Eun. II, 3, 77. Pecuniam in loco negligere, maxumum *interdum*'st lucrum Adelph. II, 2, 8.

Interea) *Interea* fiet aliquid And. II, 1, 14. *Interea* aliquid acciderit boni And. II, 3, 24. Te *interea* loci cognovi Eun. I, 2, 46. *Interea* dum sermones caedimus Heaut. II, 3, 1. Saepe *interea* mihi senex narrabat Phorm. II, 3, 18.

Intereo) Perii, *interii* And. II, 2, 9.

Interest) Hilum *interesse* censes? And. IV, 4, 55. Stulto intelligens quid *interest?* Eun. II, 2, 2. Quasi vero paulum *intersiet* Eun. IV, 4, 18. Hoc pater ac dominus *interest* Adelph. I, 1, 51. Nimium inter vos, pernimium *interest* Adelph. III, 3, 39.

Interficio) Nunc est profecto *interfici*, cum perpeti me possum Eun. III, 5, 3.

Interim) Tristis *interim*, nonnunquam conlacrumabat And. I, 1, 81. Funus *interim* procedit And. I, 1, 100. Sed *interim* de symbolis quid actum'st? Eun. III, 5, 59. *Interim* dum ante ostium sto Eun. V, 2, 3.

Interimo) *Interemptam* oportuit Heaut. IV, 1, 22.

Interior) In *interiore* parte ut maneam solus cum sola Eun. III, 5, 31.

Interloquor) Siccine mihi *interloquere?* Heaut. IV, 3, 13.

Interminor) *Interminatus* sum, ne faceres And. III, 2, 16. Istuccine *interminata* sum hinc abiens tibi? Eun. V, 1, 14.

Intermitto) Nunquam unum *intermittet* diem, quin semper veniat Adel. III, 1, 6.

Internuntia) Cum tam negligitur eius *internuntia* Heaut. II, 3, 58.

Internuntius) Ne quis forte *internuntius* clam a milite ad istam curset Eun. II, 2, 56.

Intero) Tute hoc *intristi*: tibi omne est exedendum Phorm. II, 2, 4.

Interpolo) Nulla mala re *interpolatam* muliebri Heaut. II, 3, 48.

Interrogo) Recte sane *interrogasti* Eun. V, 5, 11.

nsm Heaut. III, 2, 24. Ego istam *invitis* omnibus Adelph. II, 1, 4. Haud *invito* ad aures sermo mihi accessit tuus Hec. III, 5, 32. *Invitus* fecit, lex coëgit Phorm. II, 1, 6.

Inultus) *Inultum* id nunquam a me auferet And. III, 5, 4. Illud haud *inultum* ferent Heaut. V, 1, 45.

Invocatus) *Invocato* ut sit locus semper Eun. V, 8, 29.

Involo) Vt ego unguibus facile illi in oculos *involem* venefico? Eun. IV, 3, 6. Vix me contineo, quin *involem* in capillum Eun. V, 3, 20.

Iocor) *Iocabar* equidem Eun. II, 3, 87. Atqui tu hanc *iocari* credis? Heaut. IV, 4, 7.

Iocularis) *Iocularem* audaciam Ph. I, 2, 84.

Iocularius) *Iocularium* in malum insciens paene incidi And. IV, 4, 43.

Iocus) Quam *ioco* rem voluisti a me tandem? Eun. I, 2, 99. Ludum *io-cum*que dicas fuisse illum alterum Eun. II, 3, 8. *Iocon* an serio ille haec dicat nescio Heaut. III, 2, 30.

Ipse) Tute *ipse* his rebus finem praescripsti And. I, 1, 124. Iamdudum res redduxit me *ipsa* in gratiam And. V, 4, 45. Homo *ipse* nusquam'st Eun. III, 4, 5. *Ipsa* si cupiat salus, servare prorsus non potest hanc familiam Adelph. IV, 7, 43. Senectus *ipsa*'st morbus Phorm. IV, 1, 9.

Ira) *Irae* sunt inter Glycerium et gnatum And. III, 3, 20. Amantium *irae* amoris integratio And. III, 3, 23. Vt ego *iram* hanc in eos evomam omnem Adelph. III, 2, 14. Haec *irae* factae essent multo ampliores Hec. III, 1, 9. Pueri inter sese quas pro levibus noxiis *iras* gerunt Hec. III, 1, 30.

Iracundia) Prae *iracundia* non sum apud me Heaut. V, 1, 47. Adiutor sim eius *iracundiae* Adelph. I, 2, 66. Ardeo *iracundia* Adelph. III, 2, 12. Iam vero omitte tuam istanc *iracun-diam* Adelph. IV, 7, 37. Tandem reprime *iracundiam*, atque ad te redi Adelph. V, 3, 8.

Iracundus) Cum de eadem causa est *iracundus* factus inimicissimus Hec. III, 1, 29. Ecce autem tu quoque proterve *iracundus* es Hec. III, 5, 53. Animo *iracunda* tulit Hec. IV, 1, 53.

Irascor) Tibi iure *irasci* non queat And. II, 3, 20. Ille continuo *irasci*, neque negare audere Eun. IV, 1, 4. Rursum *irascere*? Adelph. I, 2, 56.

Iratus) Mihi deos fuisse *iratos* And. IV, 1, 40. Quod nunc tute tecum *iratus* cogitas Eun. I, 1, 19. *Iratus* senex Heaut. prol. 37. Ne quid in illum *iratus* plus satis faxit Heaut. I, 2, 24. *Iratum* admodum Adelph. III, 3, 49. Tibi quoque *iratus* edepol sum graviter quidem Hec. IV, 4, 2. Ne te *iratus* suis saevidiciis dictis protelet Phorm. II, 1, 35. Memini relinqui me, deo *irato* meo Phorm. I, 2, 24.

Is. Ea. Id) *Id* operam do And. I, 1, 130. Iam aetate *ea* sum Hec. V, 1, 11. In *id* redactus sum loci Phorm. V, 7, 86.

Istac) Abi sane *istac*, istorsum, quovis Heaut. III, 3, 27.

Iste) Quorum aemulari exoptat negligentiam, potius quam *istorum* obscuram diligentiam And. prol. 22. Egon quicquam cum *istis* factis tibi respondeam? Eun. I, 2, 73. *Iste* Chaerea. *Iste* ephebus frater Phaedriae Eun. V, 1, 7 et 8. *Istam* ipsam Eun. III, 5, 16. Tu tibi *istas* posthac comprimito manus Heaut. III, 3, 29 Hominem *istum* inpurissimum quam primum absolvitote Adelph. II, 4 18. Nihil pol iam *istaec* mihi r voluptatis ferunt Hec. IV, 2, 17.

Iudico) Ex aliarum ingeniis nunc me *iudicet* Eun. I, 2, 118. Edepol te laudo et fortunatam *iudico* Heaut. II, 4, 1. Haec mala *iudicas* Adelph. I, 2, 20. Abi, virum te *iudico* Adelph. IV, 2, 25. Hominem maxumi preti te esse hodie *iudicavi* animo meo Adelph. V, 6, 4. Tun' prospicere aut *iudicare* nostram in rem quod sit potes? Hec. IV, 1, 34.

Iugulo) Papae, *iugularas* hominem Eun. III, 1, 27. Suo sibi gladio hunc *iugulo* Adelph. V, 8, 35.

Iunceus) Tamen etsi bona natura est, reddunt curatura *iunceas* Eun. II, 3, 25.

Iungo) Vnaque nos sibi opera amicos *iungit* Hec. V, 2, 32.

Iuno) *Iuno* Lucina, fer opem, serva me, obsecro And. III, 1, 15; et Adel. III, 4, 41.

Iupiter) O *Iupiter!* quid ego audio? And. III, 1, 6. Pro *Iupiter* And. IV, 3, 17. *Iupiter* magne Eun. IV, 4, 41. O *Iupiter*, ubinam est fides? Heaut. II, 3, 15. Vt aiunt, Minervam esse ex *Iove* Heaut. V, 4, 13. Pro supreme *Iupiter* Adelph. II, 1, 42. Vt te cum tua monstratione magnus perdat *Iupiter* Adelph. IV, 6, 2. Ita me servet *Iupiter* Phorm. V, 3, 24.

Iurgium) Miles tendere inde ad *iurgium* Eun. IV, 1, 12. Adortus *iurgio* est fratrem Adel. III, 3, 50. Porto hoc *iurgium* ad uxorem Hec. III, 5, 63. De *iurgio* siletur Phorm. V, 2, 13.

Iurgo) Cedo quid *iurgabit* tecum? And. II, 3, 15. Cum Davo egomet vidi ancillam *iurgantem* And. V, 1, 19. Credo iam, ut solet, *iurgabit* Adelph. I, 1, 55.

Iuro) Si forte opus sit ad erum *iurato* mihi And. IV, 3, 13. Qui se sine hac *iurabat* unum nunquam victurum diem Adelph. III, 2, 34. Fidem dans, *iurans* se illam ducturum domum Ad. III, 4, 27. Vel hic Pamphilus *iurabat* quotiens Bacchidi, quam sancte Hec. I, 1, 3.

Ius) Quo *iure* qua me iniuria praecipitem in pistrinum dabit And. I, 3, 9. Vt, cum velit, tibi *iure* irasci non queat And. II, 3, 20. Hoc confiteor *iure* mihi obtigisse And. III, 5, 1. Si vim faciet, in *ius* ducito hominem Eun. IV, 6, 30. Qui neque *ius* neque bonum atque aequom sciunt Heaut. IV, 1, 29. *Ius* summum saepe summa est malitia Heaut. IV, 5, 48. Non necesse habeo omnia pro meo *iure* agere Adelph. I, 1, 27. Ego meum *ius* persequar. Suum *ius* postulat Adel. II, 1, 9 et 47. Si nunc de tuo *iure* concessisses paululum Adelph. II, 2, 9. Num qui minus mihi idem *ius* aequum'st esse, quod mecum'st tibi? Adelph. V, 3, 15. Eodem ut *iure* uti senem liceat, quo *iure* sum usus adolescentior Hec. alt. prol. 2 et 3. Si *ius*, ni fas est Hec. III, 3, 27. Etsi scio ego meum *ius* esse, ut te cogam Hec. II, 2, 1. Vt neque mihi *ius* sit amittendi Phorm. I, 3, 24. In *ius* ambula. In *ius* eamus Phorm. V, 7, 43 et 88.

Ius) Quo pacto ex *iure* hesterno panem atrum vorent Eun. V, 4, 27.

Iusiurandum) *Iusiurandum* dabitur Adelph. II, 1, 11. Quem neque fides neque *iusiurandum* neque illum misericordia repressit Adelph. III, 2, 8. Dabo *iusiurandum* Hec. IV, 4, 75. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem, sanctius quam *iusiurandum*; id pollicerer tibi Hec. V, 1, 25.

Iustitia) Vt meae stultitiae *iustitia* tua sit aliquid praesidi Heaut. IV, 1, 33.

Iustus) *Iusta* et clemens servitus And. I, 1, 9. Mea causa causam hanc *iustam* esse animum inducite Heaut. prol. 41. Bonam atque *iustam* rem oppido imperas Heaut. IV, 3, 26. Nonne haec *iusta* tibi videntur postea? Adel.

Lacus) Apud ipsum *lacum* est pristilla Adelph. IV, 2, 44. Perreptavi, ad *lacum* Adelph. IV, 6, 3.

Laedo) Minime multos *laedere*. Quia *laesit* prior. Si perget *laedere* Eun. prol. 2, 6 et 18. Nulli *laedere* os Ad. V, 4, 10. Minus multo audacter, quam nunc *laedit*, *laederet* Phorm. prol. 11.

Laetitia) Vt hanc *laetitiam* nec opinanti primus obiicerem ei domi Heaut. I, 2, 12. Ne me in *laetitiam* frustra coniicias Heaut. II, 3, 51. Tanta haec *laetitia* oborta est Heaut. IV, 3, 2. Hunc diem cupio in *laetitia* degere Adelph. IV, 1, 6. Quantam obtuli *laetitiam* Pamphilo? Hec. V, 3, 18.

Laetor) Istuc tibi ex sententia tua obtigisse *laetor*. Non tam meapte causa *laetor*, quam illius Heaut. IV, 3, 5 et 9. Haec tot propter me gaudia illi contigisse *laetor*. Vt quisquam amator nuptiis *laetetur* Hec. V, 3, 35 et 37.

Laetus) *Laetus* est, nescio quid And. II, 2, 3. Concurrunt *laeti* mihi obviam Eun. II, 2, 25. Guatus se adsimulat *laetum* Heaut. V, 1, 15. Nihil quidquam vidi *laetius* Adelph. III, 3, 12. *Laetus* est de amica Adelph. II, 2, 44. *Laetus* sum, fratri obtigisse quod volt Phorm. V, 4, 1.

Lamentor) *Lamentari* praeter caeteras visa est And. I, 1, 94. Suam matrem *lamentari* mortuam Phorm. I, 2, 46.

Lampas) Hymenaeum, turbas, *lampadas*, tibicinas Adelph. V, 7, 9.

Lana) *Lana* ac tela victum quaeritans And. I, 1, 48. Ad *lanam* redit Heaut. II, 3, 37.

Languor) Vel me haec deambulatio, quam non laboriosa ad *languorem* dedit Heaut. IV, 6, 3.

Lanius) Cetarii, *lanii*, coqui, fartores, piscatores Eun. II, 2, 26.

Lapis) I, quid stas, *lapis*? Heaut. IV, 7, 3. Possem praesentiscere, nisi si essem *lapis* Heaut. V, 1, 44. Quae me omnino *lapidem*, non hominem putas Hec. II, 1, 17.

Large) Dat nemo *largius* Eun. V, 8, 48.

Largior) De te *largitor*, puer Adelph. V, 8, 17. Adsentando atque indulgendo et *largiendo* Adelph. V, 9, 31.

Largitas) Aut *largitate* nimia aut parsimonia Heaut. III, 1, 32. Quae istaec subita est *largitas*? Adelph. V, 9, 28.

Lascivia) Luxuria et *lascivia* diffluit Heaut. V, 2, 72.

Lassus) Animus *lassus* cura confectus stupet And. II, 1, 4. Vigilabis *lassus* Eun. II, 1, 15. Enim *lassam* oppido tum esse aibant Hec. II, 1, 41.

Later) Purgem me? *laterem* lavem Phorm. I, 4, 9.

Latus) Triumpho, si licet me *latere* tecto abscedere Heaut. IV, 2, 5.

Laudo) *Laudare* fortunas meas And. I, 1, 70. Quidquid dicunt, *laudo*: id rursum si negant, *laudo* Id quoque Eun. II, 2, 20. Eius quid ego tibi nunc faciem praedicem aut *laudem*? Eun. III, 5, 17. Vereor coram in os te *laudare* amplius Adelph. II, 4, 5.

Lavo) Vbi nos *laverimus*, si voles, *lavato* Eun. III, 5, 47 et 48. Vnctum atque *lautum* e balneis Phor. II, 2, 25. Venias mihi precibus *lautum* peccatum tuum Phorm. V, 7, 80.

Laus) Ita facillume sine invidia *laudem* invenias And. I, 1, 39. Quantam et quam veram *laudem* capiet Parmeno? Eun. V, 4, 3. In mea vita tu tibi *laudem* is quaesitum? Hec. II, 3, 74. *Laudin* an vitio duci factum id oporteat. Eam *laudem* hic ducit maxumam Adelph. prol. 5 et 18. An *laudi* putat fore? Hoc *laudi* est Adel.

tenere se ullum Adelph. I, 2, 5. *Leges* nun sinunt Phorm. II, 1, 62. *Legum* contortor Phorm. II, 3, 27. Mea *lege* utar Phorm. III, 2, 48. An *legibus* datnrum poenas dices? Phorm. IV, 3, 21.

Libenter) Cum illa *libenter* vivis, (et enim bena *libenter* victitas) Eun. V, 8, 44. Laudarier te audit *libenter* Adelph. IV, 1, 19. At istos invidos di perdant, qui haec *libenter* nuntiant Hec. III, 5, 19.

Liber) Sine Cerere et *Libero* friget Venus Eun. IV, 5, 6.

Liber) *Libera* vivendi fuit potestas And. I, 1, 25. Nentiquam officium *liberi esse* hominis puto And. II, 1, 30. In parinudo aliquot adfuarnut *liberae* And. IV, 4, 32. Quae *liberum* scire aequom eat adolescentem, sollertem dabo Eun. III, 2, 24. Vsque ad necem opperiere loris. SA. Loris *liber*? Neque vendundam censeo, quaa *libera*'st Adelph. II, 1, 28 et 40. Scire est *liberum* ingeninm atque animnm Adelph. V, 3, 42. Eho, accede huc ad me: *liber* esto. Vt uxorem meam una mecum videam *liberam* Adelph. V, 9, 13 et 16.

Liberalis) Forma praeter ceteras honesta et *liberali* And. I, 1, 96. Coniugio *liberali* devinctum And. III, 3, 29. Quam *liberali* facie? Ego *liberali* illam adsero causa mann Adelph. II, 1, 40. Neque boui neque *liberalis* functus officium est viri Adelph. III, 4, 18. Ingenium novi tuum *liberale* Adelph. IV, 5, 50. Ita uti *liberali* atque ingenuae decet Hec. I, 2, 89. Erus *liberalis* est, et fugitans litium Phorm. IV, 3, 18.

Liberalitas) Pndore et *liberalitate* liberos retinere Adelph. I, 1, 32.

Liberaliter) Servibas *liberaliter* And. I, 1, 11.

Libere) Eductes *libere* And, V, 4, 8. Agitarem inter vos *libere* convivnm Hec. I, 2, 18.

Liberi) Domns, nxor, *liberi* inventi invito patre And. V, 3, 20. Ingenio te esse in *liberos* leni puto Heaot. I, 1, 99. Pudore et liberalitate *liberos* retinere Adelph. I, 1, 32. Hoc qui nequit, fateatur nescire imperare *liberis* Adelph. I, 1, 52. Communis corruptela nostrum *liberum* Adelph. V, 3, 7. Qui illum decrernnt dignum, suos cui *liberos* committerent Hec. II, 1, 15. Si ex me illa *liberos* vellet sibi Hec. IV, 4, 33.

Libero) Quam primum hoc me *libera* miserum metu. *Liberatus* sum tua opera And. II, 2, 14 et 33.

Libertas) Hiccine *libertatem* aiunt aequam esse omnibus? Adelph. II, 1, 29.

Libertus) Feci ex servo ut esses *libertus* mihi And. I, 1, 10.

Libido) En sua *libidine* moderantur Heaut. II, 1, 4. Adversum animi tui *libidinem* Hec. IV, 1, 19.

Licentia) Deteriores omnes sumus *licentia* Heaut. III, 1, 74. Nimia illaec *licentia* evadet in aliquod magnum malnm Adelph. III, 4, 63.

Licet) Sic ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non *licet* And. IV, 5, 10. Non *licet* hominem esse saepe ita ut volt, si res non sinit Heaut. IV, 1, 53. Hoc *licet* impune facere huic, illi non *licet* Adelph. V, 3, 38. Dum *licitum*'st Hec. V, 3, 39. Si uxorem velit, lege id *licere* facere Phorm. I, 2, 66.

Ligurrio) Cum amatore cum coenant, *ligurriunt* Eun. V, 4, 14.

Limen) Iam ut *limen* exirem Hec. III, 3, 18.

Limus) Ego *limis* specto sic per flabellum clanculum Eun. III, 5, 53.

Linea) Extrema *linea* amare, haud nihil est Eun. IV, 2, 12.

III, 2, 48. Illi haud licebat, nisi praefiuito *loqui* Hec. I, 2, 19. Crederem vera hunc *loqui* Phorm. II, 1, 48. Pergin ero absenti male *loqui*, inpurissime? Phorm. II, 3, 25.

Lorum) Vsque ad necem opperiere *loris*, Sa. *Loris* liber Adelph. II, 1, 28.

Lubens) Ego vero illud fecerim ac *lubens* Eun. III, 5, 43. Faciam boni tibi aliquid, ac *lubens* Heaut. IV, 5, 26. Tibi *lubens* bene faxim Adelph. V, 5, 5. Hilarum ac *lubentem* fac te gnati in nuptiis Adelph. IV, 7, 38. Nihil est, aeque quod faciam *lubens* Phorm. III, 3, 32.

Lubet) Age age, ut *lubet* And. II, 1, 10. Quae meo cumque animo *lubitum*'st And. I, 5, 28. Quamobrem? Si. Quia *lubet* And. V, 2, 21. Faciat, quod *lubet* Heaut. III, 1, 55. Nihil vident, nisi quod *lubet* Heaut. IV, 1, 30. Vt *lubet* Adelph. II, 2, 38. Quo *lubet* cruciatu per me exquire Hec. V, 2, 7. Huc, si quid *lubet* Phorm. V, 7, 88.

Lubido) Ingenium est omnium hominum ab labore proclive ad *lubidinem* And. I, 1, 51. Quo magis *lubido* frustra incendatur tua And. II, 3, 8. Dumque eius *lubido* occlusa'st contumeliis And. III, 3, 25. Praeter eius *libidinem* Heaut. I, 2, 27.

Luci) Cum primo *luci* Adelph. V, 3, 55.

Luciscit) *Luciscit* hoc iam Heaut. III, 1, 1.

Lucrum) Magnum esse in ea re *lucrum* Heaut. III, 3, 48. Ne illa haud scit, paulum *lucri*, quantum ei damni apportet Heaut. IV, 4, 25. Pecuniam in loco negligere maxumom interdum'st *lucrum* Adelph. II, 2, 8. Id de *lucro* putato esse Adelph. V, 3, 31. Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum'st, *lucro*'st Hec. III, 1, 7. Quid mihi *lucri* est te fallere? Phorm. I, 2, 11. Omne id deputabo esse in *lucro* Phorm. II, 1, 21.

Lucto) Illi annulum, dum *luctat*, detraxisse Hec. V, 3, 31.

Luctus) Filio *luctum* paras Hec. II, 1, 13.

Luculentus) Forma *luculenta* Heaut. III, 2, 12.

Ludibrium) *Ludibrio* haberi Hec. I, 2, 74. Non sic *ludibrio* tuis factis habitus essem Hec. IV, 1, 11.

Ludificor) Postquam *ludificatu*'st virginem Eun. IV, 3, 3. Tu me hic etiam, nebulo, *ludificabere*? Eun. IV, 4, 50. Quid vos, malum, ergo me sic *ludificamini*? Phorm. V, 7, 55.

Ludo) Non te credas Davom *ludere* And. IV, 4, 48. Nebulonem hunc certum'st *ludere* Eun. II, 2, 38. Cibum una capias, ad sis, tangas, *ludas*, propter dormias Eun. II, 3, 81. Consimilem *luserat* iam olim ille ludum Eun. III, 5, 38. *Ludis* fortasse me Heaut. IV, 6, 20. Congrum istum maxumom in aqua sinito *ludere* paululisper Adel. III, 3, 23. Cur nun *ludo* hunc aliquantisper? Obsecro non *ludis* tu nunc me? Adelph. IV, 5, 5 et 63. Propter suam inpotentiam se semper credunt *ludier* Adelph. IV, 3, 16. Ita vita'st hominum, quasi si *ludas* tesseris Adelph. IV, 7, 21. In istis opera *luditur* Phorm. II, 2, 18.

Ludus) Quos me *ludos* redderet? And. III, 1, 21. *Ludum* iocumque dicas fuisse illum alterum Eun. II, 3, 8. Consimilem luserat *ludum* Eun. III, 5, 38. Non possum satis narrare quos praebueris *ludos* intus Eun. V, 6, 9. Vobis datur potestas condecorandi *ludos* scenicos Hec. alt. prol. 37. In eodem omnes mihi videntur *ludo* doctae ad malitiam. Ei *ludo* si ulla sit magistra, hanc esse satis certo scio

luut Eun. IV, 3, 13. Prodi *male* conciliate Eun. IV, 4, 2. *Male* mulcabo ipsam Eun. IV, 7, 13. Tibi timui *male* Heaut. III, 2, 20. *Male* docet te mea facilitas multa Heaut. IV, 1, 35. Tibi bena esse soli, sibi cum sit *male* Adelph. I, 1, 9. Haec *male* iudicas Adelph. I, 20, 2. Quae res tibi vortat *male* Adelph. II, 1, 37. *Male* odi Adelph. IV, 1, 17. Animo *male'st* Adelph. IV, 5, 21. *Male* metuo Hec. III, 2, 2. Effugere, volgus quod *male* audit mulierum Hec. IV, 2, 24. Nihil est, quin *male* narrando possit depravarier Phorm. IV, 4, 16.

Maledico) Desinant *maledicere* And. prol. 23. Nescis cui *maledicas* nunc viro Eun. IV, 7, 29. Qui nobis *maledictum* velit Hec. IV, 2, 14. Nisi haberet cui *maledicceret* Phorm. prol. 15. *Male* factum Phorm. V, 1, 24.

Maledictum) Veteris poetae *maledictis* respondeat And. prol. 7. Nisi finem *maledictis* facit Heaut. prol. 34. Quod illi *maledictum* vehemens esse existumant Adelph. prol. 17. *Maledicta* in se transtulit Adelph. II, 3, 10. Mitto *maledicta* omnia Adelph. V, 3, 9. *Maledictis* deterrere, ne scribat, parat Phorm. prol. 3.

Malefacio) Cum *malefacere* crederem mihi impunius licere Heaut. III, 2, 49. Neque tu verbis solves nuquam, quod mihi re *malefeceris* Ad. II, 1, 10. Di tibi *malefaciant* Phor. II, 3, 47.

Malefactum) *Malefacta* ne noscant sua And. prol. 23. Ob *malefacta* haec Adelph. II, 1, 46.

Maleficium) Pro *maleficio* beneficium summum reddere Phor. II, 2, 22.

Malevolus) Qui *malevoli* veteris poetae maledictis respondeat And. prol. 6. Rumores distulerunt *malevoli*. *Malevolus* vetus poeta dictitat Heaut. prol. 16 et 22. Isti dicunt *malevoli* Adelph. prol. 15.

Malignus) *Maligna* magis et magis procax facta illico est Hec. I, 2, 84.

Malitia) Exprompta *malitia* And. IV, 3, 8. Ius summum saepe summa est *malitia* Heaut. IV, 5, 48. Doctae ad *malitiam* Hec. II, 1, 6. Si eum insimulabis *malitiae*, male audies Phorm. II, 3, 12. Vtrum stultitia facere ego hunc an *malitia* dicam, incertus sum Phorm. IV, 3, 54.

Malo) Nuptias effugere ego istas *malo*, quam tu adipiscier And. II, 1, 32. Mori me *malim* Eun. I, 1, 21. Nihil est, quod *malim* Adelph. III, 2, 13. Quid est mihi quod *malim*? Hec. V, 2, 38. Nullam mihi *malim*, quam istanc uxorem dari Phorm. IV, 3, 53.

Malum) Nihil suspicans *mali* And. I, 1, 89. Dederit, qui damnum aut *malum* And. I, 1, 116. Ex illis sese emersurum *malis* And. III, 3, 30. Nescia quantis in *malis* verser miser And. IV, 1, 25. Facile hic plus *mali* est, quam illic boni And. IV, 3, 5. Quod sum ego nactus *mali* And. V, 6, 3. Dabit haec Thais mihi magnum *malum* Eun. III, 3, 2. Tantum devenisse ad eum *mali* Heaut. IV, 5, 2. Aliquid gnato conficies *mali*. Non vides quantum *mali* ex ea re excites? Heaut. V, 3, 1 et 11. *Malo* coactus Adelph. I, 1, 44. Haud cito *mali* quid ortum ex hoc sit publice Adel. III, 3, 89. In quod me cooieci *malum* Hec. I, 2, 57. Aliquid tulisse comminiscentur *mali*. Era in crimen veniet, ego vero in magnum *malum* Hec. III, 1, 53 et 55. Nescio quod magnum hoc nuntio exspecto *malum* Phorm. I, 4, 16. Tum hoc esse mihi obiectum *malum*? Nec cum huiusmodi unquam usus veniet ut conflictares *malo* Phorm. III, 2, 18 et 20. Tanta in me impendent *mala* Phorm. I, 4,

2. Me quaerere in *malo* iubens *malum*? Phorm. III, 3, 11. *Malum*, quod isti di deaeque omnes duint Phorm. V, 7, 83.

Malum) Qui, *malum*, alii? Eun. IV, 7, 10. Quas, *malum*, ambages mihi narrare occipit? Heaut. II, 3, 77. Quid hoc, *malum*, infelicitatis? Adelph. IV, 2, 5. Quid, *malum*, mihi bone vir narras? Adelph. IV, 2, 18. Quid tua, *malum*, id refert? Phorm. IV, 5, 11.

Malus) *Mala* mens, *malus* animus And. I, 1, 137. Abin hinc in *malam* rem? And. II, 1, 17. Facere meretrices *malas* Eun. prol. 37. Dolo *malo* haec fieri omnia. Eun. III, 3, 1. *Malam* rem hinc ibis? Eun. III, 3, 30. *Malo* ex principio magna familiaritas conflata'st Eun. V, 2, 35. Animus se cupiditate devinxit *mala* Heaut. I, 2, 34. Non *malus*, neque iners Adel. III, 4, 34. Nunquam animum ad *malas* adducam partis Hec. V, 3, 38. I in *malam* crucem Phorm. II, 3 21. Potius cum bona componantur gratia, quam cum *mala* Phorm. IV. 3, 17. Vt te quidem omnes di deaeque *malis* exemplis perdant Phorm. V, 4, 7. Facinus indignum et *malum* Phorm. V, 8, 19.

Mamma) Huius filio hodie prima *mammam* dedit Adelph. V, 2, 18.

Mancipium. *Mancupium*) Quid videtur hoc tibi *mancupium*? Eun. II, 2, 43. *Mancipia* haec ducam ad Thaidem Eun. II, 3, 73.

Mando) Bona nostra haec tibi permitto, et tuae *mando* fidei And. I, 5, 61. Satine hoc *mandatum*'st tibi? Eun. II, 1, 2. Huic *mandet*, siquid recte curatum velis Adelph. III, 3, 8.

Mane) Nunquam tam *mane* egredior Heaut. I, 1, 15. Te demiror tam *mane*, qui heri tantum biberis Heaut. III, 2, 7. Cras *mane* Phorm. III, 2, 46.

Maneo) Vt *maneam* solus cum sola Eun. III, 5, 31. *Mane*: hoc quod coepi, primum enarrem Heaut. II, 3, 32. *Mane*, *mane* Heaut. III, 3, 52. Vt ut erat, *mansum* tamen oportuit Heaut. I, 2, 26. Quamvis etiam *maneo* otiosus hic Adelph. II, 4, 15. *Manere* adfinitatem hanc inter nos volo Hec. IV, 4, 101.

Manipulus) *Manipulus* furum Eun. IV, 7, 6.

Mansio) Itiones crebrae et *mansiones* diutinae Phorm. V, 8, 23.

Mansuetus) *Mansueti* animi officia And. I, 1, 87.

Manus) *Manibus*, pedibus obnixe omnia facturum And. I, 1, 134. Hanc mihi in *manum* dat And. I, 5, 61. Conari *manibus*, pedibus And. IV, 1, 52. *Manum* in sinum meretrici inserere. Qui non abstineas *manum* Heaut. III, 3, 2 et 4. Tu tibi istas posthac comprimito *manus* Heaut. III, 3, 29. Ego liberali illam adsero causa *manu* Adel. II, 1, 40. Puerum modo tantillum in *manibus* gestavi meis. Continebit posthac, si sapiet, *manus*. Est ad hanc *manum* sacellum Adel. IV, 2, 24, 26 et 37. Huic aliquid paulum prae *manu* dederis Adelph. V, 9, 23. Tibi id in *manu* est, ne fiat Hec. III, 5, 43. Quid vis dari tibi in *manum*? Phorm. IV, 3, 29. Emissa est *manu* Phorm. V, 5, 2.

Mare) Quam longe a *mari* Eun. III, 3, 13. O caelum, o terra, o *maria* Neptuni Adelph. V, 3, 4. Nunquam es ingressus *mare* Hec. III, 4, 5.

Maritus) Novus *maritus* anno demum quinto et sexagesimo fiam? Adelph. V, 8, 15.

Mastigia) Non manum abstines, *mastigia*? Adelph. V, 2, 6.

Mater) Samia mihi *mater* fuit Eun. I, 2, 27. *Matris* nomen et patris dicebat ipsa Eun. I, 2, 31. Quam pridem mihi pater et *mater* mortui

essent Eun. III, 3, 12. *Mater*, cuius sub imperio'st, mala Heaut. II, 2, 4. *Matres* omnes filiis in peccato adiutrices Heaut. V, 2, 38. Virgo est cum *matre* Adelph. IV, 5, 16.

Materfamilias) Meretrix et *materfamilias* una in domo? Adelph. IV, 7, 29.

Maternus) Misericordia, animus *maternus* Heaut. IV, 1, 24.

Matrimonium) Si esset nostro ex usu hoc *matrimonium* Hec. IV, 1, 33.

Matrona) *Matronam* nullam in aedibus And. II, 2, 27. Bonas *matronas* facere Eun. prol. 37.

Mature) Fiet. Ph. At *mature* Eun. II, 1, 2. *Mature* ut cum cognorit, perpetuo oderit Eun. V, 6, 11.

Maturo) Nuptias quantum queam ut *maturem* And. III, 3, 45. Id ut *maturent* facere Heaut. III, 1, 87.

Mavolo) Omnes sibi esse bene *mavelle*, quam alteri And. II, 5, 16. Quamvis causam hanc suspicari, quam veram, *mavolo* Hec. IV, 1, 25.

Maxume) Nunc cum *maxume* abs te postulo atque oro And. V, 1, 4. Quibus id *maxume* utile'st And. V, 1, 16. Si ego digna hac contumelia sum *maxume* Eun. V, 2, 27. Quam *maxume* servire vostris commodis Heaut. prol. 50. Cuius mos *maxume*'st consimilis vostrum Heaut. II, 4, 43. Ambat, ut cum *maxume* Hec. I, 2, 40. Ea res multo *maxume* disiunxit illum ab illa Hec. I, 2, 85. Cum secundae res sunt *maxume*, tum *maxume* meditari secum oportet Phorm. II, 1, 11.

Maxumi) Haec te solum semper fecit *maxumi* And. I, 5, 58. Merito te semper *maxumi* feci And. III, 3, 42.

Mecastor) Salve *mecastor*, Parmeno Hec. I, 2, 8.

Medeor) Cupiditates, quas paulo *mederi* possis Phorm. V, 4, 3.

Medicor) Gnato ut *medicarer* tuo And. V, 1, 12. Cum egomet possim in hac re *medicari* mihi And. V, 4, 41.

Medicus) Nemon *medicum* adduxit? Hec. III, 1, 43.

Mediocris) Non *mediocris* hominis haec sunt officia Adelph. V, 9, 9.

Mediocriter) Horum ille nihil egregie praeter cetera studebat, et tamen omnia haec *mediocriter* And. I, 1, 32. *Mediocriter* vestitam veste lugubri Heaut. II, 3, 45.

Meditor) Venit *meditatus* alicunde ex sololoco And. II, 4, 3. Causam *meditari* Adelph. II, 1, 41. *Meditor* esse adfabilis Adelph. V, 6, 8. *Meditari* secum oportet *Meditata* mihi sunt omnia mea incommoda Phorm. II, 1, 12 et 18.

Medius) *Mediam* mulierem complectitur And. I, 1, 106. In *mediam* viam provolvam And. IV, 4, 37. In *medium* huc agmen cum vecti Eun. IV, 7, 4. Sublimem *medium* arriperem Adelph. III, 2, 18. Mater virginis in *medio*'st Adelph. III, 4, 33. E *medio* aequom excedere est Hec. IV, 3, 14. In *medio* omnibus palmam esse positam Phor. prol. 16. E *medio* excessit Phor. V, 7, 74. E *medio* abiit Phorm. V, 8, 30.

Mehercle) Haec verba una *mehercle* falsa lacrimula restinguat Eun. I, 1, 22. Pulchre *mehercle* dictum et sapienter Eun. III, 1, 26.

Melior) *Melius* tute reperi And. IV, 1, 56. Nunquam vidi *melius* consilium dari Eun. II, 3, 85. Idem hoc aut *melius* tute invenisses Eun. III, 1, 63. Agrum *meliorem* nemo habet Heaut. I, 1, 12. *Melius*, peius, prosit, obsit, nihil vident Heaut. IV, 1, 30. Tanto hercle *melior* Heaut. III, 2, 38. Mentem vobis *meliorem* Adelph. III, 3, 78. Da locum *melioribus* Phorm. III, 2, 37. Di *melius* duint Phorm. V, 8, 16.

Mereo. Mereor) Vnum hoc scio esse *meritam*, ut memor esses sui And. I, 5, 46. Cum is nihil *mereat* And. II, 1, 31. Quid *meritu's*? D. Crucem And. III, 5, 15. Ita uti *merita* es Eun. IV, 6, 12. Quid de te tantum *meruisti*? Heaut. I, 1, 31. Saepe *meritum* quod vellem scio Hec. III, 5, 37. Nihil suave *merita*'st Phor. II, 1, 75. Esse in hac re culpam *meritum* non nego Phorm. V, 8, 25.

Meretricius) *Meretricios* amores nuptiis conglutinas? And. V, 4, 10. Si in domum *meretriciam* deducar Eun. II, 3, 91. Ignaram artis *meretriciae* Heaut. II, 1, 14.

Meretrix) *Mirum* vero, imprudenter mulier si facit *meretrix* And. IV, 4, 16. Bonas matronas facere, *meretrices* malas Eun. prol. 37. Non perpeti *meretricum* contumelias Eun. I, 1, 3. Quomodo adolescentulus *meretricum* ingenia et mores posset noscere Eun. V, 4, 10. Au iam scit ille quid *meretrix* siet? Eun. V, 5, 16. Audacium *meretricum* specta Eun. V, 5, 24. Mulier commoda et faceta haec *meretrix* Heaut. III, 2, 11. Vidin' ego te modo manum in sinum huic *meretrici* inserere? Heaut. III, 3, 2. Pessuma haec est *meretrix* Heaut. III, 3, 38. *Meretrix* et mater familias una in domo? Adel. IV, 7, 29. Per pol quam paucis reperias *meretricibus* fidelis evenisse amatores Hec. I, 1, 1. Filiam nuptam cum eo qui *metricem* amaret Hec. IV, 1, 24. Animum ad *meretricem* induxti Hec. IV, 4, 67.

Meridies) *Meridie* ipso faciam ut stipulam colligat Adelph. V, 3, 62.

Merito) *Merito* te amo Eun. I, 2, 106. Derides? *merito* Heaut. V, 1, 42. *Merito* iratus est Hec. III, 5, 55. Dis magnas *merito* gratias habeo atque ago Phorm. V, 7, 1.

Meritum) *Merito* tuo Eun. III, 2, 5. Sic *meritum*'st meum Heaut. I, 1, 40. Pro *merito* Phor. II, 1, 23 et 24. At meo *merito* credo. *Merito* hoc meo videtur factum? Phorm. V, 8, 42 et 44.

Merus) Nihil, nisi spem *meram* Phorm. I, 2, 96.

Metuo) *Metui* a Chryside And. I, 1, 79. *Metuo*, ut substet hospes And. V, 4, 11. *Metuo* fratrem, ne intus sit Eun. III, 5, 62. Ne *metuas* Eun. IV, 7, 16. *Metuo* quid sit Heaut. IV, 1, 7. Si me *metuis*, mores cave in te esse istos sentiam Heaut. V, 4, 9. Nec *metuit* quemquam Adelph. I, 2, 5. Male *metuo* Hec. III, 2, 2. Nec pol istae *metuunt* deos: neque hac respicere deos opinor Hec. V, 2, 6.

Metus) Dum eum aetas, *metus*, magister cohibebant And. I, 1, 27. Amoto *metu* And. I, 2, 10. Oratio haec me miseram examinavit *metu* And. I, 5, 16. Vt *metum* quo in nunc est adimam. Quam primum hoc me libera miserum *metu* And. II, 2, 2 et 14. Animus commotu'st *metu* And. V, 4, 34. Lingua haeret *metu* Eun. V, 5, 7. In *metu* esse hunc, illi est utile Heaut. I, 2, 25. Liberos retinere *metu* Adelph. I, 1, 33. Membra *metu* debilia sunt Adelph. IV, 4, 4. Dempsi *metum* omnem Adelph. IV, 7, 18. Nescis quo in *metu* et quanto in periclo simus Phorm. I, 2, 7. Quantus *metus* est mihi? Phorm. III, 1, 18. Nos exonerastis *metu* Phorm. V, 6, 3.

Migro) Ex urbe tu rus habitatum *migres*? Hec. IV, 2, 13.

Miles) *Miles* gloriosus Eun. prol. 31. Mira vero *militi* quae placeant Eun. II, 2, 57. Imperatoris virtutem noveram, et vim *militum* Eun. IV, 7, 8. Ita uti fortis decet *milites* Eun. IV, 7, 45. Cum *milite* inhumanissimo. Haud opinor commode finem statuisse orationi *militem* Hec. I, 2, 10 et 21.

Mire) *Mire* finxit filium Heaut. V, 1, 25.

Mirificus) Facinus audivi *mirificissumum* Phorm. V, 6, 30.

Miror) *Mirabar* hoc si sic abiret And. I, 2, 4. *Miror*, unde sit And. IV, 4, 1. Nequeo satis *mirari* Eun. III, 4, 9. Idque adeo *miror* Heaut. V, 3, 2. Minime *miror* Adelph. II, 1, 43. Credo te non nihil *mirari* Hec. V, 1, 6. *Miror* qui hoc siet Phorm. V, 3, 23.

Mirus) *Mirum*, ni domi est And. III, 4, 19. Quid istuc tam *mirum*? And. IV, 1, 27. *Mira* vero militi quae placeant Eun. II, 2, 57. Non *mirum* fecit uxor Hec. IV, 4, 87. Num novom aut *mirum*'st? Phorm. V, 6, 8.

Misceo) Ita tu istaec tua *misceto*, ne me admisceas Heaut. IV, 5, 35.

Miser) Neo me *miserum* And. IV, 1, 22. Vae *miserae* mihi And. IV, 4, 4. Perii, quid ego egi *miser*? Eun. II, 3, 86. Apparet servom hunc esse domini pauperis *miseri*que Eun. III, 2, 34. *Miserrimus* fui fugitando Eun. V, 2, 7. Quid sene erit nostro *miserius*? Heaut. II, 3, 14. *Miserum* offendi ibi militem Heaut. II, 3, 124. Habet patrem quendam avidum, *miserum* atque aridum Heaut. III, 2, 15. Nullam credo molierem me *miseriorem* viveres Hec. IV, 1, 51. Eheu me *miserum* Phorm. I, 4, 10.

Miserandus) O facinus *miserandum* Adelph. II, 1, 19.

Misere) Scimus, haec quam *misere* amarit And. III, 2, 40. Illi invidere *misere* Eun. III, 1, 22. Nimis *misere* cupio Adelph. IV, 1, 6.

Miseresco) Inopis nunc te *miserescat* mei Heaut. V, 4, 3.

Miseret) Nonne te *miseret* mei? And. V, 2, 28. Me tuarum *miseritum*'st fortunarum And. III, 1, 54. Menedemi vicem *miseret* me Heaut. IV, 5, 1.

Miseria) Quasi ubi illam exspueret *miseriam* ex animo Eun. III, 1, 16. Illam mihi lenireot *miseriam* Heaut. I, 1, 75. Ingenio egregio ad *miseriam* natus sum Heaut. III, 1, 11. Hei *miseriam* Adelph. II, 1, 19. Solus mearum est *miseriarum* remedium Adelph. III, 1, 6. Nisi me credo, huic esse natum rei, ferundis *miseriis* Adel. IV, 2, 6. Dolore ac *miseria* tabescit Adelph. IV, 3, 11. Quae haec est *miseria*? Adelph. IV, 2, 16. Quam ibi *miseriam* vidi? Adelph. V, 4, 13. *Miseriam* omnem ego capio Adelph. V, 4, 22.

Misericordia) Haec illae lacrumae, haec illa'st *misericordia* And. I, 1, 99. Redducunt animum ad *misericordiam* And. III, 3, 27. Ad *misericordiam* ambos adduces cito Heaut. V, 2, 42. Animus uxoris *misericordia* devinctus Hec. II, 2, 92.

Mitis) Qui sit tandem nobis Sannio? SY. Iam *mitis* est Adelph. II, 4, 12.

Mitto) *Mitte* id, quod scio: dic, quid rogo And. IV, 4, 25. Nos *missos* face And. V, 1, 14. *Mitte* male loqui And. V, 3, 2. *Mitte* orare And. V, 4, 1. Iovem Danaae *misisse* aiunt in gremium imbrem aureum Eun. III, 5, 37. Sollicitudinem istam *mittas* Heaut. I, 2, 3. Alias ut *mittam* miserias Hec. III, 4, 6. Vt ad pauca redeam, ac *mittam* illius ineptias Phor. IV, 3, 43.

Mna) Ager oppositu'st pignori ob decem *mnas* Phorm. IV, 3, 57.

Moderor) Ex sua libidine *moderantur* Heaut. II, 1, 4.

Modeste) Adono, terram intuens *modeste* Eun. III, 5, 32. Si *modeste* ac raro hoc fecit Hec. IV, 1, 37. Ani-

Monitor) Nihil opus fuit *monitore* Hec. I, 1, 119. Hic adiutor meus et *monitor* et praemonstrator Hec. V, 1, 2. O Geta *monitor* Phorm. II, 1, 4.

Mons) Modo non *montis* auri pollicens Phorm. I, 2, 18.

Monstratio) Vt te cum tua *monstratione* magnus perdat Iupiter Adel. IV, 6, 2.

Monstro) Scio ubi sit, verum hodie nunquam *monstrabo* Adelph. IV, 2, 31.

Monstrum) Aliquid *monstri* alunt And. I, 5, 15. Nonne hoc *monstri* simile'st? Eun. II, 3, 43. Quod istuc nam *monstrum* fuit? Eun. IV, 3, 14. *Monstrum* hominis Eun. IV, 4, 29. Quot res post illa *monstra* evenerunt mihi Phorm. IV, 4, 24.

Monumentum) Patrium *monumentum* Eun. prol. 13. Cistellam domo effer cum *monumentis* Eun. IV, 6, 15.

Mora) In Pamphilo ut nihil sit *morae* And. I, 1, 139. Neque istic, neque alibi tibi erit usquam in me *mora* And. II, 5, 9. Ne in *mora* sies And. II, 5, 13. Ne in *mora* illi sis And. III, 1, 9. Nunc per hunc nulla'st *mora* And. III, 4, 14. Vt huic malo aliquam producam *moram* And. III, 5, 9. Nec *mora* ulla est, quin iam uxorem ducam And. V, 6, 7. Ne *mora* sit Adelph. II, 1, 17. Ne *morae* meis nuptiis egomet sim Adelph. IV, 5, 78. Hoc mihi *morae*'st Adelph. V, 7, 6.

Moratus) Quid mulieris uxorem habes? aut quibus *moratam* moribus? Hec. IV, 4, 22.

Morbus) Ne ad *morbum* hoc etiam And. I, 5, 65. Di boni, quid hoc *morbi* est? Eun. II, 1, 19. Si forte *morbus* amplior factus siet. *Morbus* qui auctus sit Hec. III, 1, 50 et 64. Male metuo, ne *morbus* magis adgravescat Hec. III, 2, 2. Alio auspicans *morbo* me visurum adfectam Hec. III, 3, 6. Pol me detinuit *morbus*. Senectus ipsa'st *morbus* Phorm. IV, 1, 8 et 9.

Mordeo) *Mordere* clanculum. Quod eam *mordeat* Eun. III, 1, 21 et 55. Si id te *mordet* Adelph. V, 3, 21.

Morigeror) Adolescenti esses *morigeratus* Adelph. II, 2, 10.

Morigerus) Tibi *morigera* fuit in rebus omnibus And. I, 5, 59.

Morior) Iam ferme *moriens* me vocat And. I, 5, 49. *Mori* me malim Eun. I, 1, 21. *Mori* me satiu'st Eun. IV, 7, 2. Ille tibi *moriens* nos commendavit Adelph. III, 4, 11. Qui ab orco *mortuum* me reducem in lucem feceris Hec. V, 4, 12. De eius una, ut audio, aut vivum aut *moriar* sententia Phorm. II, 1, 19. Verba fiunt *mortuo* Phorm. V, 8, 26.

Moror) Quid multis *moror*? And. I, 1, 87. Nihil *moror* Eun. I, 1, 104. Vbi vis, non *moror* Eun. III, 2, 27. Egomet convivas *moror* Heaut. I, 1, 20.

Mors) Is obiit *mortem* And. I, 3, 18. *Mors* continuo ipsam occupat And. I, 5, 62. Hanc, nisi *mors*, mi adimet nemo And. IV, 2, 14. Mulcavit usque ad *mortem* Adelph. I, 2, 10. Meam *mortem* exspectant Adelph. V, 4, 20. Interea semper *mortem* exspectabam miser Hec. III, 4, 7. Iam depecisci *morte* cupio Phorm. I, 4, 14.

Mos) Prope adest, cum alieno *more* vivendum'st mihi And. I, 1, 125. Hic dies aliam vitam defert, alios *mores* postulat And. I, 2, 18. Animo *morem* gessero And. IV, 1, 17. Conveniunt *mores* And. IV, 2, 13. *More* hominum evenit And. V, 6, 3. Praeter civium *morem* atque legem And. V, 3, 9. Studuisti, isti formae ut *mores* consimiles forent Heaut. II, 4, 2. Hanccine erat aequom ex illius *more*, an illum ex huius vivere? Heaut. I, 2, 29. Nosti *mores* mulierum Heaut.

Munus) *Munus* nostrum ornato verbis Eun. II, 1, 8. Quis est tam potens, cum tantu *munere* hoc? Eun. II, 3, 61. Hic pro illo *munere* tibi honos est habitus Eun. V, 6, 22. Laute *munus* administrasti tuum Adelph. V, 1, 2. Egon te sinam sine *munere* a me abire? Hec. V, 4, 13. Ei credo *munus* hoc conraditur. Porro autem Geta ferietur alio *munere* Phorm. I, 1, 6 et 13.

Musicus) Fac periclum in *musicis* Eun. III, 2, 24. Repente ad studium se applicasse hunc *musicum* Heaut. prol. 23. Remotum ab arte *musica*. Artem *musicam* recidere ad paucos Hec. alt. prol. 15 et 38. Qui artem tractant *musicam* Phorm. prol. 18.

Mussito) Accipiunda et *mussitanda* iniuria adolescentium'st Adelph. II, 1, 53.

Mutatio) Vestis quid *mutatio*'st? Eun. IV, 4, 4. *Mutatio* fit Hec. IV, 4, 11.

Mutila) Spolies, *mutiles*, laceres, quemquem nacta sis Hec. I, 1, 8.

Muto) Haud *muto* And. I, 1, 13. Is *mutavit*; quia me inmutatum videt det And. I, 5, 7. Ne is *mutet* suam sententiam And. II, 3, 19. De uxore, ita ut possedi, nihil *mutat* Chremes And. V, 4, 46. *Muta* vestem Eun. III, 5, 61. Placet tibi factum? M. Non, si queam *mutare* Adelph. IV, 7, 19. Qua via sententia eius possit *mutari* Hec. IV, 1, 54. Cum illo ut *mutet* fidem Phorm. III, 2, 27.

Muttio) Nihil iam *muttire* audeo And. III, 2, 25. *Muttito* Hec. V, 4, 26.

Mutus) Vtinam aut hic surdus, aut haec *muta* facta sit And. III, 1, 5. *Mutum* dices Heaut. IV, 4, 26.

Mutuus) Drachmarum argenti mille dederat *mutuum* Heaut. III, 3, 40. Tradunt operas *mutuas* Phorm. II, 1, 37.

Myconius) Callidemidem hospitem *Myconium* conveni Hec. III, 4, 19. *Myconium* hospitem exspecto. Tun es *Myconius*? Hec. V, 3, 3 et 5.

N

Naevius) Cum hunc accusant, *Naevium*, Plautum, Ennium accusant And. prol. 18.

Namque) *Namque* adolescens patris pacem in leges conficiet suas Heaut. V, 2, 44. *Namque* id metui Adelph. II, 1, 39.

Nanciscor) Quod ego sim *nactus* mali And. V, 6, 3. Piscis ex sententia *nactus* sum Adelph. III, 3, 67. Spolies, mutiles, laceres, quemquem *nacta* sis Hec. I, 1, 8. Par ingenium *nactus* est Hec. I, 2, 95. Scit se nobilitatem ex ea re *nactam* et gloriam esse Hec. V, 2, 31. Quandam *nactus* est puellulam Phorm. I, 2, 31. Ingenuam liberalem *nactus* es Phorm. I, 3, 16. Ex nuptiis tuis si nihil *nanciscor* mali Phorm. III, 3, 10.

Narratio) *Narrationis* incipit mi initium And. IV, 2, 26.

Narro) Non qui argumentum *narret* And. prol. 6. *Narras* probe And. V, 6, 6. Regem elegantem *narras* Eun. III, 1, 18. Bene edepol *narras* Eun. V, 3, 7. Tu isti *narra* omne ordine, ut factum siet Eun. V, 4, 48. Longum'st, si tibi *narrem* Heaut. II, 3, 95. Mira *narras* Heaut. V, 1, 23. Facio te apud illum deum: virtutes *narro* Adelph. IV, 1, 20. Quid mi istaec *narras*? Hec. V, 2, 18. Filium *narras* mihi? Phorm. II, 3, 54. Quid ergo *narras*? Nihil est, quin male *narranda* possit depravarier Phorm. IV, 4, 4 et 16.

Nascor) Scitus puer est *natus* Pamphilo And. III, 2, 6. Abdomini hunc *natum* dicas Eun. III, 2, 7. Annos *nata*'st sedecim, non maior Eun. III,

cuniam in loco *negligere*, maxumum interdum'st lucrum Adelph. II, 2, 8. Quem ipse *neglexit* pater, ego alam? Hec. IV, 4, 48. Amo te: et non *neglexisse* habeo gratiam Phorm. I, 2, 4. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens: *negligitur* ipsa. Narrabat se hunc *negligere* cognatum suum Phorm. II, 3, 11 et 19.

Neglectus) Haec res neutiquam *neglectu* est mihi Heaut. II, 3, 116.

Nego) Ego illud sedulo *negare* factum And. I, 1, 120. *Negat* quis? *nego* ait? aio Eun. II, 2, 21. Id esse factum hic non *negat* Heaut. prol. 18.

Negotium) Id sibi *negoti* credidit solum dari And. prol. 2. Id da mihi *negoti* And. III, 2, 41. Quid istic tibi *negoti*'st? And. V, 2, 8. *Negoti* siquando odium ceperat Eun. III, 1, 14. Paulum hoc *negoti* mihi obstat Heaut. III, 1, 89. In bello, in otio, in *negotio* Adelph. prol. 20. Quid hoc est *negoti?* Adel. IV, 5, 73.

Nemo) Hanc, nisi mors, mihi adimet *nemo* And. IV, 2, 14. *Nemo* hercle quisquam Eun. V, 8, 1. *Nemo* est miserior me Heaut. II, 3, 22. Fratrem homini *nemini* esse primarum artium magis principem Adelph. II, 3, 6. Ego callidiorem hominem vidi *neminem* Phorm. IV, 2, 1.

Nempe) *Nempe* ergo aperte vis quae restant me loqui And. I, 2, 21. *Nempe* omnia haec nunc verba huc redeunt denique Eun. I, 2, 78. *Nempe* illi anui prodita abs te filia est planissume Heaut. IV, 1, 26.

Neo) Anus subtemen *nebat* Heaut. II, 3, 52.

Nepos) Natus est nobis *nepos* Hec. IV, 4, 17.

Neptunus) O caelum, O terra, O maria *Neptuni* Adelph. V, 3, 4.

Nequeo) *Nequeo* satis decernere Adelph. IV, 2, 5. *Nequeo* quin lacrumen miser Hec. III, 3, 25.

Nequicquam) Hodie sero ac *nequicquam* voles Heaut. II, 3, 104.

Nequior) Nilne in mentem est? C. Nusquam quicquam S. Tanto *nequior* Adelph. IV, 1, 12.

Nequities) Hui, quantum ei fenestram ad *nequitiem* patefeceris? Heaut. III, 1, 72. Etiam eum ad *nequitiem* adducere Adel. III, 3, 4.

Nervus) Sive adeo digna res est, ubi tu *nervos* intendas tuos Eun. II, 3, 21. Vereor, ne istaec fortitudo in *nervom* erumpat denique Phorm. II, 2, 11. In *nervom* potius ibit Phorm. IV, 4, 15.

Nescio) Laetus est *nescio* quid And. II, 2, 3. *Nescis* quid mi obtigerit And. V, 6, 2. Quid agam *nescio* Eun. IV, 4, 43. Tu fortasse quae hic facta sient, *nescis* Eun. V, 8, 32. Vbi sim *nescio* Heaut. II, 3, 67. An *nescis*, quam doleam Heaut. V, 1, 61. Vitium est oblatum virgini olim ab *nescio* quo improbo Hec. III, 3, 23.

Neu. Neve) Ne abs te hanc segreges, *neu* deseras And. I, 5, 56. Ne mea praesentia obstet, *neu* causa ulla restet reliqua Hec. IV, 2, 11. Ne sursum deorsum cursites; *neve* usque ad lucem vigiles Eun. II, 2, 47. Ne tu curares meum, *neve* ego tuum Adelph. V, 3, 12.

Neuter) Cum ibi me adesse *neuter* tum praesenserat And. V, 1, 20. *Neutra* in re vobis difficultas a me erit Hec. IV, 4, 45.

Neutiquam) *Neutiquam* officium liberi esse hominis puto And. II, 1, 30. Haec res *neutiquam* neglectu est mihi Heaut. II, 3, 116.

Nex) Verberibus caesum te in pistrinum dedam usque ad *necem* And. I, 2, 28. Vsque ad *necem* operiere loris. Adelph. I, 1, 28. Hominem deverberasse usque ad *necem* Phorm. II, 2, 13.

Notitia) Haec inter nos nuper *notitia* admodum'st Heaut. I, 1, 1.

Notus) Neque notum, neque cognatum Eun. I, 2, 68. Omnes *noti* me atque amici deserunt Eun. II, 2, 7. Minus potens quam tu, minus *notus* Eun. IV, 7, 22. *Notus* mihi quidam obviam venit Eun. V, 2, 4. Neque illi beuevolens, neque *notus*, neque cognatus Phorm. I, 2, 48.

Novi) Qui utramvis recte *norit*, ambas *noverit* Aud. prol. 10. Illam me credo haud *nosse* And. V, 4, 49. *Novi* ingenium mulierum Eun. IV, 7, 42. Si quid conlibitum'st, *novi* te Eun. V, 8, 26. Vesperascit, et non *noverunt* viam Heaut. II, 3, 7. Ego te autem *novi*, quam esse soleas inpotens Heaut. II, 3, 130. *Novi* ego emantis Heaut. III, 3, 9. *Novi* tuum animum Adel. II, 2, 15. Quasi nunc non *norimus* nos inter nos Adelph. II, 4, 7. At non *novi* hominis faciem. P. At faciam ut *noveris* Hec. III, 4, 25. Nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod *nossem*, videram Hec. V, 4, 23. Egomet me *novi* et peccatum meum Phorm. I, 4, 40. Quo magis *novi*, tanto saepius Phorm. II, 2, 14.

Novicius) Paucae, quae circum illem essent, manent *noviciae*, puellae Eun. III, 5, 34.

Novus) *Nova* nunc religio te istaec incessit cedo? And. IV, 3, 15. Quae veteres factitarunt, si faciunt *novi* Eun. prol. 43. Hoc *novum* est aucupium Eun. II, 2, 26. *Nova* figura oris Eun. II, 3, 16. *Novas* qui scribunt, nil pareuut seui Heaut. prol. 43. Eam nos acturi sumus *novam* Adelph. prol. 12. Ego *novus* maritus anno demum quinto et sexagesimo fiam? Adelph. V, 8, 15. *Novum* intervenit vitium et calamitas Hec. prol. 2. *Nova* res orta'st Hec. III, 1, 18. Nil fecit *novi* Phorm. III. 1, 11. Multa advenienti, ut fit, *nova* hic compluria Phorm. IV, 3, 6. Num *novom* aut mirum'st? Phorm. V, 6, 8. Nunc gestus mihi voltusque est capiundus *novos* Phorm. V, 6, 50.

Nox) *Noctes*que et dies And. IV, 1, 53. Offendi ibi militem eius *noctem* orantem Heaut. II, 3, 125. Atque haec una *nox* Heaut. III, 1, 52. Persuasit *nox*, amor, vinum, adolescentia Adelph. III, 4, 24. Prius *nox* oppressisset illic Adelph. IV, 1, 9. De *nocte* Adelph. V, 3, 55. *Nocte* illa prima virginem non attigit Hec. I, 2, 61. Memini ad me *nocte* prima confugere. Hec. V, 3, 24.

Noxia) Vnam hanc *noxiam* amitte Eun. V, 2, 13. Dominam esse extra *noxiam* Heaut. II, 3, 57. Pueri inter se quas pro levibus *noxiis* iras gerunt? Hec. III, 1, 30. Ad defendendam *noxiam* Phorm. I, 4, 48. Cum in *noxia* hic est; ille ad defendendum adest Phorm. II, 1, 36.

Nubo) Daturne illa Pamphilo hodie *nuptum*? Aud. II, 1, 1. Filiam meam *nubere* tuo guato Aud. III, 3, 3. Antiphila mea *nubet* mihi Heaut. IV, 3, 13. Pro virgine dari *nuptum* non potest Adelph. III, 2, 48. Et nova *nupta* eadem haec discet Adelph. IV, 7, 33. Cum illo *nupta* Hec. IV, 1, 19. *Nupta* meretrici hostis est Hec. V, 2, 23. *Nuptum* virginem locavi huic adolescenti Phorm. V, 1, 25.

Nudus) Capillus passus, *nudus* pes Phorm. I, 2, 56.

Nugae) Magno iam conatu *nugas* dixerit Heaut. IV, 1, 8.

Nullus) *Nullus* sum And. III, 4, 20. Memini, tametsi *nullus* moneas Eun. II, 1, 10.

O

O lepidam patrem And. V, 4, 45. *O* faciem pulcram Eun. II, 3, 5. *O* Iuppiter Heaut. IV, 1, 17. *O* caelum, *O* terra, *O* maria Neptuni Adelph. V, 3, 4. *O* mi gnate Hec. III, 2, 17. *O* vir fortis atque amicus Phor. II, 2, 10.

Obdo) Pessulum ostio *obdo* Eun. III, 5, 55. Anus foribus *obdit* pessulum Heaut. II, 3, 37.

Obeo) Is *obiit* mortem And. I, 3, 18. Ea *obiit* mortem Heaut. II, 3, 30. Ea *obiit* mortem, e medio abiit Phorm. V, 8, 30.

Obiicio) Hanc laetitiam nec opinanti primus *obiicerem* ei domi Heaut. I, 2, 13. Hoccine ex improviso mali mihi *obiici* tantum Adelph. IV, 4, 2. Quibus est alicunde aliquis *obiectus* labos Hec. III, 1, 6. Tum hoc esse mihi *obiectum* malum? Phorm. III, 2, 20.

Obitus) Vt voluptati *obitus*, adfatus tuus, quocumque adveneris, semper sit Hec. V, 4, 19.

Obiurgo) Nec satis ad *obiurgandum* causae And. I, 1, 111. Quo ore illum *obiurgabis*? Phorm. V, 8, 53.

Oblecto) Me speres; me te *oblectes* Eun. I, 1, 115. In eo me *oblecto* Ad. I, 1, 24. Tu cum illa te intus *oblecta* Ad. II, 4, 20. Vbi te *oblectasti* tamdiu? Pu. Minime equidem me *oblectavi* Hec. I, 2, 9 et 10. Habebis, quae tuam senectutem *oblectet*. D. Te *oblectet* Phorm. II, 3, 87 et 88.

Obliviscor) Nescio qui tibi sum *oblitus* hodie, ut volui, dicere And. V, 1, 22. Prorsum *oblitus* sum mei Eun. II, 3, 15.

Obnixe) Quem ego credo manibus, pedibus, *obnixe* omnia facturum And. I, 1, 134.

Obnoxius) Vxori *obnoxius* sum Hec. III, 1, 22.

Obnuntio) Primus rescisco omnia: primus porro *obnuntio* Adel. IV, 2, 8.

Obolus) Olera et pisciculos minutos ferre in coenam *obolo* seni And. II, 2, 32.

Oborior) Tanta haec laetitia *oborta* est Heaut. IV, 3, 2.

Obsaturo) Vt istam rem video, istius *obsaturabere* Heaut. IV, 8, 28.

Obscurus) *Obscuram* diligentiam And. prol. 22.

Obsecro) Ah, ne me *obsecra* And. III, 3, 13. *Obsecro*, quem video? And. IV, 5, 5. Mi vir, te *obsecro*, ne facias Heaut. V, 5, 4. Tace *obsecro* mea gnata Hec. III, 1, 38. *Obsecrat*, ut sibi eius faciat copiam Phorm. I, 2, 61.

Obsecundo) *Obsecundato* in loco Heaut. IV, 6, 23. *Obsecundare* in loco Adelph. V, 9, 37.

Obsequium) *Obsequium* amicos, veritas odium parit And. I, 1, 41.

Obsequor) Eorum *obsequi* studiis Aud. I, 1, 37. Studeo *obsequi* tibi And. V, 1, 3. Senes est aequum senibus *obsequi* Heaut. III, 1, 10. Potare atque animo *obsequi* Adelph. I, 1, 8. Parenti potius, quam amori *obsequi* oportet Hec. III, 4, 34. Homo voluptati *obsequens* fuit, dum vixit Hec. III, 5, 9. Coepi iis omnia facere, *obsequi* quae vellent Phorm. I, 2, 29.

Obsero) *Obsera* ostium intus Eun. IV, 6, 25.

Observo) *Observabam* mane illorum servolos And. I, 1, 57. *Observes* filium, quid agat? And. I, 1, 42. Erus me relictis rebus iussit Pamphilum hodie *observare* Aud. II, 5, 2. Poëta sensit scripturam suam ab iniquis *observari* Adelph. prol. 2.

Obsideo) Certum *obsidere* est usque, donec redierit Adelph. IV, 6, 6.

Obsitus) Pannis annisque *obsitum* Eun. II, 2, 5. Pannis *obsita*, neglecta, immunda illuvie Heaut. II, 3, 53.

cat, orare occipit Hec. I, 2, 41. Vbi in gynaeceum ire occipio Phorm. V, 6, 22.

Occludo) Libido occlusa'st contumeliis And. III, 3, 25. Consilium illud rectum'st de occludendis aedibus Eun. IV, 7, 14.

Occulo) Qui hoc occultum iri facilius credas, dabo Hec. V, 4, 29.

Occulte) Neque id occulte fert Adel. III, 2, 30.

Occultus) Vt tu illos procul hinc ex occulto caederes Eun. IV, 7, 17. Apud quem expromere omnia mea occulta audeam Heaut. III, 3, 14.

Occupo) Mors continuo ipsam occupat And. I, 5, 62. Homini adolescentulo, in alio occupato amore And. V, 1, 10. Populus studio stupidus in funambulo animum occuparat Hec. prol. 5. Alia occupatus sollicitudine Phorm. III, 2, 17.

Ocius. Ocissime) Accipe hunc a me ocius And. IV, 3, 9. Move vero ocius te Eun. V, 3, 7. Sequere hac me ocius Heaut. IV, 7, 4. Quam ocissime ut des Heaut. IV, 8, 27. Eamus ergo ad eum ocius Phorm. III, 3, 39.

Oculus) Lacrimula, quam oculos terendo vix vi expresserit Eun. I, 1, 23. Rex te ergo in oculis gestare Eun. III, 1, 11. Sibi putans adductum ante oculos aemulum Eun. IV, 1, 9. Vt ego unguibus facile illi in oculos involem venefico? Eun. IV, 3, 6. Hunc oculis suis nostrarum nunquam quisquam vidit Eun. IV, 4, 10. Oculi illi illico effodientur Eun. IV, 6, 2. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis Heaut. III, 1, 82. Cave nunc iam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos Adelph. II, 1, 16. Adolescenti ipsi eriperem oculos Adelph. III, 2, 20. Hisce oculis egomet vidi Adelph. III, 2, 31. Di me omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc ego amo meos Adelph. IV, 5, 67. Qui te amat plus quam hosce oculos Adel. V, 7, 5. Nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram Hec. V, 4, 23. Restabat, aliud nihil, nisi oculos pascere Phorm. I, 2, 35. Alius ab oculis meis illam abducet? Phorm. III, 3, 15. Nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi Phorm. V, 1, 8. Vel oculum exculpe Phorm. V, 7, 96. Vin facere, quod tuo viro oculi doleant? Phorm. V, 8, 64.

Odi) Amare, odisse, suspicari Eun. prol. 40. Illud rus malo odi Phorm. IV, 1, 7. Di me omnes oderint Adel. IV, 5, 67. Miris modis odisse coepit Sostratam Hec. I, 2, 104. Vno animo omnes socrus oderunt nurus Hec. II, 1, 4.

Odiosus) Aeschinus odiosus cessat Adelph. IV, 2, 49. Odiosa haec est aetas adolescentulis Hec. IV, 2, 13. Enimvero si porro esse odiosi pergitis Phorm. V, 7, 44.

Odium) Veritas odium parit And. I, 1, 41. Negotii siquando odium ceperat Eun. III, 1, 14. Neque agri neque urbis odium me unqnam percipit Eun. V, 5, 2. Audivi cepisse odium tui Philumenam Hec. II, 1, 22. Qui amat, cui odio ipsus est Hec. III, 2, 8. Nunquam hodie odio tuo me vinces Phorm. V, 6, 9.

Oedipus) Davos sum, non Oedipus And. I, 2, 23.

Offendo) Paulum si cessassem, domi non offendissem Eun. IV, 4, 6. Si te in platea offendero hac unquam Eun. V, 8, 34. Texentem telam studiose ipsam offendimus Heaut. III, 3, 44.

Offero) Opportune te mihi offers And. IV, 2, 3. Cui miserae indigno per vim vitium obtulerat Adelph. III, 2, 10. Oppido opportune te obtulisti mihi obviam Adelph. III, 2, 24. Di tibi omnia omnes semper optata offerant Adelph. V, 9, 21. Incommode illis fors obtulerat adventum meum.

2, 24. Paupertas mihi *onus* visa est et miserum et grave Phorm. I, 2, 44. Audacissume *oneris* quidvis impone, et feret Phorm. III, 3, 28.

Opera) In prologis scribundis *operam* abutitur And. prol. 5. Et nunc id *operam* do And. I, 1, 130. Itane obstinate *operam* dat? And. I, 5, 8. Faciam sedulo, dabo *operam* Eun. II, 3, 72. Quod in opere faciundo *operae* consumis tuae Heaut. I, 1, 21. Frustra *operam* opinor sumo Heaut. IV, 3, 15. *Operam* amico dat suo Heaut. V, 1, 37. Illius *opera* nunc vivo Ad. II, 3, 8. Non fratrem videt rei *operam* dare? Adelph. I, 2, 15. Non mea *opera*, neque pol culpa evenit Hec. II, 1, 31. In istis *opera* luditur Phorm. II, 2, 18. Tradant *operas* mutuas Phorm. II, 1, 37.

Operio) *Operuere* ostium Heaut. V, 1, 33. Vsque ad necem *operiere* loris Adelph. II, 1, 28. Quo pacto hoc *operiam*? Hec. IV, 4, 6.

Opinio) Prorsus a me *opinionem* hanc tuom esse ego omotam volo And. III, 2, 30. Concurrunt multa, *opinionem* hanc quae mihi animo exaugeant Heaut. II, 2, 3. Te esse praeter nostram *opinionem* comperi Hec. V, 1, 36.

Opinor) Neque, ut *opinor*, sine tuo magno malo And. I, 2, 8. Nos sic nec *opinantes* duci falso gaudio And. I, 2, 9. Hoc sic esse *opinor* And. II, 3, 13. Sine dubio *opinor* Eun. V, 8, 14. Vt hanc laetitiam nec *opinanti* primus obiicerem ei domi Heaut. I, 2, 12. Frustra operam *opinor* sumo Heaut. IV, 3, 15.

Opis) Quantum tibi *opis* di dant Heaut. III, 3, 31. Iuno Lucina fer *opem* Adelph. III, 4, 41. Cuius nunc miserae spes *opes*que in te uno omnes sitae Phorm. III, 1, 6. *Ope* vostra Phorm. V, 6, 2.

Opitulor) Si illum relinquo, eius vitae timeo: sin *opitulor*, huius minas And. I, 3, 5.

Oportet) Nonne *oportuit* praescisse me ante? nonne prius communicatum *oportuit*? And. I, 5, 4. Quae adsolent, quaeque *oportet* signa esse ad salutem And. III, 2, 1. Hanc iam *oportet* in cruciatum hinc abripi And. IV, 4, 47. Quod nos capere *oportet*, haec intercipit Eun. I, 1, 35. Itane fieri *oportet*? Heaut. III, 3, 1. Intercimplam *oportuit* Heaut. IV, 1, 22. Istocine pacto *oportet*? Adelph. IV, 7, 14. Est quod me transire ad forum iam *oportet* Hec. II, 2, 31. Regem me esse *oportuit*? Phorm. I, 2, 20.

Opperior) Paumper *operire* hic And. IV, 2, 31. Paululum *opperirier* si vis Eun. V, 2, 51. Tu hic nos, dum eximus, interea *opperibere* Heaut. IV, 7, 5. *Opperiar* hominem hic, ut salutem et conloquar Adelph. III, 3, 92. Hominem ad forum iussi *opperiri* Ph. IV, 2, 9.

Oppido) In angustum *oppido* nunc meae coguntur copiae Heaut. IV, 2, 2. Dic me hic *oppido* esse invitam Heaut. IV, 4, 12. *Oppido* opportune te obtulisti mihi obviam Adelph. III, 2, 24. Enim lassam *oppido* tum esse aibant Hec. II, 1, 41. Eumque animo iniquo *oppido* hoc ferre aiunt Phorm. V, 1, 36.

Oppidum) Quem ego nunc credo tota me *oppido* exanimatum quaerere And. II, 2, 5. Eam *oppido* eiiciat And. II, 3, 8. Perreptavi usque omne *oppidum* Adelph. IV, 6, 3.

Oppignero) Num illa *oppignerare* filiam meam me invito potuit Heaut. IV, 5, 46.

Oppleo) Lacrumis *opplet* os totum sibi Heaut. II, 3, 65.

Opportune) Ambo *opportune*: vos volo And. II, 2, 8. *Opportune* hic fit mihi obviam And. III, 4, 11. *Oppor-*

Ordo) Quendam mei loci hinc atque *ordinis* Eun. II, 2, 3. Tu ista narra omnia *ordine*, ut factum siet Eun. V, 4, 48. Vt recta via rem narret *ordine* omnem Heaut. IV, 3, 28. Quo pacto aut unde mihi sit, dicundum *ordine* est Phorm. IV, 1, 14.

Orior) Hoc quis non credat abs te esse *ortum*? And. III, 2, 6. Viden me ex eodem *ortum* loco Eun. II, 2, 10. Tibi a me nulla'st *orta* iniuria Adel. II, 1, 35. Haud cito mali quid *ortum* ex hoc sit publice Adel. III, 3, 99. Ex illan familia tam inliberale facinus esse *ortum*? Adelph. III, 4, 3. Quod peccatum a nobis *ortum*'st, corrigo Adelph. IV, 3, 2. Inmerito aegritudo haec *oritur* mihi abs te Hec. II, 1, 26. Nova res *orta*'st Hec. III, 1, 18. Vnde *ortum* est initium irae Hec. III, 2, 16.

Ornamentum) Minas iam decem habet pro alimentis datas: hasce *ornamentis* consequentur alterae Heaut. III, 7, 9.

Ornatus) Nihil *ornati*, nihil tumulti And. II, 2, 28. Quid istuc *ornati* est? Eun. II, 2, 6. Orator ad vos venio, *ornatu* prologi Hec. alt. prol. 1.

Orno) Munus nostrum *ornato* verbis Eun. II, 1, 8. *Ornatam* ita uti quae *ornantur* sibi Heaut. II, 3, 47. *Ornatus* esses ex tuis virtutibus Adelph. II, 1, 22. Hominum homo *ornatissuma* Phorm. V, 6, 13.

Oro) Postulo, sive aequum'st, te *oro* And. I, 2, 19. Quod te ego per dextram hanc *oro* And. I, 5, 54. Gnatam ut det *oro*, vixque id exoro And. III, 4, 13. *Orandi* iam finem face And. V, 1, 2. Per ego te Deos *oro* And. V, 1, 15. Thais maxumo te *orabat* opere Eun. III, 3, 27. Omnis vos *oratos* volo Heaut. prol. 26. *Orando* surdas iam auris reddideras mihi Heaut. II, 3, 89. Venit ipsus ultro, lacrumans, *orans*, obsecrans Adelph. III, 4, 26. Quid si quid te maius *oret*? Adelph. V, 8, 18. *Oremus*, accusemus: gravius denique minitemur Hec. IV, 4, 95. Servom hominem causam *orare* leges non sinunt Phorm. II, 1, 62.

Os) Vno *ore* omnes omnia bona dicere And. I, 1, 69. Equidem istuc *os* tuum impudens videre nimium vellem Eun. III, 5, 49. Illuc vide, *os* ut sibi distorsit carnufex Eun. IV, 4, 3. *Os* durum Eun. IV, 7, 36. Concedas aliquo ab *ore* eorum aliquantisper Heaut. III, 3, 11. Quo *ore* appellabo patrem? Heaut. IV, 3, 22. Sparso *ore* Heaut. V, 5, 18. In *ore*'st omni populo Adel. I, 2, 13. Hodie ei usque *os* praebui Adelph. II, 2, 7. Vereor coram in *os*. te laudare Adelph. II, 4, 5. Nulli laedere *os* Adelph. V, 4, 10. Vno *ore* auctores fuere Phorm. IV, 3, 20. Quo *ore* illum obiurgabis? Phor. V, 7, 53.

Oscito) Interea *oscitantis* opprimi And. I, 2, 10.

Osculor) Mitto iam *osculari* atque amplexari Heaut. V, 1, 27.

Ostendo) Velle in ea re *ostendi*, quam sis callidus And. I, 22, 7. Tibi *ostendam*, quid erum sit pericli fallere And. V, 2, 26. Nunc, Parmeno, te *ostenderis*, qui vir sies Eun. II, 3, 16. Occasionem mihi *ostentam* Eun. III, 5, 57. In me plane di potestatem suam omnem *ostendere* Eun. V, 8, 3. Tu illum nunquam *ostendisti*. quanti penderes Heaut. I, 1, 103. Qui mihi per alium *ostendit* suam sententiam Heaut. II, 1, 7. Opportune te mihi in ipso tempore *ostendis* Hec. IV, 4, 5. Vt olim te *ostendisti*, nihil cessavisti eadem esse usque adhuc Hec. IV, 1, 39. Ni mi esset spes *ostenta* Phor. V, 4, 7.

Ostento) Neque cicatrices suas *ostentat* Eun. III, 2, 30.

Ostium) Solitudo ante *ostium* And. II, 2, 25. Concrepuit hinc a Glycerio

Panis) Quo pacto ex iure hesterno *panem* atrum vorent Eun. V, 4, 17.

2, 95. Cuius consilio fuerat ea *par* prospici Hec. IV, 1, 46. Bonas quod *par* est facere Hec. V, 1, 13. *Par pari* ut respondeas Phorm. I, 4, 35.

Parasitaster) Est alius quidam, *parasitaster* paululus Adel. V, 2, 4.

Parasitus) *Parasitus* Colax Eun. prol. 30. *Parasiti* item ot Gnatbonici voceotur Eun. II, 2, 33. Edax *parasitus* Heaut. prol. 38.

Parce) Vitam *parce* ac duriter agebat And. I, 1, 47. Nimium *parce* facere sumtum And. II, 6, 19. Semper *parce* ac duriter se habere Adel. I, 1, 20.

Parco) Novas qui scribunt, nihil *parcunt* seni Heaut. prol. 43. Laborans, quaerens, *parcens*. Tandem aliquantulum tibi *parce* Heaot. I, 1, 87 et 112. Nihil *peperoit* Adelph. IV, 2, 23. Conserva, quaere, *parce* Adelph. V, 3, 27. Meo labori haud *parcens* Hec. II, 1, 29. Hanccine ego vitam *parsi* perdere? Hec. III, 1, 2.

Parcus) Ruri esse *parcum* et sobrium Adelph. I, 2, 15. Agrestis, saevos, tristis, *parcus*, truculentus, tenax' Adelph. V, 4, 12.

Parens) Mea Glycerium suos *parentes* repperit And. V, 6, 5. Quem ferret, si *parentem* non ferret suùm? *Parentum* iniuriae uniusmodi sont ferme Heaut. I, 2, 28 et 30. Non sunt haec *parentis* dicta Heaut. V, 4, 12. *Parentes* propitii Adelph. I, 2, 6. Ma *parenti* potius quam amori obsequi oportet Hec. III, 4, 34. Res postputasse te omoes prae *parente* intelligo Hec. III, 5, 33.

Pareo) Meis dictis *parere hanc* Hec. IV, I, 49.

Pario) Veritas odiom *parit* And. I, 1, 41. Di, date facultatem obsecro huic *pariundi* And. I, 4, 6. Credon tibi hoc nunc, *peperisse* hanc e Pamphilo? And. III, 2, 17. Mi immortalitas *parta*'st And. V, 5, 5. In *pariundo* aliquot adfuarunt liberae And. IV, 4, 32. Copio aliquos *parere* amicos beneficio meo Eun. I, 2, 69. Vt solidum *parerem* hoc mi beneficium Eon. V, 2, 32. Labore alieno maguo *partam* gloriam verbis in se transmovet Eun. III, 1, 9. *Parere* iam diu haec per annos non potest Adelpb. V, 8, 8. Est recte et tempore suo *pepererit* Hec. IV, 1, 16. Haud existumans quanto labore *partum* Phorm. I, 1, 12. Mei patris bene *parta* indiligenter tutatur Phor. V, 3, 5.

Pariter) Quem *pariter* uti his decuit, aut etiam amplius Heaot. I, 1, 80. Nunc tu mihi es germanus *pariter* animo atqoe corpore Adelph. V, 8, 34. *Pariter* nunc opera me adiuvas, ac re dudum opitulata es Phorm. V, 3, 3.

Paro) Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam *paro* And. I, 1, 5. Quod *parato* opus est, *para* And. III, 2, 43. Vt te arbitretur sibi *paratum* moechum And. II, 1, 16. Hisce ego non *paro* me ot rideant Enn. II, 2, 18. Itan *parasti* te? Eun. II, 2, 9. Cura ut sint domi *parata* Eun. III, 2, 47. *Parati* nihil est Eun. III, 4, 4. Defensorem *paro* Eun. IV, 6, 32. Mibi magnum malum scio *paratum* Eun. V, 4, 47. Tibi erunt *parata* verba, huic homini verbera Heant. II, 3, 115. *Paratus* sum Heaut. III, 1, 85. Nec tu aram tibi, nec precatorem *pararis* Heaot. V, 2, 23. Ille bonus vir nobis psaltriam *paravit* Adelph. III, 4, 31. *Paratae* lites Adelph. V, 3, 6. Aliquam puero nutricem *para* Hec. IV, 4, 104. Quamnam hic fugam aot fortnm *parat*? Phorm. I, 4, 14. Itaoe es *paratus* facere me advorsum omnia? Phorm. II, 3, 80. *Parare* in animo cupiditates Phorm. V, 4, 2.

1, 51. Natura tu illi *pater* es, consiliis ego Adelph. I, 2, 46. Haec virgo orba'st *patre* Adelph. IV, 5, 16. Pro *patre* huic est Adelph. V, 8, 28. Hunc videre saepe optabamus diem, eum ex te esset aliquis, qui te appellaret *patrem* Hec. IV, 4, 30. Lenem *patrem* illum factum me esse acerrimum Phorm. II, 1, 32.

Paternus) Matres filiis auxilio in *paterna* iniuria esse solent Heaut. V, 2, 39. Haud *paternum* istuc dedisti Adelph. III, 4, 4. *Paternum* amicum me adsimulabo virginis Phorm. I, 2, 78.

Patina) Animus est in *patinis* Eun. IV, 7, 46. Tanquam in speculum, in *patinas* inspicere iubeo Adelph. III, 3, 74.

Patior) Me tam leni *passus* animo est usque adhuc And. I, 5, 27. Quidvis *patiar* And. II, 3, 6. Ne istuc tam iniquo *patiare* animo Eun. II, 1, 6. Neque plagas *pati* possum Eun. II, 2, 13. Non possum *pati*, quin tibi caput demulceam Heaut. IV, 5, 13. Ego haud minus aegre *patior* Heaut. V, 2, 5. Vix humane *patitur* Adelph. I, 2, 65. Vbi non quit *pati* Adelph. I, 2, 108. Sumptus vestros otiumque ut nostra res posset *pati* Hec. II, 1, 28.

Patria) Honeste in *patria* pauper viveret And. IV, 5, 3. Carens *patria* Heaut. I, 1, 85. Tam ob parvolam rem paene e *patria*? Adelph. II, 4, 11.

Patrisso) Laudo: *patrissas*: abi, virum te iudico Adelph. IV, 2, 25.

Patrius) *Patrium* monumentum Eun. prol. 13. *Patria* qui abligurrierat bona Eun. II, 2, 4. Hoc *patrium* est Adelph. I, 1, 49. *Patria* potitur commoda Adelph. V, 4, 17. *Patrio* animo victus Hec. II, 2, 2.

Patrocinor) Vos me indotatis modo *patrocinari* fortasse arbitramini Phor. V, 7, 46.

Patrona) Te mihi *patronam* cupio Eun. V, 2, 48.

Patronus) Huic ipsi est opus *patrono*, quem defensurem paro. Eun. IV, 6, 32. Tu es *patronus*, tu pater Adelph. III, 4, 10. Istunc *patronum* mulieris Phorm. II, 2, 77.

Patruus) Mi *patrue*, salve Phorm. II, 1, 24. Mansurus *patruum* pater est Phorm. III, 1, 16. *Patruum* video cum patre adstantem Phorm. IV, 3, 2.

Pauculi) Loquitur *paucula* Hec. IV, 6, 24. Diebus *pauculis* post Hec. I, 2, 68.

Paveo) Id *paves*, ne ducas tu illam And. II, 2, 12. Mihi *paveo* Phorm. I, 4, 10.

Pavito) Philumenam *pavitare* nescio quid dixerunt Hec. III, 1, 41.

Paulatim) Cautim et *paulatim* dabis Heaut. IV, 8, 29. Cyathos sorbilans *paulatim* hunc producam diem Adelph. IV, 2, 52. *Paulatim* plebem primulum facio meam Adelph. V, 6, 10. Animus *paulatim* elapsu'st Bacchidi Hec. I, 2, 94.

Paulisper) *Paulisper* mane Adelph. II, 2, 45. Congrum istum sinito in aqua ludere *paulisper* Adel. III, 3, 24.

Paulo) Si qua est habitior *paulo*, pugilem esse aiunt Eun. II, 3, 24. *Paulo* qui est homo tolerabilis Heaut. I, 2, 31. Vbi adbibit plus *paulo* Heaut. II, 1, 8. Metuas ne ab re sint omissiores *paulo* Adelph. V, 3, 45.

Paululo) Si nequeas *paululo*, at quanti queas Eun. I, 1, 30. *Paululo* tum erat contenta Heaut. III, 1, 35.

Paululum) *Paululum* obsoni And. II, 2, 23. Sine *paululum* ad me redeam And. III, 5, 16. Tum tu igitur *paululum* da mihi operae Eun. II, 2, 50. *Paululum* opperirier si vis Eun. V, 2, 51. Si *paululum* modo quid te fugerit Heaut. II, 3, 75. Si nunc de tuo iure concessisses *paululum* Adel.

Pedetemptim) Di bene vortant, quod agas: *pedetemptim* tamen Heaut. III, 3, 19.

Pedisequa) Accedo ad *pedisequas* And. I, 1, 96.

Peior) Omnia *peiorem* in partem Eun. IV, 2, 4. Melius, *peius*, prosit, obsit Heaut. IV, 1, 30. Rapere in *peiorem* partem Adelph. prol. 3.

Pellicio) Ne me in breve *pelliciat* tempus gaudio hoc falso frui Hec. V, 4, 2. Is senem per epistolas *pellexit* Phorm. I, 2, 18.

Pello) Istum aemulum, quod poteris, ab ea *pellito* Eun. II, 1, 9. Qui illum ad laborem hinc *pepulerim* Heaut. I, 1, 113. Tune has *pepulisti* fores? Adelph. IV, 5, 4.

Penates) Ego deos *penatis* hinc salutatum domum devortar Phorm. II, 1, 81.

Pendeo) Tu iam *pendebis* Eun. V, 6, 20. In spe *pendebit* animi Heaut. IV, 4, 5. Animus tibi *pendet* Adelph. II, 2, 18. Ego plectar *pendens* Phor. I, 4, 42.

Pendo) Parvi *pendo* And. III, 2, 46. Ego non flocci *pendere* Eun. III, 1, 21. Nihili *penderem* Eun. I, 2, 14. Tu illum unquam ostendisti quanti *penderes* Heaut. I, 1, 103. Syrus mihi tergo poenas *pendet* Adelph. IV, 4, 6. Amari et magni *pendi* postulo Adelph. V, 4, 25.

Penes) Istaec iam *penes* vos psaltria est? Adelph. III, 3, 34. Illorum esse culpam hanc credidi, quae te est *penes* Hec. IV, 1, 20.

Peniculus) *Peniculon* pugnare cogitas? Eun. IV, 7, 7.

Penus) Patris *penum* omnem congerebam Eun. II, 3, 19.

Per) Quod te ego *per* dextram hanc oro And. I, 5, 54. Nunc *per* hunc nulla'st mora And. III, 4, 14. *Per* me stetisse ut credat And. IV, 2, 18. *Per* tempus advenis And. IV, 4, 44. *Per* fallacias Heaut. V, 4, 18. Dum *per* aetatem licet Adelph. I, 2, 28. *Per* vim Adelph. III, 2, 10. Duci *per* viam Adelph. V, 7, 23. Parere *per* annos non potest Adelph. V, 8, 8. Quo lubet cruciatu *per* me exquire Hec. V, 2, 7. *Per* tumultum Phorm. prol. 33. *Per* deos atque homines Phor. V, 2, 37.

Perbenigne) Magis te quam oculos nunc ego amo meos. M. *Perbenigne* Adelph. IV, 5, 67.

Percarus) Hui, *percara*'st. P. Istaeo vero vilis est Phorm. III, 3, 25.

Percello) Quo trudis? *perculeris* iam tu me Eun. II, 3, 88.

Percipio) Neque agri neque urbis odium me unquam *percipit* Eun. V, 5, 2.

Percitus) Incredibili re atque atroci *percitus* Hec. III, 3, 17.

Percontor) Sed quos *perconter* video And. IV, 5, 5. Vbi investigem, quem *perconter*, incertus sum Eun. 3, 2. Vel me monere hoc vel *percontari* puta Heaut. I, 1, 26. Hoc *percontarier* desiste Hec. I, 2, 29. Tua quod nihil refert, *percontari* desinas Hec. V, 4, 12.

Percontumax) *Percontumax* redisti huc nobis Hec. III, 5, 54.

Percupio) Visne domi opperiamur potius, quam hic ante ostium? CH. Immo *percupio* Eun. V, 2, 57.

Percurro) Properans *percurro* ad forum And. II, 2, 18. Curriculo *percurre* Heaut. IV, 4, 11.

Percutio) *Percussit* ilico animum And. I, 1, 98.

Perdite) Hanc amare coepit *perdite* Phorm. I, 2, 32.

Perdo) Cur te is *perditum*? And. I, 1, 107. Tu rem inpeditam et *perditam* restituas? And. III, 5, 13. Miser, quod habui, *perdidi* Eun. II, 2, 6. Vt illum di deae omnes senium *perduint* And. II, 3, 11. At te di *per*-

Perinthia) Nomen comoediae Menandri And. prol. 9 et 13.

Periurus) Leno, *periurus*, pestis Ad. II, 1, 35.

Perliberalis) *Perliberalis* visa'st Hec. V, 4, 24. et Phorm. V, 3, 32.

Perlonge) *Perlonge*'st. CH. Sed tanto ocius properemus Eun. III, 5, 61.

Permagni) Illud *permagni* referre arbitror Heaut. III, 1, 58.

Permaneo) Ita tam *permansit* diu Hec. III, 1, 25.

Permano) Ne aliqua ad patrem hoc *permanet* Adelph. II, 4, 19.

Permitto) Bona nostra haec tibi *permitto* And. I, 5, 61. Et me et meum amorem et famam *permitto* tibi Heaut. II, 3, 110. Tibi pater, *permittimus* Adelph. V, 9, 38. Eius iudicio *permitto* omnia Phorm. V, 8, 56.

Permultum) Haud *permultum* a me aberit infortunium Heaut. IV, 2, 1.

Pernego) Id vero *pernegat* Eun. prol. 34.

Pernicies) Instructa pulchre ad *perniciem* Heaut. III, 1, 41. *Pernicies* communis adolescentium Adelph. II, 1, 34.

Pernimium) Tu quoque *per* parce *nimium* And. II, 6, 24. Nimium inter vos, *pernimium* interest Adelph. III, 3, 39.

Pernocto) Si hic *pernocto* Adelph. IV, 1, 15. Qui *pernoctaret* foris Hec. IV, 1, 24.

Pernosco) Rem cognoscite, ut *pernoscatis* And. prol. 25. Non satis *pernosti* me etiam, qualis sim And. III, 2, 23. Animum attendite, ut *pernoscatis* Eun. prol. 45. *Pernoscite* furtumne factum existumetis Adelph. prol. 12.

Peropus) *Peropu*'st, aut hunc cum ipsa, aut de illa me adversum hunc loqui And. I, 5, 30.

Perpauci) *Perpaucorum* hominum'st Eun. III, 1, 19. *Per* pol quam *paucis* reperias meretricibus fidelis evenisse amatores Hec. I, 1, 1.

Perpello) Vsque adeo donec *perpulit* And. IV, 1, 38. *Perpulisti* me And. V, 1, 9.

Perperam) Eo *perperam* dixi Phor. V, 1, 18.

Perpes) Si *perpetem* hanc vis esse adfinitatem Hec. II, 2, 10.

Perpetior) Ego non posse arbitror me *perpeti* And. III, 3, 32. Non *perpeti* meretricum contumelias Eun. I, 1, 3. Quidvis possem *perpeti* Eun. I, 2, 97. Censen posse me offirmare et *perpeti*? Eun. II, 1, 12. Nunc est profecto interfici eum *perpeti* me possum Eun. III, 5, 3.

Perpetuo) Illum hanc *perpetuo* habere And. III, 3, 32. *Perpetuo* oderit Eun. V, 4, 11. *Perpetuo* pericrim Eun. V, 8, 13. Perfice hoc mi *perpetuo* Heaut. IV, 8, 21.

Perpetuus) Triduo hoc *perpetuo*. Hunc diem *perpetuum* in laetitia degere Adelph. IV, 1, 4, et 6. Vtinam hoc *perpetuum* fiat gaudium Adelph. V, 9, 15. Biennium *perpetuum* Hec. I, 2, 12. O fortuna, ut nunquam *perpetua* es data Hec. III, 3, 46. Adfinitatem hanc sane *perpetuam* volo Hec. IV, 4, 14.

Perplacet) Habeo propemodum quam volo. So. *Perplacet* Heaut. V, 5, 22.

Perplexe) *Perplexe* loqui Eun. V, 1, 1.

Perpluo) Plenus rimarum sum, hac atque illac *perpluo* Eun. I, 2, 25.

Perpulcher) *Perpulchra* credo dona, aut nostris similia Eun. III, 2, 15.

Perquam) Fortiter. SY. *Perquam* Adelph. IV, 2, 27.

Perrepto) *Perreptavi* usque omne oppidum Adelph. IV, 6, 3.

Pessumus) Id est genus hominum *pessumum* And. IV, 1, 5. Hem, quid dixisti, *pessuma*? Eun. V, 6, 16. *Pessuma* haec est meretrix Heaut. III, 3, 38.

Pestis) Pernicies communis adolescentium, periurus, *pestis* Adelph. II, 1, 35.

Petax) Mea'st *petax*, procax Heaut. II, 1, 15.

Peto) Causam dicere prius unde *petitur*, quam illic qui *petit* Eun. prol. 11 et 12. E flamma *petere* te cibum posse arbitror Eun. III, 2, 38. Abs te *petere* et poscere Heaut. V, 1, 53. Vnde mi *peterem* cibum Heant. V, 2, 25. Quod *peto* et volo Heaut. V, 4, 4. Epistolam adlatam esse audivi: hanc *petam* Phorm. I, 2, 100. Inventa est quae dotem *petat* Phorm. IV, 3, 42. Vnde mi auxilium *petam*? Phorm. V, 1, 2.

Pexus) Eum adeo exornatum dabo, adeo *pexum* Heaut. V, 1, 78.

Phaleratus) Vt *phaleratis* dictis ducas me Phorm. III, 2, 15.

Phasma) Menandri *phasma* nunc nuper dedit Eun. prol. 9.

Philosophus) Animum ad aliquod studium adiungant, aut equos alere, aut canes ad venandum, aut ad *philosophos* And. I, 1, 30.

Phy) *Phy* domi habuit, unde disceret Adelph. III, 3, 58.

Pictura et Pictus) Suspectans tabulam quandam *pictam*, ubi inerat *pictura* haec Eun. III, 5, 36.

Pie) Neque faciam, neque me satis *pie* posse arbitror Adelph. III, 4, 13.

Pietas) O Chreme, *pietatem* gnati And. V, 2, 28. Matris ferre iniurias me *pietas* iubet Hec. III, 1, 21. Quod potero faciam, tamen ut *pietatem* colam Hec. III, 4, 33. Me *pietas* matris potius commodum suadet sequi Hec. III, 5, 31. Vt apud me praemium esse positum *pietati* scias Hec. IV, 2, 8.

Piget) Num facti *piget*? And. V, 3, 6. Id esse factum hic non negat, neque se *pigere* Heaut. prol. 19. Fratris me quidem pudet *piget*que Adel. III, 3, 38. Nequid plus minusve faxit, quod nos post *pigeat* Phorm. III, 3, 21.

Piraeus) Miror, quid ex *Piraeo* abierit Eun. II, 2, 59. Heri aliquot adolescentuli coiimus in *Piraeo* Eun. III, 4, 1.

Piscator) Cetarii, lanii, fartores, *piscatores* Eun. II, 2, 26.

Pisciculus) Olera et *pisciculos* minutos And. II, 2, 32.

Pistrilla) Apud ipsum lacum est *pistrilla* Adelph. IV, 2, 45.

Pistrinum) Verberibus caesum te in *pistrinum* dedam And. I, 2, 28 Praecipitem in *pistrinum* dabit And. I, 3, 9. In *pistrinum* recta proficiscar via And. III, 4, 21. Molendum'st in *pistrino* Phorm. II, 1, 19.

Pius) *Pium* ac pudicum ingenium Hec. I, 2, 77.

Placabilis) Te ipsum purgare ipsis coram, *placabilius* est Adelph. IV, 3, 17. Id nosmet indicare *placabilius* est Phorm. V, 7, 68.

Placeo) Si tibi quid feci aut facio, quod *placeat* And. I, 1, 14. Ipsis commentum *placet* And. I, 3, 20. Vide ut otiosus it, si dis *placet* Eun. V, 3, 10. Vbi sunt cognitae, *placitae* sunt Hec. alt. prol. 13. Quae vobis *placita* est, conditio datur Hec. II, 1, 44. Sic sum: si *placeo*, utere Phorm. III, 2, 42.

Placide) Suspenso gradu *placide* ire perrexi Phorm. V, 6, 27.

Placidus) Cum fervit maxume, tam *placidum*, quam ovis est, reddo Adelph. IV, 1, 18. Clemens, *placidus*, nulli laedere os, adridere omnibus Adelph. V, 4, 10.

Polliceor) Postquam amans accessit, pretium *pollicens* Andr. I, 1, 49. Scis, te mihi saepe *pollicitum* esse Eun. II, 3, 17. Quaeso aedepol quod mihi es *pollicito*, tute ut serves Hec. V, 2, 20. Modo non montis auri *polliciens* Phorm. I, 2, 18.

Pollicitatio) Quin tu hinc *pollicitationes* aufer Phorm. V, 6, 17.

Pollicitor) In fraudem iulicis sollicitando, et *pollicitando* eorum animos lactas? And. V, 4, 9. *Pollicitontem* et nil ferentem Phorm. III, 2, 36.

Pompa) Tua *pompa* eo traducenda est Heaut. IV, 4, 17.

Pone) *Pone* Adprehendit pallio, resupinat Phorm. V, 6, 23.

Pono) Qui se in sui gremio *positurum* puerum dicebat patris? Adelph. III, 2, 35. Vt apud me proemium esse *positum* pietati scias Hec. IV, 2, 8. In medio omnibus palmam esse *positom* Phorm. prol. 18. *Pono* esse victum eum. His rebus alias *pone* sane, inquit, decem Phorm. IV, 3, 25 et 62.

Popularis) O *populares*, ecquis me hodie vivit fortunatior? Eun. V, 9, 1. Obsecro *populares* ferte misero atque innocenti auxilium Adelph. II, 1, 1. Amicus summus meus et *popularis* Phorm. I, 1, 1.

Populus) Id *populus* curat scilicet And. I, 2, 14. In ore'st omni *populo* Adelph. I, 2, 13. Qui erit rumor *populi*, si id feceris? Phorm. V, 7, 18.

Porro) Dehinc, ut quiescant *porro*, moneo And. prol. 23. Misit *porro* orare, ut venirem, serio Eun. III, 3, 22. At *porro* recte spero Heaut. I, 2, 107. Cessatum usque adhuc est: nunc *porro* expergiscere Adelph. IV, 4, 23. Te oro *porro* in hac re adiutor sis mihi Hec. IV, 4, 99. Ecquid spei *porro*'st' ? Phorm. III, 1, 10.

Portitor) Epistolam ad *portitores* esse delatam Phorm. I, 2, 100.

Porto) Di boni, boni quid *porto*? And. II, 2, 1. Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam *portare* And. II, 6, 2. Nescio quid peccati *portat* haec purgatio Heaut. IV, 1, 12. Item hinc alia quae *porto* Cyprum Adelph. II, 2, 22. *Porto* hoc iurgium ad uxorem Hec. III, 5, 63. Cedo quid *portas*, obsecro Phorm. I, 4, 20.

Portus) Ego in *portu* navigo And. III, 1, 22. Modo isse dicito ad *portum* Hec. I, 2, 2. Percontatum ibo ad *portum*, quoad se recipiat Phorm. II, 4, 22.

Posco) Tanto ocius te ut *poscot* Heaut. IV, 8, 26. Abs te petere et *poscere* Heaut. V, 1, 53.

Possideo) De uxore, ita ut *possedi*, nihil mutat Chremes And. V, 4, 46. Te ipso herede haec *possidere* Bacchidem Heaut. V, 2, 16. Haec perinde sunt, ut illius animus, qui ea *possidet* Heaut. I, 2, 21. Regnumne, Aeschine, hic tu *possides*? Adelph. II, 1, 21.

Possum) Quando non *potest* id fieri quod vis, id velis quod *possit* And. II, 1, 6. Tibi ita hoc videtur: at ego non *posse* arbitror And. III, 3, 31. Huc face ad me venias, si quid *poteris* And. IV, 2, 29. Vt *potero*, feram And. V, 3, 27. Munus nostrum ornato verbis, quod *poteris* Eun. II, 1, 8. Amatores audieram mulierum esse eos maxumos, sed nihil *potesse* Eun. IV, 3, 24.

Post. Praepos.) Ego ero *post* principia Eun. IV, 7, 11. *Post* haec praecipitem darem Adelph. III, 2, 20. *Post* factam iniuriam Hec. V, 1, 16.

Post adverb.) *Post* deinde And. III, 2, 3. Quae proferentur *post*, si perget laedere Eun. prol. 18. Difficilem ostendes te esse, et ignosces tamen *post* Heaut. V, 1, 61. *Post* consulam Adel. V, 9, 25. *Post* de

quid sumas *potissimum* Phorm. II, 2, 29.

Potius) Inveniet inopem *potius*, quam te corrumpi sinat And. II, 3, 22. Domi opperiamur *potius*, quam hic aute ostium? Eun. V, 2, 56.

Poto) Cur amat? cur *potat*? Adel. I, 1, 37. Obsonat, *potat*, olet unguenta; de meo Adelph. I, 2, 37. Otium ab senibus ad *potandum* ut habeam Phorm. V, 5, 4.

Potus) Cum virgine una adolescens cubuerit plus *potus*, sese illa abstinere ut poterit? Hec. I, 2, 65.

Prae. Praeposit.) Vide quam iniquos sis *prae* studio And. V, 1, 6. *Prae* amore Eun. I, 2, 18. Ego illum contempsi *prae* me Eun. II, 2, 8. *Prae* gaudio, ita me di ament, ubi sim, nescio Heaut. II, 3, 67. *Prae* iracundia non sum apud me Heaut. V, 1, 47. Omnia sibi postputavit esse *prae* meo commodo Adelph. II, 3, 9. Huic aliquid paulum *prae* manu dederis Adelph. V, 9, 23. Rea postputasse te omnes *prae* parente intellego Hec. III, 5, 33.

Praebeo) Non possum satis narrare, quos ludos *praebueris* intus Eun. V, 6, 9. *Praebent* exigne sumptum Heaut. I, 2, 33. Hodie ei usque os *praebui* Adelph. II, 2, 7. Servom haud inliberalem *praebes* te Adelph. V, 5, 5. Strenuum hominem *praebuit* Phorm. III, 1, 12.

Praecaveo) Hoc tempus, *praecavere* mihi me, haud te ulcisci, monet Adelph. III, 5, 18.

Praeceps) *Praecipitem* in pistrinum dabit And. I, 3, 9. Vtinam mihi esset aliquid hic, quo me nunc *praecipitem* darem And. III, 4, 27. Auctores fuere, ut *praecipitem* hanc daret Phorm. IV, 3, 20.

Praeceptum) *Praeceptorum*'st planus istorum ille Adelph. III, 3, 58.

Praecido) Omnis causas *praecidam* omnibus Hec. IV, 2, 22.

Praecipio) Haec ego *praecipio* tibi? Heaut. III, 3, 18. Conservis ad eumdem istunc *praecipio* modum Adelph. III, 3, 70. Docui, monui, bene *praecepi* semper, quae potui omnia Ad. V, 9, 6.

Praecipito) Hac te *praecipitato* Adelph. IV, 2, 36.

Praecipuus) Vnam hanc rem me habere praeter alias *praecipuam* arbitror Adelph. II, 3, 5.

Praecurro) Vna illarum interea propere *praecucurrit* Hec. III, 3, 11.

Praedico) Actum'st, si quidem haec vera *praedicat* And. III, 1, 7. Vtrum *praedicemne* an taceam? Eun. IV, 4, 53.

Praedico) Hoc primum in hac re *praedico* tibi And. I, 1, 19. Neque tu haud dices tibi non *praedictum* And. I, 2, 34.

Praeditus) Qui gnatum haberem tali ingenio *praeditum* And. I, 1, 71.

Praedium) Fructum, quem Lemni uxoris reddunt *praedia* Phorm. IV, 3, 75. Ex iis *praediis* talenta argenti bina capiebat statim Phorm. V, 3, 6.

Praedo) E *praedonibus*, unde emerat, se audisse abreptam e Sunio Eun. I, 2, 34.

Praeficio) Elephantis quem Indicis *praefecerat* Eun. III, 1, 23. Chaeream ei rei *praefecimus* Eun. III, 4, 3.

Praefinito) Illi haud licebat, nisi *praefinito* loqui Hec. I, 2, 19.

Praegnas) Abducta a vobis *praegnas* fuerat filia, neque fuisse *praegnatem* nuuquam ante hunc scivi diem Hec. IV, 4, 18.

Praemium) Quod vis donum *praemium* a me optato, id optatum feres Eun. V, 8, 27. Vt apud me *praemium* esse positum pietati scias Hec. IV, 2, 8.

Praemonstrator) Adiutor meus et

dos erat, periit Adelph. III, 2, 47. Si non tum dedero, unam *praeterea* horam ne oppertus siet Phorm. III, 2, 29.

Praetereo) Sine bidnum hoc *praetereat* Eun. II, 2, 52. *Praeteriit* tempus Eun. III, 4, 4. Locum reprehensum, qui *praeteritus* negligentia'st Adelph. Prol. 14. *Praeterita* hac recta plates sursus Adelph. IV, 2, 35. Nescis, quid mali *praeterieris* Hec. III, 4, 5. Tua *praeterierat* iam ad ducendum aetas Phorm. II, 3, 76.

Praetermitto) Da, *praetermitto* Adelph. I, 1, 26. Fit sedulo: nil *praetermitto* Adelph. III, 3, 60.

Praetereaquam) Verbum unum mihi *praetereaquam* quod te roga, saxis cave Aud. IV, 4, 14.

Praeterquam) Neque, *praeterquam* quas ipse amor molestias habet, addas Eun. I, 1, 32. *Praeterquam* tui carendum quod erat Heaut. II, 4, 20.

Praeut) Ludum iocumque dices fuisse illum alterum, *praeut* huius rabies quae dabit Eun. II, 3, 9.

Prandium) *Prandium* corrumpitur Adelph. IV, 2, 49.

Prave) Vide, ne impulsus ira prave insistas Hec. III, 5, 34. Nequeo satis, quam hoc mihi videtur prave factum, proloqui Hec. IV, 4, 24.

Pravitas) Quae istaec *pravitas*, quaeve amentia est? Heaut. V, 2, 20.

Pravus) Neque id putabit *pravom* an rectum sit, quod petit Heaut. III, 1, 76. Inepta lenitas patris, et facilitas *prava* Adelph. III, 3, 37. Etsi hoc mihi *pravum*, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea videtur Adelph. V, 8, 21. Iis nunc praemium est, qui recta *prava* faciunt Phorm. V, 2, 6.

Precario) Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel *precario* fac tradas Eun. II, 3, 28.

Precator) Nec tu aram tibi, nec *precatorem* pararis Heaut. V, 2, 23. Ad *precatorem* adeam credo, qui mihi sic oret Phorm. I, 2, 90.

Preci) Nihil est *preci* loci relictum Aud. III, 4, 22. Perfice hoc, *precibus*, pretio Eun. V, 8, 25. Vt neque misericordis, neque *precibus* molliri queas Phorm. III, 2, 13. Vt nullus locus relinquatur *preci* Phorm. III, 3, 14.

Precor) Posthac si quidquam, nihil *precor* Phorm. I, 2, 92.

Prehendo. Prendo) Tuus pater me modo *prehendit* And. II, 2, 16. Quis homo unquam pro moeco vidit in domum meretricis *prendi* quemquam? Eun. V, 4, 39. Syrus est *prehendendus* atque adhortandus mihi Heaut. III, 1, 100. *Prendo* hominem solum Phorm. IV, 3, 15.

Pretium) Quod habui summum, *pretium* persolvi tibi. Postquam amans accessit, *pretium* pollicens And. I, 1, 12 et 49. Audireque eorum est operae *pretium* audaciam And. I, 3, 12. Ergo *pretium* ob stultitiam fero And. III, 5, 4. Cum faciem videas, videtur esse quantivis *preti* Aud. V, 2, 15. *Pretium* sperans ilico producit: vendit Eun. I, 2, 53. Si nunquam avare *pretium* statui arti meae Heaut. prol. 48. Cui nihil iam praeter *pretium* dulce'st Heaut. II, 2, 5. Ego spem *pretio* non emo Adelph. II, 2, 11.

Pridem) Quam *pridem* pater mi et mater mortui essent Eun. III, 3, 11. Hoc ego mali non *pridem* inveni Heaut. II, 1, 12. Iam *pridem* equidem audivi Hec. II, 1, 22.

Primarius) Neque huius sis veritus feminae *primariae*, quin novo modo ei faceres contumeliam Phorm. V, 7, 78.

Primo) *Primo* processit parum,

II, 1, 15. Maligna magis et magis *procax* facta ilico est Hec. I, 2, 84.

Procedo) Funus interim *procedit* And. I, 1, 101. Primo *processit* parum And. IV, 1, 47. *Procede* tu huc Eun. III, 2, 17. Bene *procedit* Adel. V, 6, 9. *Processisti* hodie pulchre Adelph. V, 9, 22.

Proclivis) Ingenium est omnium hominum ab labore *proclive* ad lubidinem And. I, 1, 51. Id faciam, in *proclivi* quod est And. IV, 2, 18.

Procul) Vt tu illos *procul* hinc ex occulto caederes Eun. IV, 7, 17. A me culpam esse hanc *procul* Adelph. III, 2, 50. Quem cum istoc sermonem habueris, *procul* hinc stans accepi Hec. IV, 3, 1.

Prodeambulo) *Prodeambulare* huc libitum est Adelph. V, 1, 4.

Prodeo) In funus *prodeo* And. I, 1, 88. Nunc id *prodeo*, ut conveniam Parmenonem Eun. V, 6, 4. Dromo pultat fores: anus quadam *prodit* Heaut. II, 3, 35. Nemon huc *prodit*? Phorm. I, 2, 102. Neque mi in conspectum *prodit* Phorm. II, 4, 3.

Prodo) Vt aliquot saltem nuptiis *prodat* dies And. II, 1, 13. Prius *proditurum* te tuam vitam, et prius pecuniam omnem Heaut. III, 1, 70. Illi anui *prodita* abs te filia est planissume Heaut. IV, 1, 26.

Produco) Vt huic malo aliquam *producam* moram And. III, 5, 9. Nisi me lactasses amantem, et falsa spe *produceres* And. IV, 1, 24. *Producit*; vendit Eun. I, 2, 54. Omnis *produxi* ac vendidi Heaut. I, 1, 92. Qui illud *produxit* scelus Adelph. III, 2, 16. Quem egomet *produxi* Adelph. III, 3, 48.

Profecto) *Profecto* sic est And. III, 3, 22. *Profecto* hoc vere dicunt Adelph. I, 1, 3. *Profecto* hoc sic est, ut puto Hec. III, 3, 19.

Profero) Saltem aliquot dies *profer* And. II, 1, 29. Habeo alia multa, nunc quae condonabitur; quae *proferentur* post Eun. prol. 18. Rem *profer* palam Heaut. V, 2, 41. An *proferendum* hoc tibi videtur usquam? Adelph. III, 2, 39. Non est opus *prolato* Hec. I, 2, 29. Progeniem vestram usque ab avo atque atavo *proferens* Phorm. II, 3, 48.

Proficiscor) Quid causae est, quin hinc in pistrinum recta *proficiscar* via? And. III, 4, 21. Detineo te; fortasse tu *profectus* alio fueras Eun. II, 2, 49. Clam me est *profectus*. Heaut. I, 1, 66.

Profiteor) In his poëta hic nomen *profitetur* suum Eun. prol. 3.

Profugio) Gnatus eius *profugit* inopia Heaut. III, 2, 17. Hinc egens *profugiet* aliquo militatum Adelph. III, 3, 31.

Profundo) *Profundat*, perdat, pereat, nihil ad me attinet Adelph. I, 2, 54.

Progenies) Memoriter *progeniem* vestram usque ab avo atque atavo proferens Phorm. II, 3, 48.

Prohibeo) Quae sese in ignem iniicere voluit, *prohibui* And. I, 1, 113. Quod di *prohibeant* And. III, 3, 36. Tum me *prohibeas* meam ne tangam? Eun. IV, 7, 38. Deos quaeso ut istaec *prohibeant* Adelph. II, 4, 11. Di mala *prohibeant* Hec. II, 1, 10. Cum uxore ac ipsum *prohibebo* domo Phorm. II, 4, 78.

Proin) *Proin* tu fac apud te ut sies And. II, 4, 5. *Proin* tu, taceri si vis, vera dicito Eun. I, 2, 26.

Proinde) *Proinde* hinc vos amolimini And. IV, 2, 24. Vt vos domi mihi eritis, *proinde* ego ero fama foris Hec. II, 1, 21. *Proinde* expiscare, quasi non nosses Phorm. II, 3, 35.

Propitius) Parentes *propitii* Adel. I, 1, 6. Satin illi di sunt *propitii?* Phorm. IV, 3, 31.

Proprius) Nilne esse *proprium* cuiquam? And. IV, 3, 1. Voluptates eorum *propriae* sunt And. V, 5, 4. Curavi, *propria* ea Phaedria ut poteretur Phorm. V, 5, 2.

Propter. Adverb.) Interdum *propter* dormiet Eun. II, 3, 77. Hic *propter* hunc adsiste Adelph. II, 1, 15. Ibi angiportum *propter* est Adel. IV, 2, 37.

Propulso) Quod tu speres, *propulsabo* facile And. II, 3, 21.

Prorsum) Hic homines *prorsum* ex stultis insanos facit Eun. II, 2, 23. *Prorsum* oblitus sum mei Eun. II, 3, 15.

Prorsus) Huic *prorsus* illam non dat And. II, 2, 34. *Prorsus* a me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo And. III, 2, 30.

Prorruo) Fores simul omnes *prorruunt* se Eun. III, 5, 51.

Prosilio) Quidnam hic properans *prosiliit?* Eun. V, 7, 6.

Prospere) Evenere haec nobis *prospere* Phorm. V, 7, 2.

Prospicio) Malo ego nos *prospicere*, quam hunc ulcisci accepta iniuria Eun. IV, 6, 24. Nisi *prospectum* a nobis interea est, desertae vivimus Heaut. II, 4, 11. Quam bene vero abs te *prospectum* est? Heaut. IV, 1, 25. Tibi *prospexi* et stultitiae tuae Heaut. V, 2, 8. Illa quae futura sunt *prospicere* Adel. III, 3, 34. Ego iam *prospiciam* mihi Adelph. IV, 2, 50. Numquid tute *prospexti* tibi? Adel. IV, 5, 55. Aderam, cuius consilio fuerat ea par *prospici* Hec. IV, 1, 46. Nisi me animus fallit, eut parum *prospiciunt* oculi Phorm. V, 1, 8.

Prosterno) Ceteros ruerem, agerem, raperem, funderem et *prosternerem* Adelph. III, 2, 21.

Prosum) Capitis periclum adire, dum *prosim* tibi And. IV, 1, 53. Quibus et re salva et perdita *profueram* et *prosum* saepe Eun. II, 2, 27. Melius, peius, *prosit*, obsit Heaut. IV, 1, 30. Quicquid est id, quod reliquit, *profuit* Hec. III, 5, 13. Qui post factam iniuriam se expurget, parum mihi *prosit* Hec. V, 1, 16.

Protelo) Ne te iratus suis saevidicis dictis *protelet* Phorm. I, 4, 36.

Proterreo) Filium *proterruisti* hinc Heaut. III, 1, 37.

Proterve) Satis pol *proterve* me Syri promissa huc induxerunt Heaut. IV, 4, 1. Ecce autem tu quoque *proterve* iracundus es Hec. III, 5, 53.

Protervitas) Quam paene me tua perdidit *protervitas* Heaut. IV, 6, 10.

Protervos) Ne ineptus, ne *protervos* videar Heaut. III, 3, 16.

Protinam) Hinc me *protinam* coniicerem in pedes Phorm. I, 4, 13.

Provideo) Erus est, neque *provideram* And. I, 2, 12. Si non astu *providentur* And. I, 3, 3; Phorm. I, 4, 5. Putavit me plus scire et *praevidere* Heaut. I, 1, 64. *Provisum* est, ne in praesentia haec hinc abeat Ph. V, 2, 14.

Provincia) Huic nostro tardita'st *provincia* Heaut. III, 2, 5. *Provinciam* cepisti duram Phorm. I, 2, 22.

Proviso) *Proviso* quid agat Pamphilus And. V, 5, 1. Huc *proviso* Eun. III, 1, 4. Ego huc ad vos *proviso* Adelph. V, 6, 1.

Provoco) Pamphilam cantum *provocemus* Eun. III, 1, 53. Huc *provocat* Adelph. V, 4, 24.

Provolvo) Ego hunc in mediam viam *provolvam* And. IV, 4, 38.

Proxumus) *Proxumus* sum egomet mi And. IV, 1, 12. His mensibus sex septem prorsus non vidisse *proxumis* Eun. II, 3, 41. Eamus ad me, ibi *proxumum*'st Eun. III, 5, 64.

Pugnus) *Pugnus* continuo in mala haereat Adelph. II, 1, 17. Me *pugnis* usque occidit Adelph. IV, 2, 19. *Pugnos* in ventrem ingere Phorm. V, 2, 95.

Pulcher) O faciem *pulchram* Eun. II, 3, 5. Virgo *pulchra* Phorm. I, 2, 54. Hic *pulcherrimum* facinus audivi Phorm. V, 6, 29.

Pulchre) Dixti *pulchre* Eun. II, 3, 85. *Pulchre* mehercle dictum et sapienter Eun. III, 1, 26. Videbar mihi esse *pulchre* sobrius Eun. V, 4, 2. Instructa *pulchre* ad perniciem Heaut. III, 1, 41. Salsamenta haec fac macerentur *pulchre* Adelph. III, 3, 27. Ego illius sensum *pulchre* calleo Adel. IV, 1, 17. Processisti hodie *pulchre* Adelph. V, 9, 22. Foeneratum istuc beneficium *pulchre* tibi dices Phorm. III, 2, 8. Sane hercle *pulchre* suades Phorm. III, 3, 9. Immo vero *pulchre* discedo Phorm. V, 8, 58.

Pulchritudo) Nihil erat adiumenti ad *pulchritudinem* Phorm. I, 2, 55.

Pulmentum) Lepus tute es, et *pulmentum* quaeris? Eun. III, 1, 36.

Pulto) Dromo *pultat* fores Heaut. II, 3, 34. Cesso *pultare* ostium vicini? Heaut. III, 1, 1. Quis ostium hoc *pultavit*? Adelph. IV, 5, 3.

Punctum) Temporis mihi *punctum* ad hanc rem est Phorm. I, 4, 7.

Purgatio) Nescio quid peccati portat haec *purgatio* Heaut. IV, 1, 12.

Purgo) *Purgon* ego me de istac Thaidi? Eun. III, 1, 44. Tu quod te posterius *purges*, hanc iniuriam mihi nolle factam esse, huius non faciam Adelph. II, 1, 8. Piscis ceteros *purga* Adelph. III, 3, 22. Te ipsum *purgare* ipsis coram, placabilius est Adel. IV, 3, 17. Aut ea refellendo tibi aut *purgando* corrigemus Hec. II, 2, 12. Te sibi *purgatum* Hec. V, 4, 31. Orat; confitetur; *purgat*: quid vis amplius? Phorm. V, 8, 46.

Purus) In hac est *pura* oratio Heaut. prol. 46.

Puto) Dictum *puta* And. I, 1, 2. Aliquis forsan me *putet* non *putare* hoc verum And. V, 5, 1 et 2. Bene *putas* Eun. IV, 7, 43. Magis, si magis noris, *putes* ita rem esse. Id nihil *puto* Heaut. V, 1, 16 et 27. Qui, nisi quod ipse fecit, nihil rectum *putat* Adelph. I, 2, 19. Quae tibi *putaris* prima, in experiundo ut repudies Adelph. V, 4, 4.

Pytiso) *Pytisando* modo mihi quid vini absumpsit? Heaut. III, 1, 48.

Q

Qua) Fieri potest, ut ne *qua* exeat Adelph. IV, 4, 16.

Quadrupes) *Quadrupedem* constringito And. V, 2, 24.

Quaerito) Lana ac tela victum *quaeritans* And. I, 1, 48. Haec cur *quaeritet*? Eun. III, 3, 17. Te ipsum *quaerito* Adelph. I, 2, 1.

Quaero) Te ipsum *quaero* And. II, 2, 8. Consilium *quaero* And. IV, 2, 19. Facile victum *quaerere* Eun. II, 2, 30. Vbi *quaeram*, ubi investigem, incertus sum Eun. II, 3, 3. Sermonem *quaerere* Eun. III, 3, 10. Quid sibi hic vestitus *quaerit*? Eun. III, 5, 10. *Quaere* qui respondeat Eun. IV, 7, 40. Nihil tam difficile'st, quin *quaerendo* investigari possiet Heaut. IV, 2, 8. Abduce, vinci, *quaere* rem Adelph. III, 4, 36. Conserva, *quaere*, parce Adelph. V, 3, 27. Contrivi in *quaerundo* vitam atque aetatem meam Adelph. V, 4, 15. *Quaeret* alium virum Phorm. II, 1, 67.

Quaeso) Bona verba, *quaeso* And. I, 2, 33. Narra istuc *quaeso* quid sit Eun. III, 5, 14. Vbinam'st *quaeso*? Heaut. III, 1, 21. Deos *quaeso* ut istaec prohibeant Adelph. II, 4, 11.

que te quisquam novit Eun. II, 3, 83. *Quandoquidem* ducenda est, egomet habeo propemodum quam volo Heaut. V, 5, 20. *Quandoquidem* hoc nunquam mi ipse voluit credere Adelph. IV, 5, 6. *Quandoquidem* illam a me distrahit necessitas Hec. III, 5, 42. *Quandoquidem* solus regnas Phorm. II, 3, 58.

Quantivis) Cum faciem videas, videtur esse *quantivis* preti And. V, 2, 15.

Quanto) *Quanto* satiu'st And. II, 1, 7. *Quanto* magis magisque cogito Eun. III, 3, 1. *Quanto* tu me es annis gravior, tanto es ignoscentior Heaut. IV, 1, 32. *Quanto* fuerat praestabilius Hec. III, 1, 4.

Quantum) Erus, *quantum* audio, uxore excidit And. II, 5, 12. *Quantum* suspicor, ad virginem animum adiecit Eun. I, 2, 62.

Quantus) Nescis *quantis* in malis verser miser And. IV, 1, 25. *Quanti* est sapere? Eun. IV, 7, 21. Tu illum nunquam ostendisti *quanti* penderes Heaut. I, 1, 103. Tu, *quantus quantus*, nihil nisi sapientia es Adelph. III, 3, 40. *Quantam* obtuli adventu meo laetitiam Pamphilo hodie? Hec. V, 3, 18. *Quanta quanta* haec mea paupertas est Phor. V, 7, 10.

Quapropter Adverb.) *Quapropter*? Si. Rogas? And. I, 1, 136. *Quapropter*? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt Hec. III, 1, 31.

Quapropter. Coniunct.) *Quapropter* haec res neutiquam neglectu est mihi Heaut. II, 3, 116. *Quapropter* quoquo pacto tacito'st opus Adelph. III, 2, 44. *Qua* me *propter* exanimatum citius eduxi foras Hec. III, 3, 4.

Quare) *Quare* aequum est vos cognoscere atque ignoscere Eun. prol. 42.

Quasi) Istaec commemoratio *quasi* exprobratio est immemori benefici And. I, 1, 17. *Quasi* necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere And. II, 2, 35. Adsimulabo *quasi* nunc exeam Eun. III, 2, 8. *Quasi* talenta ad quindecim coëgi Heaut. I, 1, 93. *Quasi* nunc non norimus nos inter nos Adelph. II, 4, 7. *Quasi* tu non multo malis narrare hoc mihi Hec. I, 2, 35. Proinde expiscare, *quasi* non nosses Phorm. II, 3, 35.

Quatio) Homo *quatietur* certe cum dono foras Eun. II, 3, 66.

Queo) Cum velit tibi iura irasci non *queat* And. II, 3, 20. Vt *quimus*, aiunt; quando, ut volumus, non licet And. IV, 5, 10. Te redimas captum quam *queas* minimo: si nequeas paululo, at quanti *queas* Eun. I, 1, 29 et 30. Cum tolerare illius sumptus non *queat* Heaut. III, 2, 33. Pectore consistere nihil consili *quit* Adelph. IV, 4, 5. Forma in tenebris nosci non *quita* est Hec. IV, 1, 57. Minus *queo* viri culpa, quam me dignum'st Phor. V, 3, 4.

Queror) Quid agam? quid clamem? aut *querar*? Adelph. V, 3, 3.

Qui. Vt) Efficite *qui* detur tibi: ego id agam, *qui* mihi ne detur And. II, 1, 34 et 35. Id quaero, tibi *qui* filium restituerem Heaut. III, 1, 83. Huic damus *qui* fruatur Adelph. V, 8, 27. Aliquantulum quae adfertat, *qui* dissolverem quae debeo Phorm. IV, 3, 50.

Qui. Quomodo) *Qui* scis? And. II, 1, 2. *Qui* istuc facere Eunuchus potuit? Eun. IV, 3, 15. *Qui* ille poterit esse in tuto, dic mihi Heaut. IV, 3, 30. *Qui* potui melius? Adel. II, 2, 7. Nec, *qui* hoc mi eveniat, scio Hec. II, 3, 6. *Qui* istuc credam ita esse, mihi dici velim Phorm. V, 6, 15.

gentium'st aeque miser? Hec. III, 1, 13.

Quisque) Pro se *quisque* sedulo faciebant Heaut. I, 1, 74. Quae, *cuiusque* ingenium ut sit, declarat maxume Heaut. II, 3, 43. Vt *quisque* suum volt esse, ita'st Adelph. III, 3, 45. Nescire arbitramini quo *quisque* pacto hic vitam vestrorum exigat? Hec. II, 1, 19. Non tute incommodam rem, ut *quaeque* est, in animum induces pati? Hec. IV, 2, 27.

Quisquis) *Quidquid* peperisset, decreverint tollere And. I, 3, 14. *Quidquid* huius feci, causa virginis feci Eun. I, 2, 122. Mirum ni illoc homine *quoquo* pacto opu'st Eun. V, 8, 53. Istuc, *quidquid* est, fac me ut sciam Heaut. I, 1, 32. *Quidquid* est volo scire Adelph. I, 2, 73.

Quivis) Virum in *quovis* loco paratum And. IV, 3, 3. Vna harum *quaevis* causa me ut faciam monet And. V, 4, 1. *Quidvis* possem perpeti Eun. I, 2, 97. Malo quidem me dignum *quovis* deputem Heaut. I, 1, 83. *Quidvis* satis est, dum vivat modo Heaut. IV, 1, 28. Abs *quivis* homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas Adelph. II, 3, 1. *Cuivis* facile'st noscere Adelph. V, 4, 8. Vt *quivis* facile posset credere Hec. I, 1, 4. *Quamvis* causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo Hec. IV, 1, 25. Audacissume oneris *quidvis* impone, et feret Phorm. III, 3, 28.

Quo. Adverb.) Vide *quo* me inducas And. II, 3, 25. En *quo* redactus sum Eun. II, 2, 7. In'hinc *quo* dignu's cum donis tuis tam lepidis Eun. IV, 3, 9. Vnde sis ne *quo* hinc abeas longius Heaut. I, 2, 38. *Quo* in tectum te receptes Heaut. V, 2, 15. Illuc quaeso redi *quo* coepisti Adelph. II, 1, 36. Pergam *quo* coepi hoc iter Hec. I, 2, 119. *Quo* evadat, vide Phorm. I, 2, 61.

Quo. Coniunct.) Quidquam in his te nuptiis fallaciae conari, *quo* fiant minus And. I, 2, 26. Hanc simulant parere, *quo* Chremetem absterreant And. III, 1, 14. Id amabo adiuta me, *quo* id fiat facilius Eun. I, 2, 70. *Quo* verba facilius dentur mihi Heaut. V, 1, 41. Immo etiam dabo, *quo* magis credas Phorm. V, 6, 38.

Quo. Quod) Non pol, *quo* quemquam plus amem aut plus diligam, eo feci Eun. I, 2, 16. Neque eo nunc dico, quo quidquam illum senserim Heaut. III, 2, 43.

Quo. Quare) *Quo* aequior sum Pamphilo And. II, 5, 18. Per me stetisse credat, *quo* minus hae fierent nuptiae And. IV, 2, 17. Ne revereatur, minus iam *quo* redeat domum Hec. IV, 4, 8.

Quo. Quanto) *Quo* tu minus scis aerumnas meas And. IV, 1, 31. *Quo* magis, quae agis, curae sunt mihi Adelph. IV, 5, 46. *Quo* magis novi, tanto saepius Phorm. II, 2, 14.

Quoad) Senem *quoad* expectatis vestrum? Phorm. I, 2, 98. Percontatum ibo ad portum *quoad* se recipiat Phorm. II, 4, 22.

Quocumque) Vt voluptati obitus, sermo, adventus tuus, *quocumque* adveneris, semper sit Hec. V, 4, 19.

Quod. Quia) Propterea *quod* amat filius And. III, 4, 5. Primum *quid* soror est dicta Eun. I, 2, 66. Inde adeo *quod* agrum in proximo hic mercatus es Heaut. I, 1, 2. *Quod* satis putabas tua bona ambobus fore Ad. V, 3, 24.

Quod. Quantum) Munus nostrum ornato verbis, *quod* poteris: et istum aemulum, *quod* poteris, ab ea pellito Eun. II, 1, 8 et 9. *Quod* potero, adiutabo senem Heaut. III, 1, 7. Ego *quod* potero, sedulo Heaut. V, 4, 15. Istam, *quod* potes, fac consolere Ad. III, 5, 1. Meritus de me est, *quod*

cum *rationem* ineas quam sint suavia Phorm. II, 2, 30.

Ratiuncula) Erat ei de *ratiuncula* iampridem apud me reliquum pauxillulum nummorum Phorm. I, 1, 2.

Ratus) Neu, quod ego egissem, esset *ratum* Hec. IV, 1, 30. Quod modo *ratum* erat, inritum'st Phorm. V, 7, 58.

Recens) Dum aegritudo est haec *recens* Adelph. III, 2, 14.

Recepto) Quo in tectum te *receptes* Heaut. V, 2, 15. Meum *receptas* filium ad te Hec. V, 1, 17.

Recido) Nolite sinere per vos artem musicam *recidere* ad paucos Hec. alt. prol. 39.

Recipio) Ibi tum hanc eiectam Chrysidis patrem *recepisse* And. I, 1, 19. Ego excludor: ille *recipitur* Eun. I, 2, 79. Vos oro, ut me in vestrum gregem *recipiatis* Eun. V, 8, 55. Hominem amicum *recipere* ad te Heaut. III, 3, 6. Ad me *recipio;* faciet Heaut. V, 5, 12. Animam *recipe* Adelph. III, 2, 26. Ipsum video in tempore huc se *recipere* Ph. II, 4, 24. Neque me domum nunc *reciperem*.

Recta) Cur non *recta* introibas? Eun. I, 2, 7. Tu rus hinc ibis. D. *Recta* Adelph. III, 3, 79. *Recta* consequor Hec. III, 3, 12. *Recta* ad Chremem sumus profecti Phorm. V, 6, 19.

Recte) Qui utramvis *recte* norit, ambas noverit And. prol. 10. Vt curentur *recte* haec And. I, 1, 3. *Recte* putas And. I, 1, 114. *Recte* dicis And. II, 2, 26. Non *recte* accipis And. II, 2, 30. Ego istaec *recte* ut fiant videro And. II, 6, 25. *Recte* ego nempe has fugi nuptias And. IV, 4, 27. Quid vos, quo pacto hic? satisne *recte?* And. IV, 5, 9. *Recte* feras Eun. I, 1, 33. Rogo num quid velit, *recte*, inquit Eun. II, 3, 51. Si quis *recte* aut commode tractaret. Porro *recte* spero Heaut. I, 1, 100 et 107. Quod dem ei, *recte*'st Heaut. II, 1, 16. *Recte* sane Heaut. III, 2, 27. *Recte* datur Adelph. V, 8, 28. Ex te *recte* eum natum Hec. III, 3, 39. Quid es tam tristis? Pam. *Recte*, mater Hec. III, 2, 20. Absque eo esset, *recte* ego mihi vidissem Phorm. I, 4, 12.

Rectus) Facile omnes cum valemus, *recta* consilia aegrotis damus And. II, 1, 9. Ipsus eam rem *recta* reputavit via And. II, 6, 11. Hinc in pistrinum *recta* proficiscar via And. III, 4, 21. Consilium illud *rectum*'st Eun. IV, 7, 14. Pravom an *rectum* sit Heaut. III, 1, 76. Immo ut *recta* via rem narret ordine omnem Heaut. IV, 3, 28. Nisi quod ipse fecit, nil *rectum* putat Adelph. I, 2, 19. Praeterito hac *recta* platea sursus Adelph. IV, 2, 35. *Recta* via quidem illuc Phorm. II, 1, 80. Iis nunc praemium est, qui *recta* prava faciunt Phorm. V, 2, 6.

Recurro) Iam huc *recurret* Adel. IV, 1, 10.

Recuso) Nunquam ausus sum *recusare* eam Hec. III, 1, 16.

Reddo) Hic *reddes* omnia, quae nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient And. II, 3, 16. Quos me ludos *redderet?* And. III, 1, 21. Vt suis restituam se *reddam* Eun. I, 2, 67. Pamphilum ergo huc *redde* Eun. IV, 7, 26. Dictum ac factum *reddidi* Heaut. IV, 5, 1. Tam placidum, quam ovis est, *reddo* Adelph. IV, 1, 18. Facilem benivolumque lingua tua iam tibi me *reddidit* Hec. V, 1, 35. Iudicium de eadem causa iterum ut *reddant* tibi Phorm. II, 3, 57. Fructum, quem Lemni uxoris *reddunt* praedia Phorm. IV, 3, 75. Satin est si te delibutum gaudio *reddo?* Ph. V, 6, 16.

nequa preti maioris nemo habet Heaut. I, 1, 11.

Regno) Quandoquidem solus *regnas* Phorm. II, 3, 58.

Regnum) *Regnumne*, Aeschine, hic tu possides? Adelph. II, 1, 21.

Rego) Eam rem consilio *regere* non potes Eun. I, 1, 13.

Raiicio) *Reiecit* se in eum flens quam familiariter Aud. I, 1, 109. Capillus sparsus, promissus, circum caput *reiectus* negligenter Heaut. II, 3, 50. Ille ad famem hunc ab studio studuit *reicere* Phorm. prol. 19. Forsitan nos *reiiciat* Phorm. IV, 5, 5.

Religio) Nova nunc *religio* te istaec incessit cedo? And. IV, 3, 15. Dignus es cum tua *religione*, odium And. V, 4, 38. Nihil esse mihi *religio'st* dicere Heaut. II, 1, 16.

Religiosus) Vt stultae et miserae omnes sumus *religiosae* Heaut. IV, 1, 37.

Relino) *Relevi* dolia omnia, omnis serias Heaut. III, 1, 51.

Relinquo) Qui igitur *relictus* est obiurgandi locus? And. I, 1, 127. Si illum *relinquo*, eius vitae timeo Aud. I, 3, 5. Erus me *relictis* rebus iussit Pamphilum hodie observarem And. II, 5, 1. Nihil est preci loci *relictum* And. III, 4, 22. Qui mihi *reliquit* haec, quae habeo, omnia Eun. I, 2, 40. Ea mortua'st: *reliquit* filiam adolescentulam Heaut. III, 3, 41. Illi nil viti est *relictum*, quin id itidem sit tibi Heaut. V, 3, 19. Animam *relinquam* potius, quam illas deseram Adel. III, 4, 52. Sibi vero hanc laudem *relinquont*: vixit, dum vixit, bene Hec. III, 5, 11. Memini, *relinqui* me, deo irato meo Phorm. I, 2, 24.

Reliquiae) Huius generis *reliquias* restare video Phorm. III, 3, 90.

Reliquus) Vt pernoscatis, ecquid spei sit *reliquum* And. prol. 25. Itan parasti te, ut spes nulla *reliqua* in te sit tibi? Eun. II, 2, 9. Quid *reliqui'st*, quin habeat quae quidem in homine dicuntur bona? Heaut. I, 2, 19. Hoc *reliquum* est Adelph. III, 2, 48. Hoc mi unum ex plurimis miseriis *reliquum* fuerat malum Hec. IV, 1, 55. Erat ei de ratiuncula iam pridem apud me *reliquom* pauxillulum nummorum Phorm. I, 1, 3.

Rellevo) Illi iam animum *rellevaris* Adelph. IV, 3, 11.

Remedium) Quod *remedium* nunc huic malo inveniam? And. III, 1, 10. Id ut ne fiat, haec res sola'st *remedio* Eun. III, 1, 49. Magnarum saepe id *remedium* aegritudinum est Heaut. III, 2, 28. Solus mearum est miseriarum *remedium* Adelph. III, 1, 7. Inveni, opinor, *remedium* huic rei Phorm. IV, 3, 11. Ego nullo possum *remedio* me evolvere ex his turbis Phorm. V, 4, 5.

Reminiscor) Cum orata eius *reminiscor* And. III, 3, 25.

Remitto) *Remittas* iam me onerare iniuriis Aud. V, 1, 8. Nullum *remittis* tempus Heaut. I, 1, 18. Si *remittent* quippiam Philumenam dolores Hec. III, 2, 14. Cum ego vestri honoris causa repudium alterae *remiserim* Phorm. V, 7, 36.

Remoror) Ne quod vostrum *remorer* commodum And. IV, 3, 24. Qui hodie me *remoratus* sit Eun. II, 3, 11.

Removeo) Poëtam restitui in locum, prope iam *remotum* iniuria adversarium Hec. alt. prol. 14.

Renumero) *Renumeret* dotem huc, eat Hec. III, 5, 52.

Renuntio) Hue *renuntio* And. III, 4, 15. Quid nunc *renuntiem* abs te responsum, Chreme? Heaut. IV,

quam id *rescitum*'st Hec. III, 1, 7. Ne uxor aliqua hoc *resciscat* mea Phor. IV, 1, 19. Quo pacto aut unde haec hic *rescivit*? Phorm. V, 7, 59.

Rescribo) Illud mihi argentum rursum iube *rescribi* Phorm. V, 7, 29.

Resipisco) *Resipisco* And. IV, 2, 15. Te intelligo *resipisse* Heaut. IV, 8, 3.

Resisto) Ades: *resiste* And. II, 2, 7. Qui *restiterim*. Heus, heus, tibi dico, inquit. *Restiti* Eun. II, 3, 11 et 46. Nisi *resistis*, verbero Phorm. V, 6, 10.

Respecto) Quid *respectas*? Adelph. II, 1, 3.

Respicio) Quasi de inproviso *respice* ad eum And. II, 5, 6. Nisi quid di *respiciunt* And. IV, 1, 18. Me in tuis secundis *respice* And. V, 6, 11. Cum hue *respicio* ad virginem Eun. II, 3, 51. Neque te *respicis* Heaut. I, 1, 18. Nemo hercle alius *respicit* nos Adelph. III, 2, 55. Nec qui eam *respiciat*, quisquam est Adelph. V, 8, 9. Neque has *respicere* deos opinor Hec. V, 2, 6. *Respice* aetatem tuam Phorm. II, 4, 87.

Respiro) Timeo. CLIT. *Respira* Heaut. II, 2, 12.

Respondeo) Quaere qui *respondeat* Eun. IV, 7, 40. Pro Menedemo nunc tibi ego *respondeo* Heaut. III, 3, 49. Quid mihi *respondes*? Adelph. III, 4, 53. Nec quicquam certi *respondes* mihi Hec. IV, 4, 84. Hic *respondere* voluit, non lacessere Phorm. prol. 20.

Responsum) Non Apollinis magis verum atque hoc *responsum* est And. IV, 2, 15. Is sibi *responsum* hoc habeat Phorm. prol. 17.

Restinguo) Haec verba una mehercle falsa lacrimula *restinguet* Eun. I, 1, 24. Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo, ut ne *restinguas*, lacrumis si extillaveris Phor. V, 7, 82.

Restis) Tu inter eas *restim* ductans saltabis Adelph. IV, 7, 34. Ad *restim* mi quidem res sedit planissume Phor. IV, 4, 5.

Restito) At etiam *restitas* fugitive? Eun. IV, 4, 1.

Restituo) Amico filium *restitueris* And. III, 3, 38. Tu rem inpeditam ac perditam *restituas*? And. III, 5, 13. *Restitue* quem a me accepisti locum And. IV, 1, 57. Vt suis *restituam* ac reddam Eun. I, 2, 67. Fores effregit, *restituentur* Adelph. I, 2, 40. Poëtam *restitui* in locum Hec. alt. prol. 13. Rursum in gratiam *restitues* Hec. III, 1, 11. Actoris virtus nobis *restituit* locum Phorm. prol. 34. *Restitui* in integrum Phorm. II, 4, 11.

Resto) *Restat* Chremes, qui mi exorandus est And. I, 1, 139. At mi unus scrupulus etiam *restat* And. V, 4, 37. In qua re nunc tam confidenter *restas* stulta Heaut. V, 3, 7. Id misero *restat* mihi mali Adelph. III, 3, 3. Quid *restat*, nisi porro ut fiam miser? Hec. III, 1, 20. Nunc una mihi res etiam *restat* Phorm. V, 5, 3.

Resupino) Pone adprehendit pallio, *resupinat* Phorm. V, 6, 23.

Rete) Non *rete* accipitri tenditur neque miluo Phorm. II, 2, 16.

Reticeo) Fac me ut sciam. Ne *retice* Heaut. I, 1, 33. Enimvero *reticere* nequeo Heaut. II, 3, 79. Nihil *reticuit* Adelph. III, 3, 51.

Retineo) Id faciebat *retinendi* illius causa Eun. IV, 1, 6. Ah, *retine* me, obsecro Heaut. II, 4, 23. Pudore et liberalitate liberos *retinere* Adelph. I, 1, 33. Vt neque mi ius sit amittendi, nec *retinendi* copia Phorm. I, 3, 24. Neque quo pacto a me remittam, neque uti *retineam*, scio Phorm. III, 2, 22.

Retraho) *Retraham* hercle opinor ad me idem illud fugitivum argen-

caesiam, spasso ore, adunco naso? Heaut. V, 5, 17.

Rumor) Meum gnatum *rumor* est amare And. I, 2, 14. *Rumores* distulerunt malevoli Heaut. prol. 16. *Rumor* venit Hec. alt. prol. 31. Qui erit *rumor* populi? Phorm. V, 7, 18.

Rumpo) Iamne *rumpere* hoc mihi licet? Eun. III, 5, 2. Vt me ambulando *rumperet* Hec. III, 4, 21.

Ruo) Vide sis, nequid inprudens *ruas* Heaut. II, 3, 128. Quid si nunc caelum *ruat*? Heaut. IV, 3, 41. Ceteros *ruerem* Adelph. III, 2, 21.

Rursum) Bellum, pax *rursum* Eun. I, 1, 16. Quicquid dicunt, laudo: id *rursum* si negant, laudo id quoque Eun. II, 2, 20. Redeo *rursum* Eun. IV, 2, 6. Dic dum hoc *rursum* Eun. IV, 4, 39. Optabit *rursum* ut abeat abs se filius Heaut. IV, 5, 8. *Rursum* ad ingenium redit Adelph. I, 1, 46. *Rursum* in gratiam restitues. Cursari *rursum* prorsum Hec. III, 1, 11 et 35. Illud mihi argentum *rursum* iube rescribi. Nolo, volo: volo, nolo *rursum* Phorm. V, 7, 29 et 57.

Rus) *Rus* ibo Eun. I, 2, 107. Video *rure* redeuntem senem Eun. V, 4, 45. Ex meo propinquo *rure* hoc capio commodi Eun. V, 5, 1. *Ruri* agere vitam Adelph. I, 1, 20. Senex *rus* abdit sese Hec. I, 2, 100. *Rus* habitatum abii Hec. II, 1, 27. *Ruri* fere se continebat Phorm. II, 3, 16.

Rusticus) Qui opere *rustico* faciundo facile sumptum exercirent suum Heaut. I, 1, 90.

S

Sacellum) Est ad hanc manum *sacellum* Adelph. IV, 2, 37.

Sacrifico) Spatium *sacrificandi* dabitur paululum Phorm. IV, 4, 20,

Sacrilegus) Quid ais, *sacrilega*? Eun. V, 1, 13. Hunc perterrebo *sacrilegum* Eun. V, 3, 13. O scelera, O genera *sacrilega* Adelph. III, 2, 6.

Saeclum) Olim quondam apud *saeclum* prius Eun. II, 2, 15. Hocine *saeclum* Adelph. III, 2, 6.

Saevidicus) Ne te iratus suis *saevidicis* dictis protelet Phorm. I, 4, 36.

Saevio) Ah ne *saevi* tantopere And. V, 2, 27.

Saevitia) Num meam *saevitiam* veritus? Eun. V, 2, 15.

Saevos) Ego ille agrestis, *saevos*, tristis, parcus, truculentus, tenax Adelph. V, 4, 12. Conclusam hic habeo uxorem *saevam* Phorm. V, 1, 17.

Sal) Qui habet *sal*, quod in te est Eun. III, 1, 10.

Salsamentum) *Salsamenta* haec fac macerentur pulchre Adelph. III, 3, 26.

Salsus) Hoc *salsum*'st, hoc adustum'st, hoc latum'st parum Adelph. III, 3, 71.

Saltem) *Saltem* aliquot dies profer And. II, 1, 28. Si illud non licet, *saltem* hoc licebit Eun. IV, 2, 12. *Saltem* salutare Heaut. II, 3, 138. *Saltem* quanti empta'st Adelph. II, 2, 41. Vt *saltem* sciam, quid de hac re dicat Phorm. II, 4, 3.

Salto) Tu inter eas restim ductans *saltabis* Adelph. IV, 7, 34.

Salve) Satine *salve*? dic mihi Eun. V, 5, 8.

Salve) Quis hic loquitur? Mysis? *Salve* M. O *salve*, Pamphila And. I, 5, 32.

Salvere) *Salvere* Hegionem plurimum iubeo Adelph. III, 4, 14.

Salvete) Sed quos perconter video. *Salvete* And. IV, 5, 5.

Salus. Dea Salutis) Ipsa si cupiat *salus*, servare prorsus non potest hanc familiam Adelph. IV, 7, 43. Quod

Sat) *Sat* est And. I, 1, 143. *Sat* habeo And. II, 1, 35. *Sat* habet, tum si recipitur. *Sat* scio Eun. III, 2, 32 et 34. Etsi is quoque rerum suarum *sat* agitat Heaut. II, 1, 13. Tantum *sat* habes? Heaut. IV, 3, 40. Adtentiores sumus ad rem omnes, quam *sat* est. Quod illos *sat* aetas acuet Adelph. V, 3, 48 et 49. Non sigui hoc *sat* est? Hec. II, 1, 39. Dictum sapienti *sat* est Phorm. III, 3, 8. Paene plus quam *sat* erat Phorm. V, 3, 14.

Satias) Vbi *satias* coepit fieri, commuto locum Eun. V, 5, 3. *Satias* iam tenet studiorum istorum Hec. IV, 2, 18.

Satietas) Sicubi eum satietas hominum, aut negoti siquando odium ceperat Eun. III, 1, 13. Quo pacto *satietatem* amoris ait se velle absumere? Phorm. V, 4, 6.

Satin Satine) *Satin* sanu's, qui me id rogites? And. IV, 4, 10. *Satine* hoc mandatum'st tibi? Eun. II, 1, 2. *Satin* sanus es aut sobrius? Heaut. IV, 3, 29. *Satin* hoc certum'st? Adel. III, 2, 31. *Satin* omnia ex sententia? Phorm. II, 1, 26.

Satis) *Satis* cum periclo And. I, 1, 104. *Satis* iam *satis*, Simo, spectata erga te amicitia'st mea: *satis* pericli incepi adire And. V, 1, 1 et 2. Plus *satis* Eun. I, 2, 5. Nequeo *satis* mirari Eun. III, 4, 9. *Satis* certo scio Heaut. I, 1, 19. *Satis* iam, *satis* pater durus fui Heaut. III, 1, 30. Si *satis* cerno Adelph. III, 3, 85. Quod *satis* sit, faciet ipsa Hec. V, 2, 17. *Satis* iam verborum'st Phorm. II, 3, 89. Si *satis* commemini Phorm. III, 2, 58.

Satius) Quanto *satiu*'st te id dare operam And. II, 1, 7. Mori me *satiu*'st Eun. IV, 7, 2. *Satius* est, quam te ipso herede haec possidere Bacchidem Heaut. V, 2, 16. Pudore et liberalitate liberos retinere *satius* esse credo quam metu Adelph. I, 1, 33. Ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse *satius* sit Hec. V, 1, 4. Emori hercle *satius* est Phorm. V, 7, 63.

Satrapa) *Satrapa* si siet amator, nunquam sufferre eius sumptus queat Heaut. III, 1, 43.

Satur) Omnium rerum *satur* Adel. V, 1, 3. Cum tu *satura* atque ebria es, et puer ut *satur* sit facito Hec. V, 2, 3.

Saxum) Satis diu iam hoc *saxum* volvo Eun. V, 8, 55.

Scaenicus) Dubiam fortunam esse *scaenicam*. Ludos *scaenicos* Hec. alt. prol. 8 et 37.

Scapula) Senibus fidelis dum sum, *scapulas* perdidi Phorm. I, 2, 26.

Sceleratus) *Sceleratus* Davos And. I, 1, 132. Eccum *sceleratum* Syrum Adelph. IV, 2, 14.

Scelerosus) Vbi ego illum *scelerosum* inveniam? Eun. IV, 3, 1.

Scelestus) O *scelestum* atque audacem hominem Eun. IV, 4, 41. Eho *sceleste*, quo illam ducis? Heaut. II, 3, 71.

Scelus) Vbi illic est? *scelus*, qui me hodie. Perii And. III, 5, 1. Quid hoc est *sceleris*? Eun. II, 3, 35. Quid ego tantum *sceleris* admisi miser? Heaut. V, 2, 3. O *scelera*, O genera sacrilega Adelph. III, 2, 6.

Scilicet) Id populus curat *scilicet* And. I, 2, 5. *Scilicet* faciundum'st quod vis Eun. I, 2, 105. *Scilicet* facturum me esse Heaut. II, 3, 117. *Scilicet* ita tempus fert Adelph. V, 3, 53. Huic suum reddas *scilicet* Hec. IV, 4, 47. Cum tu horum nihil refelles, vincam *scilicet* Phorm. I, 2, 82.

Scio) Iam *scio*, ah vix tandem sensi stolidus And. III, 1, 11. Vnde id *scis*? And. III, 2, 31. Qui *sciam*? And. IV, 4, 52. Nec quid agam *scio* Eun. I, 1, 28. Neque *scio* quid di-

Sedeo) Virgo in conclavi *sedet* Eun. III, 5, 35. An *sedere* oportuit domi virginem tam grandem? Adel. IV, 5, 38.

Seditio) Filiam darem in *seditionem*, atque in incertas nuptias And. V, 1, 12.

Sedo) In peccato maxumo, quod vix *sedatum* satis est Adel. V, 1, 12. Eam calamitatem vestra intelligentia *sedabit* Hec. alt. prol. 24.

Seduco) Me solum *seducit* foras Hec. I, 2, 69.

Sedulo) Ego illud *sedulo* negare factum And. I, 1, 119. Faciam *sedulo*, dabo operam, adiutabo, Eun. II, 3, 71. Pro se quisque *sedulo* faciebant Heaut. I, 1, 74. Ego quod potero, *sedulo* Heaut. V, 4, 15. Fit *sedulo* Adelph. III, 3, 59. Te *sedulo* et moneo et hortor Hec. I, 1, 6. Ego *sedulo* hunc dixisse credo Phorm. II, 4, 13.

Segnitia) Nil loci'st *segnitiae* neque socordiae And. 1, 3, 1.

Segrego) Ne abs te hanc *segreges*, neu deseras And. I, 5, 56. Volgus quae abs se *segregant* Heaut. II, 4, 6. *Segreganda* aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena Hec. III, 5, 30. *Segregatum* habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum Hec. V, 1, 25. Nupta meretrici hostis est, a viro ubi *segregata* est. Si est, ut haec nunc Pamphilum vere ab *segregarit* Hec. V, 2, 23 et 30.

Semel) Animus ubi *semel* se cupiditate devinxit mala Heaut. I, 2, 34. Vobis cum uno *semel* ubi aetatem agere decretum'st viro Heaut. II, 4, 12. Si *semel* tuum animum ille intellexerit Heaut. III, 1, 69. An veremini ne non id facerem, quod recepissem *semel*? Phorm. V, 7, 9.

Semoveo) Vos *semotae*: nos soli And. I, 5, 50.

Sempiternus) Ego deorum vitam eapropter *sempiternam* esse arbitror And. V, 5, 3.

Senecta) Nimium ad rem in *senecta* attenti sumus Adelph. V, 8, 31.

Senectus) Cur meam *senectutem* huius sollicito amentia? And. V, 3, 16. Aquilae *senectus* Heaut. III, 2, 10. Solum unum hoc vitium *senectus* adfert hominibus Adelph. V, 3, 47. Habebis quae tuam *senectutem* oblectet Phorm. II, 3, 87. *Senectus* ipsa'st morbus Phorm. IV, 1, 9. Non iam tum erat senex, *senectus* si verecundos facit? Phorm. V, 8, 34.

Senex) *Senem* mulierem Eun. II, 3, 66. Hic est vietus, vetus, veternosus *senex* Eun. IV, 4, 21. Iratus *senex* Heaut. prol. 37. Ille fuit *senex* importunus semper Heaut. I, 2, 23. Aequom esse censent nos iam a pueris ilico nasci *senes* Heaut. II, 1, 2. Nos quoque *senes* est aequom *senibus* obsequi Heaut. III, 1, 10. *Senex* delirans Adelph. IV, 7, 43. Eodem ut iure uti *senem* liceat, quo iure sum usus adolescentior Hec. alt. prol. 2. Nos iam fabula sumus, *senex* atque anus Hec. IV, 3, 15.

Senium) Vt illum di deae omnes *senium* perdant Eun. II, 3, 11.

Sensus) Ego illius *sensum* pulchre calleo Adelph. IV, 1, 17.

Sententia) Quantum intellexi modo senis *sententiam* And. I, 3, 2. Ne is mutet suam *sententiam* And. II, 3, 19. Stat *sententia* Eun. II, 1, 18. Siccine est *sententia*? Heaut. I, 1, 114. Istuc tibi ex *sententia* tua obtigisse laetor Heaut. IV, 3, 5. Errat longe, mea quidem *sententia* Adelph. I, 1, 40. Piscis ex *sententia* nactus sum Adelph. III, 3, 66. Sin aliter de hac re est eius *sententia* Adelph. III, 5, 5. Itidem illae mulieres sunt, ferme ut pueri, levi *sententia* Hec. III, 1, 32. Sin est, ut aliter tua siet *sententia* Hec. IV, 4, 15. Quid de hac

Servo) Me infensus *servat* And. I, 3, 7. Vt *servem* fidem. Accepi: acceptam *servabo* And. I, 5, 45 et 63. Hem, *serva* And. II, 5, 5. Iuno Lucina, fer opem, *serva* me, obsecro And. III, 1, 15. Cuius tibi potestas summa *servandi* datur And. III, 3, 9. Neque pol *servandum* tibi quidquam dare ausim, neque te *servare* Eun. V, 2, 64 et 65. O Iupiter, *serva* obsecro haec bone nobis Eun. V, 8, 19. Hunc difficilem invitum *servaret* senem Heaut. III, 2, 24. *Servas*, castigas, mones Heaut. III, 3, 31. *Serva*, quod in te est, filium et me et familiam Heaut. IV, 8, 4. *Serves* quod labore invenerit Heaut. V, 4, 17. *Servesne* en perdas totum, dividuum face Adelph. II, 2, 33. Ipsa si cupiat Salus, *servare* prorsus non potest hanc familiam Adelph. IV, 7, 44. *Servare* in eo certum'st, quod dixi, fidem Hec. III, 3, 42. Quod mihi es pollicita, tute ut *serves* Hec. V, 2, 20. Solus *servare* hunc potes Phorm. III, 3, 6. Ita me *servet* Iupiter Phorm. V, 3, 24.

Servolus) Observabam mane illorum *servolos* venientis aut abeuntis And. I, 1, 56. *Servolum* ad eam in urbem misit Heaut. I, 2, 17. Felli te sinas technis per *servolum* Heaut. III, 1, 62. Vt captus *servolorum* est Adel. III, 4, 34. Miseram mulierem et me *servolum*, qui referire non audebam, vicit Adelph. IV, 2, 27.

Servus) Feci ex *servo* ut esses libertus mihi And. I, 1, 10. Vulgus *servorum* And. III, 4, 4. *Servom* fortunas meas me commisisse futili? And. III, 5, 3. Currentis *servos* scribere Eun. prol. 36. Apparet *servom* hunc esse domini pauperis miserique Eun. III, 2, 33. *Servos* currens Heaut. prol. 37. *Servos* tardiusculus Heaut. III, 2, 4. *Servi* calliditates Heaut. V, 1, 13. *Servom* haud inliberalem praebes te Adelph. V, 5, 5. *Servos* spectatus satis Adelph. V, 6, 5. *Servom* hominem causam orare leges non sinunt Phorm. II, 1, 62.

Severitas) Tristis *severitas* inest in voltu And. V, 2, 16.

Severus) Hoc nemo fuit minus ineptus, magis *severus* quisquam Eun. II, 1, 21. Ipse egreditur: quam *severus* Heaut. V, 3, 21.

Sex) *Sex* ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam Eun. II, 2, 46. An non *sex* totis mensibus prius olfecissem? Adelph. III, 3, 42.

Si) Quid est, *si* hoc non contumelie'st? And. I, 5, 2. *Si* vivo Heaut. V, 1, 77. Nisi *si* me in illo credidisti esse hominum numero Adelph. IV, 3, 3. *Si* quando ed eam accesserat confabulatum Hec. I, 2, 106. Mirabar *si* tu mihi quidquam afferres novi Phorm. II, 2, 5.

Si. Etiamsi) Redeam? non *si* me obsecret Eun. I, 2, 4. Id quidem ego, *si* tu neges, certo scio Heaut. IV, 1, 19. Non, *si* ex capite sis meo natus Heaut. V, 4, 12. *Si* multum'st, tamen faciundum est Adelph. V, 8, 27. Vt ne restinguas, lacrumis *si* exstillaveris Phorm. V, 7, 82.

Si. An) Visam, *si* domi'et Eun. III, 4, 7. Sto exspectans, *si* quid mi imperent Eun. III, 5, 46. Illa *si* iam laverit, mihi nuntia Heaut. IV, 1, 5. *Si* forte frater redierit, viso Adelph. IV, 2, 10. Id *si* forte est, nescio Hec. III, 1, 41. Vide opis *si* quid potes adferre huic Phorm. III, 3, 20.

Sic) *Sic* vita erat And. I, 1, 35. *Sic* soleo amicos Eun. II, 2, 48. *Sic* hoc Heaut. III, 1, 49. Mea *sic* est ratio, et sic animum induco meum Adelph. I, 1, 43. Qui *sic* sunt, haud multum heredem invent Hec. III, 5,

Spatium) Vt ne esset *spatium* cogitandi ad disturbandas nuptias And. I, 2, 11. Non habeo *spatium*, ut de te sumam supplicium And. III, 5, 17. Tam in brevi *spatio* Heaut. V, 2, 2. Prope decurso *spatio* Adelph. V, 4, 6. Quam longum *spatium* amandi amicam tibi dedi? Hec. IV, 4, 62. Vbicumque datum erat *spatium* solitudinis Hec. I, 2, 55. Neque, ut celare posset, tempus *spatium* ullum dabat Hec. III, 3, 14.

Spectator) Elegans formarum *spectator* Eun. III, 5, 18.

Spectatus) *Spectatum* satis putabam, et magnum exemplum continentiae And. I, 1, 64. Satis iam satis *spectata* erga te amicitia 'st mea And. V, 1, 1. Is mihi profecto est servos *spectatus* satis Adelph. V, 6, 5.

Specto) *Spectandae* an exigendae sint vobis prius And. prol. 27. Importunitatem *spectate* aniculae And. I, 4, 4. Tuum animum ex animo *spectavi* meo And. IV, 1, 22. Ego limis *specto* Eun. III, 5, 63. Ere, ne me *spectes*. Audaciam meretricum *specta* Eun. V, 5, 18 et 24. Nunc aliud *specta* Heaut. V, 2, 38. Vt neque *spectari* neque cognosci potuerit Hec. prol. 3.

Speculum) Inspicere, tanquam in *speculum*, in vitas omnium iubeo. Tanquam in *speculum*, in patinas inspicere iubeo Adelph. III, 3, 61 et 74.

Sperno) Quot modis contemptus, *spretus*? And. I, 5, 13. Oh haec facta abs te *spernor* Eun. I, 2, 91. Quae solet quos *spernere* Heaut. II, 3, 122. Sin *spreverit* me Phorm. IV, 1, 18.

Spero) Ita *spero* quidem And. I, 5, 63. Nam quod tu *speres*, propulsabo facile And. II, 3, 21. Vtinam id sit, quod *spero* And. V, 4, 26. *Spero* aeternam inter nos gratiam fore Eun. V, 2, 33. Porro recte *spero* Heaut. I, 1, 107. Quod de argento *sperem*, nihil est Heaut. IV, 2, 4. *Spero* erit similis maiorum suum Adelph. III, 3, 57.

Spes) Ecquid *spes* sit reliquum And. prol. 25. Adempta *spes* est And. II, 1, 4. Me *spes* haec frustrata 'st And. II, 2, 37. Praeter *spem* evenit And. II, 6, 5. Animus in *spe* atque in timore usque antehac adtentus fuit And. II, 1, 3. Nisi me lactasses amantem, et falsa *spe* produceres And. IV, 1, 24. Itan parasti te, ut *spes* nulla reliqua in te sit tibi? Eun. II, 2, 9. Vna haec *spes* est Eun. II, 3, 4. Quanto minus *spei* est, tanto magis amo. In te *spes* est Eun. V, 8, 23 et 24. Quanta de *spe* decidi Heaut. II, 3, 9. *Spem* nuptiarum omnem eripis Heaut. IV, 3, 35. In *spe* pendebit animi Heaut. IV, 5, 5. Ego *spem* pretio non emo Adelph. II, 2, 11. In te *spes* omnis nobis sita est Adel. III, 4, 9. Hac illi *spe* hoc inceperunt Adelph. II, 2, 19. In quo nostrae *spes* opesque omnes sitae Adelph. III, 2, 34. *Spe* incerta, certum mihi laborem sustuli Hec. alt. prol. 9. In me omnis *spes* mihi est Phorm. I, 2, 89. Non multum habet quod det fortasse. G. Immo nihil, nisi *spem* meram Phorm. I, 2, 96. Commodius esse opinor, duplici *spe* utier Phorm. IV, 2, 13.

Spolio) *Spolies*, mutiles, laceres, quemquem nacta sis Hec. I, 1, 8.

Sponsa) *Sponsam* hic tuam amat And. II, 1, 24. Scis *sponsam* mihi? Eun. V, 8, 6. *Sponsae* aurum, vestem, ancillas, opus esse Heaut. V, 1, 20. Quantum ab hac accipio, quae *sponsa*'st mihi Phorm. IV, 3, 52.

Sponte) Age, si hic non insanit satis sua *sponte*, instiga And. IV, 2, 9. Sua *sponte* recte facere And. I, 1, 50.

inm remotum iniuria adversarium ab *studio* Hec. alt. prol. 11 et 15. Viris advorsari aequa *studium* est Hec. II, 1, 5. Satias iam tenet *studiorum* istorum Hec IV, 2, 19. Poëtam non potest retrahere ab *studio* Phorm. prol. 2.

Stulta) Quid illo faciemus, *stulta?* Eun. V, 1, 21. Vt *stultae* et miserae omues sumus religiosae Heaut. IV, 1, 36. In qua re nunc tam coufidenter restas *stulta* Heaut. V, 3, 7.

Stulte) Factum a nobis *stulte* est. Haud *stulte* sapis Heaut. II, 3, 8 et 82. Bis facere *stulte* Hec. III, 2, 8.

Stultissime) Vt *stultissima* quidem illi rem gesserimus Phorm. V, 2, 7.

Stultitia) Ego pretium ob *stultitiam* fero And. III, 5, 4. Vt meae *stultitiae* iustitia tua sit aliquid praesidi Heaut. IV, 1, 33. Exsuperat eius *stultitia* haec omnia Heaut. V, 1, 5. Ibi tuae *stultitiae* semper erit praesidium Heaut. V, 2, 14. *Stultitia*'st istaec, non pudor Adelph. II, 4, 10. Pro Iupiter, hominis *stultitiam* Adelph. III, 3, 13. Illius *stultitia* victa, ex urba tu rus habitatum migres? Hec. IV, 2, 13. Cuius de *stultitia* dici, ut dignum'st non potest Phorm. II, 3, 55. Vtrum *stultitia* facere ego hunc an malitia dicam Phorm. IV, 3, 54.

Stultus) Homini homo quid praestat? *stulto* intelligens quid interest? Eun. II, 2, 1. Hic homines prorsum ex *stultis* insanos facit Eun. II, 2, 23. Tu quod cavere possis, *stultum* admittere'st Eun. IV, 6, 23. Nunquam pol hominem *stultiorem* vidi, nec videbo Eun. V, 6, 8. Tu iam pendebis, *stulte* Eun. IV, 6, 20. Vin tu homini *stulto* mi auscultare? Heaut. III, 3, 24. Quae sunt dicta in *stultum* Heaut. V, 1, 4. O *stulta*, tu de psaltria me somnias agere Adelph. IV, 7, 6. Hominum homo *stultissime* Adel. II, 2, 10.

Stupeo) Lassus cura confectus *stupet* And. II, 1, 4. Quid *stupes?* Heaut. II, 4, 24.

Stupidus) Populus studio *stupidus* Hec. prol. 4.

Suadeo) *Suadere* noli And. II, 3, 11. Nunquam destitit instare, *suadere*, orare, usque adeo donec perpulit And. IV, 1, 38. Itane *suades?* Eun. I, 1, 31. Recte *suades* Heaut. V, 2, 43. Pietas matris potius commodum *suadet* sequi Hec. III, 5, 31. Sane hercle pulchre *suades* Phorm. III, 3, 9.

Suasus) Ne ob meum *suasum* indigne iniuria adficiatur Phorm. V, 1, 3.

Suavis) Tibi autem porro ut non sit *suave* vivere Heaut. III, 1, 73. *Suavia* in praesentia quae essent, prima habere Heaut. V, 2, 9. Nihil *suave* merita'st Phorm. II, 1, 75. Quam sint *suavia* et quam cara sint Phorm. II, 2, 30. Ha, ha, hae, homo *suavis* Phorm. II, 3, 64.

Suavium) Meum *suavium*, quid agitur? Eun. III, 2, 3.

Sub) Mater, cuius *sub* imperio'st, mala Heaut. II, 2, 4. Agelli est hic *sub* urbe paulum Adelph. V, 8, 26.

Subditus) *Subditum* se suspicatur Heaut. V, 3, 12.

Subduco) Se illinc *subducet* Eun. IV, 1, 14. Cum eo clam te *subduxti* mihi Eun. IV, 7, 25. Nunquam ita quisquam bene *subducta* ratione ad vitam fuit Adelph. V, 4, 1.

Subigito) Amicam *subigitare* Heaut. III, 3, 6.

Subiicio) Si meministi id quod olim dictum'st, *subiice* Phorm. II, 3, 40.

Subito) Cui tam *subito* tot contigerint commoda Eun. V, 8, 3. Vnde ago nunc tam *subito* huic argentum inveniam miser? Phorm. III, 3, 1.

Subitus) Quae istaec *subita* est largitas? Adelph. V, 9, 28. Nam quod

mum saepe *summa* est malitia Heaut. IV, 5, 48. Is nostro Simulo fuit *summus* Adelph. III, 2, 54. *Summa* vi defendam has Adelph. III, 4, 47. Amicus *summus* meus Phorm. I, 1, 1. Pro maleficio si beneficium *summum* nolunt reddere Phor. II, 2, 22.

Sumo) Cum non habeo spatium, ut de te *sumam* supplicium And. III, 5, 17. Ex ara hinc *sume* verbenas tibi And. IV, 3, 11. Quod in opere faciundo operae consumis tuae, si *sumas* in illis exercendis, plus agas Heaut. I, 1, 22. *Sumat*, consumat, perdat Heaut. III, 1, 56. Frustra operam opinor *sumo* Heaut. IV, 3, 15. Eum hic locum *sumpsit* sibi in Adelphos Adelph. prol. 10. Hilare hunc *sumamus* diem Adelph. II, 4, 23. Ex aliis *sumere* exemplum sibi Adel. III, 3, 62. A me argentum quanti est *sumito* Adelph. V, 9, 20. In deterrendo voluissem operam *sumere* Hec. alt. prol. 17. Coena dubia apponitur. G. Quid istuc verbi est? P. Vbi tu dubites quid *sumas* potissimum Phor. II, 3, 29.

Sumptuosus) Mea'st petax, procax, magnifica, *sumptuosa*, nobilis Heaut. II, 1, 15. Domus *sumptuosa* Adelph. IV, 7, 42.

Sumptus) Nimium parce facere *sumptum* And. II, 6, 19. Vt tuo amori suppeditare possint sine *sumptu* tuo omnia haec Eun. V, 8, 46. *Sumptus* domi tantos ego solus faciam? Heaut. I, 1, 78. Opere rustico faciundo facile *sumptum* exercerent suum Heaut. I, 1, 91. Praehent exigue *sumptum* Heaut. I, 2, 33. Sperabit *sumptum* sibi levatum esse Heaut. IV, 4, 24. Cum tolerare illius *sumptus* non queat Heaut. III, 2, 33. Vbi videbit tantos sibi *sumptus* domi cotidiano fieri Heaut. IV, 5, 6. Si illius pergo suppeditare *sumptibus* Heaut. V, 1, 57. Cur tu his rebus *sumptum* suggeris? Adelph. I, 1, 37. Dedit praeterea in *sumptum*, dimidium minae Adelph. III, 3, 16. Sibi *sumptum* fecit Adel. V, 4, 11. Paulo *sumptu* Adelph. V, 4, 22. *Sumptum* admittet Adelph. V, 7, 15. *Sumptum* filii quem faciunt Adelph. V, 3, 21. *Sumptus* vestros otiumque ut nostra res posset pati Hec. II, 1, 28. *Sumptus* quos fecisti in eam Hec. IV, 4, 63. Sine *sumptu* Phorm. I, 3, 16. Et cura et *sumptu* absumitur Phorm. II, 2, 26. Opus est *sumptu* ad nuptias Phorm. IV, 3, 61.

Sunium) Abreptam e *Sunio* Eun. I, 2, 35.

Supellex) *Supellectile* opus est Phorm. IV, 3, 61.

Superbe) Satis pol *superbe* inludis me Phorm. V, 8, 22.

Superbia) Quorum opera in bello, in otio, in negotio, suo quisque tempore usu'st sine *superbia* Adelph. prol. 21.

Superbus) Non cognosco vestrum tam *superbum* Eun. V, 8, 36. Reddi patri autem, cui tu nihil dicas uti, *superbum* est Hec. I, 2, 80.

Superi) Vt te quidem omnes, di deae, *Superi* inferi, malis exemplis perdant Phorm. IV, 4, 6.

Supero) Haec *superat* ipsam Thaidem Eun. II, 1, 25. Nunquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin *superet* tua Adelph. II, 3, 4.

Superstes) Deos quaeso, ut sit *superstes* And. III, 2, 7. Ita mihi atque huic sis *superstes* Heaut. V, 4, 7.

Supersum) Sed porro ausculta, quid *super* fallaciae est Heaut. IV, 5, 23. Cui tanta erat res, et *supererat*? Phorm. I, 2, 19. Tibi, quia *superest*, dolet Phorm. I, 3, 10.

Suppedito) Vt tuo amori *suppeditare* possint sine sumptu tuo Eun. V,

IV, 4, 15. Nec pol me multum fallit: quin quod *suspicor* sit quod velit Hec. V, 1, 2.

Sustento) Solus omnem familiam *sustentat* Adelph. III, 4, 36.

Sustineo) Prima coitio 'st acerrima: si eam *sustinueris*, post illam iam, ut lubet, ludas licet Phorm. II, 2, 33.

Susurro) Iam *susurrari* audio, civem Atticam esse hanc And. IV, 4, 20.

Sycophanta) Clamitent, me *Sycophantam* And. IV, 5, 20. *Sycophanta*, inpudens Heaut. prol. 38.

Symbola) *Symbolam* dedit, cenavit And. I, 1, 61. In hunc diem ut de *symbolis* essemus Eun. III, 4, 2. Sed interim de *symbolis* quid actum 'st? Eun. III, 5, 59.

Synapothnescontes) *Synapothnescontes* Diphili comoedia 'st Adelph. prol. 6.

Syriscus) Simalio, Donax, *Syrisce*, sequimini Eun. IV, 7, 2. Edepol, *Syrisce*, te curasti molliter Ad. V, 1, 1.

T

Tabesco) Dolore ac miseria *tabescit* Adelph. IV, 3, 12.

Tabula) Suspectans *tabulam* quandam pictam Eun. III, 5, 36.

Taceo) Iniquos es, qui me *tacere* de re tanta postules Heaut. V, 3, 9. *Tace* modo Adelph. II, 4, 16. Ignotum 'st, *tacitum* 'st Adelph. III, 4, 28. Quoquò pacto *tacito* 'st opus Ad. III, 2, 44. Enimvero prorsus iam *tacere* non queo Hec. IV, 4, 51.

Taciturnitas) Fida et *taciturnitate* And. I, 1, 7.

Tacitus) *Tacitus* citius audies Eun. III, 5, 33. Vti *tacita* mecum gaudeam Hec. I, 2, 32. Vti advorsa eius per te tecta *tacitaque* apud omnis sient Hec. III, 3, 28. Corripuit derepente *tacitus* sese ad filiam Hec. IV, 1, 3.

Taedet) Et *taedet*: et amore ardeo Eun. I, 1, 27. *Taedet* cotidianarum harum formarum Eun. II, 3, 6. Video et me *taedet* Eun. III, 2, 11. Credu iam *taedebat* Adelph. I, 2, 71. *Taedet* iam audire eadem millies Phorm. III, 2, 2.

Talentum) Dos, Pamphile, est decem *talenta* And: V, 4, 48. Quasi *talenta* ad quindecim coëgi Heaut. I, 1, 93. Tibi perdere *talentum* hoc pacto satius est quam illu minam Heaut. III, 1, 66. Porro haec *talenta* dotis adposcet duo Heaut. IV, 7, 10. Duo *talenta* pro re nostra ego esse decrevi satis Heaut. V, 1, 67. Si *talentum* rem reliquisset decem Phorm. II, 3, 46. Siquis daret *talentum* magnum Phorm. IV, 3, 39. Ex iis praediis *talenta* argenti bina capiebat statim Phorm. V, 3, 6.

Talis) Qui gnatum haberem *tali* ingenio praeditum And. I, 1, 71. Tantum laborem capere ob *talem* filium? And. V, 2, 29. Ne illum *talem* praeripiat tibi Eun. I, 2, 81. *Talem*, nisi tu, nulla pareret filium Heaut. V, 3, 20. *Talem*, *tali* ingenio atque animo Adelph. III, 1, 10. Hanc matrem habens *talem* Hec. IV, 2, 26. Vt te *tali* causa nuptae mulieri se ostenderet Hec. V, 1, 31. Fuxu eum *tali* mactatum atque hic est infortunio Phorm. V, 8, 39.

Tametsi) Ohtundis, *tametsi* intellego? And. II, 2, 11. Memini, *tametsi* nullus moneas Eun. II, 1, 10. Metuit hic nos, *tametsi* sedulo dissimulat Phorm. II, 3, 81.

Tandem) Vix *tandem* sensi stolidus And. III, 1, 12. *Tandem* non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum? Eun. II, 1, 17. Quaeso *tandem* aliquantulum tibi parce Heaut. I, 1, 11. In qua civitate *tandem* te

3, 19. Ex qua re minus rei foret aut famae *temperans* Phorm. II, 1, 41.

Tempestas) Vsque adversa *tempestate* usi sumus Hec. III, 4, 9.

Templum) Qui *templa* caeli summa sonitu concutit Eun. III, 5, 42.

Tempto) Quasi non noris, *temptatum* advenis. D. Egone autem *tempto?* Phorm. II, 3, 41 et 42. Visum est mi, ut eius *temptarem* prius sententiam Phorm. IV, 3, 14.

Tempus) Dum *tempus* ad eam rem tulit And. I, 2, 17. Dum *tempus* datur And. III, 3, 24. Per *tempus* advenis And. IV, 4, 44. Non sat commode divisa sunt *temporibus* tibi haec And. III, 1, 18. In *tempore* ipso mi advenis And. V, 6, 10. Praeteriit *tempus* Eun. III, 4, 4. Ad eam rem *tempus* non erat Eun. IV, 1, 7. Vt die *tempus* est And. I, 1, 116. In *tempore* adeam veni, quod rerum omnium 'st primum Heaut. II, 3, 123. Nullum remittis *tempus*. Vacivom *tempus* ne quod dem mihi laboris Heaut. I, 1, 18 et 38. Ita *tempus* fert Adelph. V, 3, 53. Dum aetatis *tempus* tulit Hec. IV, 2, 18. Non est nunc *tempus* Hec. IV, 4, 77. *Temporis* mihi punctum ad hanc rem est Phorm. I, 4, 7.

Temulentus) *Temulenta* 'st mulier et temeraria And. I, 4, 2.

Tenax) Ego ille agrestis, saevos, tristis, parcus, truculentus, *tenax* duxi uxorem Adelph. V, 4, 12.

Tendo) Miles *tendere* inde ad iurgium Eun. IV, 1, 12. Non rete accipitri *tenditur* neque miluo Phorm. II, 2, 16.

Tenebrae) Forma in *tenebris* nosci non quita est Hec. IV, 1, 57.

Teneo) Andriae illi id erat nomen. So. *Teneo* And. I, 1, 59. *Teneo*, quid erret And. III, 2, 18. Rem *tenes* And. II, 2, 12. Flabellum *tenere* te asinum tantum Eun. III, 5, 50. *Teneone* te, Antiphila, maxume animo exoptatam meo? Heaut. II, 4, 27. *Tenes*, quid dicam? Heaut. IV, 3, 22. Neque legem putat *tenere* se ullam Adelph. I, 2, 6. Amor me graviter consuetudoque eius *tenet* Hec. III, 3, 44. Satius iam *tenet* studiorum istorum Hec. IV, 2, 18. Auribus *teneo* lupum Phorm. III, 2, 21.

Tenuis) Quas ante hic fecit fabulas, *tenui* esse oratione, et scriptura levi Phorm. prol. 5.

Tenuiter) Quid rei gerit? G. Sic *tenuiter* Phorm. I, 2, 95.

Tergum) Syrus mihi *tergo* poenas pendet Heaut. IV, 4, 6. Nunquam tam dices commode, ut *tergum* meum tuam in fidem committam Hec. I, 2, 33.

Tero) Oculos *terendo* Eun. I, 4, 23.

Terra) *Terram* intuens modeste Eun. III, 5, 32. O caelum, O *terra*, O maria Neptuni Adelph. V, 3, 4. Quoquo hinc asportabitur *terrarum* Phorm. III, 3, 18. Non hoc publicitus scelus hinc deportarier in solas *terras?* Phorm. V, 7, 86.

Territo) Ita me miseram *territas* And. IV, 4, 22.

Tertio) Non hercle veniam *tertio* Eun. III, 3, 24.

Tessera) Ita vita 'st hominum, quasi si ludas *tesseris* Adelph. IV, 7, 21.

Testimonium) Neque *testimonii* dictio est Phorm. II, 1, 63.

Testis) *Testis* faciet ilico, vendidisse me Adel. II, 1, 49. *Testis* mecum est annulus Adelph. III, 2, 49. Vt cum illa vivas, *testem* hanc cum abs te amoveris Hec. IV, 4, 72. Quin mihi *testis* adhibeam Phorm. IV, 5, 2.

Testor) Neque mea culpa id discidium evenisse, id *testor* deos Hec. III, 5, 26.

Texo) *Texentem* telam studiose ipsam offendimus. Praeterea una an-

V

Valeo) Facile omnes, cum *valemus*, recta consilia aegrotis damus And. II, 1, 9. *Valeant*, qui inter nos discidium volunt And. IV, 2, 13. Habeat, *valeat*, vivat cum illa And. V, 3, 18. Vos *valete* et plaudite Eun. V, 8, 64. Bene *vale* Heaut. I, 1, 115. Vt *vales?* Heaut. II, 4, 26. *Valeas*, habeas illam quae placet Adelph. IV, 4, 14. Et tu bene *vale* Hec. I, 2, 122. Inpurum vide, quantum *valet* Phorm. V, 7, 94.

Validus) Salvom atque *validum* Hec. III, 5, 7.

Vanitas) Non pudet *vanitatis?* Phorm. III, 2, 41.

Vapulo) Verba dum sint: verum si ad rem conferentur, *vapulabit* Eun. IV, 6, 4. Non committet hodie unquam, iterum ut *vapulet* Adelph. II, 1, 5. Ego *vapulando*, ille verberando, usque ambo defessi sumus Adelph. II, 2, 5. Mulendum 'st in pistrino; *vapulandum*: habendum 'st compedes Phorm. II, 1, 19. *Vapula* Phorm. V, 6, 10.

Varius) Quia *varia* veste exornatus fuit Eun. IV, 4, 16.

Vas) Nil relinquo in aedibus, nec *vas*, nec vestimentum Heaut. I, 1, 89.

Vbi) *Vbi* inveniam Pamphilum? And. II, 2, 1. *Vbi* quaeram? *ubi* investigem? Eun. II, 3, 3. Hoc quod fit, *ubi* non vere vivitur Heaut. I, 1, 102. Si absis uspiam, aut *ubi* si cesses Adelph. I, 1, 4. *Vbi* te oblectasti tamdiu? Hec. I, 2, 9. *Vbi* ego illas nunc iam reperire possim, cogito Phorm. IV, 5, 15.

Vbi. Relativum) Tabulam quandam pictam, *ubi* inerat pictura haec, Eun. III, 5, 36. Quot res dedere, *ubi* possem persentiscere? Heaut. V, 1, 43. In comoediis, omnia omnes *ubi* resciscunt Hec. V, 4, 27.

Vbi. Si, Quando) *Vbi* voles, arcesse And. V, 2, 7. Requiescere *ubi* volebat Eun. III, 1, 15. Nolunt *ubi* velis: *ubi* nolis cupiunt ultro Eun. IV, 7, 43. *Vbi* me illic non videbit Adelph. IV, 1, 10. *Vbi* voltis, uxorem date Phorm. V, 7, 14.

Vbi. Postquam) *Vbi* ea causa, quamobrem haec faciunt, erit adempta his And. V, 1, 18. Eludet, *ubi* te victum senserit Eun. I, 1, 10. Quid ait, *ubi* me nominas? Heaut. II, 3, 62. *Vbi* illinc redicro Adelph. II, 2, 24. Hoc *ubi* ex te audiverit Hec. V, 3, 15. *Vbi* era pepererit: *ubi* erit puero natalis dies: *ubi* initiabunt Ph, I, 1, 13, 14 et 15.

Vbi Vbi) *Vbi ubi* erit, inventum tibi curabo And. IV, 2, 1. *Vbi ubi* est, diu celari non potest Eun. II, 3, 3. Tu frater *ubi ubi* est, fac quam primum haec audiat Eun. V, 8, 12.

Vbicumque) Vtcumque, *ubicumque* opus est, obsequi Heaut. III, 3, 17. *Vbicumque* datum erat spatium solitudinis Hec. I, 2, 55. *Vbicumque* opus sit Hec. IV, 3, 2.

Vbinam) Pamphilus *ubinam*'st? And. V, 6, 1. O Iupiter *ubinam* est fides? Heaut. II, 3, 15. *Vbinam* Getam invenire possim? Phorm. V, 4, 8.

Vbivis) *Vbivis* facilius passu sim, quam in hac re, me deludier And. I, 2, 32. *Vbivis* gentium Hec. III, 1, 4.

Vecordia) Tanta *vecordia* innata cuiquam ut siet? And. IV, 1, 2.

Vectis) In medium huc agmen cum *vecti* Eun. IV, 7, 4.

Vehemens) Ne haec quidem satis *vehemens* causa ad obiurgandum And. I, 1, 123. *Vehemens* utramque in partem es nimis Heaut. III, 1, 31. Quod illi maledictum *vehemens* esse existumant Adelph. prol. 17.

Vehementer) Ego vos credere ambos hoc mi *vehementer* volo Eun. V,

3. Non puduisse *verberare* hominem senem? Adelph. IV, 2, 23.

Verbum) Quid *verbis* opus est? And. I, 1, 72. Verumillud *verbum*'st, volgo quod diei solet And. II, 5, 15. Nunquam cuiquam nostrum *verbum* fecit And. I, 2, 7. *Verbum* unum cave de nuptiis And. I, 5, 65. *Verbum* unum mihi. praeterquam quod te rogo, saxis cave And. IV, 4, 13. Bona *verba*, quaeso And. I, 1, 33. Dari tibi *verba* censes falso And. III, 2, 25. Nunquam hodie tecum commutaturum patrem unum esse *verbum* And. II, 4, 8. *Verbum* si addideris And. V, 1, 19. Tute adeo iam eius *verba* audies And. III, 3, 47. Tristis severitas inest in voltu, atque in *verbis* fides And. V, 2, 16. Vt beneficium *verbis* initum dudum, nunc re comprobes And. V, 1, 5. Istuc *verbum* vere in te accidit And. V, 3, 14. Munus nostrum ornato *verbis* Eun. II, 1, 8. Quid multa *verba*? Eun. III, 5, 20. Vsque adeo illius ferre possum ineptiam et magnifica *verba*, *verba* dum sint Eun. IV, 6, 3 et 4. Tibi sunt parata *verba*, huic homini verbera Heaut. II, 3, 115. Inversa *verba* Heaut. II, 3, 131. Quantum audio huius *verba* Heaut. IV, 3, 4. Pudet dicere hac praesente *verbum* turpe Heaut. V, 4, 19. Neque tu *verbis* solves unquam, quod mi re malefeceris Adelph. II, 1, 10. Tu *verba* fundis hic sapientia? Adelph. V, 1, 7. *Verbum* de *verbo* expressum extulit Adelph. prol. 2. Fortasse unum aliquod *verbum* inter eas iram hanc concivisse Hec. III, 1, 33. Istoc *verbo* animus mi rediit Hec. III, 1, 12. Si vis veram *verba* ad rationem exigi Hec. III, 1, 26. Non herele *verbis* diei potest tantum, quam re ipsa navigare incommodum'st Hec. III, 4, 2. Huc evoca meis *verbis* Hec. IV, 4, 98. Quid istuc *verbi* est? Phorm. II, 2, 29. *Verbum* *verbo*, par pari ut respondeas Phorm. I, 4, 35. Vbi tute *verbum* non respondeas Phorm. II, 1, 50. Satis iam *verborum*'st Phorm. II, 3, 39. *Verba* istaec sunt Phorm. III, 2, 32. Ego curabo ne quid *verborum* duit Phor. IV, 5, 1. *Verba* fiunt mortuo Phor. V, 8, 26.

Vere) Istuc verbum *vere* in te accidit And. V, 3, 14. Vtinam istuc verbum ex animo ac *vere* diceres Eun. I, 2, 95. Hoc quod sit, ubi non *vere* vivitur Heaut. I, 1, 102. Profecto hoc *vere* dicunt Adelph. I, 1, 3. Idque si nunc memorare velim, quam fideli animo et benigno in illam et clementi fui, *vere* possum Hec. III, 5, 23.

Verecundus) Non iam tum erat senex, senectus si *verecundos* facit? Phorm. V, 8, 34.

Vereor) *Vereor* quid siet And. I, 4, 7. Hoc quid sit *vereor* Eun. IV, 3, 2. Nihil magis *vereor* Heaut. I, 2, 24. *Vereor* ne indiligens nimium sies Adelph. IV, 5, 50. Firmae haec *vereor* ut sint nuptiae Hec. I, 2, 26. Nihil est quod *verear* Phor. V, 1, 11.

Verisimilis) Mi quidem non fit *verisimile* And. I, 3, 20. Videbitur magis *verisimile* id esse Heaut. IV, 5, 54. Tot concurrunt *verisimilia* Adel. IV, 4, 18. Non *verisimile* dicis: neque verum arbitror Hec. I, 2, 65.

Verissime) Iis nunc praemium est, qui recta prava faciunt. G. *Verissime* Phorm. V, 2, 7.

Veritas) Obsequium amicos, *veritas* odium parit And. 1, 41.

Vero) Itane *vero* obturbat? And. V, 4, 23. Redeo rursum, male me *vero* habens Eun. IV, 2, 6. Quam bene *vero* abs te prospectum est Heaut. IV, 1, 25. Ain *vero*? Adelph. III, 3, 51. Heia *vero* Hec. I, 2, 8. Minue *vero* iram Phorm. II, 3, 88.

Versor) Nescis quantis in malis *verser* miser And. IV, 1, 25.

statuerem, ut cerebro dispergat *viam* Adelph. III, 2, 19. Puerperam hau nunc duci per *viam* Adelph. V, 7, 23. Qua *via* captent te isti, eadem ipsos capi Hec. I, 1, 16. Certum affirmare est *viam* me, quam decrevi persequi Hec. III, 5, 4. In *via* Hec. V, 3, 30. Hi gladiatorio animo ad me adfectant *viam* Phorm. V, 7, 71.

Vicinia) Commigravit huc *viciniae* And. I, 1, 43. Vidi virginem hic *viciniae* Phorm. I, 2, 45.

Vicinitas) *Vicinitas*, quod ego esse in aliqua parte amicitiae puto Heaut. I, 1, 5.

Vicinus) Sed istam Thaidem non scivi nobis *vicinam* Eun. II, 3, 68. Hunc Menedemum nostin nostrum *vicinum*? Heaut. I, 2, 6. Huius *vicini* proxumi Hec. I, 2, 49.

Dicis) Ita me di amabunt, ut nunc Menedemi *vicem* miseret me Heaut. IV, 5, 1.

Vicissim) Domi focique fac *vicissim* ut memineris Eun. IV, 7, 45. Agedum *vicissim*, Syre, dic quae illa'st altera Heaut. II, 3, 69. Da te mihi *vicissim* Heaut. IV, 3, 10. *Vicissim* partis tuas acturu'st Phorm. V, 5, 7.

Vicissitudo) Omnium rerum heus *vicissitudo* est Eun. II, 2, 45.

Victito) Et enim bene libenter *victitas* Eun. V, 8, 44.

Victus) Lana ac tela *victum* quaeritans And. I, 1, 48. Tam facile *victum* quaerere Eun. II, 2, 30. *Victum* vulgo quaerere Heaut. III, 1, 38. *Victus*, vestitus, quo in tectum te receptes Heaut. V, 2, 15.

Videlicet) Hic de nostris verbis errat *videlicet* Heaut. II, 3, 22. *Videlicet* de psaltria hoc audivit Adel. III, 4, 5.

Video) Duvom optume *video* And. II, 1, 36. Si id facis, hodie postremum me *vides* And. II, 1, 22. *Vide* quo me inducas And. II, 3, 25. Ego istaec recte ut fiant *videro* And. II, 6, 25. Tu plus *vides* And. IV, 3, 23. Prudens sciens, vivus *videns*que pereo Eun. I, 1, 28. *Vide* quid agas Eun. II, 1, 18. Numquidnam hic quod nolis *vides*? Eun. II, 2, 41. Si non tangendi copia est, eho ne *videndi* quidem erit? Eun. IV, 2, 11. Aliud lenius sodes *vide* Heaut. III, 1, 50. Aliena ut melius *videant* et diiudicent, quam sua? Heaut. III, 1, 95. *Vide* quam rem agas Adelph. III, 2, 45. Duxi uxorem: quam ibi miseriam *vidi*? Adel. V, 4, 13. Post de matre *videro* Hec. IV, 4, 78. Hunc *videre* saepe optabamus diem Hec. IV, 4, 27. *Videas* te atque illum, ut narras Phorm. II, 3, 21. Fient: me *vide* Phorm. IV, 4, 30.

Videor) Quis *videor*? And. IV, 2, 19. Adeon *videmur* vobis esse idonei, in quibus sic inludatis? And. IV, 4, 19. Audire vocem *visa* sum modo militis Eun. III, 2, 1. Quid *videtur* hoc tibi mancipium? Eun. II, 2, 42. Quid *videtur* Eun. IV, 7, 16. Amici quoque res, est *videndum*, in tuto ut conlocetur Heaut. IV, 3, 11. Videre *videor* iam diem illum Adelph. III, 3, 30.

Vidua) Non, ita me di ament, auderet facere haec *viduae* mulieri, quae in me fecit Heaut. V, 1, 81. *Viduam* extrudi turpe'st Phorm. V, 7, 20.

Vietus) Vetus, *vietus*, veternosus, senex Eun. IV, 4, 21.

Vigilantia) *Vigilantiam* tuam tu narras mihi? Adelph. III, 3, 44.

Vigilo) Num ille somniat ea, quae *vigilans* voluit? And. V, 6, 8. *Vigilabis* lassus Eun. II, 1, 15. Neve usque ad lucem *vigiles* Eun. II, 2, 47.

Vilis) Istoc *vilius* Adelph. V, 9, 24. Istaec vero *vilis* est Phorm. III, 3, 25. Rebus *vilioribus* Phorm. V, 3, 8.

coepit *virginem* Heaut. I, 1, 45. Pro *virgine* dari nuptum non potest Adel. III, 2, 48. *Virgo* ex eo congressu gravida facta est Adelph. III, 4, 28. An sedere oportuit domi *virginem* tam grandem? Adelph. IV, 5, 39. Narratque, ut *virgo* ab se integra etiam tum siet Hec. I, 2, 70. Nocte illa prima *virginem* non attigit Hec. I, 2, 61. Cum *virgine* una adolescens cubuerit plus potus, sese illa abstinere ut potuerit? Hec. I, 2, 63. *Virgo* ipsa facie egregia. *Virgo* pulchra Phorm. I, 2, 50 et 54. Ille indotatam *virginem* atque ignobilem daret illi? Phorm. I, 2, 70. Vt potui, nuptum *virginem* locavi huic adolescenti Phorm. V, 1, 25.

Virilis) Animo *virili* praesentique sis, para Phorm. V, 7, 64.

Virtus) Imperatoria *virtutem* noveram, et vim militum Eun. IV, 7, 8. Conlaudavi secundum facta et *virtutes* tuas Eun. V, 8, 60. Haec sunt tamen ad *virtutem* omnia Heaut. I, 2, 33. Ornatus esses ex tuis *virtutibus* Adelph. II, 1, 22. Nunquam ita magnifice quicquam dicam, id *virtus* quin superet tua Adelph. II, 3, 4. Antiqua *virtute* ac fide Adelph. III, 3, 88. Facio te apud illum deum: *virtutes* narro Adelph. IV, 2, 88. Quem actoris *virtus* nobis restituit locum Phorm. prol. 33.

Vis) Haud verear, si in te solo sit situm: sed ut *vim* queas ferre And. I, 5, 42. Vna falsa lacrymula, quam oculos terendo misere vix *vi* expresserit Eun. I, 1, 33. Vel *vi*, vel clam, vel precario Eun. II, 3, 28. Sine *vi* Eun. IV, 7, 20. Huc redde, nisi *vi* mavis eripi Eun. IV, 7, 26. Si *vim* faciet, in ius ducito hominem Eun. IV, 7, 30. Ne quam in illum Thais *vim* fieri sinat Eun. V, 4, 41. *Vi* et via pervolgata patrum Heaut. I, 1, 49. Hic me magnifice ecfero, qui *vim* tantam in me et potestatem habeam tantae astutiae Heaut. IV, 3, 32. Errat longe, mea quidem sententia, qui imperium credat gravius esse aut stabilius, *vi* quod sit, quam illud quod amicitia adiungitur Adelph. I, 1, 42. Cui miserae indigne per *vim* vitium obtulerat Adelph. III, 2, 10. Summa *vi* defendam has. Quod vos *vis* cogit, id voluntate impetret Adelph. III, 4, 45 et 47. *Vis* est haec quidem Adel. V, 8, 20. *Vi* coepi cogere Hec. II, 2, 26. Ipse eripuit *vi*, in digito quem habuit, virgini abiens anulum Hec. IV, 1, 59. Homo se fatetur *vi* in via nescio quam compressisse Hec. V, 3, 30. Ni *vis* boni in ipsa inesset forma, haec formam extinguerent Phorm. I, 2, 57. *Vi* coactum te esse Phorm. I, 4, 56.

Viso) Id *viso*, tun an illi insaniant And. III, 3, 3. Ego hanc *visam* And. IV, 2, 25. Idque adeo *visam*, si domi'st Eun. III, 4, 7. Si forte frater redierit *viso* Adelph. IV, 2, 10. Nostra ilico it *visere* ad eam Hec. I, 2, 114. Quod heri nemo voluit *visentem* ad eam te intro admittere Hec. II, 1, 40. Nunc ad eam *visam*. Ne mittas quidem *visendi* causa quemquam Hec. III, 2, 4 et 7. Voltisne eamus *visere*? Phorm. I, 2, 52. Demiphonem, si domi est, *visam* Phorm. V, 7, 6.

Vita) Id ego arbitror, adprime in *vita* esse utile And. I, 1, 34. Habere suae *vitae* modum And. I, 1, 68. *Vitae* qui auxilium tulit And. I, 1, 115. Sapienter *vitam* instituit. Pudice *vitam* parce ac duriter agebat And. I, 1, 40 et 47. Hic dies aliam *vitam* defert And. I, 2, 18. Quae mihi suum animum atque omnem *vitam* credidit And. I, 5, 37. Paene inlusi *vitam* filiae And. V, 1, 3. Mea quidem hercle certe in dubio *vita*'st And. II, 2, 10. Ego Deorum *vitam* eapropter sempiternam esse arbitror And. V,

vivit Hec. III, 1, 21. Modo liceat *vivere*, est spes Heant. V, 2, 28. Qui se sine hac iurabat unum nunquam *victurum* diem Adelph. III, 2, 34. *Vivere* etiam nunc lubet Adelph. III, 3, 91. Vitam duram quam *vixi* usque adhuc Adelph. V, 4, 5. Sibi *vixit*: sibi sumptum fecit Adelph. V, 4, 11. *Vixit*, dum *vixit*, bene Hec. III, 5, 11. O omnium, quantum quantum est qui *vivunt*, hominum homo ornatissime Phorm. V, 6, 13. Vt sit qui *vivat* Phorm. V, 2, 5.

Vivus) *Vivus* vidensque pereo Eun. I, 1, 28. Me *vivo* Heant. I, 1, 51. Si me *vivom* vis, pater, ignosce Hec. V, 5, 7. Illum *vivum* et salvom vellem Hec. III, 5, 14.

Vix) *Vix* tandem sensi stolidus And. III, 1, 12. *Vix* me contineo Eun. V, 2, 20. *Vix* suffero Hec. II, 4, 20. *Vix* humane patitur Adelph. I, 2, 65. Cupio, et *vix* contineor Hec. IV, 3, 9. *Vix* tandem Phorm. II, 1, 4.

Vlciscor) Hoc tempus praecavere mihi me, haut te *ulcisci*, monet And. III, 5, 18. Malo ego nos prospicere, quam hunc *ulcisci*, accepta iniuria Eun. IV, 6, 24. Iniurium autem est *ulcisci* adversarios? Hec. I, 1, 15. Hunc inpuratum poterimus nostro modo *ulcisci* Phorm. V, 7, 69.

Vlcus) Quid minus utibile fuit, quam hoc *ulcus* tangere? Phorm. IV, 4, 9.

Vllus) Censen me verbum potuisse *ullum* proloqui? aut *ullam* caussam? And. I, 5, 21. Nolo tibi *ullum* commodum intercludier And. III, 3, 41. Nec mora *ulla* est, quin iam uxorem ducam And. V, 6, 7. Quae res in se neque consilium neque modum habet *ullum* Eun. I, 1, 13. Na vim facias *ullam* in illam Eun. IV, 7, 37. Vt nunquam *ulla* amori vestro incidere possit calamitas Heant. II, 4, 15. Neque legem putat tenere se *ullam* Adelph. I, 2, 6. Si facere possum *ullo* modo Hec. II, 2, 24.

Vlterior) Sed eccum ipsum. Qui est *ulterior*? Phorm. IV, 2, 10.

Vltimus) Est mihi *ultimis* conclave in aedibus quoddam retro Heaut. V, 1, 29. Quis hic est senex, quem video in *ultima* platea? Phorm. I, 4, 37.

Vltro) *Vltro* ad me venit And. I, 1, 73. Te *ultro* accusabit: et dabis *ultro* ei supplicium Eun. I, 1, 24 et 25. Novi ingenium mulierum nolunt ubi velis: ubi nolis cupiunt *ultro* Eun. IV, 7, 43. Sibi fieri iniuriam *ultro* Adelph. IV, 3, 4. Etiamne *ultro* accusatum advenit? Phorm. II, 3, 13.

Vna) Cum quibus erat cumque *una*, iis sese dedere And. I, 1, 36. Haut convenit *una* ire cum amica imperatorem in via Eun. III, 2, 42. Eccum Dromonem cum Syro *una* Heaut. II, 2, 12. Quaeso ut *una* mecum ad matrem virginis eas Adelph. IV, 3, 7. Cum virgine *una* adolescens cubuerit Hec. I, 2, 63. *Vna* tecum bona, mala tolerabimus Ph. III, 3, 23.

Vnciatim) *Vnciatim* vix de demenso suo, suum defrudans genium, conpersit miser Phorm. I, 1, 9.

Vnctus) Ten asymbolum venire, *unctum* atque lautum e balneis? Ph. II, 2, 25.

Vnguentum) Obsonat, potat, olet *ungenta*; de meo Adelph. I, 2, 41.

Vnguis) Vt ego *unguibus* facile illi in oculos involem veneficio? Eun. IV, 3, 6.

Vnicus) *Vnicam* gnatam suam cum dote summa filio uxorem ut daret And. I, 1, 73. Huic iam mansisset *unicus* gnatus domi Hec. III, 2, 29. Senem sese esse dicere, illum autem

Voro) Quo pacto ex iure hesterno panem atrum *vorent* Eun. V, 4, 17.

Vorsum) Clivos deorsum *vorsum* est Adelph. IV, 2, 36.

Vorsura) *Vorsura* solvis Phorm. V, 2, 15.

Vorto. Verto) Bene *vertendo* Eun. prol. 7. Redigam, ut quo se *vortat*, nesciat Heaut. V, 1, 73. Di bene *vortant* Adelph. III, 4, 10. Quae res tibi *vortat* male Adelph. III, 1, 37. Quo me *vortam*? Hec. IV, 1, 1. Di *vortant* bene quod agas Hec. I, 2, 121. Quae quidem illi res *vortat* male. Phorm. IV, 3, 73.

Voveo) *Vovisse* hunc dicam, si salvos domum redisset unquam, ut me ambulando rumperet Hec. III, 4, 20.

Vox) Audire *vocem* visa sum modo militis Eun. III, 2, 1. Matris *vox* visa'st Philumenae Hec. III, 1, 38. Neque *voce* alia, ac res monebat ipsa, poterat conqueri Hec. III, 3, 15. Enimvero *voce*'st opus Phorm. V, 7, 92.

Vrbanus) Clementem vitam *urbanam* Adelph. I, 1, 17.

Vrbs) Neque agri neque *urbis* odium me unquam percipit Eun. V, 5, 2. Servolum ad eam in *urbem* misit Heaut. I, 2, 17. Agelli est hic sub *urbe* paulum Adelph. V, 8, 26. Huc raro in *urbem* commeat Hec. I, 2, 100. Ex *urbe* tu rus habitatum migres? Hec. IV, 2, 13. Pamphilamne hac *urbe* privari sines? Phorm. III, 2, 32.

Vro) *Vro* hominem Eun. II, 2, 43. Tu ut male *urat* Eun. III, 2, 48.

Vspiam) Si absis *uspiam*. *Vspiam* ceciderit Adelph. I, 1, 3 et 12.

Vsquam) Neque istic, neque alibi tibi erit *usquam* in me mora And. II, 5, 9. Numnam eius color pudoris signum *usquam* indicat? And. V, 3, 7. Neque virgo est *usquam*: neque ego Eun. II, 3, 2. Numquam etiam fui *usquam*, quin me omnes amarint plurimum Eun. V, 8, 62. Ita, ut *usquam* fuit fide quisquam optima Adel. II, 1, 7. Quasi iam *usquam* tibi sint viginti minae Adel. II, 2, 15. An proferendam hoc tibi videtur *usquam*? Adelph. III, 2, 39. Quod minime'st opus *usquam* efferri Adel. IV, 4, 16. An quisquam *usquam* gentium'st aeque miser? Hec. III, 1, 13.

Vsque) *Vsque* ad necem And. I, 2, 28. *Vsque* adhuc And. I, 5, 27. *Vsque* adeo donec perpulit And. IV, 1, 38. Vt defetiger *usque* Eun. II, 1, 14. *Vsque* ad lucem vigiles Eun. II, 2, 47. Ex Aethiopia est *usque* haec Eun. III, 2, 18. *Vsque* illi de me supplicium dabo Heaut. I, 1, 86. *Vsque* ad necem Adelph. II, 1, 28. *Vsque* ambo defessi sumus. Ei *usque* os praebui Adel. II, 2, 5 et 7. *Vsque* adversa tempestate usi sumus Hec. III, 4, 9. Progeniem vestram *usque* ab avo atque atavo proferens Phorm. II, 3, 48.

Vsus) Nec magis ex *usu* tuo Eun. V, 8, 47. Mihi sic est *usus* Heaut. I, 1, 28. Tibi quod ex *usu* siet Heaut. I, 2, 36. Non *usus* veniet, spero Heaut. III, 2, 42. Quid facto *usus* sit Adel. III, 3, 75. Siquid *usus* venerit Adel. V, 6, 7. Non *usus* facto est mihi Hec. III, 1, 47. Si esset nostro ex *usu* Hec. IV, 1, 33. Ex *usu* quod est, id persequar Hec. IV, 3, 10. Mi *usus* venit Phorm. I, 2, 23.

Vt) Modo *ut* possim And. II, 4, 6. Amabo *ut* illuc transeas Eun. III, 3, 31. Si ita est, facturus *ut* sit officium suum Adel. III, 5, 4. Hicine *ut* tibi respondeat? Phorm. V, 8, 3.

Vt. quemadmodum) Age age, *ut* lubet And. II, 1, 10. *Vt* tu plus vides And. IV, 3, 23. *Vt* sit Eun. I, 2, 18. Ita *ut* res sese habet Heaut. IV, 3,

Scisti *uti* foro Phorm. I, 2, 29. Sic sum: si placeo, *utere* Phorm. III, 2, 42. Duplici spe *utier* Phor. IV, 2, 13.

Vtrum) *Vtrum* praedicemus an taceam? Eun. IV, 4, 53. *Vtrum* studione id sibi habet, an laudi putat fore? Adelph. III, 3, 28. *Vtrum* stultitia facere ego hunc an malitia dicam? Phorm. IV, 3, 54.

Vxor) Sive ista *uxor* sive amica'st, gravida e Pamphilo est And. I, 5, 11. *Vxor* tibi ducenda'st And. I, 5, 19. Quam ego animo egregia caram pro *uxore* habuerim And. I, 5, 38. Erus, quantum audio *uxore* excidit And. II, 5, 13. Domus, *uxor*, liberi inventi And. V, 3, 20. Amicam ut habeas prope iam in *uxoris* loco Heaut. I, 1, 52. *Vxorem* nunquam habui. *Vxorem* duxit Adelph. I, 1, 19 et 21. *Vxor* sine dote veniet Adelph. IV, 7, 21. Cur non domum *uxorem* accersis? Adel. V, 7, 6. *Vxorem* deducit domum Hec. I, 2, 60. Quid mulieris *uxorem* habes? Reduc *uxorem* Hec. IV, 4, 24 et 34. Quod habes, ita ut voluisti, *uxorem* sine mala fama palam Phor. I, 3, 17. Nullam mihi malim quam istanc *uxorem* dari Phor. IV, 3, 63. Duasne is *uxores*? Phor. V, 2, 27.

Vxorius) Abhorrenti ab re *uxoria* And. V, 1, 10.

